HAK DİNİ KUR'AN DİLİ

KUR'AN-I KERÎM
VE
MEALİ

ELMALILI HAMDİ YAZIR

İSLAMOĞLU

HAK DÎNİ KUR'AN DİLİ

KUR'AN-I KERÎM

VE

MEALI

ELMALILI HAMDİ YAZIR

Hazırlayan ve Notlandıran

DÜCANE CÜNDİOĞLU

İSLAMOĞLU

YAYINCILIK A.Ş.

Beyazsaray No:21 Beyazıt / İSTANBUL

Tel : 518 26 36 Fax : 517 20 90

1. Fâtiha Sûresi
Mekke'de Nâzil Olmuştur. 7 Ayettir.

1. *Bismillahirrahmânirrahîm*

2-4. Hamd, o rabb'ul âlemîn, o rahmân-rahîm, o din günü'nün mâliki Allah'ın!

5. Sade sana ederiz kulluğu/ibadeti ve sade senden dileriz avni/inayeti yârab!

6-7. Hidayet eyle bizi doğru yola; o kendilerine in'am ettiğin [nimet verdiğin] mesûdların yoluna; ne o gazap olunanların, ne de sapkınların!

1) *Besmele*'nin -Neml/30 ayeti müstesna- Kur'andan ve özelde Fâtiha Sûresi'nden bir cüz/bir ayet olup olmadığı meselesi üzerinde ihtilaf edilmiştir. Şafiî mezhebine göre, *Besmele* başında bulunduğu her sûreden birer ayettir ve Fâtiha Sûresi'nin yedi ayetinden birincisi de *Besmele*'dir. Mâlikî mezhebine göre, *Besmele* -Neml/30 ayeti müstesna- ne Kur'an'dan ve ne de Fâtiha Sûresi'nden bir cüz/bir ayettir; sadece sûrelerin aralarını fasletmek için ve teberrüken yazılmıştır. Hanefîlere göre ise, Besmele başında bulunduğu her sûrede başlı başına, münferid bir ayettir ve Kur'andandır, fakat sûrelerin hiç birinden bir cüz/bir ayet değildir! (I/11 15-17) Yukarıda verilen meâlde Besmele münferid bir ayet olarak ve *Fâtiha Sûresinin* ilk ayeti şeklinde numaralandırılırkenhem *Tefsir*'deki metne, hem de *Mushaf-ı Serife* mutabık kalınmıştır. (I/50)

Besmele'nin Tercümesi: E. Hamdi Yazır, *Besmele*'nin müfredâtını ve terkiplerini ifade edecek şekilde umumi bir tercümesinin mümkün olamayacağını, dolayısıyla *Besmele*'yi aslıyla söylemenin daha doğru, izah ve tefsir yoluyla mefhumunu tasavvur ve mütalaaya çalışmanın ise zaruri olduğunu belirtmiş ve *Besmele*'nin lafzî tercümesine ilişkin mümkün olabilecek sekiz örnek verip bu örneklerin yetersiz yönlerini gösterdikten sonra şöyle demiştir: `Binaenaleyh bir miftah-ı küll ve bir ayet-i tevhid olan *Bismillahirrahmânirrahîm* nazm-ı mecîd'ini muvahhidi müşrik yapacak olan Bismi ilâhi, vehhâb; bahîl (esirgeyici (cimri kıskanç], bağışlayıcı tanrı adıyla) gibi münker tercümelerle tahrife özenmekten ihtiraz etmeye (kaçınmaya) mecburuz!' (I/41)

Besmele'nin izahı: "Bütün kavimlerde, özellikle Araplarda mâruf olduğu üzere bir kimse, bir emîr veya büyük bir zât hesabına ve kendinden sarfı nazarla yalnız O'nun için bir iş yapmak istediği zaman `Filanın nâmına' der ve o zâtın ismini söyler ki `Ove o'nun emri olmasaydı ben bu işi yapmazdım ve yapamazdımn' demek olur. Bunun en bariz misâlini nizamî mahkemelerde görürüz. Hâkimler gerek şifahî hükümlerinin, gerek ilâmlarının başında 'Filan hükümdar nâmına veya filan reis nâmına' ünvanını zikrederler. İşte bunlar gibi bir müslüman da Bismillahirrahmânirrahîm (Şu işe başlıyorum) derken `Ben bu işi kendim için değil Allah nâmına, O'nun emriyle ve ancak O'nun için yapıyorum' demiş olur". Muhammed Abduh'tan `zikre şâyan bir mânâ' olmakla nitelediği bu yorumu nakleden E. Hamdi Yazır, `Besmele'nin umumi bir mânâsı olamaz' diyerek bu yorumun bazı yönlerden zaaflarını göstermesine rağmen şöyle demektedir: `Mâmafih Kur'an'ın -Kur'an sûrelerinin nüzûlü, kıraati, kitabeti itibariyle- evvelinde bulunması haysiyetinden *Besmele*'nin mânâsında Şeyh Abduh'un izahı doğru olduğu gibi, mevâkî-i mahsusada dahi şâyan-ı kayıt bir ehemmiyeti haizdir'. (I/44)

2) Hamd (ve hatta ;şükür) kelimesinin lisanımızda bir anlamdaşı yoktur. *Övmek* kelimesi bu mânâda kullanılabilirse de bu kelime Arapça'daki *medh* ve *sena* kelimelerinin karşılığıdır.

Hamd ise, *medh* ile *şükür* arasında bir nevi *sena* ve *medh-i mahsus*tur. *Medh* vakıaya nazaran boş bir ümidin sevkiyle kuru bir yalandan, mücerred bir dalkavukluktan ibaret kalabilirken, *hamd* ve *şükür* daima vakıâya mutabık bir hakî"kat ifade ederler. (I/57, vd.)

3) Bütün âlemlerin ve bütün cüzlerinin ve hususiyetle hepsine faik olan zevilukûl [akıl sahibi) âlemlerin yegâne rabbi!' Ayette `rabb'ul-avâlim' değil, `rabb'ul-âlemin' ibaresi geçtiğinden `âlemlerin rabbi' şeklindeki bir mânâ mahzurlu olmakla beraber hem yeterince vazıh, hem de aslına muvafık değildir. (I/62-63) *Rab* kelimesi ise, mürebbî (terbiye edici) anlamına gelmekle birlikte, *sâhib* ve *mâlik* mânâlarına da gelir. (I/63-64)

4) Rahmân kelimesi Allah'tan başkası için kullanılmamıştır, kullanılmaz da! Esasen sıfat olmak itibariyle (ve nakıs bir suretle) 'çok merhametli, gayet merhametli veya sonsuz rahmet sahibi' diye *tefsir* edilebilirse de hususiyeti ve isim oluşu nedeniyle tercümesi mümkün değildir. Nitekim özel isimler tercüme edilmediği gibi, *tercümesi* de anlamın bozulması demektir. Zaten Türkçe'de de böyle bir isim yoktur. Bazı kimseler *Rahmân* kelimesini *esirgeyici* şeklinde tercüme etmektedirler; oysa *esirgemek* esasında 'kıskanmak, dirig etmek' anlamına gelir. Nitekim `Benden onu esirgedin' denilir. Sonra kıskanılanın korunması, saklanması tabii olduğundan, *esirgemek* lâzımı olanı korumak mânâsında da kullanılır. `Beni esirgemiyorsun' deriz ki bunun anlamı `Beni korumuyorsun' demektir. Fakat `Bana merhamet etmiyorsun' gibi 'Bana esirgemiyorsun' denilmez. Bu nedenle *esirgeyici* esasında *kıskanç* demek olacağından *Rahmân* kelimesinin *takdiren tefsiri* dahi olmamış olur. Yine aynı şekilde *Rahmân* ismini *Vehhâb* ismiyle karıştırmamak gerekir; iira *Vehhâb, Rahmân* gibi özel isim değildir. Dolayısıyla *Rahmân* kelimesi *Vehhâb, Afüv* mânâlarını ifade eden *bağışlayıcı* sıfatıyla da tercüme olunamaz. Sonuç olarak *Rahmân* kelimesini belleyip, mânâsını tercümesiyle değil, tefsiriyle rahmet kavramından anlamaya çalışmak en sıhhatli yoldur. (Bkz. V31-33) *Rahîm* kelimesi ise 'çok merhamet edici' demektir ve Allah Teâlâ'nın sıfatlarındandır. Ancak Rahmân kelimesi gibi *ism-i has* veya *sıfat-ı galibe* olmadığından Allah'tan başkası için kullanılabilir. (I/33)

5) "Her işin karşılığının verilip bitirileceği, cezanın tahakkuk edeceği son gün!" Bu gün, kıyamet günü'nün son lahzasıdır ve bu suretle *yevm'ud-din* (din günü) *kıyamet*'e işarettir. Fakat bu günün kıyamet gürü olması, dolayısıyla bir tenavülüdür; yoksa din, kıyamet değildir/ *din* kelimesinin doğrudan doğruya *kıyamet* mânâsı yoktur! Bu nedenle *yevm-i din* (din günü) yerine *yevm-i kıyamet, yevm-i sual, yevm-i hisab* denilmesi hem tercüme değildir, hem de bu, vurgunun kuvvetini ve *sevk-i kelâmı* ihlâl eder ve daha ziyade tehvîl ve terhîb (korkutma) ifade eder. (I/82-83) Ayrıca bazı müfessirler bu ayette geçen *din* kelimesini `mükâfat ve mücazat' anlamında değil, *millet* ve *şeriat* dahi denilen yaygın mânâsma hamlederek tefsir etmişlerdir ki bu takdirde `Dinin malum olan mühim günü' demek olur ki bundan da bizzat *ahiret* ve *kıyamet* günü anlaşılır. Bunun için bir de bu iki mefhumu zayi etmemek için (bu ayetin) meâlinde `din günü'nün mâliki' demeliyiz. (I/91)

6) Türkçe'de kullanılan *tapı, tapmak, tapınmak* kelimeleri ibadet'in değil, *kayıtsız-,şartsız itaat*in mânâsıdır. Hatta *tapmak* ve *tapınmak* kelimelerinde az çok ne yapuğını bilmemek gibi bir *şuursuzluk* mânâsı anlarız da bunları puta tapmak, haça tapmak gibi yerlerde kullanırız. Bu nedenle `Sana ibadet ederiz' yerine, sadece Türkçe olsun diye `Sana taparız' veya `tapınırız' demek, lisanımızın nezahetini zayi etmek olur. `Kulluk etmek', *şuur* anlamını vurgulamak açısından `tapmak' kelimesinden daha münasip ise de bu, *ibadet*'ten zayıf olan *ubûdiyet*'in mânâsıdır. (I/95-104)

7) *İstiâne* avn talep etmek, yardım dilemek; *iâne* ise talep olsun-olmasın onu vermek demektir. `Yârab! Biz gerek sana ibadet ve itaatimizde ve gerek diğer işlerimizin hepsinde ancak senden istiâne ederiz, senden başka kimseden yardım dilenmeyiz. Seni tanımayan kâfirler başkasından istiâne ederler, biz ise ibadetimizde halis ve muhlis olarak bütün işlerimizde ancak senden istiâne eyleriz!' (I/104-105)

8) *Hidayet* her matlûba kayıtsız-şartsız rehberlik etmek değil, *irşad* gibi gayesinde hayır, keyfiyetinde lütûf ve letâfet bulunan bir rehberliktir. Bu bakımdan *İhdina*'nın meâlinde en uygun tabir -lisanımızda maruf olduğu gibi- `Bize hidayet et!' demektir. `Göster!' deyince *götürmek* kalır, 'Götür!' deyince *Ietâfet* kalır ve hiç biri tam mânâyı ifade etmez ve lisanımızda böyle mâruf bir kelimenin yerine mutlaka bir kelime koymaya çalışmak hem sözün gayesine ters düşer, hem de kuru bir taassub olur! (I/119)

9) E. Hamdi Yazır, bu ayetin izahı sadedinde -bazı gramatik mülâhazalarla birlikte- verilen nimetin daha önce geçen *sırat(-ı müstakim)* nimeti olduğunu söylemektedir. (V129-131) `Kendilerine nimet verilen kimseler' için bkz. Nisa/69, (I/132)

1. Bakara Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur. 286 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-2. *Elif, Lâm, Mim.*[1] İşte o kitap -bunda şüphe yok aynı hidayet[2] korunacaklar[3] için...

3-4. Onlar ki gayba iman edip,[4] namazı dürüst kılarlar[5] ve kendilerine merzûk kıldığımız şeylerden infak ederler[6] ve onlar ki hem sana indirilene[7] iman ederler, hem senden evvel indirilene...[8] Ahiret'e yakîni[9] de bunlar edinirler!

5. Bunlar işte rablerinden[10] bir hidayet üzerindedir ve bunlar, işte bunlar o murada eren müflihîn![11]

1) Huruf-u Mukattaa olarak bilinen bu harflerin bir anlama sahip olup olmadıkları meselesi üzerinde ihtilaf edilmiş ve bazıları bu harflerden neyin murad olunduğunun bilinemeyeceği, bu harflerin Kur'an'ın bir sırrı olarak kalacağı görüşünü savunurken, bazıları da -kendi aralarında da ihtilaf ederek- bu harflerden murad olunan mânânın bilinebileceğini söylemişler ve bu hususta çeşitli görüşler öne sürmüşlerdir. (Bkz. I/152-162)

2) Dalâletten çıkıp, hakkın korumasına girmek ve şüpheden/şüpheli yollardan sakınarak kendilerini korumak kabiliyetine sahip olan kimselere hakkın hükümlerini bildirecek bir delil, doğru yolu gösterip, öğretecek bir beyyine... (I/166-167)

3) *İttika* vikayeyi (korumayı) kabul etmek, diğer bir deyişle vikayeye girmek; *vikaye* ise, elem ve zarar verecek şeylerden sakınıp kendini iyice korumak demektir. O halde lugavî bakımdan *ittika* veya onun ismi olan *takva,* kuvvetli bir himayeye girerek korunmak, hasılı kendini iyi sakınıp korumak demek olur. (I/168)

4) "Gaybı tasdik ve itiraf ederler, yahut tasdik ettiklerini huzurda da, gıyapta da tasdik ve itiraf ederler". Muttakîlerin inandıkları, tanıdıkları gayb, delili bulunan gayb-ı hak'tır ki bu da Hak Teâlâ ve sıfatı, ahiret ve ahvâli, melekler, nübüvvet-i enbiya, ilahî kitabların inzâli gibi imanın esası olan hususlardır. (I/176-178)

5) Salâtı ikâme *ederler;* malûm olan namazı dosdoğru kılarlar ve idame ederler...' Salâtı ikâme ederler' (yukîmûne's-salâte) demekte, 'Namazı kılarlar' (yusallûne) demekten fazla bir mânâ vardır ki bu da en azından doğru dürüst, yani tadil-i erkân ve huşû ile güzelce kılmak ve hatta kıldırmak mânâlarını ifade eder. (I/186)

6) Kendilerine nasib ve kısmet ettiğimiz rızıktan, maddî ve hatta manevî şeylerden az-çok harcarlar, Allah yolunda sarfederler. (V191)

7) Bir cismi yukarıdan aşağıya indirmek demek olan inzâl, lisan-ı şer'î de meâninin (mânâların) ve Kur'an hakkında nazın ve mânânın Allah tarafından Rasûlullah'a vahyolunması anlamında bir şer'î hakîkattir. İlâhî ilim ve kudret -muhit-i küll, mebde-i küll olduğu cihetle- fevka'l-arş rütbeten âli (yüce) ve ona nispetle Hz. Peygamber'in kalbi ma-taht (aşağıda) olduğundan vahye *inzâl ve tenzil* kelimeleri ıtlak olunmuştur... (I/195)

8) "Hem sana vahy ve inzâl edilen ve edilmekte bulunan Kitab ve *„Şeriat'a*, hem de senden evvel vahy ve inzâl edilmiş bulunan-*Tevrat, İncil, Zebur, Suhûf* gibi- kitaplara iman ederler". Nitekim bu iman da Hz. Muhammed'in risâletine ve geçmiş tüm peygamberlerin nübüvvetlerine iman ile milmkündür. (I/195)

9) Yakîn vakıâya mutabık ve herhangi bir şüpheye düşürme teşebbüsüyle zail olmayacak surette şek ve şüpheden âri olan sabit ve kesin itikad demektir. Hz. Muhammed'in nübüvvetini ve ona nâzil olan Kitab ve Şeriat'ı tanımayanların, *Ahiret* hakkında bazı kanaatleri bulunsa bile, yakînleri yoktur. Gerçi her felsefede, her dinde bir *Ahiret* fikri vardır, fakat bunların çoğu burhansız/delilsiz bir takım emânîden, ideallerden ibarettir! (I/198-203)

10) *Rableri* tâbiri sâlim olmuyor; çünkü bu tâbir *rabbihim* kelimesinin tercümesi olabileceği gibi, aynı zamanda *erbâbihi* kelimesinin tercümesi de oluyor. Bunda ise şirk'e delâlet edebilecek bir mânânın akla gelme tehlikesi bulunduğundan [bu mânâ] münasebetsiz oluyor. (I/203) Gerçekten de *rabbihim* ibaresinin *rableri* şeklindeki tercümesi ilk anda *rabler* mânâsına birçok rabb'i akla getirebilmektedir ki bu pekâlâ *erbâbihi* (onun rableri) ibaresinin karşılığı sanılabilir. Ancak *rableri* tâbirinin onların/mü'minlerin rabbi' mânâsında kullanıldığı dikkate alınacak olursa -ki *Tefsir'de* 'taraf-ı rabbanîden/rabb-i ahadleri olan Allah Teâlâ tarafından' şeklinde terülme edilmiştir- hiç kuşkusuz böylesine yanlış bir anlamın/anlamanın önune geçilmiş olacaktır! [D.C]

11) *Müflîh* felâh bulan' demektir. *Felâh* ise aslında *felahât* gibi yarmak mânâsıyla alâkadardır ki o gündeki mâniâyı yarıp/engelleri aşıp kendini kurtarmak ve talep ettiği gayeye ermek, zafer bulmaktır. Mü'minler de dünya, tabiat ve şehvet mâniâlarını yarıp, gaybda gizlenen matlûblarına eren ve ahiret'te ebedî felâh bulanlar olacaklardır. (I/204 ve bkz. Mü'minûn/I, an:1)

6-7. Amma o küfre saplananlar, ha inzar[1] etmişin bunları ha etmemişin onlarca müsavidir, imana gelmezler. Allah kalplerini ve kulaklarını mühürlemiş ve gözlerine bir perde inmiştir ve bunların hakkı azîm [büyük] bir azaptır!

8-9. İnsanlar içinden kimisi de vardır ki 'Allah'a ve son güne iman ettik' derler de mü'min değillerdir! Allah'ı ve mü'minleri aldatmaya çalışırlar, halbuki sırf kendilerini aldatırlar da farkına varmazlar.

10. Kalplerinde bir maraz vardır da Allah marazlarını artırmıştır ve yalancılık ettikleri için bunlara elîm [gayet acı] bir azap vardır!

11-12. Hem bunlara 'Yeryüzünü fesada vermeyin!' denildiği zaman, 'Biz ancak ıslahcılarız' derler. Ha!.. Doğrusu bunlar, ortalığı ifsad edenlerdir bunlar; lâkin şuurları yok, farkında değillerdir!

13. Yine bunlara 'Nâsın [insanların] iman ettiği gibi iman edin!' denildiği zaman; 'Yâ!.. Biz o süfehâ'nın [budalaların] iman ettikleri gibi mi iman ederiz?' derler. Ha!.. Doğrusu süfeha kendileridir ve lâkin bilmezler!

14. Bir de iman edenlerle karşılaştılar mı 'Amenna!' [Biz mü'miniz] derler ve kendi şeytanlarıyla[2] halvet oldular mı 'Emin olun' derler; 'biz sizinle beraberiz, biz ancak müstehzîyiz!'

15-16. Allah onlarla istihza ediyor da tuğyanları [azgınlıkları] içinde bocalarlarken kendilerini sürüklüyor. Bunlar işte öyle kimselerdir ki hidayet bedeline dalâleti satın almışlardır da ticaretleri kâr etmemiştir, yolunu tutmuş da değillerdir!

1) *İnzar* korkulu bir şeyi -sakındırmak için- bildirmek, yani 'İleride şu fenalık var, sakın!'diye irşad etmektir. (I/209) Burada 'sevaun aleyhim' (onlarca müsavidir) denilip, 'sevaun aleyke' (sence müsavidir) denilmediğine dikkat edilmelidir. (I/212)

2) *Maraz* bedenin sağlığını, dengesini bozan ve vazifesini istenildiği şekilde yapmamasına neden olan bir arıza, bir hastalık hâlidir. Maddiyatta kullanıldığı gibi, maneviyatta da kullanılır. Buradaki anlamı da akidesizlik marazı, şek-şüphe marazı, kısaca reyb (kuşku) ve nifak marazıdır. (I/227)

3) *Süfeha* ucu budalalığa varan hafiflik, fikirsizlik, temkinsizliktir ki zıddı ağır başlılık, tam akıllılıktır. (I/234-236 ve krş. Nisâ/5, an:1)

4) "Şeytanlıktaki üstadlarıyla..." (I/236-238)

5) "Şüphe yok ki biz hep böyle alay eder dururuz!" (I/237 ve bkz. Bakara/76)

6) *İstihza* şaka yollu maskara etmek, şeref ve haysiyeti kırmak istemektir. Ancak *istihzâ*'dan maksat şaka yapmak değil, şeref ve haysiyeti kırarak maskara etmek ve budalalığı îma edip, sezdirmeden tahkir etmek, hafife almak ve bundan rıza duymaktır. Allah'a 'müstehzî' denilmez, fakat 'istihza eder' denilir. (I/241-242)

7) "Kâr yolunu bulmak ihtimalleri olmamış, kâr yolunu tutamamışlardır". (I/242)

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ
ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ صُمٌّ
بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾ أَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ
وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ
الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ
أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ
شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ
مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا
وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ
رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾
وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ
وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾
فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا
النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾

17-18. Bunların meseli, şunun meseline benzer ki bir ateş yakmak istedi, vaktâ ki çevresindekileri aydınlattı, tam o sırada Allah nûrlarını gideriverip, kendilerini zulmetler [karanlıklar] içinde bıraktı, artık bunlar görmezler; sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler, artık bunlar dönmezler!

19-20. Yahut [bunların hâli] semadan boşanan bir yağmur[a tutulmuş kimselerin] hâli gibidir ki onda karanlıklar var, bir gürleme, bir şimşek var; yıldırımlardan ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkıyorlar... ve Allah kâfirleri kuşatmıştır! Şimşek neredeyse gözlerini kapıverecek; önlerini aydınlattı mı ışığında yürüyorlar, karanlık üzerlerine çöktü mü dikilip kalıyorlar. Allah dilemiş olsaydı, elbet işitmelerini [de], görmelerini de alıverirdi. Şüphe yok ki Allah her şeye kadîr, daima kadîrdir!

21-22. Ey insanlar! O sizi ve sizden evvelkileri yaratmış olan rabbinize kulluk ve ibadet ediniz ki korunur muttakîlerden olasınız. O öyle bir lûtufkâr ki sizin için yeri bir döşek yaptı, semayı bir bina ve sizin için semadan bir su indirdi de onunla türlü mahsullerden size bir rızık çıkardı. Siz de artık bilecek halde iken, tutup da Allah'a menendler [benzerler, ortaklar] koşmayın!

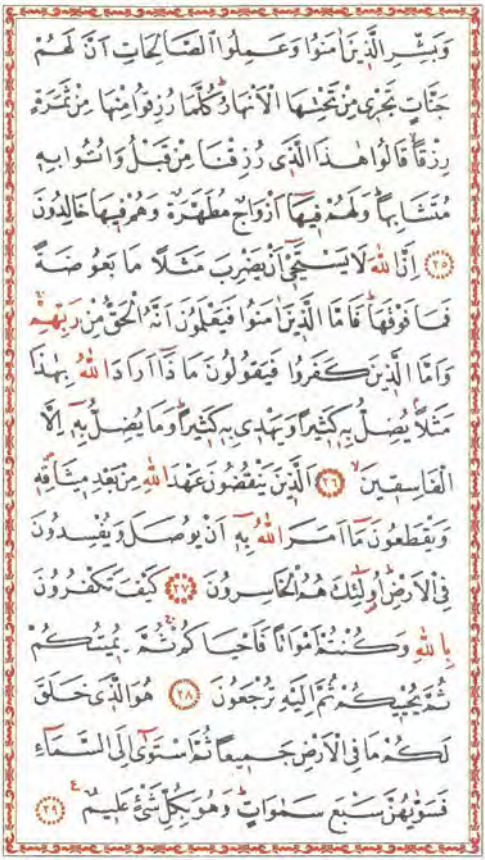
23-24. Eğer kulumuza ceste ceste [kısım kısım] indirdiğimiz Kur'an'dan şüphede iseniz, haydi onun ayarından bir sûre meydana getirin ve Allah'tan başka güvendiklerinizin hepsini çağırın, eğer sâdıksanız bunu yapın! Yok yapamazsanız -ki hiçbir zaman yapamayacaksınız- o halde -çırası insanlarla o taşlar olan- o ateşten sakının; o, kâfirler için hazırlandı!

---

1) "Hz. Peygamber'in davet ve hidayeti karşısında münafıkların ahvali, tıpkı ateş yakan kimsenin parlatuğı ziya karşısında gözleri Allah tarafından görmez oluverenlerin hâli gibidir". Araplarda ateş yakmak, 'tenvir etmek' (etrafı aydınlatmak) maksadıyla da yapıldığından bu mânâlarda kullanılır; aynı şekilde 'yangın çıkarmak' gibi kötü bir kasıdla da olabileceğinden 'fitne-fesad çıkarmak' anlamına da gelir ve burada her iki şekilde anlaşılmak ihtimali de vardır. 'Ateş yakmak'tan 'yangın çıkarmak' mânâsı anlaşıldığında, 'nûrun alınması/giderilmesi' ifadesinin 'ateşin söndürülmesi' demek olacağı açıktır. Bu takdirde 'ateş yakan'ın kendisi de karanlıklarda kalanlardan olur ki o zaman bu ateş yakan kimse münafıkların reisidir. Fakat ateş yakmak 'tenvîr etmek ve hayra davet eylemek' şeklinde anlaşılırsa, gerek ateş yakan ve gerek çevresindeki akıl sahiplerinin (men havlehu) nûru sönmemiş olduğu halde, 'ma havlehu' ibaresinin mazmununda dahil olan hayvanât mâkulesinin nûrları sönmüş ve o ziyadan/ışıktan sadece bunlar mahrum kalmış olurlar. (I/246-247)

2) Bu teşbih, *teşbih-i mürekkeb* olduğuna göre, teşbihin her unsurunda karşılıklı bir benzerlik aranılmayarak, teşbihin tamamında münafıkların hayretini, şaşkınlığını tahayyül etmek yeterli olacaktır. (I/261)

3) "Kendilerine tapılan putlar, heykeller". (I/273)

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ
رِّزْقًا ۙ قَالُوا هَٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَأُتُوا بِهِ
مُتَشَابِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
۝٢٥ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً
فَمَا فَوْقَهَا ۚ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۖ
وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا
مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا ۚ وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا
الْفَاسِقِينَ ۝٢٦ الَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ
وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ
فِي الْأَرْضِ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۝٢٧ كَيْفَ تَكْفُرُونَ
بِاللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ
ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝٢٨ هُوَ الَّذِي خَلَقَ
لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ
فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝٢٩

25. İman edip, salih ameller işleyenlere ise müjdele! Kendileri için altından ırmaklar akar cennetler var; onlardan [o cennetlerdeki] hangi bir semereden [meyveden] bir rızık rızıklandıkça onlar, her defasında 'Ha [işte] bu bizim önceden [dünyada iken de] merzûk olduğumuz' diyecekler ve ona öyle müteşabih olarak sunulacaklar. Kendileri için orada pak, çok pak zevceler de var, hem onlar orada ebedî kalacaklar!

26-27. Bilmeli ki Allah bir sivrisineği, hatta daha üstününü bir mesel yapmaktan sıkılmaz. İman edenler bilirler ki o şüphesiz haktır, rablerindendir. Amma küfre saplananlar 'Allah böyle bir mesel ile ne murad etmiş?' derler. Evet! Allah onunla bir çoklarını şaşırtır, yine onunla bir çoklarını yola getirir; hem onunla ancak o fâsıkları şaşırtır ki Allah'ın ahdini misak ile bağlandıktan sonra bozarlar, Allah'ın vaslını [birleştirilmesini] emrettiğini kat'ederler [ayırırlar] ve yeryüzünde fesad yaparlar. İşte bunlar hep o hüsrana düşenlerdir!

28-29. Allah'a nasıl küfr [nankörlük] ediyorsunuz ki ölü idiniz sizleri diriltti; sonra sizleri yine öldürecek, sonra sizleri yine diriltecek, sonra da döndürülüp O'na götürüleceksiniz! O, o hâlıktır ki yer'de ne varsa hepsini sizin için yarattı; sonra semaya inayet buyurdu da onları yedi sema halinde nizamına koydu. O her şeyi bilir bir alîm'dir!

---

1) Acaba *dünya* ve *ahiret*'teki bu zevk, bu semere hakîkaten aynı neviden midir? Hayır! Aynı neviden değil, bilakis *müteşabih*'tirler/birbirlerine mütekabilen bir benzeyişleri vardır ve önce onlar buna böylesine bir benzeyiş halinde sevk olunmuşlardır; hakîkatte ise aralarında büyük farklar vardır. (I/276)

2) "Bir sivrisineği ve üstündeki kanat gibi ufak-tefek şeyleri dahi..." Ayette geçen 'ma fevkaha' (daha üsttününü) tabiri, küçüklük itibariyle daha üstününü; yani 'daha aşağısını' ifade eder. Mâmafih Kur'an'ın nazmı, bizim 'aşağı-yukarı' dediğimiz gibi 'daha yukarı ve daha aşağı' demek de olabilir. (I/279)

3) "Salih ameller işlemezler, salâh (ve hayrı) temin eden ilahî emirlerin ve hükümlerin aksine hareket ederler". (I/282)

4) 'Kazançtan mahrum, işi gücü zarar ve ziyan olan kimseler' diye asıl bunlara denilir. (I/282)

30-31. Ve düşün ki rabbin melâikeye [meleklere] 'Ben yerde muhakkak bir halife yapacağım' dediği vakit; 'Â!.. Orada fesad edecek ve kanlar dökecek bir mahlûk mu yaratacaksın, biz hamdinle tesbîh ve seni takdîs edip dururken?' Dediler. 'Her halde ben sizin bilemeyeceğiniz şeyler bilirim!' Buyur-du ve Âdem'e bütün esmâyı [isimleri] tâlim eyledi; sonra o âlemîni melâikeye gösterip 'Haydin davanızda sâdıksanız, bana şunları isimleriyle haber verin!' Buyurdu.

32. Sübhânsın yârab! Bizim için senin bize bildirdiğinden başka ilim ne mümkün! O alîm-hakîm sen, şüphesiz sensin!' Dediler.

33. 'Ey Âdem! Bunlara onları isimleriyle haber ver!" Buyurdu. Bu emir üzerine Âdem onlara isimleriyle onları haber veriverince de buyurdu ki: 'Demedim mi size, ben her halde semavat u arz'ın [göklerin ve yer'in] gaybını bilirim ve biliyorum ne izhar ediyorsunuz [açığa vuruyorsunuz] da ne ketmeyliyordunuz [gizliyordunuz]?!'

34. Ve o vakit melâikeye 'Adem için secde edin!' Dedik, derhal secde ettiler; ancak iblis dayattı, kibrine yediremedi, zaten kâfirlerden idi.

35. Ve dedik ki; 'Yâ Âdem! Sen ve zevcen, cenneti mesken edin, ikiniz de ondan dilediğiniz yerde bol bol yeyin, fakat şu ağaca yaklaşmayın ki haddi aşan zâlimlerden olmayasınız!'

36. Bunun üzerine Şeytan onları

oradan kaydırdı, ikisini de bulundukları naz ü naîm'den çıkardı. Biz de 'haydi' dedik; 'bazınız bazınıza düşman olarak inin ve size yer'de bir zamana [ölünceye] kadar bir karar ve bir nasip alma var!'

37. Derken Âdem rabbinden birtakım kelimeler telâkki etti, yalvardı; O da tevbesini kabul buyurup, ona yine baktı. Filhakika O'dur ancak öyle tevvab, öyle rahîm!

1) "Bu isimlerin müsemmalarını/dalâlet ettikleri zevatı meleklere arzetti." (I/311)
2) Burada *secde* kelimesi 'Adem'e ibadet etmek' mânâsında kullanılmıştır. (I/318 ve krş. A'raf/11, an:5)
3) İki kraate göre *(izlâl* ve izâle) mânâ şöyledir: "Şeytan ikisinin de o ağaç yüzünden *ayaklarını* kaydırdı" ya da "İkisini de bulundukları *cennet*'ten kaydırdı" (I/324)
4) "Onları o bolluklar içerisindeki hayatlarından uzaklaştırdı" veya "Onları o yerden çıkardı". (I324)
5) *Telakki (Likâ*'dan) karşılayıp almak ve aldığına sarılmak demektir. (I/325)

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٩﴾ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ
اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ
وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٤٠﴾ وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ
وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ ۖ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ وَإِيَّايَ
فَاتَّقُونِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ
الرَّاكِعِينَ ﴿٤٣﴾ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ
تَتْلُونَ الْكِتَابَ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾ وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ
وَالصَّلَاةِ ۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴿٤٥﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ
أَنَّهُمْ مُلَاقُو رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٤٦﴾ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ
اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ
﴿٤٧﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا
شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤٨﴾

38-39. Dedik: İnin oradan hepiniz, sonra benden size ne zaman bir hidayetçi gelir de kim o hidayetçimin izince giderse, onlara bir korku yoktur ve mahzun olacaklar onlar değildir! Küfre saplananlar ve ayetlerimize yalan diyenler ise, işte bunlar ateş arkadaşlarıdır, onlar onda muhalled [ebedî] kalacaklardır!

40-41. Ey İsrailoğulları! Size in'am [ihsân] ettiğim nimetimi hatırlayın ve ahdime vefa edin ki ahdinize vefa edeyim ve benden korkun artık benden ve beraberinizdekini musaddık [tasdîk edici] olarak indirdiğim Kur'an'a iman edin, ona inanmayanların birincisi olmayın; benim ayetlerimi birkaç paraya değişmeyin ve benden sakının artık benden!

42-44. Hakkı bâtılla bulayıp da bile bile hakkı gizlemeyin! Hem namazı dürüst kılın ve zekâtı verin, rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin! Nâsa [insanlara] iyilik emreder de kendinizi unutur musunuz? Halbuki Kitab [Tevrat] okuyorsunuz... Artık akıl etmez misiniz?

45-46. Bir de sabır ile, salât [namaz] ile yardım isteyin; gerçi bu ağır gelir, fakat saygılı kimselere değil! Onlar ki kendilerini hakîkaten rablerine kavuşuyor ve hakîkaten O'na rücû ediyor sayarlar, böyle bir huşû ile kılarlar.

47-48. Ey İsrailoğulları! Size in'am ettiğim nimeti ve vaktiyle sizi âlemlerin üstüne geçirdiğimi hatırlayın ve öyle bir günden korunun ki kimse kimseden [kimse nâmına] bir şey ödeyemez, kimseden şefaat de kabul edilmez, kimseden fidye de alınmaz, hem onlar kurtarılacak da değillerdir!

---

1) Adem, zevcesi ve bunların zımnında bütün Ademoğulları ve Şeytan. (I/327) Cennet'ten arz'a bilfiil ilk çıkanlar bunlardır ve bu çıkış da ani olmamıştır; hem de zürriyetleri olan bütün beşer nev'i dahi bunlarda bilkuvve mevcut olarak beraber çıkmıştır ve insanlar aslında gerçekmânâda kardeştirler. (I/328-329)

2) *Rasûl* veya *Kitab* gibi herhangi bir delil, bir hidayet sebebi. (I/327)

3) *İsrail* Hz. Yakub'un lâkabıdır ve İbranice'de bu kelimenin anlamının *Safvetullah* veya *Abdullah* demek olduğu beyan olunmaktadır. Bu nedenle bu ünvanın kullanılmasında yahudileri imana tahrik etmek söz konusudur ki meâli şu olur: 'Ey Allah'ın güzîde bir kuluna evlâtlıkla muzaf olan Ehl-i Tevrat!' (I/334)

4) "Kitab ve nübüvvet nimetimi..." (I/334)

5) "Huşû duyanlara, başını önüne alıp düşünen saygılı kimselere..." (I/342)

6) Burada şefaatin kabul olunmaması bilhassa kâfirler için sözkonusudur ve hitab küfürde ısrar edenlere mahsustur. Çünkü İsrailoğulları, ataları olan peygamberlerin her halukârda kendilerine şefaat edeceklerine inanıyorlardı. Bu ayet onların bu itikadlarını reddetmektedir. (I/345 ve krş. Bakara/122-123)

49. Hem hatırlayın ki bir vakit sizi Âl-i Firavun'dan kurtardık; sizi azabın kötüsüne peyliyorlardı [sürüklüyorlardı]; oğullarınızı boğazlıyorlar ve kızlarınızı diri tutmak istiyorlardı ve bunda size rabbiniz tarafından büyük bir imtihan vardı.

50. Ve bir vakit sizin sebebinize denizi yardık, sizi necâta çıkardık [kurtardık] da Âl-i Firavun'u garkettik [boğuverdik]; sizler bakıp duruyordunuz...

51-52. Ve bir vakit Musa'ya kırk geceye va'd verdik; sonra siz onun arkasından danaya tutuldunuz, zulmediyordunuz; sonra bunun arkasından da sizden affettik, gerekti ki şükredecektiniz!

53. Ve bir vakit Musa'ya o Kitab'ı ve Furkan'ı verdik, gerekti ki doğru gidecektiniz!

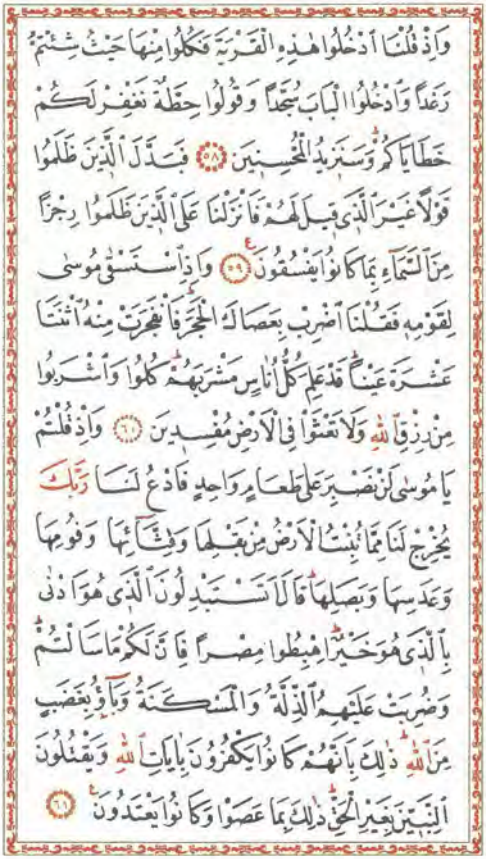
54. Ve bir vakit Musa, kavmine dedi ki: 'Ey kavmim! Cidden siz o danaya tutulmanızla kendinize zulmettiniz. Gelin Bâri'nize dönün, tevbe edin de nefislerinizi öldürün. Böyle yapmanız Bâri'niz yanında sizin için hayırlıdır'. Bu suretle tevbenizi kabul buyurdu. Filhakîka O öyle tevvab, öyle rahîm'dir!

55-56. Ve bir vakit 'Yâ Musa!' dediniz; 'Biz Allah'ı aşikâre görmedikçe senin sözünle asla inanmayacağız'. Bunun üzerine sizi o saika [yıldırım] yakalayıverdi; bakınıp duruyordunuz... Sonra sizi şükredesiniz diye ba'su ba'de'l mevt'e mazhar ettik!

وَإِذْ نَجَّيْنَاكُم مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ
أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ ۚ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ
عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَأَنجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ
فِرْعَوْنَ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾ وَإِذْ وَاعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ
لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِن بَعْدِهِ وَأَنتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ
عَفَوْنَا عَنكُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذْ آتَيْنَا
مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾ وَإِذْ قَالَ
مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ
فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ
بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۚ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾ وَإِذْ قُلْتُمْ
يَا مُوسَىٰ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ
الصَّاعِقَةُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاكُم مِّن بَعْدِ مَوْتِكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا
عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ۖ
وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

57. Ve üstünüze o bulutu gölgelik çektik ve 'Size kısmet ettiğimiz hoş rızıklardan yeyin' diye üzerinize hem kudret helvası, hem bıldırcın indirdik. Zulmü bize etmediler, lâkin kendilerine ediyorlardı.

1) *Âl-i Firavun* Firavun'un dindaşları, kavmi ve özellikle takipçileri ve hizmetindekiler. (I/347)
2) *Sevm* (yesûmûne) mal peylemek, zulûm yüklemek, derde sokmak, salmak, dağlamak, (işkence etmek) mânâlarına gelir ki her biriyle tefsir edilmiştir. Çoğu müfessire göre buradaki *sû-i azab* (azabın kötüsü), sonrasında atıf bulunmadığından hemen ardından gelen cümlelerle izah olunmaktadır. (I/346)
3) Burada üç mânâ vardır: a) 'Kızlarınızı/kadınlarınızı -güya- sağ bırakıyorlardı'. b) 'Kadınlarınızın rahimlerini yokluyorlar, çocuk alıyorlardı'. c) 'Kadınlarınıza haya edilecek şeyler yapıyorlardı'. Birincisindeki *istihya* 'hayat'tan, ikinci ve üçüncüde 'haya'dandır. (I/346-347 ve krş. A'raf/141)
4) "Buzağıya tutulmuştunuz'; Sâmirî'nin yaptığı buzağıya tapmıştınız. (I/351 ve krş. A'raf/127, 152)
5) *Bâri* 'yaratırken ayıpsız, noksansız yaratan' demektir ki *Hâlık* sıfatından daha özel bir mânâ ifade eder. (I/356 ve ayrıca 'nefislerinizi öldürün' tâbirini krş. Bakara/85, an:1; Nisâ/29, an: 2; 66-68, an:1)
6) Demek ki ölmemişlerdi, fakat ölüm hâline/ölecekhâle gelmişlerdi. (I/357)
7) "Âdeta ölümünüzden sonra yine dirilik verdik". (I/357)

58-59. Ve bir vakit 'Şu şehre girin de nimetlerinden dilediğiniz vechile bol bol yeyin ve secdeler ederek kapıya girin ve 'hıtta' deyin ki size hâtielerinizi [günahlarınızı] mağfiret ediverelim; muhsinlere ise daha artıracağız' dedik. Derken o zulmedenler sözü değiştirdiler, kendilerine söylenildiğinden başka bir şekle koydular. Biz de o zâlimlere fısk işledikleri için gökten bir murdar azap indirdik!

60. Ve bir vakit Musa, kavmi için su dilemişti, biz de 'Âsan ile taşa vur!' demiştik. Onun üzerine ondan on iki pınar fışkırdı, her kısım insanlar kendi su alacağı menbaı [pınarı] bildi. "Allah'ın rızkından yeyin, için de müfsidlik ederek yeryüzünü fesada vermeyin!"

61. Ve bir vakit 'Yâ Musa! Biz bir türlü [tek çeşit] yemeğe kabil değil katlanamayacağız, artık bizim için rabbine dua et, bize arzın yetiştirdiği şeylerden; sebzesinden, kabağından, sarmısağından, mercimeğinden, soğanından çıkarsın' dediniz. 'Yâ!.. O hayırlı olanı, o daha aşağı olanla değişmek mi istiyorsunuz? Bir kasabaya inin, o vakit size istediğiniz var' dedi. Üzerlerine de zillet ve meskenet binası kuruldu ve nihayet Allah'tan bir gazaba değdiler Evet öyle! Çünkü Allah'ın ayetlerine küfrediyorlar ve haksızlıkla peygamberleri öldürüyorlardı. Evet öyle! Çünkü isyana daldılar ve aşırı gidiyorlardı.

---

1) "Kibirle, çalımla, azgınlık-serkeşlikyaparak girmeyin". (I/362)

2) *Hat* 'birşeyi aşağıya almak ve arkadan yük indirmek' demek olduğundan, *Hıtta* 'bir nevi indiriş' demek olur ki özel bir tarzda yükü yıkmak veya boyunlardaki vebâli indirmek karar veya duasını ifade eder. Mecâzen 'İnme kararını veriniz ve günahlarınıza istiğfar ediniz' anlamına da gelir. (I/362 ve krş. A'raf/161-162)

3) *Ricz* esasında (*rics* gibi) tiksinilen pis, murdar şey demek olup, *azap ve ukûbet* anlamında da kullanılmıştır (I/363)

4) Diğer bir deyişle 'Üzerlerine de zillet ve meskenet damgası basıldı'; hakaret altında ağır vergilere ve fakirliğe maruz kaldılar. (I/369)

5) "Allah'ın gazabını hak ettiler"; devletleri inkiraza uğradı, cemiyetleri perişan oldu, *Fatiha Sûresi'nde* zikrolunan 'Gazaba uğrayanlar'dan oldular. (I/369)

62. Şüphe yok ki iman edenler ve yahudiler, nasrânîler [hristiyanlar], sâbiîler; bunlardan her kim Allah'a ve ahiret günü'ne hakîkaten iman eder ve salih bir amel işlerse, elbette bunların rableri yanında ecirleri vardır, bunlara bir korku yoktur ve bunlar mahzun olacak değillerdir!

63-64. Bir vakit de misakınızı almıştık ve Tûr'u üstünüze kaldırıp demiştik ki: 'Verdiğimiz Kitab'ı kuvvetle tutun ve içindekinden gafil olmayın, gerek ki korunursunuz'. Sonra onun arkasından yüz çevirdiniz. Eğer üzerinizde Allah'ın fazl u rahmeti olmasaydı, her halde hüsrana düşenlerden olurdunuz!

65-66. İçinizden sebt/istirahat günü tecavüz edenleri elbette bilirsiniz. Biz onlara 'Sefil sefil maymunlar olun!' dedik ve bu ukûbeti [cezayı veya bu kıssayı] önündekilere ve arkasındakilere bir ders-i ibret ve korunacaklara bir va'z u nasihat olmak üzere yaptık!

67. Bir vakit de Musa, kavmine demişti: 'Allah size bir bakara boğazlamanızı emrediyor'. 'Ay!' dediler; 'Bizi eğlence yerine mi koyuyorsun?' Dedi: 'Allah'a sığınırım öyle cahillere katılmaktan!'

68. Dediler: 'Bizim için rabbine dua et, nedir o bize beyan etsin'. Dedi: "Rabbim şöyle buyuruyor: 'Bir bakara ki ne farımış [yaşlı], ne bakir [genç], ikisi ortası bir dinç'. Haydi emrolunduğunuz işi yapın!"

69. 'Bizim için' dediler; 'rabbine dua et, rengi ne imiş bize beyan etsin'. 'Rabbim' dedi; 'şöyle buyuruyor: Bir bakara ki sapsarı, rengi bakanlara sürur verir'.

1) "İslâm'a zâhirde iman etmiş olanlar, İslâm'ı dilleriyle ikrar etmiş olmalarından dolayı insanlar arasında müslüman sayılanlar". (I/371 ve krş. Mâide/69, an:3)

2) "Bu üç dinden -İslâm, yahudilik ve hristiyanlık- hariç olanlar". (I/371). Arap dilinde 'Sebee fulan' denilir ki 'Filan kimse dininden çıkıp başka bir dine girdi' demektir. Bu mânâda Arap müşrikleri Hz. Peygamber'e *Sâbî* derlerdi. Çünkü kendi dinlerine muhalif bir din izhar ediyordu. (I/375)

3) Onların gerçekten *maymun* olup olmadıkları hususunda iki görüş vardır. Çoğu müfessir ayeti zahirî mânâsıyla anlamışlar, Mücahid ve ona uyan diğer müffessirler bu hükmün *temsilî* olduğunu söylemişlerdir ki zamanımızın zihniyetine bu daha yakın görünmektedir. (I/379 ve krş. Mâide/60; A'raf/166)

4) *Bakara* erkek veya dişi sığır; yani inek veya öküz, düve veya tosun veya manda olabilir. (I/381)

5) "Bakanlara sürur ve neşe verecek, gözünü gönlünü açacak derecede güzel ve sevimli". (I/383)

70. Dediler: 'Bizim için rabbine dua et, nedir o bize beyan etsin; çünkü o bakara bize müteşabih [benzer] geldi. Mâmafih Allah dilerse elbette buluruz'.

71. 'Rabbim'dedi; 'şöyle buyuruyor: bir bakara ki ne koşulur arazi sürer, ne de ekin sular, salma [başıboş/her ayıptan sâlim], hiç alacası yok'. 'İşte' dediler; 'şimdi hak ile geldin'. Bunun üzerine o bakarayı boğazladılar ki az kaldı yapmayacaklardı!

72-73. Ve o vakit bir kimse katletmiştiniz de hakkında birbirinizle atışmış, üstünüzden atmıştınız. Halbuki Allah sakladığınızı çıkaracaktı; onun için dedik ki: 'O bakaranın bir parçasıyla o maktûle [öldürülen kişiye] vurun'. İşte böyle, Allah ölüleri diriltir ve size ayetlerini gösterir, gerek ki akıllanasınız!

74. Sonra bunun arkasından kalpleriniz katılaştı. Şimdi onlar, taşlar gibi, hatta daha duygusuz; çünkü taşların öylesi var ki içinden nehirler kaynıyor, öylesi var ki çatlıyor da bağrından sular fışkırıyor ve öylesi var ki Allah'ın haşyetinden [korkusundan] yerlerde yuvarlanıyor. Sizler ise neler yapıyorsunuz Allah gafil değil!

75. Şimdi bunların size iman edivereceklerini ümit mi ediyorsunuz? Halbuki bunlardan bir fırka vardı ki Allah'ın kelâmını [Tevrat'ı] işitirlerdi de akılları aldıktan sonra onu bile bile tahrif ederlerdi.

76. Hem iman edenlere rast geldikle-rinde 'Amenna' [Biz mü'miniz] derler. Birbirleriyle halvet yaptıklarında [başbaşa kaldıklarında] da 'Rabbini-zin huzurunda aleyhinize hüccet edinsinler diye mi tutup Allah'ın size açtığı hakîkati onlara söylüyorsunuz? Aklınız yok mu be!?' Dediler.

1) "Hangi *bakara* olduğunu bir türlü anlayamadık". (I/383)
2) Krş. Bakara/ 14, an: 4

77. Ya bilmezler mi de ki onlar ne sır tutarlar ve ne ilân ederlerse Allah hepsini bilir?

78. Bunların bir de ümmî kısmı vardır; kitabı/kitabeti bilmezler, ancak birtakım kuruntu yığını ümniyyeler kurar ve sırf zan ardında dolaşırlar.

79. Artık vay o kimselere ki kendi elleriyle kitap yazarlar da sonra biraz para almak için 'Bu Allah tarafındandır' derler. Artık vay o ellerinin yazdıkları yüzünden onlara!.. Vay o kazandıkları vebal yüzünden onlara!..

80. Bir de dediler: 'Bize sayılı birkaç günden maada [başka] asla ateş dokunmaz'. 'Siz' de; 'Allah'tan bir ahid [söz] aldınız mı? Böyle ise Allah asla ahdinde hulfetmez [sözünden caymaz], yoksa Allah'a karşı bilemeyeceğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?'

81. Evet kim bir seyyie kesbetmiş de [bir fenalık yapmış da] hatîesi [o günahı] kendini her taraftan kuşatmış ise, işte öyleler ateş ehli, hep onda muhalleddirler![2]

82. İman edip salih ameller işleyenler, öyleler de işte cennet ehli, hep onda muhalledler [ebedi kalacaklar]!

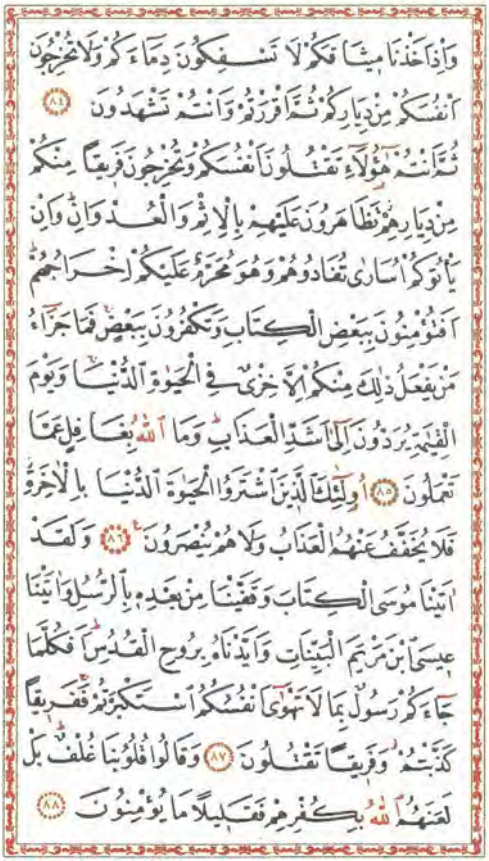

83. Ve bir vakit İsrailoğulları'nın şöyle misakını aldık: 'Allah'tan başkasına tapmayacaksınız; ebeveyne [anaya-babaya] ihsan, yakınlığı olanlara da, öksüzlere de, biçarelere de... Nâsa [insanlara] güzellik söyleyin; namazı kılın; zekâtı verin'. Sonra pek azınız müstesna sözünüzden döndünüz, hâlâ da dönüyorsunuz!

---

1) "Bütün bildikleri hayal meyal mefkûrelerden, duydukları temennîlerden ibarettir". *Emânî* (*Ümmiyye*'nin çoğuludur) insanın kendi nefis ve hayalinde farz ve takdir ederek temenni edip durduğu şeylerdir. Kısaca, insanın kendi gönlünden saplandığı ve sürekli arkasından koştuğu bir mânâ, bir hayal, bir kuruntu demektir. (I/393 ve *Ümmî* kelimesi için bkz. A'raf/157, an: 3)

2) "Öyle yedi günde, kırk günde değil, hiçbir zaman o ateşten çıkamazlar, daima orada kalırlar, orası âlem-i ebed'dir!" (I/395)

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ
أَنفُسَكُم مِّن دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾
ثُمَّ أَنتُمْ هَٰؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنكُم
مِّن دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِن
يَأْتُوكُمْ أُسَارَىٰ تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ
أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ
مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ
الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا
تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ
فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ
آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِن بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا
عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا
جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا
كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾ وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَل
لَّعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

84. Yine bir vakit misakınızı aldık: 'Birbirinizin kanlarını dökmeyeceksiniz ve nüfusunuzu [birbirinizi] diyarınızdan çıkarmayacaksınız'. Sonra siz buna ikrar da verdiniz [kabul de ettiniz] ve ikrarınıza şahid de oldunuz.

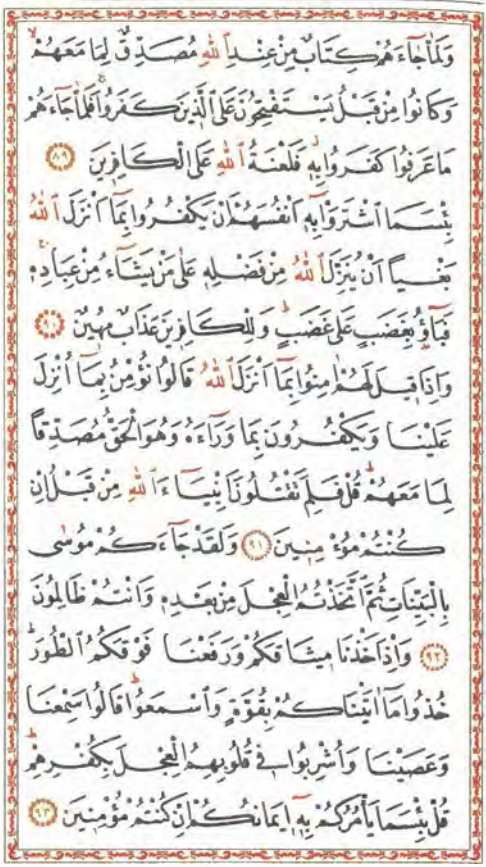
85. Sonra da sizler ta şunlarsınız ki kendilerinizi öldürüyorsunuz ve kendinizden bir fırkayı diyarlarından çıkarıyorsunuz, aleyhlerinde ism u udvan ile birleşiyor, tezahürde bulunuyorsunuz ve şayet size esir olarak gelirlerse fidyeleşmeye kalkıyorsunuz. Halbuki çıkarılmaları üzerinize haram kılınmış idi. Yâ!.. Siz Kitab'ın bir kısmına inanıp da bir kısmına küfür mü ediyorsunuz? Şu halde içinizden böyle yapanlar binnetice [sonuçta] dünya hayatında bir rüsvalıktan başka ne kazanırlar? Kıyamet günü de en şiddetli azaba kakılırlar. Allah yaptıklarınızdan gafil değildir!

86. Bunlar ahiret'i, dünya [alçak] hayat'a satmış kimselerdir; onun için bunlardan azap hafiflendirilmez ve kendilerine bir yardım da olunmaz!

87. Celâlim hakkı için, Musa'ya o Kitab'ı verdik, arkasından birtakım peygamberlerle de takip ettik. Hele Meryem'in oğlu İsa'ya beyyineler [açık deliller, mu'cizeler] verdik ve onu Ruh'ül-Kuds [Cebrail] ile teyid eyledik. Yâ!.. Artık size nefislerinizin hoşlanmayacağı bir emr ile bir peygamber geldikçe, her defasında kafa tutarsınız, kibrinize dokunduğu için kimine yalan der, kimini öldürürmüsünüz?

88. 'Bizim' dediler; 'kalplerimiz kılıflıdır'. Öyle değil! Kâfirlikleri sebebiyle Allah onları lanetledi; onun için az, pek az imana gelirler.

1) "Kendilerinizi/kendinizden olan nüfusunuzu öldürüyorsunuz, ferdî-ictimaî intihar ediyorsunuz". (I/400)
2) "Onların aleyhinde diğer kısmınız *ism* ve *udvan* ile; yani vicdanların kabul edemeyeceği fenalık ve tecavüzkârlık ile birbirinize arka çıkıyorsunuz kötülük yapmakta birleşiyorsunuz". (I/400).
3) "Onlar düşman elinde esir olarak size gelirlerse, fidyelerini verip kurtarmaya kalkışıyorsunuz" veya "Onlar size esir düşer gelirlerse fidye almaya kalkışıyorsunuz". (I/400)
4) "*Dünya* denilen alçak hayata..." *Dünya* kelimesi 'en yakın' yahut 'pek alçak' anlamında bir sıfattır. *Hayat-ı Dünya* 'Dünya'nın hayatı' değil, '*dünya* denilen hayat'; yani 'süflî, alçak hayat' yahut 'bugün içinde bulunmak itibariyle en yakın bulunan hayat' demektir. Bu kelime *ahiret* kelimesi gibi ve onun mukabili bir isim olarak da kullanılır. (I/402-403 ve bkz. Mülk/5, an: 1)

89. Yanlarındakini [Tevrat'ı] tasdiklemek üzere onlara Allah tarafından bir Kitab [Kur'an] gelince; önceden küfredenlere* karşı istimdad [yardım talep] edip dururlarken o tanıdıkları kendilerine gelince, tuttular ona küfrettiler. İmdi Allah'ın lâneti kâfirlerin boynuna!..

90. Ne çirkindir o kendilerini sattıkları ki Allah'ın kullarından dilediğine kendi fazlından vahiy indirmesine bağy [hased ve isyan] ederek, Allah ne indirdiyse hepsine küfrettiler de gazab üstüne gazaba değdiler ve o kâfirler için mühîn bir azap var!

91. 'Allah ne indirdiyse iman edin!'denildiği zaman da onlara, 'Biz kendimize indirilene iman ederiz'derler de ötekine küfrederler. Halbuki beraberlerindekini tasdik edecek hak o! 'Yâ!..' de; 'iman ediyordunuz da niçin Allah'ın peygamberlerini öldürüyordunuz?'

92. Celâlim hakkı için, Musa size beyyinelerle [ayan-beyan mu'cizelerle] gelmişti de arkasından tuttunuz danaya [buzağıya] taptınız. Sizo zâlimlersiniz!

93. Bir vakit 'Size verdiğimiz Kitab'ı kuvvetle tutun ve dinleyin!' diye Tûr'u tepenize kaldırıp, misakınızı aldık. 'Dinledik, isyan ettik!'dediler ve küfürleriyle danayı kalplerinde iliklerine işlettiler. 'Eğer' de; 'sizler mü'minlerseniz imanınız size ne çirkin şeyler emrediyor?'

1) "Gazap üstüne gazaba müstehak oldular". (I/417)
2) 'Mühîn bir azap'; yani ihanetkâr, hakaretâmiz, zilletli [zelil edici] bir azap! (I/418)
3) Bkz. A'raf/148-150
4) "Kalplerinde buzağı sevdası iliklerine işlemişti". *İşrab* 'içirmek' demektir ki burada boyanan elbiseye boyayı içirmek' mânâsında lâtif bir 'istiâre-i temsiliye' vardır. (I/422)

* *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an: 1

94. De ki: 'Allah yanında ahiret evi (cennet) başkalarının değil de hassaten sizin ise -eğer davanız da sâdıksanız- haydi ölümü ümniyye* edinin/canınıza minnet bilin!'

95. Fakat ellerinden çıkan işlēr dururken, onu hiçbir zaman temenni edemezler. Allah bilir o zâlimleri!

96. Her halde onları, insanların hayata en harisi [düşkünü] -müşriklerden de haris- bulacaksın. Her biri arzu eder ki bin sene mu'ammer [yaşatılmış] olsa! Halbuki mu'ammer [çok yaşatılmış] olmak kendisini azaptan uzaklaştıracak değil! Allah görüyor onlar neler yapıyorlar...

97. Söyle, her kim Cibril'e düşman ise bilsin ki o, o Kur'an'ı senin kalbin üzerine -Allah'ın izniyle- indirdi; önündekileri tasdikleyici ve mü 'minlere bir hidayet ve bişaret [müjde] olmak için...

98. Her kim Allah'a ve Allah'ın meleklerine ve rasûllerine ve Cibril'e ve Mi'kal'e düşman olursa, bilsin ki Allah kâfirlerin düşmanıdır!

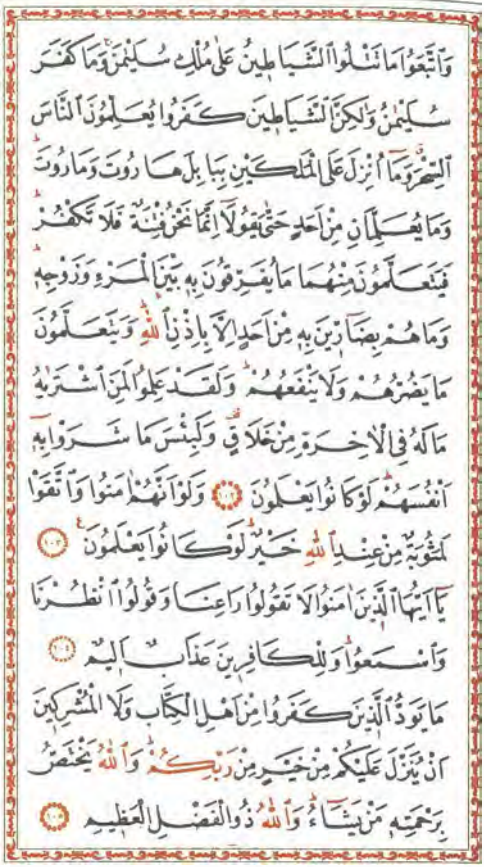
99-100. Şânım hakkı için, sana çok açık ayetler/parlak mu'cizeler indirdik. Öyle ki iman sahasından uzaklaşmış fâsıklardan başkası onlara kâfirlik etmez! Yâ!.. O fâsıklar hem bunları tanımayacaklar, hem de ne zaman bir ahid üzerine muâhede [antlaşma] yapsalar, her defasında mutlaka içlerinden bir gürûh onu bozup atıverecek öyle mi? Hatta az bir gürûh değil, ekserisi ahd tanımaz imansızlar!

101. Hem Allah tarafından onlara beraberlerindekini tasdikleyici bir peygamber gelince, eski [daha önce kendilerine] kitab verilenlerden bir kısmı, Allah'ın Kitabı'nı omuzlarının arkasına attılar, sanki bilmiyorlarmış gibi de...

---

1) *Küfr* lugatta *küfrân* mânâsında *setr-i nimet/nankörlük* demek iken, bunun aslı olan *kefr* mutlak mânâda *setr/örtmek* anlamına gelir. Nitekim tohum eken çiftçiye ve aynı şekilde geceye *kâfir*, meyve tomurcuğuna *kâfur*, kalça etlerine *kâfire* denilmiştir. Dolayısıyla *kefr* mutlak ve genel anlamıyla setr/örtmek, *küfr* ise [*şükr*'ün zıddı mânâsında] *setr-i nimet/nankörlük* demektir. Lisan-ı din'de ise *küfür*, iman'ın zıddıdır ve *imansızlık* anlamına gelir. (I/207)

*) *Ümniyye* kelimesi için bkz. Bakara/78, an:1

102-103. ...tuttular Süleyman mülküne dair şeytanların uydurup/takip ettikleri şeylerin ardına düştüler. Halbuki Süleyman küfretmedi ve lâkin o şeytanlar küfrettiler. Nâsa [insanlara] sihir tâlim ediyorlar ve Babil'de Harut, Marut [nâmında] iki melek üzerine indirilen şeyleri öğretiyorlardı. Halbuki o ikisi 'Biz ancak bir imtihan için gönderildik, sakın sihir yapmayı tecviz edip [caiz görüp] de kâfir olma!'demedikçe bir kimseye öğretmezlerdi. İşte bunlardan kişi ile zevcesinin arasını ayıracak şeyler öğreniyorlardı; fakat Allah'ın izni olmadıkça bununla kimseye zarar verebilir değillerdi. Kendilerine zarar verecek, menfaati olmayacak bir şey öğreniyorlardı. Kasem olsun, onu her kim satın alsa, her halde onun ahiret'te bir nasibi yok, bunu muhakkak bilmişlerdi, amma canlarını sattıkları o şey ne çirkin bir şeydi; onu bilselerdi! Evet! İman edip de korunmuş olsaydılar, elbette Allah tarafından bir mükâfat çok hayırlı olacaktı; bunu bilselerdi!

104. Ey iman edenler! 'Râinâ' demeyin, 'Unzurnâ[*]' deyin ve dinleyin, ki kâfirler için elîm [gayet acı] bir azap var!

105. Arzu etmez o küfredenler -ne ehl-i kitab'dan ve ne müşriklerden- ki size rabbinizden bir hayır indirilsin! Allah ise rahmetiyle imtiyazı dilediğine bahşeder ve Allah çok büyük fazl [lütûf] sahibidir.

---

1) "Hz. Süleyman'ın hükümet ve devleti aleyhine şeytanların takip ettiği şeytanlıklara, aynı zamanda şeytanların okuya geldiği *efsun* ve *efsane* kitaplarına uydular ve onun arkasına düştüler". (I/438)

2) *Râinâ* Bize riayet et, bizi gözet, teenni buyur, müsaade et ki anlayalım' mânâsında müslümanları n Hz. Peygamber'e hitaben kullandıkları bir ifade tarzıydı. Ancak böyle demeleri yasaklanarak 'Bize bak, bizi gözet' mânâsına gelen *unzurna* tabirini kullanmaları emredilmiştir. Bunun sebebi sadedinde birçok görüş ileri sürülmüştür. Nitekim 'Dinle a dinlenmeyesi!', 'Dinle a sözü dinlenmez herif!' gibi *hakaret* mânâsı taşıyan İbranice (veya Süryanice) bir tâbiri yahudilerin Arapça'da *olumlu* bir anlam ifade eden *râinâ* kelimesine benzeterek söylemeleri, bu yasaklamanın gerekçelerinden biri olarak gösterilmiştir. (I/452-455)

*) *Kufr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

106. Biz bir ayetten her neyi nesh veya insâ edersek, ondan daha hayırlısını yahut mislini [dengini] getiririz. Bilmez misin ki Allah herşeye kadîrdir, daima kadîrdir!

107. Bilmez misin ki Allah, hakîkat göklerin ve yerin mülkü hep O'nun! Size de Allah'tan başka ne bir velî vardır, ne bir nasîr!

108. Yoksa siz peygamberinizi, bundan evvel Musa'ya sorulduğu gibi sorguya çekmek mi istiyorsunuz? Halbuki her kim imanı küfre değişirse, artık düz yolun ortasında sapıtmıştır!

109. Ehl-i Kitab'dan bir çoğu arzu etmektedir ki sizi imanınızdan sonra çevirip kâfir etseler; hak kendilerine tebeyyün ettikten [malûm olduktan] sonra sırf nefsaniyetlerinden, hasedden... Şimdi siz afv ile safh ile davranın, tâ Allah emrini verinceye kadar... Şüphe yok ki Allah her şeye kadîr, daima kadîrdir!

110. Hem namazı doğru kılın ve zekâtı verin; nefisleriniz [kendiniz] için her ne hayır da takdim edersenîz, Allah yanında onu bulursunuz. Her halde Allah bütün yaptıklarınızı görüyor!

111. Bir de 'Yehûd [yahudiler] veya Nasârâ'dan [hristiyanlardan] başkası asla cennete giremeyecek' dediler. Bu onların kendi kuruntuları! 'Haydi' de; 'doğru iseniz, getirin burhanınızı [delilinizi]'.

112. Hayır! Kim özü muhsin olarak yüzünü tertemiz Allah'a teslim ederse, işte onun, rabbinin indinde ecri [mükâfatı] vardır, onlara bir korku yoktur ve onlar mahzun olacak değillerdir!

---

1) *Nesh* lugatte tebdîl etmek, değiştirmek; yani bir şeye gayrısını halef yapmak demektir. Bir şeyin kendisi *nesh/tebdîl* olursa, bununla *izale, ilga, iptal* olması kastolunur. Nitekim 'Güneş gölgeyi nesh etti' denildiğinde 'onun yerine geçti', fakat bir şeyin mekânı/yeri *nesh* olursa (değiştirilirse) o şeyin nakîve tahvili murad olunur. Mesela 'Kitabı istinsah ettim'; 'Bir kitabı diğerine naklettim' demektir. *Istılahî mânâsı* itibariyle *nesh* dinî bir hükmün hilafına sonradan başka bu dinî delilin delâlet etmesidir ki ilm-i ilâhî'ye göre bu önceki hükmün süresinin sona erdiğinin bildirilmesi, bizim ilmimize göre de zâhiren bâki görünen o hükmün kaldırılıp, değiştirilmesi demektir. (I/459-461)

2) "Onu unutturur, hafızalardan silersek" veya -diğer bir kıraate göre- "O ayetin hükmünün uygulanmasını ertelersek". (I/462)

3) "Onları affedin, dediklerine bakmayın, heyecana kapılıp da çekişmeye, dövüşmeye kalkışmayın!" (I/465)

113. Yehûd [yahudiler] dedi ki: 'Nasârâ [hristiyanlar] hiçbir şey üzerinde değil'. Nasârâ da dedi ki: 'Yehûd hiçbir şey üzerinde değil'. Halbuki hepsi de Kitab okuyorlar; ilmi olmayanlar da[1] tıpkı öyle - onların dedikleri gibi- dedi. Onun için Allah ihtilaf etmekte oldukları davada, kıyamet günü beynlerinde [aralarında] hükmünü verecektir.

114. Allah'ın mescidlerini içlerinde Allah'ın ismi anılmaktan meneden ve harab olmaları zımnında [maksadıyla] çalışan kimselerden daha zâlim de kim olabilir? Bunlar oralara korka korka olmaktan başka sûretle girmek salâhiyetini haiz değildirler. Bunlara dünya'da bir zillet var, bunlara ahiret'te azîm [büyük] bir azap var!

115. Mâmafih meşrık da Allah'ın, mağrib de! Nerede yönelseniz orada Allah'a durulacak cihet var! Şüphe yok ki Allah vasî'dir, alîm'dir.

116-117. Hem o zâlimler 'Allah veled ittihaz etti [evlat edindi]'dediler.[2] Hâşâ Sübhâne! Doğrusu göklerde ve yerde ne varsa hep O'nun, hepsi O'na râm! Göklerin, yerin mübdîi [bir misâl olmaksızın yaradanı] bir emri murad etti mi ona yalnız *ol* der, oluverir.

118. İlmi olmayanlar da 'Allah bizimle konuşsa ya, yahud bize bir mu 'cize gelse ya' dediler. Bunlardan evvelkiler de tıpkı böyle-bunların dedikleri gibi- demişti; kalpleri birbirine benzedi. Cidden yakîn edinecek [şüpheden kurtulacak] bir ümmet için biz mu'cizeleri açık bir surette gösterdik!

119. Şek yok, biz seni hak ile rahmetimizin müjdecisi ve azabımızın habercisi gönderdik. Sen o cehennemlikler-den mesûl de değilsin![4]

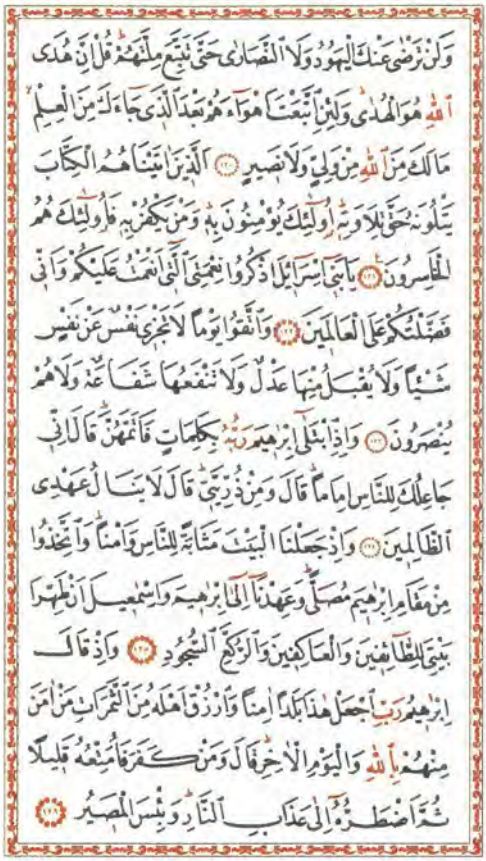
---

1) "İlmi olmayan cahiller, Arap müşrikleri, putperestler, dinsizler de bunların söyledikleri gibi söylediler. Bunlar da yahudiliğe, hristiyanlığa, semavî dinlere karşı 'hiçbir şeye istinad etmez, aslı yoktur!'dediler". (I/470)

2) "Bir tarafı doğu, bir tarafı batı olan tüm yeryüzü Allah'ındır!" (I/477 ve bkz. Bakara/142, an: 2)

3) Yahudiler 'Uzeyr Allah'ın oğludur', hristiyanlar' 'Mesih İsa Allah'ın oğludur', Arap müşrikleri 'Melekler Allah'ın kızlarıdır' dediler. (I/479) Daha önceki şeriatlerin erbabı Allah Teâlâ'yı hilkatte 'ilk sebeb' olması itibariyle 'Baba' olarak vasıflandırırlar, hatta babaya 'Eb-i Asgar', Allah Teâlâ'ya 'Eb-i Ekber' derlerdi, fakat 'evlâdı var' demezlerdi. Sonradan cahiller bundan muradın *tevlîd* ve *vilâdet* mânâsı olduğunu zannederek 'Baba'nın evlâdı olur' dediler, 'oğlu var, kızı var' demeye başladılar. Bu ise Allah'ı bilmemek, O'na şirk koşmaktır! (I/480 ve bkz. Yunus/68, an: 4)

4) Diğer bir kıraate göre; "Artık o cehennemliklerden sorma, onlardan birşey dileme, onlara yapacağımı ben bilirim!" (I/482)

120. Sen milletlerine [dinlerine] tâbi olmadıkça, ne yehûd [yahudiler], ne nasârâ [hristiyanlar] senden asla hoşnud da olmazlar. 'Her halde yol, Allah yolu' de! Şânım hakkı için, sana vahiyle gelen bu kadar ilimden sonra - bilfarz- onların hevalarına tâbi olacak olsan, Allah'tan sana ne bir velî bulunur, ne bir nasîr!

121. Kendilerine Kitab'ı verdiğimiz ehliyetli kimseler, onu tilâvetinin hakkını vererek okurlar. İşte onlar ona iman ederler; her kim de onu inkâr ederse, işte onlar da hüsranda kalanlardır!

122-123. Ey İsrailoğulları! Sizlere in'am [ihsân] ettiğim nimetimi ve sizi vaktiyle âlemdeki ümmetlerin üzerine geçirdiğimi hatırlayın ve sakının öyle bir günden ki kimse kimseden [kimse nâmına] bir şey ödeyemez, kimseden fidye kabul edilmez ve ona şefaat de fayda vermez, hem de hiçbir taraftan yardım olunmazlar!

124. Şunu da hatırda tutun ki bir vakit İbrahim'i rabbi birtakım kelimât [kelimeler] ile imtihan etti. O onları itmam edince [tamamlayınca] 'Ben seni bütün insanlara imâm edeceğim' buyurdu. 'Yâ rabbi! Zürriyetimden de...' dedi. Buyurdu ki: 'Benim ahdime zâlimler nâil olamaz!'

125. Ve o vakit Beyt-i Şerif'i [Kâbe'yi] insanlar için dönüp varılacak bir sevabgâh ve bir dar'ul-eman kıldık -siz de Makam-ı İbrahim'den kendinize bir namazgâh edinin- ve İbrahim ile İsmail'e şöyle ahd verdik: 'Beytimi hem tavaf edenler için, hem ibadete kapananlar için, hem rükû ve sücûda varanlar için tertemiz bulundurun!'

126. Ve o vakit İbrahim 'Yârab! Burasını emin bir belde kıl ve ahalisini enva-i semarâttan merzûk buyur; Allah'a ve ahiret günü'ne iman eyleyenlerini...' dedi. Buyurdu ki: 'Küfredeni dahi merzûk eder de az bir zaman hayattan nasip aldırırım ve sonra ateş azabına muztar kılarım ki o ne yaman bir inkılâbdır!'

1) Krş.Bakara/47-48
İmam öne düşen, tâbi olunan, ön/öncül, kendisine uyulan demektir ki bu ayette 'Hz. İbrahim'i bir din ve şeriata sahip kılmak ve bununla insanların önüne düşürmek' mânâsı kastolunmaktadır. (I/491)
2) Bu ayet, zâlimin imamete ehil olmadığına ve başta âdil olup, sonradan zulüm yaparsa, o makamdan indirilmesinin *vacib* bulunduğuna delildir. (I/492)
4) *Sevabgâh* sevap kazanılacak yer *Dar'ul-Eman* saldırılardan emin olunacak, güvenli yer. (I/493)
5) "... her türlü üründen rızıklandır!" (I/494)
6) *Küfür* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

127. Ve o vakit ki İbrahim Beyt'ten temelleri yükseltiyordu, İsmail de birlikte şöyle dua ettiler: 'Ey bizim rabbimiz! Kabul buyur bizden! Daima işiten, daima bilen sensin ancak sen!'

128. 'Ey bizim rabbimiz! Hem bizi yalnız senin için boyun eğen müslüman kıl ve zürriyetimizden yalnız senin için boyun eğen bir ümmet-i müslime vücuda getir ve bizlere ibadetimizin yollarını göster ve tevbe ettikçe üzerimize rahmetinle bak! Öyle tevvab, öyle rahîm sensin ancak sen!'

129. 'Ey bizim rabbimiz! Hem de onlara içlerinden öyle bir peygamber gönder ki üzerlerine âyâtını [ayetlerini] tilâvet eylesin [okusun] ve kendilerine Kitab'ı ve Hikmet'i tâlim etsin [öğretip bildirsin] ve içlerini dışlarını temiz paklasın! Öyle azîz, öyle hakîm sensin ancak sen!'

130. İbrahim'in milletinden kim yüz çevirir? Ancak kendine kıyan sefih! Hakîkat biz onu dünya'da ıstıfa ettik [süzüp seçtik], ahiret'te de o hiç şüphe yok salâh ile seçilenlerdendir.

131. Rabbi ona İslâm [ihlas ve iman ile teslim ol] emrini verince 'Teslim oldum rabb'ul-âlemîn'e' dedi.

132. Bu dini İbrahim kendi oğullarına vasiyet ettiği gibi, Yakub da vasiyet etti; 'Oğullarım, Allah sizin için o dini ıstıfa buyurdu başka dinlerden sakının, yalnız müslim olarak canverin!' Dedi.

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِيمُ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ
إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ
وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَآ
إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا وَٱبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا
مِّنْهُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ
وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ
إِبْرَٰهِيمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا
وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ قَالَ
أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ
وَيَعْقُوبُ يَٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا
وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ
ٱلْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى قَالُوا۟ نَعْبُدُ
إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا
وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ
وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

133. Yoksa siz şahitler miydiniz, Yakub'a ölüm hâli geldiği vakit; oğullarına 'Benim arkamdan neye ibadet edeceksiniz?' dediği vakit? Dediler ki: 'Senin Allah'ın ve ataların İbrahim ve İsmail ve İshak'ın Allah'ı ilâh-ı vahid'e [bir ilah'a] ibadet ederiz, biz ancak O'na boyun eğen müslimleriz'.

134. O bir ümmetti geldi geçti, ona kendi kazandığı, size de kendi kazandığınız, siz onların amellerinden sorulacak değilsiniz!

1) "Ancak kendisini zelil ve hakir kılmak, esaret zilletinde ve mahkûmiyetinde kalmak isteyen kimse!" (I/497 ve ayrıca krş. Bakara/13, an: 3)
2) Bkz. Fatiha/2, an: 3
3) "Sizin için kendisine uyulacak dini bizzat seçti, size dinlerin en safını, en güzelini ihsan eyledi". (I/499)
*) Bkz. Fâtiha/2-4, an: 4

135. Bir de 'Yehûd [yahudi] veya nasârâ [hristiyan] olun ki hidayet bulasınız' dediler. De ki: 'Hayır! Hakperest hanif olarak İbrahim milleti ki o hiçbir zaman müşriklerden olmadı'.

136. Ve deyin ki: 'Biz Allah'a iman ettiğimiz gibi, bize ne indirildiyse, İbrahim'e ve İsmail'e ve İshak'a ve Yakub'a ve Esbat'a [Yakub'un ahfâdına/torunlarına] ne indirildiyse, Musa'ya ve İsa'ya ne verildiyse ve bütün peygamberlere rablerinden olarak ne verildiyse hepsine iman ettik. O'nun rasûllerinden [hiç] birinin arasını ayırmayız ve biz ancak O'nun için boyun eğen müslimleriz'.

137. Eğer böyle -sizin iman ettiğiniz gibi- iman ederlerse, muhakkak doğru yolu buldular. Yok yüz çeviririrlerse, onlar sırf bir şikak [ihtilaf ve çekişme] içindedirler. Allah da sana onların haklarından geliverecektir ve O, o işiten, o bilen'dir!

138. '[Sen] Allah[ın] boyasına bak! (Vaftiz n'olacak?) Allah'tan güzel boya vuran kim? Biz işte O'na ibadet edenleriz!'

139. De ki: 'Allah hakkında bizimle mücadele mi edeceksiniz? Halbuki O bizim de rabbimiz, sizin de ve bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz size! Ancak biz O'na muhlisleriz!'

140. Yoksa 'İbrahim de, İsmail de, İshak da, Yakub da, Esbat da hep yehûd veya nasârâ idiler' mi diyorsunuz? De ki: 'Sizler mi daha iyi bileceksiniz, yoksa Allah mı? Allah'ın şehadet ettiği bir hakîkati bilerek ketmedenden [gizleyenden] daha zâlim kim olabilir? Allah ettiklerinizden gafil değil!'

141. O bir ümmetti geldi geçti, ona kendi kazandığı, size de kendi kazandığınız ve siz onların işlediklerinden mesûl değilsiniz!

---

1) "Yahudi ve hristiyan değil, hanif/küfür ve şirkten âri hakka ve tevhîd'e yönelmiş olarak İbrahim milleti olalım, hep onun dinine uyalım, onun dininin ehlinden olalım!" (I/514 ve bkz. Rûm/30, an: 2)

2) "Onların şerrine karşı Allah sana kâfidir. Birazertelese bile her halukârda onların hakkından gelecektir!" (I/515)

3) Bu ayet 136. ayette geçen 'iman ettik' ifadesine bağlı olarak ayetin sonuna kadar "Deyin ki" emrinin kapsamı nadahildir ve aradaki 137. ayet, ara-cümlesidir. (I/516-517)

142. Nâs [insanlar] içinde süfeha takımı 'Bunları bulundukları kıble'den [Beyt-i Makdis'ten] çeviren ne?' diyecek. De ki: 'Meşrık da, mağrib de Allah'ındır! O kimi dilerse,doğru bir caddeye çıkarır'.

143. Ve işte böyle sizi doğru bir caddeye çıkarıp, ortada yürüyen bir ümmet kıldık ki bütün insanlar üzerine adalet numûnesi/hak şahidleri olasınız; peygamber de sizin üzerinize şahid olsun! Kıble'yi mukaddema durduğun [daha önce yöneldiğin] Kâbe yapışımız da sırf şunun içindir; peygamber'in izince gidecekleri, iki ökçesi üzerinde geri döneceklerden ayıralım! O elbette Allah'ın hidayet eylediği kimselerden maadasına [başkasına] mutlak ağır gelecekti. Allah imanınızı zayi edecek değil! Her halde Allah insanlara ra'fetli, çok ra'fetli'dir, rahîm'dir!

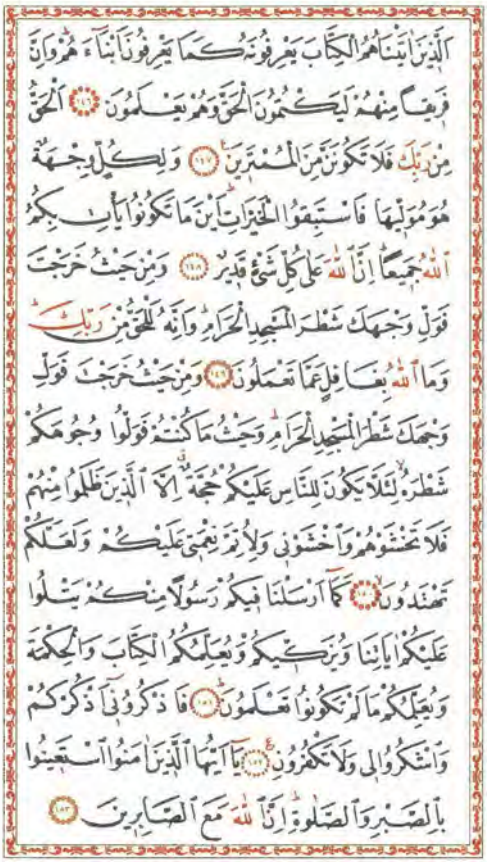
144. Hakîkaten yüzünün semada aranıp durduğunu görüyoruz. Artık müsterih ol, seni hoşnut olacağın bir kıble'ye memur edeceğiz. Haydi yüzünü Mescid-i Haram'a [Kâbe'ye] doğru çevir! Siz de (ey mü'min-ler) nerede bulunsanız, yüzünüzü ona doğru çeviriniz! Kendilerine kitap verilmiş olanlar da her halde bilirler ki o, rablerinden gelen haktır ve Allah onların yaptıklarından ve yapacaklarından gafil değildir!

145. Celâlim hakkı için, sen o kitab verilmiş olanlara her burhanı da [delili de] getirsen, yine senin kıblene tâbi olmazlar, sen de onların kıblesine tâbi olmazsın; bir kısmı diğer kısmın kıblesine tâbi değil ki!.. Celâlim hakkı için, sana gelen bunca ilmin arkasından sen tutar da onların hevaları na [keyiflerine] uyacak olursan, o takdirde sen de mutlak zulmedenlerdensindir!

1) Krş. Bakara/13, an: 3

2) "Gün doğusundan, gün batısına kadar bütün şu yeryüzü Allah'ındır. O'nun hiçbir mekâna ihtisası yoktur!" (I/522 ve bkz. Bakara/115, an: 2)

3) "Sizin, şefkat ve merhamet nâmına bildiğiniz şeylerin bütün kaynağı O'ndadır". (I/527 ve Rahîm kelimesi için bkz. Fatiha/2-4, an: 4)

146. O kendilerine Kitab verdiğimiz ümmetlerin uleması, onu (o peygamberi) oğullarını tanır gibi tanırlar. Böyle iken içlerinden bir takımı hakkı bile bile ketmederler [gizlerler].

147. O hak rabbinden!.. Artık şüpheye düşenlerden olma sakın!

148. Her birinin bir yöneti vardır, o ona yönelir. Haydin hep hayırlara koşun, yarışın! Her nerede olsanız Allah sizi toplar/bir araya getirir. Şüphesizki Allah herşeye kadîr!

149. Hem her nereden sefere çıkarsan, hemen Mescid-i Haram'a doğru yüzünü çevir! Bu emir şüphesiz hak, rabbinden olduğu muhakkaktır. Allah amellerinizden gafil de değildir!

150. Her nereden yola çıkarsan, yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir ve her nerede olsanız yüzünüzü ona doğru çevirin ki nâs [insanlar] için aleyhinizde bir hüccet [delil] olmaya! Ancak içlerinden haksızlık edenler başka... Siz de onlardan korkmayın, benden korkun! Hem üzerinizdeki nimetimi tamamlayayım, hem gerek ki hidayete eresiniz!

151-152. Nitekim içinizde sizden bir rasûl [elçi] gönderdik, size ayetlerimizi okuyor, sizi tezkiye ediyor, size kitab-hikmet öğretiyor, size bilmediğiniz şeyleri öğre-tiyor; o halde anın beni, anayım sizi ve şükredin de bana nankörlük etmeyin!

153. Ey o bütün iman edenler! Sabır[2] ve salât ile yardım isteyin! Şüphe yok ki Allah sabredenlerle beraberdir.

1) "Sizi her türlü şirkten maddî-manevî çirkinliklerden, pisliklerden temizliyor". (I/439)
2) *Sabır* acıya katlanmak, onu geçirmek için sebat ve mukavemet etmekdemektir. (I/340)
3) Bkz. Bakara/ 45-46

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ ۚ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَٰكِن
لَّا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ
مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنفُسِ وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾ الَّذِينَ
إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ
﴿١٥٦﴾ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۖ وَأُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾ إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ ۖ فَمَنْ
حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا ۚ وَمَن
تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ
مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ
فِي الْكِتَابِ ۙ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا
الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنَا
التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ
أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ
﴿١٦١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ
﴿١٦٢﴾ وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

154. Ve Allah yolunda katlolunanlara 'ölüler' demeyin! Hayır diridirler ve lâkin siz sezmezsiniz.

155-156. Çaresiz sizleri biraz korku, biraz açlık, biraz maldan, candan ve hasılattan eksiklik ile imtihan edeceğiz. Müjdele o sabırlıları ki başlarına bir musibet geldiği vakit 'inna lillahi ve inna ileyhi râciûn' (Biz Allah'ınız ve nihayet O'na döneceğiz) derler.

157. İşte onlar, rablerinden salâvat u rahmet onlara ve işte hidayete erenler onlar!

158. Hakîkat Safa ile Merve [tepeleri] Allah'ın şeâirindendir [alâmetlerindendir]; onun için her kim hac veya umre niyetiyle Beyt'i [Kâbe'yi] ziyaret ederse, tavafı bunlarla yapmasında ona bir günah yoktur! Her kim de gönlünden koparak bir hayır işlerse, şüphesiz Allah ecriyle meşkûr kılar alîm'dir!

159-160. İndirdiğimiz beyyinâtı ve ayn-ı hidayet olan âyâtı [ayetleri], insanlar için biz Kitab'da beyan ettikten sonra ketmedenler [gizleyenler], muhakkak ki onlara Allah lânet eder, lânet şanından olanlar da lânet eder; ancak tevbe edip, hâli düzeltip hakkı söyleyenler başka! Ben onlara bağışlarım [tevbelerini kabul ederim], öyle rahîm-tevvabım ben!

161-162. Amma âyâtımızı [ayetlerimizi] inkâr etmiş ve kâfir olarak can vermiş olanlar, işte Allah'ın lâneti, meleklerin lâneti, insanların lâneti hep onların üstüne! Ebediyyen onun altında kalırlar; ne azapları hafiletilir, ne de kendilerine göz açtırılır.

163. Her halde hepinizin tanrısı bir tanrı; başka tanrı yok, ancak O! O rahmân-ı rahîm!

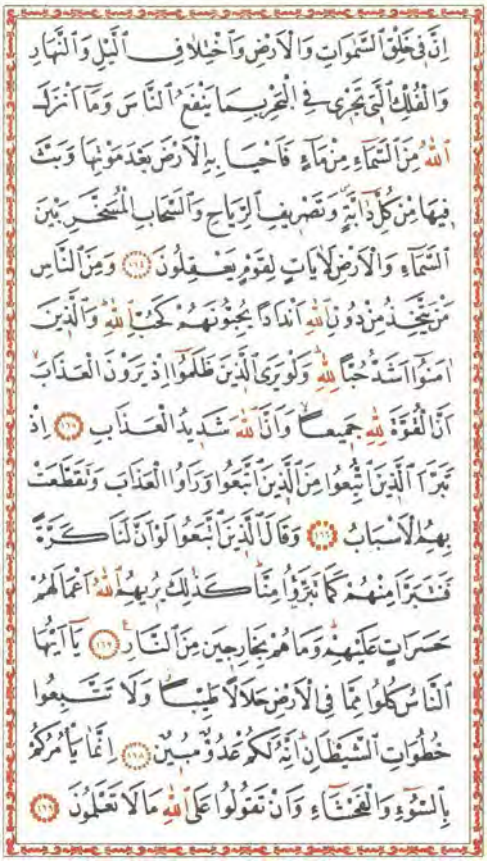
1) *Allah'ın salâvatı* bütün günahların mağfiretidir. Allah Teâlâ bunların günahlarını tamamen örter ve onları öyle nimetlere kavuşturur ki bunlar dünyada ne görülmüş, ne işitilmiş, ne de beşerin hatır ve hayaline gelmiş şeyler değildir. (I/553)

2) *Hac* ve *Umre* Kâbe'yi bilindiği şekliyle ziyarettir. Haccın özel bir vakti vardır, umre'nin ise yoktur. (I/554)

3) "Allah şükredenleri ve şükürlerinin derecelerini bilir ve ona göre şükürlerini karşılıksız bırakmaz!" (I/557)

4) "Allah'ın emirlerine, hükümlerine, irşadına ve bunlara iman ve ittiba etmenin vücûbuna delâlet eden delilleri..." (I/559)

5) Bkz. Fâtiha/2-4, an: 4

164. Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yarar şeylerle denizde akan gemide, Allah'ın yukarıdan bir su indirip de onunla arzı -ölmüşken- diriltmesinde, diriltip de üzerinde deprenen hayvanâtı [her türlü canlıyı] yaymasında, rüzgârları değiştirmesinde, gök ile yer arasında müsahhar bulutta, şüphesiz hep bunlarda akıllı olan bir ümmet için elbet Allah'ın birliğine ayetler var!

165. İnsanlardan kimi de Allah'tan beride birtakım sınarlar[1] ediniyorlar da onları Allah sever gibi seviyorlar; iman edenler ise, Allah için sevgice daha kuvvetlidirler. Görselerdi o zulmü edenler; azabı görecekleri vakit hakîkaten kuvvet, bütün kuvvet Allah'ındır ve hakîkaten Allah çok şedid azaplıdır![2]

166. O vakit o metbû olanlar [peşlerinden gidilenler] -azabı görerek- tâbi olanlardan teberri etmişlerdir [uzaklaşmışlardır]; aralarındaki bütün rabıtalar [bağlar] didik didik kopmuştur.

167. Tâbi olanlar da şöyle demektedir: 'Ah! Bizim için dünyaya bir dönüş olsaydı da onların bizden teberri ettikleri gibi, biz de onlardan teberri etseydik!' işte böyle Allah onlara bütün amellerini üzerlerine yığılmış hasretler halinde gösterecektir ve onlar o ateşten çıkacak değillerdir.

168-169. Ey insanlar! Bütün arzdaki nimetlerimden helâl olmak, pâk olmak şartıyla yeyin[3], fakat Şeytan'ın adımlarına uymayın; çünkü o size belli bir düşmandır! O size hep çirkin ve murdar işleri emreder ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyler söylemenizi ister.

---

1) İnsanlar tarafından böylesine bir sevgi ile *mâbud/tanrı* payesi verilen 'endad' o kadar çeşitlidir ki bir taş, bir maden parçasından, bir ot, bir ağaçtan tutunuz da semavî cisimlere, ruhlara, meleklere kadar çıkar. 'Onları Allah sever gibi seviyorlar' cümlesinde geçen *hum* (onları) zamiri bunların bilhassa akıl sahibi olan kısmını vurgulamaktadır. Dolayısıyla müfessirler bu 'endad'ı (metinde 'sınarlar') şöyle izah etmektedirler: "Allah'a isyanda itaat ettikleri ileri gelenleri, reisleri, büyükleri..." (I/572-573). Burada evliya ve enbiya'yı mâbud derecesine çıkaranlar da ayetin şümulüne girerler. (I/574)

2) "Allah, azabı çok şiddetli olandır". (I/580)

3) "Helâlinden kazanın, haram, pis, şüpheli şeylerden sakının, onlara tenezzül etmeyin!" (I/583)

4) Bkz. Bakara/208, an: 3

170. Allah'ın indirdiğine uyun!" denildiği vakit de onlara, "Yok!" dediler; 'Atalarımızı neyin üzerinde bulduksa ona uyarız'. Ya ataları bir şeye akıl erdiremez ve doğruyu seçemez idiyselerde mi?

171. O kâfirlerin meseli, sade bir çağırma veya bağırmadan başkasını duymaz bir kulakla haykıranın hâline benzer. Sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler, akıl da etmezler!

172. Ey o bütün iman edenler! Size kısmet ettiğimiz rızıkların hoşlarından yeyin ve Allah'a şükreyleyin, eğer ancak O'na tapıyorsanız!

173. O size yalnız şunları haram kıldı; meyte,[1] kan, hınzır [domuz] eti, bir de Allah'ın gayrisinin nâmına kesilen![2] Sonra kim bunlardan yemeye muztar [yemek zorunda] kalırsa -diğerin hakkına tecavüz etmemek ve zaruret miktarını geçmemek şartıyla-ona da günah yükletilmez; çünkü Allah gafûr-rahîm'dir!

174. Allah'ın indirdiği Kitab'dan bir şeyi ketmedip [gizleyip] de bununla biraz para alanlar; muhakkak ki onlar karınlarında [karınları dolusu] ateşten başka bir şey yemezler ve kıyamet günü Allah onlara ne [bir şey] söyler, ne de kendilerini tezkiye eder.[3] Onlara sade bir azab-ı elîm [gayet acı bir azap] vardır!

175-176. Onlar işte hidayeti verip dalâleti, mağfireti bırakıp azabı satın alan kimseler! Bunlar ateşe ne sabırlı şeyler; zira şüphesiz ki Allah, Kitab'ı sebeb-i hak ile indirdi. Kitab'da ihtilâf edenler[4] ise, şüphesiz haktan uzak bir şikak [ihtilaf ve çekişme] içindedirler.

---

1) Boğazlanması gereken ve fakat boğazlanmadan kendi kendine veya boğazlanma yerine geçmeyecek bir sebeple ölen herhangi bir hayvan ölü [leş]... (I/590)

2) *İhlâl*! (Uhille) esasen *ref-i savt* (sesi yükseltmek) demektir. Müşrikler mâbudlarına kurban kestikleri zaman 'Lât nâmına', 'Uzza nâmına' diyerek onların isimlerini yüksek sesle yâd ederler/anarlar ve bu şekilde yüksek sesle yapılan kesime *ihlâl* denilirdi. Daha sonra bu kelime sessizce de yapılsa mutlak *boğazlamak/kesmek* anlamında kullanılmıştır ki ayette de bu mânâdadır. (I/590)

3) "Günahlarından temizlemez müminlere yapacağı gibi mağfiretinden nasibdar kılmaz, oldukları gibi bütün pisliklerliyle haşreyler". (I/593)

4) "Allah'ın indirdiği kitapların hepsine inanmayıp da kimi Tevrat'a, kimi İncil'e inananlar ve sonra Kitab'ın bir kısmına inanıp, bir kısmına inanmayanlar". (I/594)

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ
وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ
وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ
وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا
وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ
وَالْأُنْثَىٰ بِالْأُنْثَىٰ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ
وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَىٰ
بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾ وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي
الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ
الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ
بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾ فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ
فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾

177. Erginlik [hayra ermek] değil, yüzlerinizi kâh gündoğu tarafına çevirmeniz, kâh batı... Velâkin [hayra] eren o kimsedir ki Allah'a, ahiret günü'ne, melâike'ye [meleklere], Kitab'a ve bütün peygamberlere iman edip, karabeti olanlara [akrabalara], öksüzlere, bîçarelere, yolda kalmışa, dilenenlere ve esirler uğrunda seve seve mal vermekte, hem namazı kılmakta hem zekâtı vermekte... Bir de antlaştıkları vakit ahidlerini yerine getirenler, hele sıkıntı ve hastalık hallerinde ve harbin şiddeti zamanında sabr u sebat edenler, işte bunlardır o sâdıklar ve işte bunlardır o korunan muttakîler!

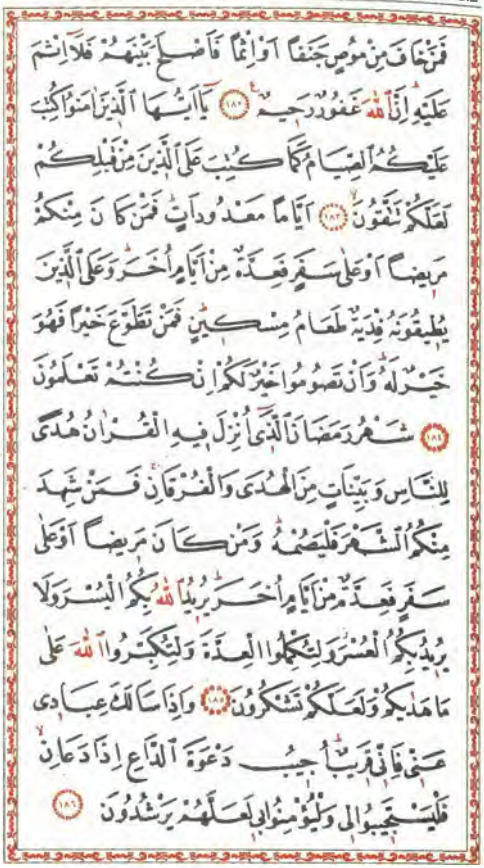
178. Ey o bütün iman edenler! Maktûller [kasden ve mazlum olarak öldürülenler] hakkında üzerinize kısas[1] yazıldı: hür'e hür, köleye köle, dişiye dişi! Bunun üzerine her kim kardeşinden [kardeşi tarafından] cüz'î bir affa mazhar olursa; o vakit vazife, birinin [maktûlün velîsinin] o mârufu takip etmesi, birinin [affa mazhar olan katilin] de ona borcunu güzellikle ödemesidir. Bu, rabbinizden bir tahfîf [hafifletme] ve bir rahmettir. Her kim bunun arkasından yine tecavüz ederse,[2] artık ona elîm [gayet acı] bir azap vardır!

179. Hem kısasta size bir hayat vardır ey temiz aklı, temiz özü olanlar! Gerek ki korunursunuz!

180. Birinize ölüm geldiği vakit, bir hayır (bir mal) bırakacaksa, babası ve anası ve en yakın akrabası için meşrû bir surette vasiyet etmek -muttakîler üzerine icrası vacip bir hak olarak- üzerinize yazıldı.

181. İmdi her kim bunu duyduktan sonra onu değiştirirse, her halde vebali sırf o değiştirenlerin boynunadır. Şüphe yok ki Allah işitir, bilir.

1) *Kısas* lugatte 'mukabele bilmisl' (aynıyla karşılık vermek), herhangi bir hakkı misliyle takas etmek demektir. (I/601)
2) "Bundan sonra kim bu hükümlere ve emirlere riayet etmeyerek haddini tecavüz eyler, katil olmayanı katleder veya katili affettikten ya da diyeti aldıktan sonra katlederse..." (I/606)

182. Her kim de vasiyet edenin bir hata etmesinden veya bir günaha girmesinden endişe eder de tarafeynin [tarafların] aralarını düzeltirse ona vebâl yoktur. Şüphesiz Allah gafûr-rahîmdir!

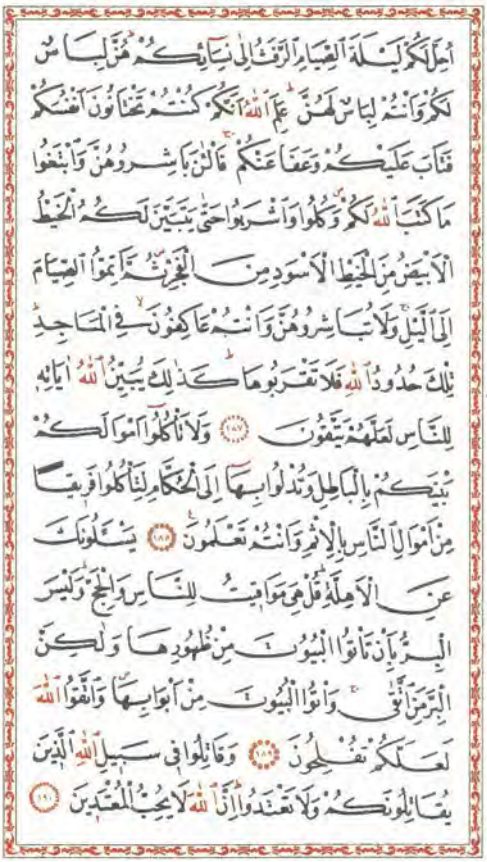
183. Ey o bütün iman edenler! Üzerlerinize oruç yazıldı[farz kılındı]; nitekim sizden evvelkilere [de] yazılmıştı. Gerek ki korunursunuz!

184. Sayılı günler... İçinizden hasta olan veya seferde bulunan ise diğer günlerden sayısınca; ona dayanıp kalacaklar üzerine de fidye; bir miskin doyumu... Her kim de hayrına fidyeyi artırırsa hakkında daha hayırlıdır. Bununla beraber oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır eğer bilirseniz.

185. O şehr-i ramazan [Ramazan ayı] ki insanları irşad için hak furkanı, hidayet delili beyyineler halinde Kur'an onda indirildi. Onun için sizden her kim bu ay şuhudda (hazarda) ise onu oruç tutsun; kim de hasta yahut seferde ise tutamadığı günler sayısınca diğer günlerden kaza etsin! Allah size kolaylık irade buyuruyor, zorluk irade buyurmuyor; hem buyuruyor ki sayıyı ikmal eyleyesiniz de size hidayet buyurduğu vech üzere Allah'ı tekbir ile büyükleyesiniz ve gerek ki şükredesiniz!

186. Ve şayet kullarım sana benden sual ettilerse, muhakkak ki ben çok yakınımdır, bana dua edince duacının duasına icabet ederim. O halde onlar da benim davetime koşsunlar ve bana hakkıyla iman etsinler ki rüşd ile gidebilsinler [doğruca maksatlarına nâil olabilsinler]!

1) "Size farz kılınan oruç sayılı günlerdedir"; senenin günlerine nazaran az ve mahdud günlerdedir. (I/628-629)
2) "Gerek edasında, gerekse kazasında oruca zor dayanabilen, orucu güçsü-nen/orucun güçlerini tüketeceği kimseler, mesela çok yaşlanmış veya iyileşme ümidi olmayan müzmin bir hastalığa yakalanmış bulunanlar..." (I/630-631)
3) "Zor da olsa oruç tutmanızsizin için fidye vermekten veya kazaya bırakmaktan daha hayırlıdır!" (I/641)
4) "Ayetleri furkan ve hidayet'ten ibaret beyyineler, tamamı tüm insanlara hidayet olarak Kur'an bu ayda inzâl olundu". (I/645) Diğer bir yoruma göre "... Kur'an bu ayda nâzil olmaya başladı". (I/645-646)
5) Burada ayet şu mânâlarda anlaşılabilir: "Sizden her kim a) Ramazan'da mukim ise/seferî değilse, b) Ramazan'ı yakînen bilirse, c) Ramazan'ın hilâlini görürse oruç tıutsun!" (I/647)

187. Oruç gecesi kadınlarınıza ilişmeniz [yaklaşmanız] size helâl buyuruldu; onlar sizin için bir libas, siz de onlar için bir libas mesabesindesiniz. Allah nefsinize emniyet edemeyeceğinizi bildiği için müracaatınızı kabul buyurdu ve sizden affetti. Şimdi onlara mübaşerette bulunun ve Allah'ın sizler için yazdığını isteyin ve tâ fecrin beyaz ipliği siyah iplikten sizce seçilinceye kadar yeyin için; sonra da ertesi geceye kadar orucu tam tutun! Bununla beraber siz mescidlerde itikâf hâlinde iken, onlara mübaşerette bulunmayın! Bunlar Allah[ın] hudududur, sakın onlara yaklaşmayın! Böyle ayırdediyor Allah ayetlerini insanlara ki sakınıp korunsunlar.

188. Bir de aranızda mallarınızı bâtıl sebeple yemeyin! Nâsın emvalinden [insanların mallarından] bir kısmını bile bile günah ile yemek için o malları hâkimlere sarkıtmayın!

189-190. Sana hilâllerden soruyorlar. 'Onlar' de; 'insanlara hacc için de vakit ölçüleridir. Bununla beraber erginlik [hayra ermek], evlere arkalarından gelmenizle değildir ve lâkin [hayra] eren, korunandır! Evlere kapılarından gelin ve Allah'a [sığınıp] korunun ki felâh bulasınız! Korunun da size kıtâl edenlerle fîsebilillah [Allah yolunda] çarpışın, fakat haksız taarruz etmeyin; çünkü Allah haksız taarruz edenleri sevmez!

---

1) "Onlar sizin elbiseniz/örtünüz, siz de onların elbisesi/örtüsüsünüz!" (I/670)
2) "Mübaşerette (cinsî münasebette) bulunabilirsiniz..." (I/671)
3) "Allah'ın sizin için ezelde yazdığı, takdir ettiği zürriyeti isteyin" veya "Allah'ın meşrû kıldığı şekilde ilişkide bulunmayı (mevzî-i tenasülü) talep edin!" (I/671)
4) "Sabahleyin şafak sökünceye, tan yeri iplik gibi ağarıncaya kadar..." (I/671-672)
5) *İtikaf* lugatte kişinin bir yerde kendisini hapsederek, durup beklemesi demektir. Şer'î mânâda ise bir mescidde itikaf niyetiyle kalmaktır. (I/675)
6) Burada *hakikî* ve *kinaî* olmak üzere iki mânâ vardır: a) "Cahiliye ehlinin ihramda iken yaptıkları bu davranış bir ibadet değildir". b) "Allah'ın Rasûlü'ne *ilm-i nücûm'a* dair soru sormak, Peygamber'i -hâşâ- bir müneccim ve Kur'ân'ı bir *nücûm kitabı* yerine koymak ve diğer ilimlerle *nübüvvet* ilminin maksatlarını ayıramamak, *işe tersinden başlamak* demektir ki işlere böyle tersinden başlamakla hayra erilmez!" (I/685)
7) Veya '...taarruzda haksızlık etmeyin!'(I/694)

191-192. ... ve onları nerede yakalarsanız öldürün ve sizi çıkardıkları yerden [Mekke'den] onları çıkarın! O fitne katilden eşeddir [öldürmekten daha ağırdır]! Yalnız Mescid-i Haram yanında onlar size kıtal etmedikçe [sizinle savaşmadıkça], siz de onlara kıtal etmeyin; fakat sizi öldürmeye kalkışırlarsa, hemen onları öldürün! Kâfirlerin cezası böyledir! Artık şirkten vazgeçerlerse, şüphesiz ki Allah gafûr-rahîm'dir!

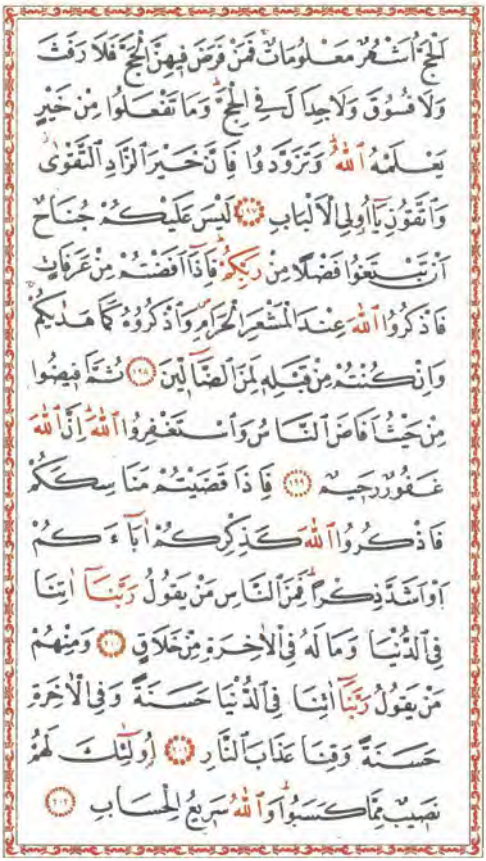
193. Hem bir fitne kalmayıp, din yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla çarpışın; vazgeçerlerse artık husûmet [savaş] ancak zâlimlere karşıdır!

194. Hürmetli ay, hürmetli aya ve bütün hürmetler birbirine kısastır! O halde kim size tecavüz ettiyse [saldırdıysa], siz de ona ettiği tecavüzün misliyle tecavüz edin de ileri gitmeye Allah'tan korkun ve bilin ki Allah muttakîlerle beraberdir!

195. Ve Allah yolunda infak eyleyin (masraf verin) de kendi ellerinizle [kendinizi] tehlikeye bırakmayın ve güzel hareket edin; çünkü Allah güzellik edenleri sever!

196. Hacc ve Umre'yi de Allah için tamam yapın; eğer ihsara tutulmuşsanız, o vakit hedy'in kolayınıza geleni! Bununla beraber bu hedy, mahalline [yerine] varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin! İçinizden hasta olana veya başından bir eziyeti bulunana tıraş için oruç veya sadaka veya kurbandan ibaret bir fidye var; ihsardan aman bulduğunuz vakit de her kim hacca kadar umre ile sevap kazanmak isterse, ona da hedy'in kolay geleni! Bunu bulamayana ise oruç; üç gün hacda, yedi de avdet ettiğinizde ki tam on gündür ve şu hüküm; ehli, Mescid-i Haram mukimlerinden olmayanlar içindir. Hasılı Allah'tan [azabından] korkun ve bilin ki Allah'ın ikabı [azabı] cidden çok şiddetlidir!

1) Bu ayet, Allah yolunda savaşmaktan ve bu uğurda mal sarfetmekten kaçınmanın *bir tehlike* olduğunu ihtar etmektedir. (II/701)
2) "Zorunlu bir mâniaya tutulup, hacdan veya umre'den kalırsanız..." (II/712)
3) *Hedy* deve, sığır, davar cinsinden *Beytullah*'a hediye olarak gönderilen kurbanlıkların adıdır. (II/712)
4) *Mescid-i Haram*'da oturmayanlar" veya "*Mekke*'ye ihramsız girmeleri caiz olmayanlar". (II/715-716)

197. Hacc, malûm aylar[dadır]. Kim o aylarda hacca şürû ederse [başlarsa], artık hacda ne refes, ne füsuk, ne cidal yok! Hayra dair ise ne işlerseniz Allah onu bilir ve çünkü azığın en hayırlısı takvadır. Azık tedarik edin de bana takva ile gelin eybeyni olanlar!

198. Rabbinizin fazlından ticaret istemeniz size günah değildir! Derken Arafat'tan ifaza ettiniz mi Meş'ar-ı Haram yanında [Müzdelife'de] Allah'ı zikredin; hem O'nu size doğrusunu öğrettiği gibi zikre-din! Doğrusu siz bundan evvel cidden şaşırmışlardan idiniz.

199. Sonra nâsın [insanların] ifaza eylediği yerden ifaza edin ve Allah'ın mağfiretini isteyin; çünkü Allah gafûr-rahîm'dir!

200-202. Nihayet menasikinizi [hac ibadetlerinizi] bitirdiniz mi vaktiyle atalarınızı andığınız gibi, hatta daha şiddetli bir anışla Allah'ı anın/zikredin; çünkü nâsın kimisi 'Rabbena!' der; 'bize dünya'da ver'. Buna ahiret'te kısmet yoktur! Kimisi de 'Rabbena! Bize dünya'da bir güzellik ver, ahiret'te de bir güzellik... ve bizi ateş azabından koru!' der. İşte bunlar, bunlara kazandıklarından bir nasip var! Allah'ın hesabı da çabuktur!

1) "Haccın vakti, öteden beri insanlar arasında bilinen aylardadır". Bu malûm aylar; *Şevval, Zilkâde* ile onuna kadar *Zilhicce*'dir. (II/718)
2) "Hacda iken ne cinsel ilişki (refes), ne kötü söz, ne mahzurlu şeyleri işleyerek şer'î hududlardan çıkmak (füsuk) ve ne de hizmetçiler veya arkadaşlarla mücadele ve muhalefet (cidal) yoktur!" (II/719)
3) Araplar cahiliye döneminde hac mevsimlerinde *Ukaz, Mecenne, Zülmecaz* gibi pazar ve panayırlar açarlar ve geçimlerini temin ederlerdi. İslâm gelince, hacda bunlardan sakınmaya başladılar. Ayet bu husus hakkında nâzil olmuştur. (II/721)
4) "Arefe günü *Arafat Dağı*'ndaki vakfe'den cemaatle seller gibi boşanıp aktığınızda..." (II/721)

وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ ۚ فَمَن تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ
فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ۙ لِمَنِ اتَّقَىٰ ۗ وَاتَّقُوا
اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَمِنَ النَّاسِ
مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللَّهَ
عَلَىٰ مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾ وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ
فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ۗ
وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ
أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ ۚ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ ۚ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾
وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ ۗ
وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا
فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ
إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٠٨﴾ فَإِن زَلَلْتُم مِّن بَعْدِ
مَا جَاءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
﴿٢٠٩﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا أَن يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ
وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ ۚ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٢١٠﴾

203. Bir de sayılı günlerde Allah'ı zikredin (tekbir alın)! Bunlardan iki gün içinde avdet [geri dönmek] için acele edene günah yok, teahhur edene de [geri kalana da] günah yok amma korunan için! Allah'a korunun ve bilin ki siz O'na haşrolunacaksınız.

204. Nâs [insanlar] içinden kimi de vardır ki dünya [alçak] hayat hakkında sözleri seni imrendirir; bir de kalbindekine Allah'ı şahid tutar, halbuki o İslâm hasımlarının en yamanıdır!

205. İş başına geçti mi yeryüzünde, içine kadar fesad vermek ve hars u nesli [ekinleri ve zürriyetleri] helâk etmek için sa'yeder [çabalar durur]. Allah da fesadı sevmez!

206. Ona 'Allah'tan kork!' denildiği zaman da kendisini günah ile onur tutar, [bu nedenle] cehennem de onun hakkından gelir. Cidden ne fena yataktır o!

207. Yine nâs içinden kimi de vardır ki Allah'ın rızasına ermek için kendini feda eder. Allah ise kullarına çok ra'fetli'dir [şefkatlidir]!

208. Ey o bütün iman edenler! Kâffeten [hepiniz] silm'e[1] girin de Şeytan[ın] adımlarına uymayın; çünkü o sizin aranızı açan belli bir düşmandır!

209. Size bunca beyyineler [açık deliller] geldikten sonra yine kayarsanız, iyi bilin ki Allah çok onurlu bir hakîm'dir!

210. Onlar sade gözetiyorlar ki Allah buluttan gölgelikler içinde meleklerle geliversin de kendilerine, iş bitiriliversin! Halbuki bütün işler Allah'a götürülür.

---

1) Bkz.. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1
2) "İslâm'a ve dolayısıyla sulh ve selâmete girin de..." (II/735-736)
3) *"Şeytan'ın adımlarına;* insanları yoldan çıkaran küfür ve dalâl ehlinin sözlerine ve fiillerine uymayın, isyan, tefrika ve şeytanlık yollarına sapmayın!" (II/735)

سَلْ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ كَمْ ءَاتَيْنَٰهُم مِّنْ ءَايَةٍۭ بَيِّنَةٍ ۗ وَمَن يُبَدِّلْ
نِعْمَةَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢١١﴾
زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۘ وَٱلَّذِينَ
ٱتَّقَوْا۟ فَوْقَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ
﴿٢١٢﴾ كَانَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّۦنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ
وَأَنزَلَ مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ فِيمَا ٱخْتَلَفُوا۟
فِيهِ ۚ وَمَا ٱخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ أُوتُوهُ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ
ٱلْبَيِّنَٰتُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۖ فَهَدَى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَا ٱخْتَلَفُوا۟
فِيهِ مِنَ ٱلْحَقِّ بِإِذْنِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾ أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم
مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُم ۖ مَّسَّتْهُمُ ٱلْبَأْسَآءُ وَٱلضَّرَّآءُ
وَزُلْزِلُوا۟ حَتَّىٰ يَقُولَ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ مَتَىٰ نَصْرُ ٱللَّهِ ۗ
أَلَآ إِنَّ نَصْرَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾ يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ ۖ قُلْ مَآ
أَنفَقْتُم مِّنْ خَيْرٍ فَلِلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ
وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾

211. Benî İsrail'e sor: 'Biz onlara ne kadar açık ayet vermiştik?' Fakat Allah'ın nimetini her kim kendine geldikten sonra değiştirirse, şüphe yok ki Allah'ın ikabı [azabı] şiddetlidir!

212. Küfredenlere o dünya [alçak] hayat bezendi de iman edenlerle eğleniyorlar; halbuki korunan o mü'minler kıyamet günü onların fevkindedir. Allah dilediğine hesapsız nimetler verir!

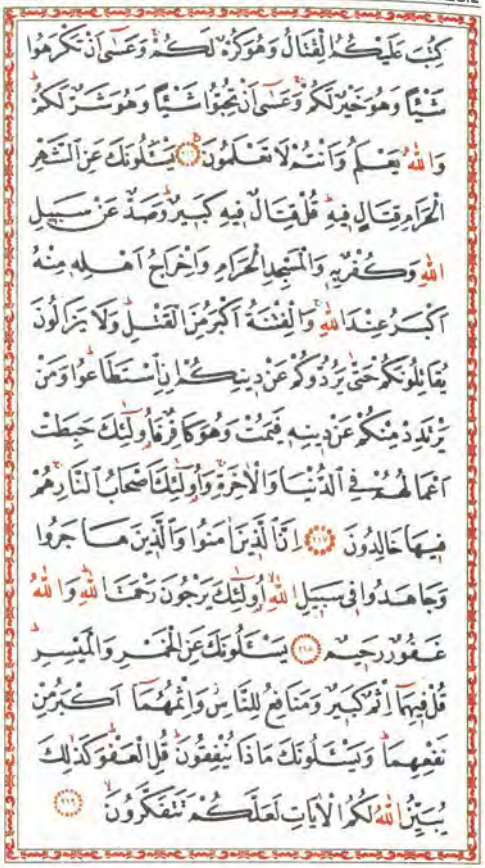
213. İnsanlar tek bir ümmet idi. Ayrılmaları [ihtilâf etmeleri] üzerine Allah rahmetinin müjdecileri ve azabının habercileri olmak üzere peygamberler gönderdi ve beraberlerinde hak ile kitab indirdi ki nâs [insanlar] arasında ihtilâf ettikleri noktada hakem olsun! Bunda da sırf o kitab verilenler, kendilerine bunca beyyineler [açık deliller] geldikten sonra tuttular aralarındaki ihtiras yüzünden ihtilâfa düştüler. Bunun üzerine Allah onların ihtilaf ettikleri hakka -izn-i ilâhîsiyle- bu iman edenleri doğrudan doğru muvaffak buyurdu. Öyle ya, Allah dilediğini doğru yola çıkarır!

214. Yoksa siz kendinizden evvel geçenlerin mesel olmuş halleri hiç başınıza gelmeksizin cennete girivereceksiniz mi sandınız? Onlara öyle ezici mihnetler [sıkıntılar], kımıldatmaz zaruretler dokundu ve öyle sarsıldılar ki hatta peygamber ve maiyetinde [beraberindeki] iman edenler 'Ne zaman Allah'ın nusreti [yardımı]?' diyeceklerdi. Bak işte Allah'ın nusreti yakın!

215. Sana soruyorlar; neye [kimlere] infak edecekler? De ki: 'Verdiğiniz nafaka ana-baba, en yakınlar, öksüzler, bîçareler, yolda kalmışlar içindir! Hayr olarak daha her ne yaparsanız, her halde Allah onu bilir!'

1) Krş. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1

2) 'Ayrılmaları/ihtilaf etmeleri üzerine...' ibaresi ayetin metninde *lafzı* olarak yer almıyorsa da *mânâ* olarak mevcuttur. (Krş. Yunus/19). Ayrıca bu ibare İbnMes'ud'un kıraatinde *tasrih de* edilmiştir. (II/741)

216. Kıtal üzerinize yazıldı, gerçi o size hoş gelmez, fakat olur ki siz bir şeyi hoşlanmazsınız [sevmezsiniz], halbuki hakkınızda o bir hayırdır ve olur ki bir şeyi seversiniz, halbuki hakkınızda o bir şerdir. Siz bilmezken Allah bilir!

217. Sana hürmetli aydan ve onda kıtalden soruyorlar. De ki: 'Onda bir kıtal büyük bir günahtır! Mâmafih Allah yolundan bir men [engelleme] ve O'na bir küfür ve Mescid-i Haram'dan men ve ehlini ondan çıkarmak, Allah yanında daha büyük; ve fitne katilden [adam öldürmekten] daha büyüktür!' Onlar güçleri yeterse sizi dininizden döndürmek için sizinle muharebe etmekten [savaşmaktan] bir zaman geri durmazlar. Sizden de her kim dininden döner ve kâfir olarak can verirse, artık onların bütün amelleri dünya ve ahiret[te] heder [bir hiç] olmuştur ve artık onlar ashab-ı nardırlar [ateş arkadaşıdırlar], hep orada muhalled [ebedi] kalırlar.

218. Şüphesiz iman edenler ve Allah yolunda muhacir olup da mücâhede edenler, muhakkak bunlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah gafûr-rahîm'dir!

219. Sana hamr ve meysir'den soruyorlar. De ki: 'Bu ikisinde büyük bir günah, bir de nâsa [insanlara] bazı menfaatler var; fakat günahları menfaatlerinden daha büyüktür!' Yine sana soruyorlar, neyi infak edecekler? De ki: 'Sıkmayanını!' Böyle beyan ediyor Allah size ayetlerini ki düşünesiniz...

---

1) "*Allah yolunda* savaşmak üzerinize farz kılındı". (II/755)

2) Cemaziye'l-âhir ayının son günü Abdullah b. Cahş komutasındaki bir müslüman gözcü grubu ile müşriklere ait bir ticaret kervanı arasında çıkan çatışmada bir müşrik öldürülmüştü. Ertesi günün haram aylardan Receb ayının ilk günü olmasını bahane eden müşriklerin bu hâdiseyi kutsal bir ayın ihlâli şeklinde göstererek giriştikleri propaganda neticesinde bazı tartışmalar gündeme geldi ve bu ayet nâzil oldu. (Bkz. II/755-758)

3) *Hamr* esasen *örtmek* mânâsına masdar olduğu halde, çiğ üzüm şırasından sertleşmiş ve köpüğünü atmış olan şaraba isim olmuştur; zira aklı bürüyüp örter. (II/761)

4) *Meysir yüsr veya yesar*'dan) *kumar oynamak* anlamına gelir ki kumarda [kelimenin mânâsı itibariyle] kolaylı kla/zahmetsiz mal çarpmak veya çarptırmak söz konusudur. (II/764)

220. ... dünya ve ahiret hakkında! Bir de sana yetimlerden soruyorlar. De ki: 'Onlar hakkında bir ıslâh, (karışmamaktan) daha hayırlıdır, kendilerine de karışırsanız ihvanınızdırlar [dinde kardeşlerinizdirler]. Allah muslihi müfsidden ayırır. Eğer Allah dileseydi, sizi mutlak sarpa sardırırdı. Şüphesiz ki Allah azîz'dir, hakîm'dir!'

221. Mâmafih müşrikeleri [müşrik kadınları] -iman etmedikçe- nikâh etmeyin. Bir müşrike sizi imrendirse bile, iman etmiş bir cariye her halde ondan daha hayırlıdır. Müşrik erkeklere de nikâh ettirmeyin! Bir müşrik size hoş görünse bile, mü'min bir kul elbette daha hayırlıdır. Onlar sizi ateşe davet ederler, Allah ise izniyle cennete ve mağfirete davet ediyor da ayetlerini insanlara beyan buyuruyor, gerek ki hatırda tutarlar!

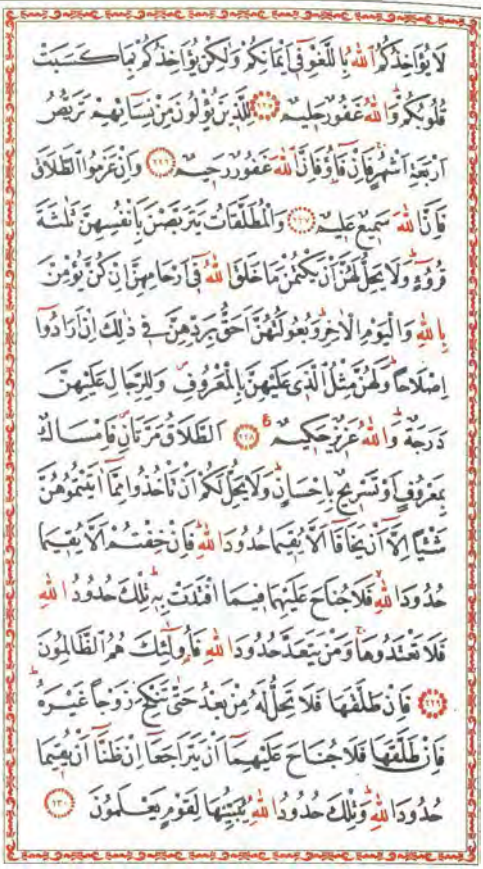
222. Sana hayız'dan da soruyorlar. De ki: 'O bir ezadır!' Onun için hayız zamanı kadınlardan çekilin ve temizlenene kadar onlara yanaşmayın; iyi temizlendiler mi o vakit Allah'ın emrettiği yerden onlara varın! Her halde Allah çok tevbe edenleri de sever, çok temizlenenleri de sever!

223. Kadınlarınız sizin için bir harstır.[2] O halde harsınıza nasıl isterseniz varın ve kendileriniz için ileriye hazırlık yapın ve Allah'tan korkun ve her halde O'nun huzuruna varacağınızı bilin! Müjdele mü'minlere!..

224. Bir de sözünüzde durmanız ve muttakî[3] olmanız ve nâsın [insanların] arasını düzeltmeniz için Allah'ı yeminlerinize hedef (veya siper) edip durmayın!

---

1) Bu cümle bir önceki ayetin devamıdır: "Böyle beyan ediyor Allah dünya ve ahiret hakkındaki ayetlerini ki..." (II/767)
2) "Kadınlar sizin ekinliğinizdir" *Hars* ziraat gibi 'ekin ekmek' demek olup, *ekin yeri, mezra* mânâsına isimdir. Bu tâbir ile kadının *kadınlık uzvu* bir yer'e, *erkeğin nutfesi* tohuma, *doğacak çocuk da* hasılâta benzetilerek bir *istiare* yapılmış ve bununla Allah'ın emrettiği *hars/ekin yeri* izah buyurulmuştur. (II/777)
3) Bkz. Bakara/2, an: 3

225. Allah sizi yeminlerinizde bilmeyerek ettiğiniz (lağv)le muâhaze etmez [sorumlu tutmaz] ve lâkin kalplerinizin irtikâb ettiği yeminlerle muâhaze eder ve Allah gafûr'dur, halîm'dir!

226. Kadınlarından perhiz yemini (îlâ) edenler için dört ay beklemek vardır. Şayet rücû ederlerse, şüphesiz Allah gafûr-rahîm'dir!

227. Yok eğer talâka [boşamaya] azmetmişlerse, şüphesiz Allah söylediklerini işitir, kurduklarını bilir!

228. Ve tatlîk edilen [boşanan] kadınlar; kendi kendilerine üç âdet beklerler ve Allah'ın rahimlerinde yarattığını ketmetmeleri [gizlemeleri] kendilerine helâl olmaz. Allah'a ve ahiret günü'ne imanları varsa ketmetmezler; kocaları da barışmak istedikleri takdirde o müddet zarfında onları geri almaya ehaktırlar [herkesten daha hak sahibidirler]. Onların lehlerinde de aleyhlerindeki meşrû hakka mümasil [denk] bir hak vardır; yalnız erkekler için onlar üzerinde bir derece var; ve Allah'ın izzeti var, hikmeti var!

229. O talâk [boşamak] iki defadır, ondan sonrası ya iyilikle tutmak, ya güzellikle salmaktır. Onlara verdiklerinizden bir şey almanız da sizlere helâl olmaz, meğer ki erkekle kadın Allah'ın çizdiği hududta duramayacaklarından korksunlar! Eğer siz de bunların hudud-u ilâhîye'yi dürüst tutamayacaklarından korkarsanız, kadının ayrılmak için hakkından vazgeçmesinde artık ikisine de günah yoktur! Bunlar işte Allah'ın tayin ettiği huduttur, sakın bunları aşmayın! Her kim Allah'ın hududunu aşarsa, işte onlar hep zâlimlerdir!

230. Derken kadını bir daha boşarsa, bundan sonra artık ona helâl olmaz, tâ başka bir kocaya varıncaya kadar... Bu da onu boşarsa, Allah'ın hududunu sağlam tutacakları na ümitvar oldukları takdirde evvelkilerin birbirlerine dönmeleri kendilerine günah değildir. Bunlar işte Allah'ın tayin ettiği hudut; ilim ehli olanlar için bunları beyan buyuruyor!

1) "Yalan kastı bulunmayan ve doğru zannedilerek yapılıp da hakîkatin hilafına zuhur eden boşuna yeminlerle ..." (II/782)
2) "Yalan kastıyla, bile bile yalan olarak yapılan yeminlerle ..." (II/782)
3) "Eşlerine yaklaşmamak üzere yemin edenler için..." (II/783)

231. Hem kadınları boşadınız da iddetlerini bitirdiler mi artık kendilerini ya iyilikle tutun veya iyilikle salın, yoksa haklarına tecavüz için zararlarına olarak tutmayın! Bunu kim yaparsa nefsine zulmetmiş olur. Sakın Allah'ın ayetlerini şaka yerine tutmayın, Allah'ın üzerinizdeki nimetini ve size -va'zlar vererek- indirdiği Kitab ve Hikmet'i unutmayın, düşünün; hem Allah'tan [Azabından] korkun ve bilin ki Allah herşeyi bilir!

232. Kadınları boşadınız da iddetlerini bitirdiler mi aralarında meşrû surette rızalaştıkları takdirde- kendilerini kocalarına nikâh edecekler diye tazyik de etmeyin! Bu, işte içinizden Allah'a ve ahiret günü'ne iman etmiş olanlara verilir bir öğüttür! Bu sizin hakkınızda daha hayırlı ve daha nezihtir. Siz bilmezken Allah bilir!

233. Vâlideler [anneler] evlatlarını -emziğin [emzirmenin] tamamlanmasını isteyenler için iki bütün yıl emzirirler. Evlat kendisinin olana [babaya] da emzirenlerin yiyecekleri, giyecekleri lâyıkıyla borç! Mâmafih herkes ancak vüs'una göre [gücü ölçüsünde] mükellef olur; ne yavrusuyla bir ana, ne de yavrusuyla bir baba ızrar edilmesin [zarara uğratılmasın]! Vârise düşen de aynı borç! Eğer baba ve ana birbirlerinin müşavere ve rızalarıyla memeden kesmek isterlerse kendilerine günah yok ve şayet çocuklarınızı başkalarına emzirtmek isterseniz vereceğinizi güzel güzel verdikten sonra yine size günah yok! Bununla beraber Allah'tan korkun ve bilin ki Allah her ne yaparsanız görür basîr'dir!

1) "Mesela *Hul'a* (para karşılığında boşanma talebinde bulunmaya) mecbur edip, ellerinden bir bedel kapmak için onları zarara sokmak kastıyla tutmaya kalkışmayın!" veya "İddetlerinin bitimine doğru kararınızdan vazgeç ip tekrar boşamak suretiyle iki veya üç kere iddet beklemeye mecbur etmeyin!" (II/791)

2) İddet bittikten sonra ilk kocanın geri dönme hakkı kalmaz, ancak kadının rızasıyla nikâhını yeniliyebilir. Bunu da - güzelce ve iyilikle olmak şartıyla- hiç kimsenin engellemeye hakkı yoktur. Ayete şu anlam da verilmiştir: "Kadınlarınızı boşadığınız ve bunun üzerine onlar da iddetlerini bitirdikleri vakit onları sıkıştırıp başka kocaya varmalarına mâni olmayın!" (II/793-794)

234. İçinizden vefat edip de arkalarına kadın bırakanların zevceleri, nefislerini dört ay, on gün bekletecekler; iddetlerini bitirdiler mi artık kendi haklarında meşrû olarak ihtiyar edecekleri hareketten size mesuliyet yok! Allah her ne yaparsanız habîr'dir [haberdardır]!

235. Kadınlara namzetliği çıtlat-manızda veya gönlünüzde tutma-nızda da size bir beis yoktur! Allah biliyor ki siz onları mutlaka anacaksınız; ancak kendileriyle bir gizliye va'dleşmeyin, yalnız meşrû bir söz söylemeniz başka... Farz olan iddet, sonunu bulmadıkça da nikâhın akdine azmetmeyin! Muhakkak Allah gönlünüzde ne varsa bilir, bunu bilin de O'ndan hazer edin [sakının], hem de bilin ki Allah gafûrhalîm'dir!

236. Eğer kadınları kendilerine el sürmeden veyahut bir mehir kesmeden boşadınızsa olmaz değil; şu kadar ki onları müstefid edin [faydalandırın] -eli geniş olan kaderince, eli dar olan da kaderinceve güzellikle bir mut'a verin! Bu, muhsinler üzerine borç bir haktır.

237. Ve eğer onları kendilerine el sürmeden boşar da mehir kesmiş bulunursanız; o vakit borç, o kestiğiniz miktarın yarısıdır, meğer ki kadınlar affetsinler veya nikâhın düğümü elinde bulunan erkek affetsin. (Erkekler!) Sizin affetmeniz takvaya daha yakındır. Aranızdaki fazlı unutmayın, şüphesiz ki Allah her ne yaparsanız görür basîr'dir!

1) Başkalarına nikahlanmazlar süslenmezler, görücüye çıkmazlar. (II/801)
2) "Kendi haklarında vech-i mârufile/dinin reddetmeyeceği bir suretle yaptıkları hareketlerde size bir günah yok!" (II/801)
3) "Kendileriyle evlenmeyi düşündüğünüzü..." (II/803)
4) *Fıkıh*'ta beyan olunduğu üzere, en azından baştan başa bir kat elbise ki bunun da en azı bir *başörtüsü*, bir *entari*, bir *çarşaf* veya bunların bedelidir. (II/805)
5) "Birbirinize karşı faziletle davranmayı elden bırakmayın!" Kadın affederse, bu faziletin şerefine o nail olur. Erkek fazlasıyla tamamını verirse, o faziletini ve üstünlüğünü ispat etmiş olur. (II/807)

238-239. Namazlara dikkat edin, hele orta namaza ve kalkın Allah için divan durun! Eğer bir korku halinde iseniz, yaya veya süvari giderken kılın; emniyeti bulduğunuz vakit de böyle bilmediğiniz şeyleri size öğrettiği gibi hemen Allah'ı zikredin!

240. Ve içinizden zevcelerini geri bırakarak vefat edecek olanlar[a], zevceleri için senesine kadar çıkarılmaksızın bir intifaı (geçimlerinin sağlanmasını) vasiyet etmek var! Bunun üzerine kendileri çıkarlarsa, kendi haklarında yaptıkları meşrû bir hareketten dolayı size bir mesûliyet yoktur. Mâmafih Allah azîz'dir, hakîmdir!

241-242. Mutallakaların (boşanan [kadın]ların) da mâruf vechile bir istifade haklarıdır ki ihkakı [bu hakkın verilmesi] Allah'tan korkanlara bir vazifedir. İşte akıllarınız ersin diye Allah size ayetlerini böyle beyan buyuruyor!

243-244. Bakmaz mısın o kimseler ki binlerce kişi iken ölüm korkusuyla diyarlarından çıktılar, Allah da kendilerine 'Ölün!' dedi, sonra da onlara bir hayat verdi? Her halde Allah insanlara karşı bir fazl [lütûf] sahibi ve lâkin insanların pek çokları şükretmiyorlar. O halde Allah yolunda çarpışın ve Allah'ın semî-alîm olduğunu bilin!

245. Hani kim var Allah'a bir karz-ı hasen arzedecek ki Allah ona birçok katlarını katlayıversin? Allah hem sıkar, hem açar; hep de döndürülüp O'na götürüleceksiniz!

---

1) Bütün namazlara itinayı temin için 'Salât-ı Vusta' (orta namaz) katiyetle tayin olunmamış ve te'kîden böyle buyurulmuştur. (Ayrıntılı bilgi için bkz. II/807-814)

2) "Görmedin mi? Haberin yok mu? Ne acaip baksana şunlara ki..." *Elem terâ*; 'Görmedin mi?' *Elem terâilâ*...; 'Bakıp görmedin mi? Görmüş gibi bilmedin mi? İlmin bu mâlum şeye daha yetişmedi mi? Ne garip? Hayır sen onu bilirsin!'Veya 'Haberin yok mu baksana ne acaip?!'(II/818819)

3) "Kimdir o yiğit ki gönlünden koparak, hüsn-i niyetle ve ihlâsla dişinden tırnağından arttırıp bir ödünç versin, Allah yolunda sarfetsin?" (II/822)

246. Baksana Benî İsrail'in Musa'dan sonra yüze gelenlerine [o cumhur cemaate]! Hani bir peygamberlerine 'Bize bir melik [hükümdar] gönder, Allah yolunda muharebe edelim [savaşalım]!' dediler. 'Nasıl' dedi; 'üzerinize farz kılınırsa muharebe etmeyiverir misiniz?' 'Biz' dediler; 'niye muharebe etmeyelim? Yurtlarımızdan çıkarıldık, evlatlarımızdan cüda edildik [ayrı düşürüldük]'. Vakta ki bunun üzerine muharebe [savaş] kendilerine farz kılındı, fakat pek azından maadası [bir kısmı hariç] dönüverdiler. Allah o zâlimleri bilir!

247. Peygamberleri onlara 'İşte' demişti; 'Allah size melik olmak üzere Talut'u gönderdi'. 'Â!..' dediler; 'ona bizim üzerimize melik olmak nereden, melikliğe biz ondan daha lâyık iken? Malca bir genişliğe de nâil edilmiş değil'. 'Onu' dedi; 'sizin üzerinize Allah intihab [tayin] etmiş ve ilimde, cisimde ona ziyade bir vüs'at [üstünlük] vermiş; hem Allah mülkünü dilediğine verir, Allah vasî'dir, alîm'dir!'

248. Peygamberleri onlara şunu da söylemişi: 'Haberiniz olsun onun melikliğinin alâmeti, size o Tabut'un gelmesi olacaktır ki onda rabbinizden bir sekîne ve Âl-i Musa ile Âl-i Harun'un metrukâtından bir bakiyye vardır; onu melâike getirecektir. Elbette bunda size kat'î bir alâmet vardır, eğer mü'minlerseniz!

---

1) Bkz. Bakara/243, an: 2

2) *Tâbut* 'sandık' demektir ve bu hususta çok çeşitli rivayetler vardır. Ancak İbn Abbas'tan rivayet olunduğu üzere bunun zayi olmuş 'Tevrat sandığı' olmasıyla iktifa etmek ve şu kadar ki bunu Hz. Musa yaptırmış olmayıp, daha kadîm tarihî bir sandık olduğunu kabul etmek muvafık olacaktır. Bununla beraber Rağıb el-İsfehanî'nin naklettiği vechile '*Tâbut* kalp ve *sekîne* ondaki ilimden ibarettir' de denilmiştir. (II/830-832)

3) "O *Tâbut*'ta veya gelişinde size rabbinizden bir sekine ve *itminan*, *Âl-i Musa* ve *Âl-i Harun*'dan kalma metrukâttan bir bakiyye vardır ki siz bununla sükûnet bulur, itminana erer, onlar gibi amel edersiniz..." (II/833)

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ
بِنَهَرٍ فَمَن شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ
فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا
مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ
آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ
وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَاقُو اللَّهِ
كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً
بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٢٤٩﴾ وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ
وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ
أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٥٠﴾ فَهَزَمُوهُم
بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ
الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ
اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ الْأَرْضُ
وَلَٰكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٢٥١﴾ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ
نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

249. Vaktâ ki Talut ordu ile hareket etti. 'Muhakkak' dedi; 'Allah sizi bir nehirle imtihan edecek! Kim ondan içerse benden değil, kim onu tatmazsa işte o benden, ancak eliyle bir avuç alan müstesna'. Derken varır varmaz ondan içtiler, ancak içlerinden pek azı müstesna kaldılar. Derken Talut ve maiyetinde [berabe-rindeki] iman edenler nehri geçtiler; o vakit de 'Bizim bugün Calut ile ordusuna tâkatımız yok' dediler. Allah'a mülâki olacakları-na [kavuşacaklarına] kani olanlar ise şu cevabı verdiler: 'Nice az bir cemiyet, çok bir cemiyete Allah'ın izniyle galebe çalmışlar, Allah sabırlı-larla beraberdir!'

250. Ve vaktâ ki Calut ve ordusuna karşı meydana çıktılar, şöyle dediler: 'Ey bizleri yetiş-tiren rabbimiz! Üzerlerimize sabır dök ve ayaklarımıza sebat ver ve bizi kâfirler kavmine karşı muzaffer buyur!'

251. Derken Allah'ın izniyle onları tamamen bozdular. Davud, Calut'u öldürdü ve Allah kendisine mülk ve hikmet verdi ve daha dilediğinden ona tâlim de buyurdu. Allah'ın insanları birbiriyle defetmesi olmasaydı arz [yeryüzü] mutlak fesad bulmuş gitmişti ve lâkin Allah'ın zev'il-ukul âlemlerine bir fazlı var!

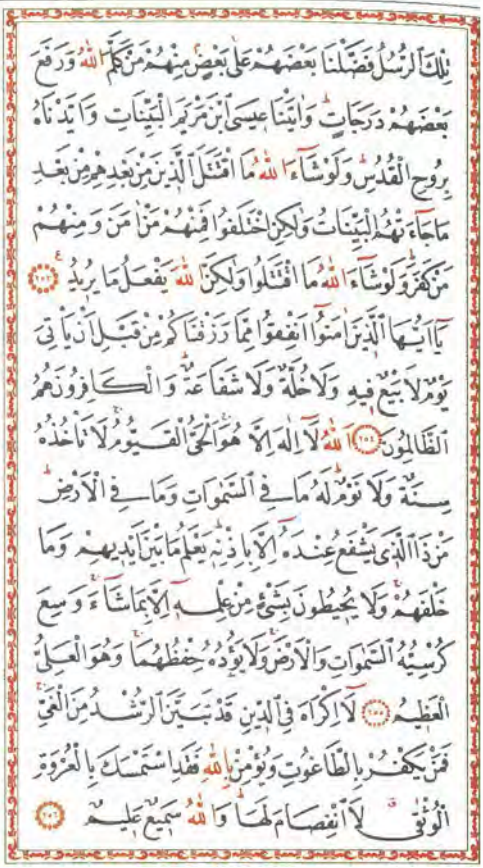
252. İşte bunlar Allah'ın ayetleri! Onları sana bihakkın tilavet ediyoruz, muhakkak ki sen o gönderilen rasûllerdensin!

---

1) Nehri geçmeyip geride kalanlar 'Bugün bizim Calut ile ordusuyla savaşacak gücümüz yok' dediler. Yahut bunlar değil de nehri geçmiş olan mü'minlerin zayıf kısmı düşmanın çokluğunu görünce ümitsizliğe düşüp birbirlerine böyle söylediler. Çünkü mü'minlerin de imanda dereceleri farklıdır. (II/835)

2) "Bütün âlemlereve bilhassa akıl sahibi âlemlere..." (II/837 ve bkz. Fâtiha/2, an:3)

3) "Her türlü şüphe ve hatadan, tahrif ve galat şâibesinden âri, sadece hak ve hakîkat olarak okuyoruz." (II/838 ve bkz. Kasas/3, an:2)

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ
بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ ۚ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ
بِرُوحِ الْقُدُسِ ۗ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِن بَعْدِهِم مِّن بَعْدِ
مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَٰكِنِ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُم مَّنْ آمَنَ وَمِنْهُم
مَّن كَفَرَ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ
يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ ۗ وَالْكَافِرُونَ هُمُ
الظَّالِمُونَ ﴿٢٥٤﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُ
سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ
مَن ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِندَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ ۚ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا
خَلْفَهُمْ ۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ ۚ وَسِعَ
كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ ۖ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا ۚ وَهُوَ الْعَلِيُّ
الْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ ۖ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ ۚ
فَمَن يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ
الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

253. O işaret olunan rasûller, biz onların bazısını bazısından efdal kıldık; içlerinden kimi var [ki] Allah [onu] kelâmına Kelim etti [bizzat konuştu], bazısını da derecelerle daha yükseklere çıkardı. Meryem'in oğlu İsa'ya da o beyyineleri verdik ve kendisini Ruh'ul-Kuds ile teyîd eyledik [destekledik]! Eğer Allah dileseydi, bunların arkasındaki ümmetler, kendilerine o beyyineler [açık deliller] geldikten sonra birbirle-rinin kanına girmezlerdi ve lâkin ihtilâfa düştüler; kimi iman etti, kimi küfr! Yine Allah dileseydi, birbirlerinin kanına girmezlerdi ve lâkin Allah ne isterse yapar.

254. Ey o bütün iman edenler! Size merzûk kıldığımız şeylerden infak edin, gelmeden evvel bir gün ki onda alım satım yok, dostluk da yok, şefaat de yok! Kâfirler ise hep o zâlimlerdir!

255. Allah!.. Başka tanrı yok, ancak O! Daima yaşayan, daima duran/ tutan hayy u kayyum O! Ne gaflet basar O'nu, ne uyku... Göklerdeki ve yerdeki hep O'nun! Kimin haddine ki O'nun izni olmaksızın huzurunda şefaat edecek? Onların önlerinde ne var, arkalarında ne var hepsini bilir; onlar ise O'nun dilediği kadarından başka ilm-i ilahîsinden hiçbir şey kavrayamazlar. O'nun kürsîsi bütün gökleri ve yeri kucaklamıştır; her iki-sini görüp-gözetmek O'na bir ağırlık da vermez. O öyle ulu, öyle büyük azametlidir!

256. Dinde ikrah yok! Rüşd, alâlden cidden ayrıldı! Artık her kim Tağut'a [azgınlara] küfredip* Allah'a iman eylerse, o işte en sağlam tutamağa yapışmıştır; öyle ki onun için kopmak yok! Allah işitir bilir!

---

1) "Evet *hepsi rasûl*, risaletin aslında *hepsi müsavi*, fakat böyle olmakla beraber bazısına ve belki her birine bir meziyet, özel bir fazilet, mümtaz bir mertebe verdik!" (II/840)
2) "Muhtelif fırkalara, dinlere ayrıldılar..." (II/844-845)
3) "Size herhangi bir sebeple *kısmet ettiğimiz* mallardan..." (II/848 ve bkz. Bakara/3, an:6)
4) "Dinde *zorlama* yoktur! Allah onu zorla kimseye vermez, dini kişinin kendi iradesiyle istemesi gerekir". (II/860)
5) "Doğruluk sapıklıktan iyice ayrılmıştır". (II/862)
6) *Tağut* kelimesi için bkz. Bakara/257, an:1
*) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

257. Allah iman edenlerin velîsidir; onları zulümâttan [karanlıklardan] nûra [aydınlığa] çıkarır! Küfredenlerin ise velîleri Tağut'tur; onları nûrdan zulümâta çıkarırlar! Onlar işte ashab-ı nâr, hep orada [o ateşte] kalacaklardır!

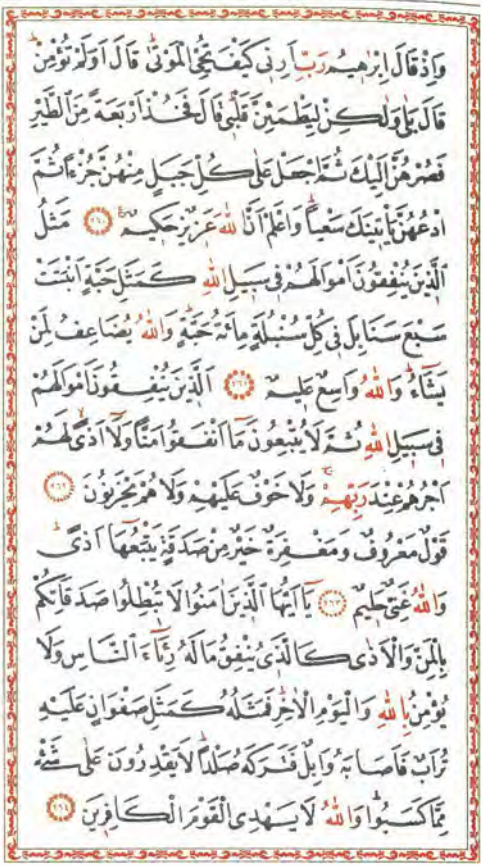
258. Baksana ona, o kendine Allah meliklik verdi diye, İbrahim'e rabbi hakkında hüccet yarışına kalkana! İbrahim ona 'Benim rabbim o kâdir-i kayyum'dur ki hem diriltir, hem öldürür!' dediği vakit, 'Ben [de] diriltirim ve öldürürüm!' demişti. İbrahim 'Allah güneşi meşrıktan [doğudan] getiriyor; haydi sen onu mağribden [batıdan] getir!' deyiverince, o küfreden herif dona kaldı. Öyle ya, Allah zâlimler gürûhunu muvaffak etmez!

259. Yahut o kimse gibi ki bir şehre uğramıştı; altı üstüne gelmiş ıpıssız yatıyor. 'Bunu [bu memleketi] bu ölümünden sonra Allah nerden diriltecek?' dedi. Bunun üzerine Allah onu yüz sene öldürdü, sonra diriltti; 'Ne kadar kaldın?' diye sordu. 'Bir gün yahut bir günden eksik kaldım' dedi. Allah buyurdu ki: 'Hayır! Yüz sene kaldın, öyle iken bak yiyeceğine, içeceğine henüz bozulmamış! Hele merkebine bak! Hem bunlar, seni insanlara karşı kudretimizin canlı bir ayeti kılayım diyedir. Hele o kemiklere bak, onları nasıl birbirinin üzerine kaldırıyoruz; sonra onlara nasıl et giydiriyoruz?' Bu suretle vaktâ ki ona hak tebeyyün etti [açıkça belli oldu], 'Şimdi biliyorum' dedi; 'hakîkaten Allah her şeye kadîr!'

1) *Tağut*, tuğyankâr, azgın, azman, azıtgan demektir. Taberî'nin tarifine göre; Allah'a karşı tuğyankâr olup, zor yoluyla ve rızayla kendisine tapınılan mâbud edinilen insan (Firavun, Nemrud gibiler), şeytan (sihirbazlar, kâhinler) put vb. anlamındadır. Ebu Hayyan bunların birer misâl olduklarını; zira *Tağut*'un bunların hepsine hasr edilebileceğini söylemiş, Kadı Beyzavî de buna 'Allah yolundan menedenler' fıkrasını eklemiştir. (II/869-871)

2) Krş. Bakara/243, an:2

3) Bu söz, şahsın hâline göre şu mânâları ifade edebilir: a) 'Edecek amma acaba nerden edecek, nasıl edecek, ne zaman edecek?' b) 'Ben buna serî bir hayat temenni ediyorum, fakat acizim yolunu bilmiyorum. Bilmem ki Allah bunu yapacak mı? Yaparsa da galiba geç yapacak, onu da ben görmem. Ah ne felâket, ne felâket!' c) 'Yapabilir amma galiba yapmayacak!' d) 'Ölen dirilir mi, gidengerigelir mi? Bunun dirilmesine imkân ve ihtimal yok! Heyhat!'(II/883)

260. Bir vakit de İbrahim 'Yâ rabbî! Göster bana ölüleri nasıl diriltirsin?' demişti. 'İnanmadın mı ki?' buyurdu. 'İnandım ve lâkin kalbim iyice yatışmak için...' dedi. 'Öyle ise' buyurdu; 'kuşlardan dördünü tut da onları kendine çevir; iyice tanıdıktan sonra her dağ başına onlardan birer parça dağıt, sonra da çağır onları sana koşa koşa gelsinler ve bil ki Allah hakîkaten azîz'dir, hakîm'dir!'

261. Mallarını Allah yolunda infak edenlerin meseli, bir dane meseli gibidir ki yedi başak bitirmiş, her başakta yüz dane... Allah dilediğine daha da katlar, Allah vasî'dir, alîm'dir!

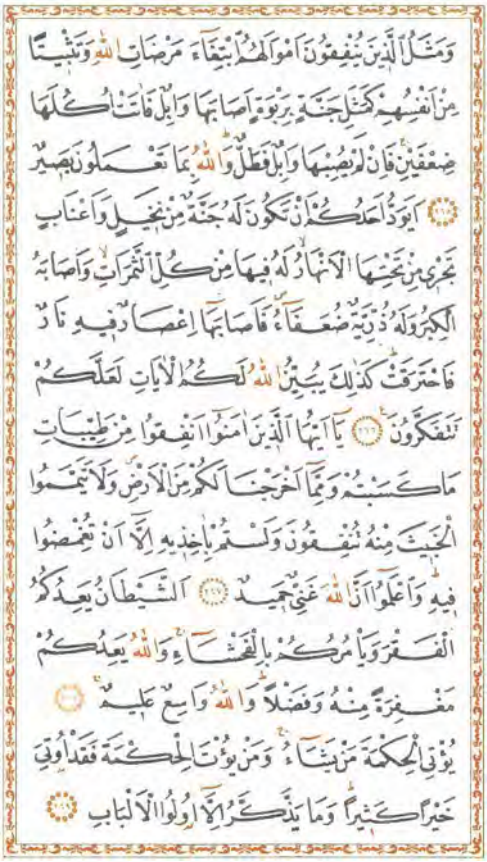
262. Fisebilillah [Allah yolunda] mallarını infak eden, sonra verdiklerinin arkasından başa kakmayı, gönül incitmeyi reva görmeyen kimseler, rableri indinde onların ecirleri [mükâfatları] vardır, onlara bir korku yoktur ve onlar mahzun [da] olmayacaklardır!

263. Bir tatlı dil, bir mağfiret, arkasına eza takılacak sadakadan daha iyidir. Allah ganî'dir, halîm'dir!

264. Ey o bütün iman edenler! Sadakalarınızı başa kakmak, gönül kırmakla boşa gidermeyin! O herif gibi ki nâsa [insanlara] gösteriş için malını dağıtır da ne Allah'a inanır, ne ahiret gününe... Artık onun meseli, bir kaya meseline benzer ki üzerinde biraz toprak varmış, derken şiddetli bir sağanak inmiş de onu yap yalçın etmiş bırakıvermiş... Öyleler kesblerinden [kazandıklarından] hiçbir şey istifade edemezler. Allah kâfirler gürûhunu doğru yola çıkarmaz!

1) Bkz.Bakara/5,an:10

2) "Allah kâfirler gürûhunu hayra muvaffak etmez!" Bu bakımdan sadakalarını başa kakmak ve gönül kırmakla kâfirlerin riyakârca sarfetmelerine benzeten mü'minler de onlar gibi ecir ve mükâfattan mahrum kalırlar! (II/902)

265. Allah'ın rızasını aramak ve kendilerini veya kendilerinden bir kısmını Allah yolunda payidâr [sabit] kılmak için mallarını infak edenlerin meseli ise, bir tepedeki güzel bir bahçenin haline benzer ki kuvvetli bir sağanak düşmüş de ona yemişlerini iki kat vermiştir; bir sağanak düşmezse, ona mutlak bir çisinti vardır. Allah amellerinizi gözetiyor!

266. Arzu eder mi hiç biriniz ki kendisinin hurmalık ve üzümlüklerden bir bahçesi olsun; altından çaylar [dereler] akıyor, içinde her türlü mahsulâtı bulunuyor, üstüne de ihtiyarlık çökmüş ve elleri ermez, güçleri yetmez birtakım zürriyyeti [yavrucakları] var; derken ona ateşli bir bora isabet ediversin de o bahçe yanıversin? İşte Allah ayetlerini böyle anlatıyor, gerek ki düşünesiniz!

267. Ey o bütün iman edenler! İnfakı, gerek kazandıklarınızın ve gerek sizin için yerden çıkardıklarımızın temizlerinden yapın; kendinizin göz yummadan alıcısı olmadığınız fenasını vermeye yeltenmeyin ve Allah'ın ganî-hamîd olduğunu bilin!

268-269. Şeytan sizi fakirlikle korku-tup, çirkin çirkin şeylere teşvik ediyor; Allah ise lütfûndan bir mağfiret ve fazla bir kâr va'd buyuruyor. Allah'ın kudreti geniş, ilmi çok! Dilediğine hikmet verir; hikmet verilene ise, çok bir hayır verilmiş demektir ve bunu ancak temiz akıllılar anlar!

1) "...ona hafif bir yağmur, az bir nem de yetişir". (II/903)
2) "Kazançlarınızın temizlerinden helâl kazançla ele geçirdiğiniz her çeşit malın iyisinden, yerden çıkardığımız şeylerin de iyisinden sarfedin!" (II/907)
3) "Böyle kötü, aşağılık şeyleri kendiniz almazken, Allah'a borcunuzu bu aşağılık şeylerden vermeye kalkışmayın!" (II/910)
4) *Şeytan;* rahmet-i ilahîyeden ümidini kesmiş İblis veya hayır işlerine karşı gizliden-açıktan ümitsizlik telkin ederek yanlış ve aldatıcı fikirler-hisler saçan her nev'î şeytan veya nefs-i emmar'e. (II/913)
5) Başka bir kıraate göre; "Her kime hikmet verirse..." (II/913914)

270. Her ne nafaka verdiniz veya ne adak adadınızsa, her halde Allah onu bilir; fakat zâlimlerin yardımcıları yoktur!

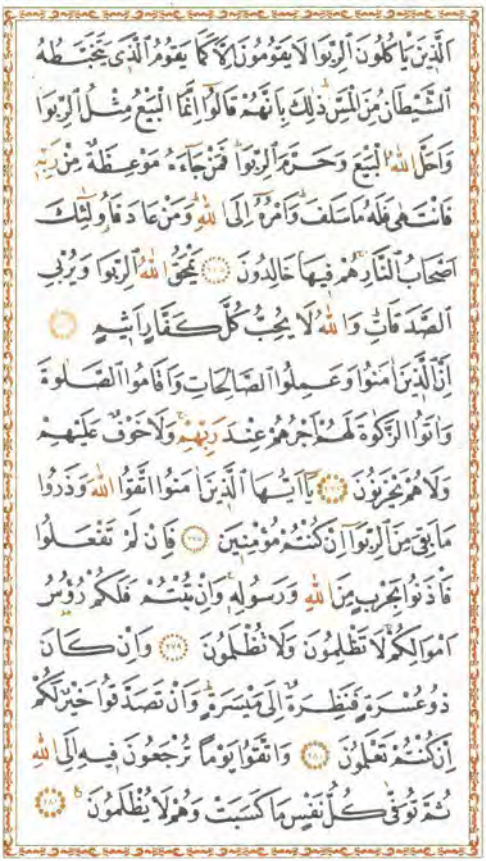
271. Sadakaları açık verirseniz, o ne iyi ve eğer onları gizler de fukaraya öyle verirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır ve günahlarınızdan bir kısmına keffaret olur; hem Allah her ne yaparsanız haberdardır!

272. Onların yola gelmesi senin üzerine değil ve lâkin Allah'tır ki dilediğini yola getirir ve hayr nâmına her ne infak ederseniz hep kendi lehinizedir; ancak sırf Allah yüzünü [rızasını] gözeterek verirsiniz... Bu vechile hayra dair her ne verirseniz, karşılığı size tamamen ödenir ve hiç hakkınız yenmez!

273. Verin o fakirlere ki Allah yolunda kapanmışlardır; şuraya buraya dolaşamazlar, istemekten çekindikleri için bilmeyen onları zengin zanneder. Onları simalarından tanırsın; halkı bîzar etmezler. Hem işe yarar her ne verirseniz, hiç şüphesiz Allah onu bilir!

274. Mallarını gece ve gündüz, gizli ve aşikâr hayra sarfeden kimseler, işte onların rablerinin yanında ecirleri [mükâfatları] sırf kendileri-nindir ve onlara bir korku yoktur ve mahzun olacak [da]değildir onlar!

1) "Günahlarınızdan, çirkinliklerinizden bazısını örter; Allah'ın örtmesine, mağfiretine bir sebep, bir keffaret olur". (II/932-933)
2) "Sadakalar Allah yolunda/din uğrunda ilme, cihada kendilerini adamış, Allah yolunda meşguliyetlerinden veya hastalık ve aczgibi engellerden dolayı nafakalarını kazanmaya güçleri yetmeyen fakirler içindir." (II/939)
3) "Dikkat edildiği zaman hallerinde görülecek edep ve nezahet, müşâhede olunacak fakr ve zaruretin izleri gibi alâmetleriyle tanırsın. (II/940)
4) "İnsanlardan dilenmezler, hele insanları sıkıştırıp, zorlayıp ısrarla hiç dilenmezler". (II/940)

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبٰوا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ
الشَّيْطٰنُ مِنَ الْمَسِّ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبٰوا
وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ
فَانْتَهٰى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولٰئِكَ
أَصْحٰبُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خٰلِدُونَ ۝ يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبٰوا وَيُرْبِي
الصَّدَقٰتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ۝
إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ
وَءَاتَوُا الزَّكٰوةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝ يٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا
مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبٰوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا
فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ
أَمْوٰلِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ۝ وَإِنْ كَانَ
ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ
إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ
ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ۝

275. Riba yiyen kimseler, şeytan çarpan kimse nasıl kalkarsa öyle kalkarlar. Bu, işte onların "bey' [alış-veriş de] tıpkı riba gibidir" demeleri yüzünden... Halbuki Allah bey'i helâl kıldı, ribayı haram! Bundan böyle her kim -rabbi tarafından kendine bir öğüt gelir de- ribadan vazgeçerse, artık geçmişi ona ve hakkında hüküm Allah'a aittir. Her kim de döner işte onlar ashab-ı nârdırlar [ateşin arkadaşlarıdırlar], hep orada kalacaklardır!

276. Allah ribayı mahveder de sadakaları nemalandırır; hem Allah vebâl yüklenici musırr [ısrarcı] kâfirlerin hiç birini sevmez!

277. İman edip, iyi işler yapan ve namaz kılıp, zekât veren kimselerin, rableri indinde ecirleri [mükâfatları] şüphesiz kendilerinindir ve onlara bir korku yoktur ve mahzun [da] olacak değildir onlar!

278-279. Ey o bütün iman edenler! Allah'tan korkun [azabından sakının] ve riba hesabından kalan bakayayı [arta kalanı] bırakın, eğer gerçekten mü'minlerseniz! Yok eğer yapmazsanız, o halde Allah ve Rasûlü'nden mutlak bir harb olunacağını bilin ve eğer tevbe ederseniz re's'ul-mallarınız [ana paranız] sizindir, ne zâlim olursunuz, ne mazlûm!

280. Ve şayet borçlu sıkıntıda ise, o halde bir kolaylığa intizar; bununla beraber tasadduk etmeniz hakkınızda daha hayırlıdır, eğer bilirseniz!

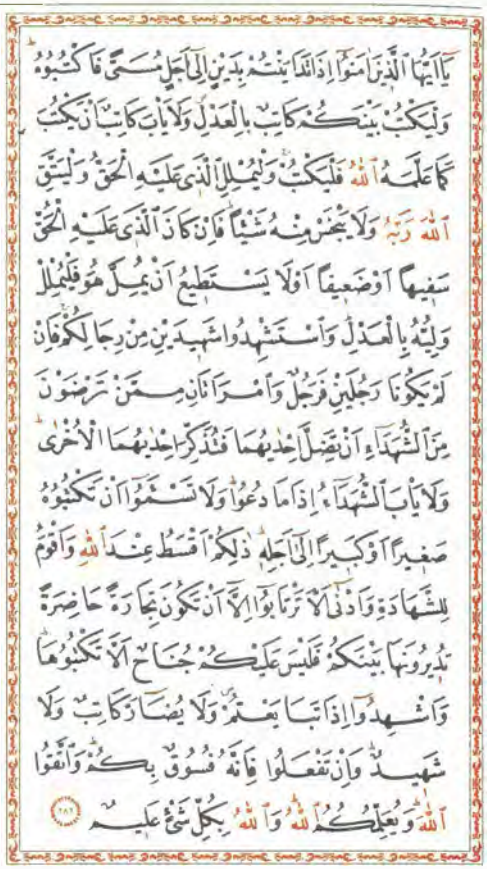
281. Hem korunun; öyle bir güne hazırlanın ki döndürülüp o gün Allah'a götürüleceksiniz, sonra herkese kazandığı tamamıyla ödenecek ve hiçbir zulme maruz olmayacaklar!

---

1) *Riba* lugatte *ziyade, fazla, artık=artış* anlamında masdar olup, *faiz* denilen 'özel artış'ın ismidir. *Lisanı Şer'ide* ise bir alış-veriş ilişkisinde karşılıksız kalan herhangi bir fazlalık demektir. (II/952)

2) "Sar'a'dan, cinnetten kalkamazlar, ancak kıyamet gününde şeytan çarpmış sar'alı veya deli gibi perişanlık içinde kalkarlar". Esasında 'dokunmak' demek olan *mess* Arapça'da 'delirmek' anlamına da gelir ve mecnuna, sar'alıya *memsus* denilir. Bunlar künhüne erilmez gizli nedenlerden kaynaklanan kötü hastalıklar olduğu için cinne, şeytana nispet edilerek 'cin tutmuş', 'şeytan çarpmış' denile gelmektedir. (II/957)

3) Borçluya, borcunu verebilecek bir duruma gelinceye kadar mühlet vermek gerekir. (II/975)

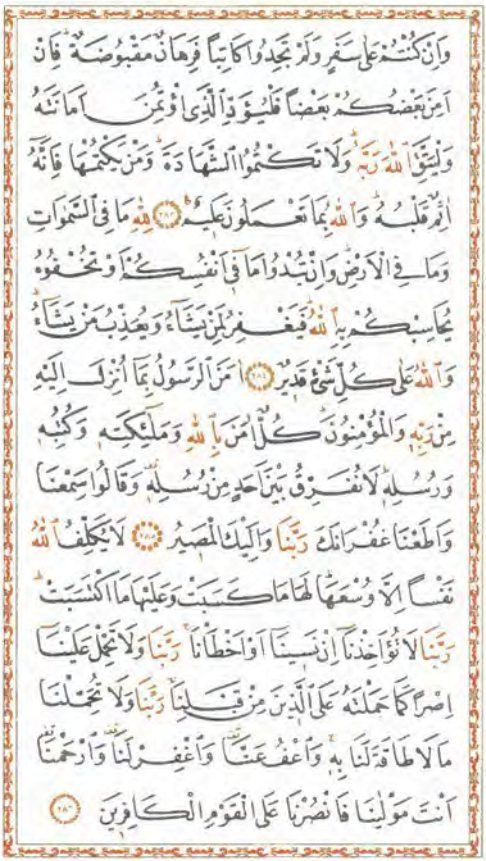

282. Ey o bütün iman edenler! Muayyen bir vâde ile borçlaştığınız vakit onu yazın; hem aranızda doğrulukla tanınmış bir yazı bilen yazsın, bir yazı bilen de kendisine Allah'ın öğrettiği gibi yazmaktan kaçınmasın da yazsın! Bir de hak kendi üzerinde olan [borçlu] adam söyleyip yazdırsın ve her biri rabbi Allah zü'l-celâl'den korksun da haktan bir şey eksiltmesin! Şayet borçlu, [hafif akıllı] bir sefih veya küçük veya kendisi söyleyip yazdıramayacak ise, velisi dosdoğru söyleyip yazdırsın! Erkeklerinizden iki hâzırı şahid de yapın; şayet ikisi de erkek olamıyorsa, o zaman doğruluğuna emin olduğunuz şahidlerden bir erkekle iki kadın ki biri unutunca diğeri hatırlatsın! Şahidler de çağırıldıklarında kaçınmasınlar. Siz yazanlar da az olmuş -çok olmuş onu vâdesine kadar yazmaktan usanmayın! Bu, Allah yanında adalete daha muvafık olduğu gibi, hem şehadet için daha sağlam, hem şüpheye düşmemeniz için daha elverişlidir; meğer ki aranızda hemen devredeceğiniz [peşin] bir ticaret olsun! O zaman bunu yazmamanız-da size bir beis yoktur. Alım-satım yaptığınız vakit de şahid tutun! Bir de ne yazan, ne şehadet eden zararlandırılmasın; eğer ederseniz, o mutlak kendinize dokunacak bir fısk olur Hem Allah'tan korkun [azabından sakının], Allah size ilim öğretiyor ve Allah her şeyi bilir!

1) "Belirli bir süreye, ay veya gün ile kesinlikle tayin edilmiş bir vakte kadar bir borç ile muamele yaptığınızda..." (II/979)

2) Bu ibarenin üç şekilde anlaşılmak imkânı vardır: a) 'Vesikaların düzenlenmesinde bilinen yazım usûlü ne uygun olarak'. b) 'Adalet ve hakkaniyet dairesinde'. c) 'Bir ilâhî lütuf olan yazma kudretinin şükranesi olarak'. (II/980)

3) "O zaman bu, Allah Teâlâ'ya itaatten çıkmaktır". (II/986)

283. ... ve eğer seferber [yolculukta] iseniz -bir yazıcı da bulamadınızsa- o vakit kabzedilmiş rehinler, yok birbirinize emin olmuşsanız, kendisine inanılan adam, rabbi olan Allah'tan korksun da üzerindeki emaneti te'diye etsin! Bir de şehadeti ketmetmeyin [gizlemeyin]; onu kim ketmederse, mutlak onun kalbi vebâl içindedir ve Allah her ne yaparsanız bilir!

284. Allah'ındır hep göklerdeki ve yerdeki... Siz nefislerinizdekini açsanız da, gizleseniz de Allah onunla sizi hesaba çeker; sonra dilediğine mağfiret eyler, dilediğine de azap ve Allah herşeye kadîrdir!

285. Peygamber, rabbinden ne indirildi ise ona iman getirdi, mü'minler de... Her biri Allah'a ve melâikesine [meleklerine] ve kitaplarına ve peygamberlerine 'Peygamberlerinden hiçbirinin arasını ayırmayız' diye iman getirdiler ve şöyle dediler: Semî'-nâ ve eta'nâ! Gufranını [mağfiretini] dilerizyâ rabbena! Sanadır gidiş!

286. Allah kimseye vüs'undan öte teklif yapmaz; herkesin kazandığı lehine, yüklendiği aleyhinedir. Yâ rabbena! Eğer unuttuk veya kasdımız olmayarak yaptıksa bizi muâhaze buyurma [mesûl tutma]! Yâ rabbena! Hem bize -bizden evvelkilere yüklediğin gibi- ağır yük yükleme! Yâ rabbena! Hem de bize tâkatımız olmayanı yükletme ve bizden günahlarımızı af buyur ve bizlere mağfiretini reva, rahmetini atâ kıl! Sensin mevlâmız! Bizi mansur buyur [bizi galip ve muzaffer eyle] artık seni tanımayanlara karşı! Kahrolsun kâfirler!..

1) "O vakit vesikalarınız, verilene karşılık alınmış olan rehinlerdir" (II/987)
2) "Birbirinize tamamen güvenmişseniz; rehin almaya ve bu tevsikâttan hiç birinegerek duymamışsanız..." (II/988)
3) "Aldığı borcu ödesin, güvene layık olduğunu isbat etsin!" (II/988)
4) "Dinledik ve itaat ettik, haktan gelene kulak verdik, belledik ve istemeyerek değil isteyerek, rızamızla seve seve tuttuk!" (II/996)
5) "Allah kimseyi gücünün ötesinde sorumlu tutmaz!" (II/997)
6) "Herkesin istediği, yaptığı iyilik kendi yararınadır. Sonunda sevabı sadece kendisinin olacaktır. Bilakis yaptığı kötülük, yüklendiği vebâl kendi zararınadır. Sonunda azabı kendine aittir." (II/999-1001)

3. Âlu İmrân Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.
200 Ayettir.

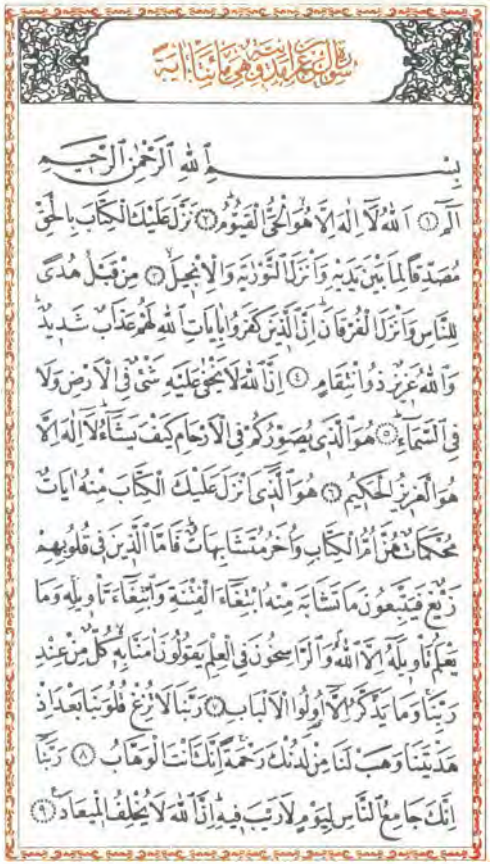
Bismillahirrahmânirrahîm

1-2. *Elif, Lam, Mim.* Allah! Başka tanrı yok, ancak O! Hayy O! Kayyum O!

3-4. O sana Kitab'ı bihakkın indirmekte; önündekileri bir musaddık [tasdik edici] olmak üzere ki önceden nâsa [insanlara] hidayet için Tevrat'ı ve İncil'i indirmişti; bir de ayırdeden Furkan indirdi! Allah'ın ayetlerini tanımayanlar, şüphesiz onlara şiddetli bir azap var! Öyle ya, Allah'ın izzeti var, intikamı var!

5-6. Allah!.. Şüphesiz ki O'na ne yerde ve ne gökte hiçbir şey gizli kalmaz! Rahimlerde sizi dilediği keyfiyette tasvir eden O! Başka tanrı yok, ancak O! Azîz O! Hakîm O!

7. O'dur indiren sana bu muazzam Kitab'ı! Bunun bir kısım âyâtı [ayetleri] vardır muhkemât; onlar umm'ül-kitab (ana kitab)! Diğer bir takımları da müteşabihât'tır; amma kalplerinde bir yamukluk bulunanlar, sade onun müteşabih olanlarının ardına düşerler; fitne aramak, te'vilini aramak için... Halbuki onun te'vilini [anlamının sonunun nereye varacağını] ancak Allah bilir. İlimde rüsûhu olanlar da derler ki: 'Amenna [inanıyoruz ki] hepsi rabbimizden!' Mâmaf'ıh özü temiz olanlardan başkası düşünemez!

8. "Yâ rabbena! Bizleri hidayetine erdirdikten sonra kalplerimizi yamultma da ledünnünden [katından] bize bir rahmet ihsan eyle! Şüphesiz sensin bütün dilekleri veren vehhab, sen!"

9. "Yâ rabbena! Muhakkak ki sen insanları geleceğinde hiç şüphe olmayan bir güne toplayacaksın!" Şüphesiz ki Allah miâdını şaşırmaz [sözünden caymaz].

1) "Hak-hukuk sebebiyle, hak ve hakîkati müştemil olarak..." (II/1020)
2) *Muhkemât* murad olunan mânâya delâletleri kesin, ibareleri ihtimal ve şüpheden korunmuş olan ayetlerdir. (II/1035)
3) İlim ve amelde uyulması gereken esas deliller, Kitab'ın anlaşılmasındaki *esaslar* bunlardır. Diğer ayetler bu *esaslar* doğrultusunda anlaşılır. (II/1035)
4) *Müteşabihât* her biri murad olunabilecek gibi görünmekte birbirlerine benzeyen, çeşitli mânâlara gelebilen ayetlerdir. (II/1036)

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم
مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ وَقُودُ ٱلنَّارِ ﴿١٠﴾ كَدَأْبِ
ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۖ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ
بِذُنُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١١﴾ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟
سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٢﴾ قَدْ كَانَ
لَكُمْ ءَايَةٌ فِى فِئَتَيْنِ ٱلْتَقَتَا ۖ فِئَةٌ تُقَٰتِلُ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ
وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ رَأْىَ ٱلْعَيْنِ ۚ وَٱللَّهُ
يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِۦ مَن يَشَآءُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿١٣﴾
زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ مِنَ ٱلنِّسَآءِ وَٱلْبَنِينَ وَٱلْقَنَٰطِيرِ
ٱلْمُقَنطَرَةِ مِنَ ٱلذَّهَبِ وَٱلْفِضَّةِ وَٱلْخَيْلِ ٱلْمُسَوَّمَةِ
وَٱلْأَنْعَٰمِ وَٱلْحَرْثِ ۗ ذَٰلِكَ مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا
وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسْنُ ٱلْمَـَٔابِ ﴿١٤﴾ قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم بِخَيْرٍ
مِّن ذَٰلِكُمْ ۚ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى
مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ
وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿١٥﴾

10. O küfredenler, muhakkak ki onlara ne malları, ne evlatları Allah'tan zerrece fayda vermeyecektir! Onlar o ateşin çırasıdırlar.

11 Tıpkı Âl-i Firavun'un ve onlardan evvelkilerin gidişi gibi ki ayetlerimizi tekzib ettiler de Allah onları cürümleriyle tutup alıverdi. Allah'ın ikabı [azabı] çok şiddetlidir!

12. O küfredenlere de ki: 'Siz mutlâk yenileceksiniz ve toplanıp cehenneme sürüleceksiniz; o ise ne fena döşektir!'

13. Muhakkak bir ayet oldu size, çarpışan iki cemiyette; bir cemiyet Allah yolunda vuruşuyordu, diğeri de kâfir! Onları göz göre [göre] kendilerinin iki misli görüyorlardı, Allah da nusretiyle [yardımıyla] dilediğini teyid buyuruyordu. Görecek gözleri olanlar için elbette bunda şüphesiz bir ibret var!

14. İnsanlara; kadınlar, oğullar, yüklerle altın ve gümüş yığınları, salma atlar, davarlar, ekinler kabilinden şehevât sevgisi bezendi; fakat bunlar dünya [alçak] hayat'ın geçici metâı! Halbuki Allah, akibet güzelliği O'nun yanındadır.

15. De ki: 'Size o istediklerinizden daha hayırlısını haber vereyim mi? Korunan kullar için rablerinin yanında cennetler var ki altlarından ırmaklar akar, içlerinde ebedî kalmak üzere onlar; hem orada kendilerine gayet pâkize [tertemiz] zevceler var, hele Allah'tan bir [de] rıdvan [rıza] var; ve Allah görür o kulları...

*) vellezîne m i n kablihim' ibaresinin karşılığı olan 've onlardan evvelkilerin' kelimeleri asıl metin'de atlanmış olduğundan tarafımızdan tamamlanmıştır. [D.C]

1) Bu nedenle o şehvetler bu alçak hayatı geçirmek ve Allah'a gitmek üzere verilmiş vasıta olmak itibariyle Allah tarafından verilmiş bir nimet iseler de bu alçak hayata ve bunun metaı olan şehvetlere sevgi beslemek ve bu yüzden Allah yanındaki güzellikleri feda etmek ne kadar budalalıktır, ne kadar alçaklıktır! (II/1052)

2) "İçine girilmeden görülmez, gizli, nadide bağlar-bahçeler var". *Cennet* kelimesi masdar (bina-i merre) olması nedeniyle 'bir örtüş, bir kere setr' demektir ve bu kelimenin bütün türevlerinde bir nevi *setr* 'örtü örtüş mânâsı vardır. Nitekim *Cin* herkese görünmez, gizli bir nevi mahluk, *Cennet* aklın kaybolması, *Cen* kararmak, görülen şeylerin bakışlardan gizlenmesi demektir. İkinci olarak *Cennet -setr* mânâsında- zemini görünmez, gayet grift ağaçlarla örtülü bahçe ve bostan için kullanılırken, üçüncü olarak *lisan-ı din*'de dünya gözüyle görülemeyen, gayb-ı hak'ta gizli *Dâr us-selâm*'ın (mükâfat yurdu'nun) ismi olmuştur ki Kur'an'da *el-cennet* denildiği zaman bu mânâ anlaşılır. Fakat belirsiz (*hal ı tarif* almaksızın) sadece *cennet* denildiği zaman yerine göre her iki anlama da gelir. 'Altlarından ırmaklar akar cennetler' şeklide geçtiğinde ise *el-cennet*'in cüzleri ve mertebeleri murad olunur. (I/274-275)

16. ... onları ki 'Yâ rabbena!' derler; 'inandık/iman getirdik, artık bizim suçlarımızı bağışla ve o ateş azabından koru bizleri!'

17. O sabredenleri, o sıdk u sadakatle gidenleri, o divan duranları, o nafaka verenleri ve o seher vakitleri istiğfar eyleyenleri...

18. Şehadet eyledi Allah şu hakîkate; 'Ia ilahe illa huve' (başka tanrı yok, ancak O!) Bütün meleklerle, ilim ululari da adl ü hakkaniyetle durarak şahid; başka tanrı yok, ancak O! Azîz O! Hakîm O!

19. Doğrusu Allah indinde din İslâm'dır! O kitab verilenlerin ihtilâf etmeleri ise, sırf kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki bağiyden/ ihtirastandır. Her kim de Allah'ın ayetlerine küfrederse,* şüphe yok ki Allah çabuk hesaplıdır!

20. Buna karşı seninle münakaşaya kalkışanlara de ki: 'Ben yüzümü İslâm ile tertemiz Allah'a tuttum, bana tâbi olanlar da... O kitab verilenlerle, verilmeyen ümmîlere de de ki: 'Siz İslâm'ı kabul ettiniz mi?' Eğer nizaı keser [çekişmeyi bırakır] İslâm'a girerlerse, doğru yolu tutmuşlardır; yok yüz çevirirlerse sana da düşen ancak tebliğdir. Allah görüyordur o kullarıda!

21. Her halde onlar/o Allah'ın ayetlerini tanımayanlar ve haksızlıkla peygamberleri katleyleyenler ve insanlar içinde adl ü insaf emreden kimseleri katledenler, şimdi hep bunlara elîm [gayet acı] birazap müjdele!

22. İşte bunlar dünya ve ahiret'te amelleri heder [bir hiç] olmuş kimselerdir ve onları kurtaracak da yoktur!

---

1) "Allah yanında kendisinden razı olunan ve insanları saadete ulaştıracak olan hak dinin İslâm'dan ibaret olduğunda şüphe yoktur!" (II/1061)

2) "Ben kendimi Allah'a teslim ettim, tertemiz, şeksiz-şüphesiz, hâlis-muhlis bir surette Allah yolunu, Allah'ın dinini tuttum, sadece Allah'a teveccüh ettim, bana tâbi olanlarda..." (II/1066)

3) *Kitab verilmiş olanlar*; yahudîler, hristiyanlar ve benzerleri, *Ummîler*; kitabsız Arap müşrikleri ve onlar gibi Kitab'ı olmayanlardır. (II/1067)

*) *Küfür* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

23-24. Baksana o kendilerine Kitab'dan bir nasip verilmiş olanlara! Aralarında hakem olması için Allah'ın Kitabı'na davet olunuyorlar da sonra içlerinden bir kısmı yüz çevirerek dönüp gidiyorlar. Bunun sebebi; çünkü onlar 'sayılı günlerden başka bize asla ateş dokunmaz!' demekte ve uydura geldikleri yalanlar dinlerinde kendilerini aldatmaktadır!

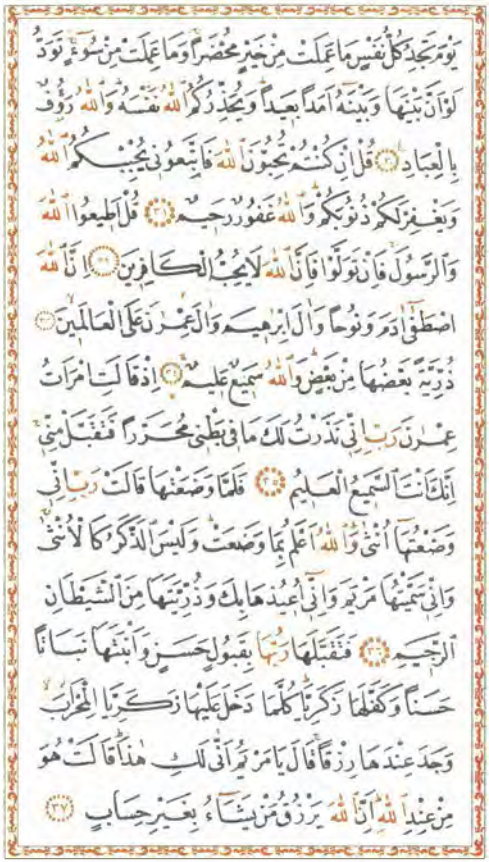
25. Bakalım o geleceğinde şüphe olmayan gün için kendilerini topladığımız ve hiç kimseye zulmedilmeyerek herkese her ne kazandıysa tamamen ödendiği vakit nasıl olacak?

26-27. De ki: 'Ey mülkün sahibi Allahım! Dilediğine mülk verirsin, dilediğinden de mülkü çeker alırsın ve dilediğini azîz edersin, dilediğini zelil edersin! Hayr yalnız senin elindedir, muhakkak ki sen her şeye kadîrsin! Geceyi gündüzün içine sokarsın, gündüzü gecenin içine sokarsın; ölüden diri çıkarırsın, diriden ölü çıkarırsın, dilediğine de hesapsız rızk verirsin!'

28. Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesin ve onu her kim yaparsa Allah'tan ilişiği kesilmiş olur; ancak onlardan bir korunma yapmanız başka... Mâmafîh Allah sizi kendisinden tahzir buyurur [sakındırır], nihayette gidiş Allah'adır!

29. De ki: 'Gizleseniz de sînelerinizdekini, belli etseniz de Allah onu bilir ve bütün göklerde ne var, yer'de ne varsa bilir ve Allah her şeye kadîrdir!

1) Bkz. Bakara/243, an:2
2) "Ancak onlardan gelmesi ihtimali bulunan ve sakınılması gereken herhangi bir zarardan korunarak yaptığınız dostluk müstesna..." (II/1073)

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوٓءٍ تَوَدُّ
لَوْ اَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ اَمَدًا بَعِيدًا وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُ وَاللّٰهُ رَءُوفٌ
بِالْعِبَادِ ﴿٣٠﴾ قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ
وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٣١﴾ قُلْ اَطِيْعُوا اللّٰهَ
وَالرَّسُوْلَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٣٢﴾ اِنَّ اللّٰهَ
اصْطَفٰٓى اٰدَمَ وَنُوْحًا وَّاٰلَ اِبْرٰهِيْمَ وَاٰلَ عِمْرٰنَ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿٣٣﴾
ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿٣٤﴾ اِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ
عِمْرٰنَ رَبِّ اِنِّيْ نَذَرْتُ لَكَ مَا فِيْ بَطْنِيْ مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّيْ
اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ اِنِّيْ
وَضَعْتُهَآ اُنْثٰى وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْاُنْثٰى
وَاِنِّيْ سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَاِنِّيْٓ اُعِيْذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطٰنِ
الرَّجِيْمِ ﴿٣٦﴾ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُوْلٍ حَسَنٍ وَّاَنْۢبَتَهَا نَبَاتًا
حَسَنًا وَّكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ
وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يٰمَرْيَمُ اَنّٰى لَكِ هٰذَا قَالَتْ هُوَ
مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَرْزُقُ مَنْ يَّشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٧﴾

30. Her nefis ne hayır işlemiş ve ne kötülük yapmış ise, önüne konmuş bulacağı gün ister ki onlarla arasında uzak bir mesafe bulunsaydı! Yine Allah sizi kendisinden tahzir buyuruyor [sakındırıyor] ve Allah kullarını çok esirgiyor!

31. De ki: 'Eğer siz Allah'ı seviyorsanız hemen bana uyun ki Allah da sizleri sevsin ve suçlarınızı mağfiretle örtsün! Allah gafûr'dur, rahîm'dir!'

32. De ki: 'Allah'a ve Peygamber'e itaat edin!' Eğer aksine giderlerse şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez.

33-34. Gerçek [şu ki] Allah, Adem'i ve Nuh'u ve Âl-i İbrahim'i ve Âl-i İmran'ı süzdü; âlemîn üzerine ıstıfa buyurdu, bir zürriyyet olarak; birbirinden (hep tevhid dininden)... ve Allah'tır işiten-bilen!

35. İmran'ın haremi [hanımı şöyle] dediği vakit; 'Yâ rabbî! Ben karnımdakini her kayıttan âzade olarak sana adadım, hemen kabul buyur benden; çünkü bir sensin işiten-bilen, sen!'

36. Derken vaktâ ki hamlini vaz'etti [doğurdu]; 'Yâ rabbî! Onu dişi vaz'ettim' dedi, Allah daha iyi bilirken ne vaz'ettiğini... Halbuki erkek dişi gibi değildi; 'bununla beraber ben onun adını Meryem koydum ve işte ben onu ve zürriyyetini o racîm şeytanın şerrinden sana ısmarlıyorum!'

37. Bunun üzerine rabbi onu güzel bir kabul ile kabul buyurdu ve güzel bir surette yetiştirdi; Zekeriyya'nın himayesine verdi. Zekeriyya onun üzerine mihraba her girdikçe, yanında yeni bir rızık bulur; 'Yâ Meryem! Bu sana nereden?' derdi. O da 'Allah tarafından...' derdi. Şüphe yok ki Allah dilediğini hesapsız merzûk buyurur!

1) Yahudilerin 'Biz Allah'ın oğulları ve sevgili kullarıyız', müşriklerin 'Allah'a olan sevgimizden dolayı bizi iyice Allah'a yaklaştırsınlar diye putlara tapıyoruz' ve Necran'dan gelen hristiyan heyetin de 'Biz Allah'a olan sevgimizden dolayı Mesih'i mâbud tanıyoruz' demelerine karşı böyle buyurulmuştur. (II/1075)

2) *Istıfa*, lugatte bir şeyin safını, en sâfi hülasasını almak demektir. *Tasfiye* bir şeyin karşılığını, bulanıklık şaibelerini izale edip, özünü çıkarmak, saf olanı karışık olandan ayırmak, *Istıfa* da en sâfi olanını seçip almaktır. (II/1081)

3) Bkz. Hicr/16,an:1

38. O aralık Zekeriyya rabbine dua etti. 'Yârab!' dedi; 'bana ledünnünden [nezdinden] bir temiz zürriyyet ihsan eyle! Şüphesiz ki sen duayı işitensin!'

39. Derken melâikeler [melekler] kendisine nida ettiler -o kalkmış mihrabda namaz kılıyordu-: 'Haberin olsun! Allah sana Yahya'yı müjdeliyor; Allah'tan bir kelimeyi [İsa'yı] tasdik edecek, hem bir efendi, hem gayet zahid ve bir peygamber salihînden...'

40. 'Yârab!' dedi; 'benim için bir oğul nasıl olur? Kendime ihtiyarlık çatmış, haremim de [hanımım da] kısırken...' Buyurdu ki: 'Öyle! Allah ne dilerse yapar'.

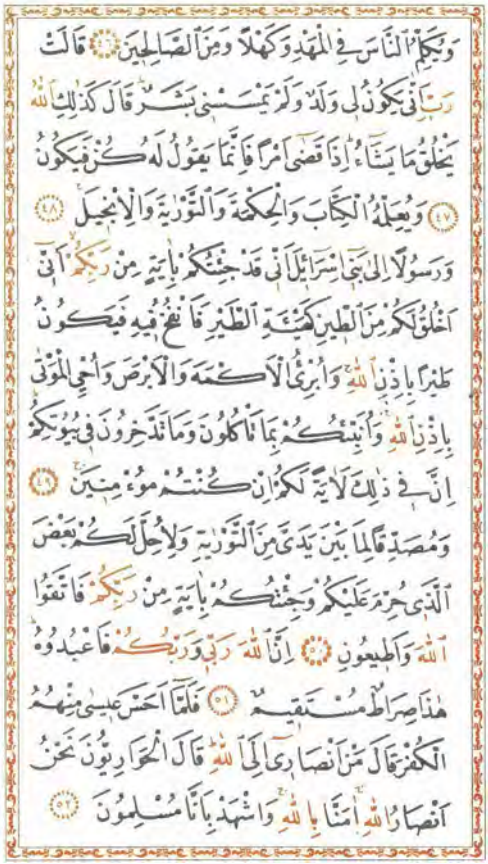
41. 'Yârab!' dedi; 'bana bir ayet (bir alâmet) yap!' Buyurdu ki: 'Ayetin nâsa [insanlara] üç gün - sade işaretten başka söz söyleyememendir. Bununla beraber rabbini çok zikret ve akşam-sabah tesbîh eyle!'

42-43. Hem melekler [şöyle] dediği vakit; 'Yâ Meryem! Her halde Allah seni süzüp seçti ve seni çok temiz/pâk kıldı; hem seni âlemîn kadınlarının fevkinde seçti. Yâ Meryem! Rabbine divan dur ve secdeye kapan ve rükû edenlerle beraber rükûa var!'

44. Bu işte sana gayb haberlerinden; onu sana vahy ile bildiriyoruz (yâ Muhammed!) Yoksa Meryem'i hangisi himayesine alacak diye kalemleriyle kur'a atarlarken de sen yanlarında değildin, çekişirlerken de yanlarında değildin!

45. Melekler [şöyle] dediği vakit; 'Yâ Meryem! Haberin olsun! Allah seni tarafından bir kelime ile müjdeliyor; ismi Mesih İsa ibn Meryem! Dünya ve Ahiret'te vecîh olarak, hem de mukarrebînden...'

1) "Allah seni, tarafından garib/tanımadık bir kelime, bir fiil, âdetin hilafına bir emr-i tekvîn, mânâlı bir eser ile müjdeliyor..."(II/1101)
2) İbranice'de (*meşih*-Arapça *mesih*-) *mubarek* mânâsınagelir ve Hz. İsa'nın lakabıdır. (II/1100)
3) *Vecih* vecahetli/kuvvetli, şerefli itibarlı. (II/1102 ve bkz. Ahzâb/69, an:1)
4) "Allah Teâlâ'ya pek yakın olanlardan ve en büyük rızasına erenlerden..." (II/1102)

وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَتْ
رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكِ اللَّهُ
يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ۚ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ
﴿٤٧﴾ وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ ﴿٤٨﴾
وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُم بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ أَنِّي
أَخْلُقُ لَكُم مِّنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ
طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَىٰ
بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ ۚ
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٤٩﴾
وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَلِأُحِلَّ لَكُم بَعْضَ
الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ ۚ وَجِئْتُكُم بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ فَاتَّقُوا
اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٥٠﴾ إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۗ
هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾ فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ
الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ ۖ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ
أَنصَارُ اللَّهِ ۖ آمَنَّا بِاللَّهِ ۖ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾

46. '... ve nâsa [insanlara] kelâm söyleyecek; hem beşikte, hem yetişkin iken, hem de salihînden...'

47. [Meryem] 'Yâ rabbî!' dedi: 'bir çocuk nereden olabilir benim için ki bana bir beşer dokunmadı?' Buyurdu ki: 'Öyle! Allah neyi dilerse yaratır, O bir emri murad edince sade ona *ol* der, o oluverir'.

48-51. "...ve [Allah] ona hem kitabet öğretecek, hem hikmet, hem Tevrat, hem İncil, hem Benî İsrail'e bir rasûl olarak... şöyle ki: 'Ben size rabbinizden bir ayetle geldim, ben size çamurdan kuş biçimi gibi bir mahlûk biçerim de içine üflerim, Allah'ın izniyle derhal bir kuş olur; yine Allah'ın izniyle gözsüzü ve abraşı iyi eder ve ölüleri diriltirim ve evleriniz[d]e ne yiyor ve ne biriktiriyorsanız size haber veririm; elbette bunda size şüphesiz bir ayet vardır, eğer iman edecek iseniz! Hem Tevrat'tan önümde bulunanı bir tasdikçi olarak ve hem size haram edilenin bazısını helâl kılayım diye ve rabbinizden bir ayet ile size geldim. Artık Allah'tan korkun da bana itaat edin! Şüphe yok ki Allah benim de rabbim, sizin de rabbinizdir; onun için hep O'na ibadet edin; bu, işte doğru yoldur!'

52. Bunun üzerine vaktâ ki İsa onlardan küfrü hissetti; 'Kim benim Allah'a arkadaşlarım?' dedi. Havâriyyûn 'Biziz' dediler; 'Allah arkadaşları, biz Allah'a iman ettik, hem bizim imanı lekesiz müslimler olduğumuza şahid ol...'

1) "*Benî Israil*'den kendisine iman etmeyenlerden..." (II/1 107)
2) "Allah'a iman etmiş, kendisini Allah'a teslim eylemiş olup da yardımını Allah'a muzaf kılarak ve Allah rızasından başka birşey düşünmeyerek bana Allah yardımı yapacak, hülasa özü Allah'a bağlı, Allah'a doğru ensarım, yârânım kimler?"(II/1 107-1 108)
3) "O Allah yardımcıları/Allah yârânı biziz! Biz Allah için sana yardımcıyız!" Hristiyanlara 'Nasârâ' denilmesinin sebeplerinden biri de Hz. İsa ile havarîler arasındaki bu 'nusret biatı'dır. (II/1 108)

53. '... yâ rabbena! İndirdiğine iman ettik ve rasûlün ardınca gittik; imdi bizi o şahidlerle beraber yaz!'

54. Bununla beraber mekrettiler, Allah da mekirlerine mekretti Öyle ya, Allah hayr'ul-mâkirîn'dir!

55. O vakit ki Allah buyurdu: 'Yâ İsa! Emin ol, ben seni eceline yetireceğim ve seni bana ref'edeceğim ve seni o küfredenlerden paklayacağım ve sana tâbi olanları, o küfredenlerin kıyamet günü'ne kadar fevkinde [üstünde] kılacağım; sonra da hep dönümünüz banadır. İhtilâf edip durduğunuz şeyler hakkında o vakit aranızda hükmü ben vereceğim!'

56-57. Hasılı, o küfredenleri dünya'da ve ahiret'te şiddetli bir azap ile tâzib edeceğim; hem onlara yardımcılardan eser yoktur! Amma iman edip, salih ameller iş leyenlere gelince, onlara ecirlerini tamamıyla öder de Allah zâlimleri sevmez!

58. İşte o hüküm, biz onu sana bu ayetlerden ve hikmetli zikir'den peyderpey okuyoruz.

59. Doğrusu Allah indinde İsa meseli, Adem meseli gibidir; onu topraktan yarattı, sonra da ona *ol* dedi, o halde olur!

60-61. Bu hak senin rabbinden, binaenaleyh şüphe edenlerden olma! Sana gelen ilimden sonra artık her kim seninle münakaşaya kalkarsa 'Haydi!' de; 'Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendilerimizi ve kendilerinizi çağıralım; sonra can u gönülden ibtihal ile [yalvarıp yakararak] duâ edelim de Allah'ın lânetini yalancıların boynuna geçirelim!'

---

1) Burada mekr'i yapanların *havarîler* olduğu akla gelebilirse de bunlar *Beni İsrail*'den Hz. İsa'yı inkâr edenlerdir. (II/1110)

2) *"Allah da onlara mekretti,* onları mekir'den menetmedi, fakat mekirlerinin cezasını verdi". (II/1111) *Mekr* karanlık, gizli, hissedilmeyecek hile/tuzak ile birine zarar vermeye çalışmaktır. İsrailoğulları'nın buradaki mekirleri Hz. İsa'ya suikastları, onu yok etmek için gizli gizli tedbirlere teşebbüs edip, ansızın onu öldürmek üzere el altından birtakım kimseler tayin etmiş olmalarıdır. (II/1110)

3) "Allah mekredenlerin hayırlısıdır". *Allah'ın mekri,* lugatteki kötü/şer mânâsıyla değil, ona ceza olan ve şeklen karşılığı olmak itibariyle *mekr* denilebilen hayırdır! (II/1111)

إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ ۚ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا اللَّهُ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٢﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ
﴿٦٣﴾ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ
أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا
بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ ۚ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا
مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا
أُنْزِلَتِ التَّوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٥﴾
هَا أَنْتُمْ هَٰؤُلَاءِ حَاجَجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَاجُّونَ فِيمَا لَيْسَ
لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ
يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَٰكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا
كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾ إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ
اتَّبَعُوهُ وَهَٰذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا ۗ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ
﴿٦٨﴾ وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ ۚ وَمَا
يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٩﴾ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ
لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٧٠﴾

62-63. Doğrusu işte budur o kıssanın hak ifadesi! Yoksa Allah'tan başka bir ilâh yoktur ve hakîkat Allah, O öyle azîz, öyle hakîm'dir! Yine yüz çevirirlerse, muhakkak ki Allah müfsidleri [fesad çıkaranları] bilir.

64. De ki: 'Ey ehl-i kitab! Gelin, sizinle bizim aramızda müsavi bir kelimeye... şöyle ki; Allah'tan başka mâbud [ilah] tanımayalım, O'na hiçbir şeyi şerik [ortak] koşmayalım ve bazımız bazımızı Allah'tan beride rab ittihaz etmesin [rab edinmesin]!' Eğer buna karşı yüz çevirirlerse, o vakit şöyle deyin: 'Şahid olun ki biz hakîkaten müslimiz/müsâlemetkârız!'

65. Ey ehl-i kitab! Niçin İbrahim hakkında münakaşa ediyorsunuz? Halbuki Tevrat ve İncil ancak ondan sonra indirildi, bunuda mı akletmiyorsunuz?

66. İşte siz öylesiniz! Haydi biraz bilginiz olan şeyde münakaşa ettiniz, ya hiçbir ilminiz olmayan şeyde niçin münakaşa edersiniz? Halbuki Allah bilir, siz bilmiyorsunuz.

67-68. İbrahim ne yahudi idi, ne nasrânî [hristiyan] ve lâkin müslim bir hanif (lekesiz bir muvahhid) idi ve müşriklerden olmamıştı. Doğrusu insanların İbrahim'e en yakını, her halde onun izince gidenler ve şu peygamber [Muhammed] ve iman edenlerdir. Allah da mü'minlerin velîsidir.

69. Ehl-i Kitab'dan bir taife [grup] arzu etti ki sizi şaşırtsalar; halbuki sırf kendilerini şaşırtıyorlar da farkına varmıyorlar.

70. Ey ehl-i kitab! Niçin Allah'ın ayetlerine küfrediyorsunuz? Halbuki görüp duruyorsunuz.

1) Bkz. Zümer/3, an:1
2) Bir soruya karşı Hz. Peygamber *ehl-i kitab*'dan iman edenlere 'Siz hani papaların ve diğerlerinin sözlerine -sadece onların sözleri olduğu için-itaat etmiyor muydunuz? İşte bu, onları rab edinmektir!'buyurmuştur. (II/1132)
3) Bkz. Rûm/30, an:2
4) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

71. Ey ehl-i kitab! Niçin hakkı bâtılla bulayorsunuz da hakkı katmediyor-sunuz [gizliyorsunuz]? Halbuki bilip duruyorsunuz!

72-74. Ehl-i Kitab'dan bir taife de şöyle dedi: 'Varın, o mü'minlere indirilene güpegündüz iman edin; âhirinde [akşam üzeri] de dönüp küfredin, belki onlar da dönerler; ve kendi dinize tâbi olanlardan başkasına eman vermeyin!' De ki: 'Her halde hidayet Allah hidayeti! Size verilen gibisi birine veriliyor veya rabbinizin huzurunda size galebe edecekler diye mi bu?' De ki: 'Doğrusu fazl Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir ve Allah vasî'dir, alîm'dir, rahmetiyle imtiyazı dilediğine bahşeder, daha Allah çok büyük fazl [lütûf] sahibidir!

75-76. Ehl-i Kitab'dan öylesi vardır ki ona yüklerle emanet bıraksan onu sana te'diye eder [iade eder]; gene onlardan öylesi vardır ki ona bir dinar emanet etsen tepesine binmedikçe onu sana te'diye etmez [iade etmez]. Bunun sebebi; çünkü bunlar 'Bizim aleyhimize ümmîlerde[3] bir yol yoktur!' derler ve Allah'a karşı bile bile yalan söylerler. Hayır yol var!.. Allah var!.. Her kim ahdine vefa eder ve korunursa, şüphe yok ki Allah o muttakîleri sever.

77. Fakat onlar; o Allah'ın ahdini ve kendi yeminlerini birkaç paraya satanlar, işte onların ahiret'te hiç nasibi yoktur! Allah onlara kelâmıyla hitab etmeyecek ve kıyamet günü nazar buyurmayacak ve kendilerini temize çıkarmayacaktır! Onların hakkı elîm [gayet acı] bir azaptır!

---

1) *Bulayorsunuz* ile *buluyorsunuz* fiilleri birbirine karıştırılmamalıdır. Birincisi *bulamak* mastarından, ikincisi *bulmak* mastarındandır. 'Hakkı bâtıla buluyorsunuz' belki denilebilirse de, 'Hakkı bâtılla buluyorsunuz' denilemez. Üstelik birincisinde bâtıl hak ile bulanmaktadır ki aslında kastedilen hakkın bâtıl ile bulanmasıdır. Bu bakımdan hem 'Hakkı bâtıla buluyorsunuz./karıştırıyorsunuz' hem de 'Hakkı bâtılla buluyorsunuz' şeklinde ilk anda akla gelebilecek mânâlar yanlıştır. Ayrıca '...bâtılla...' ibaresindeki kaynaşmış *ile* edatının *ba* edatının (bi'l-bâtıl) karşılığı olduğu da unutulmamalıdır. [D.C]

2) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

3) *Ümmî* kelimesi için bkz. A'raf/157, an:3

78. Bir de onlardan bir fırka vardır, dillerini Kitab'a eğer büğerler, onu Kitab'dan sanasınız diye; halbuki Kitab'dan değildir! Hem 'O Allah tarafındandır!' derler; halbuki Allah tarafından değildir de Allah nâmına bile bile yalan söylerler.

79-80. Hiçbir beşer için o selâhiyyet [yetki] yoktur ki Allah ona kitab versin, hüküm versin, peygamberlik versin de o sonra insanlara 'Allah'tan beride bana kul olun' diyebilsin! Velâkin 'Kitab tâlim etmekte olduğunuz ve ders alıp vermekte bulunduğunuz için rabbanîler [rabb'e kulluk edenler] olunuz!' der ve hiçbir zaman size melâikeyi [melekleri] ve peygamberleri rabler ittihaz etmenizi de emredemez. Ya siz müslüman olduktan sonra size küfrü emredebilir mi?

81. Hem Allah vaktiyle peygamberlerin şöyle misakını almıştır; celâlim hakkı için, size Kitab ve Hikmet'ten her ne verdimse, sonra size beraberinizdekini tasdik eden bir rasûl geldiğinde, ona mutlak iman edeceksiniz ve lâbüdd [mutlaka] ona yardımda bulunacaksınız. 'Buna ikrar verdiniz mi ve bunun üzerine ağır ahdimi boynunuza aldınız mı?' buyurdu. 'İkrar verdik!' dediler. 'Öyle ise' buyurdu; 'şahid olun, ben de sizinle beraber şahidlerdenim!'

82. Demek ki bunun arkasından her kim dönse, artık onlar hep dinden çıkmış fâsıklardır!

83. Daha Allah[ın] dininin gayrısını mı arıyorlar? Halbuki göklerde ve yer'de kim varsa, hepsi ister istemez O'na teslim olmuş, hep döndürülüp O'na götürülüyorlar.

1) Bkz. Zümer/3, an:1
2) Bkz. Bakara/98, an:1

84. De ki 'Biz inandık/Allah'a iman getirdik; bize indirilene de, İbrahim'e ve İsmail'e ve İshak'a ve Yakub'a ve Esbat'a [Yakub'un ahfâdına/torunlarına] indiriline de Musa'ya ve İsa'ya ve nebiyyûn'a [peygamberlere] rablerinden verilene de... Onlardan [hiç] birinin arasını ayırmayız ve biz ancak O'na boyun eğer müslimleriz!

85. Her kim de İslâm'ın gayrı bir din ararsa, artık ondan ihtimali yok kabul olunmaz ve ahirette o hüsran çekenlerden olur.

86. Nasıl muvaffak eder Allah bir kavmi ki kendilerine beyyineler [açık deliller] gelmiş ve Peygamber'in hak olduğuna şehadet getirmişler iken, imanlarının arkasından nankörlük edip küfre sapmışlardır? Halbuki Allah zâlimler gürûhunu muvaffak etmez.

87-89. Onlar, işte onların cezaları; Allah'ın, meleklerin, insanların hepsinin lâneti üzerlerindedir! Ebediyyen onun içindedirler, azapları hafifletilmez ve kendilerine mühlet verilmez. Ancak onun arkasından tevbe edip, salâha girenler başka; çünkü Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

90. Elbette imanlarının arkasından küfretmiş, sonra da küfürde ileri gitmiş kimselerin tevbeleri-[nin] kabul olunmak ihtimali yoktur; bunlar hep dalâl içinde kalmış sapıklardır!

91. Küfretmiş ve kâfir oldukları halde ölüp gitmiş kimseler, her halde bunların her biri kendini kurtarmak için dünya dolusu altın verecek dahi olsa, hiç birinden kabul edilmek ihtimali yoktur! Bunların hakkı elîm [gayet acı] bir azaptır ve kendilerini kurtaracak da yoktur!

1) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1
2) Bkz. Yunus/32, an:3

92. Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe, siz birr'e [hayra] eremezsiniz; mâmafih her ne infak eyleseniz, şüphesiz Allah onu da bilir!

93. Tevrat indirilmeden evvel İsrail'in [Yakub'un] nefsine haram kıldığından başka yiyeceğin hepsi Benî İsrail'e helâl idi. De ki: 'Haydi Tevrat'ı getirin de onu güzelce okuyun, eğer sâdıksanız!'

94. Demek ondan sonra Allah nâmına o yalanı kim uydurmuşsa, artık onlar o zâlimlerdir!

95. De ki: 'Sadakallah! [Allah doğru söyledi] O halde hakperest bir hanif olarak İbrahim milletine tâbi olun; o hiçbir zaman müşriklerden olmadı!'

96-97. Doğrusu insanlar için vaz'olunan [kurulan] ilk mâbed, elbette Mekke'deki o çok mübarek ve bütün âlemîne hidayet olan Beyt'tir [Kâbe'dir]! Onda açık ayetler var, İbrahim'in makamı var ve ona dehalet eden [girip sığınan] eman bulur; yoluna gücü yeten her kimsenin o Beyt'i haccetmesi de insanlar üzerine Allah'ın bir hakkıdır ve kim bu hakkı tanımazsa her halde Allah'ın ihtiyacı yok, o bütün âlemînden [âlemlerden] ganîdir!

98. De ki: 'Ey ehl-i kitab! Niçin Allah'ın ayetlerine küfrediyorsunuz? Allah yaptıklarınızı görüp duruyor'.

99.De ki: 'Ey ehl-i kitab! Niçin Allah'ın doğru yolundan iman edenleri menediyorsunuz; görüp durduğunuz halde niçin onun çarpıklığını istiyorsunuz? Allah yaptıklarınızdan gafil değildir!'

100. Ey o bütün iman edenler! Eğer o kitab verilenlerden herhangi bir fırkaya uyarsanız, sizi imanınızdan sonra çevirirler, kâfir ederler!

1) Bkz. Bakara/40, an:3
2) Bkz. Rûm/30, an:2
3) Ayetin aslında geçen *Bekke, Mekke* demektir veya *Mekke* beldenin ismi, *Bekke* de *Mescid-i Haram*'ın yeridir. (II/1148)
4) "Kudreti varken haccı terkederse..." (II/149)
5) *Küfür* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

101. Sizler ise küfre nasıl dönersiniz ki önünüzde Allah'ın ayetleri okunuyor, içinizde rasûlü bulunuyor? Halbuki her kim Allah'a sıkı tutunursa, o muhakkak bir doğru yola çıkarılmıştır!

102. Ey o bütün iman edenler! Allah'a nasıl [sığınıp] korunmak gerekse öyle korunun, hakkıyla muttakî olun ve her halde müslim olarak can verin!

103. Topunuz bir Allah ipine sımsıkı tutunun, birbirinizden ayrılmayın ve Allah'ın üzerinizdeki nimetini düşünün! Sizler birbirinize düşmanlar iken, o sizin kalplerinizin arasında ülfet [dostluk] husûle getirip yanaştırdı da nimeti sayesinde uyanıp kardeş oldunuz; hem sizler ateşten bir çukurun tam kenarında bulunuyordunuz da O tuttu sizi ondan kurtardı. Şimdi bö yle size ayetlerini beyan ediyor ki Allah'a doğru gidebilesiniz!

104. Hem sizden müteşekkil, önde gider, hayra davet eder, mâruf ile emr ve münkerden nehy eyler bir ümmet olsun! İşte onlardır o felâhı bulacaklar!

105. Ve şunlar, şu kendilerine beyyineler [açık deliller] geldikten sonra ayrılık çıkarıp ihtilâf edenler gibi olmayın, onlar için büyük bir azap var!

106-107. O birtakım yüzlerin ağaracağı ve birtakım yüzlerin kararacağı gün, o vakit o yüzleri kara çıkanlara şöyle denecek: 'Yâ!.. İmanınızdan sonra küfrettiniz ha? O halde tadın azabı, ettiğiniz nankörlüğün cezası [olarak]...' Amma yüzleri ak olanlar, hep Allah'ın rahmeti içindeler, onlar onun içinde ebednişinler [ebedî kalacaklar]!

108. İşte bunlar Allah'ın ayetleridir; onları sana hak sebebiyle tilâvet ediyoruz [okuyoruz], yoksa Allah âlemîne bir zulüm murad edecek değil!

---

1) Ebu Said el-Hudrî'den rivayet olunduğu üzere Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: 'Sema'dan arz'a indirilmiş olan *hablullah* (Allah'ın ipi) *Allah'ın Kitabı*'dır!'(II/1154)

2) Ayette geçen 'minkum' (sizden) ibaresindeki *min* edatının *tecridî* veya *teb'îzî* olmak üzere iki mânâya gelmek ihtimali vardır. Birinci ihtimale göre (tecridî) her müslüman bu vazifeyle emrolunmuştur. İkinci ihtimale göre (teb'îzî) bütün müslümanların vazifeleri, içlerinden bunu yapacak bir özel topluluk (ümmet-i mahsusa) teşkil etmek ve onlara yardım ve ittiba ederek o vasıtayla bu vazifeyi ifa ettirmektir. (II/1155 ve ayrıca krş. Âlu İmran/110)

3) Bkz. Kasas/3, an: 2

109. Hem göklerde ne var, yer'de ne varsa hepsi Allah'ındır; bütün işler de Allah'a irca olunur.

110. Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmet olmak üzere vücuda geldiniz, mârufu emredersiniz, münkerden nehy eylersiniz ve Allah'a inanır/iman getirirsiniz. Ehl-i Kitab da imana gelseydi, elbette haklarında hayırlı olurdu; içlerinden iman edenler varsa da ekserisi dinden çıkmış fâsıklardır!..

111. Size ezadan başka bir zarar edemezler ve sizinle çarpışacak olsalar, size arkalarını dönerler; sonra da nusret [yardım] bulamazlar!

112. Nerede bulunsalar zillet altında kalmaya mahkûmdurlar; meğer ki Allah'ın ahdine ve mü'minlerin ahdine sığınmış olsunlar... Döne dolaşa Allah'ın gazabına müstehıkk [lâyık] oldular ve meskenet altında ezilmeye mahkum kaldılar; çünkü Allah'ın ayetlerine küfrediyorlardı ve peygamberleri bile bile haksızlıkla öldürüyorlardı; çünkü âsi olmuşlardı ve aşırı gidiyorlardı.

113-115. Hepsi bir değiller; ehl-i kitab içinden kalkınan bir ümmet var, gece vakitleri Allah'ın ayetlerini okuyup secdelere kapanıyorlar; Allah'a inanırlar, ahiret günü'ne inanırlar, mârufu emrederler, münkerden nehyederler, hayırlara koşuşurlar ve işte bunlar salihîndendirler ve hayra dair her ne yaparlarsa hiçbir zaman ona küfran ile karşılanmayacaklardır ve Allah o muttakîleri bilir!

1) Krş. Âlu İmran/104, an:2
2) Bkz. Bakara/61, an:4
3) *Ümmet-i kâime* hakşinas, doğru, doğrulan veya Allah için kalkan, müstakim, adil ümmet mânâlarına gelir. (II/1159)
*) Küfr kelimesi için bkz. Bakara/98, an:

116. Küfredenler, her halde onların ne malları, ne evlatları kendilerini Allah'tan kurtaracak değildir. Onlar ashab-ı nârdır [ateşin arkadaşıdırlar]; hep onda kalacaklardır.

117. Bu dünya hayatında yapmakta oldukları masrafın meseli, bir rüzgâr meseline benzer ki onda kavurucu bir soğuk var; nefislerine zulmeden bir kavmin ekinine sataşmış da onu mahvetmektedir... ve onlara Allah zulmetmemişti ve lâkin kendilerine zulmediyorlardı.

118. Ey o bütün iman edenler! Ağyarınızdan yâr tutmayın![1] Sizi şaşırtmakta kusur etmezler, sarpa sarmanızı arzu ederler. Görmüyor musunuz buğzları ağızlarından taşmakta? Sînelerinin gizlediği ise daha büyüktür! İçte size ayetleri sarih [açıkça] bildirdik, aklederseniz!

119. Ha [işte] sizler öyle kimselersinizdir ki onları seversiniz, onlar ise bütün Kitab'a iman ettiğiniz halde sizi sevmezler; hem yüzünüze geldiler mi 'Amenna' [Biz mü'miniz] derler ve tenha kaldılar [meydanı boş buldular] mı gayızlarından [öfkelerinden] aleyhinizde parmaklarını ısırırlar. De ki: 'Gayzınızla ölün!' Her halde Allah bütün sînelerin künhünü bilir!

120. Size bir iyilik dokunursa fenalarına gider, başınıza bir musibet gelirse onunla ferahlanırlar ve eğer siz sabırlı olur ve iyi korunursanız, onların hileleri size hiçbir zarar vermez; çünkü Allah onları kendi amelleriyle kuşatmıştır.

121. Hani bir vakit erkenden ehlinden çıkmıştın, mü'minleri muharebe [savaş] için elverişli mevkîlere [yerlere] yerleştiriyordun ve Allah idi bir işiten-bilen !

---

1) *Yâr* olarak tercüme edilen *bitane* kelimesi esasen 'elbisenin iç yüzündeki astar' demektir. Bundan dolayı bir kimsenin sırlarına vakıf olan pek sıkı dostuna da *bitane* kelimesi ıtlak olunur. Mü'minler, kendi dindaşları dışındaki kimseleri; gerek kâfirleri gerekse münafıkları iç yüzlerine vakıf olacak özel işlerde ve muamelelerde kullanmaktan nehy olunmuşlardır. (II/1162)

2) "Kin ve öfkeleri ağızlarından taşmış, aleyhinizde sürekli propaganda yapmaktadırlar". (II/1163)

3) Bu ve bir sonraki (122.) ayette Uhud gazasına işaret edilmektedir. (II/1165)

122. O dem ki içinizde iki taife yılmak istemişlerdi Allah zahîrleri [dost ve yardımcıları] iken ve ancak Allah'a demek dayanmalı mü'minler!

123. Filhakîka sizler birkaç bîçare iken, Bedir'de Allah sizi mahzâ nusretiyle [yardımıyla] muzaffer buyurdu. O halde Allah'a [sığınıp] korunun ki şükredesiniz!

124. O vakit ki mü'minlere şöyle diyordun: 'İndirilmekte bulunan üç bin melâike ile rabbiniz in size imdad [yardım] etmesi yetişmez mi size?'

125-127. Evet, siz sabr u sebat eder ve itaatsizlikten sakınırsanız onlar da şu dakikada üzerinize geliverirlerse- rabbiniz size beş bin melâike ile imdad [yardım] edecek nişanlı nişanlı -ve bunu Allah size sırf bir müjde olsun ve kalpleriniz bununla yatışsın diye yaptı, yoksa nusret [yardım] ancak Allah'tandır! Azîz O! Hakîm O!- tâ ki o küfredenlerden bir kolu kessin veya perişan etsin de haib ü hasir dönüp gitsinler!

128. Senin elinde emirden birşey yok; yahut onlara tevbe ettirsin veyahut azap etsin, çünkü onlar zâlimdirler!

129. Hem göklerde ne var, yer'de ne varsa hepsi Allah'ındır; dilediğine mağfiret eder, dilediğine azap ve Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

130-132. Ey o bütün iman edenler! Öyle kat kat katlayarak riba yemeyin, Allah'tan korkun ki felah bulasınız! Hem o kâfirler için hazırlanmış ateşten korunun, Allah'a ve Peygamber'e itaat edin ki rahmete erdirilesiniz...

1) "... maksatlarına eremeyip, hiçbir şey elde edememiş olarak dönüp gitsinler!"
2) "Başkaları şöyle dursun sen bile bizzat hiçbir emre, hiçbir hükme mâlik değilsin, sadece vazifeli bir kulsun! Allah'ın emri olmayınca o kâfirlere veya muhaliflere hiçbir şey yapamazsın, hatta aleyhlerine dua bile edemezsin!" (II/1172)
3) Bkz.Bakara/275,an:1
4) Bkz. Bakara/5,an:11; Mü'minûn,/1,an:1

133-135. ... ve koşuşun rabbinizden bir mağfirete ve bir cennete ki eni semavât u arz genişliğidir; muttakîler için hazırlanmıştır! O muttakîler ki bollukta ve darlıkta infak ederler ve kızdıklarında öfkelerini yutarlar ve nâsın [insanların] kusurlarını affedicidirler -Allah da muhsinleri sever- ve onlar ki bir kabahat yaptıkları veya nefislerine bir zulmettikleri vakit, Allah'ı anarlar da derhal günahlarına istiğfar ederler; günahları da Allah'tan başka kim mağfiret eder? Hem yaptıklarına bile bile ısrar etmezler!

136. İşte bunların mükâfatı, rablerinden bir mağfiret ve altından ırmaklar akar cennetlerdir; içlerinde ebedî kalmak üzere onlar! Ne de güzeldir ecri [mükâfatı] iş yapanların!

137. Sizden evvel kanun olmuş birtakım vak'alar geçti; onun için arz'da [yeryüzünde] dolaşın da bir bakın peygamberleri tekzib edenlerin akibetleri nasıl olmuş?

138. Bu, işte umum insanlar için bir beyan ve bilhassa korunacak muttakîler için bir va'z u irşad'dır!

139. Fütur getirmeyin [yılmayın] ve mahzun olmayın daha yükselecekken sizler, gerçek mü'minlerseniz!

140. Eğer size bir yara dokundu ise, [o] heriflere de öyle bir yara dokundu. Hem o günler biz onları insanlar arasında evirir çevirir iz, hem Allah iman edenleri bileceği ve sizden şehidler/şahidler tutacağı iç in... -ki Allah zâlimleri sevmez!

1) Bkz. Bakara/2, an:3
2) *Mev'ize* (va'z u irşad) din yolunda lâyık olmayan şeylerden kaçınmayı, sakınmayı ifade eden kelâm [ögüt, nasihat] demektir. (II/1180)
3) *Hem o günler*, o zafer ve galebe günleri... (II/1182)
^ Cümle bir sonraki ayete kadar devam ediyor.

141. ...ve Allah iman edenleri seçip, kâfirleri mahvedeceği için!

142-143. Yoksa siz zannettiniz mi ki Allah içinizden o mücâhede edenleri hiç belli etmeden, sabredenleri belli etmeden [ayırdedip, ortaya çıkarmadan] cennete girivereceksiniz? Celâlim hakkı için, siz o ölümle karşılaşmadan evvel onu temenni ediyordunuz; fakat işte onu gördünüz, bakıp duruyordunuz...

144. Muhammed de ancak bir rasûldür; ondan evvel rasûller hep geldi geçti. Şimdi o ölür veya katledilirse, siz ardınıza dönüverecek misiniz?[1] Her kim ardına dönerse, elbette Allah'a bir zarar edecek değil; fakat şükredenlere Allah yarın mükâfat verecek!

145. Hem Allah'ın izni olmadıkça kimseye ölmek yok! O vâdesiyle yazılmış şaşmaz bir yazı! Bununla beraber kim dünya sevabını isterse, ona ondan veririz, kim de ahiret sevabını isterse, ona da ondan veririz; şükredenlere ise muhakkak mükâfat vereceğiz!

146-147. Nice peygamber maiyetinde [beraberinde] rubûbiyyet aşina [rabbe kulluk eden] birçok erenler harb ettiler de Al-lah yolunda başlarına gelenlerden dolayı fütur getirmediler [gevşemediler], zaaf göstermediler,miskinlik etmediler. Allah da sabredenleri sever! Başka bir söyledikleri de yoktu, sade 'Yâ rabbena! Bize günahlarımızı ve işimizde taşkınlıklarımızı mağfiret buyur, cihad meyda-nında ayaklarımızı iyi dire ve kâfirlere karşı bizleri mansur kıl [galip ve muzaffer eyle]!' Diyorlardı.

148. Binnetice [sonunda] Allah da kendilerine hem dünya sevabını verdi, hem de ahiretin güzel sevabını... Öyle ya, Allah güzel iş yapan muhsinleri sever!

1) *İnkılâb ale'l-İkab* esasen ökçeler üzerine dönmek demektir ki asker yürüyüşünde olduğu gibi tam sağdan veya soldan geri dönmektir. İki ökçeyi birden yerinde çevirmek, ayakları çaprazlaştırdığından dolayı yürümeyi imkânsız bırakır. Kur'an'da bu tâbir, ya *savaşta firar*'dan kinaye veya *dinde irtidad*'dan mecaz olmak üzere iki mânâya gelir. Burada zâhir olan *irtidad* mânâsıdır ki savaştan firar dolayısıyla 'irtidad mı edeceksiniz?!'diye bir azarlama ifade eder. (II/1193)

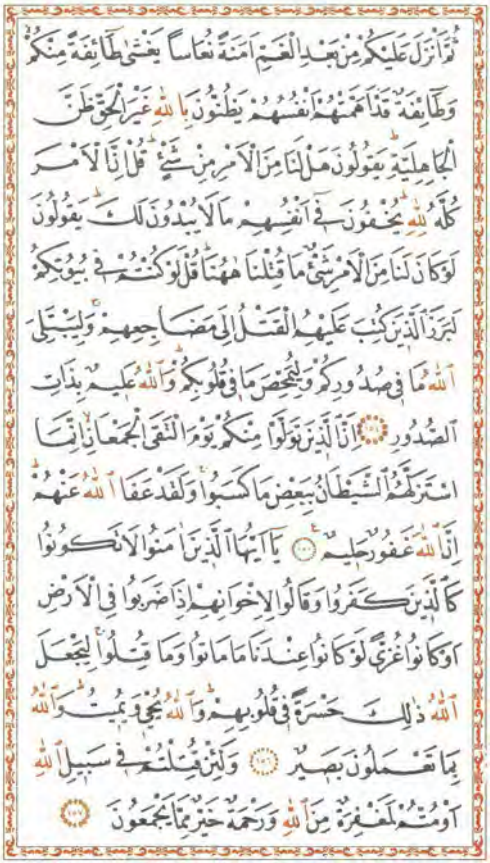
149-150. Ey o bütün iman edenler! Eğer kâfirlere itaat edecek olursanız, sizi tersinize çevirirler de öyle bir inkılâba uğrarsınız ki [büs] bütün hüsran içinde kalırsınız. Doğrusu sizin mevlânız bir Allah'tır ve O, yardım edeceklerin en hayırlısıdır!

151. Allah'ın hiçbir burhan [delil] indirmediği şeyleri O'na şerik koştukları için, biz o kâfirlerin kalplerine korku düşüreceğiz. Onların varacakları yer cehennemdir! Ne de kötüdür o zâlimler yatağı!..

152. Filhakîka Allah'ın size va'di doğru çıktı; o hengâmda [sırada] onları doğruyordunuz, tâ o sevdiğiniz galebeyi [zafer ve ganimeti] Allah size gösterdikten sonra isyan edip verilen emirde nizaa kalkarak [birbirinizle çekişip] yıldığınız lâhzaya [âna] kadar ki kiminiz dünyayı istiyordu, kiminiz ahireti istiyordu; sonra Allah sizi müptela kılmak için onlardan çevirdi, mâmafih sizden af da etti. Allah'ın mü'minlere bir fazlı [lütfu] var!

153. O sıra siz boyuna uzaklaşıyordunuz, kimseye dönüp bakmıyordunuz, Peygamber ise arkanızdan sizleri çağırıp duruyordu; bunun üzerine Allah sizi gama karşı gam ile müsab kıldı ki ne elinizden giden zafere, ne de ne başınıza gelen musibete mahzun olmayasınız... ve Allah biliyor ne yapıyordunuz!

1) "Sonra Allah sizio musibetlere müptela kılmak ve imtihan etmek için..." (II/1199)
2) "O sıra uzaklaşıyor, dağlara çıkıyordunuz ve hiç kimseye dönüp bakmıyor, alabildiğine kaçıyordunuz". (II/1203-1204)
3) "Allah sizi gam üstüne gam-keder ile cezalandırdı; öldürülüyor, yaralanıyor, yapılan hücumlardan dolayı perişan oluyordunuz" veya "Allah sizi gama mukabil gam ile cezalandırdı; zira siz isyanınızla Rasûlullah'ı gamlandırdınız, Allah da ona mukabil sizi bu gamlarla gamlandırdı". (II/1204)

154. Sonra o gamın arkasından üzerinize bir emniyet indirdi; bir uyku ki içinizden bir taifeyi sarıyordu, bir taife de nefisleri sevdasına düşmüşlerdi, Allah'a karşı cahiliyye zannı, nâhak [haksız] bir zan besliyorlardı; 'Var mı bize o emirden bir şey?' diyorlardı. 'Hakîkat emrin hepsi Allah'ın!' de! Onlar nefislerinde sana açamadıkları birşey gizliyorlar; 'Bizim emirden bir hissemiz olsaydı, burada katlolunmazdık' diyorlar. De ki: 'Evinizde de olsaydınız, üzerlerine katl yazılmış bulunanlar yine çıkacak, düşüp kaldıkları yerleri çaresiz boylayacaklardı. Allah sînelerinizdekini yoklamak ve yüreğinizdekini meydana çıkarmak içindir ki bunu başınıza getirdi. Allah sînelerin künhünü bilir!'

155. O iki cemiyet çarpıştığı gün [Uhud günü] içinizden arkasını çevirenler, hakîkaten onları şeytan -sırf bazı kesbleri bahanesiyle- kaydırmak istedi. Mâmafih Allah kendilerinden affetti. Allah gafûr'dur, halim'dir!

156. Ey o bütün iman edenler! Sakın şunlar gibi olmayın ki küfrettiler de ihvanları [akrabaları] arz'da bir seyahat ettikleri veya gazaya gittikleri vakit haklarında şöyle dediler: 'Yanımızda olsalar ne ölürlerdi, ne katlolunurlardı'. Allah bunu kalplerinde bir hasret olarak bıraksın diye... Halbuki hayatı veren de Allah, mematı [ölümü]veren de ve Allah her ne yaparsanız görüp duruyor.

157. Celâlim hakkı için, eğer Allah yolunda katlolunur veya ölürseniz, her halde sizin için Allah'ın bir mağfiret ve rahmeti, onların dünyada kalıp toplayacakları şeylerden daha hayırlıdır!

1) 'Gönüllerinde veya aralarında...' (II/1207)
2) "Öldürülmeleri takdîr edilmiş olanlar..." (II/1208)
3) "Şeytan -sırf kazanmışoldukları bazı hatalar sebebiyle- onların ayaklarını kaydırmak istedi". (II/1209)
4) *Kûfûr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1
5) Böyle bir itikadın neticesi kalplerin ilelebed hasrette kalmasıdır. (II/1211)

158. Celâlim hakkı için, ölseniz de, katlolunsanız da her halde hep Allah'a haşrolunacaksınız.

159. Demek mahzâ [sırf] Allah'tan bir rahmet iledir ki sen onlara yumuşak bulundun, eğer katı yürekli bir nobran [kaba, kırıcı] olsaydın, elbette etrafından dağılmış, gitmişlerdi. O halde kusurlarını affet de günahlarına istiğfar ediver ve emirde reylerini al, sonra da azmettin mi artık Allah'a mütevekkil ol; çünkü Allah mütevekkil olanları sever!

160. Eğer Allah size nusret verirse [yardım ederse], o vakit size galip yoktur ve eğer o sizi yardımsız bırakırsa, kimin haddinedir ki O'ndan sonra size yardım etsin? Ancak Allah'a dayansın o halde mü'minler!

161. Bir peygamber için, emanete hıyanet olur şey değildir! Her kim hıyanet eder; ganimet ve hasılattan bir şey aşırırsa, boynuna aldığını kıyamet günü yüklenir getirir; sonra da herkese kazandığı ödenir, hiçbirine zulmedilmez!

162. Ya o vakit Allah'ın rıdvanı [rızası] peşinde giden kimse, Allah'ın hışmına uğrayan ve yatağı cehennem olan kimseye benzer mi? O ne fena meaddır!

163. Onlar Allah indinde derece derecedirler ve Allah her ne yapıyorsanız görüp duruyor.

164. Hakîkaten Allah mü'minleri minnettar kıldı; zira içlerinde kendilerinden bir rasûl [elçi] ba's buyurdu [çıkarıp gönderdi], onlara Allah'ın âyâtını [ayetlerini] okuyor, onları tezkiye ediyor, onlara Kitab ve Hikmet öğretiyor; halbuki bundan evvel açık bir dalâl [şaşkınlık, sapkınlık] içinde idiler.

165. Böyle iken size, hasımlarımın başına iki mislini getirdiğiniz bir musibet isabet ediverince 'Bu nereden?' Mi dediniz? De ki: 'O kendi tarafınızdan...' Çünkü Allah her şeye kadîr!

1) "Vahyin vârid olmadığı, rey ve ictihada dayalı -savaş gibi- âmme'nin işlerine yönelik hususlarda onların görüşünü al!" (II/1213)

2) *Tevekkül* bazı cahillerin zannettiği gibi insanın kendisini ihmal etmesi demek değildir. Böyle olsaydı muşavere emri tevekküle mani olurdu. *Tevekkül* insanın zahirî sebeplere riayet etmesi ve lâkin kalbini onlara bağlamayıp Hak Teâlâ'nın ismetine dayanması demektir'. (Fahreddin Razî'den, II/1218)

3) "O ne kötü bir dönüş yeridir". (II/1219)

4) "Kimileri cennette, kimileri cehennemdedir!" (II/1219)

5) Burada 'her ne yapıyorsanız' şeklinde tercüme edilen ibare 'bimâ ta 'melûne' değil, 'bimâ ya'melûne'dir ve 'her ne yapıyorlarsa' anlamına gelmektedir. Nitekim *Tefsir*'de mânâ doğru olarak tesbit edilmiştir. (II/1219) [D.C]

6) Bkz. Bakara/151-152, an:1

166-167. O iki cemiyet çarpıştığı gün başınıza gelen de yine Allah'ın izniyledir. Hem mü'minleri belli edeceği için,[1] hem münafıklık edenleri belli edeceği için ki bunlara 'Gelin, Allah yolunda muharebeye girin veya müdafaada olsun bulunun' denilmişti. 'Bir muharebe bilsek arkanızdan gelirdik' dediler. Onlar o gün imandan ziyade küfre yakın idiler, ağızlarıyla kalplerinde olmayanı söylüyorlardı, Allah daha iyi bilirken neyi gizliyorlardı!?

168. Onlar ki oturdular da muharebeye giden ihvanları [akrabaları] için 'Bizi dinleseydi katlolunmazlardı' dediler. De ki: 'Haydin o halde kendinizden ölümü defedin, eğer gerçekseniz [sâdıksanız]!'

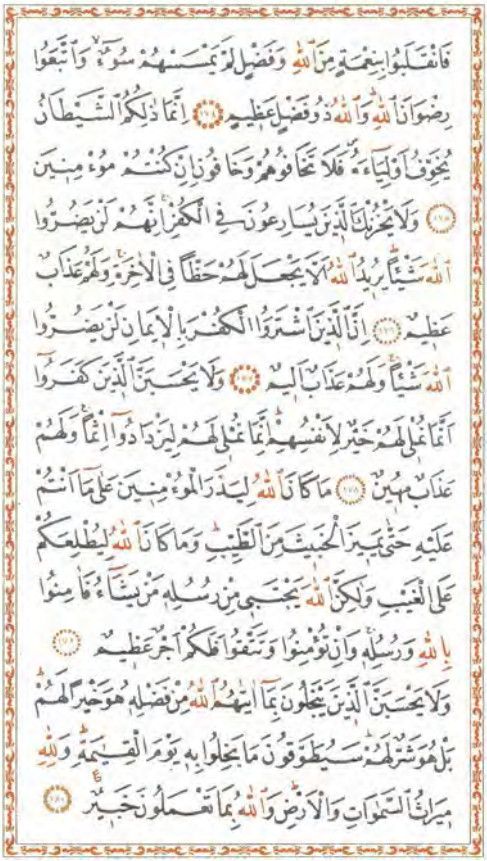
169-170. Ve sakın Allah yolunda katledilenleri ölmüşler sanma! Hayır, hep hayattadırlar, rablerinin indinde yaşarlar. Allah'ın fazlından [lütfûndan] kendilerine bahşettiği saadetle şadgâm [memnun] olarak merzûk olurlar, arkalarından şehadetle kendilerine yetişemeyen mücahidler hakkında da şunu istibşar ederler ki onlara bir korku yok, onlar da mahzun olmayacak-lar![2]

171. Allah'ın bir nimetini, bir de fazlını ve Allah mü'minlerin ecrini [mükâfatını] zayi etmeyeceğini istibşar ederler.[3]

172. Hele o kendilerine yara değdikten sonra Allah'ın ve Peygamber'in emrine icabet eyleyenler, mü'minler içinden bilhassa böyle ihsan ve ittika edenler için pek büyük bir ecir [mükâfat] var![4]

173. Onlar ki nâs [insanlar] kendilerine 'Haberiniz olsun! Nâs sizin için tahşidat yaptılar [kuvvet yığdılar]; onun için onlardan korkun!' dediler de bu kendilerinin imanlarını artırdı; 'Hasbunallah ve ni'me'l-vekil' (Allah yetişir bize! O ne güzel vekil!) Dediler.

1) "*Mü'minleri bilmesi*/insanlar arasında onları temyîz edip, ortaya çıkarması *münafıkları bilmesi*/onları ayırdetmesi ve her iki grubun ona göre ceza ve mükâfatlarını vermesi için..." (II/1227)
2) "Bir savaş çıkacağını bilseydik" veya "Savaşmasını bilseydik" dediler ve bununla fesad çıkarmak, alay etmek istediler. (II/1228)
3) "Şehid olmayıp, hayatta kalan bütün mü'minlerin sonunda korku ve hüzünden kurtulup, mesud olmalarıyla müjdelenirler'". (II/1230)
4) Bkz. Bakara/2, an: 3

174. Sonra da kendilerine hiçbir keder dokunmaksızın Allah'tan bir nimet ve bir fazl ile avdet ettiler ve Allah'ın rızası ardınca gittiler, daha çok büyük bir fazlın sahibidir Allah!

175. Size o haberi getiren şeytan, sade kendi dostlarını korkutur; siz ondan korkmayın da bana isyandan korkun, eğer mü'minlerseniz...

176. Sana da o küfürde yarışanlar hüzün vermesin; çünkü onlar Allah'a bir zarar edebilecek değiller! Allah onlara ahiret'te bir hazz [nasip] vermemek istiyor; onlara azîm [büyük] bir azap var!

177. Şüphesiz iman bedeline küfrü satın alanlar Allah'a zerrece zarar verecek değiller ve onlar için elîm [gayet acı] bir azap var!

178. Bir de o küfredenler kendilerini bırakışımızı, zinhar [sakın] kendileri için bir hayır sanmasınlar; biz onları sırf günahlarını artırsınlar diye bırakıyoruz. Hem onlara zillet verici bir azap var!

179. Allah mü'minleri bulunduğunuz hal üzere bırakacak değildir; nihayet murdarı [pisi] temizden ayıracak... Allah sizleri gayb'a muttali kılacak da değil ve lâkin Allah ona rasûllerinden dilediğini seçer; onun için Allah'a ve rasûllerine iman edin ve eğer iman eder ve korunursanız, size de azîm bir ecir [büyük bir mükafat] var!

180. Allah'ın fazlından kendilerine bahşettiği şeye bahillik [cimrilik] edenler, sakın onu kendilerine hayırlı sanmasınlar. Hayır! O, onlar için bir şerdir; yarın kıyamet günü o kıskandıkları mal boyunlarına tomruk edilecek. Kaldı ki göklerin ve yer'in mirası hep Allah'ın ve Allah her ne yaparsanız haberdardır!

---

1) Müfessisler burada 'şeytan'ın, müslümanları alıkoymak isteyen o adam veya onu sevkeden kişi; 'dostları'nın da Ebu Süfyan ve arkadaşları olduğu ve mânânın "Sizi kendi dostlarından korkutur" takdirinde bulunduğunu ifade etmişlerdir. (II/1233)

2) Burada iki mânâ vardır: a) "İlâhî mük ve saltanattan hiçbir şey eksiltemezler". b) "Allah'ın dostlarına hiçbir zarar veremezler". Allah'ın dostlarına zarar vermeye kalkışmak, Allah'a zarar vermeye kalkışmak hükmünde tutulmak suretiyle mübalağa ifade eden bir mecazdır. (II/1234)

3) "Münafığı mü'minden ayıracak/farkettirecek..." (II/1235)

4) "Allah hepinizi gayba muttali kılacak/sizin hepinizi münafıkların kalplerine muttali kılmak suretiyle onları tefrik ettirecek değil idi ve lâkin Allah rasûllerinden her kimi dilerse seçer, onu (gaybı) ona bildirir. Öteden beri sünnet-i ilâhiyye budur!" (II/1235)

181. Elbette Allah onların -o 'her halde Allah fakirdir, bizler zenginiz' diyenlerin- lâkırdılarını işitti; o dediklerini peygamberleri nâhak [haksız] yere öldürdükleriyle beraber yazacağız da diyeceğiz: 'Tadın bakalım o yangın azabını!'

182. Bu sizin ellerinizin takdim ettiği ve Allah'ın zulümkâr olmaması yüzündendir o kullara!

183. Onlar ki 'Allah' dediler; 'bize şöyle and verdi: bize ateşin yiyeceği bir kurban getirinceye kadar hiçbir rasûle iman etmeyeceğiz'. De ki: 'Size benden evvel birtakım rasûller beyyinelerle [ayan beyan mu'cizelerle] gelmiş ve o dediğinizi de getirmiş idi. Ya onları niçin katlettiniz doğru iseniz?'

184. Şimdi seni tekzîb ettilerse, senden evvel de birçok rasûller tekzib olundu ki o beyyineler ve o hikmetli sahifeler ve o nûrlu kitab ile gelmişlerdi.

185. Her nefis ölümü tadacak,[1] ecirleriniz ancak kıyamet günü tamamlanacak; o vakit kim ateşten uzaklaştırılır da cennete konulursa, işte o murada erdi. Yoksa dünya [alçak] hayat aldatıcı bir metâdan başka birşey değil!

186. Lâbüdd [mutlaka] mallarınızda ve canlarınızda imtihan olunacaksınız ve her halde gerek sizden evvel kitab verilenlerden ve gerek müşriklerden birçok incitecek sözler işiteceksiniz, eğer sabreder ve takva yoluna gider, korunursanız, işte bu azmolunacak umurdandır!

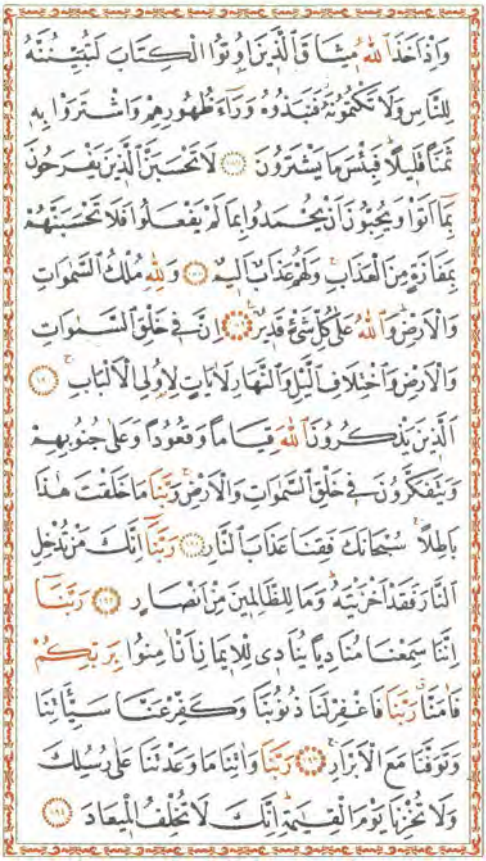
1) Burada *kitabet* (yazacağız) farklı mânâlarda anlaşılabilir: a) "O dediklerini amel defterlerine geçirip, kaydedeceğiz" veya "Kur'an'da yazacağız, tarihe geçireceğiz, teşhir edeceğiz". b) "O dediklerini yazacağız/ihmal etmeyeceğiz, bunu unutmasınlar cezalarına hükmedeceğiz". Cezası verilmek üzere *ilm-i ilahî*'de saklı kalıp, unutulmamak ve ihmal olunmamak anlamında *mecaz* veya *kinaye* olan bu mâna dilimizde de vardır. 'Bunu yaz!'deriz ki 'Unutma, cezasını göreceksin!'demektir. (II/1239-1240)

2) "Herkes ölecektir!" (II/1244)

3) Bkz. Bakara/86, an: 4;Mülk/5, an:1

4) *Metâ* satılık kumaş ve kullanılacak âlet-edavât, mal, az-çok lüzumlu şey mânâlarına gelir ki lisanımızda *matah* dediğimiz en son mânâyı kastederiz. (II/1246)

5) "İşte bu sabredilmesi ve kararlı olunması gereken işlerdendir".

187. Vaktiyle Allah kendilerine kitab verilen okuryazarların şöyle misakını aldı: 'Celâlim hakkı için, onu nâsa [insanlara] anlatacaksınız, ketmetmeyeceksiniz [gizlemeyeceksiniz]!' Derken onlar onu omuzlarının arkasına attılar da mukabilinde biraz para aldılar. Bakın ne kötü alış-veriş!

188. O ettiklerine sevinen ve yaptıkları işle medh olunmayı [övülmeyi] seven kimseleri de sakın azaptan âzade sanma; hem onlara elîm [gayet acı] bir azap var!

189. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır ve Allah herşeye kadîrdir!

190. Elbette o göklerin ve yerin yaratılışında ve gece ile gündüzün ardarda gelişinde, şüphesiz ayetler var (vicdanları temiz) ulu'l-elbab için!

191. Onlar ki gerek kıyam u kuudda [ayakta ve otururken] ve gerek yanları üzerinde hep Allah'ı zikrederler ve göklerin yerin yaratılışında fikrederler. 'Yâ rabbena!' derler; 'bunu sen boşuna yaratmadın, sübhânsın! O halde bizleri o ateş azabından koru!'

192. 'Rabbena! Çünkü sen kimi o ateşe sokarsan, onu muhakkak rüsvay [rezil] ve perişan etmişindir. Zâlimlerin de yardımcıları yoktur!'

193. 'Rabbena! Cidden bizler bir münadi [çağırıcı] işittik, imana çağırıyor; 'Rabbinize iman edin!' diyordu. Dinledik, iman ettik! Rabbena! Mağfiretinle artık günahlarımızı bizlere bağışla, kabahatlerimizi bizlerden keffaret buyur [ört] ve bizleri sana ermiş kullarınla beraber yanına al!'

194. 'Rabbena! Hem peygamberlerine karşı bizlere va'dettiklerini ihsan buyur da kıyamet günü yüzlerimizi kara çıkarma! Şüphe yok ki sen va'dinde hulfetmezsin!'

1) "Ayakta iken, otururken, yatarken; yani gerek meşgûliyet ve gerekse istirahat hallerinin hepsinde..." (II/1258 ve bkz. Yunus/12 ve Nisâ/103,an: 2)

2) "Göklerin ve yerin -akılları hayretler içerisinde bırakan-yaratılışının keyfiyet ve hikmeti üzerinde tefekküre girişirler". (II/1259)

3) "Şüphe yok ki sen sözünden caymazsın!"

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنكُم مِّن ذَكَرٍ
أَوْ أُنثَىٰ بَعْضُكُم مِّن بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِمْ
وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ
وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِّنْ عِندِ اللَّهِ
وَاللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ ۝ لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا
فِي الْبِلَادِ ۝ مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ
۝ لَٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِّنْ عِندِ اللَّهِ وَمَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ
لِّلْأَبْرَارِ ۝ وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَن يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ
إِلَيْكُمْ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتَرُونَ
بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ
إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا
وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝

سورة النساء مدنية وهي مائة وست وسبعون آية

195. Rableri de dualarına şöyle icabet buyurdu: 'Her halde ben içinizden gerek erkek ve gerek dişi hiçbir hayr işleyenin işlediğini boşa gidermem, hep birbiriniz-densiniz; benim için hicret edenlerin, yurtlarından çıkarılanların, benim yolumda işkenceye uğrayanların, cihada gidenlerin ve bu uğurda katledilenlerin kabahatlerini taraflarından keffaret-leyeceğim [örteceğim]; onları altından ırmaklar akar cennetlere koyacağım; tasavvur edemeyeceğiniz bir sevâb ile Allah tarafından müsâb olacaklar. Sevâbın da en güzeli Allah yanında!'

196-197. O Allah'ı tanımayanların refah içinde diyar diyar dönüp dolaşmaları sakın seni aldatmasın! Az bir zevk, sonra varacakları cehennem! Ne fena döşek!

198. Lâkin o Allah'tan [azabından] korkan/korunan kullar; onlar için cennetler var altından ırmaklar akar; içlerinde kalmak üzere onlar! Allah tarafından konukluklar... Allah yanındaki ise [hayra] ermişler için daha hayırlıdır!

199. Şüphesiz ehl-i kitab içinden kimi de vardır ki Allah'a iman ettikleri gibi, Allah için hakka boyun eğerek kendilerine indirilene de, size indirilene de iman ederler, Allah'ın âyâtını [ayetlerini] birkaç paraya satmazlar. İşte bunlar, rablerinin indinde kendilerinin ecirleri [mükâfatları] vardır. Şüphe yok ki Allah hesabını çabuk yapar!

200. Ey o bütün iman edenler! Sabredin ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin ve cihad için hazır ve rabıtalı bulunun ve Allah'a [sığınıp] korunun ki felâh bulasınız!

1) *Ribat* Allah yolunda bağlılıktır. Bu esasen 'rabt-ı hayl' (at bağlamak) ifadesinden alınmıştır ki düşmana karşı atını bağlayıp gözetlemek ve beklemek demektir. (II/1265)

2) "*Felah bulasınız*; arzularınıza nâil, temennilerinize muvaffak olasınız, dualarınızın kabul edildiğini görmesiniz! (II/1266 ve krş. Bakara/5, an:11; Mü'minûn/1, an:1)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا
زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ
وَالْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾ وَآتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ ۖ وَلَا
تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ ۖ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا
كَبِيرًا ﴿٢﴾ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ
مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا
مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا ﴿٣﴾ وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ
نِحْلَةً ۚ فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا ﴿٤﴾ وَلَا
تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ
فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٥﴾ وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا
بَلَغُوا النِّكَاحَ ۖ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ ۖ
وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا ۚ وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا
فَلْيَسْتَعْفِفْ ۖ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ ۚ فَإِذَا دَفَعْتُمْ
إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهِدُوا عَلَيْهِمْ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٦﴾

4. Nisâ Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.176 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Ey o bütün insan kümeleri! Sakının o rabbinize karşı gelmekten ki sizleri bir tek nefisten yarattı; ondan eşini yarattı da ikisinden birçok erkekler ve dişiler üretti. Sakının o Allah'a karşı gelmekten ki siz O'nun ve o rahimlerin hürmetine [akrabalık sebebiyle] birbirinizden dilek dilersiniz; çünkü o Allah üzerinizde gözcü bulunuyor.

2. Allah'tan korkun da yetimlere mallarını ve,rin ve temizi murdara (helâli harama) değişmeyin; onların mallarını kendi mallarınıza katıp yemeyin; çünkü o büyük bir vebâl bulunuyor!

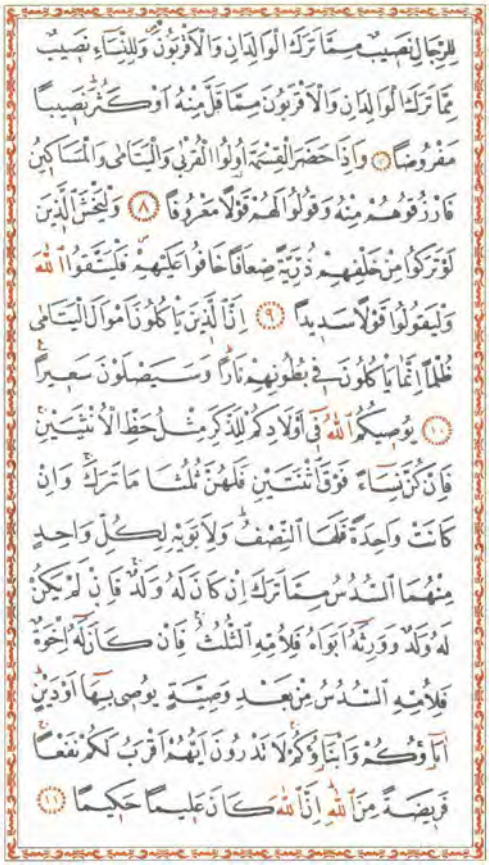
3-4. Eğer yetimlerin haklarını gözetemeyeceğinizden korkarsanız, size helâl olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâh edin ve eğer bu surette adalet yapamayacağınızdan korkarsanız, o zaman bir tane veya milkiniz [kendinize ait bir] cariye alın -ağmamanız [zulmetmemeniz] için bu daha muvafıktır- ve aldığınız kadınlara mehirlerini efendicesine verin; şayet ondan birazını kendileri gönül hoşluğuyla bağışlarlarsa, onu da içinize sine sine yeyin!

5-6. Mâmafih Allah'ın sizi başına diktiği mallarınızı sefihlere vermeyin de bunlarda yapacağınız tasarruf ile onları besleyin ve giydirin ve kendilerine güzel güzel nasihat edin ve yetimleri nikâh çağına ermelerine kadar gözetip deneyin; o vakit kendilerinden bir rüşd hissettiniz mi hemen mallarını kendilerine teslim edin; büyüyecekler de ellerine alacaklar diye o malları israfla yemeye kalkmayın! İhtiyacı olmayan tenezzül etmesin, muhtaç olan da meşrû surette birşey yesin! Mallarını kendilerine teslim ettiğiniz zaman da karşılarında şahid bulundurun. Hesabınızı doğru tutmak için Allah'ın harekâtınızı [yaptıklarınızı] hesaba çekmekte olması yeter.

---

1) Sefih aklı veya dini eksik olan, aklın veya dinin hilafına davranışlarda bulunan *ahmak* veya *fâsık* demektir ki birinde Allah'a isyan mânâsı vardır, diğerinde yoktur. (II/1292 ve krş. Bakara/13, an: 3)

2) "Akıllarının ve dinî terbiyelerinin tamam olduğunu ve kendilerini güzel bir şekilde idare edebileceklerini yakından anlarsanız..." (II/1293)

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ
مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ ۚ نَصِيبًا
مَّفْرُوضًا ﴿٧﴾ وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينُ
فَارْزُقُوهُم مِّنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٨﴾ وَلْيَخْشَ الَّذِينَ
لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ ۖ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ
وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ
ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا ۖ وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا
﴿١٠﴾ يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ
فَإِن كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ ۖ وَإِن
كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ ۚ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ
مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُ وَلَدٌ ۚ فَإِن لَّمْ يَكُن
لَّهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ ۚ فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ
فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ
آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا ۚ
فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾

7. Erkeklere bir pay var ana-baba ve en yakın akrabanın bıraktığından; dişilere de bir pay var ana-baba ve en yakın akrabanın bıraktığından; azından da, çoğundan da -farz kılınmış- birer pay!

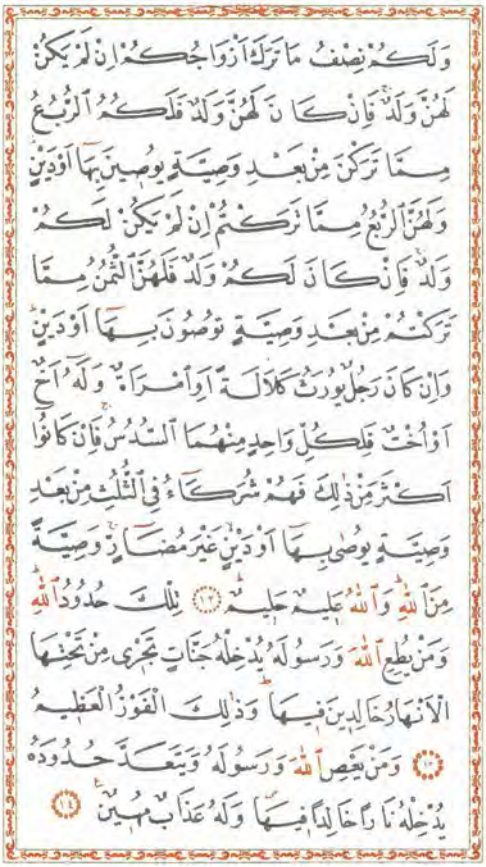
8. Miras taksim olunurken uzak karabeti [akrabalığı] bulunanlar ve yetimler, miskinler [fakirler] de hazır bulunuyorlarsa; hem kendilerine ondan biraz birşey verin, hem de gönüllerini alacak sözler söyleyin!

9. Hem titresin o kimseler ki arkalarına elleri ermez, güçleri yetmez bir zürriyet bırakacak olsalardı, onlara karşı korkacaklardı. O halde Allah'tan korksunlar ve sağlam söz söylesinler.

10. Yetimlerin zulmen mallarını yiyenler, muhakkak karınlarında sırf bir ateş yerler ve yarın bir çılgın ateşe yaslanırlar!

11. Allah size miras taksimini şöyle ferman buyuruyor: Evladınızda; erkeğe iki dişi payı kadar! Eğer hepsi dişi olmak üzere ikiden ziyade iseler, bunlara terekenin üçte ikisi ve eğer bir tek kız ise, o zaman ona yarısı! Ebeveyni için; her birine ölenin terekesinden altıda bir, şayet [ölenin] çocuğu varsa amma çocuğu yok da [sadece] anası-babası varis bulunuyorsa, anasına üçte bir [gerisi babanındır]; eğer ölenin kardeşleri de varsa, o vakit anasına altıda bir [kalır]; hep ettiği vasiyetten veya borcundan sonra! Babalarınız ve oğullarınız bilmezsiniz ki onların hangisi menfaatçe size daha yakındır. Bütün bunlar Allah'tan birer fariza! Her halde Allah alîm hakîm bulunuyor.

1) "Bunların hepsini Allah Teâlâ'nın ilim ve hikmetiyle farz ve takdir etmiş olduğunda, dünya ve ahiret'te yararınıza muvafık bulunduğunda hiç şüphe etmeyin!" Bu taksimatın isabetini yetersiz aklınız kavramaz da 'Kadınlara hiç verilmeseydi veya eşit şekilde verilseydi yahut şu cihet şöyle olsaydı' gibi vesveselere saplanacak olursa, onu *ilm-i ilahî*ye havale edin ve gereğiyle amel eyleyin! (II/1309)

12. Size ise zevcelerinizin terekesinin yarısı, bir çocukları yoksa ve eğer bir çocukları varsa, o zaman size dörtte bir; ettikleri vasiyetten veya borçtan sonra! Onlara da sizin terekenizden dörtte bir, eğer bir çocuğunuz yoksa ve eğer bir çocuğunuz varsa o zaman onlara sekizde bir; ettiğiniz vasiyetten veya borçtan sonra... ve eğer bir erkek veya kadının (çocuğu ve babası yok da) *kelâle* cihetinden (yan koldan) mirasına konuluyor ve (ana) bir biraderi veya bir hemşiresi [kızkardeşi] bulunuyorsa, her birine altıda bir ve eğer bundan ziyade iseler, o zaman üçte birinde ortaklar; ızrar [zarara sokmak] kasdı olmaksızın edilen vasiyetten veya borçtan sonra ki bütün bunlar Allah tan ferman! Allah ise hem alîm'dir, hem halîm!

13. İşte bütün bu ahkâm [hükümler], Allah'ın kestiği huduttur ve her kim Allah ve Rasûlü'ne itaat ederse, Allah onu altından ırmaklar akar cennetlere koyar; içlerinde ebedî kalmak üzere onları... Bu ise, o fevzi azîmdir [büyük kurtuluştur]!

14. Her kim de Allah'a ve Rasûlü'ne asi olup hududunu aşarsa, onu da bir ateşe sokar içinde ebedî kalmak üzere o! Hem ona tezlil [zelil] edici bir azap var!

1) Bkz. Âlu İmran/16,an:2
2) "Kim de Allah'a, Resûlü'ne isyan edip, Allah'ın çizdiği sınırları aşarsa..." (II/1312)

15. Kadınlarınızdan fuhşu irtikâb edenlerin aleyhlerine sizden dört şahid getirin; eğer şehadet ederlerse o kadınları evlerde hapsedin, tâ ölüm kendilerini alıp götürünceye veya Allah haklarında bir yol açıncaya kadar!

16. Sizlerden onu irtikâb edenlerin ikisini de eziyyete koşun; eğer tevbe edip ıslâh olurlarsa onlardan vazgeçin; çünkü Allah tevvab-rahîm bulunuyor.

17. Fakat Allah'ın kabulünü va'd buyurduğu tevbe, o kimseler içindir ki bir cahillikle bir kabahat yaparlar da sonra çok geçmeden tevbe ederler. İşte Allah bunların tevbelerini kabul buyurur ve Allah alîm-hakîm bulunuyor.

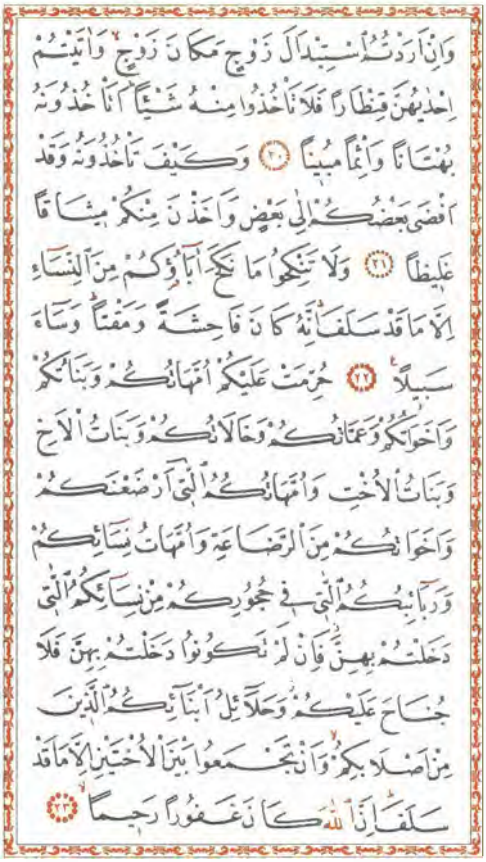
18. Yoksa kabahatleri yapıp yapıp da tâ her birine ölüm gelince 'işte ben şimdi tevbe ettim!' diyen kimselere tevbe yok! Kâfir oldukları halde ölenlere de yok! Bunlar, işte bunlara biz elîm [gayet acı] bir azap hazırlamışızdır.

19. Ey o bütün iman edenler! Kadınlara zorla vâris olmanız size helâl olmadığı gibi, verdiğiniz mehrin birazını kurtaracaksınız diye onları tazyik etmeniz de helâl olmaz; meğer ki arayı açacak bir fuhş irtikâb eylemiş olsunlar! Haydin onlarla güzel geçinin! Şayet kendilerini [kendilerinden] hoşlanmadınızsa, olabilir ki siz bir şeyi hoşlanmazsınız da [sevmezsiniz de] Allah onda birçok hayırlar takdir etmiş bulunur!

1) "Kadınlarınızdan (müslüman kadınlardan) zina yapanların..." *Fahişe* (fuhuş) haddini tecavüz etmiş, pek çirkin, aşırı edepsizlik demektir. *El-Fahişe* ise zinanın bir ismidir. (II/1314)

2) "İçinizden o suçu işleyenlerin ikisine de eza edin; sizce takdir edilmek üzere sözle veya fiilen tazir ve te'dib edin!" Müfessirlerin çoğu bu ayetten kastedilenin *zina eden erkek ve kadın* olduğunu söylemişlerdir. Diğer taraftan Mücahid'den bunun *zina* hakkında değil, *livata* (erkek erkeğe münasebette bulunmak) hakkında olduğunu nakledilmiş, Ebu Müslim el-İsfehanî de bu yorumu tercih etmiştir. (II/1315)

3) "Meğer ki pek açık, karı-koca arasını ayıracak derecede aşırı bir edepsizlik veya bir zina yapmış olsunlar!" (II/1319)

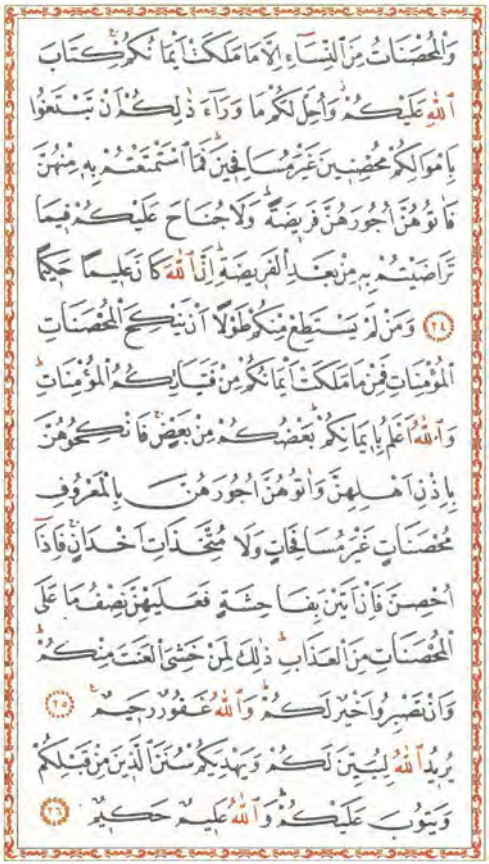

20-21. Ve şayet bir zevceyi bırakıp da yerine diğer bir zevce almak istiyorsanız; evvelkine yüklerle mehir vermiş de bulunsanız, içinden bir şey almayın! Ne diye alacaksınız, bir bühtan [iftira] ederek ve açık bir vebâl yüklenerek mi? Nasıl alırsınız ki birbirinize karıştınız ve onlar sizden kuvvetli bir misak almışlardı!

22. Bir de babalarınızın nikâhı geçmiş kadınları nikâhlamayın! Geçen geçti... Şüphe yok ki o pek çirkindi, iğrenç idi, o ne fena âdetti!

23. Sizlere şunlar haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, hemşireleriniz [kızkardeşleriniz], halalarınız, teyzeleriniz, biraderlerinizin kızları, hemşirelerinizin kızları ve sizi emziren süt analarınızla süt hemşirelerinizin ve kadınlarınızın anaları ve kendileriyle zifafa girdiğiniz kadınlarınızdan ellerinizde bulunan üvey kızlarınız -şayet analarıyla zifafa girmemiş iseniz beis yok- ve kendi sülbünüzden gelmiş oğullarınızın halîleleri [hanımları] ve iki hemşire beynini [arasını] cemetmeniz... Geçen geçti; ona Allah gafûr-rahîm bulunuyor!

1) "Birlikte oldunuz, mehir hakları kesinlik kazandı, mukabili alındı, size hakk-ı hizmetleri sabit oldu..." (II/1320)
2) Bu *misak* Allah'ın emri ve Hz. Peygamber'in sünneti üzere yapılan nikâh akdi ve ahkâmıdır. (II/1321)
3) "Baba ve dedelerinizin nikâhlamış oldukları kadınların hiç birini nikâhlamayın, atanızın el sürdüğü kadına el sürmeyin!" Cahiliye döneminde Araplar -kadınlara veraset meselesinden de anlaşıldığı üzere- babalarının zevcelerini kendilerine nikâh ederlerdi. İşte ayet, bu çirkin âdeti kayıtsız-şartsız yasaklamaktadır. (II/1321)
4) "İki kızkardeşle aynı anda evlenmeniz..." (II/1324)

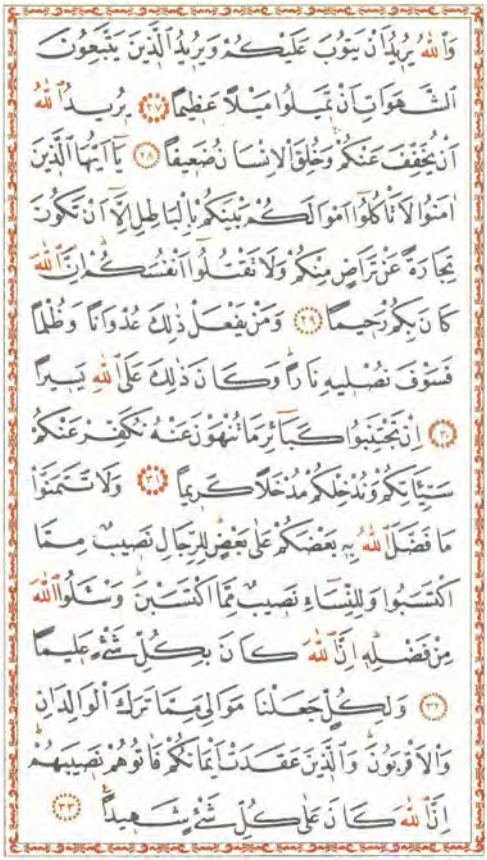

وَالْمُحْصَنَٰتُ مِنَ النِّسَآءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۖ كِتَٰبَ
ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ وَأُحِلَّ لَكُم مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمْ أَن تَبْتَغُوا۟
بِأَمْوَٰلِكُم مُّحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ ۚ فَمَا ٱسْتَمْتَعْتُم بِهِۦ مِنْهُنَّ
فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا
تَرَٰضَيْتُم بِهِۦ مِنۢ بَعْدِ ٱلْفَرِيضَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا
﴿٢٤﴾ وَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنكُمْ طَوْلًا أَن يَنكِحَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ
ٱلْمُؤْمِنَٰتِ فَمِن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم مِّن فَتَيَٰتِكُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۚ
وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِكُم ۚ بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ ۚ فَٱنكِحُوهُنَّ
بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ
مُحْصَنَٰتٍ غَيْرَ مُسَٰفِحَٰتٍ وَلَا مُتَّخِذَٰتِ أَخْدَانٍ ۚ فَإِذَآ
أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَٰحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى
ٱلْمُحْصَنَٰتِ مِنَ ٱلْعَذَابِ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ ٱلْعَنَتَ مِنكُمْ ۚ
وَأَن تَصْبِرُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٥﴾
يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ
وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾

24. ... bir de harb esiri olarak ellerinizde milk bulunanlar müstesna olmak üzere evli kadınlar, işte bütün bunlar size Allah yazısı olarak [ilahî yasayla] haram! Bunların maadası [dışındakiler] ise, sifahdan [zinadan] kaçınarak namuslu yaşamak üzere mallarınızla isteyesiniz diye size helâl kılındı. O halde hangilerinden nikâh ile müstefid oldunuzsa [faydalandınızsa], mehirlerini kendilerine verin ki farzdır; o mehri kesiştikten sonra aranızda rızalaştığınızda da size bir günah yoktur! Her halde Allah alîm-hakîm bulunuyor.

25. İçinizden her kim hür olan mü'min kadınları nikâh edecek genişliğe güç yetiremiyorsa, ona da ellerinizin altındaki mü'min cariyelerinizden var! Allah kadrinizi imanınızla bilir! [Siz] mü'minler hep birbirinizden sayılırsınız; onun için fuhuşta bulunmayarak, gizli dost da edinmeyerek namuslu yaşadıkları halde onları [o cariyeleri] sahiplerinin izniyle nikâh ediniz ve mehirlerini güzellikle kendilerine veriniz; eğer evlendikten sonra bir fuhuş irtikâb ederlerse [zina yaparlarsa] o vakit üzerlerine, hür kadınlar üzerine terettüb edecek cezanın yarısı lâzım gelir. Şu suret, günaha girmek korkusu olanlarınız içindir; yoksa sabretmeniz sizin için daha hayırlıdır. Bununla beraber Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

26. Allah sizlere bilmediklerinizi bildirmek ve sizden öncekilerin yollarını göstermek ve salâha rücûnuzu [hayra erişinizi] görerek günahlarınızı bağışlamak diliyor; hem Allah alîm'dir, hakîm'dir!

1) *Yemîn* esasen 'sağ el' mânâsında olduğundan 'milk-i yemîniniz' demek 'ellerinizle meşrû surette bihakkın kazandığımız milkleriniz' demektir ki daha çok *köle* ve *cariyeler* hakkında kullanılır. Burada 'kadınlar' sözkonusu olduğu için bu ibareden 'bihakkın sahip olduğunuz cariyeler' mânâsı da anlaşılabilir. (II/1326)

27. Allah tevbekâr olduğunuzu görerek size nazar buyurmak istiyorken, o şehvetleri ardında koşanlar sizin büyük bir yamuklukla yamulmanızı istiyorlar

28. Allah sizden ağır teklifleri hafifletmek istiyor; öyle ya, insan zayıf yaratılmıştır!

29. Ey o bütün iman edenler! Mallarınızı aranızda bâtıl [haksız ve gayr-ı meşrû] bahanelerle yemeyin kendiliğinizden rızalaşarak akdettiğiniz bir ticaret olmak başka-; kendilerinizi öldürmeyin de! Allah size cidden bir rahîm bulunuyor.

30. Her kim de tecavüz ederek, zulmederek onu yaparsa, yarın onu bir ateşe yaslayacağız. Allah'a göre bu kolay bulunuyor.

31. Eğer siz nehyedildiğiniz günahların büyüklerinden ictinab ederseniz [sakınırsanız], sizden kabahatlerinizi keffaretleriz [örter ve bağışlarız] ve sizi hoş bir mesleke [yere] koyarız.

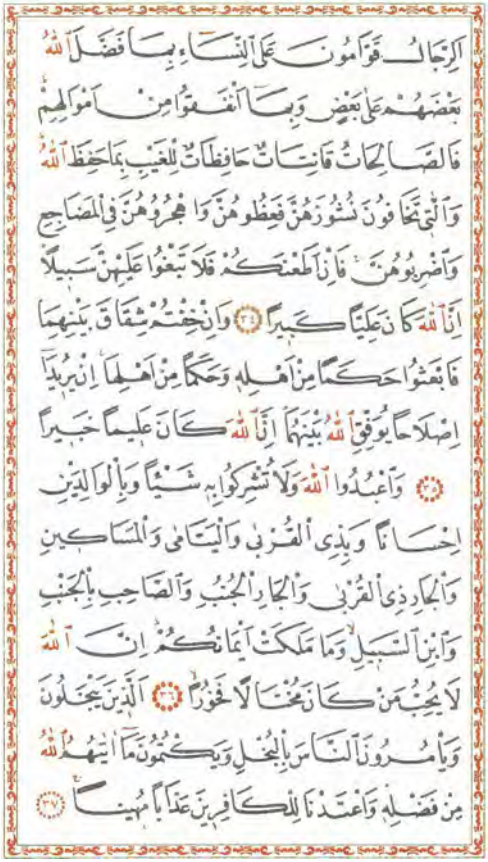
32. Bir de Allah'ın bazınıza diğerinden fazla verdiği şeyleri temenni etmeyin! Erkeklere çalışmalarından bir nasip vardır, kadınlara da çalışmalarından bir nasip vardır; çalışın da Allah'tan fazlını [lütfûnu] isteyin! Her halde Allah herşeye alîm bulunuyor.

33. Erkek ve dişi, her biri için baba ve ananın ve en yakın akrabanın ve akd ile yeminlerinizin bağladığı kimselerin terekelerinden vârislere de tahsis ettik! Onlara da nasiplerini verin; çünkü Allah her şeye karşı şahid bulunuyor.

1)"O şehvetleri arkasında koşup, keyiflerine tâbi olanlar ise, büyük bir inhiraf ile hak yoldan sapmanızı, kendilerine uyup haram-helal tanımayarak felâketyollarında dolaşmanızı ve uçurumlara sürüklenmenizi istiyorlar". (II/1335)

2)"Kendi nefislerinizi ödürmeyin/helâk etmeyin!" veya "Kendi nüfusunuzu/birbirinizi hiçbirvechile öldürmeyin!" (II/1343-1344 ve krş. Bakara/54 ve 85, an:1; Nisâ/66-68, an:1)

3) Bkz. Fâtiha/2-4, an:4

34. Er olanlar, kadınlar üzerinde hâkim dururlar; çünkü bir kere Allah birini diğerinden üstün yaratmış, bir de erler mallarından infak etmektedirler [harcamaktadırlar]; onun için iyi kadınlar itaatkârdırlar, Allah kendilerini sakladığı cihetle kendileri de gaybı muhafaza ederler. Serkeşlikle-rinden endişe ettiğiniz kadınlara gelince, evvela kendilerine nasihat edin, sonra yattıkları yerde mehçur [yalnız] bırakın, yine dinlemezlerse dövün; dinledikleri halde incitmeye bahane aramayın; çünkü Allah çok yüksek, çok büyük bulunuyor.

35. Eğer karı-koca arasının açılmasından endişeye düşerseniz, bir hakem onun tarafından, bir hakem de bunun tarafından gönderin. Bunlar gerçekten barıştırmak isterlerse, Allah araların-daki dargınlık yerine geçim verir; şüphesiz ki Allah bir alîm-habîr bulunuyor.

36. Hem Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi şerik koşmayın; sonra babaya anaya ihsan edin, akrabanıza da, öksüzlere de, yoksullara da, yakın komşuya da, uzak komşuya da, arkadaşa da, yolda kalmışa da, ellerinizdeki memlûklere [köle ve cariyelere] de... Her halde Allah kurumlu, öğüngen olanların hiçbirini sevmez!

37. Onlar ki hem kıskanırlar, hem de herkese kıskançlık tavsiye ederler ve Allah'ın kendilerine fazlından verdiği şeyleri saklarlar; biz de öyle nankörlere terzil [rezil] edici bir azap hazırlamışızdır.

1) "Kocalarının gıyabında kendilerini ve mal, namus, şeref-haysiyet, aile sırları gibi korunması gereken hususları *hıfz-ı ilahî*"ye istinaden korurlar; zira Allah bunun muhafazasını emretmiştir". (II/1350)

2) "Kafa tutup itaatsizlik etmelerinden endişe duyduğunuz..." *Nüşuz* esasında *irtifa* ve *tümsecklik* mânâsındadır ki kadının kocasına kafa tutup isyankâr bir vaziyet almasıdır; güya kadın bu halde kendisini yüksek farzedip, itaatini kaldırmışolur. (II/1351 ve krş. Nisâ/128 an:1)

3) "Evlilik devam ettiği halde, aralarının açıldığını anlarsanız..." (II/1352)

38. Onlar ki Allah'a ve ahiret günü ne inanmazlar da mallarını nâsa [insanlara] gösteriş için sarfederler. Her kim de kendine şeytan arkadaş olursa, artık o ne fena arkadaştır!

39. Ne vardı bunlar Allah'a iman getirseler ve ahiret günü'ne inansalar da Allah'ın kendilerine merzûk buyurduğu şeylerden infak etselerdi, ziyan mı ederlerdi? Allah kendilerini bilirdi.

40. Her halde Allah zerre miskali zulmetmez ve eğer bir hasene [iyilik] olursa, onu kat kat artırır; bir de tarafından azîm bir ecir [büyük bir mükâfat] verir.

41-42. Bakalım nasıl olacak, her ümmetten bir şahid getirdiğimiz, seni de onların üzerine şahid getirdiğimiz vakit? İşte o gün öyle arzu edecek o küfredip, Peygam-ber'e âsi olanlar ki keşke hâk ile yeksan edilselerdi de Allah'a bir sözü ketmetmeselerdi [gizlemeselerdi]!

43. Ey o bütün iman edenler! Sarhoş iken namaza yaklaşmayın söylediğinizi bilinceye kadar; cünüb iken de yoldan geçmeniz başkaguslünüzü edinceye kadar; ve eğer hasta olur veya seferde bulunursanız veya biriniz hâcet yerinden gelir veya kadınlara dokunursanız da suya güç yetiremezseniz, o zaman temiz bir toprağa teyemmüm edin; niyyetle yüzünüze ve ellerinize mesheyleyin! Cidden Allah affı çok bir gafûr bulunuyor.

44. Bakmaz mısın şu kendilerine Kitab'dan bir nasip verilmiş olanlara? Kendileri sapkınlığı satın alıyorlar da istiyorlar ki siz de yolu sapıtasınız.

45. Düşmanlarınızı Allah daha çok biliyor, velî de Allah yeter, nasîr de Allah yeter!

46. O yahudi olanlardan ki kelimeleri mevzîlerinden [yerlerin-den] tahrif ediyorlar ve dillerini eğerek, dine dokunarak 'Dinledik, isyan ettik', 'Dinle, dinlenilme [ye]si!' [ve] 'Râinâ' diyorlar; böyle diyeceklerine 'İşittik, itaat ettik!' 'Dinle ve bizi gözet!' Deselerdi, elbette haklarında daha hayırlı ve daha dürüst olurdu ve lâkin küfürleri yüzünden Allah kendilerini lânetlemiştir; onun için imana gelmezler, meğer ki pek az!

47. Ey o kendilerine kitab verilenler! Gelin, o beraberinizdekini tasdiklemek üzere indirdiğimiz bu Kitab'a iman edin; biz bir takım yüzleri silip de enselerine çevirmezden veya onları ashab-ı sebt'i lânetlediğimiz gibi lânet-lemezden evvel! Yoksa Allah'ın emri fiile çıkarılagelmiştir!

48. Doğrusu Allah kendine şirk koşulmasını mağfiret etmez; ondan berisini dilediğine mağfiret buyurur. Kim de Allah'a şirk koşarsa, pek büyük bir cinayet [günah ve yalan] iftira etmiş olduğunda şüphe yoktur!

49. Bakmaz mısın şu nefislerini tezkiye edip duranlara... Hayır! Yalnız Allah dilediğini tezkiye eder (temize çıkarır), onlar da kıl kadar zulmedilmezler.

50. Bak Allah'a karşı nasıl yalan uyduruyorlar!? Açık günah [olarak] da bu yeter!

51. Bakmaz mısın şu kendilerine okuyup yazmaktan biraz nasip verilmiş olanlara? Cibt [putlara, kâhinlere] ve Tağut'a[4] inanıyorlar da Allah'ı tanımayanlara 'Bunlar mü'minlerden yolca daha doğru!' diyorlar.

1) *Tahrif*'in niteliği hakkında üç yorum nakledilmiştir: a) Bir kelimeyi başka bir kelimeyle değiştirirler ki bu tür tahrifat daha çok bir dilden başka bir dile *tercüme* sırasında olur. [*İncil*'in günümüze ulaşmış en eski metninin nihayet bir *tercüme* olduğu unutulmamalıdır]. b) Şüphe telkiniyle ve bozuk tevillerle bir lafzı öteye-beriye çekerek anlamını haktan bâtıla çevirirler ki bu da *tefsir* ve *izahta* yapılan manevi [yorum açısından] bir tahriftir. c) Yalnız *kitab* değil bir söz söyledikleri zaman duydukları ve kalplerinde bildikleri gibi dosdoğru söylemeyip, tahrif ederek söylerler. Nitekim yahudiler Hz. Peygamber'e bazı şeyler sorarlar, yanından çıktıkları zaman Hz. Peygamber'in sözünü tahrif ederek yaymaya çalışırlardı. (II/1362-1363)

2) Bkz. Bakara/104, an: 2

3) "Cumartesi gününe saygı göstermeyen yahudileri..." Krş. A 'raf/163, an: 5

4) Bkz. Bakara/257, an: 1; Nisâ/60, an: 1

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ ۖ وَمَن يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾
أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّنَ الْمُلْكِ فَإِذًا لَّا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾
أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ ۖ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ
إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُم مُّلْكًا عَظِيمًا ﴿٥٤﴾ فَمِنْهُم
مَّنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُم مَّن صَدَّ عَنْهُ ۚ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُم
بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا
﴿٥٦﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ لَّهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ
وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا ﴿٥٧﴾ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤَدُّوا
الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ أَن تَحْكُمُوا
بِالْعَدْلِ ۚ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنكُمْ ۖ
فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ
تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾

52. Onlar Allah'ın lânetlediği kimseler! Her kimi de Allah lânetlerse artık onu bir kurtaracak bulamazsın!

53. Yoksa onlara mülkten bir hisse mi var? Öyle olsa nâsa [insanlara] bir çekirdek bile vermezler!

54-55. Yoksa o nâsa Allah'ın fazlından [lütfûndan] verdiği nimeti çekemiyorlar da hased mi ediyorlar? Evet! Biz Âl-i İbrahim'e kitab ve hikmet verdik, hem de azîm bir mülk verdik; onun için onlardan kimi ona iman etmekte, kimide ondan meneylemekte, ona da cehennem alevi elvermektedir.

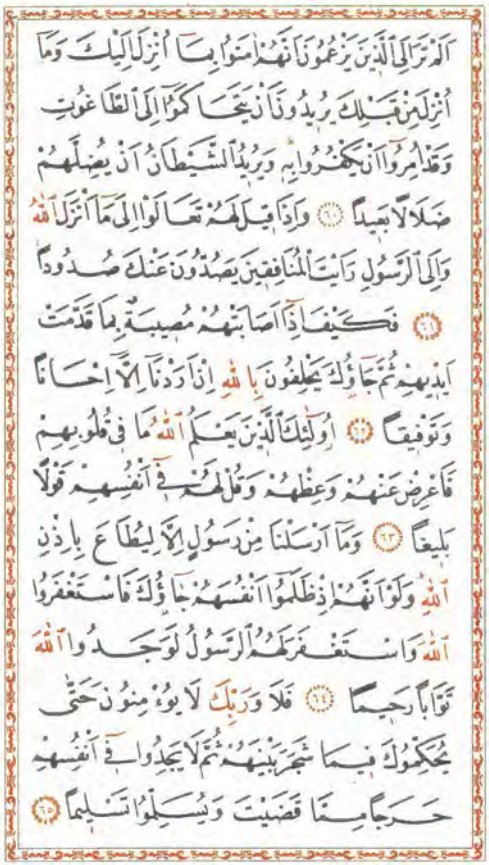
56. Şüphesiz ayetlerimizi tanımayan kâfirler, muhakkak ki biz onları yarın bir ateşe yaslayacağız; derileri piştikçe azabı duysunlar diye kendilerine tebdîlen [değiştirmek üzere] başka deriler vereceğiz; çünkü Allah, izzetine nihayet olmayan bir hakîm bulunuyor.

57. İman edip, salih salih işler yapan mü'minlere gelince, bunları altından ırmaklar akar cennetlere koyacağız; içlerinde ebedî kalmak üzere onlar! Kendilerine orada temiz, gayet temiz zevceler var! Hem onları sayeban edecek bir sayeye koyacağız!

58. Haberiniz olsun ki Allah size şunları emrediyor: Emanetleri ehline veresiniz ve insanlar arasında hükmettiğiniz vakit adaletle hükmedesiniz! Hakîkat, Allah size ne güzel va'z [öğüt] veriyor! Şüphesiz ki Allah semî-basîr bulunuyor.

59. Ey o bütün iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin, sizden olan ulu'l-emr'e [yetki sahipleri-ne] de; sonra bir şeyde nizâa düştünüz mü [çekiştiniz mi] hemen onu Allah'a ve Rasûlü'ne arzediniz, Allah'a ve ahiret günü'ne gerçekten inanır mü'minlerseniz! O hem hayırlı, hem de netice itibariyle daha güzeldir!

1) 'Zıllen zalîlen' gölgeli gölge, koyu gölge ki tam, daim nimete işarettir. Çünkü refah sahipleri genellikle ferah gölgelerde yaşarlar. Nitekim lisanımızda 'sayedar olmak, sayeban olmak, sayesinde yaşamak/yaşatmak' tabirleri *nimet* ve *saadet* mefhumlarındandır. (II/1369)

60. Bakmaz mısın şunlara; o hem sana indirilene, hem senden evvel indirilene iman ettiklerini söyler gezer kimselere ki o Tağut'a (o azgın şeytana) muhakeme olmak istiyor-lar; halbuki onu tanımamakla emrolunmuşlardı. O Şeytan da onları bir daha dönemeyecekleri kadar uzak bir dalâle [şaşkınlık içine] düşürmek istiyor.

61. 'Allah'ın indirdiği hükme gelin, Peygamber'e gelin!' denildiği vakit de onlara, görüyorsun o münafıkları ki senden çekiniyorlar da çekiniyorlar.

62. Ya ellerinin yaptığı yüzünden başlarına bir musibet geldiği zaman nasıl? Sonra gelmişler de sana 'Billâhi! Muradımız sırf bir iyilik yapmak ve ara bulmaktan ibaret idi' diyeyemin ediyorlar.

63. Onlar öyle kimseler ki kalplerinde olanı Allah bilir; onun için sen onlara aldırma da kendilerine va'zet [öğüt ver] ve nefisleri hakkında kendilerine beliğ/müessir söz söyle!

64. Biz herhangi bir peygamberi gönderdikse, mahzâ [sırf] Allah'ın izniyle itaat edilmek için gönderdik! Eğer onlar nefislerine zulmettikleri zaman sana gelseler de günahlarına mağfiret dileseler, Peygamber de kendileri için istiğfar ediverse idi, elbette Allah'ı tevvab-rahîm bulacaklardı.

65. Yok, yok!.. Rabbine kasem ederim ki onlar aralarında çıkan çapraşık işlerde seni hakem yapıp, sonra da verdiğin hükümden nefislerinde hiçbir darlık duymaksızın tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.

1) Bu ayetin *sebeb-i nüzûlü* olmak üzere birkaç rivayet vardır. Rivayetlerden birine göre sözü edilen *Tağut/azgın şeytan* ile yahudilerin reisi olan Ka'b b. Eşref'e, bir rivayete göre *Cüheyne* kabilesinden bir kâhine, bir başka rivayete göre Ebu Berde el-Eslemî'ye işaret edilmektedir. (II/1383-1384 ve ayrıca krş. Bakara/257, an:1 ve Nisa/51)

66-68. Eğer onlara 'Nefislerinizi öldürün!' veya 'Diyarınızdan çıkın!' diye yazsa idik,[1] pek azından maadası [çok azı dışındakiler] onu yapmazlardı; fakat kendilerine va'zolunanı [öğütle-neni] yapsalardı, elbette haklarında çok hayırlı ve payidâr kılmak itibariyle de en sağlam bir hareket olurdu; elbette o zaman kendilerine ledünnümüzden [tarafımızdan] pek büyük bir ecir de [mükâfat da] verirdik ve elbette kendilerini doğrudan doğru bir tarîki müstakim'e çıkarırdık.

69. Öyle ya, her kim Allah'a ve Peygamber'e mutî olursa [itaat ederse], işte onlar Allah'ın kendilerine in'am eylediği [nimetler verdiği] enbiya, sıddıkîn, şüheda ve salihîn ile birliktedirler. Bunlarsa ne güzel arkadaş!

70. İşte bu fazl [lütûf] Allah'tan! Elverir ki bilen Allah olsun!

71-73. Ey o bütün iman edenler! Hazırlığınızı görün de müfrezeler hâlinde [takım takım, bölük bölük] harekete gelin yahut toplu olarak seferber olun! Mâmafih içinizden öylesi vardır ki her halde ağır[dan] alacaktır. Bakar, eğer size bir musibet isabet ederse 'cidden' der; 'Allah bana lütfetti; zira onlarla beraber hazır bulunmadım' ve eğer size Allah'tan bir fazl nasip olursa -sanki kendisiyle aranızda hiçbir ülfet olmamış gibi- mutlak diyecektir ki; 'Ah!.. N'olaydım onlarla beraber olaydım da büyük bir murada ereydim!'

74. O halde seferber olun da o geçici dünya [alçak] hayatı,[2] ahiretin ebedî hayatına satacak olanlar çarpışsın! Her kim Allah yolunda çarpışır da katlolunur veya galip gelirse, iki surette de biz ona yarın pek büyük bir ecir [mükâfat] vereceğiz!

1) "Eğer bizonlara 'kendinizi öldürün veya diyarınızdan çıkın' diye yazsaydık; *Beni İsrail*'de olduğu gibi günahtan tevbe ve halâs için kendi elleriyle intihar etmeyi veya vatanlarından çıkıp gitmeyi farz kılıp, teklif etseydik..." (II/1385 ve krş. Bakara/54 ve 85, an:1)

2) Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ
وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ
الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ
نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ
الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٦﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ
وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ
مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا
لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا
قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧٧﴾ أَيْنَ مَا تَكُونُوا
يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ
يَقُولُوا هَٰذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَٰذِهِ مِنْ عِنْدِكَ
قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَالِ هَٰؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٧٨﴾
مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ
وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾

75. Hem siz neyinize çarpışmayasınız Allah yolunda ve o zebun edilmiş [güçsüz bırakılmış] erkekler, kadınlar, yavrular uğrunda ki 'Yâ rabbena! Bizleri bu ahalisi zâlim memleketten çıkar, tarafından bize bir sahip gönder, tarafından bize bir yardımcı gönder!' diye yalvarıp duruyorlar?

76. İman edenler Allah yolunda cenk ederler, küfredenler ise Tağut'un yolunda cenk ederler; o halde siz Şeytan'ın yârânını [dostlarını, taraftarlarını] öldürmeye bakın! Her halde Şeytan'ın hilesi çürüktür!

77. Bakmaz mısın o kendilerine 'Ellerinizi çekin ve namaz kılın, zekât verin!' denilmiş olan kimselere? Şimdi üzerlerine kıtal yazılınca, insanlardan Allah'tan korkarcasına veya daha bile ziyade korkuyorlar... ve şöyle dediler: 'Ey bizim rabbimiz! Niçin üzerimize bu kıtali yazdın? N'olurdu bizi yakın bir ecele tehir edeydin!' De ki: 'Dünya zevki ne olsa azdır, ahiret ise Allah'tan korkanlar için sırf hayırdır; hem kıl kadar hakkınız yenmez!'

78. Her nerede olsanız ölüm size yetişir, eflâke ser çekmiş burçlarda da olsanız! Bununla beraber kendilerine bir güzellik erdi mi bu Allah'tan...' diyorlar; bir musibet de değdi mi 'Bu senden...'diyorlar. De ki: 'Hepsi Allah tarafından...' Fakat niye bu adamlar söz anlamaya yanaşmıyorlar?

79. Sana güzellikten her ne ererse, bil ki Allah'tandır; kötülükten de başına her ne gelirse anla ki sendendir! Biz seni insanlara bir rasûl [elçi] olarak gönderdik, şahid ise Allah yeter!

1) Bkz. Bakara/257, an:1; Nisa/60, an:1
2) "Savaş zamanı değilken kendilerine 'Savaşa sebebiyet vermeyin' denilenlere..."(II/1394)
3) "Üzerine kıtal yazılıp, farz kılınınca; savaş kesin bir görev hâlini alınca..." (II/1394)
4) "Kısa bir süre daha bize mühlet verseydin de birazdaha yaşasak ne olurdu?" (II/1394)
5) "...yüksek kalelerde veya müstahkem saraylarda, hatta gökteki yıldızlarda dahi bulunsanız!" (II/1395)

80. Kim Rasûl'e itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur; kim de yan bükerse üzerlerine seni gözcü de göndermedik!

81. 'Baş üstüne!' diyorlar; sonra da yanından çıktıklarında, içlerinden bir takımı dediklerinin hilâfına tezvirat yapıyorlar, Allah da yaptıkları tezviratı kaydediyor, onun için sen yüzlerine vurmaktan vazgeçde Allah'a havale et! Allah vekîl [olarak] yeter!

82. Hâlâ Kur'an'ı iman ile teemmül etmezler [düşünmezler] mi? Eğer o Allah'tan başkası tarafından olsaydı, elbette içinde birçok ahenksizlikler bulacaklardı.

83. Hem emn ü havfe dair bir haber geldiği vakit kendilerine, onu yayı veriyorlar, halbuki onu Peygamber'e ve içlerinden ulu'l- emr [bir yetkisi] olanlara arzetseler, elbette bunların istinbata kâdir olanları onu anlar bilirlerdi. Eğer Allah'ın fazl u rahmeti üzerinizde olmasaydı pek azınızdan maadası [çoğunuz] Şeytan'a uymuş gitmiş-tiniz.

84. Onun için Allah yolunda çarpış; ancak nefsinden başkasıyla mükellef [sorumlu] değilsin! Mü'minleri de çarpışmaya teşvik et; me'muldur [umulur] ki Allah o küfretmekte bulunanların tazyikini defetsin! Allah tazyikce [kuvvet ve kudretçe] de daha şiddetli, tenkilce de [azap vermek bakımından da] daha şiddetlidir.

85. Her kim güzel bir şefaatte bulunursa, ona ondan bir nasip olur; her kim de kötü bir şefaatte bulunursa, ona da ondan bir nazîr [hisse] olur. Allah herşeye nâzır bulunuyor!

86. Size her hangi bir suretle sağlık [selâm] verildiği zaman, siz de ondan daha güzeli ile sağlık verin veya aynıyla mukabele edin [karşılık verin]! Allah her şeyi hesaba çekmekte bulunuyor.

1) 'Başüstüne dedikleri halde gönüllerinde isyan kurar, gaile çıkarmaya çalışırlar, Allah da gönüllerinde sakladıklarını kaydeder". (II/1400)
2) "Kendilerine güven ve korkuya dair tatlı veya acı bir emir, bir haber geldi mi, doğru olup-olmadığını, yaymakta bir sakınca bulunup-bulunmadığını düşünmeden, danışmadan hemen onu yayıveriyorlar". (II/1402)
3) "Meseleleri bir çözüme bağlama, muhakeme ederek yeni görüşler sunabilme yeteneğine sahip olanları..." (Bkz. II/1403-1404)
4) "Şeytan gibi münafıklara..." (II/1405)
5) "Allah rızası için bir hayra vesile olursa..." (II/1406)

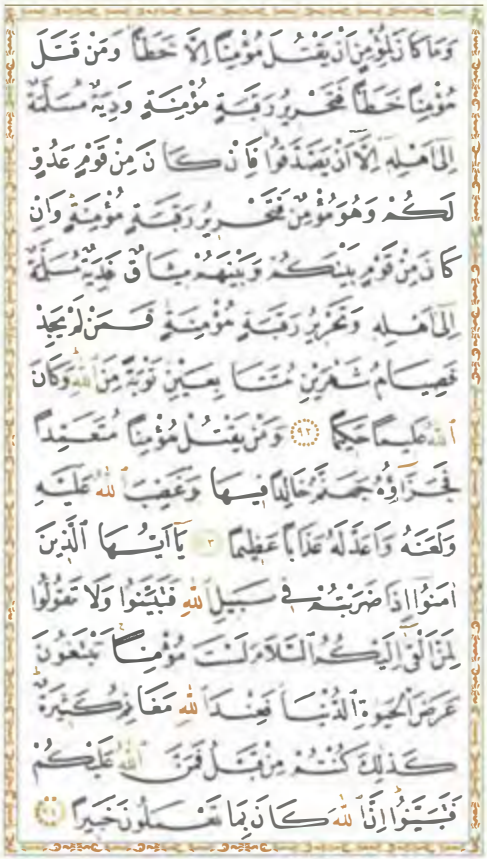

اللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۗ
وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾ فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَٰفِقِينَ فِئَتَيْنِ
وَاللَّهُ أَرْكَسَهُم بِمَا كَسَبُوٓا ۗ أَتُرِيدُونَ أَن تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ ۗ
وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلًا ﴿٨٨﴾ وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا
كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَآءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَآءَ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا
فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۚ فَإِن تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَٱقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ
وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ
قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ أَوْ جَآءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَن
يُقَٰتِلُوكُمْ أَوْ يُقَٰتِلُوا۟ قَوْمَهُمْ ۚ وَلَوْ شَآءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ
فَلَقَٰتَلُوكُمْ ۚ فَإِنِ ٱعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَٰتِلُوكُمْ وَأَلْقَوْا۟ إِلَيْكُمُ
ٱلسَّلَمَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾ سَتَجِدُونَ
ءَاخَرِينَ يُرِيدُونَ أَن يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا۟ قَوْمَهُمْ ۖ كُلَّ مَا رُدُّوٓا۟ إِلَى
ٱلْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا۟ فِيهَا ۚ فَإِن لَّمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوٓا۟ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَمَ
وَيَكُفُّوٓا۟ أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَٱقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ ۚ
وَأُو۟لَٰٓئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴿٩١﴾

87. Allah!.. Başka tapılacak yok, ancak O! Celâli hakkı için, O sizi muhakkak kıyamet günü'ne toplayacak, onda şüphe yok! Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?

88. O halde siz niye münafıklar hakkında iki fırka oluyorsunuz? Allah onları kazandıkları vebâl yüzünden terslerine döndürdüğü halde, Allah'ın saptırdığını yola getirmek mi istiyorsunuz? Her kimi Allah saptırırsa artık sen ona yol bulamazsın!

89-90. Arzu ettiler ki kendilerinin küfre saptıkları gibi, siz de sapasınız da beraber olasınız; onun için onlar Allah yolunda hicret edinceye kadar içlerinden dost edinmeyin, yok aldırmazlarsa o vakit bulduğunuz yerde kendilerini tutun ve öldürün ve onlardan ne bir dost, ne de bir yardımcı edinmeyin! Ancak şöylelerine dokunmayın ki sizinle aralarında mîsak [antlaşma] olan bir kavme vasıl olmuş [sığınmış] bulunurlar, yahut ne size harb etmeyi, ne de kendi kavimlerine harb etmeyi havsalalarına [gönüllerine] sığdıramayarak size gelmişlerdir... Eğer Allah dileseydi bunları üzerinize musallat kılardı da sizinle harb ederlerdi. O halde sizi bırakıp bir tarafa çekildikleri ve sizinle harb etmeyip, sulha yattıkları [barışa yanaştıkları] takdirde de Allah aleyhlerinde size bir yol vermemiştir.

91. Diğer bir takımlarını bulacaksınız ki hem sizden emin olmak, hem de kavimlerinden emin kalmak isterler, fitneye sevkedil-dikçe de döner döner, içine atılırlar. Eğer bunlar sizden çekinmezler ve sulha yatıp taarruzdan ellerini çekmezlerse, kendilerini bulduğu-nuz yerde yakalayın ve öldürün! İşte bunlar aleyhinde size açık bir ferman verdik!

92. Bir mü'minin bir mü'mini öldürmesi olamaz, meğer ki hata ola ve kim bir mü'mini hatâ-râ [hata ile] öldürürse, mü'min bir esir azad etmesi ve ölenin vârislerine teslim edilecek bir diyet vermesi lâzım gelir, meğer ki vârisler tasadduk edeler! Eğer öldürülen -kendi mü'min olmakla beraber- size düşman bir kavimden ise, o zaman öldürenin bir esir âzad etmesi lâzım gelir ve eğer kendileriyle aranızda bir mîsak [antlaşma] bulunan bir kavimden ise, o zaman vârislerine teslim edilecek bir diyet vermek ve mü'min bir esir azad etmek lâzım gelir. Bunlara gücü yetmeyen[e] de -Allah tarafından tevbesinin kabulü için- ardı ardına iki ay oruç tutmak lâzım gelir. Allah alîm-hakîm bulunuyor.

93. Her kim de bir mü'mini müteammiden [kasden] öldürürse, artık onun cezası cehennemde hulûddur [ebedî kalmaktır]; Allah ona gazab etmiş, lânet etmiş, azîm [büyük] bir azap hazırlamıştır.

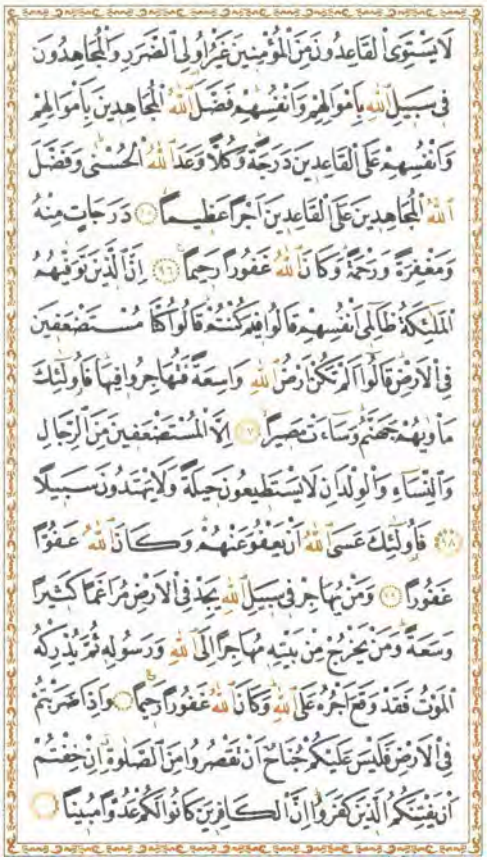
94. Ey o bütün iman edenler! Allah yolunda adım attığınız vakit, iyi anlayın dinleyin; size İslâm selâmı veren kimseye -dünya hayatının geçici metaına göz dikerek- 'Sen mü'min değilsin!' demeyin. Allah yanında çok ganimetler var! Önce siz de öyle idiniz, Allah kerem buyurdu da sizleri iman ile tanıttı; onun için iyi anlayın dinleyin! Muhakkak ki Allah ne yaparsanız habîrbulunuyor.

1) Diğer bir kıraate göre: "İyi tutunun, ayağınızı denk alın, sağlam basın, aceleyle çürük tahtaya basmayın ki ayağımız kaymasın". (II/1425)
2 Diğer bir kıraate göre: 'Size teslim olan kimseye...'(II/1425)
3) Diğer bir kıraate göre: 'Sana aman yok demeyin!'(II/1426)
4) Bkz. Mâide/8, an: 4

95-96. Mü'minlerden özür sahibi olmaksızın oturanlar ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler müsavi olamazlar. Allah, mallarıyla ve canlarıyla mücahid olanları, oturanların derece itibariyle üzerine geçirdi; gerçi Allah ikisine de hüsna'yı (cenneti) va'd buyurmuştur. Bununla beraber Allah mücahidlere oturanların fevkinde [üstünde] azîm bir ecir [büyük bir mükâfat] ihsan etmiştir; tarafından derece derece rütbeler ve bir mağfiret ve rahmet... Öyle ya, Allah bir gafûr-rahîm bulunuyor.

97. O kimseler ki nefislerine zulmetmektelerken melekler canlarını aldılar; 'ne işte idiniz?'[1] dediler. 'Biz' dediler; 'bu arzda zebun idik [güçsüz ve zayıf bırakılmıştık]' 'Yâ!..'dediler; 'Allah'ın arz'ı geniş değil miydi, oraya hicret etsenizdi ya?' İşte bunların me'vaları [gidecekleri yer] cehennemdir, ona gidiş de ne fena şeydir!

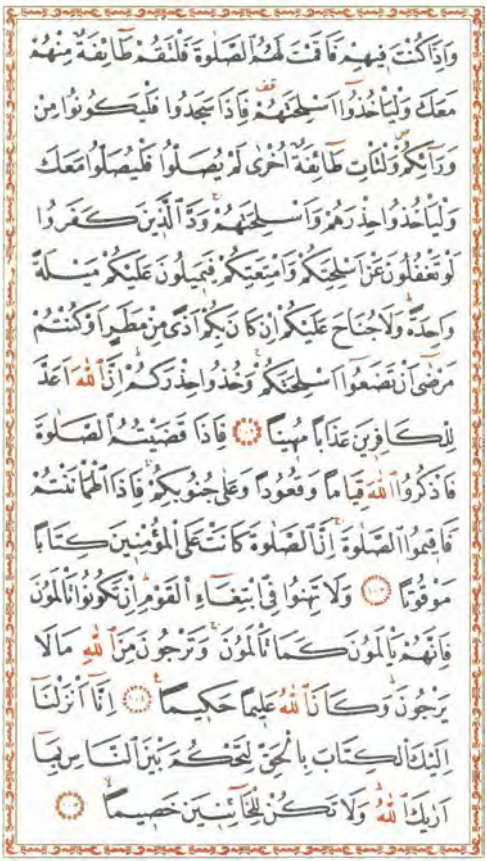
98-99. Ancak hakîkaten zebun olanları; hiçbir çareye gücü yetmeyen ve hicret için yol bulamayan erkekler, kadınlar, çocuklar müstesna! Çünkü bunlardan Allah'ın o günahı af buyurması me'muldür [umulur]! Allah affı çok bir gafûr bulunuyor.

100. Her kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde gidecek çok yer de bulur, genişlik de bulur ve her kim Allah'a ve Peygamber'e hicret kasdıyla evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse, muhakkak ki onun ecri [onun mükâfatını vermek] Allah'a düşer. Allah bir gafûr-rahîm bulunuyor.

101. Sefer ettiğiniz vakit o küfredenlerin size bir fenalık yapmalarından korkuyorsanız, namazdan kısmanız artık size bir günah olmaz! Muhakkak ki kâfirler size açık bir düşman bulunuyorlar.

1) "Ne halde idiniz, dininize dair ne işte bulunuyordunuz?" (II/1436)
2) "Seferber olduğunuz, cihada çıktığınız vakit..." (II/1441)

102. Ve o vakit sen içlerinde olup da onlara namaz kıldırdığında, içlerinden bir kısmı seninle beraber namaza dursun, silahlarını da yanlarına alsınlar; bunlar secdeye vardıklarında diğer kısım arkanızda beklesinler, sonra o namaz kılmamış olan diğer kısım gelsin seninle beraber kılsınlar ve ihtiyatlı bulunsunlar ve silahlarını yanlarına alsınlar. Kâfirler arzu ederler ki silahlarınızdan ve eşyanızdan bir gafil bulunsanız da size birdenbire bir baskın bassalar! Eğer yağan yağmurdan bir eziyet varsa veya hasta iseniz, silahları bırakmanızda beis yoktur! Bununla beraber ihtiyatı elden bırakmayın; çünkü Allah kâfirler için mühîn bir azap hazırlamıştır.

103. O korkulu zamanda namazı kıldınız mı, gerek ayakta ve gerek otururken ve gerek yanlarınız üzerinde hep Allah'ı zikredin; derken korkudan itminan buldunuz mu, o vakit namazıtam erkânıyla eda edin; çünkü namaz mü'minler üzerine muayyen [belirli] vakitlerle yazılı bir farz bulunuyor.

104. Düşmanınız olan kavmi takip etmekte zaaf [gevşeklik] göstermeyin; eğer siz elemleniyorsanız, şüphe yok ki sizin elemlendiğiniz gibi onlar da elemleniyorlardır. Kaldı ki siz Allah'tan onların ümit edemeyecekleri şeyler umuyorsunuz. Allah da alîm-hakîm bulunuyor.

105. Elhak biz sana bihakkın Kitab indirdik ki insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği vechile hükmedesin; hâinlere müdafaa vekili olma..

1) 'Mühîn bir azap'; yani ihanetkâr hakaretâmiz, zilletli bir azap! (I/418)
2) "Her halukârda Allah'ı zikir ve yâd edin ve hatta savaşa giriştiğinizde bile ayakta kılıç çalarken, dizleyip atış yaparken, yaralanıp yere düştüğünüzde Allah'ı kalbinizden çıkarmayın, dilinizden bırakmayın!" veya "Ahval şiddetlendiğinde namaz kılmak istediğiniz zaman, her biriniz bulunduğunuz vaziyete göre; ayaktakiler ayakta, oturanlar oturduğu, yatanlar yattığı yerde ima ile namazı kılın!" (II/1448 ve krş. Âlu İmran/191, an:1)
3) Cümle bir sonraki ayete kadar devam ediyor.

وَٱسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٦﴾ وَلَا تُجَٰدِلْ
عَنِ ٱلَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ
خَوَّانًا أَثِيمًا ﴿١٠٧﴾ يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ
مِنَ ٱللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ ٱلْقَوْلِ وَكَانَ
ٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿١٠٨﴾ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ جَٰدَلْتُمْ عَنْهُمْ
فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فَمَن يُجَٰدِلُ ٱللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَم مَّن
يَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾ وَمَن يَعْمَلْ سُوٓءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ
ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ يَجِدِ ٱللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١١٠﴾ وَمَن يَكْسِبْ إِثْمًا
فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُۥ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾
وَمَن يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِۦ بَرِيٓـًٔا فَقَدِ ٱحْتَمَلَ
بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١١٢﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ
وَرَحْمَتُهُۥ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ أَن يُضِلُّوكَ ۚ وَمَا
يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ ۖ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِن شَىْءٍ ۚ
وَأَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ
تَكُن تَعْلَمُ ۚ وَكَانَ فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾

106. ... ve Allah'a istiğfar eyle; çünkü Allah gafûr-rahîm bulunuyor!

107-108. Nefislerine hıyanet edip duranlar tarafından [onlar adına] mücadeleye kalkışma; çünkü Allah vebâl yüklenen, hıyanetkâr olan kimseleri sevmez! İnsanlardan gizlemeye çalışırlar da Allah'dan gizlemeyi düşünmezler; halbuki O'nun razı olmayacağı tezviratı tertib ederlerken, O yanı başlarında! Hem Allah her ne yaparlarsa muhît bulunuyor.

109. Haydi siz öyle yaptınız; bu dünya [alçak] hayat'ta tuttunuz taraflarından [onlar adına] mücadele ediverdiniz, fakat kıyamet günü onlar tarafından kim mücadele edecek veya üzerlerine kim vekil olacak?

110-111. Halbuki kim bir kötülük yapar veya nefsine [kendine] zulmeder de sonra Allah'ın mağfiretine sığınırsa, Allah'ı bir gafûr-rahîm bulur. Mâmafih kim bir vebâl kazanırsa, onu sırf kendi aleyhine kazanır. Allah alîm-hakîm de bulunuyor.

112. Her kim de bir cinayet [günah] veya bir vebâl kazanır da sonra onu bir bîgünahın üzerine atarsa, şüphesiz bir bühtan [iftira] ve açık bir vebâl daha yüklenmiş olur.

113. Allah'ın fazl u rahmeti üzerinde olmasaydı, onlardan bir taife seni bile hükümde haktan şaşırtmayı kurmuşlardı. Mâmafih onlar yalnız kendilerini şaşırırlar; sana hiçbir zarar edemezler! Nasıl edebilirler ki Allah sana kitabve hikmet indirmekte ve bilmediklerini sana bildirmektedir; hem Allah'ın senin üzerinde fazlı [lütfû] çok büyük bulunuyor.

1) Bu gibi kimseler zihinlerinde veya aralarında fena fikirler tertib ederler, bunları herkesten gizli tutmak için geceleri kendilerine mahsus gizli yerlerde toplanarak veya ölçüsüne uygun beyit tanzim eder gibi çalışarak, süsleyerek, Allah'ın razı olmadığı hepsini ihata etmiştir; hiçbirini kaçırmaz, er-geç cezalarını verir". (III/461)

3) Bkz. Bakara/86, an:4; Mülk/5, lmayacağı bir takım kararlar verirler, tezvirat uydururlar... (III/1461)

2) "Allah onlar ne yapıyorlarsa an:1

4) "Günahsız, masum birinin üzerine..." (III/1462)

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ
أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ
فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ
مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ
نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا
﴿١١٥﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ
ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا
بَعِيدًا ﴿١١٦﴾ إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِ إِلَّا إِنَاثًا ۖ وَإِن يَدْعُونَ
إِلَّا شَيْطَانًا مَّرِيدًا ﴿١١٧﴾ لَّعَنَهُ اللَّهُ ۘ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ
مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾ وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ
وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَآمُرَنَّهُمْ
فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ ۚ وَمَن يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِّن دُونِ
اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿١١٩﴾ يَعِدُهُمْ
وَيُمَنِّيهِمْ ۖ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾ أُولَٰئِكَ
مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا ﴿١٢١﴾

114. Onların fısıldaşmalarının çoğunda hayır yoktur; ancak sadaka vermeyi veya bir mâruf işlemeyi veya insanların arasını düzeltmeyi emreden başka ve her kim bunu Allah'ın rızasını arayarak yaparsa, yarın biz ona büyük bir ecir [mükâfat] vereceğiz!

115. Her kim de kendisine hak tebeyyün ettikten [açık-seçik anlaşıldıktan] sonra Peygamber'e muhalefette bulunur ve mü'minler yolunun gayrısına giderse, biz onu gittiğine bırakırız ve kendisine cehennemi boylatırız ki o ne fena gidiştir!

116. Doğrusu Allah kendine şirk koşulmasını mağfiret buyurmaz, ondan berisini ise dilediğine mağfiret buyurur. Kim de Allah'a şirk koşarsa, hakîkatte pek uzak bir dalâle sapmıştır.

117-119. O'nu bırakıp da sade dişilere tapıyorlar ve sade yalâbık [hayırsız, kaypak] bir Şeytan'a tapıyorlar ki Allah onu lânetledi, o da şöyle dedi: 'Celâlin hakkı için, kullarından bir mukadder pay alacağım ve lâbüdd [mutlaka] onları sapıtacağım ve her halde onları ümniyyelere düşürüp, olmayacak kuruntularla aldatacağım ve lâbüdd onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını dilecekler ve lâbüdd onlara emredeceğim de Allah'ın halkını [yarattığını] tağyir edecekler!' Ve her kim Allah'ı bırakıp, Şeytan'ı veli ittihaz ederse [dost edinirse], şüphesiz açıktan açığa hüsrana düşmüştür!

120. O, onlara va'd verir, ümniyyelere/ümitlere düşürür; fakat Şeytan onlara kuru bir aldatmadan başka ne va'deder?

121. İşte onların varacakları yer cehennemdir ve ondan halâ sa [kurtuluşa] hiçbir çare bulamayacaklardır.

---

1) Öyle sapıtır, öyle sapıtır ki hak yoldan pek uzaklara düşer, ilahî rahmet ve mağfiretten uzaklaştıkça uzaklaşır (III/1467)

2) *Ümniyye* kelimesi için bkz. Bakara/78, an:1

3) Araplar bir deve beş defa doğurur ve beşincisi erkek olursa, kulağını dilerler ve artık ondan istifade etmeyi haram sayarlardı. Bazı müfessirler de Arapların putlara ibadet için *kurbanlık mişanesi* olmak üzere hayvanların kulaklarını kestiklerini ve bunu *-kul'ur* olmasına rağmen-*ibadet* zannettiklerini söylemişlerdir. (III/1472)

122. İman edip de iyi iyi işler yapan kimselere gelince, yarın onları altından ırmaklar akar cennetlere koyacağız, ebediyyen onlarda kalacaklar! Hakkâ Allah va'di! Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?

123. O sizin kuruntularınızla da değil, ehl-i kitab'ın kuruntularıyla da değil! Kim bir kötülük yaparsa onunla cezalanır ve Allah'tan beride ne bir velî bulabilir, ne de bir nasîr [yardımcı]!

124. Gerek erkekten, gerek dişi; herhangi bir kişi de mü'min olarak iyi işlerden bir iş tutarsa, işte böyleler cennete girerler ve zerrece hakları yenmez!

125. Hem kimdir o kimseden daha güzel dinli ki özü muhsin olarak yüzünü tertemiz İslâm ile Allah'a tutmuş ve hanîf (sade hakka boyun eğer muvahhid müslim) olarak İbrahim milletine uymuştur? Allah ki İbrahim'i halil [dost] edindi.

126. Halbukî göklerdeki ve yerdeki hep Allah'ındır ve Allah her şeyi muhît bulunuyor.

127. Bir de senden kadınlar hakkında fetva istiyorlar. De ki: 'Onlar hakkındaki fetvayı size Allah veriyor: Yazılmış hakları olan mirası kendilerine vermediğiniz ve nikâhlamayı istemediğiniz öksüz kızlar hakkında ve mağdur çocuklar hakkında ve yetimlere insaf ile bakmanız hakkında Kitab'da yüzünüze karşı okunup duran ayetler var! Daha da hayra dair ne yaparsanız, şüphe yok ki Allah ona da alîm bulunuyor'.

---

1) "Bu da Allah'ın verdiği va'ddir ve hak olduğunda şüphe yoktur!" (III/1474)
2) "İbrahim'inizince giden topluluğa .." Bu topluluk Nisa/69'da sözü edilen kimselerdir. (III/1476)
3) Krş. Nisa/108, an: 2
4) Burada iki şekilde mânâ vermek imkânı vardır: a) "Nikahlamaktan kaçındığınız..." b) "Nikahlanmaya rağbet ettiğiniz/can attığınız..." Her iki halde de onları sefalete düşürmüş olursunuz. (III/1485)

وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ
الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرًا ۝ وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ
حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ
تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ۝ وَإِنْ
يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا
۝ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا
الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنِ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ
تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ
اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا ۝ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ۝ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ
وَيَأْتِ بِآخَرِينَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى ذَٰلِكَ قَدِيرًا ۝
مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ
الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ۝

128. Ve eğer bir kadın kocasının serkeşliğinden, veya yüz çevirmesinden endişe ediyorsa, bir sulh[barış] ile aralarını düzeltmelerinde kendilerine bir günâh yoktur. Sulh hep hayırdır, nefislerse kıskançlığa hazırlana gelmiştir; eğer arayı düzeltir ve geçimsizlikten sakınırsanız, şüphe yok ki Allah her ne yaparsanız habîr bulunuyor.

129. Kadınlarınız arasında her vechile âdil davranmaya ne kadar hırs besleseniz, yine muktedir olamazsınız! Bari büsbütün meyledip de 'askıda kalmış' gibi bırakmayın ve eğer arayı düzeltir ve haksızlıktan korunursanız, şüphe yok ki Allah gafûr-rahîm bulunuyor.

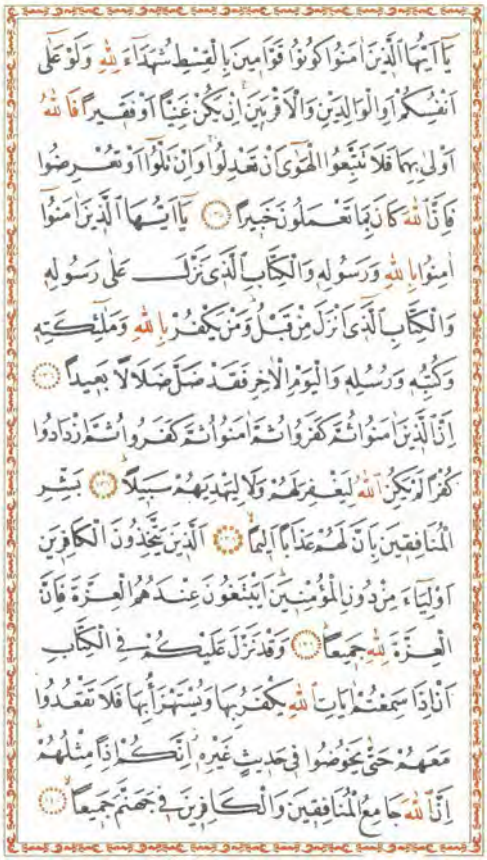
130. Yok eğer ayrılırlarsa, Allah kudretiyle her birini diğerinden müstağni kılar [birbirine muhtaç etmez]. Allah kudreti geniş bir hakîm bulunuyor.

131. Allah'ındır bütün göklerdeki, yerdeki! Celâlim hakkı için, sizden evvel kitab verilenlere de tavsiye ettik, size de ki Allah'tan korkun [azabından sakının] ve eğer tanınamazlık [nankörlük] ederseniz haberiniz olsun ki Allah'ındır bütün göklerdeki ve yerdeki ve Allah bütün göklerde ki, yerdeki! Dayanılacak (vekil) [olarak] da Allah yeter!

133. Dilerse sizleri giderir de ey insanlar, başkalarını getirir! Allah ona da kadîr bulunuyor.

134. Kim dünya sevabı istiyorsa, bilsin ki dünya sevabı da, ahiret ötekini sevabı da Allah'ın yanındadır ve Allah bir semî-basîr bulunuyor.

1)"Kocasının kendisinden hoşlanmayıp geçimsizlik ederek, surat yaparak yanına yaklaşmamasından ve hakkını men etmesinden ..." (III/1486 ve krş. Nisa/34, an:2)

135. Ey o bütün iman edenler! Hakkaniyetle durup, adaleti yerine getirmeye uğraşır hâkimler, Allah için şahidler olunuz! Gerekse nefislerinizin [kendinizin] veya ebeveyninizin [ana-babanızın] veya en yakınlarınızın aleyhine olsun, gerek zengin ve gerek fakir bulunsun; çünkü Allah ikisinden de akdemdir [evlâdır/onları daha iyi gözetir]; onun için haktan udul edip [yüz çevirip] de nefsin arzusuna tâbi olmayın ve eğer dilinizi eğer[büker] veya çekinirseniz, şüphe yok ki Allah her ne yaparsanız habîr bulunur.

136. Ey o bütün iman edenler! Allah'a da, Resûlü'ne de, Resûlü'ne tenzîl buyurduğu Kitab'a da, daha evvel inzal buyurduğu Kitab'a da iman getirin! Her kim Allah'a ve meleklerine ve kitaplarına ve resûllerine ve ahiret gününe kâfirlik ederse; uzak, pek uzak bir dalâl ile sapmış sapmış gitmiştir!

137. Şunlar ki iman ettiler, sonra tuttular küfre gittiler, sonra yine iman ettiler, sonra yine küfre gittiler, sonra da küfürde ileri gittiler! Allah onları mağfiret edecek de değil, doğru bir yola çıkaracak da değildir!

138-139. Müjdele münafıklara ki onlara elîm [gayet acı] bir azap var! Onlar ki mü'minleri bırakarak kâfirlerin velâyetine tutunuyorlar, izzetli olanların yanında mı arıyorlar? Fakat izzet tamamıyla Allah'ındır!

140. O size kitabında şunu da indirmiştir: Allah'ın ayetlerini işittiniz mi hakları inkâr ediliyor ve onlarla eğleniliyor [iken] artık o heriflerin yanlarında oturmayın, tâ ki başka bir lakırdıya dalsınlar; çünkü o zaman siz de onlar gibisinizdir. Şüphesiz ki Allah o münafıklarla kâfirleri cehennemde toplayacaktopunu bir!

1)*"Tenzil buyurduğu;* vakit vakit, kısım kısım indirmekte olduğu..." (III/1496)
2)"Dalâlete düşmüş, haktan uzaklaşmış, artık yolunu bulamayacak derecede şaşırmış, maksadını kaybetmiştir". (III 1496)
3)"Mü'minleri bırakıp, kâfirleri dost ediniyorlar ve onların arkasından gidiyorlar..." (III/1499)

madık mı?' diyecekler! Artık kıyamet günü Allah beyninizde [aranızda] hükmünü verir ve elbette kâfirler için mü'minler aleyhine bir yol verecek değil!

142. Her halde münafıklar Allah'a hud'a [hile] yapmaya çalışırlar, Allah da hud'alarını başlarına geçirir. Namaza kalktıkları vakit de üşene üşene kalkarlar, halka gösteriş yaparlar; yoksa Allah'ı pek az hatıra getirirler.

143 Arada müzebzeb bir haldedirler; ne onlara, ne onlara... Herkimi de Allah şaşırtırsa, artık ona sen yol bulamazsın!

144 Ey o bütün iman edenler! Mü'minleri bırakıp da kâfirleri başlarınıza geçirmeyin! İster misiniz ki Allah için aleyhinizde açık bir saltanat husûle getiresiniz?

145. Her halde münafıklar cehennemin en alt tabakasındadırlar; ihtimali yok onlara bir kurtaracak da bulamazsın!

146. Ancak tevbe edip, hallerini düzelten ve Allah'a sarılıp, dinlerini Allah için hâlis kılan kimseler müstesna; çünkü bunlar mü'minlerle beraberdir, mü'minlere ise Allah azîm bir ecir [büyük bir mükâfat] verecektir!

147. Siz şükreder, iman ederseniz Allah size azabı nidecek? Halbuki Allah şükrü bilir alîm bulunuyor!

141. Onlar ki sizi gözetiyorlar; eğer Allah'tan size bir fetih olursa 'Beraber değil miydik?' diyecekler ve eğer kâfirlere bir nasip düşerse 'Biz sizden üstün gelmedik mi? Sizi mü'minlerden kurtar-

---

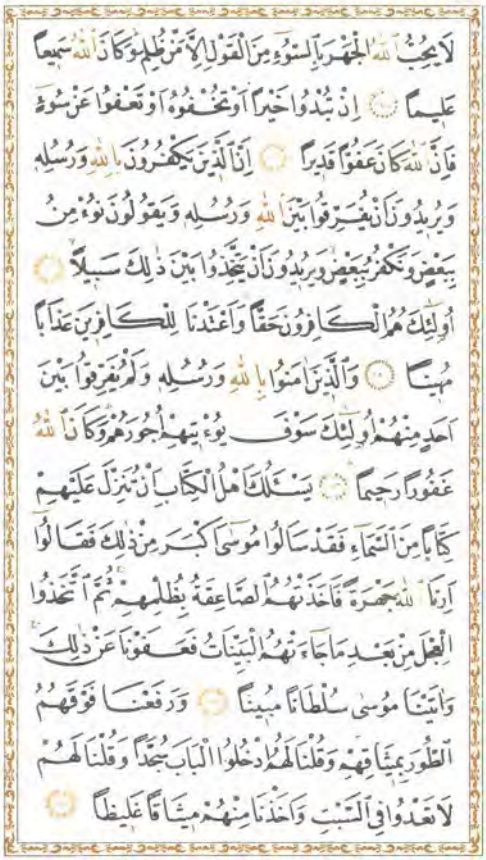
1) Bu ibare iki şekilde anlaşılabilir: a) "Fırsat elimizde değil miydi? Biz de mü'minlerle beraber olup sizinle savaşsaydık, sizi mağlup ve perişan etmez miydik? Oysa siz dışarıdan uğraşırken, biz kaleyi içinden fethettik, müminlere yardım etmedik. Sizin hesabınıza propaganda yaptık, aldattık, kalplere zaaf düşürdük de siz yendiniz. Bu bakımdan bizim mevkîmiz sizden üstündür". b) Sizler müslümanlar kuvvetli diye müslüman olacakken size mâni olmadık mı, Muhammed'in işi zayıflayacak, siz güçleneceksiniz diye sizi imandan vazgeçirmedik mi? Bakın bizim dediğimiz oldu. Bu zaferin ganimetine sizden daha layıkız!" (III/1501)

2) Bkz. Bakara/8-9

3) *Müzebzeb:* müteredditd, kararsız, ikircikli

4) "Ne mü'minlerden yana olurlar, ne de kâfirlerden yana, ikisi arasında bocalarlar dururlar..." (III/1502)

5) "Allah şükür ve imanınızın kadrini bilir, takdir eder". (III/1504)

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظُلِمَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا
عَلِيمًا ۝ إِنْ تُبْدُوا خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوءٍ
فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ۝ إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ
وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ
بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ۝
أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا
مُهِينًا ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ
أَحَدٍ مِنْهُمْ أُولَٰئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ ۗ وَكَانَ اللَّهُ
غَفُورًا رَحِيمًا ۝ يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ
كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ ۚ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَٰلِكَ فَقَالُوا
أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ۚ ثُمَّ اتَّخَذُوا
الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذَٰلِكَ
وَآتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَانًا مُبِينًا ۝ وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ
الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ
لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ۝

148. Allah fena sözün açıklanmasını sevmez; mazlûm olan başka! Allah semî-basîr bulunuyor.

149 Bir hayrı açıklar veya gizlerseniz, yahut bir kötülüğü affederseniz, şüphe yok ki Allah, affı çok bir kadîr bulunuyor.

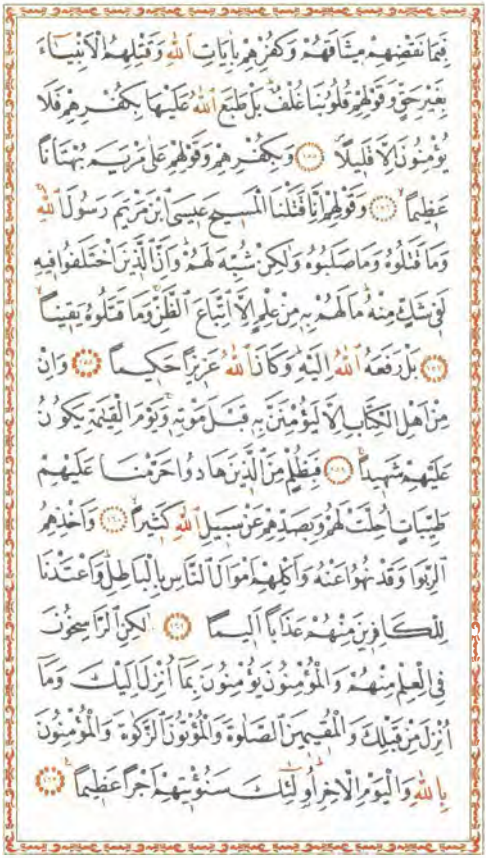
150 O kimseler ki ne Allah'ı tanırlar, ne peygamberlerini ve o kimseler ki Allah'ı tanımak, lâkin peygamberlerini tanımayıp ayırmak isterler ve o kimseler ki 'Peygamberlerin bazısına inanırız, bazısını tanımayız!'derler ve böyle küfr ile iman arasında bir yol tutmak isterler.

151. İşte bunlar hakkâ kâfirdirler! Biz de kâfirler için mühîn [aşağılayıcı] bir azap hazırlamışızdır.

152. Allah'a ve peygamberlerine iman eden ve peygamberlerinden hiçbirinin arasını ayırmayan kimselere gelince, işte bunların yarın kendilerine ecirlerini [mükâfatlarını] vereceğiz ve Allah gafûr-rahîm bulunuyor.

153-154. Ehl-i Kitab senden üzerlerine semadan bir kitab indirivermeni istiyorlar. Çok görme! Musa'ya bundan daha büyüğünü teklif ettiler; 'Allah'ı bize açıktan göster!' dediler de zulümleriyle kendilerini yıldırım çarptı. Sonra kendilerine o kadar açık mu'cizeler gelmişken, tuttular danaya taptılar; derken biz bunlardan affettik de Musa'ya kâhir bir saltanat verdik ve mîsaka bağlanmaları için Tûr'u üstlerine kaldırdık da 'Girin secdelere kapanarak o kapıya!' dedik onlara; hem 'Sebt [istirahat-cumartesi] günü teca-vüz etmeyin' dedik de onlara, kendilerinden ağır bir mîsak aldık!

1) Zulme uğramış, hakkına tecavüz edilmiş kimse feryad edebilir, zâlim aleyhine bağıra bağıra beddua edebilir, kötülüklerini söyleyebilir, hatta kötü sözlerine aynıyla karşılık verebilir. (III/1506)
2) "Gökten üzerlerine, semavî bir hatla yazılı levhaların ve sayfaların düşüvermesini istiyorlar". (III/1512))
3) Bkz. Bakara/55-56, an: 6-7
4) Bkz. Bakara/51-52, an:4
5) Bkz. Bakara/58-59, an:1-2 ve Bakara/63-64
6) Bkz. Bakara/65-66, an: 3; A'raf/163, an: 5

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِّيثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِم بِآيَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنبِيَاءَ
بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَل طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا
يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَانًا
عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ
وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ
لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُم بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا
﴿١٥٧﴾ بَل رَّفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾ وَإِن
مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ
عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾ فَبِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ
طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَن سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا ﴿١٦٠﴾ وَأَخْذِهِمُ
الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا
لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾ لَّٰكِنِ الرَّاسِخُونَ
فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا
أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَٰئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾

155-158. Bunun üzerine mîsaklarını nakzetmeleri ve Allah'ın âyâtına [ayetlerine] küfürleri ve enbiyayı nâhak [haksız] yere katilleri [öldürmeleri] ve 'Kalplerimiz kılıflı' demeleri sebebiyle... ki doğrusu Allah o kalplerin üzerini küfürleriyle tab'etmiştir de onun için imana gelmezler, meğer ki pek az! Yine küfürleri ve Meryem'e karşı azîm bir bühtan söylemeleri [iftira atmaları] ve 'Biz, Allah'ın Rasûlü Mesih İsâ ibn Meryem'i katlettik' demeleri sebebiyle... halbuki onu ne katlettiler, ne salbettiler [astılar] ve lâkin kendilerine bir benzetme yapıldı [şüpheye düşürüldüler] ve filhakîka onda ihtilâf edenler bundan dolayı şek [kuşku] içindedirler; ona dair bir ilimleri yoktur, ancak zan ardında giderler. Halbuki onu yakînen katletmediler; doğrusu Allah onu kendine doğru ref 'eyledi. Allah bir azîz-hakîm bulunuyor

159. Ve ehl-i kitab'dan hiçbiri yoktur ki celâlim hakkı için, ölümünden evvel ona mutlak iman edecek olmasın! Kıyamet günü de o aleyhlerine şahid olacak!

160-161. Hâsılı, o yahudî olanların zâlimlikleri ve bir çoklarını Allah yolundan çevirmeleri, nehyedildikleri halde riba [faiz] almaları ve halkın emvalini [mallarını] haksızlıkla yemeleri sebepleriyledir ki evvelce onlara helâl kılınmış birçok pâk ve hoş nimetleri kendilerine haram ettik ve kâfir kalanlarına elîm [gayet acı] bir azap hazırladık!

162. Lâkin içlerinden ilimde rüsûhu [derinliği] olanlarla, mü'minler senden evvel indirilenle beraber sana indirilene de iman ediyorlar. Hele o namaza devam eden kullarıma bak! Onlar ve zekât verenler, Allah'a ve ahiret günü'ne inanan bütün mü'minler, işte hep bunlara yarın azîm bir ecir [büyük bir mükâfat] vereceğiz!

1) " ... sebebiyle biz de belâlarını verdik!" Burada *bâ* edatının müteallakı olan söz hazfedilmiştir ki biz de *belâlarını verdik, şu sebeplerden dolayı kendilerine gazap ve lânet etük* demektir. (III/1515). Benzeri bir ibarede, burada takdir edilen kısım açıkça zikredilmiştir. Bkz. Mâide/13

2) "Israr ve itiyadları hasebiyle artık onlara küfrü tabiat yapmıştır..." (III/1515)

3) "Ölümden önce yahudiler yalanlamalarından, hristiyanlar ise ilahlık isnadından tevbe ederek, her halukârda Hz. İsa'ya iman etmek zorundadırlar/iman ile mükelleftirler. Tevbe kapısı kapanmadan, ölmeden önce tevbe edip, imana gelmelidirler. yoksa o zaman imanın faydası olmadığı gibi, Hz. İsa da kıyamet'te aleyhlerinde şahid olacaktır!" (III/1520)

إِنَّآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعْدِهِۦ ۚ
وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ
وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَٰرُونَ وَسُلَيْمَٰنَ ۚ وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ
زَبُورًا ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَٰهُمْ عَلَيْكَ مِن قَبْلُ وَرُسُلًا
لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ۚ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا ﴿١٦٤﴾ رُّسُلًا
مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ
بَعْدَ ٱلرُّسُلِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشْهَدُ
بِمَآ أَنزَلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُۥ بِعِلْمِهِۦ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَشْهَدُونَ
وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ
ٱللَّهِ قَدْ ضَلُّوا۟ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَظَلَمُوا۟
لَمْ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ إِلَّا
طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا
﴿١٦٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلرَّسُولُ بِٱلْحَقِّ مِن رَّبِّكُمْ
فَـَٔامِنُوا۟ خَيْرًا لَّكُمْ ۚ وَإِن تَكْفُرُوا۟ فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِى
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾

163-165. Filhakîka biz sana (yâ Muhammed) öyle vahiy indirdik ki Nuh'a ve ondan sonra gelen bütün peygamberlere vahyettiğimiz gibi; hem İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, Esbat'a [Yakub'un ahfâdına/torunlarına], İsa'ya, Eyyub'a, Yunus'a, Harun'a, Süleyman'a vahyettiğimiz; hem Dâvud'a Zebur'u verdiğimiz gibi, hem gerek sana evvelce naklettiğimiz rasûlleri ve gerek nakletmediğimiz rasûlleri gönderdiğimiz gibi; hem de Allah'ın Musa'ya kelâm söylemesi gibi; hep rahmet müjdecileri, azap habercileri olarak gönderilmiş peygamberler ki artık insanlar için Allah'a karşı peygamberlerden sonra bir itizar bahanesi [mazeretleri] olamasın! Allah azîz-hakîm bulunuyor.

166. Lâkin Allah bilhassa sana indirdiğiyle şehadet ediyor ki onu kendi ilm-i sübhânîsiyle indirdi; melekler de şehadet ediyorlar. Meâ hâzâ [bununla beraber] Allah'ın şahid olması kâfîdir!

167. Şüphesiz ki küfredip, Allah yolundan menedenler haktan saptılar, uzak saptılar!

168-169. Şüphesiz küfredip, haksızlık edenleri Allah mağfiret edecek değil; cehennem yolundan başka bir yola çıkaracak da değil! Onlar ebediyyen onda muhalled [kalacaklar]; bu da Allah'a nazaran kolay bulunuyor.

170. Ey insanlar! Hakîkat size rabbinizden hak ile rasûl geldi! Hakkınızda hayır olmak için hemen ona iman edin ve eğer küfredecek olursanız, şüphe yok ki göklerde ve yerde ne varsa Allah'ın ve Allah alîm-hakîm bulunuyor!

يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا تَغۡلُواْ فِي دِينِكُمۡ وَلَا تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡحَقَّۚ
إِنَّمَا ٱلۡمَسِيحُ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ رَسُولُ ٱللَّهِ وَكَلِمَتُهُۥٓ أَلۡقَىٰهَآ
إِلَىٰ مَرۡيَمَ وَرُوحٞ مِّنۡهُۖ فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦۖ وَلَا تَقُولُواْ ثَلَٰثَةٌۚ
ٱنتَهُواْ خَيۡرٗا لَّكُمۡۚ إِنَّمَا ٱللَّهُ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۖ سُبۡحَانَهُۥٓ أَن يَكُونَ لَهُۥ وَلَدٞ
لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلٗا ١٧١
لَّن يَسۡتَنكِفَ ٱلۡمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبۡدٗا لِّلَّهِ وَلَا ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ
ٱلۡمُقَرَّبُونَۚ وَمَن يَسۡتَنكِفۡ عَنۡ عِبَادَتِهِۦ وَيَسۡتَكۡبِرۡ
فَسَيَحۡشُرُهُمۡ إِلَيۡهِ جَمِيعٗا ١٧٢ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ
ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُوَفِّيهِمۡ أُجُورَهُمۡ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضۡلِهِۦۖ وَأَمَّا
ٱلَّذِينَ ٱسۡتَنكَفُواْ وَٱسۡتَكۡبَرُواْ فَيُعَذِّبُهُمۡ عَذَابًا أَلِيمٗا
وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيّٗا وَلَا نَصِيرٗا
١٧٣ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدۡ جَآءَكُم بُرۡهَٰنٞ مِّن رَّبِّكُمۡ
وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكُمۡ نُورٗا مُّبِينٗا ١٧٤ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ
بِٱللَّهِ وَٱعۡتَصَمُواْ بِهِۦ فَسَيُدۡخِلُهُمۡ فِي رَحۡمَةٖ مِّنۡهُ
وَفَضۡلٖ وَيَهۡدِيهِمۡ إِلَيۡهِ صِرَٰطٗا مُّسۡتَقِيمٗا ١٧٥

171. Ey ehl-i kitab! Dininizde gulüvv etmeyin [ifrata dalmayın], Allah'a karşı hak olmayanı söylemeyin! Mesih İsa ibn Meryem sade Allah'ın Rasûlü ve Meryem'e ilka eylediği kelimesi ve O'ndan bir ruhtur; başka bir şey değil! Gelin, Allah'a ve rasûllerine iman getirin, 'üç' demeyin vazgeçin; hakkınızda hayırlı olur. Allah ancak bir tek ilâhtır! O sübhân, bir veledi [çocuğu] olmaktan münezzehtir! Göklerde ve yerde [yukarılarda ve aşağıda] ne varsa O'nun! Vekil de Allah yeter!

172-173. Hiçbir zaman Mesih de Allah'ın bir kulu olmaktan çekinmez, melâike-i mukarrebîn de; ve her kim O'na ibadetten çekinir ve kibirlenirse, bilsin ki O yarın hepsini toplayıp, huzuruna haşredecek; işte o zaman o iman edip, salâh işlemiş olanlara ecirlerini [mükâfatlarını] tamamıyla ödeyecek; hem de fazlından onlara ziyadesini verecek! Amma o kibirlerine yediremeyip çekinenleri, elîm [gayet acı] bir azap ile tâzib edecek ve Allah'a karşı kendilerine ne bir hâmi, ne de bir yardımcı bulamayacaklar!

174. Ey insanlar! Bakın size rabbinizden burhan [delil] geldi; size açık bir nûr indirdik!

175. İmdi kimler Allah'a iman edip buna sarılırlarsa, yarın onları taraf-ı ilâhîsinden mutlak bir rahmet içine koyacak -bir de fazl [lütûf]- ve onları, doğru[ca] kendisine varan bir yolun yolcusu edecek!

1) Krş. Mâide/77, an: 1
2) "Allah tarafından bir ruhtur ki Allah onunla birçok ölü kalplere hayat vermiştir".(III/1536-1537)
3) *Burhan* ile Hz. Muhammed'e, *Nûr* ile Kur'an'a işaret edilmektir. (III/1539)

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ
أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ فَإِن كَانَتَا
اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِن كَانُوا إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ
مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾
سُورَةُ الْمَائِدَةِ وَهِيَ مَدَنِيَّةٌ وَعِشْرُونَ آيَةً
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُم بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ
إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنتُمْ حُرُمٌ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ
مَا يُرِيدُ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ
الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا
وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
أَن تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى
الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾

176 Senden fetva istiyorlar. De ki: Allah size kelâle (babası ve çocuğu olmayan) hakkında şöyle fetvâ veriyor; 'Bir kişi ölür -çocuğu yok, bir kız kardeşi var- buna [kız kardeşine] terekesinin yarısı; o da [o erkek kardeş de] buna [kız kardeşine] vâris olur. Bunun çocuğu yoksa, eğer iki kız kardeşi varsa, bunlara [iki kız kardeşe] onun terekesinden üçte ikisi; eğer erkekli dişili kardeşleri varsa, o vakit erkeğe iki dişi payı kadar. Şaşırıyorsunuz diye Allah size beyan buyuruyor. Allah her şeye alîm'dir.

5 Mâide Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.

120 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1 Ey o bütün iman edenler! Akidlerinizi îfa ediniz; -ihrama girdiğinizde avı helâl saymamanız şartıyla- size en'am behâminin [ehil hayvanların] âtide [aşağı da] okunacak olanlardan maadası [başkası] helâl kılındı. Şüphe yok ki Allah ne isterse hükmeder!

2 Ey o bütün iman edenler! Ne Allah'ın şeâirine, ne şehr-i harama, ne kurbanlık hediyyelere, ne gerdanlıklarına, ne de mevlâlarının gerek fazlını [lütfûnu] ve gerek rızasını arayarak Beyt-i Haram'a doğru gelenlere sakın hürmetsizlik etmeyin! İhram'dan çıktığınız zaman isterseniz avlanın; sizi Mescid-i Haram'dan menettiler diye bir takımlarına karşı beslediğiniz kin, sakın sizi tecavüze sevketmesin! Birr u takva üzere yardımlaşın, günah u taaddi üzere yardımlaşmayın! Allah'tan korkun; çünkü Allah'ın ikabı [azabı] çok şiddetlidir!

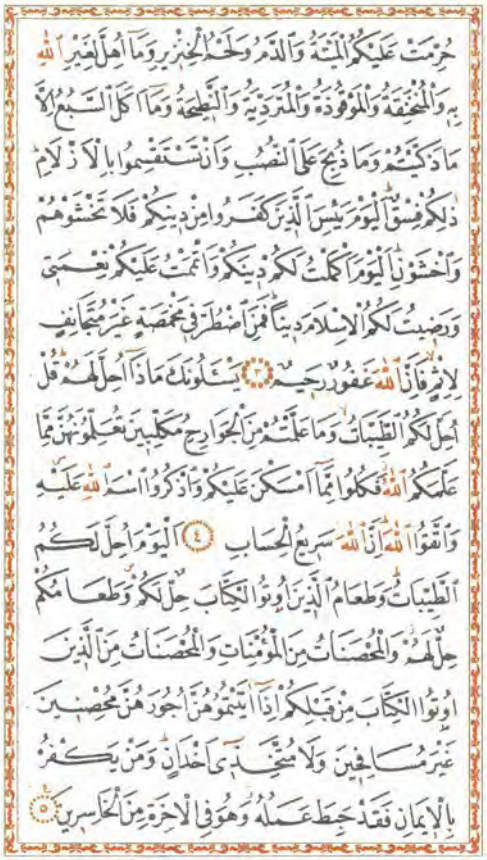
---

1) "Bağlandığınız bütün akidlerin gereğini yerine getirin!" Her şeyden önce iman da bir akiddir ve siz bu akid ile Allah'a bağlandınız, sonra kendi aranızda da birtakım akidter yapar, bağlanırsınız ki işte tüm bu akidleri ifa ediniz. (III/1548]

2) "Hac alâmetlerine..."; İhram Mikatlar, Cemreler, Safa ve Merve Meş'ar-i Haram, Arefe ve Rükûn, Tavaf ve Sa'y Kurban Tahlık ve İhlâl gibi *menâsik* denilen şiarlara... (III/1552]

3) "Savaşın yasak olduğu aylara"; *Recebi Zilkâde, Zilhicce* ve *Muharrem* aylarından her birine... (III/1552)

4)"Hayra ermek/iyilik yapmak günahlardan ve azab-ı ilahî'den sakınmak üzere yardımlaşın, günah işlemek ve düşmanlık etmek üzere değil!"

3. Size şunlar haram kılındı: Ölü, kan, hınzır [domuz] eti, Allah'tan başkasının nâmına boğazlanan, bir de boğulmuş yahut vurulmuş yahut yuvarlanmış, yahut süsülmüş, yahut canavar yırtmış olup da canı üzerinde iken kesmedikleriniz ve dikili taşlar üzerinde boğazlananlar ve zarlarla kısmet paylaşmanız! Hep bunlar birer fisk (yoldan çıkış)tır! Bugün kâfirler dininizi söndürebilmekten mitlerini kestiler; onlardan korkmayın, yalnız benden korkun! İşte bugün sizin için dininizi kemâle yetirdim, üzerinizdeki nimetimi tamama erdirdim ve size din olarak İslâm'a rıza verdim; şu kadar ki her kim son derece açlık halinde çaresiz kalır da -günaha meyl maksadı olmaksızın- onlardan yemeye muztarr olursa [yemek zorunda kalırsa], elbette Allah gafûr-rahîm'dir!

4. Sana soruyorlar; kendileri için helâl kılınan ne? De ki: 'Sizin için bütün pâk nimetler helâl kılındı'. Alıştırarak ve Allah'ın size öğrettiğinden öğreterek yetiştirdiğiniz avcı hayvanların da size tutuverdiklerinden yeyin ve üzerine bismillah [besmele] çekin ve Allah'tan korkun; çünkü Allah'ın muhasebesi [hesaba çekmesi] çok süratlidir!

5. Bugün pâk nimetler sizin için helâl kılındı; hem kendilerine kitab verilen ümmetlerin taamları [yiyecekleri] size helâl, sizin taamlarınız da onlara helâl! Mü'min kadınların hür olanlarıyla, sizden evvel kitab verilen ümmetlerin hür kadınları da -iffetlerinizi muhafaza ederek, zina etmeksizin, gizli dost tutmaksızın kendilerine mehirlerini verip, nikâhladığınız takdirde- size helâldir; ve her kim şeriatin ahkâmını [hükümlerini] tanımazsa, her halde bütün işlediği hederdir [bir hiç olmuştur] ve ahirette o, hüsranda kalanlardandır!

1) Bkz. Bakara/173, an:1-2 ve ayrıca III/1557dikkattir! (Bkz. III/1647-1648)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قُمْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغْسِلُوا۟
وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى ٱلْمَرَافِقِ وَٱمْسَحُوا۟ بِرُءُوسِكُمْ
وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى ٱلْكَعْبَيْنِ ۚ وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا فَٱطَّهَّرُوا۟ ۚ وَإِن
كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ ٱلْغَآئِطِ
أَوْ لَٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا۟ مَآءً فَتَيَمَّمُوا۟ صَعِيدًا طَيِّبًا
فَٱمْسَحُوا۟ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُم مِّنْهُ ۚ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجْعَلَ
عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ
عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ
عَلَيْكُمْ وَمِيثَٰقَهُ ٱلَّذِى وَاثَقَكُم بِهِۦٓ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا
وَأَطَعْنَا ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ
﴿٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوا۟ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ
بِٱلْقِسْطِ ۖ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا
تَعْدِلُوا۟ ۚ ٱعْدِلُوا۟ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾

6. Ey o bütün iman edenler! Namaza kalkacağınız vakit, yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi ve başlarınıza mesh edip her iki topuğa kadar ayaklarınızı yıkayın; cünübseniz tastamam yıkanın; eğer hasta veya seferde olursunuz veya biriniz hacet yerinden [helâdan] gelir veya kadınlara dokunursunuz da suya gücünüz yetmezse, o vakit de temiz bir toprağa teyemmüm edin; niyyetle ondan yüzlerinize ve ellerinize mesh eyleyin! Allah'ın muradı sizi sıkıntıya koşmak değil ve lâkin o sizi pampâk etmek ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak istiyor ki şükredesiniz!

7. Allah'ın üzerinizdeki nimetini ve sizi 'semi'nâ ve etâ 'nâ'[dinledik, itaat ettik]' dediğiniz vakit bağladığı mîsakını unutmayın; Allah'tan korkun, çünkü Allah bütün sînelerin künhünü bilir!

8. Ey o bütün iman edenler! Allah için duran hâkimler, adalet numûnesi şahidler olunuz ve sakın bir kavme buğzunuz [kininiz] sizi adaletsizliğe sevk etmesin! Adalet edin, takvaya en yakın olan odur! Allah'tan korkun [azabından sakının], muttakî olun; çünkü Allah her neyaparsanız habîr'dir!

9. Allah o iman edip, salih amelleri yapan kullarına şöyle va'd buyurdu; hem mağfiret var onlara, hem ecr-i azîm [büyük bir mükâfat]!

1) Krş. Nisa/43
2) Krş. Bakara/285. An:4
3) "*Adalet* Allah'ın vikayesine/korumasına girmek için en yakın vasıtadır". (III/1594)
4) "Allah iyi ya da kötü hiçbir amelden gaflet etmez ve hiçbirini hükümsüz bırakmaz!" [III/1594]

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ
عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ
فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُؤْمِنُونَ ۝ وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ
وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ
لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي
وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ
عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ مِنْكُمْ
فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ۝ فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ
لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ
عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ
تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ
عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

10. Küfredip, ayetlerimizi tekzib edenlere de şu; onlar ashabı cahîm [ateş ehli]!

11. Ey o bütün iman edenler! Anın Allah'ın üzerinizdeki o nimetini ki bir vakit size bir kavim el uzatmayı kurmuştu da O bunların ellerini size dokunmaktan menetmişti. Siz hep Allah'a [sığınıp] korunun ve mü'minler yalnız Allah'a dayansınlar!

12. Celâli hakkı için ki Allah, Benî İsrail'den mîsak almıştı ve içlerinden oniki nakib göndermiştik ve Allah [şöyle] buyurmuştu: Haberiniz olsun, ben sizinle beraberim! Celâlim hakkı için, eğer siz namazı kılar, zekâtı verir ve resûllerime inanır, kendilerine kuvvetle yardım eder ve Allah'a karz-ı hasenle ikraz muamelesi yaparsanız, elbette tarafınızdan kabahatlerinizi kefaretlerim [örterim] ve mutlak sizi altından nehirler akar cennetlere koyarım; bundan sonra da içinizden her kim nankörlük eder küfre saparsa, artık düz yolun ortasında sapmış, kendini zayi etmiş olur!

13. Sonra bu mîsaklarını nakzettikleri içindir ki biz onları lânetledik ve kalplerini kaskatı ettik; kelimeleri yerlerinden oynatarak tahrif ederler... İhtar edildikleri hakîkatlerden hazz almayı [istifade etmeyi] unuttular. İçlerinden pek azı müstesna olmak üzere onlardan daima bir hainliğe muttali olur dursun! Yine sen onlardan affet ve aldırma; çünkü Allah ihsan edenleri sever!

---

1 "Tecrübe olunmuş, emin mutemed oniki kişi". Nakîb bir kavmin hâlini, durumunu bilen, işlerine kefil olan nâzır ve emin kimselerine denir ki Ayân'dan başkadır. (III/1599)

2 İlk cümlede 'Allah', ikinci cümlede ise 'Biz' denilerek üçüncü tekil şahıstan, birinci çoğul şahsa geçiş ya alamet ve yüceliğin vurgulanması içindir, ya da nakîbleri Allah Teâlâ'nın Hz. Musa vasıtasıyla gönderdiğine işaret içindir. (III/1599)

3 Krş. Bakara/245, an: 2

4 Bir kıraate göre: "Kalplerini hileli para gibi bozuk ve düşkün bir hale getirdik". (III/1602)

5 Bkz. Nisa/46, an:1; Hadid/11 ve 18; Teğabün/17

وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوٓا إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ أَخَذْنَا مِيثَٰقَهُمْ
فَنَسُوا۟ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ
ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ وَسَوْفَ
يُنَبِّئُهُمُ ٱللَّهُ بِمَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ
قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِّمَّا
كُنتُمْ تُخْفُونَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَيَعْفُوا۟ عَن
كَثِيرٍ ۖ قَدْ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٌ وَكِتَٰبٌ مُّبِينٌ
﴿١٥﴾ يَهْدِى بِهِ ٱللَّهُ مَنِ ٱتَّبَعَ رِضْوَٰنَهُۥ سُبُلَ ٱلسَّلَٰمِ
وَيُخْرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ بِإِذْنِهِۦ
وَيَهْدِيهِمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾ لَّقَدْ
كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ
قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ
ٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ۗ
وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ يَخْلُقُ
مَا يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾

14. 'Biz nasârâyız [hristiyanız]!' diyenlerden de mîsaklarını almıştık; derken bunlar da ihtar edildikleri hakîkatlerin bir çoğunu unuttular, biz de aralarına kıyamet günü'ne kadar sürecek buğz u adavet [kin ve nefret] bıraktık! Yarın Allah onlara ne sanatlar yaptıklarını haber verecek!

15. Ey ehl-i kitab! Şimdi size rasûlümüz geldi; kitabınızın, gizlemekte olduğunuz birçok yerlerini sizlere beyan ediyor, bir çoğundan da geçiyor. İşte size Allah'tan bir nûr, bir parlak kitab geldi!

16. Allah bununla rıdvanı [rızası] ardınca gideni, selâmet yollarına doğrultacak ve izniyle onları zulmetlerden nûra çıkarıp doğru bir yola koyacak!

17. Kasem olsun ki küfretti şunlar; 'Allah, o Meryem'in oğlu Mesih'tir!' diyenler. De ki: 'Eğer Allah, Meryem'in oğlu Mesih'i ve anasını ve arzda bulunanların hepsini helâk etmek murad ederse, O'ndan kim bir şey kurtarabilir?' Bütün göklerin ve yerin ve aralarında ne varsa hepsinin mülkü Allah'ın! Dilediğini yaratır ve Allah her şeye kadîrdir!

---

1) Bu son cümle, şiddetli bir azapile yapılan bir uyarıyı ve tehdidi ifade etmektedir. Nitekim dilimizde de 'Ben sana bu yaptığını anlatırım!'demek, *şiddetli bir tehdid* ifade eder. Ayrıca yaptıklarının 'sanat' ile tâbir olunması, işledikleri günahları ve suçları *sanat* hâline getirdiklerine işaret etmekledir. (III/1605-1606)

2) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an: 1

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ
قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم ۖ بَلْ أَنتُم بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ ۚ يَغْفِرُ لِمَن
يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ ۚ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ
رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَن تَقُولُوا مَا جَاءَنَا
مِن بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ ۖ فَقَدْ جَاءَكُم بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ ۗ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ
اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنبِيَاءَ وَجَعَلَكُم مُّلُوكًا وَآتَاكُم
مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٠﴾ يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ
الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ
فَتَنقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ
وَإِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا ۖ فَإِن يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا
دَاخِلُونَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ
عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ
غَالِبُونَ ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾

18. Bir de yehûd [yahudiler] ve nasârâ [hristiyanlar] 'Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz' dediler. De ki: 'Öyle de niçin size günahlarınızla azap ediyor?' Doğrusu siz O'nun yarattıklarından bir beşersiniz; dilediğine mağfiret ediyor, dilediğine azap! Göklerin ve yerin ve aralarındakilerin mülkü bütün Allah'ındır, nihayet dönüş de O'nadır!

19. Ey ehl-i kitab! Peygamberlerin arası kesildiği/bilinemez hâle geldiği bir fetret zamanında, bakınız size rasûlümüz geldi; tatlı ve acı hakîkatleri size beyan ediyor. 'Bize ne bişaretle sevindirecek bir müjdeci, ne ihtar ile gocunduracak bir inzarcı [uyarıcı] gelmedi!' demeyesiniz... İşte size hem beşîr, hem nezîr bir peygamber geldi ve Allah her şeye kadîrdir!

20-21. Bir vakit de Musa kavmine şöyle demişti: 'Ey kavmim! Allah'ın size olan nimetini düşünün; zira içinizde peygamberler vücuda getirdi ve sizi mülûk [özgür kimseler] yaptı ve size âlemînden hiç birine [kimseye] vermediği şeyi verdi! Ey kavmim! Haydi Allah'ın sizin için yazdığı arz-ı mukaddes'e girin ve arkanıza dönmeyin ki hüsrana düşerek berbad olursunuz!'

22. 'Yâ Musa!' dediler; 'orada bir kavim var, hepsi cebbar! Onlar oradan çıkmadıkça, biz oraya giremeyiz; şayet çıkarlarsa, biz de gireriz!'

23. Onların o korktukları kimselerden Allah'ın nimet-i imanına [iman nimetine] kavuşturduğu iki er çıktı dedi ki; 'Üzerlerine hücum edin, kapıyı tutun! Bir kere ona girdiniz mi muhakkak galipsiniz-dir. Haydin Allah'a mütevekkil olun, gerçekten mü'minlerseniz!'

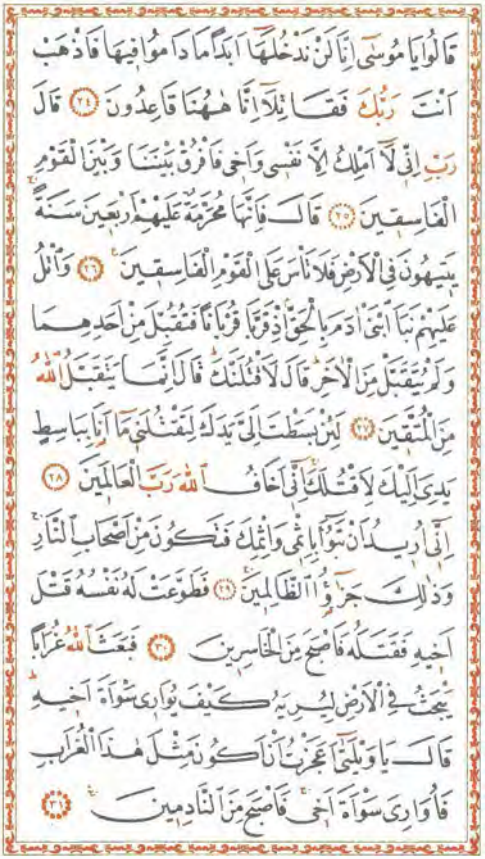
---

1) Peygamberler' ile *Beni İsrail peygamberleri*, 'Mülûk' ile *Beni İsrail kralları* kastedilebilirse de ayetin devamından Benî İsrail'in henüz *arz-ı mukaddes'e* girmediği, bir vatan edinmediği ve *krallar* dönemine ulaşmadığı anlaşılmaktadır. Oysa bazı müfessirler burada geçen 'Mülûk'(krallar) tâbirinin 'Ahrar' (özgür kimseler) demek olduğunu göstermişler ve hürriyetten/özgürlükten murad olunanın tam anlamıyla özgürlük, yani şahsî ve siyasî mânâda bir özgürlük olduğunu söylemişlerdir. (Ayrıntılı bilgi için bkz. III/1639-1641)

2) "Size vatan ve mesken olmak üzere takdir ve kısmet ettiği ..." (III/1641)

3) "Karşı konulamaz, istediğini zorla yaptıran veya iri ve güçlü, devgibi adamlar". (III/1643)

4) "Allah'tan ve Allah'a muhalefetten korkanlardan" iki kişi veya "Benî İsrail'in korkmakta oldukları cebbarların kavminden iki kişi". E. Hamdi Yazır ın birinci anlamın daha tercih edilir olduğunu söylemesine rağmen *Meâl* metnine ikinci anlamı koyması calib-i dikkattir! (Bkz. III/1647-1648)

قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا أَبَدًا مَّا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ
أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ ﴿٢٤﴾ قَالَ
رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ
الْفَاسِقِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً
يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾ وَاتْلُ
عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا
وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ
مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِن بَسَطتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ
يَدِيَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾
إِنِّي أُرِيدُ أَن تَبُوءَ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ
وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ
أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا
يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْأَةَ أَخِيهِ
قَالَ يَا وَيْلَتَىٰ أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَٰذَا الْغُرَابِ
فَأُوَارِيَ سَوْأَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴿٣١﴾

24. 'Yâ Musa!' dediler: 'Onlar orada bulundukça, biz oraya ebedâ [ebediyyen] giremeyiz. Haydi sen rabbinle git, ikiniz harb edin! Biz işte burada otururuz'.

25. Dedi: 'Yârab! Görüyorsun ben nefsimle kardeşimden başkasına, söz geçiremiyorum; artık bizimle o fâsıklar kavminin arasını ayır!'

26. Buyurdu ki: 'Artık orası onlara kırk yıl haram kılındı; oldukları yerde sersem dersem dönüp duracaklar. Artık acıma o fâsık kavme!'

27-29. Hem onlara Âdem'in iki oğlunun kıssasını hakkıyla oku! Hani ikisi birer yakınlık takdim ettiler de birinden kabul edildi, diğerinden edilmedi. 'Seni mutlak öldürürüm!' dedi. Öbürü 'Yok!' dedi; 'Allah ancak muttakîlerden kabul buyurur. Kasem ederim ki sen beni öldürmek için bana el uzatsan da ben seni öldürmek için sana el uzatacak değilim. Ben rabb'ul-âlemîn olan Allah'tan korkarım! Ben isterim ki sen benim günahımı da, kendi günahını da yüklenip varasın da o ateşe lâyıklardan olasın! Zâlimlerin cezası işte budur!'

30. Bunun üzerine nefsi, kendine kardeşini öldürmeyi kolay gösterdi; tuttu onu öldürdü. Artık hüsrana düşenlerden olmuştu.

31. Derken Allah bir karga gönderdi; yeri deşiyordu ki ona kardeşinin cesedini nasıl örteceğini göstersin! 'Eyvah!'dedi; 'şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini örtemedim ha!' Artık pişmanlığa düşenlerden olmuştu.

1) Bu, dinen *haram olmak* anlamında değil, *men olmak* anlamında *tekvini tahrim* ile kırk sene mahrum kalmaktır. (III/1649)

2) *Tîh* hem *masdar*, hem *isim* olduğundan dolayı 'Tîh'te kalmak' tâbiri iki mânâda anlaşılabilir. Birincisi şaşırıp son derece hayrette, kalmak nereye gittiğini bilememek, sersem sersem dönüp durmak, ikincisi (*Tîh* içinden çıkılmaz, yol bulunmaz *Çöl* demek olduğundan) *çölde kalmak* demektir. Birinci anlam peygamberler hakkında düşünülemez. Nitekim ayette varid olan ve azap/ceza ifade eden *yetihûne* bu anlamdadır ve bu anlamıyla Hz. Musa ile Hz. Harun *Tîh*'te kalmamışlardır. *çölde kalmak* ise mutlak mânâda böyle değildir. Bir çölde icra edilen vazifenin müşkil de olsa bir ceza ve azap olması gerekmez. (III/1649-1650)

3) *Kurban* Allah'a yakınlaşmak için kesilen hayvana ıtlak olunursa da asıl anlamı 'Allah'a yakınlaşmak için sunulan/takdim edilen herhangi bir şey' demektir ve gerek bilinen mânâsıyla hayvan kesmek ve gerekse diğer sadakalardan daha geniş bir mânâ taşır. (III/1653)

4) Bkz. Fatiha/2, an: 3

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا
بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا
وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ
جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم بَعْدَ
ذَٰلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ
يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا
أَن يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم مِّنْ
خِلَافٍ أَوْ يُنفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا
وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا
مِن قَبْلِ أَن تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ ﴿٣٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا
إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِي الْأَرْضِ
جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ
الْقِيَامَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾

32. Bu ecilden [sırf bundan dolayı] Benî İsrail'e Kitab'da bildirmiştik ki her kim bir nefsi [bir insanı], bir nefis mukabili [kısasa binaen] veya yeryüzünde [öldürülmeyi gerektiren] bir fesadı olmaksızın öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur; kim de bir adamın hayatını kurtarırsa, bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur! Celâlim hakkı için, rasûlerimiz onlara beyyinelerle [açık delillerle] geldiler de sonra içlerinden bir çoğu bütün bunların arkasından hâlâ yeryüzünde fesad ve cinayette israf etmekte bulunuyorlar!

33-34. Fakat Allah'a ve Rasûlü'ne harb etmeye kalkışan ve yeryüzünde fesada çalışanların cezası, taktîl olunmalarından [katledil-melerinden] veya asılmalarından veya ellerinin ayaklarının çapraz kesilmesinden veya bulundukları yerden nefyedilmelerinden başka birşey olmaz. Bu onlara dünya'da çekecekleri bir zillettir, ahiret'te ise kendilerine azîm [pek büyük] bir azap vardır! Ancak elinize geçirmezden evvel tevbe edenleri olursa, biliniz ki Allah gafûr-rahîm'dir!

35. Ey o bütün iman edenler! Allah'tan korkun [azabından sakının] ve O'na yaklaşmaya vesile arayın ve onun yolunda mücâhede edin ki felâha erebilesiniz!

36. Şüphesiz o küfredenler, bütün arz'daki ve daha bir o kadarı onların olsa da kıyamet günü'nün azabından kurtulmak için fidye verecek olsalar, kendilerinden kabul edilmez. Onlara elîm [gayet acı] bir azap vardır!

1) "Pervasızca kan döküp, can alıyorlar". (III/1660)
2) "Hapsedilmelerinden veya bulundukları yerden başka bir yere sürülmelerinden ... " (III/1664)
3) "Sadece iman ile yetinmeyip, en münasip sebeplere başvurmak yoluyla muhabbet-i ilâhîye'ye şâyan ameller işlemeye çalışın!" (III/1669)
4) *Felâh* kelimesi için bkz. Bakara/5, an:11; Mü'minûn/1, an:1
5) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1
dikkattir! (Bkz. III/1647-1648)

37. Ateşten çıkmak isteyecekler, fakat ondan çıkacak değillerdir; onlara, boyuna gidecek [sürekli] bir azap vardır!

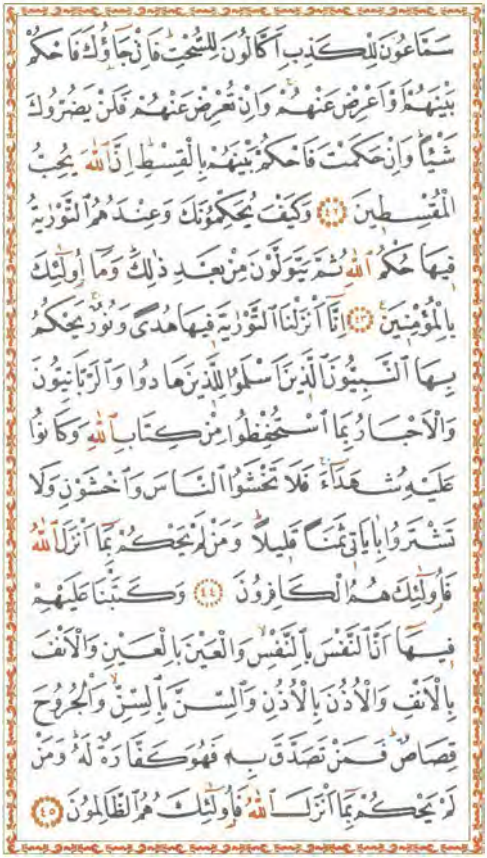
38. Hırsızlık eden erkek ve hırsızlık eden kadın sabit oldu mu ellerini kesin, kazandıklarına cezaen Allah'tan kelepçek; çünkü Allah azîz'dir, hakîm'dir!

39. Böyle iken her kim de işlediği zulmün arkasından tevbe edip salâha dönerse, Allah elbette tevbesini kabul buyurur; çünkü Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

40 Bilmez misin ki Allah, bütün semavât u arz mülkü O'nun? [Yine bilmez misin ki Allah'ın] dilediğini azaba çeker, dilediğinin günahını örter olduğunu? Allah her şeye kadîr'dir!

41. Ey o şanlı rasûl! Seni mahzun etmesin o küfürde yarış edenler; gerek o ağızlarıyla 'Amenna' [Biz mü'miniz] deyipde kalpleri mü'min olmayanlardan olsun ve gerek yahudi olanlardan! Onlar yalancılık etmek için dinlerler, sana gelmeyen diğer bir kavim için dinlerler, yerli yerinde söylenen kelimeleri sonradan tahrif ederler, 'Size böyle fetva verilirse tutun, verilmezse sakının!'derler. Kim ki Allah onun fitneye düşmesini murad etmiştir; sen -ihtimali yok- onun lehine Allah'tan zerrece bir şeye mâlik olamazsın! Onlar öyle kimselerdir ki Allah kalplerini tathîr etmek [arındırmayı] murad etmemiştir, onların dünya'da hakları bir zillet, ahiret'te de hakları azîm [büyük] bir azaptır!

1) "Şüphe ve mazeretten âzade olarak hırsızlıkları kesinleşmiş erkek veya kadın hırsızların yaptıklarına karşılık -bir daha yapmamaları için- bir bağ, bir tuşak, bir kelepçe olmak üzere ellerini kesin!" (III/1675)
2) Bkz. Nisa/46, an:1, Bakara/104, an: 2 ve Mâide/13
3) Krş. Bakara/6-7

42. Boyuna yalancılık için dinlerler, boyuna haram yerler... Artık sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister kendilerinden yüz çevir. Eğer yüz çevirirsen sana hiçbir zarar edemezler, şayet hükmedersen, aralarında adaletle hükmet; çünkü Allah adalet edenleri sever!

43. Yanlarında Tevrat, onda [da] hükmullah [Allah'ın hükmü] dururken seni nasıl hakem yapıyorlar? Sonra arkasından ne diye dönüyorlar? Öylelerin mü'minlerle alâkası yok!

44. Filvâki biz Tevrat'ı indirdik, onda bir hidayet, bir nûr vardı. Müslim olan nebiyyûn [peygamberler] yahudilere onunla hükmederlerdi; rabbaniyyûn ve ahbar da [fakihler ve âlimler de] Kitabullah'ın [Tevrat'ın] muhafazasına memur edilmiş olmaları ve üzerine nâzır ve murakıb [gözcü] bulunmaları hasebiyle hükmederlerdi. Artık insanlardan korkmayın, benden korkun, benim ayetlerimi birkaç paraya değişmeyin ey hâkimler! Her kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse, onlar hep kâfirlerdir!

45. Hem onda [Tevrat'ta] üzerlerine şöyle yazdık: 'Cana can, göze göz, buruna burun, dişe diş, cerhler [bu tür yaralar] birbirine kısastır'. Kim de bu hakkını sadakasına sayarsa [affederse], oona keffaret olur ve her kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmeze onlar hep zâlimlerdir!

1)Bu *muhafaza* (koruma) iki şekildedir: Birincisi, kalplerinde hıfz ve dilleriyle tâlim-tedrîs ve beyan etmek sûretiyle; ikincisi, hükümlerine ittiba edip gereğince amel ederek korumaktır. (III/1690)

2)Yahudiler kitaplarında (Tevrat'ta) yazılı ilahî hükümler ile de hükmetmez oldular ve her kim Allah'ın inzâl buyurduğu ahkâm ile hükmetmezse, işte bunlar da o zâlimlerdir, o haksızlar gürûhundan başka bir şey değillerdir! (III/1693) Bunlar *Benî Nadîr ve Benî Kureyza* hâdiselerinde olduğu gibi yahudilere yahudiliğin gereklerini tatbik etmeyen zâlimler gürûhundandırlar. (III/1694)

46. Arkadan da o peygamberlerin izleri üzerinde Meryem'in oğlu İsa'yı gönderdik bir tasdikçi olmak üzere önündeki Tevrat için ve ona İncil'i verdik; içinde bir hidayet ve nûr ve önündeki Tevrat'ı musaddık ve bir irşad ve mev"ize [öğüt] olarak muttakîler için...

47. Ehl-i İncil de onun [İncil'in] içinde Allah'ın indirdiğiyle hükmetsin ve kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse, hep onlar dinden çıkmış fâsıklardır!

48. Sana da bu hak kitabı indirdik, kitab cinsinden önünde olanı musaddık [tasdik edici] ve üzerine nigâhban [gözcü] hâkim olmak üzere; onun için sen de aralarında Allah'ın indirdiğiyle hükmet, bu sana gelen haktan ayrılıp da onların arzuları arkasından gitme! Her biriniz için bir şir'a yaptık, bir de minhac![1] Allah dileseydi hepinizi bir tek ümmet kılardı; lâkin sizi her birinize verdiği şeyde imtihan edecek! O halde durmayın, hayırlara yarış edin; nihayet dönümünüz hep Allah'adır! O vakit O sizlere nelerde ihtilâf ediyor idiğinizi haber verecektir.

49. Ve şu emri indirdik; aralarında sırf Allah'ın indirdiği ile hükmet, keyiflerine tâbi olma ve onlardan sakın, Allah'ın indirdiği ahkâmın birinden seni şaşırtmasınlar. Yine yüzçevirirlerse, bil ki Allah onların -bazı günahları sebebiyle- başlarına mutlaka bir musibet getirmek istiyor ve her halde insanlardan bir çoğu fâsıktırlar!

50. Durmuşlar da cahiliyyet devrinin hükmünü mü istiyorlar?[2] Kimmiş Allah'tan daha güzel hüküm verecek? Fakat bunu, yakîn şânından olan bir kavim anlar!

1) *Şir'a* gerçek hedefe götürür hususi birer yol; *Minhac* bütün şir'aları (yolları) ihtiva eden umumi bir cadde, açık/geniş bir yol. (III/1697). Bazıları *şir'a* ile *minhac*'ın bir mânâdan ibaret olup te'kid için tekrar edildiğine ve her ikisinden de muradın *din* demek olduğunu söylemişlerdir. (I.II/1698)

2) Krş. Mâide/45-47

3) Krş. Bakara/4, an:9

51. Ey o bütün iman edenler! Yehûd [yahudiler] ile Nasârâ'yı [hristiyanları] yâr tutmayın; onlar ancak birbirlerinin yârânıdırlar. İçinizden her kim onlara yardaklık ederse, muhakkak onlardan ma'duddur [sayılır]. Allah ise zulmedenleri doğru yola çıkarmaz!

Onun için yüreklerinde nifak illeti olanları görürsün ki onların içine koşar dururlar; 'Ne yapalım, tersine bir devrin başımıza dönmesinden korkuyoruz!' derler. Me'mul [umulur] ki Allah yakında o fethi veya nezd-i ilâhîsinden bir emir ihsan ediverir de nefislerinde gizlediklerine pişman olurlar.

Mü'minler de 'Ha' derler 'şunlar mı o sizinle beraber olduklarına olanca yeminleriyle Allah'a yemin edenler?' Bütün çabaladıkları boş una gitti de hüsran içinde kaldılar.

54 Ey o bütün iman edenler! İçinizden kim dininden dönerse duysun; Allah onun yerine öyle bir kavim getirecek ki Allah onları sever, onlar Allah'ı severler, mü'minlere karşı boyunları aşağıda [mütevazi ve merhametli], kâfirlere karşı başları yukarıda [izzetli], Allah yolunda mücâhede ederler, dil uzatanın levminden [kınamasından] korkmazlar. İşte o Allah'ın fazlıdır [lütûf ve ihsânıdır], onu dilediğine verirve Allah vasî'dir, alîm'dir!

55 Sizin velîniz; evvel Allah, sonra rasûlü, sonra o iman etmiş olanlardır ki namaza devam ederler ve rükû halinde zekât verirler.

56. Ve her kim Allah ve Rasûlü'ne ve iman edenlere yâr olursa, şüphe yok ki Allah hizbidir ancak galip olacaklar!

57 Ey o bütün iman edenler! Ne o sizden evvel kitab verilenlerden dininizi eğlence ve oyuncak yerine tutanları, ne de diğer kâfirleri dost tutmayın! Allah'tan korkun, eğer mü'minlerseniz!

1) Mü'minler yahudilere ve hristiyanlara iyilik etmekten, dostluk yapmaktan, onlara [illegible] olmaktan men edilmiş değillerdir; onları veli edinmekten, yardaklık etmekten nehyolunmuşlardır. Çünkü onlar mü'minlere yâr olmazlar! (III/1712)

2) Bkz. Bakara/10, an: 2

3) Basımda esas aldığımız *Mealî* metninde 've' bağlacı atlanmıştır. Kur'an'a uygun olarak tarafımızdan ve parantez içine alınmaksızın metne dahil edilmiştir. Bkz. III/1709. [D.C]

4) "Allah dostları veya Allah yardımcıları veya Allah taraftarları, Allah fırkasıdır ..." *II.* [illegible] bir kimsenin görüşüne tâ

58 Namaza ezan okuduğunuz zaman, onu bir eğlence ve oyun yerine koyuyorlar. Bu, işte onların akılları ermez bir gürûh olmalarından!

59 De ki: 'Ey ehl-i kitab! Siz sırf şunun için bizden hoşlanmıyorsunuz; biz Allah'a iman ettiğimiz gibi, hem kendimize indirilene, hem daha evvel indirilmiş olana iman etmekteyiz, sizin ise ekseriniz fâsıksınız!'

60 De ki: 'Size Allah yanında cezaca ondan daha fenasını haber vereyim mi? O kimseler ki Allah kendilerine lânet etmiş, gazabına uğratmış, onlardan maymunlar, hınzırlar [domuzlar] ve Tağut'a tapanlar yapmış, işte bunlar mevkîce daha fena ve düz yoldan daha sapkındırlar!'

61 Size geldiklerinde de 'Amenna' [Biz mü'miniz] derler; halbuki kâfir girmişler, kâfir çıkmışlardır. Neler ketmediyor idiklerini [gizlediklerini] ise, Allah kendilerinden daha iyi bilir!

62. Onlardan bir çoğunu görürsün ki günâha girmek, zulmetmek ve haram yemekte sürat yarışı yaparlar, her halde ne fena yaparlar!

63. Bari rabbaniyyûn ve ahbar bunları günâh söylemekten ve haram yemekten nehyetseler! Ne fena sanata alışmışlar!

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَوٰةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ
لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا
وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ ﴿٥٩﴾ قُلْ هَلْ
أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ
وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ
مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٦٠﴾ وَإِذَا جَاءُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا
وَقَد دَّخَلُوا بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ
وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ
السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ
عَن قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ
وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ
يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّا
أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ
وَالْبَغْضَاءَ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا
اللَّهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾

64 Bir de yahudiler 'Allah'ın eli bağlı! Dediler ve dedikleriyle elleri bağlandı ve mel'un [lânetli] oldular. Hayır! Onun iki eli de açık, dilediği gibi bahşediyor! Celâlim hakkı için sana rabbinden indirilen onlardan bir çoğunun tuğyanını [azgınlığını] ve küfrünü artıracaktır. Mâmafih biz onların arasına kıyamete kadar sürecek buz ve adavet [kin ve nefret] bıraktık; her ne zaman harb için bir yangın tutuşturdularsa, Allah onu söndürdü. Hep yeryüzünde fesat için koşarlar, Allah ise müfsidleri sevmez!

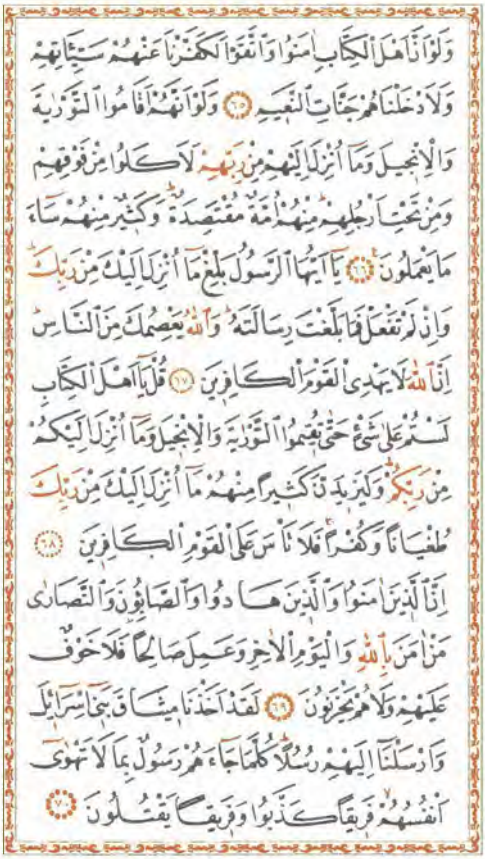
---

1 Krş. Bakara/257, an: l; Nisa/51 ve 60, an: 1. (Al-mun[illegible] de[illegible] yapılmalarının keyfiyeti ve izahı için bkz. III/1725-1726 ve krş. Bakara/65-66 an:3)

2 "Yahudi fakihleri ve âlimleri". Krş. Mâide/44

3 *"Eli bağlıdır;* dilediği gibi tasarrufa kâdir değildir, her istediğini yapamaz, dolayısıyla infak ve ihsân da edemez, dardır/dardadır bol rızık veremez" veya *"Eli sıkıdır;* tabiatında cimrilik vardır, vermek istemez, isteyemez". Burada 'Eli bağlıdır' demek ile 'Eli sıkıdır' demek arasında fark vardır. Birincisi 'el darlığı' gibi fakr veya acz ve mânia ifade eder, ikincisi ise böyle bir acz ve engel olmaksızın servet ve kudreti varken- cimrilik yapmayı anlatır. (III/1727-1728)

4 "Onun iki eli de açık" ibaresinin[illegible] bir ifade olduğu aşikârdır. (Geniş bilgi için bkz. III/1729-1733)

65. Eğer ehl-i kitab iman etselerdi, Allah'tan korksalardı; şüphesiz kabahatlerini keffaretler [örter] ve kendilerini naîm cennetlerine koyardık.

66. Eğer onlar Tevrat'ı ve İncil'i ve rableri tarafından kendilerine sair indirileni doğru tutsalardı; elbette hem üstlerinden yerlerdi, hem ayaklarının altından! İçlerinden mutedil [ve tarafsız] bir ümmet yok değil, lâkin çoğu ne kötü işler yapıyorlar!

67. Ey şanlı rasûl! Sana rabbinden her indirileni tebliğ et; etmezsen, onun risaletini eda etmiş olmazsın! Allah seni insanlardan koruyacak, emin ol Allah kâfirleri muradlarına erdirmeyecek!

68. De ki: 'Ey ehl-i kitab! Siz Tevrat'ı ve İncil'i ve daha size rabbinizden indirileni tutup icra etmedikçe, hiçbir şey değilsiniz!'Celâlim hakkı iç in, sana rabbinden indirilen (bu Kur'an), onlardan bir çoğunun tuğyanını [azgınlığını] ve küfrünü artıracak! O halde kâfirlere acıyacağın tutmasın!

69. Şüphe yok ki iman edenler ve yahudiler, sâbîler, nasrânîler [hristiyanlar]; bunlar içinden her kim Allah'a ve ahiret gününe iman edip de sâlih olarak çalışırsa, artık onlara korku yoktur ve onlar mahzun olacak değillerdir!

70. Celâlim hakkı için, [biz bu iman esası üzere] Benî İsrail'in mîsakını aldık ve kendilerine rasûller gönderdik; canlarının istemediği bir hükümle bir rasûl geldikçe onlara; bir takımına yalancı dediler, bir takımını da öldürüyorlardı.

1) Burada iki mânâ söz konusudur: Birincisi bu *mutedil* kimseler, ehl-i kitab'dan Hz. Peygamber'e iman etmiş kimselerdir. İkincisi ehl-i kitab içinde kendi dinlerinde adl ü müstakim olan ve Hz. Peygamber'e iman etmemiş olmamakla beraber, şiddetli bir inad ve kabalığı bulunmayıp, mutedil ve tarafsız kimselerdir ki zaten iman edecekler bunların içinden çıkar. Bizce zâhir olan bu ikinci mânâdır. (III/1736)

2) Bir kıraate göre: "Allah'ın risaletlerini tamamen ifa etmemiş, vazifeni yapmamış olursun!" (III/1737)

3) "Mü'min ve gayr-i mü'min, her kim ise mü'min bahtiyardır" denildiğinde, bu bahtiyarlık mü'mine *kasr* olunmuş, gayr-i mü'min ise *istisna* edilmiş olur. "Mü'min ve gayr-i mü'min, her kim mü'min olur ise bahtiyar olur" dendiği zaman da gayr-i mü'mine iman *teklif* edilmiş olur ve bu şart ile ona bahtiyarlık *va'dedilmiş* olur. Bu ayetin gayet sarih ve aşikâr mânâsı budur. (III/1739 ve krş. Bakara/62, an:1-2)

وَحَسِبُوٓا۟ أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ
عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ كَثِيرٌ مِّنْهُمْ ۚ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا
يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾ لَقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ
ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ ۖ وَقَالَ ٱلْمَسِيحُ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبَّكُمْ ۖ إِنَّهُۥ مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ
حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ ٱلْجَنَّةَ وَمَأْوَىٰهُ ٱلنَّارُ ۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ
مِنْ أَنصَارٍ ﴿٧٢﴾ لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ ثَالِثُ
ثَلَٰثَةٍ ۘ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّآ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۚ وَإِن لَّمْ يَنتَهُوا۟ عَمَّا
يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
﴿٧٣﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى ٱللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ ﴿٧٤﴾ مَّا ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ
مِن قَبْلِهِ ٱلرُّسُلُ ۖ وَأُمُّهُۥ صِدِّيقَةٌ ۖ كَانَا يَأْكُلَانِ ٱلطَّعَامَ ۗ
ٱنظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ ٱلْءَايَٰتِ ثُمَّ ٱنظُرْ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ
﴿٧٥﴾ قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ
ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ۚ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾

71. Hem başlarına bir fitne kopmayacak sandılar da kör ve sağır kesildiler, sonra Allah tevbelerini kabul buyurdu, sonra içlerinden bir çoğu yine kör ve sağır kesildiler. Şimdi de Allah görüyor ne yapıyorlar!

72. Elbette küfretti şunlar; 'Allah Meryem'in oğlu Mesih'tir' diyenler! Halbuki Mesih şöyle demişti: 'Ey Benî İsrail! Hep Allah'a ibadet ediniz; O benim de rabbim, sizin de rabbiniz! Allah'a kim şirk koşarsa, Allah ona cennetini haram etmiştir ve varacağı yer ateştir ve zâlimlerin ensarı [yardımcısı] yoktur!'

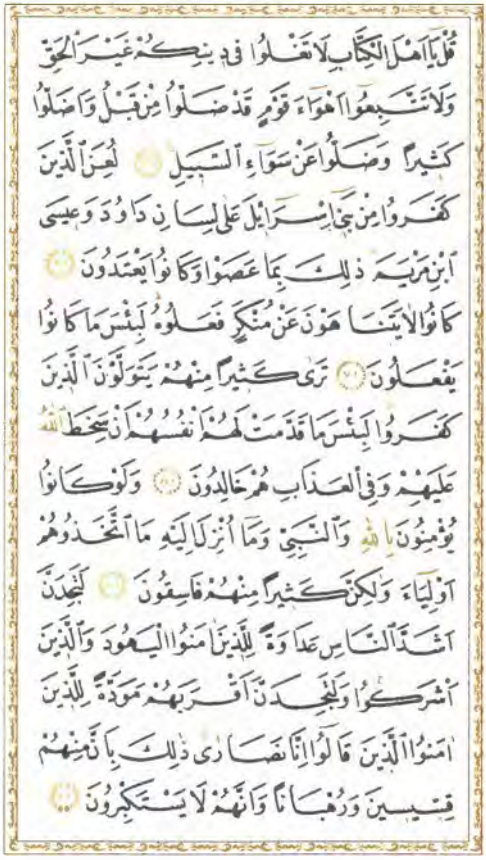
73. Elbette küfretti şunlar; 'Allah üçün üçüncüsü' diyenler! Halbuki bir tek ilâhtan başka ilâh yok! Eğer bu dediklerinden vazgeçmezlerse, elbette içlerinden kâfir kalanlarına şüphesiz ki bir elîm [gayet acı] azap dokunacaktır!

74. Daha Allah'a tevbe edip istiğfar etmeyecekler mi? Allah gafûr-rahîm'dir!

75. Meryem'in oğlu Mesih başka bir şey değil, sade [sırf] bir rasûldür; kendisinden evvel de birçok rasûller geçti. Anası da gayet doğru bir kadın; ikisi de yemek yerlerdi. Bak biz ayetlerimizi onlara nasıl açık anlatıyoruz? Sonra da bak onlar nasıl çevriliyorlar?

76. De ki: 'Yâ!.. Daha siz Allah'ı bırakıyorsunuz da size kendiliklerinden ne bir zarara, ne bir faydaya mâlik olmayan [âciz] şeylere mi tapıyorsunuz? Halbuki Allah, işiten-bilen ancak O!

1) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1
2) "Tevbe ve istiğfar ederlerse kendilerine mağfiret eder, onları lütuf ve rahmetiyle mesud eyler".(III/1778)
3) "Bu açık hakikatlerden ne fena saptırılıyorlar da aslı esası olmayan bâtıl sevdalar peşinde dolaştırılıyorlar?" (III/1781)

77. De ki: 'Ey ehl-i kitab! Dininizde haksız ifrata dalmayın! Bundan evvel şaşmış, bir çoklarını da şaşırtmış ve yolun doğrusundan sapmış bir kavmin hevaları ardından gitmeyin!'

78 79. Benî İsrail'den o küfredenler, hem Dâvud'un, hem Meryem'in oğlu İsâ'nın lisanıyla tel'in edildiler [lânet olundular]. Bu, onların isyan etmeleri ve hakkın hududunu tecavüz eder olmaları sebebiyle idi, işledikleri bir münkerden vazgeçmezlerdi. Filhakîkâ ne fena yapıyorlardı!

80 Onlardan bir çoğunu görürsün ki Allah'ı tanımayanlara yardaklık ederler; elbette nefislerinin kendileri için takdim ettiği hediye ne çirkin! Allah onlara gazab etti ve azapta muhalleddir [ebedî kalacaklardır] onlar!

81. Eğer Allah ve Peygamber'e ve ona indirilene imanları olsaydı, o kâfirleri yâr tutmazlardı. Lâkin onların çoğu imandan uzak fâsıklardır!

82. Nâsın [insanların] mü'minlere adavetçe [düşmanlık bakımından] en şiddetlisini, her halde yahudilerle müşrikler bulacaksın! Mü'minlere meveddetçe [sevgice] en yakınlarını da her halde 'Biz nasârâyız!' [Hristiyanız] diyenler bulacaksın! Sebebi; çünkü bunların içinde âlim keşişler ve târik-i dünya [dünyadan yüz çevirmiş] rahibler vardır ve bunlar kibretmezler!

---

77 Ifrat esasında oku ileriye atmaktır. Herhangi bir şeyin kadr ü menzilesini geç-mek ve haddini tecavüz edip ileriye gitmek şeklinde de kullanılmıştır. 'Dinde gulüvv/ifrata dalmak' iki türlüdür. Birincisi *hakk gulüvv*'dür ki 'Salâbet, verâ, ittika, ictihad-mücâhede, gayret ve hamiyyet-i diniyye' dahi tabir olunur ve dinin hakikatlerini, inceliklerini araştırıp, tahkik ve tedkîk etmek ve hükümlerini kemâl-i dikkatle uygulamaktır. Hak olan hususlarda ne kadar ileri gidilse, ifrat ve taassuh sayılmaz! İkincisi de *bâtıl ve hakkı gulüvv*'dür ki 'taassub ve hamiyyet-i cahiliyye' diye tâbirolunur ve şüpheler arkasına düşerek ifrat veya tefritile hakkı tecavüz etmek ve zâhir olan hakkı teslim etmeyip hilafını iltizam eylemektir. İşte ayette 'gayr'ul-hakk'(haksız) diye yapılan vurguyla bu tür bir *gulüvv* (aşırılık) yasaklanmıştır! (III/1784-1785)

2 "İlim ve ibadetle meşgul keşişler". (III/1792)

وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا
عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾
وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَن يُدْخِلَنَا
رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴿٨٤﴾ فَأَثَابَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَٰلِكَ جَزَاءُ
الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ
أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ
مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾
وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي
أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ
وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدتُّمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ
إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ
أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ
أَيَّامٍ ذَٰلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ
كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

83-84. Peygamber'e indirileni [Kur'an'ı] dinledikleri zaman da gözlerini görürsün ki âşina çıktıkları haktan yaşlar dolup boşanarak 'Yâ rabbena!' derler; 'inandık/iman getirdik, şimdi sen bizi şehadet getirenlerle beraber yaz! Hem biz niye iman etmeyelim Allah'a ve bu bize gelen hakka, bütün emelimiz rabbimizin bizi sâlihîn [sâlihler] zümresinin maiyetine koyması iken?'

85. Böyle demelerine mukabil Allah da kendilerine sevap olarak altından ırmaklar akan cennetleri verdi; içlerinde muhalled [ebedî] kalmak üzere onlar ki işte muhsinlere mükâfat odur!

86. Küfredip ayetlerimizi tekzib eyleyenler ise, onlar hep ashab-ı cahîm [ateş ehli] dirler!

87. Ey o bütün iman edenler! Allah'ın size helâl kıldığı nimetlerin hoşlarını kendinize haram etmeyin, aşırı da gitmeyin; çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez!

88. Hem Allah'ın size merzûk kıldığı [rızık olarak verdiği] nimetlerden helâl ve hoş olarak yeyin, hem de kendisine mü'min bulunduğunuz Allah'tan korkun!

89. Allah sizi yeminlerinizde bilmeyerek ettiğiniz- lağv ile muâhaze etmez lâkin bile bile aktetdiğiniz yeminlerle sizi muâhaze buyurur; bunun da kefareti çoluğunuz-çocuğunuza yedirdiğiniz[in] orta derecesinden on fakiri doyurmak, yahut giydirmek, yahut bir esir âzad etmektir. Bunlara gücü yetmeyen üç gün oruç tutar. İşte yemin ettiğiniz vakit, yeminlerinizin kefareti bu! Bununla beraber yeminlerinizi gözetin! Böyle beyan ediyor Allah size ayetlerini ki şükredesiniz.

1) Bkz. Âlu İmran/15, an: 2
2) Bkz. Lokman/1-5, an:1
3) "Yalan kasdı bulunmayan ve doğru zannedilerek yapılıp da hakîkatin hilafına zuhur eden boşuna yeminlerle..."(Krş. Bakara/225, an:1)
4) "Şöyle yapacağım, böyle yapacağım yahud şöyle olursa şöyle edeceğim' tarzında geleceğe yönelik olmak üzere kendinizi bağladığınız yeminlerle... (III/1801 ve krş. Bakara/225, an: 2)

90. Ey o bütün iman edenler! İçki, kumar, putlar, kısmet çekilen zarlar, hep şeytan işi murdar [aklınızın tiksineceği pis] bir şeydir; onun için siz ondan kaçının ki yakayı kurtarasınız!

91. İçki ile kumarda şeytan sırf aranıza adavet [düşmanlık, nefret] ve kin düşürmeyi ve sizi Allah'ı anmaktan ve namaz kılmaktan alıkoymayı ister. Artık vazgeçiyorsunuz değil mi?

92. Allah'ı dinleyin, Peygamber'i dinleyin de [muhalefetten] sakının; eğer kulak asmazsanız biliniz ki rasûlümüze düşen sade açık bir tebliğden ibarettir!

93. İman edip de, salâhlı salâhlı işler yapan kimseler, bundan böyle sakındıkları ve imanlarında sebat ile salih salih işlerine devam eyledikleri, sonra takvalarında ve imanlarında rüsûh buldukları [bir kesinliğe eriştikleri] sonra bu takva ile beraber her yaptığını güzel yapan ihsân mertebesine erdikleri takdirde, mukaddema [daha önce] tattıklarında kendilerine bir beis yoktur! Allah muhsinleri sever!

94. Ey o bütün iman edenler! Haberiniz olsun, Allah gaybda kendisinden [gıyabında kendisini tanıyıp azabından] korkanları meydana çıkarmak için, muhakkak ki sizleri av gibi bir şeyle imtihan edecek; bir av bolluğu ki isteseniz elleriniz de yetişebilecek, mızraklarınız da... Kim bunun üzerine tecavüzde bulunursa, işte ona elîm [gayet acı] bir azap var!

95. Ey o bütün iman edenler! Sizler İhram'da iken avı öldürmeyin; içinizden her kim onu amden [kasden] öldürürse, ona mevaşîden öldürdüğünün misli bir ceza vardır ki Kâbe'ye vasıl olmuş [varacak] bir kurbanlık olmak üzere... Buna aranızdan adalet sahibi iki adam hükmeder veya bir kefaret vardır ki o nispette fukarayı doyurmak veya onun dengi oruç tutmaktır; tâ ki bu suretle ettiğinin vebâlini tatsın! Allah geçmişi af buyurdu; fakat kim bir daha yaparsa, Allah ondan onun intikamını alacak! Allah azîz'dir, intikamı vardır!

1) Bkz. Bakara/219 an: 3-4
2) "Öldürdüğü ava benzer hayvanlardan -deve, sığır, davardan- bir ceza lâzım gelir..." (III/1815)

96. Deniz avı ve yemesi size helâl kılındı ki size ve seyyar[yolculukta] olanlarınıza medar olsun! Kara avı ise İhram'da bulunduğunuz müddetçe üzerinize haram kılındı! Hep huzuruna haşrolunacağınız [varıp toplanacağınız] Allah'tan korkun!

97. Allah Kâbe'yi; o Beyt-i Haram'ı insanlar için bir medar-ı hayat kıldı, o şehr-i haram'ı da, o boyunları bağsız ve bağlı kurbanlıkları da... Bütün bunlar şunu bilesiniz içindir ki Allah göklerdekini ve yerdekini bilir ve hakîkat Allah her şeye alîm'dir!

98. Malûmunuz olsun ki hakîkaten şedid'ul-ikab'dır [azabı çok şiddetli olandır] Allah! Hem de hakîkaten gafûr u rahîm'dir Allah!

99. Peygamber'in üzerindeki ancak bir tebliğdir; açıkladığınız ve gizlediğiniz şeylerin hepsini bilecek olan ise, ancak Allah'tır!

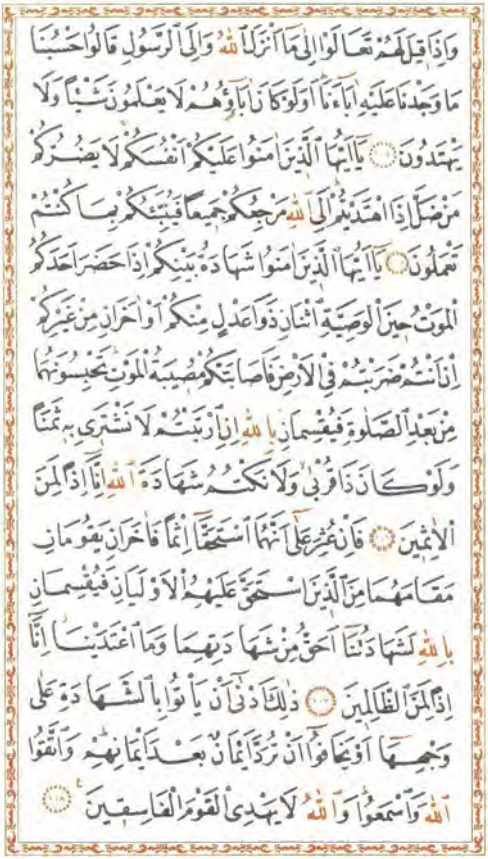
100. De ki: 'Murdarla temiz bir olmaz, murdarın çokluğu tuhafına da gitse!'[2] O halde ey temiz özü, düş ünür beyni olanlar! Allah'a [sığınıp] korunun ki felâha eresiniz!

101. Ey o bütün iman edenler! Öyle şeylerden sual etmeyin ki size aç ılırsa fenanıza gidecektir;halbuki Kur'an indirilmekte iken sorarsanız, onlar size açılır. Allah onlardan şimdilik af buyurdu. Allah gafûr-halîmdir!

102. Filvâki öyle meseleleri sizden evvel bir kavim sordu da sonra o yüzden kâfir oldular!

103. Ne bahîre, ne sâibe, ne vasîle, ne hâm' dan hiçbirini Allah meşrû kılmadı; lâkin küfretmekte olan kimseler, Allah nâmına yalan söyleyerek O'na iftira ediyorlar. Çoklarının da akılları yok!

1) "Halkbununla tutunur-kalkınır, din ve dünyaları bununla kâimdir" (III/1817)
2) "Bir şeyde kötünün çokluğu hoşuna gitse bile hiçbir zaman habis ile tayyib, iyi ile kötü, temiz ile pis, helal ile haram bir olmaz!" (III/1818)
3) Cahiliyye döneminde Araplar, bir dişi deve beş batın doğurur ve beşinci erkek olursa, kulağını yarıp salıverirlerdi ve artık onu ne sağarlar, ne de binerlerdi ki buna *bahîre* denir. Bir kimsenin başına bir dert geldiğinde iyileştiği takdirde devesini salar, kullanılmasını yasaklardı ki buna *sâibe* denir. Koyun dişi doğurursa kendilerinin, erkek doğurursa ilahlarının olurdu. Şayet ikisini birden doğurursa, bu dişiden dolayı erkeğini de kurban etmezlerdi ki buna *vasîle* denir. Bir erkek devenin dölünden on batın doğarsa, ona binmezler ve hiçbir sudan ve otlaktan onu men etmezlerdi ki buna *hâm* denir. (III/1823)

104. Bunlara 'Gelin Allah'ın indirdiği ahkâma ve Peygamber'e!' denildiği zaman da 'Bize atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeyler yeter!' diyorlar. Ya ataları bir şey bilmez ve doğru yola gitmezler idiysede mi?

105. Ey o bütün iman edenler! Sizler kendinizi düzeltmeye bakın; siz doğru gittikten sonra öte taraftan sapanlar size bir ziyandokunduramaz!Hepinizin varacağınıhayet Allah! O vakit haber verecek O size neler yapıyordunuz.

106. Ey o bütün iman edenler! Herhangi birinize ölüm hâli geldiği o vasiyet zamanı, aranızdaki şehadet ya kendinizden adalet sahibi iki adam veya yolculuk ediyordunuz da ölüm musibeti başınıza geldiyse, sizin gayrinizden iki diğeridir. Bunları namazdan sonra alıkorsunuz; şüphelendiğiniz takdirde şöyle yemin ederler: 'Billâhi! Hısım [akrabamız] da olsa yeminimizi hiçbir bedele değişmeyiz, Allah'ın şehadetini ketm de etmeyiz [gizlemeyiz]; biz o takdirde şüphesiz vebâle girenlerden oluruz!'

107. Eğer bunların bir vebâle müstehıkk olduklarına vukuf hâsıl edilirse, o vakit ercah [daha tercihe şâyan] olan bu ikinin yerine, bunların aleyhlerinde bulundukları mukabil [karşı] taraftan diğer iki kişi dikilir; şöyle yemin ederler: 'Billâhi! Bizim şehadetimiz, onların şehadetinden daha doğrudur ve hakkı tecavüz etmedik; şüphesiz o takdirde zâlimlerden oluruz!'

108. Bu, işte şehadeti olduğu gibi eda etmelerine veya yeminlerinden sonra yeminlerinin reddedilmesinden korkmalarına en yakın bir çaredir. Allah'tan korkun ve iyi dinleyin; çünkü Allah fâsıklar gürûhunu doğru yola çıkarmaz!

1) "Akrabanızdan, kabilenizden"veya "mü'minlerden .." (III/1830)
2) "Kabilenizden, akrabanızdan olmayan mü'minlerden" veya "gayri müslim-lerden..." (III/1830)
3) "Hakîkati tahrif etmek/yalan söylemek gibi bir günah işlediklerine muttali olunursa..." (III/1835)
4) "Allah'ın o gününden korkun!" Bu ibareyi bir sonraki ayetle birlikte mülâhaza etmek gerekir.

109. ... o gün ki Allah bütün rasûlleri toplayacak da 'Size ne cevap verildi?' buyuracak; 'Bizde ilim yok, sensin allâm'ul-guyûb, sen!' Diyecekler.

110. Allah [şöyle] buyurduğu vakit; 'Yâ İsa ibn Meryem! Sana ve vâlidene [annene] olan nimetimi düşün; hani seni Ruh'ul-Kuds [Cebrail] ile müeyyed kıldım [destekledim]! Nâsa kelâm söylüyordun [insanlarla konuşuyordun] hem beşikte, hem yetişkin iken ve hani sana kitabet, hikmet, Tevrat ve İncil öğrettim ve hani benim iznimle çamurdan kuş biçimi gibi taslıyordun [yapıyordun], içine üflüyordun da benim iznimle bir kuş oluveriyordu; hem anadan doğma âmâyı ve abraşı benim iznimle iyi ediyordun ve hani ölüleri benim iznimle hayata çıkarıyordun ve hani senden Benî İsrail'i defetmiştim; o vakit ki onlara o açık mu'cizeleri getirmiştin de içlerinden kâfirlik edenler şöyle demişti: 'Bu apaçık bir sihirden baş ka bir şey değil!'

111. Ve hani 'Bana ve rasûlüme iman edin!' diye Havariyyûn'a [havarilere] ilham etmiştim; 'İman ettik! Bizim şüphesiz müslimler olduğumuza şahid ol!'demişlerdi.

112. Bir vakit de o Havariyyûn 'Yâ İsâ ibn Meryem! Rabbin bize semadan bir mâide [sofra] indirebilir mi?' demişlerdi. 'Allah'tan korkun mü'minseniz!' Dedi.

113. 'Biz' dediler; 'istiyoruz ki ondan yiyelim, kalplerimiz itminan bulsun da senin bize doğru söylediğini bilelim ve ona şehadet edenlerden olalım'.

1) "Allah'ın o gününden korkun! O gün ki..." Burada geçen 'yevm' (gün) kelimesi, bir önceki ayette geçen 'Ittekûllahe' ibaresindeki Allah' kelimesinden bedeldir. (III/1838)

2) "Ümmetlerimizin kalplerinde gizlediklerini arkamızdan neler yaptıklarını ancak sen bilirsin, zâhirde bize gösterdiklerini de sen bizden iyi bilirsin!" (III/1838)

3) "Allah'ın şöyle dediği/diyeceği günden sakının ki..."; yani Allah'ın böyle diyeceği muhakkaktır, böyle derse ne yaparsın. (III/18401841)

4) Krş. Alu İmran/48-49ve 111. ayet için bkz. Âlu İmran/52

5) Bir kıraate göre: "Semadan bize bir sofra indirmesini rabbinden isteyebilir misin?" İbare nasıl anlaşılırsa anlaşılsın bu soruda bir harika, bir *mu'cize talebi* vardır. Oysa *mu'ciseler* gaye değil, delillerdir. Mü'min ise delil getirilen şeyin kendisine iman etmiştir. Bunun için *mu'cize talebi* küfrün şiârıdır, Hakkın kudretini imtihan sevdasıdır. Mü'minin *mu'cize* talebinde ısrarı asla caiz olmayacağı gibi, *mu'cize* talep ediyor görünmesi bile imanında bir şüpheyi îma edeceği cihetle su-i edebdir! (III/1845)

114. İsa ibn Meryem şöyle yalvardı: 'Yâ Allah! Ey bizim yegâne rabbimiz! Bize semadan bir mâide [sofra] indir ki bizim için hem evvelimiz, hem ahirimiz için bir bayram ve kudretinden bir nişâne ola ve bizleri merzûk eyle ki sen hayr'ur-râzikîn'sin [rızık verenlerin en hayırlısı sensin]!

115. Allah buyurdu ki: 'Ben onu sizlere elbette indiririm; fakat ondan sonra içinizden her kim nankörlük ederse, artık onu âleminden hiç birine [kimseye] yapmayacağım bir azap ile tâzib ederim!'

116-118. Hem Allah [şöyle] buyurduğu vakit; "Ey Meryem'in oğlu İsa! Sen mi dedin o insanlara 'Beni ve anamı Allah'ın yanında iki ilâh edinin!' diye?" 'Hâşâ!' der; 'Münezzeh sübhansın yârab! Benim için hak olmayan bir sözü söylememe bana yakışmaz; eğer söyledimse elbette malûmundur. Sen benim nefsimdekini bilirsin, ben ise senin zâtındakini bilmem! Şüphesiz ki sen allâm'ul-guyûb'sun [her şeyi bilirsin]! Sen bana ne emrettinse, ben onlara ancak onu söyledim; hep 'Rabbim ve rabbiniz Allah'a kulluk edin!'dedim ve içlerinde bulunduğum müddetçe üzerlerinde şahid idim. Vaktâ ki beni içlerinden aldın, üzerlerinde murâkıb [gözcü] ancak sen kaldın ve zaten sen her şeye şahidsin! Eğer onlara azap edersen, şüphe yok ki senin kullarındırlar ve eğer kendilerine mağfiret kılarsan, yine şüphe yok ki sen o azîz-hakîm'sin!'

119. Allah buyurur ki: 'Bu, işte sâdıklara sadakatlerinin fayda vereceği gündür! Onlara altından ırmaklar akar cennetler var; ebediyyen içlerinde kalmak üzere onlar!' Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı! İşte o fevz-i azîm [büyük kurtuluş] bu!

120. Allah'ındır bütün o göklerin ve yerin ve bunlarda ne varsa hepsinin mülkü; ve O her şeye kadîr, daima kadîrdir!

---

1) Bu sofranın inip inmediği hususunda ihtilaf edilmiş ve bazıları indiğini söylerken, bazıları [da] inmediğini, Allah Teâlâ o şartile indirmeyi va'd edince, istiğfar edip 'böyle bir tehlikeyi arzu etmeyiz' dediklerini söylemişlerdir. Mücahid'den ise bunun *mu'cize* talebinde ısrar edenler için Allah Teâlâ'nın verdiği bir *mesel* olduğu nakledilmiştir. (III/1847-1848)

2) Bkz.Alu-İmran/51

6. En'âm Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

165 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Hamd o Allah'ın hakkıdır ki gökleri ve yeri yarattı, zulmetleri ve nûru yaptı! Sonra da hakkı tanımayanlar bunları kendilerini yaratana denk tutuyorlar!

2-4. O, o hâlıktır ki sizi bir çamurdan yarattı, sonra bir eceli bitirdi; bir ecel de nezdinde müsemma! Sonra da siz daha şüphe ediyorsunuz. Halbuki O, göklerde de Allah, yerde de, sizin içinizi de bilir, dışınızı da, daha ne kesbedeceksiniz onu da bilir! Böyle iken onlara rablerinin ayetlerinden herhangi bir ayet gelmiyor ki mutlak ondan yüz çevirmiş olmasınlar!

5. İşte en belli hak [Kur'an] geldiği zaman da kendilerine, yalan dediler; fakat yakında onlara ne ile istihza etmekte olduklarının haberleri gelecek!

6. Görmediler mi önlerinde kaç karn helâk ettik? Bu yerde onlara, size vermediklerimizi vermiştik ve üzerlerine semayı bol bol salıvermiştik, ırmakları ayaklarının altından akar bir hâle getirmiştik; öyle iken onları günahlarıyla helâk ettik de arkalarından yeni bir karn olarak başkalarına neş'et verdik!

7.) Sana kâğıt üzerinde yazılmış olarak bir kitab indirseydik de onu elleriyle yoklasaydılar, her halde o küfürlerinde inat edenler yine diyeceklerdi ki 'Bu apaçık bir sihirden başka birşey değil!'

8.) Bir de 'Şunun üzerine bir melek indirilse de görsek â!' diyorlar. Eğer öyle bir melek indirseydik, her halde iş bitirilmiş olur, kendilerine bir an bile göz açtırılmazdı!

1) Allah Teâlâ her insana *ölumuyle sonu erecek* bir süre tanımıştır. Nitekim her eceli yetenin/süresi bitenin öldüğü malûmdur. 'Bir ecel de nezdinde müsemma' birinci ecel bittiğinde ikinci ecel, *ikinci bir hayat süresi* başlar ebedî sevap veya ebedî ceza devresi gelir. Bu ecelin sonu yoktur. (III/1874-1877) 2)

2) İyi kötü, gizli açık her neye hak kazanıyorsanız onu da bilir, *o ecel-i müsemma* geldiğinde hak etmiş olduğunuzu verir'. (III/1818) Bkz. Bakara/15, an: 6

3) "Biz zaman zaman ne sivrilmiş ümmetler, ne cemaatler/topluluklar helâk ettik". (III/1878)

5) "... arkalarından yerlerine diğer nesiller, başka topluluklar ikame ettik!" (III/1879)

9. Kendisini bir melek kılaydık, yine onu bir er [bir erkek] kılacaktık ve düşmekte bulundukları şüpheye, onları yine düşürecektik!

10. Kasem olsun ki (yâ Muhammed) senden evvel gönderilen peygamberlerle de eğlenildi; fakat o eğlendikleri hak, o maskaralığı edenleri çepeçevre kuşatıverdi.

11. De ki: 'Yeryüzünde dolaşın da bakın, o peygamberlere yalancı diyenlerin akibeti nasıl olmuş?'

12-13. 'Kimin şu göklerdeki ve yerdeki?' de! 'Allah'ın!' de! O kendi uhdesine rahmeti yazdı. Her halde sizi kıyamet gününe toplayacak, bunda şüpheye mahal yok! Nefislerine yazık edenlerdir ki [bu hakîkate] iman etmezler! Halbuki gecede, gündüzde barınan ne varsa O'nun ve işiten-bilen ancak O!

14-15. 'Yâ!..' de; 'O göklerin, yerin yaradanı [olan] Allah'tan başkasını mı velî ittihaz edeceğim [dost edineceğim]? Halbuki O besliyor da kendisi beslenmekten münezzeh bulunuyor'. 'Ben' de; 'cidden ehl-i islâm'ın birincisi olmakla emrolundum ve [bana] 'Sakın müşriklerden olma!' buyuruldu'. 'Ben' de; 'rabbime isyan edecek olursam, cidden büyük bir günün azabından korkarım!'

16. Kim kendisinden o gün azap bertaraf edilirse, işte onu rahmetiyle yarlığamıştır ve işte ayan-beyan kurtuluş odur!

17-18. Eğer Allah sana bir keder dokundurursa, onu O'ndan başka açacak yoktur ve eğer sana bir hayır dokundurursa, yine O her şeye kadîrdir! Kullarının üstünde kâhir O, hakîm O, habîr O!

1) Burada 'onu bir er/erkek kılacaktık' buyurulması şâyan-ı dikkattir. Böylelikle meleğin *kadın suretinde* gönderilmesi ihtimali bulunmadığı bilhassa anlatılmıştır. Çünkü kâfirler melekleri *dişi olarak* tahayyül ediyorlardı. (III/1882)

2) Bir kıraate göre: "Allah kimden o gün azabı bertaraf ederse..." (III/1891)

19. De ki: 'Hangi şey şehadetçe en büyüktür?' De ki: 'Allah şahid benimle sizin aranızda ve bana bu Kur'an vahyolundu ki sizi ve her kime ererse onu, bununla inzar edeyim! Ya siz Allah ile beraber diğer ilâhlar olduğuna gerçekten şehadet mi ediyorsunuz?'De ki: 'Ben şehadet etmem!'De ki: 'Hakîkat ancak şu; O bir tek ilâh ve şüphesiz ki ben sizin şeriklerinizden tamamen beriyim!'

20. Kendilerine kitab verdiğimiz ümmetlerin ulemâsı, o peygamberi kendi oğullarını bilir gibi bilirler. Kendilerine yazık edenlerdir ki ancak iman getirmezler.

21. Allah'a iftira ederek, yalan uyduran veya onun ayetlerine yalan diyen kimseden daha zâlim kim olabilir? Şüphe yok ki zâlimler felâh bulmazlar!

22-23. Hele hepsini mahşere toplayacağımız, sonra o şirk koşanlara diyeceğimiz gün; 'Hani nerede o sizin zu'm [zann] etmekte olduğunuz şerikleriniz?' Sonra başka fitnelik edemeyecekler; sade şöyle diyecekler: 'Rabbimiz Allah'a yemin ederiz, vallahi bizler müşrik değildik!'

24. Bak, vicdanlarına karşı nasıl yalan söylediler! Kayboluverdi dekendilerinden o uydurdukları mâbudlar!

25. İçlerinden kimi de vardır, seni Kur'an okurken dinler; fakat biz onların kalplerine onu zevkiyle anlamalarına mâni kabuklar [kat kat ve görülmedik örtüler] geçirmişizdir, kulaklarında da bir ağırlık vardır! Her mu'cizeyi görseler de iman etmezler; hatta sana geldiklerinde seninle cidal yapmaya kalkışarak der ki o hak tanımaz kâfirler; 'Bu, eskilerin esâtirinden başka bir şey değil!'

26. Öbürleri ise hem ona yaklaşmaktan nehyederler, hem de kendileri ondan uzaklaşırlar ve bu suretle mücerred nefislerini [sadece kendilerini]helâk ederler de farkına varmazlar!

27. Görsen, ateşin başına durdurulup da 'Ah!'dedikleri vakit; 'Ah, n'olurdu bir geri çevrilsek de rabbimizin ayetlerini inkâr etmesek, mü'minlerden olsaktı!'

1) Krş. Bakara/146
2) Krş. Bakara/7
3) *Esatir* ustûre, isturya (yunanca), histoire/history, tarih/tevarih, tarih-i kadîm. Araplarca esasen 'mesturat- ı evvelîn' demek olan 'esatir-i evvelîn' Türklerin *masal* yunanlıların *misul*, Frenklerin *mit* dedilderi eski kahramanlık hikayeleri, evvel zaman efsaneleri, destanları olarak mülâhaza edilmiş ve *uydurma, hurafe/hurafât* anlamında da kullanılmıştır. (III/1903-1907)

28-29. Hayır! Evvelce gizleyip durdukları karşılarına çıktı da ondan; yoksa geri çevrilselerdi, mutlak o nehyedildikleri fenalığa yine döneceklerdi -şüphesiz yine yalancılar- [ve] yine dönüp 'Hayat, sırf dünya hayatımızdan ibaret; biz bir daha dirilecek değiliz!' Diyeceklerdi.

30. Hem görsen onları, rablerinin huzuruna durdukları vakit! [Allah] 'Nasıl!' diyecek; 'şu gördüğünüz hak değil mi imiş?' 'Evet! Rabbimiz hakkı için!' diyecekler. O halde buyuracak: 'Tadın azabı, küfrettiğinizin cezası [olarak]...'

31. Hakîkat, hüsranda kaldı o Allah'ın karşısına çıkacaklarını inkâr eden kimseler ki nihayet saat [o an] gelip, ansızın kendilerini bastırıverince 'Eyvah! Hayatta yaptığımız taksirlerden [hatalardan] dolayı hasretlerimize bak!' derler. O dem ki bütün vebâllerini [günahlarını] sırtlarına yüklenmiş götürüyorlardır. Bak ki ne fena yükler götürüyorlar!

32. Dünya [alçak] hayat[1] bir oyundan, bir oyalanmadan başka nedir? Elbette dâr-ı ahiret [ahiret yurdu] korunan muttakîler için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanma-yacak mısınız?

33. Celâlim hakkı için, biliyoruz ki söyledikleri lâf seni cidden incitiyor; mâmafih onların yalancı dedikleri sen değilsin! Lâkin zâlimler Allah'ın ayetlerine cehudluk [ayetlerini inkâr] ediyorlar.

34. Celâlim hakkı için, senden önce gönderilen peygamberler tekzib olundu [yalanlandı] da tekzib ve ezâ edilmelerine karşı sabrettiler; nihayet kendilerine nusretimiz [yardımımız] geldi. Öyle ya, Allah'ın kelimât-ı va'dini değiştirebilecek hiçbir kuvvet yoktur! Alimallah sana mürselîn [rasûllerin] kıssalarından haberde geldi.

35. Eğer onların omuz dönmeleri sana pek ağır geliyorsa, haydi kendi kendine yerin dibine inecek bir baca veya göklere çıkacak bir merdiven arayıp da onlara bambaşka bir ayet [mu'cize] getirmeye gücün yettiği takdirde hiç durma! Allah dilemiş olsaydı elbette onları hidayet üzere toplardı; o halde sakın cahillerden olma!

Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1

36. Sade işitmesi olanlar davete icabet eder; ölülere gelince, onları Allah diriltir, sonra hepsi O'nun huzuruna çıkarılırlar.

37. Durmuşlar da 'Ona bambaşka bir ayet [mu'cize] indirilse ya!'diyorlar. De ki: 'Şüphesiz Allah öyle bir mu'cizeyi indirip durmaya kâdirdir ve lâkin ekserisi bilmezler!'

38. Hem yerde debelenen hiçbir hayvan ve iki kanadıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki sizin gibi birer ümmet olmasınlar! Biz Kitab'da hiçbir tefrit [noksan] yapmamışızdır; sonra hepsi toplanır rablerine haşrolunurlar.

39. Ayetlerimize yalan diyenler birtakım sağırlar ve dilsizlerdir, zulmetler içindedirler.[1] Kimi dilerse Allah şaşırtır, kimi de dilerse bir tarîk-i müstakîm [doğru yol] üzerinde bulundurur.

40. De ki: 'Bir düşünür müsün kendinizi, eğer Allah'ın azabı başınıza gelir veya o Saat başınıza gelirse, Allah'tan başkasına mı dua edersiniz? Eğer doğru söylerseniz, söyleyin bakayım!'

41. Doğrusu yalnız O'na dua edersiniz de dilerse o feryada geldiğiniz belâyı üzerinizden kaldırır ve o lâhza [an] siz o şirk koştuklarınızın hepsini unutursunuz.

42-44. Celâlim hakkı için, senden önce birtakım ümmetlere rasûller [elçiler] gönderdik, dinlemediler de onları şiddetler [darlık] ve zaruretlerle sıktık gerek ki yalvarsınlar diye! Hiç olmazsa böyle tazyikimiz geldiği vakit bari yalvarsaydılar ve lâkin kalpleri katılaşmış [fakr u zarurete alışmış], Şeytan da her ne yapıyorlar ise kendilerine süslü göstermişti. Bu sebeple vaktâ ki edilen ihtarları unuttular, üzerlerine her şeyin kapılarını açıverdik; nihayet kendilerine verilen bu genişlik ve serbestlik ile tam ferahlandıkları sırada ansızın tuttuk kendilerini yakalayıverdik! Ne bakarsın hepsi bir anda bütün ümitlerinden mahrum düştüler!

1) "Küfür, cehalet, inat, taklîd, heva ve ihtiras karanlıkları içinde önlerindekini görmezler, karanlıkta yuvarlanıp giderler" (III/1922)

2) "...Gel keyfim gel dedikleri sırada..." (III/1930)

45. Artık o zulmedip duran kavmin kökü kesilmişti. Hamdolsun Allah'a, o rabb'ul-âlemîn'e!

46. De ki: 'Söyleyin bakayım, eğer Allah sizin kulaklarınızı ve gözlerinizi alıverir ve kalplerinizi mühürleyiverirse, kimdir Allah'tan başka bir ilâh ki onu size getirip verecek?' Bak, biz ayetlerimizi nasıl evirip-çevirip türlü suretlere sokuyoruz? Sonra da onlar [bu ayetlerden] nasıl geçiveriyorlar?

47. De ki: 'Gördün mü kendinizi, şayet Allah'ın azabı ansızın yahut açıktan başınıza geliverirse, zâlimler gürûhundan başkası mı helâk olacak?'

48. Biz o gönderilen peygamberleri ancak rahmetimizin müjdecileri ve azabımızın habercileri olmak üzere göndeririz; onun için kim iman edip salâh yolunu tutarsa, onlara korku yoktur ve mahzun olacaklar onlar değildir!

49. Ayetlerimize yalan diyenlerdir ki fıskı âdet edindikleri için kendilerine azap dokunacaktır!

50. De ki: "Ben size 'Allah'ın hazineleri benim yanımdadır!'demem, gaybı da bilmem, size 'Ben meleğim!' de demem; ben ancak bana verilen vahye ittiba ederim [uyarım]!" De ki: 'Kör, görenle bir olur mu? Artık bir düşünmez misiniz?'

51. Hem bununla şunları inzar eyle ki rablerinin huzuruna haşrolunacaklarından korkarlar; öyle ki kendileri için onun huzurunda ne bir dost, ne bir şefaatçi yok! Gerektir ki onlar korunurlar.

52. Ve öyle rablerinin cemâlini [rızasını] isteyerek, sabah-akşam O'na dua edenleri yanından kovayım deme! Sana onların hesabından bir şey yok, senin hesabından da onlara bir şey yok ki bîçareleri kovup da zâlimlerden olacaksın!

1) Bkz. Fatiha/2, an: 3
2) Bkz. Bakara/6, an:1

وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم
مِّنۢ بَيْنِنَآ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٥٣﴾ وَإِذَا جَآءَكَ
ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِنَا فَقُلْ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ
نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ۖ أَنَّهُۥ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوٓءًۢا بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنۢ بَعْدِهِۦ
وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُۥ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْـَٔايَٰتِ
وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٥٥﴾ قُلْ إِنِّى نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱلَّذِينَ
تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قُل لَّآ أَتَّبِعُ أَهْوَآءَكُمْ ۙ قَدْ ضَلَلْتُ
إِذًا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ قُلْ إِنِّى عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى
وَكَذَّبْتُم بِهِۦ ۚ مَا عِندِى مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦٓ ۚ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا
لِلَّهِ ۖ يَقُصُّ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْفَٰصِلِينَ ﴿٥٧﴾ قُل لَّوْ أَنَّ
عِندِى مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦ لَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۗ
وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٨﴾ وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ
لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ
مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْأَرْضِ
وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٥٩﴾

53. Böyle bazılarını bazısıyla fitneye de düşürmüşüzdür ki şöyle desinler: 'Â!.. Şunlar mı o Allah'ın aramızdan lütfûna lâyık gördüğü kimseler?' Allah şükreden kullarını daha iyi bilir değil mi?

54-55. Ayetlerimize iman ediyor olanlar, yanına geldikleri zaman da de ki: 'Selâm sizlere! Rabbiniz kendine rahmeti yazdı; içinizden her kim bir cahillikle bir kabahat yapmış, sonra arkasından tevbe edip düzelmiş ise, ona karşı gafûr-rahîm olmayı irade buyurdu'. Daha [işte] böyle ayetlerimizi tafsîl edeceğiz, hem mücrimlerin yolu seçilsin diye!

56. De ki: 'Ben sizin Allah'tan başka taptıklarınıza ibadet etmekten nehyedildim!'De ki: 'Ben sizin hevâlarınıza tâbi olmam; o takdirde şaşırmış ım ve ben hidayete erenlerden değilmişim demek olur'.

57. De ki: 'Ben rabbimden bir beyyine üzerindeyim, siz ise onu tekzib ettiniz [yalanladınız]! Acele istediğiniz azap benim elimde değil; hüküm ancak Allah'ındır! O hakkı anlatır; hem O, dâvâ fasledenlerin en hayırlısıdır!'

58. De ki: 'O acele istediğiniz [azabı göndermek] benim elimde olsaydı, sizinle aramızda iş çoktan hüküm giymişti; mâmafîh haksızları Allah daha çok bilir!'

59. Gayb'ın anahtarları O'nun yanındadır; onları ancak O bilir, hem kara ve denizde ne varsa bilir! Bir yaprak düşmez ve arz'ın zulümâtı [karanlıkları] içine bir habbe de gitmez ki O bilmesin! Ne bir yaş, ne de bir kuru yoktur ki her hâl bir kitab-ı mübîn'de [ilm-i ilâhîde] olmasın!

1)Krş. En'âm/154, an: 3 ve *Tafsîl* kelimesi için bkz. Hûd/1-4, an: 2

60. O, odur ki sizleri geceleyin kendinizden geçirir alır, bununla beraber gündüz kazandıklarınızı bilir tutar, sonra sizi onun iç inde ba'seder [uyandırır] ki mukadder olan bir ecel tamamlansın! Sonra O'nadır yine nihayet dönümünüz, sonra size haber verecek neler işliyordunuz.

61. Kullarının fevkinde kâhir O, üzerinize harekâtınızı zabteden hafaza gönderir; hatta birinize ölüm geldiği vakit, onu gönderdiğimiz melekler kabzederler [vefat ettirirler] ve onlar vazifelerinde kusur etmezler.

62. Sonra o kabzolunanlar [vefat edenler] hak mevlâları Allah'a redd teslim edilirler. Âgâh olun [iyi bilin ki] hüküm O'nun ve O, hesap görenlerin en serîi [süratlisi]!

63. De ki: 'Kim kurtarır sizi o karanın, denizin zulmetlerinden [karanlıklarından], gizliden gizliye yalvara yalvara dualar ederek [şöyle] dediğiniz demler; 'Ahdimiz olsun eğer bizi bundan kurtarırsan, şeksiz şüphesiz şâkirînden [şükredenlerden] oluruz'.

64. De ki: 'Allah kurtarır sizi ondan ve her sıkıntıdan, sonra da siz müşriklik edersiniz'.

65. De ki: 'O size üstünüzden veya altınızdan bir azap salıvermeye, yahut birbirinize katıp bazınızın bazınızdan hıncını tattırmaya da kâdirdir'. Bak ayetleri nasıl tasrîf ediyoruz, gerek ki fıkhıyla anlasınlar!

66-67. Bu böyle hak iken, kavmin buna yalan dedi. De ki: 'Üzerinize vekil değilim! Her haberin mukarrer [kararlaştırılmış] bir zamanı var, artık ileride bilirsiniz'.

68. Ayetlerimiz hakkında münasebetsizliğe dalsınları gördüğün vakit de kendilerinden yüz çevir, tâ ki başka bir söze dalanlar; şayet şeytan bunu sana bir an unuttursa, hatırına geldiği gibi hemen kalk, o zâlimler gürûhu ile beraber oturma!

1) "Üstünüzden bir azap salıvermeye..."; yani yıldırım düşmesi, taş yağması, tufan gibi semavî afetler. "veya altınızdan bir azap salıvermeye;yani zelzele, yerin göç
mesi, su ve ateş çıkması gibi yeryüzü afetleri.(III/1953)
2) "Bak, biz ayetlerimizi nasıl evirip-çevirip türlü suretlere sokuyoruz?" (Krş. En'âm/46)
3) *Fıkıh* bir şeyi,bir sözü illet ve hikmetiyle zevkine vararak anlamak ve hatta tatbik edecek surette anlamaktır.(III/1901)
4) Bkz. Nisa/140

وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَٰكِنْ ذِكْرَىٰ
لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا
وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَذَكِّرْ بِهِ أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا
كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ
تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذْ مِنْهَا أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا
كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا
يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾ قُلْ أَنَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا
يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَانَا اللَّهُ كَالَّذِي
اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانَ لَهُ أَصْحَابٌ
يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَى ائْتِنَا قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ
وَأُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ وَأَنْ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَاتَّقُوهُ وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ
قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ
الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

69. Gerçi Allah'tan korkanlara [azabından sakınanlara] onların hesabından bir şey düşmez ve lâkin bir ihtar olur belki sakınırlar!

70. Bırak, o dinlerini oyun ve eğlence edinen ve dünya [alçak] hayat kendilerini aldatmış bulunan kimseleri de bu vesile ile unu ihtar et ki bir nefis kendi kesbiyle [yaptıkları yüzünden] besalet kabzasına [azabın pençesine] düşmeye görsün, o vakit Allah'ın huzur-u celâlinde ona başka ne bir sahabet [himaye] eden bulunur, ne bir şefaat; her türlü fidyeyi denkleştirse bile kabul edilmez. Onlar azabın kabza-i besaletine [pençesine] teslim olunmuş kimselerdir; nankörlük ettiklerinden dolayı onlara sade hamîm'den [kaynar sudan] bir şarab ve elîm [gayet acı] bir azap vardır!

71-73. De ki: "Hiç biz Allah'ı bırakır da bize ne menfaat ne zarar yapamayacak nesnelere yalvarır mıyız ve Allah bizi hidayetine kavuşturmuş iken ardımıza döner miyiz? O avanak gibi ki arz'da şaşkın şaşkın dolaşırken kendini şeytanlar ayartıp uçuruma çekmekte, beride ise arkadaşları var 'Bize gel!'diye onu doğru yola çağırıp duruyorlar!"De ki: "Her halde hidayet Allah hidayeti ve Şöyle emredildik: 'Halis müslim olalım rabb'ul-âlemîn'e! Hem namazı kılın ve O'ndan korkun, haşrolunup varacağınız O; ve o gökleri, yeri yaratan hakkıyla O! Hem *ol* diyeceği gün, o da oluverir. Hak O'nun dediği! Sûr üfürüleceği gün de mülk O'nun! Hem gayba âlim, hem şehadete, hakim O'dur, habîr O!"

1) Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1
2) Bkz. Fatiha/2, an: 3
3) Bkz. Nem/87, an: 3

74. Vaktiyle İbrahim babası Âzer'e 'Ne!..'demişti; 'sen putları kendine bir sürü ilâh ediniyorsun öyle mi? Doğrusu ben, seni ve kavmini açık bir dalâl [şaşkınlık] içinde görüyorum'.

75. Bu suretle İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk ki yakîn hâsıl edenlerden olsun!

76. Vaktâ ki üzerini gece kapladı, bir yıldız gördü, 'Bu imiş rabbim!' dedi; derken batıverince 'Ben öyle batanları sevmem!'dedi.

77. Vaktâ ki ay doğmak üzere iken gördü, 'Bu imiş rabbim!' dedi; derken batınca 'Kasem ederim ki' dedi; 'rabbim beni hidayetine mazhar etmeseydi, muhakkak şu şaşkın kavimden olacakmışım'.

78-79. Vaktâ ki güneş doğmak üzere iken gördü, 'Bu imiş rabbim, bu hepsinden büyük!'dedi. O da batınca 'Ey kavmim!'dedi; 'haberiniz olsun, ben sizin şirk koştuğunuz şeylerden beriyim! Ben her dinden geçip sade hakka eğilerek, yüzümü o gökleri ve yeri yaratmış olan Fâtır'a döndüm ve ben müşriklerden değilim!'

80-81. Kavmi de kendisine karşı ihticaca [delil yarışına] kalkıştı. 'O!.. Siz' dedi; 'bana Allah hakkında ihticaca mı kalkışıyorsunuz? Halbuki O, bana hakîkati doğrudan doğru gösterdi. Sizin O'na şirk koştuğunuz şeylerden ise, ben hiçbir zaman korkmam; rabbim dilemedikçe onlar bana hiçbir şey yapamaz! Rabbim her şeyi ilmen ihâta buyurdu [kuşattı]; artık bir düşünmez misiniz? Hem nasıl olur da ben sizin şirk koştuklarınızdan korkarım? Baksanıza siz Allah'ın hiçbir burhan [delil] indirmediği şeyleri, O'na şerik [ortak] koşmaktan korkmuyorsunuz? Şu halde korkudan emin olmaya iki taraftan hangisi ehakk [daha lâyık], eğer bileceksiniz?!'

1) Bkz. Bakara/4, an:9

2) Burada Hz. İbrahim'in bu sözü iltizamî olmayıp ilzamî ve inkârî olarak şu şekilde anlaşılmalıdır: "Bu muymuş benim rabbim?!" Nitekim ayetlerin akışı bu mânâya açıkça delâlet etmektedir. Ayrıca E. Hamdi Yazır *Tefsir*'de ibareyi şu şekilde terceme etmiştir: 'Bu benim rabbim ha!..' (III/1966-1967)

3) Bkz. En'am/14 ve III/1889

4) Basımda esas alınan *Mecâl* metninde *imla* açık olmadığından bu ifadeye "O (İbrahim) 'Siz' dedi; 'bana Allah hakkında ihticaca mı kalkışıyorsunuz?" şeklinde bir mânâ (imlâ) pekâlâ verilebilirdi. Ancak *Tefsir* kısmında Hz. İbrahim'in cevabında bir 'istihfaf' maksadının bulunduğuna işaret edilmesi, bizi ibareye yukarıda olduğu gibi bir mânâ (imlâ) vermeye sevketti. (Bkz. III/1961 ve 1968)

82. İman edip de imanlarını bir haksızlıkla telbis etmeyen [karıştırmayan] kimseler, işte korkudan emin olmak onların hakkıdır ve hidayete erenler onlardır.

83. Bu, işte bizim o hüccetimiz ki kavmine karşı İbrahim'i e vermiştik. Biz dilediğimizi derecelerle yükseltiriz; şüphesiz ki rabbin hakîm-alîm'dir.

84. Bundan maada [başka] ona İshak ile Yakub'u da ihsân ettik ve her birini hidayete erdirdik [muvaffak ettik]; daha evvel Nuh'u erdirmiştik, zürriyyetinden Dâvud'u da, Süleyman'ı da, Eyyub'u da, Yusuf'u da, Musa'yı da, Harun'u da... İşte muhsinlere böyle mükâfat ederiz.

85. Zekeriyyâ'yı da, Yahyâ'yı da, İsa'yı da, İlyas'ı da... Hep sâlihînden!

86. İsmail'i de, Elyesa'ı da, Yunus'u da, Lût'u da... Her birini âlemînin [bütün âlemlerin] üstüne geçirdik!

87. Atalarından, zürriyyetlerinden ve kardeşlerinden bir kısmını da... ve hep bunları seçtik ve hep bunları bir doğru yola hidayetçi kıldık!

88. İşte o yol, Allah hüdasıdır, O bunu kullarından dilediğine hidayet eyler ve eğer bunlar şirk etmiş olaydılar, bütün mesaileri [çabaları] heder [bir hiç] olmuş gitmişti!

89. İşte bunlar, kendilerine kitab, hüküm, nübüvvet verdiğimiz kimseler! Şimdi şu karşıdakiler buna körlük ediyorlarsa, biz ona körlük etmeyen bir ümmeti müvekkel [vekil] kılmışız.

90. İşte o peygamberler, Allah'ın hidayetine eriştirdiği kimseler! Sen de onların gittiği yoldan yürü! 'Ben' de; 'buna karşı sizden bir ecir [karşılık] istemem! O [Kur'an] mahzâ [sırf] âlemîni irşad için ilâhî bir yadigârdır!'

91. Allah'ı gereği gibi tanıyamadılar; çünkü 'Allah beşere bir şey indirmedi!' dediler. De ki: 'Kim indirdi o Musâ'nın insanlara bir nûr, bir hidayet olarak getirdiği Kitab'ı ki siz onu parça parça kâğıtlar yapıyorsunuz, bunları ortaya atıyorsunuz da bir çoğunu gizliyorsunuz? Bununla beraber şimdi size -ne sizin, ne atalarınızın- bilmediğiniz hakîkatler öğretilmekte!?' 'Allah' de; sonra bırak onları, daldıkları batakta oynayadursunlar!

92. İşte bu da bizim indirdiğimiz bir kitab! Feyz u bereketi dünyayı tutacak, evvelki kitaplar bu tasdik etmedikçe muteber olmayacak, bir de Umm'ul-Kurâ'yı [Mekke'yi/ Mekke halkını] ve hem bütün çevresindekileri inzar edesin [uyarasın] diye ki ahireti temin edecekler buna iman ederler ve onlar namazlarının üzerine muhafız olurlar!

93. Uydurduğu yalanı Allah'a isnad eden veya kendine bir şey vahyedilmemişken 'Bana vahyolunuyor!'diyen kimseden, bir de 'Allah'ın indirdiği ayetler gibi ben de indireceğim!'demekte olan kimseden daha zâlim kim olabilir? Görsen o zâlimler ölüm dalgaları içinde boğulurken, melâike [melekler] ellerini uzatmış 'Çıkarın' diye; 'canlarınızı! Bugün zillet azabıyla cezalanacaksınız; çünkü Allah'a karşı hak olmayanı söylüyordunuz ve çünkü Allah'ın ayetlerinden istikbar ediyordunuz [büyüklenerek yüz çeviriyordunuz]'.

94. Celâlim hakkı için, işte geldiniz bize teker teker ilk defa yarattığımız gibi ve o size bahşedip hayaline daldırdığımız servetleri arkalarınızın gerisine bıraktınız! Hani o sizin mevcudiyetinizde şürekâ olduklarını zu'm [zann] ettiğiniz şefaatçılarınızı da yanınızda görmüyoruz? Gördünüz ya aranızdaki rabıtalar [bağlar] didik didik koptu ve o zu'mettiklerinizin hepsi sizden kaybolup gitti!

---

1) "Siz ondan istifade edip, aydınlanacak, onunla amel edecek yerde, onu parça parça kağıtlara koyuyor, kuru evrak hâline getiriyorsunuz..." (III/1978)

2) Ayetin -yukarıdaki tercümeye esas alınan kıraate göre- muhatabının yahudiler olduğu ve 'Allah beşere birşey indirmedi' sözünü Medine'de yahudiler'in (Mâlik b. Sayf) söylediği rivayet edilmiştir. Ancak '... yapıyorlar... atıyorlar... gizliyorlar' şeklindeki bir diğer kıraate göre ibarenin gaib sigasıyla mülâhaza olunması halinde ayetin Mekke'de ve müşrikler sebebiyle nazil olduğuna hükmedilebilir. (III/1977-1979)

3) "Haydi bakalım canlarınızı çıkarın!" veya "Kendinizi kurtarın!" (III/1982)

4) "Varlığınız üzerinde bunların *rubûbiyet* hissesine sahip birtakım ortaklar olduklarını ve Allah'a karşı size şefaat edeceklerini zannediyordunuz". (III/1983)

95. Allah o dâneleri, çekirdekleri pörtleten! Ölüden diri çıkarır ve diriden ölü çıkaran! İşte size söylü yorum, Allah O! Şimdi söyleyin nereden çevriliyorsunuz?

96. O, tan attırıp sabah çıkaran! Geceyi bir aramgâh [dinlenme zamanı] kılmış, şems u kamer'i de birer nişâne-i hisab [hesap ölçüsü]! O [bütün bunlar] işte o azîz-alîm'in takdiri!

97. Hem odur O ki karada ve denizde yolu doğrultmanız için size yıldızları sebep kılmıştır. Hakîkat, ilim ehli olanlar için ayetleri tafsîl* eyledik!

98. Hem odur O ki sizi bir tek nefisten halketti. Demek bir müstekarr, bir de müstevdâ var! Hakîkat ince anlayışlı/fıkıh ehli olanlar için ayetleri tafsîl eyledik!

99. Yine odur O ki semadan bir su indirdi; derken onunla her şeyin nebâtını çıkardık; derken ondanbir yeşillik çıkardık, ondan birbiri üzerine binmiş dâneler çıkarıyoruz, hurma ağacından da tal'ından [tomurcuğundan] sarkan salkımlar ve üzümlerden bağlar, zeytini de, narı da birbirine benzer benzemez... Bakın her birinin meyvesine; bir meyve verdiği vakit, bir de kemâle erişine! Şüphesiz şu size gösterilende, iman ehli olanlar için birçok ayetler vardır!

إِنَّ ٱللَّهَ فَالِقُ ٱلْحَبِّ وَٱلنَّوَىٰ ۖ يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ ٱلْمَيِّتِ
مِنَ ٱلْحَىِّ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ ٱلْإِصْبَاحِ ۚ وَجَعَلَ ٱلَّيْلَ
سَكَنًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ حُسْبَانًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ
﴿٩٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلنُّجُومَ لِتَهْتَدُوا۟ بِهَا فِى ظُلُمَٰتِ
ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۗ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ
أَنشَأَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ ۗ قَدْ فَصَّلْنَا
ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً
فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ نَبَاتَ كُلِّ شَىْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ
حَبًّا مُّتَرَاكِبًا ۖ وَمِنَ ٱلنَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ
وَجَنَّٰتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ
مُتَشَٰبِهٍ ۗ ٱنظُرُوٓا۟ إِلَىٰ ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثْمَرَ وَيَنْعِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكُمْ لَءَايَٰتٍ
لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ ٱلْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ
وَخَرَقُوا۟ لَهُۥ بَنِينَ وَبَنَٰتٍۭ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿١٠٠﴾ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَمْ
تَكُن لَّهُۥ صَٰحِبَةٌ ۖ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٠١﴾

100. Bir de tuttular, Allah'a cinleri (gizli mahlûkları) şerik koştular; halbuki O onları yarattı.Bundan başka O'na oğullar vekızlar saçmaladılar; ne dediklerini bildikleri yok! O'nun zât-ı sübhanîsi onların vasıfları ndan çok münezzeh ve müteâlidir [yücedir]!

101. Göklerin ve yerin mübdîi [O]! O'na veled [O'nun çocuğunun olması] nasıl tasavvur edilir ki bir eşi bulunmak mümkün değil? O her şeyi yaratmış ve her şeye alîm!

1) Nisa/1

2) "Hepiniz bir nefisten neş'et etmiş olduğunu halde, her birinizin bir *istikrar* haliniz, bir *istida* haliniz var. Sulbden rahime, rahimden dünyaya, dünyadan kabre kâh *istikrar*, kâh *istîdâ* iki değişe gelen hal içindesiniz...". Çok değişik yorumların konusu olan bu iki kelime özetle hem subûtiyeti, hem de geçici olmayı ifade etmektedir. (Geniş bilgi için bkz. III/1990-1995 ve krş. Hûd/6)
Tafsîl kelimesi için bkz. Hûd/1-4, an: 2

3 "O (Allah) onları yarattı" cümlesinde 'onlar'(hum) zamiri 'cinler'(el-Cinn) kelimesine râci kılındığında cinleri yaratanın da *Allah* olduğu söylenmiş olur. Fakat 'hum'zamiri el-Cinn'e değil de *(ccalû* fiilinin öznesi olan) müşriklere/ortak koşanlara ircâ edilirse, ibarenin anlamı şu olur: 'Halbuki bu müşriklerin kendilerini yaratan *cinler* değil, *Allah Teâlâ*'dır!' (III/2004)

102-103. İşte size bu evsaf [vasıflar] ile işaret olunan zât-ı a'lâdır Allah rabbiniz; başka tanrı yok, ancak O! Herşeyin hâlikı O! O halde O'na kulluk edin, herşeye karşı dayanılacak vekil de O! O'nu gözler idrâk etmez, gözleri O idrâk eder. Öyle lâtif, öyle habîr O!

104. Hakîkat, rabbinizden size birçok basiretler [deliller, ayetler] geldi; artık kim gözünü açar görürse kendi lehine, kim de körlük ederse kendi aleyhinedir ve o halde ben [rabbiniz Allah] size karşı muhafız değilim!

105. Yine ayetleri böyle şekilden şekle koyuyoruz ki hem o körlük edenler sana 'ders almışsın!' desinler, hem onu ilim şânından olanlar için tebyîn [beyan] edelim!

106-107 Rabbinden sana ne vahyolunuyorsa, ona tâbi ol! Başka ilâh yok, ancak O! Müşriklere bakma! Allah dileseydi, müşrik olmazlardı; biz seni onların üzerine murâkıb [gözcü] göndermedik, sen onlara vekil de değilsin!

108. Mâmafih onların Allah'tan beride taptıklarına sebb de etmeyin [sövmeyin] ki cehaletle tecavüz ederek Allâh'a sebbetmesinler! Her ümmete böyle amellerini tezyin etmişizdir [hoş göstermişizdir] sonra ise hep dönüp Allah'a varacaklar; o vakitkendilerine tamamen haber verecek ne yapıyorlardı!

109. Bir de olanca yeminleriyle Allah'a kasem ettiler ki eğer kendilerine bambaşka bir ayet gelirse imiş, her halde ona iman edeceklermiş!.. De ki: 'Ayetler ancak Allah'ın nezdinde!' Siz ne bileceksiniz ki doğrusu onlar o ayet geldiği vakit de iman etmeyecekler!

110. Biz onların kalplerini ve gözlerini ters döndürürüz; ilkin buna iman etmedikleri gibi bırakıveririz kendilerini de tuğyanları [azgınlıkları] içinde körü körüne bocalar giderler!

---

1) "Allah verdiği basirete, gönderdiği basiretlere körlük eden sizin gibi nankör kâfirlerin, müşriklerin kendi iradeleriyle yaptıklarında hâfız ve hâmisi değildir, aksine rakîbidir". Müfessirler *hafiz* ism-i şerifini *rakib* mânâsıyla tefsir ettiklerinden dolayı bu ayetin Rasûlullah'ın lisanı üzere vârid olduğunu söylemişler ve bunu 'Yâ Muhammed! De ki: Sizin üzerinize *hafiz* (amellerinizi murâkabe ve hıfz ederek muâhaze edecek olan rakîb) ben değilim, Allah'tır. Ben ancak bir rasûlüm' meâlinde tefsir etmişlerdir. Biz bu tevili pek de muvafık bulmuyoruz. (III/2020)

2)Bir kıraate göre: "Sen kitab ehliyle, okumuş bir takım kimselerle müzakere etmişsin, vahiyle değil müzakereyle söylüyorsun". Bir başka kıraate göre: "Senin okuduğun şeyler zamanı geçmiş, bugün için hükmü kalmamış eski şeyler". (III/2020-2021)

111. Biz onlara dedikleri gibi melekler indirmiş olsak da, ölüler kendileriyle konuşsa da ve bütün mevcudâtı karşılarında fevc fevc haşrederek [toplayarak] kefil göstersek de -yine ihtimali yok iman edecek değillerdi; meğer ki Allah dilemiş olsun! Lâkin çokları bu hakîkatin cahili bulunuyorlar.

112. Ve böyle biz her peygamber ins ü cinn şeytanlarını düşman kılmışızdır; bunlar aldatmak için birbirlerine lâfın yaldızlısını telkin eder dururlar. Eğer rabbin dileseydi, bunu yapmazlardı. O halde bırak şunları uydurdukları hurafât [hurafeler/iftiralar] ile haşrolsunlar!

113. Bir de o yaldızlı lâfa, ahiret'e inanmayanların gönülleri aksın ve onu hoşlansınlar [beğensinler] ve bu ele geçirmekte oldukları vâridâtı [fenalıkları] elde etsinler diyeöyle yaparlar.

114. 'Şimdi' de; 'Allah size mufassalan Kitab indirmiş iken ben Allah'tan başkasını mı hakem isteyeceğim?' Kendilerine kitab verdiklerimiz de bilirler ki o tamamıyla hak olarak senin rabbinden indirilmiştir. Sakın şüphelenenlerden olma!

115. Rabbinin kelimesi [kelâmı] doğrulukça da, adaletçe de tam kemâlindedir; O'nun kelimelerini değiştirebilecek yok! Semî O! Alîm O!

116. Yer[yüzün]dekilerin ekserisine uyarsan, seni Allah yolundan saptırırlar; onlar sırf zan ardından gider ve sade atarlar!

117.Her halde rabbindir en ziyade bilen kim yolundan sapıyor! Doğru gidenleri en ziyade bilen de O!

118. O halde eğer O'nun ayetlerine inanan mü'minler iseniz, üzerlerine Allah ismi anılmış olanlardan yeyin!

1)*Ins u cinn şeytanları:* İnsanlardan olan şeytanlar ve cinlerden olan şeytanlar ki gerek insanlardan, gerekse cinlerden olsun serkeş, mütekebbir, fitneci, inatçı, ele avuca sığmaz, kaypak, yola gelmez olanların hepsine *şeytan* denir. Diğer bir yoruma göre: 'İnsanlara musallat, insan aldatmaya mahsus şeytanlar, cinne mahsus, cinnileri aldatmaya mahsus şeytanlar.' (III/2029)

2) "İçi bozuk, dışı süslü aldatıcı sözler" (III/2032)

3) "Hiçbir şüphe ve iltibasa mahal kalmayacak bir şekilde/hak batıldan ayırt- edilerek beyan ve tafsil olunmuş bir halde..." (III/2033)

4) "Allah size, sair mu'cizelere ihtiyaç bırakmayan böyle mufassal bir kitap indirmiş ve bu suretle hükmünü kesin bir biçimde beyan ve tebliğ etmiş olduğu halde, ben şimdi şeytanların (kâhinlerin) yaldızlı sözlerine meyledeceğim de, aramızda hakkı/haksızı ayırmak için Allah'ın hükmünü bırakıp, ona karşı Allah'tan başkasını mı seçeceğim?" (III/2034)

119. O size -muztarr olduklarınız [yemek zorunda kaldıklarınız] müstesna olmak üzere- haram kıldığı neler ise ayrı ayrı bildirmiş iken, üzerlerine Allah ismi anılmış olanlardan niye yemeyeceksiniz? Evet birçokları bildiklerinden değil, mücerred [sırf] hevâlarıyla halkı behemehal [her halukârda] dalâlete düşürüyorlar. Şüphesiz ki rabbindir o mütecavizleri en ziyade bilen!

120. Günahın açığını da bırakın, gizlisini de; çünkü günah kazananlar, yarın kazandıklarının cezasını muhakkak çekecekler!

121. Üzerlerine Allah ismi anılmamış olanlardan yemeyin; çünkü o, kat'î bir fısktır! Bununla beraber şeytanlar kendi yârânına sizinle mücadele etmeleri için mutlaka telkinâtta bulunacaklardır; eğer onlara itaat ederseniz şüphesiz siz de müşriksinizdir!

122. Hem bir adam ölü iken biz onu diriltmişiz ve kendisine bir nûr vermişiz, insanlar içinde onunla yürüyor; hiç o, bi't-temsil [mesela] zulmetler [karanlıklar] içinde kalmış ve ondan bir türlü çıkamayacak bir halde bulunan kimse gibi olur mu? Fakat kâfirlere amelleri öyle yaldızlı gösterilmektedir.

123. Böyle her karyede [şehirde] de mücrimlerinin büyüklerini mevkîde bulundurmaktayızdır ki orada mekr [hilekârlıklar] yapsınlar; halbuki bunlar mekri başkasına değil, kendilerine yapıyorlar da farkına varmıyorlar!

124. Bunlara bir ayet geldiği zaman 'Allah'ın peygamberlerine verilen risâlet aynıyla bizlere verilmedikçe sana asla iman etmeyiz!' diyorlar. Allah, risâletini nereye tevdî edeceğini [vereceğini] daha iyi bilir! Mekkârlıklarından dolayı [yaptıkları hilekârlıklar sebebiyle] öyle mücrimlere yarın Allah yanında hem bir küçüklük, hem pek şiddetli bir azap isabet edecek!

---

1) Bkz. Bakara/173, an:1-2; Mâide/3; En'am/145; Nahl/115

2) *Günahın açığı*: a) 'Açıktan açığa alenen yapılan günah/kötü fiil', b) 'Gizli de yapılsa, kötülüğü/kötü olduğu açık ve bedihî olan günah/fiil' *Günahın gizlisi*: a) 'Gizlice yapılan günah/kötü fiil' b) 'Açıktan da yapılsa, kötülüğü/kötü olduğu gizli olan, hemen anlaşılmayıp sonradan ortaya çıkan ve evvel emirde günah olduğu bir delile ve habere dayanan kötü fiil/günah'. (III/2039)

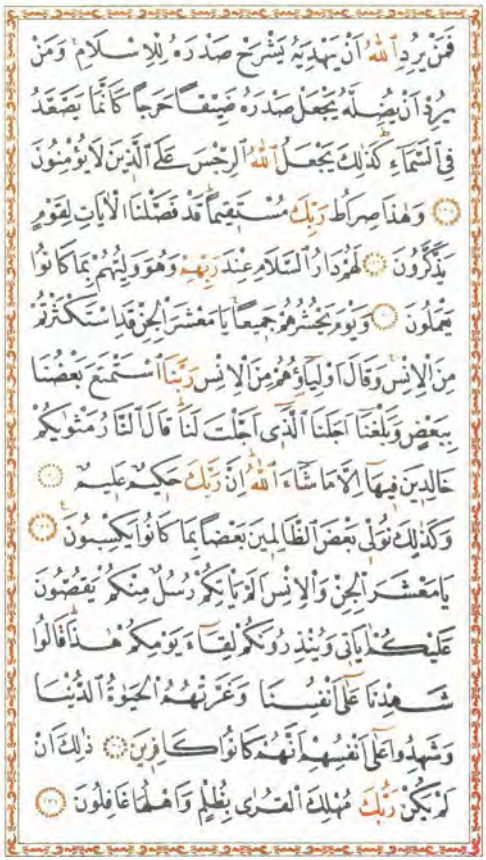
3) 'Emre itaatten çıkmaktır' ve hatta bazı durumlarda dinden çıkmak, şirke düşmektir. (III/2042)

4) *Şeytanlar*: Cin şeytanları, *Yârânı (dostları)*: İnsanlardan şeytanlar. Bir rivayete göre *Şeytanlar* ile İranlı mecussîlere *Dostları* tabiriyle de cahiliye döneminde aralarında bir dostluk ve ilişki bulunan Kureyş müşriklerine işaret olunmaktadır. (III/2043-2044)

125-127. Hasılı, Allah her kimi hidayetine erdirmek isterse, İslâm'a sinesini açar/gönlüne genişlik verir; her kimi de dalâlete bırakmak isterse, onun da kalbini daraltır, öyle sıkıştırır ki sanırsın öfkesinden göğe çıkacak! İmana gelmezleri, Allah o murdarlık içinde hep böyle bırakır! Bu (İslâm) ise, doğ rudan doğru rabbinin yolu! Cidden aklını başına alacak bir kavim için ayetleri tafsîl eyledik. Rablerinin indinde dâr'us-selâm/selâm yurdu onlarındır, bütün yapacak oldukları işlerde kendilerinin velîsi de O'dur!

128. O hepsini toplayıp haşredeceği gün 'Ey cin mâşeri! Hakîkaten şu ins'e çok ettiniz!' diye; bunların İns'ten olan yardakları 'Yâ rabbena!' diyecekler; 'yekdiğerimizden [birbirimizden] istifade ettik ve bizim için takdir buyurmuş olduğun ecele yettik' Buyuracak ki; 'Ateş, ikametgâhınız! Allah'ın dilediği zamanlardan başka hepiniz ondasınız!' Hakîkat, rabbin hakîm'dir, habîr'dir.

129. Ve işte biz, zâlimlerin bazısını bazısına -kesbleri [kazandıkları günahlar] sebebiyle- böyle dost ederiz.

130. "Ey ins ü cin mâşeri [topluluğu]! İçinizden size ayetlerimi anlatır ve bu gününüzün gelip çatacağını haber verir peygamberler gelmedi mi?" 'Yâ rabbena!' diyecekler; 'kendilerimizin aleyhine şahidleriz'. Evet! Dünya [alçak] hayat onları aldattı da kendi aleyhlerinde olarak- kâfir idiklerine şahid oldula.

131. Bu şundan ki rabbin memleketleri -ahâlisi gafil haldeler iken- zulüm ile helâk edici değildir...

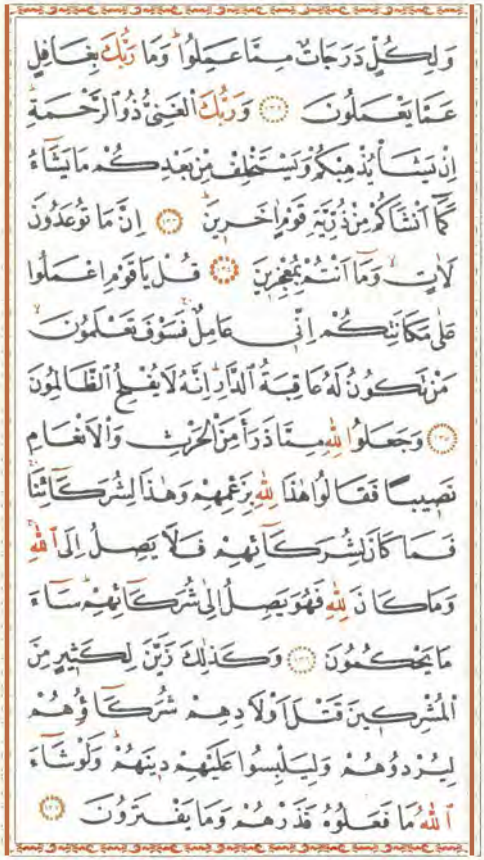
---

1) "Ey gizli şeytan cemiyetleri! İnsanlardan çoğuna göz diktiniz, pek çoklarını azıttınız, sapıttınız, insanlıktan çıkardınız, cinn sürüsüne kattınız da avanenizi, cemiyetinizi çoğalttınız ha!" (III/2053)

2) "Bize verdiğin sürenin sonuna geldik!" (III/2053 ve krş. En'âm/2, an:1)

3) "Allah'ın dilediği müddet müstesna!" Buradaki 'ateşte ebedî kalmak'tan yapılan istisna, bazı şahıslara değil, bazı zamanlara aittir. Nitekim kâfirlerin, Allah'ın dilediği bazı zamanlar ateşten çıkarılıp, soğuğa (*zemherir'e*) atılacağı, sonra yine ateş e döndürülecekleri rivayet olunmuştur. (III/2054)

4) Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1
Bkz. Hûd/1-4, an: 2

وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ
عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ وَرَبُّكَ ٱلْغَنِىُّ ذُو ٱلرَّحْمَةِ ۚ
إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنۢ بَعْدِكُم مَّا يَشَآءُ
كَمَآ أَنشَأَكُم مِّن ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ءَاخَرِينَ ﴿١٣٣﴾ إِنَّ مَا تُوعَدُونَ
لَءَاتٍ ۙ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟
عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ
مَن تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ
﴿١٣٥﴾ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ ٱلْحَرْثِ وَٱلْأَنْعَٰمِ
نَصِيبًا فَقَالُوا۟ هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَٰذَا لِشُرَكَآئِنَا ۖ
فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى ٱللَّهِ ۖ
وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَآئِهِمْ ۗ سَآءَ
مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِّنَ
ٱلْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَٰدِهِمْ شُرَكَآؤُهُمْ
لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا۟ عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ ۖ وَلَوْ شَآءَ
ٱللَّهُ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾

132. ... ve her biri için amellerinden dereceler vardır; rabbin ne işlediklerinden gafil de değil!

133-134. Rabbin ganî, merhametli; yoksa dilerse sizi ortadan kaldırır, arkanızdan yerinize dilediğini getirir, nasıl ki sizi başka bir kavmin zürriyyetinden inşa buyurdu. Size edilen va'd ü vaîd muhakkak başınıza gelecektir, siz onun önüne geçemezsiniz!

135. 'Ey kavmim!'de; 'bütün kuvvetinizle yapın yapacağınızı, ben vazifemi yapıyorum. Artık yakında bileceksiniz dünya evinin sonu kimin olacak? Şu muhakkak ki zâlimler felâh bulmazlar!'

136. Tuttular, Allah için O'nun yarattıklarından; hars ve en'âmdan [ekinlerden ve hayvanlardan] bir hisse ayırdılar, zu'umlarınca [zanlarına dayanarak] 'Şu' dediler; 'Allah için, şu da şeriklerimiz [ilahlarımız] için!'Amma şerikleri için olan Allah tarafına geçmez; Allah için olana gelince, o şerikleri tarafına geçer. Ne fena hükümet yapıyorlar!

137. Yine bunun gibi müşriklerden çoğuna evlatlarını öldürmeyi de o taptıkları şerikler iyi bir şey gibi gösterdi; hem kendilerini ifnâ [helâk] etmek için, hem dinlerini berbad edip şaşırmak için! Eğer Allah dileseydi, bunu yap[a]mazlardı. O halde bırak onları, uydurdukları kanunlarla ne halleri varsa görsünler!

---

1) Arap müşrikleri ekip-biçtikleri ekinlerden ve yetiştirdikleri *deve*, sığır, *koyun*, *keçi* gibi hayvanlardan bir kısmını kendi fikirlerince *Allah için*, bir kısmını da *diğer ilahları için* ayırırlardı. Allah için' dediklerini misafire ve fakirlere, diğer ilahları için ayırdıklarını da onların masraflarına ve huzurlarında yapılacak ayin ve törenlere, kesilecek kurbanlara, hizmetlilerin ücretlerine sarfederlerdi. Sonra bakarlar Allah için' diye ayırdıkları iyi çıkar, neşv ü nüma bulursa, dönerler onu ilahlarına tahsis ederler, fakat ilahları için ayırdıkları iyi çıkarsa onu onlar nâmına bırakırlar, Allah ganî'dir, bunlarsa fakir' derlerdi. Bu suretle ilahlarını Allah'a tercih ederler ve Allah için'ayırdıklarını Allah için'sarfetmezlerdi. (III/2060)

2) 'Bunların hükümleri ne fena, ne cahilâne, ne zâlimâne hükümdür!" (III/2060)

138. Zu'umlarınca [zanlarına dayanarak] dediler ki: 'Şunlar ilişilmez en'âm ve hars [hayvanlar ve ekinler]; bunları ancak dilediğimize yedireceğiz. Şunlar da sırtları haram edilmiş en'am! Diğer birtakım en'âmı da Allah'ın ismini anmadan boğazlarlar, hep bunları Allah'a iftira ederek yaparlar. İftira ettikleri için Allah yakında cezalarını verecek!

139. Bir de 'Şu en'âmın karınlarındaki yavrular sırf erkeklerimizin; kadınlarımıza ise haram! Eğer ölü doğarsa, o vakit onda hepsi ortak!' dediler. Allah onlara isnadlarının cezasını yakında verecek; her halde O hakîm'dir alîm'dir!

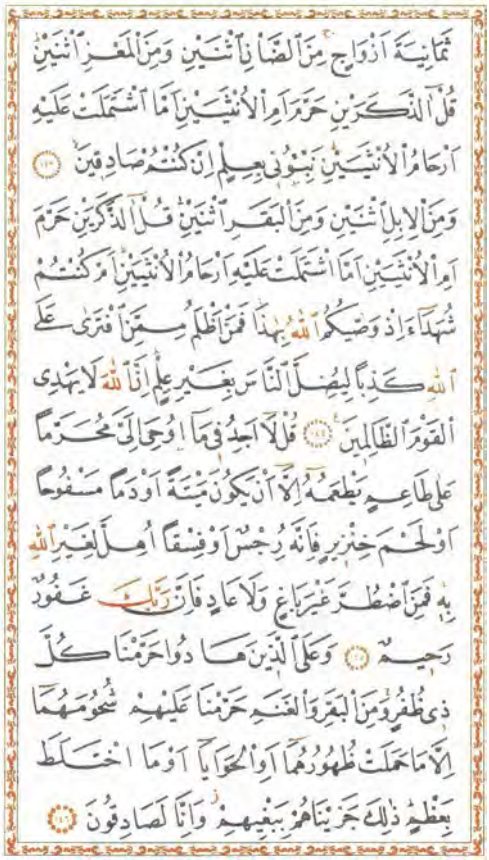
140. Bilgisizlikle, düşüncesizlikle evlatlarını öldürenler ve Allah'ın kendilerine merzûk buyurduğu nimetleri Allah'a iftira ederek haram ve memnû [yasak] kılanlar, şüphe yok ki ziyan ettiler, şüphe yok ki yanlış gittiler ve hiç bir zaman muvaffak olmadılar.

141. O ma'ruş ve gayr-ı ma'ruş [çardaklı-çardaksız] cennet-âsâ [cennet gibi] bağları, o tatları [ve] yemişleri muhtelif mezruâtı [ekinleri], o hurmaları, zeytinleri, narları birbirlerine hem benzer hem benzemez bir halde vücuda getiren hep O'dur! Her biri mahsul verince mahsûlünden yeyin, hasad günü hakkını da verin, bununla beraber israf etmeyin; çünkü O, israf edenleri sevmez!

142. En'am içinden gerek yük götüreni ve gerek serileni vücuda getiren de O! Allah'ın size merzûk kıldığı nimetlerden yeyin, fakat Şeytan'ın adımlarına uymayın; çünkü o sizin için açık bir düşmandır!

---

1) Krş. Mâide/103, an: 3
2) Krş. Bakara/3, an: 6
3) 'Döşek gibi yere döşenen, yatırılıp kesilen' veya 'yünlerinden, kıllarından döşekler, yaygılar yapılan' veya 'yeryüzüne serilip yayılan'. (III/2071)
4) Bkz. Bakara/208, an: 3

143. Sekiz eş; koyundan iki, keçiden iki! De ki: 'İki erkeği mi haram kıldı, yoksa iki dişiyi mi, yoksa iki dişinin rahimlerinin müştemil olduklarını mı? Eğer sâdıksanız bana bir ilim ile haber verin!'

144. Ve deveden iki, sığırdan iki! De ki: 'İki erkeği mi haram kıldı, yoksa iki dişiyi mi, yoksa iki dişinin rahimlerinin müştemil olduklarını mı? Yoksa Allah size bu tahrîmi [yasağı] ferman buyururken şahidler miydiniz?'Öyle bigayri ilmin nâsı idlâl için uydurduğu yalanı Allah'a isnad edenden daha zâlim kim olabilir? Her halde Allah zâlimler gürûhunu doğru yola çıkarmaz!

145. De ki: 'Bana vahyolunanlar içinde bu haram dediklerinizi yiyecek bir adama haram kılınmış birşey bulmuyorum, meğer ki şunlar olsun: Ölü yahut dökülen kan yahud hınzır [domuz] eti - ki o şüphesiz bir pistir- yahut Allah'tan başkasının ismi anılmış sarih bir fısk ki bunlarda da her kim muztarr olursa, diğer bir muztarra tecavüz etmediği ve zaruret miktarını aşmadığı takdirde şüphe yok ki Allah gafûr'durrahîm'dir!'

146. Yahudilere her tırnaklıyı haram kıldık; bir de bunlara sığır ve en 'ânıdan [davardan] sırtlarında olan veya bağırsakları üzerinde bulunan veya kemikle ihtilât eden [karışan] kuyruk kısmından maada [başka] yağlarını dahi haram kıldık; fakat bunu onlara bağiyleri [isyan ve zulümleri] yüzünden bir ceza yaptık! Şüphesiz biz her hususta sadıkız.

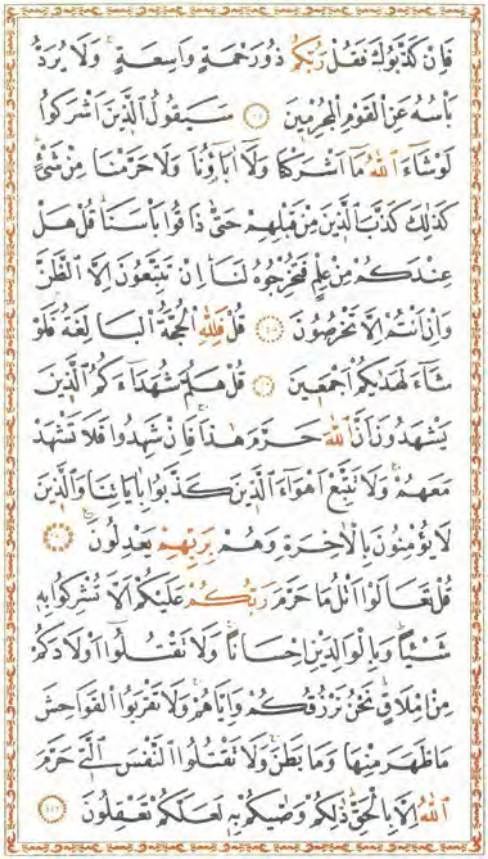
1) 'Sekiz eş' ikisi *koyun*, ikisi *keçi*, ikisi *deve*, ikisi *sığır* cinsinden olmak üzere erkek ve dişi dört çift, fakat sekiz zevctir. Burada 'sekiz zevc/eş' denilmesine rağmen, *dört çift* sayılmıştır. Çünkü 'zevc' ikisinin değil, ikiden birinin diğerine nazaran ismidir. İkisine birden 'Zevcan, zevceyn' (çift) denilir. Bu bakımdan 'zevc' tam anlamıyla bizim 'çift' dediğimiz değil 'eş'; yani bir çiftin her bir tekidir. (III/2072)

2) "İlimsizolarakinsanlarıyoldan çıkarmak/saptırmak için..."

3) "Bunlardan yemek zorunda kalırsa..." (krş. En'am/119)

4) Krş. Bakara/173, an: 1-2; Maide/3,En'am/1119;Nahl/115

5) Bkz. Nisâ/161

فَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل رَّبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ ۖ وَلَا يُرَدُّ
بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾ سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا
لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَيْءٍ ۚ
كَذَٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا بَأْسَنَا ۗ قُلْ هَلْ
عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا ۖ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ
وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ ۖ فَلَوْ
شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلُمَّ شُهَدَاءَكُمُ الَّذِينَ
يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَٰذَا ۚ فَإِن شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ
مَعَهُمْ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَالَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُم بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾
قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ
شَيْئًا ۖ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُم
مِّنْ إِمْلَاقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ
مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ
اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

147. Bunun üzerine seni tekzîbe [yalanlamaya] yeltenirlerse, de ki: 'Rabbiniz bitmez tükenmez bir rahmet sahibi; fakat mücrimler gürûhundan be'si de [azabı da] reddedilemez!'

148. Müşrik olanlar diyecekler ki; 'Allah dileseydi ne biz müşrik olurduk, ne atalarımız, ne de birşey haram kılabilirdik'. Bunlardan evvelkiler de böyle tekzîb etmişlerdi; nihayet azabımızı tattılar. 'Hiç' de; 'ilim denecek bir şeyiniz var mı ki bize çıkarasınız?' Siz sırf bir zan ardından gidiyorsunuz ve siz ancak atıyorsunuz!

149. 'İşte' de; 'hüccet-i baliğa ancak Allah'ın! Evet! O dileseydi, sizi hep birden hidayete erdirirdi!'

150.'Haydin!' de; 'Allah bunu haram etti diye şehadet edecek şahidlerinizi getirin!' Eğer gelir, şehadet ederlerse sen onlarla beraber şehadet etme! Ayetlerimizi tekzîb edenlerin,O ahiret'e inanmayanların hevâlarına tâbi olma! (Nasıl olursun ki) bunlar rablerine başkasını denk tutuyorlar!

151. De ki: Geliniz, size rabbiniz neleri haram kıldı okuyayım: O'na hiçbir şeyi şerik [ortak] koşmayın, babanıza ananıza iyilikten ayrılmayın, yoksulluk yüzünden evladınızı öldürmeyin -sizin de olanların da rızkınızı biz veririz-, fevahişe [zinaya ve benzeri fuhşiyâta] -açığına da, gizlisine de- yanaşmayın, Allah'ın muhterem kıldığı nefsi haksız öldürmeyin! İşittiniz â, işte size O bunları ferman buyurdu, gerektir ki aklınız erer...

1 'Yalancılığınızı beliğ bir şekilde ispat edecek, son derece açık, sağlam, sabit, çelişkisiz ve ibtali mümkün olmayan delil.'(III/2085)

2 Krş. En'âm/1

152. " ... ve yetim malına yaklaşmayın, ancak rüşdü ne erinceye kadar en güzel suretle başka! Ölçeği tartıyı tam ve denk tutun -bir nefse ancak vüs'unu teklif ederiz- söz sahibi olduğunuz vakit de hep adaleti gözetin velevse hısım [akrabanız] olsun, Allah'ın ahdini yerine getirin! İşittiniz â, işte size O bunları ferman buyurdu, gerektir ki düşünür tutarsınız.'

153. Bir de şu: 'Benim dosdoğru yolum, hep onu [Tevhîd'i] takip edin, başka yollar takip etmeyin ki sizi O'nun yolundan saptırıp parçalamasınlar'. Duydunuz â, işte size O bunu ferman buyurdu, gerektir ki korunur, muttakî olursunuz.

154. Sonra biz Musa'ya o Kitab'ı [Tevrat'ı] verdik ki güzel tatbik edene tamamlamak ve her şeyi tafsîl etmek ve bir hidayet [rehber], bir rahmet olmak için, gerektir ki onlar rablerinin likâsına iman etsinler!

155-157. Bu [Kur'an] ise tam bir kitab, onu biz indirdik, çok mübarek! Bundan böyle buna tâbi olun ve korunun, gerektir ki rahmetimize eresiniz,demeyesiniz ki; 'Kitab yalnız bizden evvel iki tâifeye [yahudilere ve hristiyanlara] indirildi ve doğrusu biz onların tedrisatından katiyyen gafil bulunuyoruz'. Yahut demeyesiniz ki; 'Eğer bize Kitab indirilmiş olsaydı, her halde onlardan daha ziyade muvaffak olurduk!'İşte size rabbinizden beyyine geldi, hidayet de geldi, rahmet de geldi; artık Allah'ın ayetlerini inkâr eden ve onlardan men'e kıyam eyleyenden daha zâlim kim olur? Elbette biz o ayetlerimizi men'e kıyam edenleri, bu kabahatleri yüzünden azabın en müthişiyle cezalandıracağız!

1) "Yetişkin oluncaya kadar mümkün olan en güzel velayet ve vesayet müstesna, yetimlerin mallarına yaklaşmayın". yetişkin olduklarında mallarım onlara teslim edin! (Krş. Nisa/6)
2) "Bir kimseyi ancak gücü nisbetinde sorumlu tutarız!"
3) "Allah'ın ahidlerini iif a için dinde muhtaç oldukları her şeyi ayrıayrıbeyaneylemek için..." (III/2099- 2100)
4) "Rablerinin huzuruna varacaklarına/O'nunla karşılaşacaklarına..." (III/2100)
5) "Biz o kitapların dilini bilmiyoruz, okuyup anlayamayız ve içinde ne yazdığına vakıf değiliz". (III/2102)
6) "İnsanların Allah'ın ayetlerine yönelmelerine engel olan, onları ayetlerden çeviren kimselerden..." (III/2103)

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِىَ بَعْضُ
ءَايَٰتِ رَبِّكَ ۗ يَوْمَ يَأْتِى بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَٰنُهَا
لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِىٓ إِيمَٰنِهَا خَيْرًا ۗ قُلِ ٱنتَظِرُوٓا۟ إِنَّا
مُنتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا لَّسْتَ
مِنْهُمْ فِى شَىْءٍ ۚ إِنَّمَآ أَمْرُهُمْ إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾
مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰٓ
إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ إِنَّنِى هَدَىٰنِى رَبِّىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ
مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ
مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ إِنَّ صَلَاتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلَّهِ رَبِّ
ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُۥ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾
قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْءٍ ۚ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ
إِلَّا عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ
فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ
ٱلْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ
ءَاتَىٰكُمْ ۗ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ ۖ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٥﴾

158. Onlar ancak şunu gözetiyorlar ki kendilerine melekler geliversin veya rabbin geliversin veya rabbinin bazı alâmetleri geliversin! Rabbinin bazı alâmetleri geldiği gün, evvelce iman etmemiş veya imanında bir hayır kazanmamış bir nefse o günkü imanı hiçbir fayda vermez. De ki: 'Gözetin, çünkü biz şüphesiz gözetiyoruz'.

159. Dinlerini tefrikaya düşürüp de şî'a şî'a olanlar var â, senin onlarla hiçbir alâkan yoktur, onların işi Allah'a kalmıştır; sonra O kendilerine ne ettiklerini haber verir.

160. Kim bir hasene [iyilik] ile gelirse, ona on misli verilir; kim de bir seyyie [kötülük] ile gelirse, ona ancak misliyle ceza edilir ve hiçbirine haksızlık edilmez!

161. De ki: 'Beni rabbim şeksiz dosdoğru bir yola hidayet buyurdu/doğru payidâr bir dine, başka dinlerden sıyrılıp sade hakka müteveccih hanîf olan İbrahim'in milletine [dinine] ki o hiçbir zaman müşriklerden olmadı!'

162. 'Benim' de; 'cidden namazım, ibadetlerim, hayatım, mematım [ölümüm], hep rabb'ul- âlemîn olan Allah içindir! Şeriki yoktur O'nun! Ben bununla emrolundum ve ben müslimînin evveliyim!'

164-165. Allah' de;'her şeyin rabbi iken, hiç ben O'ndan başka rab mı isterim? Herkesin kazandığı ancak kendi boynuna geçer, vizr çekecek bir nefis başkasının vizrini çekmez; sonra hep dönüp rabbinize varacaksınız, o vakit O size ihtilâf etmekte bulundunuz hakîkati haber verecek! O, odur ki sizi arzın halifeleri yaptı ve bazınızı bazınızın derecelerle fevkine çıkardı; bunun hikmeti ise, sizi size verdiği şeylerde imtihan etmektir!' Şüphe yok ki rabbin seriu'l-ikab, yine şüphe yok ki O yegâne gafûr, yegâne rahîm!

1)"Dinin bazı hükümlerini tanıyıp, bazısını tanımayarak parçalayan veya dinlerini *tevhid-i hak*'ta toplamayıp çeşitli emeller, ilahlar, liderler ve türlü türlü yollarla çatallandıran ve her biri ayrı bir reise ve başka bir hiss ü hevaya taraftarlık ederek fırka fırka olup tefrikaya düşenler var â..." (III/2110)

2)Bkz. Fâtiha/2, an: 3

3) "Allah'a teslim olanların birincisiyim/en önündeyim!" (III/2114)

4)Ne günah yapmakta, ne de ceza çekmekte vekâlet olmaz. Herkes yaptığı günahı kendi yapar ve cezasını kendi çeker. (III/2115)

5) "Murad ettiği zaman bir anda belâlarını veren". (III/2117)

سورة الأعراف في مائتين وست آيات وأربع ركوعات

بسم الله الرحمن الرحيم

المص ① كتاب أنزل إليك فلا يكن في صدرك حرج منه
لتنذر به وذكرى للمؤمنين ② اتبعوا ما أنزل إليكم من ربكم ولا
تتبعوا من دونه أولياء قليلا ما تذكرون ③ وكم من قرية
أهلكناها فجاءها بأسنا بياتا أو هم قائلون ④ فما كان دعوىهم
إذ جاءهم بأسنا إلا أن قالوا إنا كنا ظالمين ⑤ فلنسئلن
الذين أرسل إليهم ولنسئلن المرسلين ⑥ فلنقصن عليهم
بعلم وما كنا غائبين ⑦ والوزن يومئذ الحق فمن ثقلت
موازينه فأولئك هم المفلحون ⑧ ومن خفت موازينه
فأولئك الذين خسروا أنفسهم بما كانوا بآياتنا يظلمون ⑨
ولقد مكناكم في الأرض وجعلنا لكم فيها معايش قليلا
ما تشكرون ⑩ ولقد خلقناكم ثم صورناكم ثم قلنا للملئكة
اسجدوا لآدم فسجدوا إلا إبليس لم يكن من الساجدين ⑪

7. A'raf Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

206 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-2. *Elif, Lâm, Mim, Sad.* Bir kitab ki sana indirildi, sakın bundan dolayı yüreğinde bir sıkıntı olmasın da bununla inzar edesin!

3. (Mü'minlere de şu bir ihtar): Rabbinizden size indirilene ittiba edin [uyun], O'nsuz birtakım velîlere ittiba etmeyin! Siz pek az düşünüyorsunuz.

4-5. Biz nice memleket helâk etmişizdir ki gece yatarlarken, yahut gündüz uyurlarken baskınımız ona gelivermiştir. Azabımız kendilerine geldiği vakit de 'Bizler hakîkaten zâlimler idik!' demekten başka dâvâları olmadı.

6-7. Sonra elbette peygamber gönderilen ümmetlere soracağız, elbette gönderilen peygamberlere de soracağız! Soracağız da kendilerine karşı olan-biteni mutlak bir ilim ile behemehal [mutlaka] anlatacağız. Öyle ya, biz onlardan gâib değildik!

8-9. Hem vezn o gün tam hak! Artık kimin mizanları ağır basarsa, işte onlar o felâh bulacaklar! Kimin de mizanları hafif gelirse, bunlar da işte -ayetlerimize zulmetmeleriyle- kendilerine yazık edenler!

10. Şânım hakkı için, sizi arz'da yerleştirdik ve sizin için onda birçok geçimlikler yaptık! Siz pek az şükrediyorsunuz.

11. Hakîkat sizi evvela halkettik [yarattık], sonra size sûret verdik, sonra da melâikeye [meleklere] dedik ki; 'Âdem'e secde edin!' Hemen secde ettiler, ancak İblis secde edenlerden olmadı.

---

1) Bkz. Bakara/6, an: 1
2) "Onlara 'size gönderilen peygamberleri nasıl, ne cevap ile karşıladınız?'diye sorguya çekeceğiz, peygamberlere de 'ne şekilde, ne cevap ile karşılandınız' diye soracağız" (III/2123-2124)
3) "Her şeyin, her amelin en doğru ve tamamen adl ü hakkaniyetle tartısı da o gündür". (III/2124)
4) Bkz. Bakara/5, an: 11; Mü'minûn/1, an:1
5) "Âdem'e/Benî Âdem'e boyun eğip, itaat ve inkiyad ile hizmet eyleyin!" (III/2129 ve krş. Bakara/34, an: 2)

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ ۖ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ
وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ ﴿١٢﴾ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا
فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿١٣﴾ قَالَ أَنظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾
قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾ قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ
الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَآتِيَنَّهُم مِّن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ
أَيْمَانِهِمْ وَعَن شَمَائِلِهِمْ ۖ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿١٧﴾ قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا
مَذْءُومًا مَّدْحُورًا ۖ لَّمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٨﴾
وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا
تَقْرَبَا هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾ فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ
لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِن سَوْآتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا
عَنْ هَٰذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ
﴿٢٠﴾ وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢١﴾ فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ
فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ
عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ ۚ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا
الشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٢﴾

12. 'Sana' buyurdu; 'emrettiğim halde secde etmemene mâni ne oldu?' 'Ben' dedi; 'ondan hayırlıyım; beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın!'

13. 'Hemen' buyurdu; 'in oradan! Ne haddine ki orada tekebbür edesin [büyüklenesin]! Haydi çık, çünkü sen alçaklardansın!'

14. 'Bana' dedi: 'ba'solunacakları [dirilecekleri] güne kadar mühlet ver!'

15. Buyurdu ki: 'Haydi mühlet verilenlerdensin!'

16-17. 'Öyle ise' dedi; 'beni azdırmana karşılık yemin ederim ki ben de onları saptırmak için her halde senin doğru yoluna oturacağım, sonra onlara önlerinden ve arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım; sen de çoğunu şükredici bulmayacaksın!'

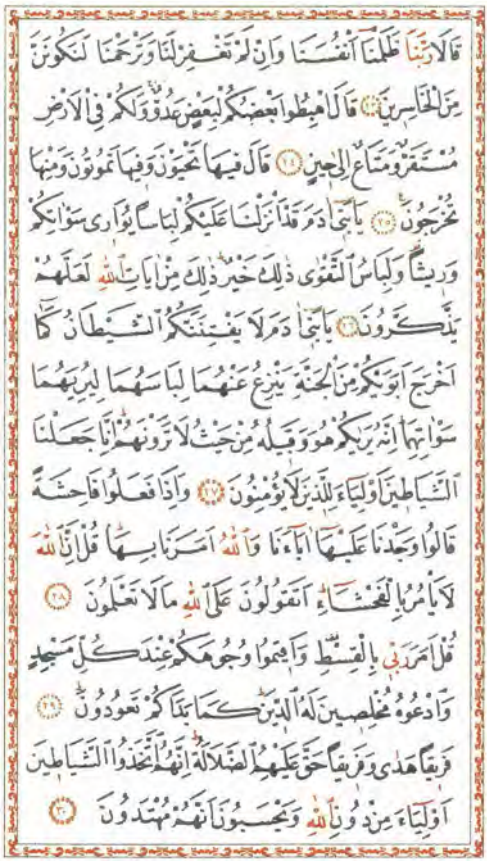
18. 'Çık oradan mezmûm, matrûd [kınanmış ve kovulmuş] olarak!' buyurdu; 'kasem ederim ki onlardan her kim sana uyarsa, katiyyen ve kâtibeten [hiç kuşkunuz olmasın] sizin mecmuunuzdan [hepinizden] cehennemi doldururum!'

19. Ve 'Yâ Âdem! Mesken et o cenneti sen zevcenle de ikiniz dilediğiniz yerden yeyin ve şu ağaca yaklaşıp da zâlimlerden olmayın!'

20-21. Derken Şeytan bunlara kendilerinden, örtülmüş olan çirkin yerlerini açmak için ikisine de vesvese verdi ve' Sizi rabbiniz başka bir şey için değil, sırf melek olacağınız yahut ebediyyen kalanlardan olacağınız için bu ağaçtan nehyetti' dedi' ve 'Her halde ben sizin hayrınızı isteyenlerdenim' diye ikisine de yemin etti.

22. Bu suretle kandırarak ikisini de sarktırdı; onun üzerine vaktâ ki o ağacı tattılar, ikisine de çirkin yerleri açılıverdi ve başladılar cennet yapraklarından üzerlerine üst üste yamıyorlardı. Rableri de kendilerine nidâ etti: "Ben sizi bu ağaçtan nehyetmedim mi ve size 'Haberiniz olsun bu şeytan açık bir düşmandır size!'demedim mi?"

1) Krş. Nisa/118-119
2) Bkz. Tâhâ/120
3) "Nezahet mertebesinden ekl-i şecereye (ağaçtan tatmaya) tenezzül ettirdi". (III/2142; krş. Bakara/36, an: 3)

23. Rabbena!'dediler; 'nefislerimize zulmettik; eğer sen bize mağfiret etmez, merhamet buyurmazsan, şüphe yok ki hüsrana düşenlerden oluruz!'

24. Buyurdu ki: 'İniniz bazınız bazınıza düşman olarak! Size bir zamana kadar arz'da bir karargâh tutmak ve bir nasip almak mukadder!'

25. Buyurdu ki: 'Onda yaşayacaksınız ve onda öleceksiniz ve ondan çıkarılacaksınız!'

26. Ey Âdemoğulları! Bakın size çirkin yerlerinizi örtecek libas indirdik, hil'at indirdik; fakat takvâ libası, o hepsinden hayırlı! Bu, işte Allah'ın ayetlerinden, gerektir ki düşünür ibret alırlar.

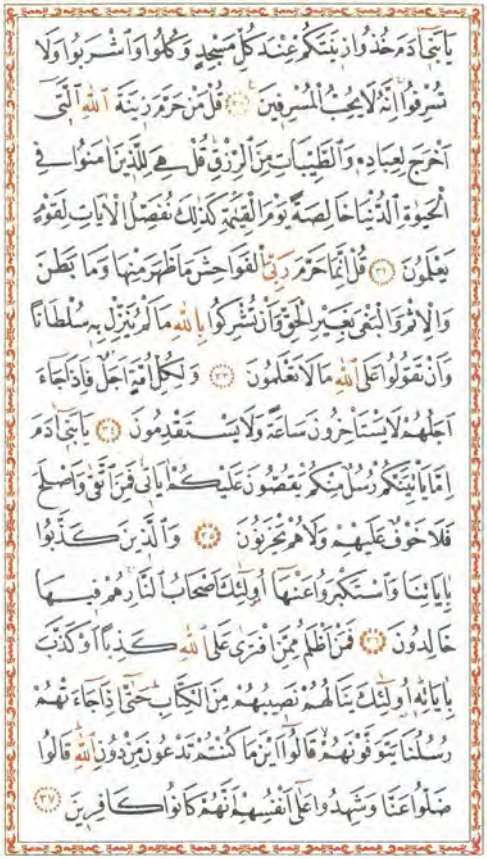
27. Ey Âdemoğulları! Babanızla ananızı -çirkin yerlerini kendilerine göstermek için-Şeytan cennetten çıkardığı gibi, sakının sizi de belâya uğratmasın; çünkü o ve kabilesi [o kabilden olanlar], sizi sizin kendilerini göremeyeceğiniz cihetten görürler. Biz o şeytanları, o kimselerin velîleri kılmışızdır ki imana gelmezler!

28. Ve bir edebsizlik yaptıkları zaman da 'Atalarımızı böyle bulduk ve bize bunu Allah emretti!' Derler. 'Allah' de; 'edebsizliği emretmez, bilmediğiniz şeyleri Allah'ın üzerine mi atıyorsunuz?'

29. De ki: 'Rabbim, adl ü insafı emretti, hem her mescidde yüzlerinizi doğru tutun ve O'na-dini mahzâ [sırf] O'nun için hâlis kılarak- ibadet edin! Sizi ibtida [ilkin] O yarattığı gibi, yine O'na döneceksiniz'.

30. Bir kısmına hidayet buyurdu, bir kısmına da dalâlet hak oldu; çünkü bunlar, Allah'ı bırakıp şeytanları evliya ittihaz ettiler. Birde kendilerini hidayette zannederler!

1)Bkz. Bakara/36
2)"Giyinip-kuşanıp süslenecek libas/elbise, kaftan" veya "servet ve refah". (III/2145)
3)Bir tefsire göre: "Kendilerine fenalık veren mâsiyetlerini.." (III/2147)
4)*Velîleri*: âmirleri, başlarına musallat olmuş arkadaşları. (III/2148)
5) Allah'ı bırakıp, şeytanları *veliler/dostlar* edindiler".

يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٖ وَكُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ وَلَا
تُسۡرِفُوٓاْۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ ٣١ قُلۡ مَنۡ حَرَّمَ زِينَةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِيٓ
أَخۡرَجَ لِعِبَادِهِۦ وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزۡقِۚ قُلۡ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ فِي
ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا خَالِصَةٗ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ
يَعۡلَمُونَ ٣٢ قُلۡ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلۡفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنۡهَا وَمَا بَطَنَ
وَٱلۡإِثۡمَ وَٱلۡبَغۡيَ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَأَن تُشۡرِكُواْ بِٱللَّهِ مَا لَمۡ يُنَزِّلۡ بِهِۦ سُلۡطَٰنٗا
وَأَن تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ٣٣ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٞۖ فَإِذَا جَآءَ
أَجَلُهُمۡ لَا يَسۡتَأۡخِرُونَ سَاعَةٗ وَلَا يَسۡتَقۡدِمُونَ ٣٤ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ
إِمَّا يَأۡتِيَنَّكُمۡ رُسُلٞ مِّنكُمۡ يَقُصُّونَ عَلَيۡكُمۡ ءَايَاتِي فَمَنِ ٱتَّقَىٰ وَأَصۡلَحَ
فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٣٥ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ
بِـَٔايَٰتِنَا وَٱسۡتَكۡبَرُواْ عَنۡهَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا
خَٰلِدُونَ ٣٦ فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوۡ كَذَّبَ
بِـَٔايَٰتِهِۦٓۚ أُوْلَٰٓئِكَ يَنَالُهُمۡ نَصِيبُهُم مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتۡهُمۡ
رُسُلُنَا يَتَوَفَّوۡنَهُمۡ قَالُوٓاْ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ قَالُواْ
ضَلُّواْ عَنَّا وَشَهِدُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَنَّهُمۡ كَانُواْ كَٰفِرِينَ ٣٧

31. Ey Âdemoğulları! Her mescid huzurunda zînetinizi tutunun ve yeyin-için de israf etmeyin; çünkü O müsrifleri sevmez!

32. De ki: 'Allah'ın kullan için çıkardığı zîneti ve temiz-hoş rızıkları kim haram etmiş?' De ki: 'Onlar dünya hayat'ta iman edenler için, kıyamet günü hâlis olaraktır'. Bu suretle ilim ehli olanlar için ayetleri tafsîl ediyoruz.

33. 'Rabbim' de; 'ancak şunları haram buyurdu: Bütün fuhşiyatı - açığını, gizlisini- ve her türlü vebâli [günahı] ve haksızlıkla bağyi ve Allah'a hiçbir zaman bir burhan [delil] indirmediği herhangi bir şeyi şirk koşmanızı ve Allah'a bilmediğiniz şeyler isnad etmenizi haram buyurdu'.

34. Her ümmet için bir müddet mukadder! Müddetleri gelince bir lâhza [an] geri de kalmazlar, öne de geçemezler.

35. Ey Âdemoğulları! Size her ne zaman içinizden benim ayetlerimi ayıtır [beyan eden] rasûllergelir de her kim bunlara muhalefetten sakınır ve salâhî iltizam eylerse [hâlini ıslah ederse], artık onlara korku yoktur ve mahzun olacak olanlar onlar değildir!

36-37. Ayetlerimizi tekzîb edenlere ve bunlara imanı kibirlerine yediremeyenlere gelince, böyleler ashab-ı nâr [ateşin arkadaşları] dır, hep onda muhalled [ebedî]dirler; zira bir yalanı Allah'a iftira eden veya O'nun ayetlerine yalan diyen kimseden daha zâlim kim olabilir? Bunlara Kitab'dan nasipleri erişir; nihayet kendilerine göndereceğimiz melekler gelip canlarını alırlarken 'Hani o Allah'ı bırakıp da taptıklarınız nerede?' dediklerinde 'Onlar bizi bıraktılar da kayboldular' derler ve kâfir idiklerine kendi aleyhlerinde şâhidlik ederler.

1) "Gerek tavaf ve gerekse namaz halinde..." (III/2152)
2) Bkz. Bakara/86, an:4; Mülk/5, an:1
3) Bkz. En'âm/120, an; 2
4) "Cana, mala, ırza/haysiyet ve hukuka tecavüz ve zulmü..." (III/2152)
Tafsil kelimesi için bkz. Hûd/1-4, an:2

38. [Allah] 'Girin bakalım sizden evvel ins ü cin'den geçen ümmetlerin içinde ateşe!' buyurur. Her ümmet girdikçe hemşiresine [dindaşına] lânet eder, nihayet hepsi orada birbirlerine ulanırlar, sonrakileri öndekilerini göstererek 'Rabbena!' derler: 'işte şunlar bizi yoldan çıkardılar, onun için onlara ateşten iki katlı azap ver!' 'Her birinize' buyurur; 'iki katlı ve lâkin bilmiyorsunuz'.

39. Öndekiler de sonrakilere derler ki: 'Sizin de bize karşı bir meziyyetiniz [üstünlüğünüz] olmadı, artık kendi kesbinizin [kazandıklarınızın] cezası [olarak] tadın azabı!'

40-41. Elbette ayetlerimizi tekzîb eden ve onlara imanı kibirlerine yediremeyen kimselere semanın kapıları açılmaz ve cemel iğnenin deliğinden geçinceye kadar onlar cennete gir[e]mezler. İşte mücrimleri biz böyle cezalandırırız! Onlara cehennemden bir döşek ve üstlerinden örtüler; ve işte zâlimleri biz böyle cezalandırırız!

42-43. İman edip iyi iyi işler yapan kimseler -ki bir nefse ancak vüs 'unu teklif ederiz- bunlar işte ashab-ı cennet'tirler ve hep onda muhalled [ebedî]dirler -bir halde ki derunlarında kin kabilinden ne varsa hepsini söküp atmışızdır- altlarından ırmaklar akar. 'Hamdolsun o Allah'a ki hidayetiyle bizi buna muvaffak kıldı, O bize hidayet etmeseydi, bizim kendiliğimizden bunun yolunu bulmamıza imkân yoktu; hakîkat rabbimizin peygamberleri emr-i hak ile geldiler' demektedirler ve şöyle nidâ olunmaktadırlar: 'İşte bu gördüğünüz o cennet ki buna amelleriniz sebebiyle vâris kılındınız'.

---

1) "Deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar..." veya "Halat iğnenin deliğinden geçinceye kadar..." *Cemel* kelimesi de[illegible] mânâsına geldiği gibi *halat, urgan* mânâsına da gelir. Her iki halde de bu bir *darb-ı mesel*'dir ve ilsanımızda 'Balık kavağa çıkıncaya kadar' şeklinde kullandığımız *mesel* gibi bir şeyin olmayacağını anlatır. Bu açıdan *birinci mânâ* daha beliğdir. Çünkü bir şeyin küçüklüğünde/inceliğinde mübalağa yapılacağı zaman 'iğne deliği gibi' denilir, irilikte mübalağa yapılacağı zamanda 'deve gibi' denir. Özellikle Arap dilinde bu pek mâruftur. (III/2161-2162)

2) Bkz. En'âm/152,an:2

3) Bkz. A'raf/53,an: 2

44-45. Bir de o ashab-ı cennet, ashab-ı nâr'a şöyle nidâ etmektedir: 'Hakîkat biz, rabbimizin bize va'd buyurduğunu hak bulduk, siz de rabbinizin va'd buyurduğunu hak buldunuz mu?'Onlar 'evet!' demektedirler; derken bir müezzin aralarında şu meâlde bir ezan vermeye başlamıştır: 'Allah'ın lâneti o zâlimler üstüne ki Allah yolundan menederler ve onu eğip bükmek isterler ve [onlar] ahiret'i münkir kâfirler idi!'

46-47. Artık iki taraf arasında bir hicab ve a'raf [yüksek bir yer] üzerinde birtakım ricâl -her birini sîmalarıyla tanırlar- ashab-ı cennet'e 'Selâmun aleykum!'diye nidâ etmektedirler ki bunlar ümit etmekle beraber henüz ona girmemişlerdir. Gözleri ashab-ı nâr tarafına çevrildiği vakit de 'Yâ rabbena! Bizleri o zâlimler gürûhuyla beraber kılma!' Demektedirler.

48.49. O ashab-ı a'raf sîmalarıyla tanıdıkları birtakım ricâle de nidâ edip "Gördünüz mücemiyetinizin ve yaptığınız kibr u azâmetin size hiç faydası olmadı? Ta şunlar mıydı o sizin 'Allah bunları kabil değil rahmetine erdirmez' diye yemin ettikleriniz?"dedikten sonra berikilere dönüp 'Girin cennete! Size korku yok, artık siz mahzun olacak değilsiniz' demektedirler.

وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا
حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا ۖ قَالُوا۟ نَعَمْ ۚ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌۢ
بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن
سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ كَٰفِرُونَ ﴿٤٥﴾
وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ ۚ وَعَلَى ٱلْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّۢا بِسِيمَىٰهُمْ ۚ
وَنَادَوْا۟ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ أَن سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ ۚ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ
يَطْمَعُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَٰرُهُمْ تِلْقَآءَ أَصْحَٰبِ ٱلنَّارِ قَالُوا۟ رَبَّنَا
لَا تَجْعَلْنَا مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾ وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلْأَعْرَافِ رِجَالًا
يَعْرِفُونَهُم بِسِيمَىٰهُمْ قَالُوا۟ مَآ أَغْنَىٰ عَنكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ
﴿٤٨﴾ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ ٱللَّهُ بِرَحْمَةٍ ۚ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ
عَلَيْكُمْ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٤٩﴾ وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصْحَٰبَ
ٱلْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا۟ عَلَيْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ ۚ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ
حَرَّمَهُمَا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ لَهْوًا
وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ فَٱلْيَوْمَ نَنسَىٰهُمْ كَمَا نَسُوا۟ لِقَآءَ
يَوْمِهِمْ هَٰذَا وَمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾

50. Ashab-ı nâr da ashab-ı cennet'e şöyle bağırışmaktadırlar: 'Lütfen suyunuzdan veya Allah'ın size merzûk kıldığı [nasib ettiği] nimetlerden biraz da bizlere dökün!' Onlar da demektedirler ki; 'Doğrusu Allah, bunları kâfirlere haram etti!'

51. O kâfirlere ki oyunu, eğlenceyi kendilerine din edindiler ve o dünya [alçak] hayat kendilerini aldattı. Onlar bu günlerine mülâki olacaklarını [kavuşacaklarını] unuttukları ve ayetlerimizi inkâr ettikleri gibi, biz de bugün onları unutacağız.

1)Velid b. Muğîre, Ebu Cehil, As b. Vail ve akranları 'Allah Selman, Ammar ve benzerlerini cennet'e koyacak da bizi cehennem'e atacak ha, böyle şey olmaz! Allah bizim hizmetkârlarımızı, çobanlarımızı bize üstün kılmaz!' derlerdi ki işte *ashab-ı a'raf*'ın hitab ettikleri bunlar ve bu gibilerdir. 'Ta şunlar mıydı...' diye işaret ettikleri de onların hakir gördükleri Selman ve Ammar gibi ehl-i imandır! (III/2167/2168)

2)Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1

وَلَقَدْ جِئْنَٰهُم بِكِتَٰبٍ فَصَّلْنَٰهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً
لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُۥ ۚ يَوْمَ يَأْتِى
تَأْوِيلُهُۥ يَقُولُ ٱلَّذِينَ نَسُوهُ مِن قَبْلُ قَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا
بِٱلْحَقِّ فَهَل لَّنَا مِن شُفَعَآءَ فَيَشْفَعُوا۟ لَنَآ أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ
ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ۚ قَدْ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟
يَفْتَرُونَ ۝ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ
فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ
يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا ۗ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ
أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ
تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ۝ وَلَا تُفْسِدُوا۟
فِى ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا وَٱدْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ۚ
إِنَّ رَحْمَتَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ۝ وَهُوَ ٱلَّذِى يُرْسِلُ
ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا
سُقْنَٰهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنزَلْنَا بِهِ ٱلْمَآءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ مِن كُلِّ
ٱلثَّمَرَٰتِ ۚ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ۝

52. Filhakîka biz onlara öyle bir Kitab gönderdik ki iman edecek herhangi bir kavme bir düstûr-ı hidayet ve rahmet olmak için tam bir ilim üzere onu fasıla fasıla ayırdettik!

53. Onlar 'Hele bakalım nereye varacak?' Diye onun ancak te'vilini gözetiyorlar. Onun te'vili geleceği gün, önceden onu unutmuş olanlar şöyle diyecekler; 'Hakîkat rabbimizin peygamberleri hakkı tebliğ etmişlermiş! bak, şimdi bizim şefaatçilerden hiç biri var mı ki bize şefaat etsinler veya geri döndürülür müyüz ki yaptığımız işin gayrisini yaprak? 'Yok! Doğrusu nefislerine yazık ettiler ve o iftira ettikleri şeyler onlardan kaybolup gittiler.

54. Filvâki rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı gün içinde yarattı, sonra arş üzerine istiva buyurdu. Geceyi gündüze bürür, o onu kışkırtarak takip eyler. Güneş ve ay ve bütün yıldızlar emrine müsahhar! Bak, halk [yaratma] O'nun, hüküm O'nun! Evet, o rabb'ul-âlemîn olan Allah ne ulu!

55-56. Rabbinize yalvara yalvara ve için için dua edin -ki her halde O haddi aşanları sevmez- yeryüzünü ifsad etmeyin, ıslahından sonra da hem havf [korku], hem şevk [ümit] ile O'na kulluk edin! Her halde Allah'ın rahmeti yakındır muhsinlere!

57. Ve O, o Allah'tır ki rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci yollar; nihayet bunlar o ağır ağır bulutları hafif birşey gibi kaldırıp yüklendiklerinde, bakarsın biz onları ölmüş bir memlekete sevketmişizdir, derken ona su indirmişizdir de orada her türlüsünden semereler [ürünler] çıkarmışızdır. İşte ölüleri böyle çıkaracağız, gerektir ki düşünür ibret alırsınız!

1) "Kendilerine verilen haberlerin tatbik olunacağı gün, o kıyamet günü". (III/2169)
2) "Peygamberlerin dedikleri doğruymuş!" (III/2169)
3) Bkz. Ra'd/2,an:1
4) "Hiçbiri emrine muhalefet ve mukavemet etmez, edemez". (III/2191)
5) Bkz. Bakara/2,an:3

58. Hoş memleketin nebâtı rabbinin izniyle çıkar, fenasının ise çıkamaz; çıkan da bir şeye yaramaz! Şükredecek bir kavim için ayetleri böyle tasrîf ederiz.

59. Celâlim hakkı için, Nuh'u kavmine rasûl [elçi] gönderdik; vardı da 'Ey kavmim!' dedi; 'Allah'a kulluk edin; O'ndan başka bir ilâhınız daha yoktur! Cidden ben üzerinize büyük bir günün azabı [nın] inmesinden korkuyorum!'

60. Kavminden cumhur cemaat 'Her halde biz' dediler; 'seni açık bir dalâl [şaşkınlık] içinde görüyoruz'.

61-63. 'Ey kavmim!' dedi; 'bende hiçbir dalâlet yok ve lâkin ben rabb'ul-âlemîn tarafından bir rasûlüm! Size rabbimin risaletlerini tebliğ ediyorum ve size nasihat ediyorum ve Allah'tan sizin bilemeyeceklerinizi biliyorum! Size korkunç akibeti haber vermek için ve korunmanız için ve belki rahmete mazhar edilirsiniz diye sizden bir adam vasıtasıyla rabbinizden size bir ihtar geldiğine inanmıyor da taaccüb mü [hayret mi] ediyorsunuz?'

64. Bunun üzerine onu tekzîb ettiler, biz de kendisini ve maiyetinde [beraberindeki] iman edenleri gemide necâta [kurtuluşa] erdirdik de ayetlerimizi tekzîb edenleri garkeyledik [boğuverdik]; çünkü bunlar basîretleri körelmiş bir kavimdiler.

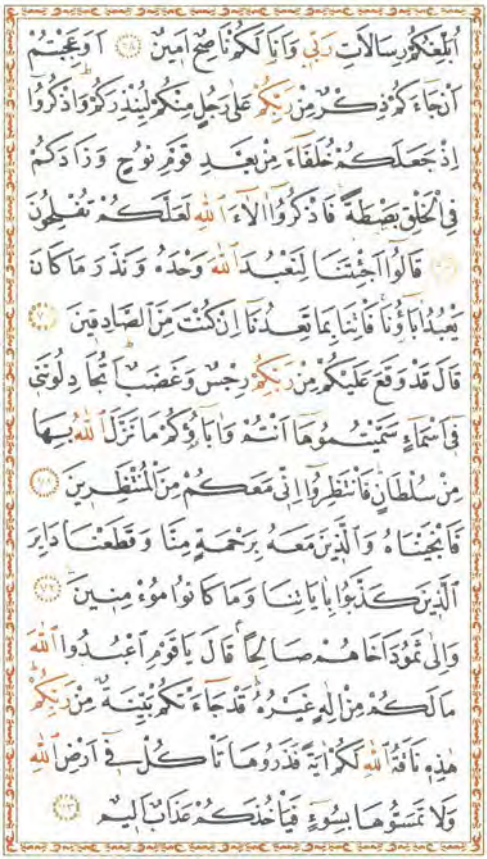

65. Âd kavmine de kardeşleri Hûd peygamberi gönderdik, 'Ey kavmim!' dedi; 'Allah'a kulluk edin, O'ndan başka bir ilâhınız daha yok! Hâlâ siz O'nun azabından sakınmayacak mısınız?'

66. Kavminden o küfre dalmış cumhur cemaat dediler ki: 'Her halde biz seni bir çılgınlık içinde görüyoruz ve her halde seni biz, yalancılardan biri zannediyoruz'.

67. 'Ey kavmim!'dedi; 'bende hiçbir çılgınlık yok, lâkin ben rabb'ul-âlemîn tarafından bir rasûlüm!'

1)"Toprağı iyi olan bir arazinin..." (III/2201)
2)"Ayetleri türlü türlü şekillere koyar, tekrar ederiz". (III/2201 ve bkz. En'am/45 ve 65, an: 2)
3)Bkz. Bakara/2, an: 3
4)Krş. Şuarâ /106, an: 6

68-69. 'Size rabbimin risaletlerini [bildirdiklerini] tebliğ ediyorum ve ben sizin için emin bir nâsihim! Sizi inzar etmek için içinizden bir adam vasıtasıyla size rabbinizden bir ihtar geldiğine inanmıyor da taaccüb mü [hayret mi] ediyorsunuz? Düşünün ki O sizi Kavm-i Nuh'tan sonra hulefa kıldı [sizi onların yerine geçirdi] ve size hilkatte ziyade bir inbisat verdi. O halde Allah'ın nimetlerini unutmayıp zikredin ki felâh bulabilesiniz!'

70. 'Yâ!..'dediler; 'sen bize yalnız Allah'a tapalım, atalarımızın tapa geldiklerini bırakalım diye mi geldin? Eğer sâdıklardan isen, haydi bizi tehdid edip durduğun o azabı başımıza getir [de] görelim!'

71.'İşte' dedi; 'üzerinize rabbinizden bir azap fırtınası, bir gazap indi. Siz bana [benimle] sizin ve atalarınızın taktığı kuru isimler hakkında mücadele mi ediyorsunuz? Allah onlara hiçbir zaman öyle bir hakk-ı saltanat indirmedi. Artık gözetin, ben de sizinle beraber gözetenlerdenim!'

72. Bunun üzerine kendisini ve maiyetindekileri mahzâ [sırf] tarafımızdan bir rahmet ile necâta [kurtuluşa] erdirdik de o ayetlerimizi tekzîb edip, iman etmeyenlerin kökünü kestik!

73.Semûd kavmine de kardeşleri Salih peygamberi [gönderdik]. 'Ey kavmim!' dedi; 'Allah'a kulluk edin, O'ndan başka bir ilâhınız daha yok! İşte size rabbinizden açık bir mu'cize geldi. Bu Allah'ın nâkası, size bir ayet! Bırakın onu Allah'ın arzında otlasın, sakın ona bir fenalıkla dokunmayın ki sonra elîm [gayet acı] bir azaba uğrarsınız!'

1)"Nasihat/öğütverici bir kimseyim".
2) Bkz. Bakara/6, an:1
3) Krş. Tevbe/69
4)Bkz. Bakara/5 an:11; Mü'minûn/1, an:1
5)Krş. Şuarâ/106, an: 6
6)Hz. Salih'e mu'cize olarak verilen dişi deve. (Krş. Şems/13, III/5863-5864 ve bkz. Hûd/63-64)

74. '...ve düşünün ki O sizi Âd'dan sonra hulefa yaptı ve bu arz'da sizi yerleştirdi; düzlüklerinden köşkler ediniyorsunuz ve dağlarından evler yontuyorsunuz. Artık hep Allah'ın eltâfını [lütûf ve nimetlerini] zikredin de yeryüzünü fesadçılıkla berbad etmeyin!'

75. Kavmi içinden kibirlerine yediremeyen cumhur cemaat, o hırpalanmakta olanlara/onlardan iman eden kimselere 'Siz' dediler; 'Salih'in hakîkaten rabbi tarafından gönderilmiş olduğunu biliyor musunuz?' 'Biz' dediler; 'doğrusu onun gönderildiği şeye mü'minleriz'.

76. O kibirlerine yediremeyenler 'Doğrusu' dediler; 'biz o sizin iman ettiğiniz şeye kâfirleriz'.

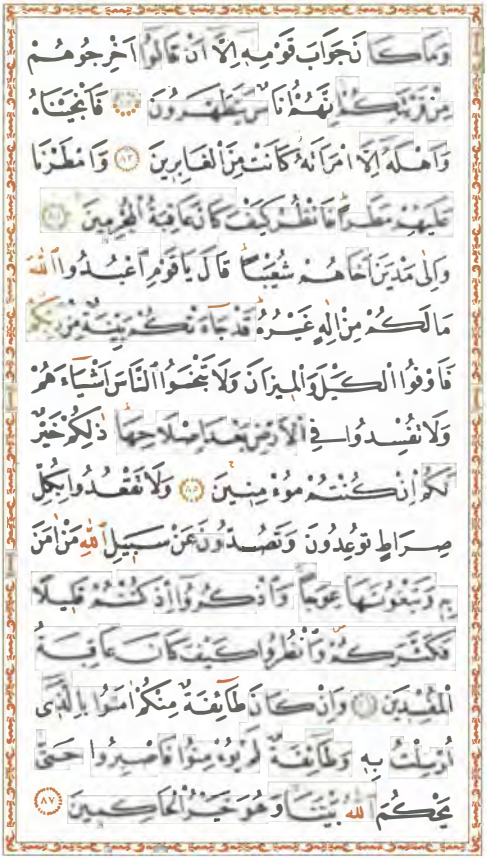
77. Derken o nâkayı [dişi deveyi] tepelediler ve rablerinin emrinden tuğyan ettiler ve dediler ki: 'Hey Sâlih! Sen gerçek[ten] mürselînden [rasûllerden] isen, bizi tehdid etmekte olduğun azabı getir [de] görelim!'

78. Bunun üzerine onları o recfe tutuverdi; vatanlarında çöke kaldılar!

79. Döndü de onlardan 'Ey kavmim!'dedi; 'ben size rabbimin risaletini tamamıyla tebliğ ettim ve nasihat ettim, hayrınıza çalıştım ve lâkin [sizler] nasihat edenleri sevmezsiniz!'

80-81. Lût Peygamberi de [gönderdik] ki bir vakit kavmine [şöyle] dedi: 'Sizden evvel âlemlerden hiç birinin [kimsenin] yapmadığı şenaatı siz mi yapıyorsunuz? Hakîkaten kadınları geçip de şehvetle erkeklere mi varıyorsunuz? Yok! Siz pek müsrif [haddi çok aşmış] bir kavimsiniz'.

1)'Şiddetle sarsan birsarsıntı'. (Bkz.A'raf/155 ve krş. Nâziat/6, VIII/5556)
2)*Fahişe, şenaat*; zina gibi pek çirkin olan bir fiil, aşırı edepsizlik. (Krş. Âlu İmran/135; Nisa/15)
3)*İsraf, müsrif* kelimesi için bkz. Tâhâ/127, an:1

82. Kavminin ise şöyle demelerinden başka cevabı olmadı: 'Çıkarın bunları memleketinizden; çünkü bunlar eteklerini çok temiz tutan insanlar!'

83-84. Biz de onu ve ehlini kurtardık; ancak kansı kalıp, yere geçenlerden oldu ve üzerlerine bir azap yağmuru yağdırdık! İşte bak mücrimlerin akibeti nasıl oldu!

85-87. Medyen kavmine de kardeşleri Şuayb peygamberi [gönderdik]. 'Ey kavmim!' dedi; 'Allah'a kulluk edin, O'ndan başka bir ilâhınız daha yok! İşte size rabbinizden bir beyyine [açık delil] geldi. Artık kileyi [ölçüyü/ölçeği], teraziyi tam tutun, nâsın [insanların] eşyasına haksızlık etmeyin, yeryüzünü ıslahından sonra yine fesada vermeyin! Bana inanırsanız,bu söylediklerim sizin için hayırlıdır. Hem öyle tehdid ederek, her caddenin başına oturup da Allah'ın yolundan O'na iman edenleri çevirmeyin ve yolun çarpıklığını arzu etmeyin! Düşünün ki vaktiyle siz pek az idiniz, öyle iken O sizi çoğalttı ve bakın o müfsidlerin akibeti nasıl oldu? Eğer içinizden bir kısmı benim gönderilmiş olduğum hakîkate inanmış; bir kısmı da inanmamış ise, Allah aramızda hükmünü verinceye kadar sabredin ki O hâkimlerin en hayırlısıdır'.

1) Krş. Şuarâ/106, an: 6

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِن قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ
آمَنُوا مَعَكَ مِن قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا ۚ قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا
كَارِهِينَ ﴿٨٨﴾ قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُم بَعْدَ
إِذْ نَجَّانَا اللَّهُ مِنْهَا ۚ وَمَا يَكُونُ لَنَا أَن نَّعُودَ فِيهَا إِلَّا أَن يَشَاءَ
اللَّهُ رَبُّنَا ۚ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۚ عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا
افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ ﴿٨٩﴾
وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ
إِذًا لَّخَاسِرُونَ ﴿٩٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ
جَاثِمِينَ ﴿٩١﴾ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا ۚ الَّذِينَ
كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ ﴿٩٢﴾ فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ
لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ ۖ فَكَيْفَ آسَىٰ
عَلَىٰ قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿٩٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّبِيٍّ إِلَّا أَخَذْنَا
أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ بَدَّلْنَا
مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوا وَّقَالُوا قَدْ مَسَّ آبَاءَنَا
الضَّرَّاءُ وَالسَّرَّاءُ فَأَخَذْنَاهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾

§ 88-89. Kavminden büyüklenmek isteyen cumhur cemaat 'Yâ Şuayb! Katiyyen' dediler; 'seni de, seninle beraber iman edenleri de memleketimizden çıkarırız, yahut ki suret-i katiyyede milletimize [dinimize] dönersiniz'. 'Ya' dedi; 'istemezsekte mi? Doğrusu Allah bizi kurtarmış iken sizin milletinize [dininize] dönecek olursak, bir yalan söyleyerek Allah'a iftira etmiş imişiz demek olur. Ona dönmemiz bizim için olacak şey değildir, meğer ki rabbimiz Allah dilemiş olsun! Rabbimiz herşeyi ilmiyle kuşatmış, biz Allah'a dayanmışız. Ey bizim rabbimiz! Kavmimizle bizim aramızı hak ile fetih buyur; sen fâtihlerin en hayırlısısın!'

90. Kavminden küfreden cumhur cemaat de 'Yemin ederiz' dediler; 'eğer Şuayb'a uyarsanız, hiç şüphe yok o takdirde siz kat'î hüsrana düşeceksiniz!'

91. Derken onları o recfe tutuverdi, derhal vatanlarında çöke kaldılar.

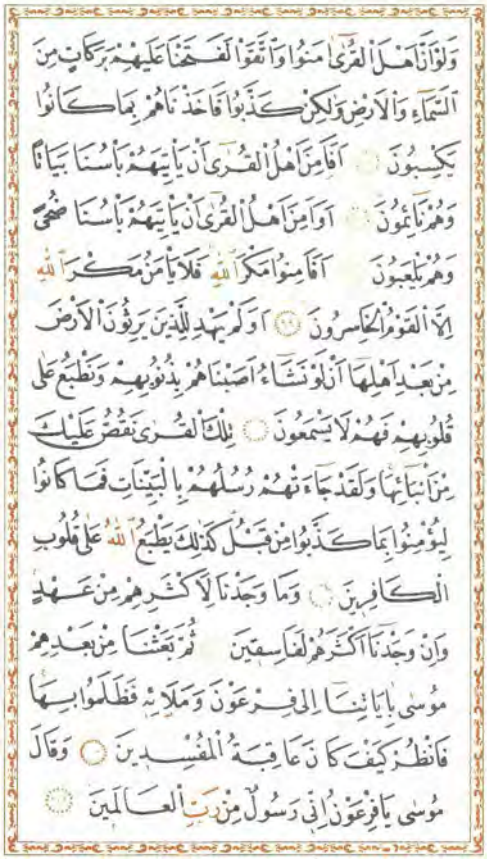
92. Şuayb'ı tekzîb edenler, sanki orada bir şenlik tutmamışlardı; Şuayb'ı tekzîb edenler, hüsrana düşenler onlar olmuşlardı!

93. Döndü de onlardan 'Ey kavmim!' dedi; 'Alimallah size rabbimin risaletlerini iblâğ [tebliğ] eyledim, size nasihat de ettim; şimdi kâfir bir kavme nasıl acırım?'

94-95. Biz hangi memlekete bir peygamber gönderdikse, ibtida [ilkin] ahâlisini şiddet ve zaruretle sıkmışızdır ki niyaza düşsünler; sonra da fenalık yerine güzelliğe tebdîl etmişizdir, tâ ki artmışlar ve demişlerdir: 'Doğrusu atalarımıza sıkıntılı haller de olmuş, sürûrlü [ferah] demler de...' Tam o vakit biz de kendilerini -hatırlarından geçmezken- ansızın tutmuş bastırıvermişizdir!

---

1) *Hüküm* ve *hükümet* anlamındadır: 'Kavmimizle bizim aramızda hak ile hükmet! Sen hükmedenlerin en hayırlısısın!'(Bkz. III/2214)
2) Bkz. A'raf/78, an:1
3) Bkz. Hûd/95, an: 2
4) "Bu felaketten kurtulmak için Allah'ın bildirdiklerini anlattım ve emirlerini tebliğ ettim". (III/2215)
5) "Kibirden vazgeçip hakka boyun eğsinler, yumuşayıp yalvarsınlar". (III/2218)
6) "Mal ve nüfusça çoğalmışlar, aded ve kuvvetçe fazlalaşmışlardı..." (III/2219)

96. Eğer o memleketlerin ahâlisi iman edip, Allah'tan korksaydılar, elbette üzerlerine yerden, gökten bereketler açardık ve lâkin tekzîb ettiler de kendilerini kesbleriyle tuttuk alıverdik!

97. Ya şimdi şu köy-kasaba ahâlisi geceleyin uyurlarken, azabımızın kendilerine baskın halinde gelivermeyeceğinden emin mi oldular?

98. Yine o köy-kasaba ahâlisi kuşluk vakti oynayıp-eğlenip dururlarken kendilerine azabımızın gelivermeyeceğinden emin mi oldular?

99 Ya artık Allah'ın mekrinden emin mi oldular? Fakat kendilerine yazık eden kavimlerden başkası Allah'ın mekrinden emin olmaz!

100. Hâlâ irşad etmedi mi o eski sahiplerinden sonra bu arz'a vâris olan kimseleri şu hakîkat ki eğer dilemiş olsak onların da günahlarını başlarına çarpardık? Fakat kalplerinin üzerini tab'eder/mühürleriz de onlar hakkı işitmezler!

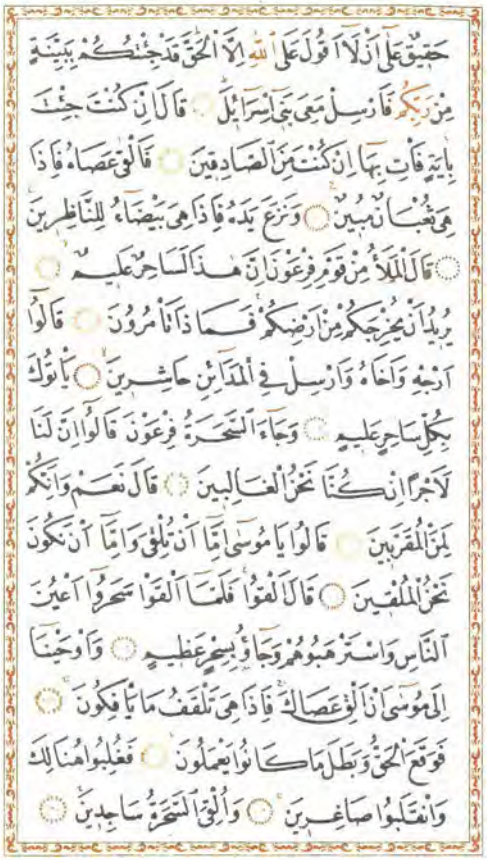
101. İşte o memleketler; bunların başına gelenlerden bazısını sana kıssa olarak naklediyoruz. Celâlim hakkı için, onlara peygamberleri beyyinelerle geldiler, öyle iken iman etmek istemediler; çünkü ondan evvel inkâr etmeyi âdet etmişlerdi. Allah kâfirlerin kalplerini işte böyle tab'eder!

102. Hem ekserisinde ahde vefa görmedik; şu muhakkak ki ekserisini taatten çıkar fâsıklar gördük!

103.Sonra onların arkasından ayetlerimizle Musa'yı, Firavun'a ve cemiyetine gönderdik; tuttular o ayetlere zulmettiler, ettiler de bak o müfsidlerin akibeti nasıl oldu?

104. Musa 'Ey Firavun!'dedi: 'bilki ben rabb'ul-âlemîn tarafından bir rasûlüm...'

1) "Kazanageldikleri küfür ve isyanlarıyla..." (III/2220)
2) 'Allah'ın mekri' tâbiri, Allah Teâlâ'nın kullarına istidracı/derece derece azaba yaklaştırması ve umulmadık cihetten onları muâheze edivermesi/kendilerine azap göndermesi mânâsına bir istiâredir. (III/2221 ve krş. Âlu İmran/54, an: 2-3)
3) "Daha önce bu vatanların sahibi iken helâk olmuş bulunanların bugün yerlerini-yurtlarını işgal ederek kendilerine halef olanları özellikle Mekke ve çevresinde yaşayanları..." (III/2221)
4) "Şek ve şüphe götürmez açık ve kesin delillerle, mu'cizelerle..." (III/2222)
5) "Tab'eder/mühürler;küfrü onlara böyle tabiat kılar". (III/2222)
6) Bkz. Fâtiha/2, an: 3

105. '... Birinci vazifem Allah'a karşı haktan başka birşey söylemememdir; hakîkat ben size rabbinizden bir beyyine [açık bir delil] ile geldim. Artık Benî İsrail'i benimle beraber gönder!'

106. 'Eğer' dedi; 'bir ayet ile geldinse, getir onu bakalım sâdıklardan isen!'

107-108. Bunun üzerine âsasını bırakıverdi; ne baksın o koskoca bir ejderha kesiliverdi ve elini sıyırdı çıkardı; ne baksın o bakanlara bembeyaz parlıyor!

109-110. Firavun'un kavminden o cemiyet 'Bu' dedi; 'şüphesiz çok bilgiç bir sihirbaz! Sizi yerinizden çıkarmak istiyor, binaenaleyh ne emredersiniz?'

111-112. 'Onu ve kardeşini' dediler: 'eğle [alıkoy] ve şehirlere toplayıcılar yolla, mâhir [usta] sihir bazların hepsini sana getirsinler!'

113. Bütün sihirbazlar da Firavun'a geldiler; 'Elbette' dediler; galip gelenler biz olursak, bize mükâfat şüphesiz ya?'

114. 'Evet!'dedi; 'hem o vakit siz elbette gözdelerdensiniz!'

115. 'Yâ Musa!' dediler; 'sen mi hünerini ortaya atacaksın, yoksa atanlar biz mi olacağız?'

116. 'Siz atın!' dedi. Vaktâ ki atacaklarını attılar, nâsın [halkın] gözlerini büyülediler ve onları dehşete düşürdüler; hasılı büyük bir sihir gösterdiler!

117. Biz de Musâ'ya 'Âsanı bırakıver!' diye vahyettik; bir de baktılar ki o onların bütün uydurduklarını yalayıp yutuyor!

118-119. Artık hak meydana çıktı ve onların bütün yaptıkları hiçe gitti! [Firavun ve yandaşları] artık orada mağlup olmuşlardı, küçük düşmüşlerdi.

120. Sihirbazlar hep birden secdeye kapandılar...

---

1) *Mele* (cemiyet): Firavun'un kendileriyle istişare ettiği topluluk/danışmanları. (IV/2230 ve krş. Bakara/49, an:1)

2) Şuarâ/34-35'de bu sözü Firavun'un söylediği açıkça tasrih olunmuştur. Bu bakımdan Firavun'un şûrası onun görüş ve teklifini tasdik ve teyid ederek icabını müzakereye koyduklarından dolayı bu söz yalnız reisin değil, *cemiyetin*/danışmanlarının da sözü olmuştur. (IV/2231)

121-122. ... 'İman ettik' dediler; 'o rabb'ul-âlemîn'e; Musa ve Harun'un rabbine!'

123-124. Firavun '*Siz*' dedi; 'ona ben izin vermeden iman ettiniz ha! Bu her halde bir hud'a [hile]! Siz bu hud'ayı şehirde kurmuşsunuz, yerli ahaliyi ondan çıkarmak istiyorsunuz; o halde yakında anlarsınız!

Mutlak sizin ellerinizi, ayaklarınızı çaprazına keseceğim, mutlak sizi/hepinizi birden asacağım!

125-126. 'Biz' dediler; 'şüphesiz rabbimize döneceğiz! Senin bize kızman da sırf rabbimizin ayetleri gelince iman etmemizden! Ey bizim rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır ve canımızı iman selâmetiyle al!'

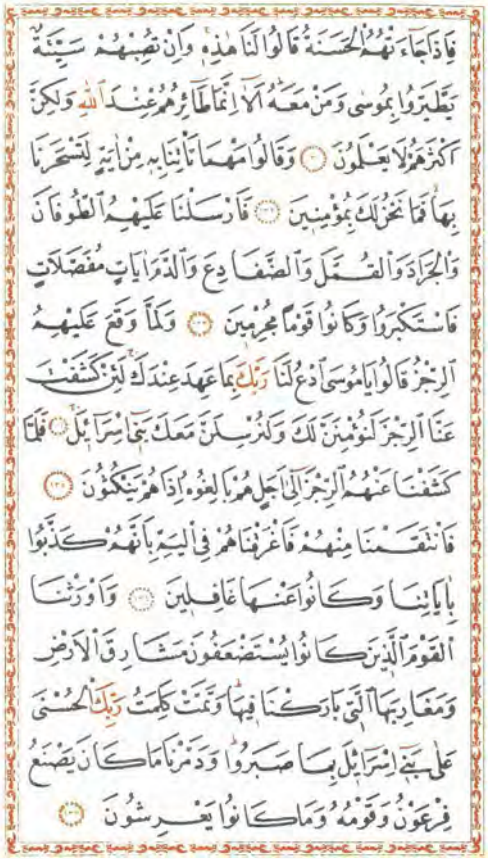
127. Firavun'un kavminden yine o cemiyet 'Yâ!..' dediler; 'Musa'yı ve kavmini bırakacaksın ki seni ve ilâhlarını bıraksın da yeryüzünde fesad çıkarsınlar?' 'Yine' dedi; 'oğullarını öldürürüz ve kadınlarını diri tutarız; yine tepelerinde mutlak kahrımızı yürütürüz!'

128. Musa, kavmine 'Siz' dedi' Allah'ın avn ü inâyetini isteyin ve acıya tahammül edip dayanın; her halde arz Allah'ındır, O'na kullarından dilediğini vâris kılar, akibet ise muttakîlerindir!'

129. 'Biz' dediler; 'sen bize gelmezden evvel de eza edildik, sen bize geldikten sonra da...' 'Umulur ki' dedi; 'rabbiniz hasmınızı helâk edip de sizi yeryüzünde halife kılacak, sizin de nasıl işler yapacağınıza bakacaktır!'

130. Filhakîka Âl-i Firavun[u] tuttuk, senelerce kıtlık ve hasılat eksikliğiyle sıktık, gerekti ki düşünüp ibret alsınlar!

1) Bkz. Fâtiha/2, an: 3
2) Bkz. A'raf/109, an:1
3) 'Seni ve ilahlarını' ifadesi *Firavun'un taptığı bazı mâbudları bulunduğunu* akla getirebilir. Oysa Firavun kendi üzerinde bir *ilah* kabul etmiyordu. Bu bakımdan ibare 'İbadet ettiğin ilahlarını' değil, 'Senin hoşlanıp ortaya attığın ve halkı tapındırdığın mâbudları' veya 4)'Senin ve kendinden daha üstününün bulunmadığını söyleyerek tapındığın hevalarını, arzularını, hayallerini...' şeklinde anlaşılmalıdır. (IV/2257)
4) Bkz. Bakara/49, an: 3
5) Bkz. Bakara/45 vekrş. Fâtiha/5, an: 7
6) Bkz. Bakara/49, an:1

131-132. Fakat kendilerine iyilik geldiği zaman 'Ha [işte] bu bizim hakkımız!' dediler; ve başlarına bir kötülük gelirse, Musa ile maiyetindekilerden teşe'üm ediyorlardı. Şum kuşları ise, ancak Allah yanındadır ve lâkin ekserisi bilmezlerdi ve 'Sen bizi büyülemek için her ne ayet getirsen, imkânı yok sana inanacak değiliz!'derlerdi.

133. Biz de kudretimizin ayrı ayrı ayetleri olmak üzere başları na tufan gönderdik, çekirge gönderdik, haşerat gönderdik, kurbağalar gönderdik, kan gönderdik; yine inad ettiler ve çok mücrim bir kavim oldular.

134. Vaktâ ki azap üzerlerine çöktü, 'Yâ Musa!' dediler; 'bizim' için rabbine dua et, sana olan ahdi hürmetine! Eğer bizden bu azabı sıyırırsan kasem olsun ki sana katiyyen iman ederiz ve Benî İsrail'i seninle beraber mutlak göndeririz!'

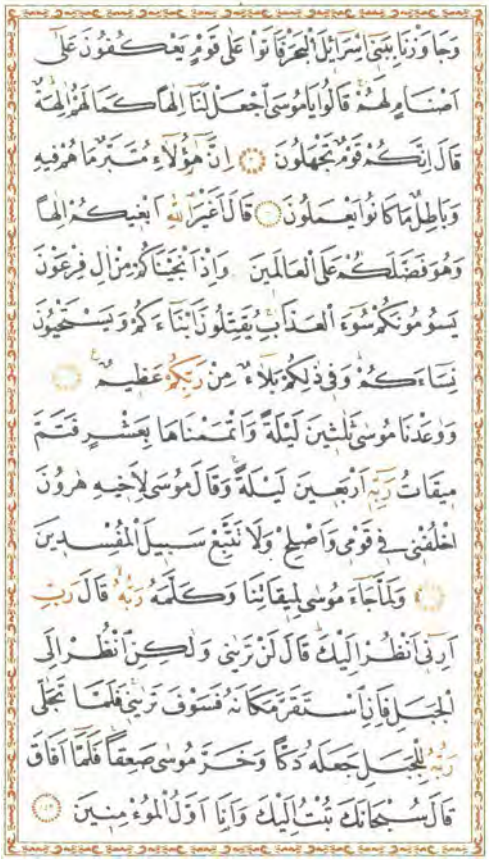
135. Vaktâ ki erişecekleri bir müddete kadar azabı kendilerinden sıyırdık, derhal yeminlerini bozdular.

136. Biz de ayetlerimizi tekzîb ettikleri ve onlara kulak asmadıkları için kendilerinden intikam aldık da hepsini denizde boğduk!

137. Ve o hırpalanıp ezilmekte bulunan kavmi, mâhud [sözü geçen] arz'ın bereketlerle donattığımız meşrıklarına, mağriblerine [doğularına, batılarına] vâris kıldık ve rabbinin Benî İsrail'e olan o güzel kelimesi -sabretmeleri sebebiyle- tamamen tahakkuk etti de Firavun ile kavminin yapa geldikleri masnûâtı ve yükselttikleri binaları [köşklerini, bahçelerini] yerlere serdik...

1."Onların uğursuzluğuna hamlediyorlar..." (IV/2264)

2 "Mukadderâttan iyi-kötü nasipleri..." Cahiliyye'de 'İyafet-i Tayr' denilen bir *falcılık âdeti* vardı. Araplar bir yere gidecekleri zaman bir kuş uçururlar; sağa giderse *uğurlu hayırlı* olduğuna, sola giderse *uğursuz* olduğuna inanırlardı. Nitekim *karga* gibi bazı kuşların haykırmasını da *uğursuz* telakki ederlerdi. Bu nedenle herhangi bir şeyi *uğursuz* sayıp kuşkulanmaya *tetayyun* denilmiş, gerek kuş ve gerek saire olsun *uğursuz* (şom) sayılan şey hakkında *tayr, tair, tiyere* kelimeleri kullanılmıştır. Nitekim bizde de *baykuş*'un *uğursuz* olduğuna inanılır. (IV-2265 ve krş. İsra/13) Ayrıca toplumumuzda güvercinin uğurlu sayıldığı ve *Milli Piyango*'nun sembolünün *güvercin* olduğu, *devlet kuşu, baht kuşu* gibi tâbirlerin çokça kullanıldığı malûmdur.

138-139. ... ve Beni İsrail'e denizi atlattık; derken bir kavme vardılar, toplanmışlar kendilerine mahsus birtakım putlara tapıyorlardı. 'Yâ Musa!' dediler; 'bunların birçok ilâhları olduğu gibi sen de bize bir ilâh yap!' 'Siz' dedi; 'gerçekten cahillik ediyorsunuz; çünkü o gördüklerinizin içinde bulundukları din helâke mahkûmdur ve bütün yaptıkları bâtıldır!'

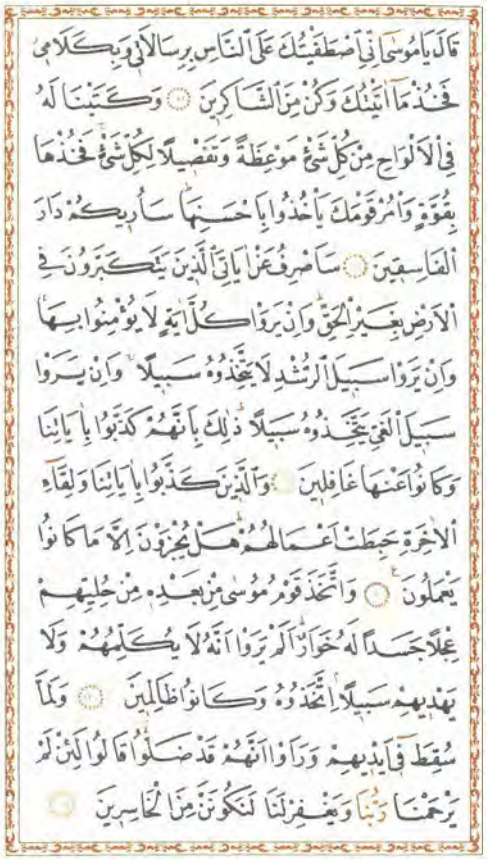
140. 'Hiç' dedi; 'ben size Allah'tan başka bir ilâh mı isterim? O sizi âlemlerin üstüne geçirdi'.

141. Hem düşünseniz â, sizi Âl-i Firavun'dan kurtardığımız hengâmı [o günleri]! Size âzabın kötüsünü peyliyorlardı[canınıza kıyıyorlardı]; oğullarınızı boyuna katlediyorlar, kadınlarınızı da diri tutuyorlardı. Bunda size rabbiniz tarafından azîm [büyük] bir imtihan var[dı]!

142. Bir de Musâ'ya otuz geceye va'd verdik ve onu [otuz geceyi] bir on ile tamamladık, bu sûretle rabbinin mîkatı [tayin ettiği vakit] tam kırk gece oldu ve Musa, kardeşi Harun'a şöyle dedi: 'Kavmim içinde bana halef ol ıslâha çalış da müfsidler yoluna gitme!'

143. Vaktâ ki Musa mîkatımıza geldi ve rabbi onu kelâmıyla taltif buyurdu. 'Yârab!'dedi; 'göster bana, bakayım sana! 'Buyurdu ki: 'Len terânî! (Beni katiyyen göremezsin) ve lâkin dağa bak, eğer yerinde durursa demek beni göreceksin' Derken rabbi dağa bir tecelli buyurunca, onu un ufrâ [toz duman] ediverdi, Musa da baygın düştü; sonra. vaktâ ki ayıldı, 'Sübhânsın!' Dedi; 'sana tevbe ile döndüm ve ben mü'minlerin evveliyim!'

1) "Başkalarına vermediği nimeti size verdi". (IV/2273)
2) Bkz. Bakara/49, an:1
3) Bkz. Bakara/49, an: 3
4) "Tayin ettiğimiz özel vakitte..."(IV/2276)
5) "Meleklere olan kelamı gibi vasıtasız ve fakat perde arkasından onunla konuştu". (IV/2276)
6) "Bu dünyada *Len terani* (Beni katiyyen göremezsin) tecellisine ilk iman eden benim". (IV/2277)

144. Buyurdu ki: 'Yâ Musa! Haberin olsun, ben risaletlerimle ve kelâmımla seni o insanların üzerine intihab eyledim (seçtim); şimdi şu sana verdiğimi al ve şükrünü bilenlerden ol!'

145. Ve onun için elvahta [levhalarda] herşeyden yazdık; mev'izeye ve ahkâmın tafsiline dair herşeyi... 'Haydi' dedik; 'bunları kuvvetle tut, kavmine de emret onları en güzeliyle tutsunlar; ileride size o fâsıkların yurdunu göstereceğim!'

146-147. Ayetlerimden uzaklaştıracağım yeryüzünde o haksızlıkla büyüklenenleri ki her ayeti görseler de ona iman etmezler, rüşd yolunu görseler de onu yol tutmazlar ve eğer sapıklık yolunu görürlerse onu yol tutarlar. Öyle! Çünkü onlar ayetlerimizi tekzîb etmeyi âdet edinmişler ve hep onlardan gafil olagelmişlerdir. Halbuki ayetlerimizi ve ahiret'e kavuşacaklarını tekzîb edenlerin bütün amelleri heder [bir hiç] olagelmiştir. Her halde çekecekleri sırf kendi amellerinin cezasıdır!

148. Musa'nın arkasından ise kavmi tutmuşlar huliyyatlarından [zînet eşyalarından] bir dana/böğüren bir heykel edinmişlerdi. Görmemişler miydi ki o onlara bir söz de söyleyemezdi, bir yol da gösteremezdi. Fakat onu edindiler ve zâlim idiler!

149. Vaktâ ki ellerine kırağı düşürüldü ve cidden sapmış olduklarını gördüler, 'Kasem olsun ki' dediler; 'eğer bize merhamet etmez de rabbimiz, mağfiret buyurmazsa her halde hüsranda kalanlardan olacağız!'

1| Bkz. Âlu İmran/138,an:1

2| "Ona tutunup tapındılar".(IV/2284)

3| Bu cümlenin aslı *şiddetli pişmanlık* ifade eden bir deyimdir ve birkaç şekilde ifade etmek imkanı vardır:a) (şiddetli pişmanlıktan *kinaye* olarak) 'Ellerini ısırdılar',b) 'Gönüllerine pişmanlık düşürüldü',c) 'Kırağı düştü/kırağılandı'. *Kırağı* hem soğukla alâkadar, hem de cüz'î bir sıcaklıkla derhal eriyiverir birşey olmak itibariyle,'eline kırağı düşen' hem müteessir olmuş, hem de eline hiçbir şey geçmemiş olacağından,bu tâbir sonu hüsran olanlar ve nedâmete düşünler hakk-ında*darb ı* mesel olmuştur. (IV/2284-2285)

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِى
مِنۢ بَعْدِىٓ ۖ أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ ۖ وَأَلْقَى ٱلْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُۥٓ
إِلَيْهِ ۚ قَالَ ٱبْنَ أُمَّ إِنَّ ٱلْقَوْمَ ٱسْتَضْعَفُونِى وَكَادُوا۟ يَقْتُلُونَنِى فَلَا
تُشْمِتْ بِىَ ٱلْأَعْدَآءَ وَلَا تَجْعَلْنِى مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥٠﴾ قَالَ
رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِأَخِى وَأَدْخِلْنَا فِى رَحْمَتِكَ ۖ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٥١﴾
إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ
وَذِلَّةٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾ وَٱلَّذِينَ
عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ثُمَّ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِهَا وَءَامَنُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا
لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٥٣﴾ وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى ٱلْغَضَبُ
أَخَذَ ٱلْأَلْوَاحَ ۖ وَفِى نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ
يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾ وَٱخْتَارَ مُوسَىٰ قَوْمَهُۥ سَبْعِينَ رَجُلًا
لِّمِيقَٰتِنَا ۖ فَلَمَّآ أَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم
مِّن قَبْلُ وَإِيَّىَّ ۖ أَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَّآ ۖ إِنْ هِىَ
إِلَّا فِتْنَتُكَ ۖ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَآءُ وَتَهْدِى مَن تَشَآءُ ۖ أَنتَ
وَلِيُّنَا فَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَا ۖ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْغَٰفِرِينَ ﴿١٥٥﴾

150. Vaktâ ki Musa kavmine gadabnâk, esefnâk [son derece kızgın ve üzgün] olarak döndü; 'Bana arkamdan ne fena halef oldunuz? Rabbinizin emrini ivdiniz mi?' dedi ve elvahı [levhaları] bırakıverip kardeşini başından tuttu, kendine doğru çekiyordu; [Harun] 'Anam oğlu!' dedi; 'inan olsun bu kavim beni hırpaladılar, az daha beni öldürüyorlardı, sen de benimle, düşmanları sevindirme ve beni bu zâlim kavim ile beraber tutma!'

151. Dedi: 'Rabbim! Bana ve kardeşime mağfiret buyur ve bizi rahmetinin içine koy; sen ki erham'ür-râhimîn'sin!'

152. Şüphesiz o danayı edinenlere [buzağıya tapınanlara] rablerinden bir gazab ve dünya hayat'ta bir zillet erişecek; ve işte müfterileri böyle cezalandırırız!

153. O kötü amelleri işleyip de sonra arkasından tevbekâr olup iman edenler ise, şüphe yok ki rabbin ondan sonra elbette gafûr'dur, rahîm'dir!

154. Vaktâ ki Musa'dan gazab sustu, elvahı [levhaları] .aldı ve onlardaki yazıda bir hidayet ve bir rahmet vardı; fakat öyle kimselere ki onlar sırf rableri için rehbet duyarlar [mâsiyetten korkarlar!]

155. Bir de Musa, kavminden mîkatımız için yetmiş er seçmişti. Vaktâ ki bunları o sarsıntı yakaladı, 'Rabbim!' Dedi; 'dileseydin bunları ve beni daha evvel helâk ederdin; şimdi bizi içimizden o süfehâ'nın ettikleriyle helâk mi edeceksin? O sırf senin fitnen; sen bununla dilediğini dalâlete bırakır, dilediğine hidayet kılarsın! Sen bizim velîmizsin, artık bize mağfiret buyur, merhamet buyur; sen ki hayr'ul-gâfirîn'sin!

1) "Rabbinizin emrini/dinini ve va'dlerini acele edip bırakıverdinizmi?" (IV/2286)
2) "Ey benim ana gibi merhametli ve şefkatli olması lâzım gelen sevgili kardeşim!"(IV/2287)
3) Bkz. Bakara/.51-52, an:4
4) Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1
5) "Allah'a karşı din uydurmaya çalışanları..."(IV/2289)
6) Bkz. A'raf/143, an: 4
7) "Senin hikmetini bilmez, kayacak noktalarda kendilerini tutmaz hafif akıllıların..." (IV/2293 ve krş Bakara/13 an: 3; Nisa3/5, an: 1)
8) "Mağfiret edenlerin, kusurları affedenlerin en hayırlısısın". (IV/2294)

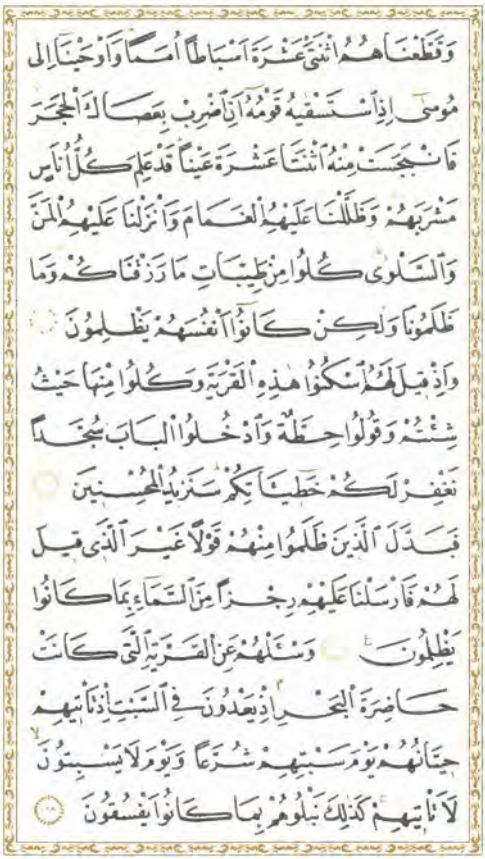

وَاكْتُبْ لَنَا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هُدْنَا
إِلَيْكَ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ
كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ
وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ۝ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ
النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي
التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ
وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ
فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ
الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝ قُلْ يَا أَيُّهَا
النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُوا
بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ
وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۝ وَمِنْ
قَوْمِ مُوسَىٰ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ۝

156-157. '... ve bize hem bu dünyada bir hasene [güzellik] yaz, hem ahirette! Biz sana cidden tevbe ile rücûa geldik [döndük]!' Buyurdu ki: 'Azabım, onunla dilediğimi musab kılarım, rahmetim ise herşeye vâsidir [şamildir]; ileride onu, bilhassa onlar için yazacağım ki korunurlar ve zekât verirler; hem onlar ki ayetlerimize iman ederler! Onlar ki yanlarında Tevrat ve İncil'de yazılı bulacakları o rasûl'e/o ümmî peygamber'e ittiba edèrler; o onlara mâruf ile emreder ve onları münkerden nehy eyler ve temiz/hoş şeyleri kendileri için helâl, murdar şeyleri üzerlerine haram kılar, sırtlarından ağır yüklerini ve üzerlerindeki bağları, zincirleri indirir atar! O vakit ona iman eden, ona kuvvetle tâzim eyleyen, ona yardımcı olan ve onun nübüvvetiyle beraber indirilen nûru takip eyleyen kimseler, işte o murada eren müflihîn onlar!'

158. De ki: 'Ey insanlar! Haberiniz olsun, ben size/sizin hepinize Allah'ın rasûlüyüm! O Allah ki bütün semavat ü arz'ın mülkü O'nun! O'ndan başka ilâh yok! Hem diriltir, hem öldürür; onun için gelin, iman edin Allah'a ve Rasûlü'ne/Allah'a ve Allah'ın bütün kelimâtına [kelâmına] iman getiren o ümmî peygamber'e ve ittiba edin [uyun] ona ki hidayete erebilesiniz!'

159. Evet! Musa'nın kavminden bir ümmet de var ki hakka irşad ederler ve onunla adalet yaparlar...

1) Bu *tevbe* hâdisesi münasebetiyledir ki yahudilere 'hud' (*tevbekârlâr veya dönmeler*) dahi denilir ve 'Yehûd' isminin de bu *mânâ* ile alâkası bulunduğu söylenir. (IV/2295)
2) "Kime azap etmeyi dilersem, ona azabımı isabet ettiririm!"(IV/2295)
3) Ümmî kelimesini *Ümm'e* mensub olmak ihtimali vardır: a) 'Anasından doğduğu hal üzere kalmış fıtratı bozulmamış' b) 'Araplara mensup olan ki Araplar hesap-kitab bilmezlerdi', c)'*Umm'ul-Kurâ*'ya mensup olan/Mekkeli'. Bu üç nisbetin üçünde de *Ümmî* kelimesi 'okuyup-yazmakla uğraşmamış' mânasında bir vasıftır. (IV/2297)
4) "Düşmanlarına karşı onu müdafaa eden..." (IV/2300)
5) Bkz. Bakara/5,an:11;Mü'minûn/1, an:1

وَقَطَّعْنَٰهُمُ ٱثْنَتَىْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ
مُوسَىٰٓ إِذِ ٱسْتَسْقَىٰهُ قَوْمُهُۥٓ أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ ۖ
فَٱنۢبَجَسَتْ مِنْهُ ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ
مَّشْرَبَهُمْ ۚ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْغَمَٰمَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْمَنَّ
وَٱلسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ ۚ وَمَا
ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾
وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ ٱسْكُنُوا۟ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ وَكُلُوا۟ مِنْهَا حَيْثُ
شِئْتُمْ وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا
نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيٓـَٰٔتِكُمْ ۚ سَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾
فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ
لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟
يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾ وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَتْ
حَاضِرَةَ ٱلْبَحْرِ ۘ إِذْ يَعْدُونَ فِى ٱلسَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ
حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ ۙ
لَا تَأْتِيهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾

160. ... Mâmafih biz onları on iki sıbta [kabileye], o kadar ümmete ayırdık ve Musa'ya - kavmi kendisinden su istediği vakit- şöyle vahyettik: 'Vur âsan ile taşa!' O vakit ondan on iki göz akmaya başladı, nâsın [halkın]her kısmı kendi su alacağı yeri belledi. Bulutu da üzerlerine gölgelik çektik, kendilerine kudret helvasıyla, bıldırcın da indirdik ki 'size merzûk kıldığımız nimetlerin temizlerinden yeyin' diye! Bununla beraber zulmü bize etmediler ve lâkin kendi nefislerine zulmediyorlardı!

161. Ve o vakit onlara denilmişti ki; 'Şu şehre sâkin olun [orada ikamet edin] ve ondan dilediğiniz yerde yeyin ve 'hıtta deyin ve secde ederek kapıya girin ki size suçlarınızı bağışlayalım; muhsinlere ileride ziyadesini vereceğiz!

162. Derken içlerinden o zulmedenler, sözü değiştir-diler/kendilerine söylenenden başka bir çekle koydular; zulmü âdet etmeleri sebebiyle, bir de üzerlerine semadan bir azap salıverdik!

163. Sor onlara o denizin hadâret bir iskelesi olan o şehrin başına geleni! O vakit Sebt'te tecavüz ediyorlardı; o vakit ki Sebt (ibadet için tatil) yaptıkları gün balıkları yanlarına akın akın geliyorlardı, Sebt yapmayacakları gün ise gelmiyorlardı. İşte biz onları fâsıklıkları sebebiyle böyle imtihana çekiyorduk!

1) Bkz. Bakara/60
2) "Size verdiğimiz rızkın/nasib ve kısmet ettiğimiz nimetlerin..." (IV/2309 ve krş. Bakara/3, an: 6)
3) Bkz. Bakara/58-59, an: 1-2
4) "Denize nâzır veya denizin bir ma'muresi olan..."(IV/2310)
5) "Dinleri gereği *cumartesi günü* bütün işlerini tatil edip ibadet edeceklerine balık avlıyorlardı". (IV/2310)

وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ۙ اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ
عَذَابًا شَدِيدًا ۖ قَالُوا مَعْذِرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ
فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَأَخَذْنَا
الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ۝ فَلَمَّا
عَتَوْا عَن مَّا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ
وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَن يَسُومُهُمْ
سُوءَ الْعَذَابِ ۗ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ ۖ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ
۝ وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا ۖ مِّنْهُمُ الصَّالِحُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ
ذَٰلِكَ ۖ وَبَلَوْنَاهُم بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ
۝ فَخَلَفَ مِن بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ
عَرَضَ هَٰذَا الْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِن يَأْتِهِمْ
عَرَضٌ مِّثْلُهُ يَأْخُذُوهُ ۚ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِم مِّيثَاقُ الْكِتَابِ أَن لَّا
يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ ۗ وَالدَّارُ الْآخِرَةُ
خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝ وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ
بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ۚ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ

164. Ve içlerinden bir ümmet [topluluk] 'Niçin Allah'ın helak edeceği veya şiddetli bir azap ile tâzib eyleyeceği bir kavme vaaz ediyorsunuz?' dediği vakit, (o vâizler) dediler ki: 'Rabbınıza itizar edebileceğimiz[gösterebileceğimi] bir mazeret olmak için, bir de ne bilirsiniz belki Allah'tan korkar sakınırlar!'

165. Vaktâ ki artık edilen nasihatleri unuttular, o kötülükten nehyedenleri necâta çıkarıp [kurtarıp], o zulmedenleri yaptıkları fısklar sebebiyle şiddetli bir azaba giriftâr ettik!

166-167 Vaktâ ki artık o nehyedildikleri şeylerden dolayı kızıp tecavüz etmeye de başladılar [isyana koyuldular], biz de onlara 'Maymun olun keratalar!' dedik ve o vakit rabbin şu ahdi îlâm buyurdu: 'Lâbüdd [mutlaka] kıyamet günü'ne kadar üzerlerine hep o kötü azabı peyleyecek kimse gönderecek! Şüphe yok ki rabbin çok serî ikablı, yine şüphe yok ki O çok gafûr, çok rahîm'dir!

168. Ve onları yeryüzünde birçok ümmetlere parçaladık; içlerinden salihleri de vardı, beri benzerleri de [aşağılıkları da] ve onları kâh nimet ve kâh musibet ile imtihan da ettik ki rücû edeler!

169. Derken arkalarından bunlara bozuk bir gürûh halef oldu ki Kitab'ı miras aldılar. Şu alçak dünya arazını [malını] irtikâb ile alırlar da bir de 'Bize mağfiret olunacak!'derler; mukabil taraftan da kendilerine öyle birşey gelse, onu da alırlar. Ya Allah'a karşı haktan başka birşey söylemeyeceklerine dair kendilerinden kitab mîsakı alınmadı mı idi ve onun iç indekini ders edinip okumadılar mı? Halbuki ahiret evi, Allah'tan korkanlar için daha hayırlıdır! Hâlâ akıllanmıyacak mısınız?

170. Kitab'a sarılanlar ve namazı ikame etmekte bulunanlar ise, o muhsinlerin ecrini [mükâfatını] biz hiçbir zaman zayi etmeyiz!

1) Diğer bir anlama göre: 'Yoksullukla kıvrandıran bir azaba...' (IV/2323)
2) "Alçak, hakîr, her taraftan kışkışlanan zelil maymunlar olunuz!" (IV/2314 ve krş. Bakara/65-66, an: 3)
3) "Onları azaba sürükleyecek ve kıyamete kadar en kötü azabı tatbik edecek..." (IV/2314)
4) "Azabı dilediği anda derhal geliverir". (IV/1315)
5) "Kendilerine bir rüşvet daha arzolunsa yine alırlar/ tevbe etmezler". (IV/2316)

وَإِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُّوا أَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ
خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝
وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ
عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ
الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَافِلِينَ ۝ أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ
آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا
فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ ۝ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ۝ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ
مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ ۝ وَلَوْ شِئْنَا
لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَٰكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ
فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ
يَلْهَثْ ذَّٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ
الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ۝ سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنْفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ ۝ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ
فَهُوَ الْمُهْتَدِي وَمَنْ يُضْلِلْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۝

171. Hem bir vakit biz o dağı bir gölgelik gibi tepelerine çekmiştik de kendilerine düşüyor zannettikleri bir halde demiştik ki; 'Size verdiğimizi kuvvetle tutun ve içindekini hatırınızdan çıkarmayın, gerektir ki korunursunuz!'

172-173. Hem rabbin Benî Âdem'den, bellerinden zürriyetlerini alıp da onları nefislerine karşı şahid tutarak Rabbiniz değil miyim? diye işhad ettiği [şahid gösterdiği] vakit 'Belâ [Evet rabbimizsin!]'dediler; 'şahidiz!, 'Kıyamet günü bizim bundan haberimiz yoktu!' demeyesiniz, yahut Ancak önceden atalarımız şirk koştular, biz ise onlardan sonra bir zürriyet idik; şimdi o bâtılı tesis edenlerin yaptıklarıyla bizi helâk mi edeceksin?' Demeyesiniz!

174. Ve işte biz ayetleri böyle tafsîl ediyoruz ve gerektir ki rücû etsinler!

175-176. Onlara o herifîn kıssasını da oku ki ona ayetlerimizi sunmuştuk da o onlardan sıyrıldı çıktı; derken onu şeytan arkasına taktı da sapkınlardan oldu. Eğer dileseydik, biz onu o ayetlerle yükseltirdik ve lâkin o, yere (alçaklığa) saplandı ve hevasının ardına düştü. Artık onun meseli, o köpeğin meseline benzer; üzerine varsan dilini salar solur, bıraksan yine dilini salar solur! Bu, işte ayetlerimizi tekzîb eden o kavmin meseli! Kıssayı kendilerine bir nakleyle, gerektir ki bir düşünürler.

177. Ne çirkin meseli var ayetlerimizi tekzîb eden o kavmin ki sırf kendilerine zulmediyorlardı.

178. Allah kime hidayet ederse, hidayet bulan o, kimi de dalâlete bırakısa, hüsrana düşenler de işte onlar.

---

1)Birçok müfessir bu ayetlerde sözlü edilen hususların *temsîli* bir mânâda olduğunu söylemiştir, Bu, Allah Teâlâ'nın bütün insanları mebde-i fıtratlarında *Tevhid* ve *İslâm*'a delâlet için tayin olunmuş *afaki* ve *enfusi* delillerle istidlâl edip, teslim olmaya kabiliyetli olarak yaratmış olduğu bir 'istiâre-i temsiliyye' yoluyla tasvirdir. Fussilet/11 ayetinde de olduğu gibi bilinen mânâsıyla bir şahid getirme, soru ve cevap, *hakiki* mânâsıyla bir mukavele düşünmek lâzım değildir. Sanki öyle denilmiş ve öyle cevap verilmiş de bir mukavele yapılmış gibi hukukî kıymeti haiz olması lâzım gelen kavî bir fıtratın yaratılması söz konusudur. Ancak eslaf-ı müfessirîn bu ayetleri bir *temsîl* değil, bir *hakîkat* olarak rivayet ve izah etmişlerdir. Bu bakımdan 'Elestu birabbikum...' ayetlerinin mazmunu sadece bir temsil değil, bir tahkîktir. (IV/2324-2328)

2) *Tafsil* kelimesi için bkz. Hûd/1-4, an:2

179. Celâlim hakkı için, cinn u ins'ten bir çoğunu cehennem için yarattık; onların öyle kalpleri vardır ki onlarla duymazlar [anlamazlar] ve öyle gözleri vardır ki onlarla görmezler ve öyle kulakları vardır ki onlarla iş itmezler. İşte bunlar behâim [hayvan sürüleri] gibi, hatta daha şaşkındırlar! İşte bunlar hep ogafiller!

180. Halbuki Allah'ındır en güzel isimler (esmâ-i hüsnâ); onun iç in siz O'na onlarla çağırın ve O'nun isimlerinde sapıklık eden mülhidleri bırakın, yarın onlar yaptıklarının cezasını çekecekler.

181.Yine bizimhalkettiklerimizden bir ümmet de var ki hakka rehberlik ederler ve onunla icrayı adalet eylerler.

182-183. Ayetlerimizi tekzîb etmekte olanlar ise, biz onları bilemeyecekleri cihetten istidrac ile yuvarlayacağız ve ben onların ipini uzatırım; çünkü keydim pek metîndir!

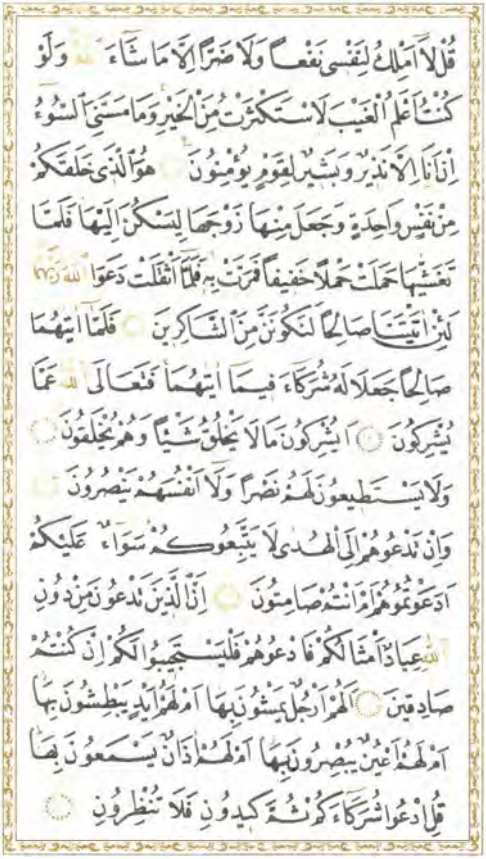
184. Bunlar bir düşünmedilerde mi ki kendilerine söz söyleyen zatta cinnetten bir eser yoktur; o ancak ilerideki tehlikeyi açık bir surette haber veren bir nezîr'dir [uyarıcıdır]!

185. Bunlar göklerin ve yerin ve Allah'ın yarattığı herhangi bir şeyin bütün tedbîr u melekûtu (bütün şuunatıyla zapt u tasarrufunu tedbîr ve idare eden kudret ve saltanatın azâmeti) hakkında bir nazar yürütmedilerde mi ve şu ecellerinin cidden yaklaşmış olması ihtimalini bir düşünmedilerde mi? O halde buna iman etmedikten sonra hangi söze inanırlar?

186. Kimi ki Allah saptırır, artık onu yola getirecek yoktur; O onları bırakır tuğyanları içinde körükörüne yuvarlanır giderler!

187. 'Ne zaman demir atacak?' diye sana Saat'ten soruyorlar De ki: 'Onun ilmi, yalnız rabbimin nezdindedir! Onu vakti vaktine tecelli ettirecek ancak O'dur! O öyle ağır bir mesele ki bütün semavat u arz'da tahammül edecek yok! O size ancak bağteten [ansızın] gelecek' Sanki sen ondan tefahhusle haberdar imişsin gibi soruyorlar De ki: 'Onun ilmi ancak Allah'ın nezdindedir ve lâkin insanların ekserisi bilmezler!'

1) *İstidrac* aslında 'derece derece çıkarmak veya indirmek' demek olup, bir kimseyi arzusuna göre bir noktaya kadar tedrîcen götürüp haberi olmaksızın felâkete atmak anlamında kullanılır. (IV/2342)
2) 'Benim kahrım çokçetindir!'(IV/2342-2343)
3) "Yukarılarda ve aşağıda, yükseklerde ve alçakta, âfâkta ve enfüste..."(IV/2345)
4) "Sanki senin uzun uzadıya sora soraöğrenmişolmanveyapeygamberolduğundan dolayı her halukârda bilmen lazım geliyormuş da bundan haber'dar imişsin gibi..." veya "Sanki bunu bildirmek lütfunda bulunabilirmişsin gibi..." veya "Bununla ferahlanırmışsın gibi..."*(IV/2345)*

188. De ki: 'Ben kendi kendime Allah'ın dilediğinden başka bir menfaate de mâlik değilim, bir mazarrata da [zarar vermeye de]... Eğer ben bütün gaybı bilir olsaydım, daha çok hayır yapardım ve kötülük denilen şey yanıma uğramazdı. Ben o değil, ancak iman edecek bir kavim için inzar u bişaret'e memur [uyarmak ve müjdelemek ile görevli] bir peygamberim!'

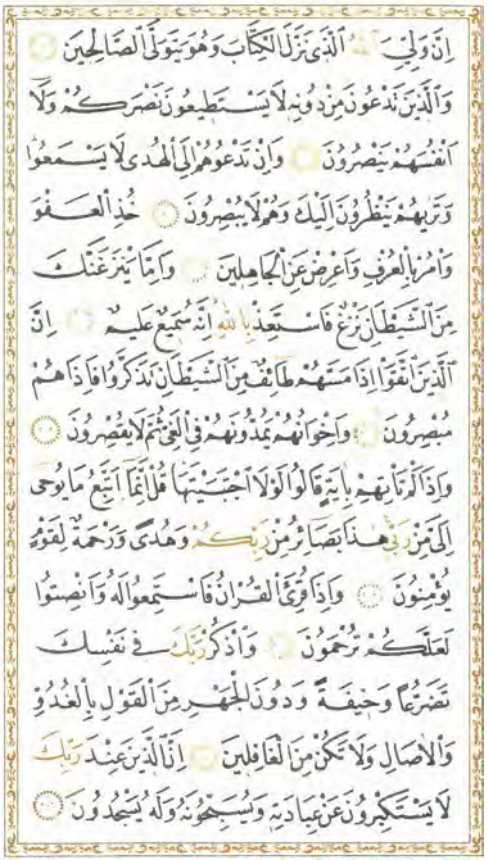
189. O, odur ki sizi bir tek nefisten yarattı, eşini de ondan yaptı ki gönlü buna ısınsın; onun için vaktâ ki bunu derâğûş eyledi, bu hafifçe bir hamlin hâmili oldu, bir müddet bununla geçti, derken ağırlaştı; o vakit ikisi bir kendilerini yetiştiren Allah'a şöyle dua ettiler: 'Bize yaraşıklı bir çocuk ihsan edersen, yemin ederiz ki elbet şükreden kullarından oluruz!'

190. Fakat Allah kendilerine yaraşıklı bir çocuk verince erkeği diş isi tuttular, O'na vergisi [kendilerine verdiği evlat] üzerinde birtakım şerikler [ortaklar] koşmaya başladılar. Allah ise onların koştukları şirkten müteâli [yüce]!

191-194. O'na, o hiçbir şey yaratamayan ve kendileri yaratılıp durmakta bulunan mahlûkları mı şerik koşuyorlar? Halbuki onlar, onların imdadına yetişemezler, hatta kendilerini bile kurtaramazlar ve eğer siz onları doğru yola çağıracak olsanız size uymazlar; ha onları çağırmışsınız, ya ki sâmitmişsiniz [susmuşsunuz] aleyhinizde müsavi gelir; çünkü Allah'tan başka taptıklarınızın hepsi sizin gibi kullardır. Eğer dâvânızda sâdıksanız, haydi onlara çağırın da size icabet etsinler!

195. Ya onların yürüyecek ayakları veya tutacak elleri veya gö recek gözleri veya işitecek kulakları mı var? De ki: 'Haydin çağırın şeriklerinizi, sonra bana istediğiniz tuzağı kurun da elinizden gelirse bana bir lâhza [an] bile göz açtırmayın!'

1 Bir kadının hamile kalışının, Kur'an'ın uslûbuna uygun bir şekilde bu denli nezih ifadelerle ve edeb u haya dairesinde kalmak suretiyle tercüme edilmesi, bizi izaha yönelik her hangi bir müdahaleden kaçınmaya âdeta mecbur etmiştir. Bu nedenle okuyucuların, ayette hâdisenin ifşa değil, ihsas edildiğinin idrakinde olarak bu kadarla yetinmeleri, ayatin sadece uslûbuna değil, maksadına da muvafık olacaktır.[D.C]

إِنَّ وَلِيِّيَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلْكِتَٰبَ ۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٩٦﴾
وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَآ
أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ لَا يَسْمَعُوا۟ ۖ
وَتَرَىٰهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾ خُذِ ٱلْعَفْوَ
وَأْمُرْ بِٱلْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ
مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾ إِنَّ
ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ إِذَا مَسَّهُمْ طَٰٓئِفٌ مِّنَ ٱلشَّيْطَٰنِ تَذَكَّرُوا۟ فَإِذَا هُم
مُّبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾ وَإِخْوَٰنُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِى ٱلْغَىِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾
وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِـَٔايَةٍ قَالُوا۟ لَوْلَا ٱجْتَبَيْتَهَا ۚ قُلْ إِنَّمَآ أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰٓ
إِلَىَّ مِن رَّبِّى ۚ هَٰذَا بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَإِذَا قُرِئَ ٱلْقُرْءَانُ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥ وَأَنصِتُوا۟
لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾ وَٱذْكُر رَّبَّكَ فِى نَفْسِكَ
تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ ٱلْجَهْرِ مِنَ ٱلْقَوْلِ بِٱلْغُدُوِّ
وَٱلْءَاصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْغَٰفِلِينَ ﴿٢٠٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَيُسَبِّحُونَهُۥ وَلَهُۥ يَسْجُدُونَ ﴿٢٠٦﴾

196. Zira benim velîm o kitab indiren Allah'tır ve O hep salih kullarına velîlik eder!

197-198. Sizin O'ndan maada [başka] taptıklarınız ise, ne size yardım edebilirler, ne de kendilerine yardımları dokunur; siz onları doğru yolu göstermeye çağıracak olsanız duymazlar ve görürsün onları sana bakıp duruyorlardır da görmezler!

199-200 Sen af yolunu tut, urf [mâruf] ile emret ve kendilerini bilmezlerden sarf ı nazar eyle! Her ne zaman da Şeytan'dan bir gıdık seni gıdıklayacak olursa, hemen Allah'a istiâze eyle [sığın]! O şüphesiz semî'dir, alîm dir!

201. Her halde Allah'tan korkanlar, kendilerine Şeytan'dan bir tayf iliştiği zaman bir tezekkür ederler, derhal basiretlerine sahip olurlar.

202-203. Şeytanların ihvanı [kardeşleri] ise, onlar bunları dalâle sürüklerler, sonra da yakalarını bırakmazlar ve sen onlara bir ayet getirmediğin zaman 'Derib [derleyip] toplasa idin â!' dediler. De ki: 'Ben ancak rabbimden bana ne vahyolunuyorsa, ona ittiba ederim [uyarım]! Bütün bu (Kur'an), rabbinizden gelen basiretlerdir ve iman edecek bir kavim için bir hidayet ve rahmettir!'

204-206 Kur'an okunduğu zaman da hemen onu dinleyin ve susun, gerek ki rahmete erdirilirsiniz! Hem de sabahleyin ve akşamları içinden tazarru ile [yalvararak, korkarak] gizlice ve cehrin mâdunu [kendin işitecek kadar bir] sesle rabbini zikret de gafillerden olma; zira rabbinin yakınında olanlar, ibadetinden istikbar eylemezler [büyüklenmezler], O'nu hep tesbih ederler, hem yalnız O'na secde ederler!

"Şeytanî bir tahrik karşısında bulunacak olursan..."(IV/2359)
...cüz"î bir hayal eseri/vesvesedir. (IV/2359)
...kelimesi için bkz. Yunus/32, an: 3

8. Enfâl Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur. 75 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Sana ganimetlerin taksiminden soruyorlar. De ki: 'Ganimetlerin taksimi Allah'a ve Rasûlü'ne ait; onun için siz gerçekten mü'minlerseniz Allah'tan [azabından] korkun da birbirinizle aranızı düzeltin, Allah'a ve Ra-sulü'ne itaat edin!

2-4. Gerçekten mü'minler, ancak o mü'minlerdir ki Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, karşılarında ayetleri okunduğu zaman imanlarını artırır ve rablerine tevekkül ederler; o kimseler ki namazı dürüst kılarlar ve kendilerine merzûk [nasib] kıldığımız şeylerden infak eylerler; işte hakkâ mü'minler onlar! Onlara rablerinin yanında dereceler var, bir mağfiret ve bir rızk-ı kerîm [cennet] var!

5-8. Nasıl ki rabbin seni hak uğruna evinden çıkardı ve mü'minlerden bir kısmı ise istemiyorlardı; tebeyyün etmişken hakta seninle münakaşa ediyorlardı, sanki göre göre ölüme sevkolunuyorlardı ve o vakit Allah, size iki taifenin birini va'dediyordu ki sizin olsun! Siz ise arzu ediyordunuz ki şevketsiz [zayıf] olan [kervan] sizin olsun! Halbuki Allah, kelimâtıyla hakkı ihkak etmek [ortaya koymak] ve kâfirlerin arkasını kesmek diliyordu ki hakkı hak tanıtsın ve bâtılı ibtal etsin, varsın mücrimler istemesin!

---

1) Bkz. Bakara/3, an: 6

2) "Hakikatte *mü'min* diye ancak bunlara denir!" (IV/2367)

3) "Savaşolacağı anlaşıldıktan sonra ..." (IV/2368)

4) Bu iki taifeden biri Ebu Süfyan'ın başında bulunduğu *Şam*'dan gelmekte olan büyük bir *Kureyş kervânı* idi. Diğeri ise, Ebu Cehil komutasında *Mekke*'den hareket etmiş olan bin kişiliksilahlı *Kureyş* ordusuydu. (IV/2369)

9-10. O vakit siz rabbinizden istimdad ediyordunuz [yardım istiyordunuz] da size 'Ben işte ardı ardına bin melâike ile imdad [yardım] ediyorum!'diye icabet buyurmuştu ve bunu Allah size sırf bir müjde olsun ve bununla kalpleriniz itminan bulsun diye yapmıştı; yoksa nusret [yardım] Allah'ın kendindendir! Hakîkat, Allah azîz'dir, hakîm'dir!

11. O vakit size -tarafından bir emniyet olmak üzere- bir uyku sardırıyordu ve üzerinize semadan bir su indiriyordu ki bununla sizi tathîr eylesin [temizleyip, arındırsın] ve şeytanın murdarlığını [ezasını, vesvesesini] sizden gidersin ve kalplerinize rabıta versin ve bununla ayaklarınızı sağlam durdursun!

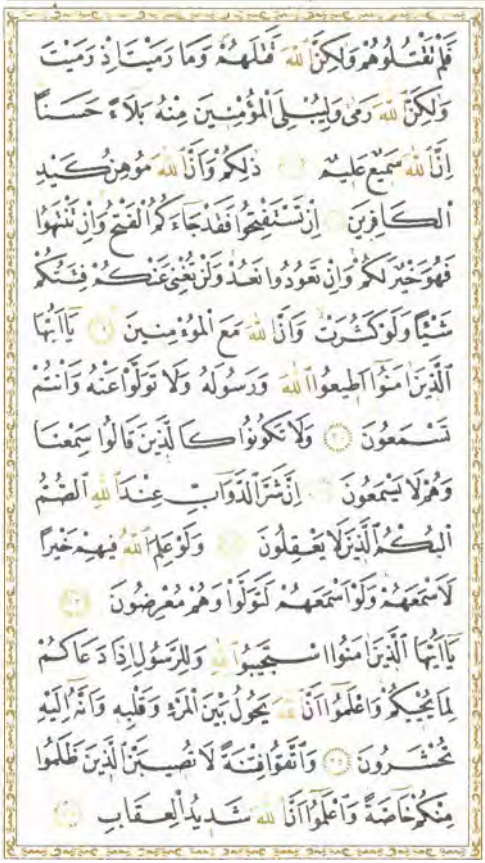
12. O vakit ki rabbin melâikeye şu vahyi veriyordu: 'Ben sizinle beraberim; haydin imanı olanları tesbit edin! Kâfirlerin yüreklerine dehşet bırakacağım, hemen vurun boyunlarının üstüne, vurun onların parmaklarına!'

13. Böyle! Çünkü onlar Allah'a ve Rasûlü'ne karşı geldiler ve kim Allah'a ve Rasûlü'ne karşı gelirse, bilsin ki Allah'ın ikabı [azabı] şiddetlidir!

14. İşte bunu gördünüz â, şimdi onu tadın; kâfirlere bir de cehennem azabı var!

15-16. Ey o bütün iman edenler! Ordu halinde kâfirlere çattığınız vakit artık onlara arkalarınızı dönmeyin! Her kim böyle bir günde onlara -dönüp çarpışmak için pırlanmak [kaçar gibi yapmak] veya diğer bir takımda mevkî almak halleri müstesna olarak- arkasını dönerse, muhakkak Allah'tan bir gazaba değmiş olur ve varacağı yer cehennemdir, o ise ne kötü akibettir!

1) "Kalpleriniz kuvvet bulsun da Allah'a tevekkül ve itimadınız ve vahdetiniz bakımından irtibatınız artsın". (IV/2376)
2) Krş. Bakara/61, an: 5

17 Sonra onları siz öldürmediniz ve lâkin onları Allah öldürdü; attığın vakit de sen atmadın ve lâkin Allah attı, hem de mü'minlere güzel bir imtihan geçirtmek için! Hakîkat, Allah semî'dir alîm'dir!

18. Bunu gördünüz, bir de kâfirlerin tedbirini Allah'ın zayıf düşürmesi var!

19 Fetih istiyorsanız (ey kâfirler), işte size fetih ve eğer vazgeçerseniz, hakkınızda daha hayırlı olur; yok döner yine başlarsanız, biz de başlarız; o vakit askeriniz çok da olsa, size zerre kadar fayda vermez, çünkü Allah mü'minlerle beraberdir!

20 - 22 Ey o bütün iman edenler! Allah'a ve Rasûlü'ne itaat edin ve işitip durduğunuz halde ondan yan bükmeyin ve işitmedikleri halde 'işittik' diyenler gibi olmayın; çünkü yeryüzünde debelenenlerin indallah [Allah nezdinde] en kötüsü o sağırlar, o dilsizlerdir ki hakkı akıllarına koymazlar!

23 Allah onlarda bir hayır görseydi, elbette kulaklarına sokardı ve bu hallerinde kulaklarına soksaydı, yine aldırmazlar döner giderlerdi.

24 Ey o bütün iman edenler! Sizi kendinize hayat verecek şeylere davet ettiği zaman Rasûlüyle Allah'a icabet edin ve bilin ki Allah hakîkaten kişi ile kalbinin arasını gerer ve siz hakîkaten hep O'na haşrolunacaksınız!

25. Ve öyle bir fitneden sakının ki hiç de içinizden yalnız zulmedenlere dokunmakla kalmaz ve bilin ki Allah'ın ikabı[azabı] şiddetlidir...

"O halde kalbinizle aranız açılmadan, canınız elinizden alınmadan, fırsat elinizde iken, Allah'ın Rasûlû sizi ihya edecek ebedî hayata yükseltecek ilim veya amel) herhangi bir şeyedâvet ettiği zaman ihmal etmeyip istekle icabet ediniz!" (IV/2387)

وَاذْكُرُوٓا۟ إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِى ٱلْأَرْضِ تَخَافُونَ
أَن يَتَخَطَّفَكُمُ ٱلنَّاسُ فَـَٔاوَىٰكُمْ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِۦ وَرَزَقَكُم
مِّنَ ٱلطَّيِّبَـٰتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
لَا تَخُونُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ وَتَخُونُوٓا۟ أَمَـٰنَـٰتِكُمْ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ
﴿٢٧﴾ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَـٰدُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ
عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن تَتَّقُوا۟
يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾ وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ ٱللَّهُ
وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَـٰكِرِينَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا
قَالُوا۟ قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَـٰذَآ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّآ
أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذْ قَالُوا۟ ٱللَّهُمَّ إِن كَانَ هَـٰذَا هُوَ
ٱلْحَقَّ مِنْ عِندِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ
أَوِ ٱئْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنتَ
فِيهِمْ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾

... ve düşünün ki siz bir vakit yeryüzünde hırpalanıp duran bir azlıktınız [azınlıktınız], nâsın [insanların] sizi çarpıvereceğinden korkardınız öyle iken O sizi barındırdı, O sizi nusretiyle teyid buyurdu [yardımıyla destekledi], O size temizlerinden rızıklar [ganimetler] verdi ki şükredesiniz!

27-28. Ey o bütün iman edenler! Allah'a ve Rasûlü'ne hıyanet etmeyin ki bile bile emanetlerinize hıyanet etmeyesiniz ve iyi bilin ki mallarınız, evlatlarınız bir fitneden ibarettir; Allah yanında ise azîm ecirler [büyük mükâfatlar] vardır!

29. Ey iman edenler! Allah'a [sığınıp] korunursanız, O size bir furkan verir ve tarafınızdan seyyiatınızı örter, sizin için mağfiret de eder! Allah azîm fazl [büyük bir lütûf] sahibidir!

30. Hani bir vakit de o kâfirler - seni tutup bağlamaları veya öldürmeleri veya sürüp çıkarmaları için- sana tuzak kuruyorlardı; onlar tuzak kurarlarken Allah da karşılığını kuruyordu. Öyle ya, Allah tuzakların hayırlısını kurar!

31. Ve onlara ayetlerimiz okunacağı zaman 'Artık işittik, dilesek bunun gibisini biz de söyleriz; bu eskilerin efsanelerinden başka birşey değil!' Diyorlardı.

32-33. Bir vakit de 'Ey Allah! Eğer bu senin tarafından gelmiş hak kitab ise, durma üzerimize gökten taşlar yağdır veya bize daha elîm [yakıcı] bir azap ver!' demişlerdi. Halbuki sen içlerinde iken, Allah onlara azap edecek değildi, istiğfar ettikleri halde de Allah onlara azap edecek değil.

---

fark u temyiz veya fârık (ayıran) demek olduğu gibi anlamına da gelir. Bu mânâya göre: "Sizi gece karanlığında parlayan gibi fark u imtiyaz ile parlatır da parlatır, şânınızı bir nûr gibi âfaka yayar".(IV/2392)

"Ayıplarınız iyice örter, dünyada kimseye göstermez ve ahirette de günahlarınızı bağışlar." (IV/2392)

Krş. Âlu İmran/54 an:2-3; Yunus/21 an:1-2

Bkz. En'am/25, an:3

34. Şimdi ise Allah'ın kendilerine azap etmemesi için neleri var? Mü'minleri Mescid-i Haram'dan menediyorlar, halbuki hizmetine ehil de değiller; onun hizmetine ehil olanlar ancak muttakîlerdir ve lâkin çokları bilmezler!

35. Beytin [Kâbe'nin] huzurunda namazları ise ıslık çalıp, el çırpmaktan başka birşey değil! O halde küfr ü küfrânınızdan dolayı tadın azabı!

36-37. Şüphe yok ki Allah yolundan menetmek için mallarını sarfedenler, onu yine sarfedecekler, sonra bu kendilerine yürek acısı olacak, nihayet mağlup olacaklar ve küfürlerinde ısrar edenler toplanıp cehenneme sevkedilecekler ki Allah murdarı [pis olanı] temizden ayırsın ve murdar kısmı birbirinin üzerine bindirip hepsini teraküm ettirsin de (yığsın da) topunu cehenneme koysun! İşte bunlar, o hüsran içinde kalanlar!

38. De o küfredenlere ki; 'Eğer vazgeçerlerse, geçmişteki günahları bağışlanır; yok yine isyana dönerlerse, kendilerinden evvelki ümmetlere tatbik edilen kanun-i ilâhî geçmişti, artık onu beklesinler!

39-40. Siz de ortalıkta bir fitne kalmayıp, din tamamıyla Allah'ın dini oluncaya kadar onlar[l]a cihad edin; eğer vazgeçerlerse her halde Allah amellerini görür. Yok vazgeçmezlerse, artık bilin ki Allah sizin mevlânız! Ne güzel mevlâ, ne güzel nasîr!

1)Bkz. Bakara/2, an: 3
2)Bkz. Bakara/193
3)"Eğer fitneden ve Allah'tan başkasına tapmaktan vazgeçerlerse ..." (IV/2403)
4)"Sahip olduğu zayi olmaz, yardım ettiği mağlup olmaz!" (IV/2403)

41. Bir de malûmunuz olsun ki ganimet aldığınız herhangi birşey; mutlaka onun beşte biri Allah içindir ki Peygamber'e ve ona karabeti [yakınlığı] olanlarla, yetimler ve miskinler [yoksullar] ve yolda kalmışla-radır; eğer siz Allah'a iman etmiş ve o furkan günü, o iki cemiyetin[topluluğun] çarpıştığı gün kulumuza indirdiklerimize iman eylemiş iseniz, bunu böyle bilin; daha Allah herşeye kadîr!

42. O vakit ki siz vâdinin beri yamacında idiniz, onlarsa öte yamacında, süvarileri de tam sizden aşağıda idiler; öyle ki onlarla va'dleşmiş olsaydınız, mutlak miâdda ihtilâf ederdiniz ve lâkin Allah mukadder bir emri yerine getirmek için o yapılmış idi ki hem helâk olan beyyine'de helâk olsun, hem de yaşayan beyyine'den yaşasın ve çünkü Allah her halde semî'dir, alîm'dir!

43. O vakit ki Allah sana onları rüyanda az gösteriyordu; eğer sana onları çok gösterseydi korkacaktınız ve kumandada nizâa düşecektiniz ve lâkin Allah selâmete bağladı; çünkü o bütün sînelerin künhünü bilir!

44. Ve o vakit ki karşılaştığınız sıra onları sizin gözlerinizde azaltıyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyordu; çünkü Allah o fiile çıkarılmış olan emri yerine getirecekti. Öyle ya, bütün işler Allah'a irca olunur [döndürülür]!

45. Ey o bütün iman edenler! Bir düşman kümesiyle karşılaştığınız vakit sebat edin ve Allah'ı çok zikreleyin ki felâha erebilesiniz.

---

1) *Furkan günü*: Hak ile batılın ayrıldığı gün.' (IV/2407)
2) "Bu vaziyete gelince cesaret edemez, sözünüzden cayar, zaferden ümidi keserdiniz, onları yenmek şöyle dursun karşılarına çıkmayı bile gözünüze kestiremez, onlara çatmaktan kaçınırdınız."(IV/2408)
3) Krş. A'raf/101,an:4
4) "Savaş hususunda görüşleriniz ayrılacak. Kiminiz sebat, kiminiz firar taraftarı olacaksınız." (IV/2409)
5) "Onları gözünüzde büyütmüyor, gözünüzü yıldırmıyordu" (IV/2410)
6) Bkz. Bakara/5 an:11; Mü'minûn/1 an:1

46. Hem Allah'a ve Rasûlü'ne itaatten ayrılmayın ve birbirinizle nizâlaşmayın [çekişmeyin] -sonra içinize korku düşer ve devletiniz elden gider- ve sabırlı olun; çünkü Allah sabredenlerle beraberdir!

47. Onlar gibi olmayın ki diyarlarından çalım satarak ve nâsa [halka] gösteriş yaparak çıktılar ve Allah yolundan menediyorlardı. Halbuki Allah bütün amellerini çember içine almıştı!

Ve o vakit ki Şeytan kendilerine amellerini tezyin eylemiş [güzel göstermiş] de demişti: 'Bugün insanlardan size galip gelecek yok! Ben de size zahîrim [sizin yanınız-dayım]!' Fakat iki taraf karşı karşıya görününce, ardına dönüverdi de 'Ben' dedi; 'sizden katiyyen beriyim, ben sizin göremeyeceğiniz şeyler görüyorum, ben Allah'tan korkarım! Öyle ya, Allah'ın ikabı [azabı] çok şiddetlidir!'

49. O sıra münafıklar ve kalplerinde bir maraz bulunanlar şöyle diyorlardı: 'Şunları dinleri aldattı!' Halbuki her kim Allah'a tevekkül ederse, şüphe yok ki Allah bir azîz-hakîm'dir!

50-51 Bir de görseydin melekler canlarını alırken oküfredenlerin yüzlerine ve arkalarına vura vura 'Tadın bakalım' diyerek; 'yangın azabını! Bu, işte sizin kendi ellerinizin takdim ettiği yüzünden ve Allah'ın kullarına zulümkâr olmadığındandır!'

52. Tıpkı Âl-i Firavun'un ve onlardan evvelkilerin gidişi gibi Allah'ın ayetlerini tanımadılar da Allah kendilerini günahlarıyla tuttu alıverdi; çünkü Allah çok kuvvetli ve ikabı [azabı] pek şiddetlidir!

1) "*O şeytan*; o gurur ve hayal, o aldatıcı gurur ve nefsaniyyet ruh-i habîsi." (IV/2415-2416)

2) "Henüz iman ile mutmain olmayıp, kalplerinde bir nevi şüphe veya tereddüd kalmış olanlar..." (IV/2416 ve krş Bakara/10 an: 2) Bir taraftan Medine'deki münafıklar, diğer taraftan Kureyş ordusu içinde bulunan birtakım *mütereddidler* böyle diyorlardı. (IV/2416)

3) Bkz. Bakara/49. An:1

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ
يُغَيِّرُوا۟ مَا بِأَنفُسِهِمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾ كَدَأْبِ ءَالِ
فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَٰهُم
بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَكُلٌّ كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٥٤﴾
إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ
﴿٥٥﴾ ٱلَّذِينَ عَٰهَدتَّ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِى كُلِّ
مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾ فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِى ٱلْحَرْبِ فَشَرِّدْ
بِهِم مَّنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِن قَوْمٍ
خِيَانَةً فَٱنۢبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَآءٍ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْخَآئِنِينَ
﴿٥٨﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَبَقُوٓا۟ إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ
﴿٥٩﴾ وَأَعِدُّوا۟ لَهُم مَّا ٱسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ ٱلْخَيْلِ تُرْهِبُونَ
بِهِۦ عَدُوَّ ٱللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَءَاخَرِينَ مِن دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ
ٱللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِن شَىْءٍ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ يُوَفَّ
إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾ وَإِن جَنَحُوا۟ لِلسَّلْمِ فَٱجْنَحْ لَهَا
وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ

53 Bu şundan; bir kere Allah bir kavme in'am [ihsân] ettiği bir nimeti -onlar nefislerindeki sebebi değiştirinceye kadar- değiştirmiş değildir; birde Allah işitir, bilir!

54. Tıpkı Âl-i Firavun'un ve onlardan evvelkilerin gidişi gibi ki rablerinin ayetlerini tekzîb ettiler, biz de kendilerini günahlarıyla helâk ettik ve Al-i Firavun'u garkeyledik [boğuverdik]! Hepsi de zâlimdiler!

55.57. Bütün o debelenenlerin Allah indinde en şerlisi, şol kimselerdir ki küfretmişlerdir de imana gelmezler! Onlar ki kendilerinden muâhede almışındır da sonra her defasında ahidlerini nakzederler ve hiç çekinmezler; onun için onları ne zaman harbde yakalarsan kendileriyle arkalarındakileri ürküt, gerek ki ibret alırlar.

58 Her hangi bir kavimden de bir hıyanet endişe edersen, evvel emirde (*nebz* et); ahidlerini reddettiğini düpedüz kendilerine bildir, çünkü Allah hainleri sevmez!

59.Ve o küfredenler asla zannetmesinler ki ileri gitmişlerdir; çünkü onlar âciz bırakamazlar!

60. Siz de onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve cihad için beslenen atlardan hazırlık yapın; Onunla hem Allah düşmanını korkutursunuz, hem sizin düşmanınızı hem de onlardan başka diğerlerini ki onlar aciz bilmezsiniz Allah bilir ve Allah yolunda her ne masraf verseniz ecri[karşılığı] size tamamen ödenir. Hiç de ziyan etmezsiniz!

61. Ve eğer Silm'e [barışa] yanaşırlarsa sen de ona yanaş. Ve Allah'a mütevekkil ol. Çünkü işiten-bilen ancak O'dur!

1 Bkz. Bakara/49, an:1

2 "Kendilerinden söz alıp, onlarla antlaşma yapmışındır da sonra her defasında antlaşmayı bozarlar, sözlerinde durmazlar" Hz. 3 Peygamber *Beni Kuraycza* yahudileriyle bir antlaşma yapmıştı. Onlar Hz. Peygamber'in aleyhinde kimseyle yardımlaşmayacaklar ve kimseyi desteklemeyeceklerdi. Buna rağmen *Bedir savaşında* müşriklere silah yardımında bulunmuşlardı. (IV/2423)

"Bunları öyle bir cezalandır ki arkalarındakiler akıllarını başlarına toplasınlar da ahidden/antlaşmadan ve sözden dönmenin fenalığını unutmasınlar!"*(IV/2423)*

4 "Kaçıp kurtulduklarını yakalanmayacaklarını zannetmesinler". *(IV/2424)*

62-63. Ve eğer sana hud'a [hile] yapmak isterlerse, sana yetişecek Allah'tır! O'dur ki seni nusretiyle [yardımıyla] ve mü'minlerle teyid buyurdu ve [o mü'minlerin] kalplerinin arasını te'lif eyledi [sevgi ile birleştirdi]; yoksa yeryüzünde ne varsa hepsini sarfetseydin, yine onların kalplerini te'lif edemezdin ve lâkin Allah onların beynlerini [aralarını] te'lif buyurdu; çünkü O bir azîz-hakîm'dir!

64. Ey o peygamber! yetişir sana Allah, arkanda gelen mü'minlerle!

65. Ey o peygamber! Mü'minleri cihada teşvik eyle! Eğer sizden sabredecek yirmi kişi olursa, ikiyüze galebe ederler ve eğer sizden yüz kişi olursa, o kü fredenlerden binine[bin kişiye] galebe ederler; çünkü onlar hakkı ve akibeti iyi idrâk etmez fıkıhsız bir kavimdirler!

66. Şimdi Allah sizden yükü hafifletti ve bildi ki sizde bir zaaf var! Şimdi sizden sabredecek yüz kişi olursa, ikiyüze galebe ederler, sizden bin [kişi] olursa, Allah'ın izniyle ikibine galebe ederler ve Allah sabredenlerledir!

67.Hiçbir peygamber için-arz'da ağır basmadıkça-esirleri olmak doğru değildir! Siz, dünya arazını istiyorsunuz, Allah ise ahiret'i kazanmanızı diliyor ve Allah azîz'dir, hakîm'dir!

68-69. Eğer Allah'tan bir yazı geçmiş olmasaydı, aldığınız fidyeden dolayı size mutlak büyük bir azap dokunurdu! Artık elde ettiğiniz ganimetten helâl ve hoş olarak yeyin ve Allah'a korunun; çünkü Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

1) Burada ayetin iki şekilde anlaşılmak ihtimali vardır: a) "Allah sana ve onlara yeter!" b) "Sana Allah ve onlar yeter" (IV/2429)

2) Bkz. En'am/65, an:3

3) "Esir ve -dolayısıyla- fidyesini almak, gelip geçici bir dünya malı ele geçirmek gibi dünyevi bir maksat gözetiyorsunuz." (IV/2432)

4) Burada ibareyi farklı şekillerde anlamak ihtimali vardır. a) İctihatda bir hatadan dolayı kınamamak. b) Bedirde savaşmış olanlara azab etmemek. c) açıkça bir hususta nehyedilmiş olmayanlara tâzib etmemek şeklinde ilâhi bir hüküm *Levh-i Mahfuzda* yazılmış olmasaydı. (IV/2433)

70. Ey peygamber! Elinizdeki esirlere de ki: 'Eğer Allah sizin kalplerinizde bir hayır bilirse, size sizden alınandan daha hayırlısını verir ve günahlarınızı mağfiret buyurur; Allah gafûr-rahîm'dir!'

71. Ve eğer sana hıyanet etmek isterlerse unutmasınlar ki bundan evvel Allah'a hıyanet ettiler de kahredilmelerine imkân verdi. Allah alîm-hakîm'dir!

72. O kimseler ki iman ettiler ve muhacir oldular ve mallarıyla, canlarıyla Allah yolunda mücâhede eylediler ve o kimseler ki barındırdılar ve yardıma koştular, işte bunlar birbirlerinin velîleridirler! İman edip de hicret etmeyenler ise, hicretlerine kadar sizin için onlara velâyet nâmına birşey yoktur! Bununla beraber eğer dinde yardımınızı isterlerse, yardım etmek de üzerinize borçtur; ancak sizinle aralarında mîsak [antlaşma] bulunan bir kavim aleyhine değil! Allah amellerinizi gözetiyor.

73. Kâfir bulunanlar da yekdiğerinin [birbirlerinin] velîleridir! Böyle yapmazsanız yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesad olur!

74. O kimseler ki iman edip, hicret ettiler ve Allah yolunda cihada gittiler ve o kimseler ki îvâ ettiler, yardıma koştular işte bunlar hakkâ mü'minlerdir; bunlara bir mağfiret var ve kerîm bir rızık var!

75. O kimseler ki sonradan iman ettiler ve hicret edip sizinle beraber mücâhede yaptılar; bunlar da sizdendir! Bir de erham sahipleri [akrabalar] Allah'ın Kitabı'nda birbirine daha yakındır! Şüphe yok ki Allah herşeyi bilir!

---

1)"Aranızdaki velâyet ve yardım işlerini şu beyan olunan esas dairesinde tayin ve tefrik ederek uygulamaz da karmakarışık ederseniz..." (IV/2438)

2)"Allah'ın Rasûlü'n ve muhacirleri kendi evlerinde ve yerlerinde meskenler tahsis ederek iskân ettiler, yerleştirdiler/barındırdılar..." (IV/2438)

3) "Hakikatte *mü'min* diyeancak bunlara denir!" (Krş. Enfâl/2-4, an: 2)

4)Bkz. Enfâl/2-4

5)Yani *miras* hükmünde... (IV/2439)

9. Tevbe Sûresi

Medine'de Nazil Olmuştur.129 Ayettir.

1. Bir ültimatom Allah ve Rasûlü'nden, muâhede ettiğiniz [antlaşma yaptığınız] müşriklere!

2. Bundan böyle yeryüzünde dört ay istediğiniz gibi dolaşın; şunu da bilin ki siz Allah'ı âciz bırakacak değilsiniz, Allah her halde kâfirleri rüsvay edecek!

3. Bir de Allah ve Rasûlü'nden hacc-ı ekber günü insanlara bir ilân ki Allah müşriklerden berîdir, Rasûlü de... Derhal tevbe ederseniz, o hakkınızda hayırdır; yok eğer aldırmazsanız, biliniz ki siz Allah'ı âciz bırakacak değilsiniz; ve Allah'ı, Peygamber'i tanımayanlara elîm [gayet acı] bir azabı tebşîr et [müjdele]!

4. Ancak muâhede [antlaşma] yapmış olduğunuz müşriklerden bilahare size ahidlerinde hiçbir eksiklik yapmamış ve sizin aleyhinizde hiçbir kimseye muzâharet etmemiş [arka çıkmamış, desteklememiş] bulunanlar müstesna! Bunlara müddetlerine kadar ahidlerini tamamıyla îfa edin! Her halde Allah muttakîleri sever.

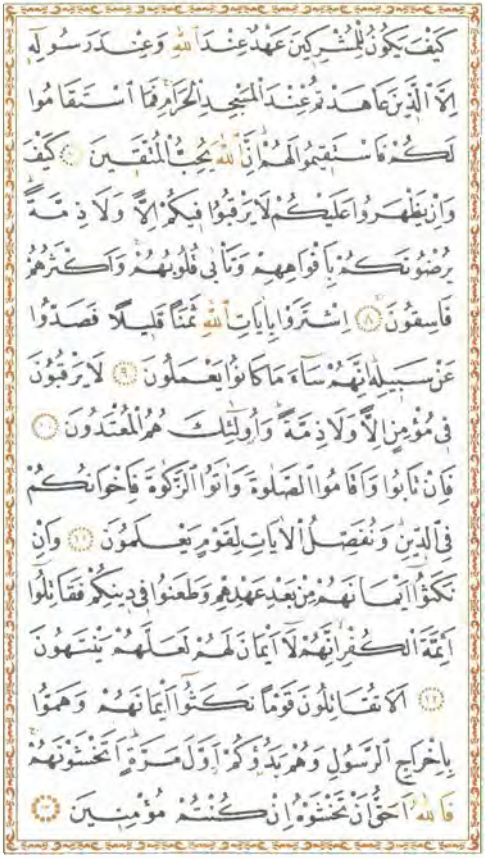
5. O haram olan aylar çıktı mı, artık öbür müşrikleri nerede bulursanız öldürün, yakalayın, hapsedin ve bütün geçit başlarını tutun! Eğer tevbe ederler ve namaz kılar, zekâtı verirlerse sebillerini tahliye edin [onları kendi hallerine bırakın]; çünkü Allah gafûr-rahîm'dir!

6. Ve eğer müşriklerden biri aman ile yakınına gelmek isterse, ona aman ver; tâ ki Allah'ın kelâmını dinlesin! Sonra da onu me'menine [güvende olacağı yere, vatanına] kadar gönder; çünkü bunlar hakîkati bilmez bir kavimdirler.

---

1) Burada sözü edilen 'haram aylar'. bilinen *eşher-i hurum* (Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep ayları) değildir. Bu aylar ikinci ayette verilen dört aylık mühlettir. Fakat burada yapılmış olan ilâna nazaran hükmü aynıdır. Ve dolayısıyla mühlet olarak verilen bu dört ayda da kıtal ve taarruz haram edilmişti. (IV/2456) ve krş. Tevbe/36

2) "Kendisinin davet olunduğu dinin hakikatine muttali olabilmek imkânını elde etsin!" (IV/2458)

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِندَ اللَّهِ وَعِندَ رَسُولِهِ
إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدتُّمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا
لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ۝٧ كَيْفَ
وَإِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً
يُرْضُونَكُم بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ
فَاسِقُونَ ۝٨ اشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا
عَن سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝٩ لَا يَرْقُبُونَ
فِي مُؤْمِنٍ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ۝١٠
فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ
فِي الدِّينِ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝١١ وَإِن
نَّكَثُوا أَيْمَانَهُم مِّن بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا
أَئِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ
۝١٢ أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَّكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا
بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ أَتَخْشَوْنَهُمْ
فَاللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ۝

7. O müşriklerin Allah yanında, Rasûlü yanında bir ahdi nasıl olabilir? Ancak Mescid-i Haram yanında muâhede[antlaşma] yaptıklarınız var ki bunlar size doğru durdukça, siz de onlara doğru bulunun! Allah hıyanetten sakınanları elbette sever!

8. Evet, nasıl olabilir ki size bir zafer bulsalar, hakkınızda ne bir zimmet gözetirler ne de bir yemin? Ağızlarıyla sizi hoşnut [razı] etmeye çalışırlar, kalpleri ise iba eder durur; zaten ekserisi insanlıktan çıkmış fâsıklar!

9. Allah'ın ayetlerini bir semen-i kalîl'e [az bir pahaya] sattılar da Allah yolundan menettiler. Hakîkat bunlar ne fena şeyler yapmaktalar!

10. Bir mü'min hakkında ne bir yemin gözetirler, ne bir zimmet! Bunlar öyle [hakkın hududunu aşan] mütecavizler!

11. Bundan böyle eğer tevbe ederler, namazı kılarlar, zekâtı verirlerse dinde kardeşleriniz olurlar. Bilecek bir kavim için biz ayetlerimizi daha tafsîl ederiz!

12. Ve eğer verdikleri ahidden sonra yeminlerini bozar ve dininize taarruza [saldırıya] kalkarlarsa, o küfür öncüllerini hemen öldürün -çünkü onların yeminleri yoktur- ola ki vazgeçerler!

13. Ya öyle bir kavme muharebe etmez misiniz ki yeminlerini bozdular ve Peygamber'i çıkarmayı kurdular; hem de ilk evvel size taarruza onlar başladılar, yoksa onlardan korkuyor musunuz? Eğer mü'minseniz, daha evvel Allah'tan korkmalısınız!

---

1) "Ellerine bir fırsat geçerse, bütün ahidlerine rağmen sizin hakkınızda ne Allah'ı, ne yeminlerini, ne akrabanı ne de ahd u zimmetlerini tanımazlar; ne beşerî, ne de ilâhi hiçbir hak ve ahid gözetmezler!" (IV/2465)
2) "Ağızlarındaki söz, gönülleriyle taban tabana zıt kuru ve mânâsız bir laf tan ibarettir!"(IV/2465)
3) *Tafsîl* kelimesi için bkz. Hûd/1-4, an:2
4) "Ölümü, öldürmeyi göze alıp, bunlarla çarpışın, savaşın!" (IV/2467)

14-15. Muharebe edin onlara ki Allah sizin ellerinizle kendilerini muazzeb kılsın, [rezil] rüsvay etsin, nusretiyle [yardımıyla] sizi üzerlerine muzaffer buyursun ve mü'min bir kavmin yüreklerine su serpsin ve kalplerindeki gayzı [öfke ve kini] gidersin! Hem Allah dilediğine tevbe de nasip eder! Allah alîm'dir, hakîm'dir!

16. Yoksa siz zannettiniz mi ki hâlinize bırakılıvereceksiniz de Allah içinizden mücâhede edenleri ve Allah'tan, Rasûlü-'nden ve mü'minlerden maada [başka] sokulacak bir locaya tutunmayanları hiç de bilip görmeyecek? Halbuki Allah bütün amellerinize habîr'dir!

17. Müşrikler vicdanlarına karşı kendi küfürlerine kendileri şâhid olup dururlarken, Allah'ın mescidlerini ma'mur etmeleri kabil değildir! Onların hayır nâmına bütün yaptıkları heder [bir hiç olmuştur] ve ateş içinde onlar muhalledlerdir [ebedî kalacaklardır]!

18 Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve ahiret günü'ne inanan, namaza devam eden, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler ma'mur eder. İşte bunların muvaffak olmaları me'muldür [umulur]!

19. Ya siz hacılara sakalığı [su vermeyi] ve Mescid-i Haram'da umreciliği, Allah'a ve ahiret günü'ne iman edip de Allah yolunda cihad etmekte bulunan gibi mi tuttunuz? Bunlar indallah [Allah nezdinde] müsavi olmazlar. Allah zâlimler gürûhuna hidayet vermez!

20. İman edip, hicret etmiş ve mallarıyla, canlarıyla fîsebilil-lâh [Allah yolunda] cihad etmekte bulunmuş olan kimseler, Allah indinde derece cihetiyle daha büyüktür ve bunlar işte o murada eren fâizîn'dir!

1 "Onları azaba düçar etsin de savaşın acılarını tatsınlar, candan, maldan zayiatlar versinler".(IV/2471) 3)
2 Bkz. Mâide/8, an:4
3 "Kâbe'nin bakımını yapmayı, hizmetlerini görmeyi..." (IV (IV/2483)
4 "Gerçek kurtuluşa, felaha erenler işte bu kimselerdir!" (IV2484)

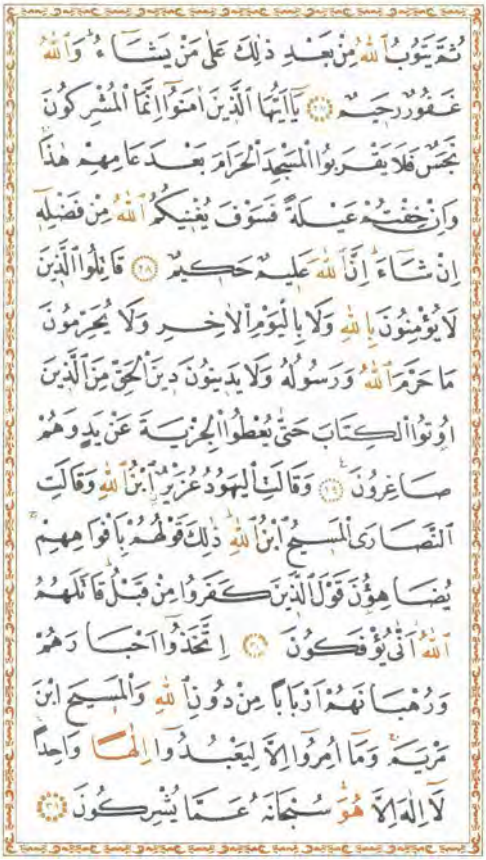
21-22. Müjdeler onların rabbi kendilerini kendinden bir rahmet ve bir rıdvan [rıza] ve cennetler ile ki onlar için içlerinde daimî bir naîm var, ebedî kalmak üzere orada onlar! Çünkü Allah, O'nun yanındadır ancak azîm bir ecir [büyük mükâfat]!

23. Ey o bütün iman edenler! Babalarınız ve ihvanınız [kardeşleriniz] eğer imana karşı küfrü hoşlanıyorlarsa, onları evliya ittihaz etmeyiniz; sizden her kim onları velî tanıyacak olursa, işte onlar nefislerine zulmedenlerdir!

24. 'Eğer'de: 'babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, kadınlarınız, hısımınız [akrabalarınız], kabileniz, elinize geçirdiğiniz mallar, kesada uğramasından korktuğunuz bir ticaret, hoşunuza giden meskenler, size Allah ve Rasulü'nden ve O'nun yolunda cihaddan daha sevgili ise artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin! Allah öyle fâsıklar gürûhunu hidayete erdirmez!

25-26. İnkara mecal yoktur ki Allah size birçok mevkîlerde nusret etti. Huneyn günü de... O lâhzada [sırada] ki çokluğunuz sizi güvendirmişti de bir faydası olmamıştı, yeryüzü o genişliğiyle başınıza dar gelmişti. Sonra da bozularak arkanıza dönmüştünüz! Sonra Allah, rasûlü'nün üzerine ve mü'minlerin üzerine sekînetini indirdi ve görmediğiniz ordular indirdi de kendisini tanımayanları [kâfirleri] azaba uğrattı ve bu, işte kâfirlerin cezası!

1) 'Bitmez tükenmez nimetler, lezzetler" (IV/2486)
2) "Velayetlerini tanımayın, emir ve isteklerine uyup da küfre hizmet ve yardım etmeyin!" (IV/2488)
3) "*Bedir, Ahzab, Kureyş, Nadr, Hayber* gibi savaş yerlerinde size yardım edip, sizleri muzaffer kıldı". (IV/2492)
4) "Kalplere sükûnet veren rahmetini..."(IV/2495)

27. Sonra Allah bunun arkasından dilediğine tevbe nasib ederve Allah gafûr-rahîmdir!

28. Ey o bütün iman edenler! Müşrikler bir pislikten ibarettirler! Artık bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar![1] Eğer yoksulluktan korkarsanız, Allah sizi fazlından zenginleştirecektir inşallah! Her halde Allah alîm'dir, hakîm'dir.

29. O kendilerine kitap verilenlerden oldukları halde ne Allah'a ne ahiret günü'ne inanmayan, Allah'ın ve Rasûlü'nün haram ettiğini haram tanımayan ve hak dinini din edinmeyen kimselere küçülmüş oldukları halde elden cizye verecekleri hale kadar harb edin!

30, Yahudîler 'Uzeyr Allah'ın oğlu!' dediler, nasrânîler de [hristiyanlarda] 'Mesîh Allah-'ın oğlu!' dediler. Bu onların ağızlarıyla söyledikleri sözleri ki önceden küfredenlerin sözlerine benzetiyorlar! Allah kahredesiler nereden saptırılıyorlar.

31. Ahbanlarını, ruhbanlarını Allah'dan başka rabler edindiler. Meryem'in oğlu Mesih'i de! Halbuki hepsi ancak bir ilâha ibadet ile emrolunmuşlardı ki, başka ilah yok. Ancak O!. Tenzîh o sübhâna onların koştukları şirkten!

1) "Hac için *Harem* dahiline girmelerine *Harem* dahilinde (*Mekke Arafat Müzdelife* v.s.) haccetmelerine asla izin verilemez; o seneden sonra hac sadece mü'minlere mahsustur ve İslâm'ın esaslarına göre haccedilecektir!" Nitekim Ebu Hanife'ye göre, '*Mescid-i Haram*'a yaklaşmasınlar' demek, '*Hac* ve *umre*'ye gelmesinler demektir. (IV/2502)
2) 'Hak dini' ifadesi 'Hak din' tâbirinden daha kuvvetlidir. 'Hak dini' olmayan yani hak ile alâkadar olmayan hak meselesini haricinde tutan veya hakka ihtisası bulunmayan *emr-i hak* olmayan bir din 'hak din' olamaz! (IV/2506)
3) 'Melekler Allah'ın kızlarıdır' diyenmüşriklerin sözlerine benzetiyorlar!'(IV/2510 ve krş. Âlu İmran/31 an:1)
4) *Ahbar* yahudi din adamları/*hahamlar* demektir. *Ruhban* da hristiyan din adamları/*papazlar* için kullanılır.
5) Bkz. Âlu İmran/48-51 ve krş. Âlu İmran/64

يُرِيدُونَ أَن يُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَيَأْبَى ٱللَّهُ
إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٣٢﴾
هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ
لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْأَحْبَارِ وَٱلرُّهْبَانِ
لَيَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَٰطِلِ وَيَصُدُّونَ
عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۗ وَٱلَّذِينَ يَكْنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلْفِضَّةَ
وَلَا يُنفِقُونَهَا فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾
يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِى نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ
وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ ۖ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ
فَذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ عِدَّةَ ٱلشُّهُورِ عِندَ
ٱللَّهِ ٱثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضَ مِنْهَآ أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ ۚ فَلَا تَظْلِمُوا۟
فِيهِنَّ أَنفُسَكُمْ ۚ وَقَٰتِلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ كَآفَّةً كَمَا
يُقَٰتِلُونَكُمْ كَآفَّةً ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾

32. İstiyorlar ki Allah'ın nûrunu ağızlarıyla söndürsünler. Allah da razı olmuyor; ancak nûrunu itmam eylemek [tamamlamak] diliyor, kâfirler isterlerse hoşlanmasınlar!

33. O Allah'tır ki O, rasûlü'nü hidayet kanunu [Kur'an] ve hak [tevhîd] dini ile bütün dinlerin üzerine geçirmek için gönderdi, müşrikler isterlerse hoşlanmasınlar!

34. Ey o bütün iman edenler! Haberiniz olsun ki Ahbar ve Ruhban'dan bir çoğu nâsın [insanların] mallarını haksızlıkla yerler ve Allah yolundan çevirirler! Altını, gümüşü hazineye tıkıp da onu Allah yolunda sarfetmeyenler ise, işte onları elîm [gayet acı] bir azap ile müjdele!

35. O gün ki bunların üzeri cehennem ateşinde kızdırıacak da kendilerinin alınları, böğürleri, sırtları bunlarla dağlanacak; 'İşte bu' diye; 'sizin nefisleriniz için derib [derleyip] tıktıklarınız! Haydi tadın bakalım ne derib tıkıyordunuz!'

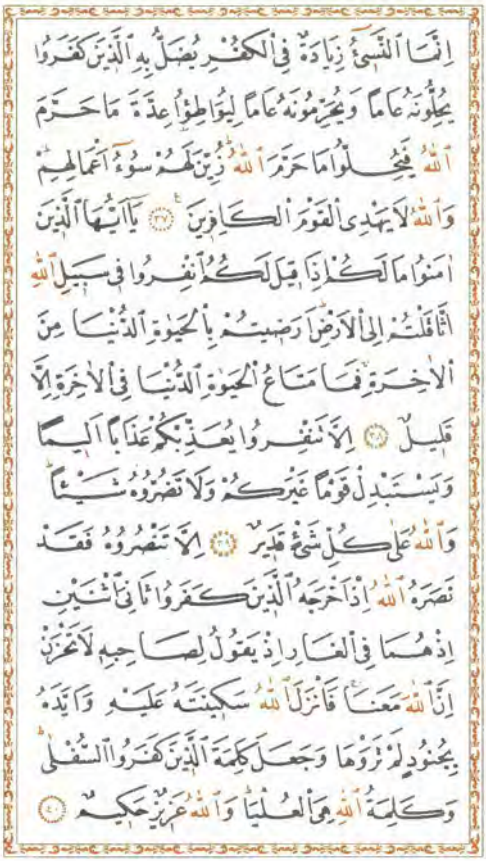
36. Doğrusu ayların sayısı Allah yanında on iki aydır gökleri, yeri halkettiği günkü Allah yazısında, bunlardan dördü haram olanlardır! Bu, işte en payidâr, en doğru dindir; onun için bunlar hakkında nefislerinize zulmetmeyin de müşrikler size kâffeten [topluca] harbettikleri gibi, siz de onlara kâffeten harbedin ve bilin ki Allah korunanlarla beraberdir!

---

1) Bkz. Tevbe/31, an: 4

2) "Güya para için her haksızlık yapılabilir, para ile her şeyin çaresi bulunabilir, hatta hak ve hukuk kanunları bile değiştirilebilir, günahları affolunabilir; bu nedenle haram-helâl tanımayarak ve hiçbir günahtan çekinmeyerek ne yapıp yapıp para kazanmalı, hazineleri yığmalı gibi bir fikir ve his veriyorlar, hak yoldan sapıtıyorlar!"

3) Krş. Tevbe/5, an: 1

37. O Nesî (denilen sıvış âdeti) ancak küfürde bir fazlalıktır ki onunla kâfirler şaşırtılır! Onu bir yıl helâl, bir yıl da haram itibar ederler ki Allah'ın haram kıldığının sayısına uydursunlar da Allah'ın haram buyurduğunu helâl kılsınlar! Bu suretle kötü amelleri kendilerine süslenip, güzel gösterildi. Allah da kâfirlerden ibaret bir kavmi hakka hidayet etmez!

38. Ey o bütün iman edenler! Ne oldu ki size 'Allah yolunda seferber olun!' denilince, yerinize yığıldınız kaldınız? Yoksa ahiretten geçip, dünya [alçak] hayat'a razı mı oldunuz? Fakat o dünya hayat'ın zevki, ahiretin yanında ancak pek az birşey!

39. Eğer toplanıp seferberlik etmezseniz, o sizi elim [gayet acı] bir azap ile tâzib eder ve yerinize başka bir kavim getirir ve siz O'na zerrece zarar edemezsiniz. Allah herşeye kadîrdir!

40. Eğer siz ona yardım etmezseniz, biliyorsunuz â Allah ona yardım etti o küfredenler onu çıkardığı sıra ikinin biri iken, ikisi gar'dalar [mağarada] iken ki o lâhza [sırada] arkadaşına 'Mahzun olma; çünkü Allah bizimle beraber!' diyordu; derken Allah onun üzerine sekînetini indirdi, onu da görmediğiniz ordularla teyid buyurdu da [destekledi de] öyle yaptı ki o küfredenlerin kelimesini [kendisine dâvet ettikleri küfrü] en alçak etti. Allah'ın kelimesi ise, en yüksek o! Öyle ya, Allah bir azîz-hakîm'dir!

---

1) Haram aylarda (Zilkâde, Zilhicce, Muharrem, Receb) savaşmak haram olduğu halde, Araplar savaşacakları zaman bu aylardaki yasağı başka bir aya ertelerler, o ayı helâl yapar, başka bir ayı onun yerine haram yaparlardı. *Nesî* (*masdar* mânâsıyla) bu şekilde 'ay geriletmek' demek olan özel bir tehirdir, ayların tertibiyle oynamaktır. (IV/2528-2541)

2) Burada üç mânâ vermek ihtimali vardır: a) *'Nesî* yapmak küfürde bir fazlalıktan ibarettir'. Çünkü haramı helâl kılmak küfürdür. B) *'Nesî* ayı küfürde ziyade sebeptir'. Çünkü birçok haramları helâl yapmaya sebeptir. C) *Nesî* yapan kimse, küfürde ileri gitmiş bir kâfirdir.' Çünkü bu kimseler *nesî* ile kafirleri büsbütün idlâl eder, Allah'ın haramlarını helâl yapmak için ayı bir sene helâl, bir sene haram yapar, seneden seneye değiştirir dururlar. (IV/2534)

3) Bkz. Bakara/84, an:4

4) Bkz. Tevbe/26, an:4

41. Sizler gerek sebükbar [ağırlıksız] ve gerek ağırlıklı olarak seferber olunuz ve mallarınızla canlarınızla Allah yolunda cihad ediniz! Eğer bilir takımdan iseniz, bu sizin için hayırdır!

42. O bir yakın ganimet ve orta [normal] bir sefer olsaydı, mutlaka arkana düşerlerdi. Lâkin o meşakkatli mesafe kendilerine uzak geldi. Bununla beraber 'Eğer istitâtimiz [gücümüz, imkânımız] olsa, elbette çıkardık!' diye yakında yemin edecekler, nefislerini helâke sürükleyecekler. Allah biliyor ki zira onlar katiyyen yalancılardır!

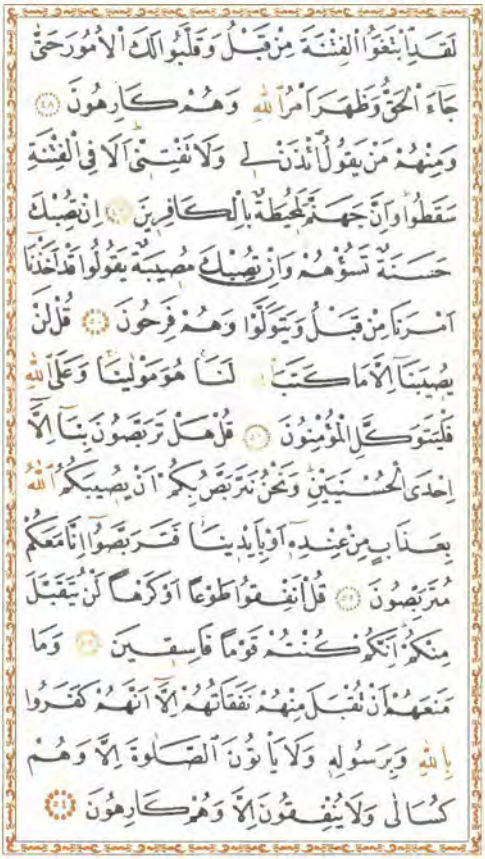
43. Allah senden affetti ya, şu [var ki] neden onlara izin verdin [izin vermekte acele ettin] de beklemedin ki doğru söyleyenler sence tebeyyün ede ve yalancıları bilesin?

44-45. Allah'a ve ahiret gününe imanlı kimseler mallarıyla, canlarıyla cihad edeceklerinden dolayı senden isti'zan etmezler [izin istemezler] ve -Allah o müttakîleri bilir- ancak o kimseler senden isti'zan ederler ki Allah'a ve ahiret günü'ne inanmazlar ve kalpleri işkillidir de işkilleri içinde çalkanır dururlar!

46. Eğer cihada çıkmayı dileselerdi, elbet onun için hazırlık görürlerdi. Lâkin davranmalarını Allah istemedi de onları alıkoydu ve 'Oturun oturanlarla beraber!' Denildi.

47. Eğer içinizde çıkmış olsalardı, bozgunluk etmekten başka bir faydaları olmayacak ve sizi fitneye uğratmak maksadıyla aralarınıza saldıracaklardı; içinizde de onları dinleyecekler vardı. Allah o zâlimleri bilir!

1) "... ki doğru söyleyenler senin gözünde açıkça belli olup, ortaya çıksa idi".
2) "Cihada çıkmayı isteselerdi her halukârda bir hazırlık yaparlardı/yapmaları gerekirdi; zira durumları müsaitti. Hazırlık yapmadıklarına göre, demek ki sefere/cihada çıkmayı istemiyorlardı". (IV/2560)
3) "Sizi fitneye/tefrikaya düşürmek amacıyla aranızda koşup duracaklar, ordubozanlık yapacaklardı". (IV/2561)

48. Filhakîka bunlar fitneyi daha evvel çıkarmak istediler ve sana türlü işler çevirdiler; nihayet onların rağmına [onlar hoşlanmasalar da] hak yerine geldi ve Allah'ın emri galebe çaldı!

49. İçlerinden 'Aman bana izin ver, başımı derde sokma!' diyen de var. Bilmiş ol ki derde asıl kendileri düştüler ve her halde cehennem kaplar elbette kâfirleri!

50. Sana bir güzellik [zafer ve ganimet] kısmet olursa fenalarına gider ve eğer bir musibet gelirse 'Biz tedbirimizi önceden almıştık!'derler ve sevine sevine döner giderler.

51. De ki: 'Hiçbir zaman bize, Allah'ın bizim için yazdığı ndan başka birşey isabet etmez! O bizim mevlâmızdır ve mü'minler onun için yalnız Allah'a mütevekkil olsunlar!'

52. De ki: 'Siz, bize ancak iki güzelliğin birini [zafer veya şehadeti] gözetebilirsiniz; biz ise, size Allah'ın kendi tarafından veya bizim ellerimizle bir azap indirmesini gözetiyoruz; onun için gözetin, çünkü biz beraberinizde gözetiyoruz!'

53. De ki: 'Gerek tav'an infak edin, gerek kerhen, sizden hiçbir zaman nafakalarınız kabul edilmeyecek; çünkü siz fâsık bir kavim oldunuz!'

54. Kendilerinden nafakalarının kabul olunmasına mâni olan da sırf şudur; çünkü bunlar Allah'a ve Rasulü'ne küfrettiler ve namaza ancak üşene üşene geliyorlar, verdiklerini de ancak istemeyerek veriyorlar.

1)Gerek 'Allah yolunda' diye verdiğiniz mallarınız gerek Allah ve Rasûlü'nden bir ilzam vâki olmaksızın kendiliğinizden verdikleriniz ve gerekse bir ilzam üzerine sarfettikleriniz olsun, her ne suretle sarfetmiş olursanız olsun..." (IV/2568)

2)*Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98 an;1

55. Sakın onların ne malları, ne evlatları seni imrendirmesin; o hiçbir şey değil! Ancak Allah onları dünya [alçak] hayat'ta bunlarla tâzib [azap] etmesini ve canlarının kâfir oldukları halde çıkmasını murad ediyor..

56. Şeksiz şüphesiz sizden olduklarına dair Allah'a yemin de ederler; halbuki sizden değildirler ve lâkin onlar öyle bir kavim ki ödleri patlıyor.

57. Eğer sığınacak bir yer veya barınacak mağaralar veya sokulacak bir delik bulsalardı, başlarını diker ona doğru koşarlardı.

58. İçlerinden sadakalar hakkında sana târiz eden de var; çünkü ondan kendilerine verilmişse hoşnut olurlar, verilmemişse derhal kızarlar.

59. Ne olurdu bunlar kendilerine Allah ve Rasûlü ne verdiyse razı olaydılar da diye idiler; 'Bize Allah yeter, Allah bize fazlından [lütfûndan] yine verir, Rasûlü de... Bizim bütün rağbetimiz Allah'adır!'

60. Sadakalar ancak şunlar içindir: Fukara, mesâkîn, onun [sadakalar] üzerine memur olanlar, müellefet'ul-kulûb, rakabeler [köleler] hakkında, borçlular, Allah yolundakiler, yolda kalmışlar... Allah tarafından kat'î olarak böyle farz buyuruldu ve Allah alîm'dir, hakîm'dir!

61. Yine içlerinden öyleleri var ki Peygamber'i incitiyorlar ve 'O her söyleneni dinler bir kulak!' diyorlar. De ki: 'Sizin için bir hayır kulağıdır, Allah'a inanır, mü'minlere inanır [güvenir] ve iman edenleriniz için bir rahmettir! Allah'ın Rasûlü'nü incitenler için ise elîm [gayet acı] bir azap vardır!'

1) Bkz. Bakara/86, an: 4;Mülk/5, an:1
2) "İmalı imalı veya gizli gizli söz atan, ayıplayan..." (IV/2571)
3) "Fakirler ve yoksullar" (IV/2573)
4) Bunlar üç kısımdı. 1) İslâm'a ve müslümanlara zarar vermeleri önlenmek maksadıyla kendilerine atiyyede bulunulan bazı kâfirler, 2) Kendilerinin ve maiyetlerinin İslâm'a girmeleri gözetilen ve kabileleri içindeki müslümanlara zarar vermelerinin önüne geçmek istenilen ileri gelen eşraf, c) İslam'a yeni girmiş ve niyetleri henüz zayıf olan kimseler ki fakir olmasalar bile kalpleri İslâm'a iyice ısınsın diye taltif ediliyorlardı. (IV/2575)

يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ
أَنْ يُرْضُوهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ
مَنْ يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا
ذَٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾ يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنَزَّلَ
عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزِئُوا
إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ
لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ
وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا
قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِنْ نَعْفُ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ
نُعَذِّبْ طَائِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾ الْمُنَافِقُونَ
وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ
عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ
إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ
وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ
حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٦٨﴾

62. Size gelirler, rızanızı celbetmek için Allah'ın yemin ederler; eğer bunlar mü'min iseler, daha evvel Allah'ın ve Rasûlü'nün rızasını düşünmeleri icab eder.

63. Ya henüz şunu bilmediler mi, her kim Allah ve Rasûlü'ne yarış etmeye kalkarsa, ona muhakkak cehennem ateşi var, ebedâ [ebedî olarak] onda kalmak üzere? İşte rüsvalığın [zilletin] büyüğü o!

64. Münafıklar bütün kalplerindekilerle kendilerini haber verecek bir sûre'nin tepelerine inmesinden çekinirler. De ki: 'Eğlenin bakalım; çünkü Allah o sizin çekindiklerinizi meydana çıkaracak!'

65. Şayet kendilerine sorsan, 'Biz sırf lâfa dalmış şakalaşıyorduk!' derler. De ki: 'Siz, Allah ile, ayetleriyle, peygamberiyle mi eğleniyordunuz?'

66. Beyhude itizar etmeyin; iman ettiğinizi söyledikten sonra küfrünüzü açığa vurdunuz! İçinizden bir kısmını affedersek [de] bir kısmını cürümlerinde [suçlarında] ısrar ettiklerinden dolayı azabımıza uğratacağız!

67. Münafıkların erkekleri de, kadınları da birbirlerinin tıpkıdırlar; münkeri emr, mâruftan nehy ederler ve ellerini sıkı tutarlar. Allah'ı unuttular da Allah da onları unuttu! Hakîkat münafıklar hep fâsıktırlar.

68. Allah münafıkların erkeğine, dişisine ve bütün kâfirlere ebedî olarak cehennem ateşini va'd buyurdu; o onlara yeter! Allah onları rahmeti sahasından uzaklaştırdı ve onlar için mukîm [sürekli] bir azap var...

1)"Hiç ağzınızı açıp yorulmayın, boşuna mazeretler öne sürerek özür dilemeye kalkışmayın!"(Krş,Tevbe/94,an:1)

كَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ كَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ أَمْوَٰلًا
وَأَوْلَٰدًا فَٱسْتَمْتَعُوا۟ بِخَلَٰقِهِمْ فَٱسْتَمْتَعْتُم بِخَلَٰقِكُمْ كَمَا
ٱسْتَمْتَعَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُم بِخَلَٰقِهِمْ وَخُضْتُمْ كَٱلَّذِى
خَاضُوٓا۟ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَؤُا۟ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَٰهِيمَ وَأَصْحَٰبِ مَدْيَنَ
وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتِ ۚ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ۖ فَمَا كَانَ
ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾
وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ
بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ
وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ
سَيَرْحَمُهُمُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ
ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ
خَٰلِدِينَ فِيهَا وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ
وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾

69. sizden evvelkiler gibi ki kuvvetçe sizden daha çetin, mal ve evlatça sizden daha çok idiler de dünya hayatından kısmetleriyle zevk sürmeye bakmışlardı. O sizden evvelkiler kısmetleriyle nasıl zevk sürmek istedilerse, siz de öyle kısmetinizle zevk sürmeye baktınız, siz de o batağa dalan gibi daldınız. İşte bunların dünya ve ahiret'te bütün amelleri heder [bir hiç] oldu ve işte bunlar hep o hüsran içinde kalanlardır!

70. Bunlara o kendilerinden evvelkilerin; Kavm-i Nuh'un, Âd'ın, Semûd'un, Kavm-i İbrahim'in, Ashab-ı Medyen'in, mü'tefikelerin haberi gelmedi mi? Hep bunlara peygamberleri beyyinelerle [açık delillerle] gelmişlerdi; demek ki Allah onlara zulmetmiş değil idi ve lâkin kendileri kendilerine zulmediyorlardı.

71. Erkek-dişi bütün mü'minler ise birbirlerinin velîleridirler; mârufu emr, münkerden nehy ederler, namazı dürüst kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Rasûlü'ne itaat eylerler. İşte bunları Allah yarın rahmetiyle yarlığayacak; çünkü Allah azîz-hakîm'dir!

72. Allah mü'minlerin erkeğine, dişisine altından ırmaklar akar cennetler va'd buyurdu; içlerinde muhalled [ebedî olarak] kalacaklar. Hem and cennetlerinde hoş hoş meskenler... Allah'ın bir rıdvanı [rızası] ise hepsinden büyük! İşte asıl fevz-i azîm de [büyük kurtuluş da]budur!

Lut havminin altı üstüne gelen şehirleri, vs. diye olunmuştur ki 'üstü altına gelmiş' demektir. Ebu Hayyan ise herhangi bir inkılâb ile altı üstüne gelen her memleketin murad olunma ihtimali bulunduğunu söylemiştir, (Bkz. Necm/53, VII/4614)

73. Ey o şanlı peygamber! Kafirlere, münafıklara mücâhede et ve onlara karşı kalın ol [yumuşak davranma]! Onların varacakları yer cehennemdir ki o ne kötü meâddır!

74. Allah'a yemin ediyorlar; [güya] söylememişler! Kasem olsun o kelime-i küfr'ü [çirkin sözleri] söylediler, İslâm'a geldikten sonra yine kâfirlik ettiler ve o muvaffak olamadıkları cinayeti kurdular; halbuki intikam almaya kalkmaları için kendilerini Allah'ın, Resûlü'yle fazl-ı ilâhisinden zenginleştirmiş olmasından başka bir sebep de yoktu. Bunun üzerine tevbe ederlerse haklarında hayırlı olur; yok yan çizerlerse Allah onları dünya ve ahiret'te elîm [gayet acı] bir azap ile tâzib eder ve yeryüzünde onlar için ne himaye, ne imdad [yardım] edecek kimse bulunmaz!

75. Yine onlardan kimi de Allah'a şöyle ahdetmişlerdi: 'Eğer bize fazlından [lütfûndan] ihsan ederse, her halde zekâtını veririz ve her halde sâlihînden oluruz!'

76 Vaktâ ki Allah fazlından istediklerini verdi, buhl [cimrilik] edip yüzçevirdiler ve zaten yan çizip duruyorlardı.

77. Allah'a verdikleri va'di tutmadıkları ve yalan söylemeyi âdet edindikleri için, O da bu fiillerinin âkibetini kalplerinde kıyamet günü ne kadar sürecek bir nifaka kalbediverdi [dönüş-türüverdi].

78. Henüz bilmediler mi ki Allah onların sırlarını da bilir, fısıltılarını da ve Allah allâm'ul-guyûb'dur [her şeyi bilendir]!

79. Sadakat'ta [sadakalarda] farz olan zekâttan fazla olarak kendi gönülleriyle teberruâtta bulunanlara bir türlü ve güçlerinin yetebildiğinden başkasını bulamayanlara diğer türlü lâf atarak bunlarla eğlenenler, Allah onları maskaraya çevirdikten başka, bir de kendileri için elîm [gayet acı] bir azap var!

1)'O ne kötü bir dönüş yeridir!'
2)Krş. Maide/109, an: 2

اِسْتَغْفِرْ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ اِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِيْنَ
مَرَّةً فَلَنْ يَّغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ
وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ﴿٨٠﴾ فَرِحَ الْمُخَلَّفُوْنَ بِمَقْعَدِهِمْ
خِلٰفَ رَسُوْلِ اللّٰهِ وَكَرِهُوْٓا اَنْ يُّجَاهِدُوْا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ
فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَقَالُوْا لَا تَنْفِرُوْا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ اَشَدُّ
حَرًّا لَوْ كَانُوْا يَفْقَهُوْنَ ﴿٨١﴾ فَلْيَضْحَكُوْا قَلِيْلًا وَّلْيَبْكُوْا كَثِيْرًا
جَزَآءً بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿٨٢﴾ فَاِنْ رَّجَعَكَ اللّٰهُ اِلٰى طَآئِفَةٍ مِّنْهُمْ
فَاسْتَاْذَنُوْكَ لِلْخُرُوْجِ فَقُلْ لَّنْ تَخْرُجُوْا مَعِيَ اَبَدًا وَّلَنْ تُقَاتِلُوْا مَعِيَ
عَدُوًّا اِنَّكُمْ رَضِيْتُمْ بِالْقُعُوْدِ اَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوْا مَعَ الْخٰلِفِيْنَ
﴿٨٣﴾ وَلَا تُصَلِّ عَلٰٓى اَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّاتَ اَبَدًا وَّلَا تَقُمْ عَلٰى قَبْرِهٖ
اِنَّهُمْ كَفَرُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَمَاتُوْا وَهُمْ فٰسِقُوْنَ ﴿٨٤﴾ وَلَا
تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَاَوْلَادُهُمْ اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ اَنْ يُّعَذِّبَهُمْ بِهَا
فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كٰفِرُوْنَ ﴿٨٥﴾ وَاِذَآ اُنْزِلَتْ
سُوْرَةٌ اَنْ اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَجَاهِدُوْا مَعَ رَسُوْلِهِ اسْتَاْذَنَكَ
اُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوْا ذَرْنَا نَكُنْ مَّعَ الْقٰعِدِيْنَ
﴿٨٦﴾

80. Onlar için dile istiğfar et, dile etme; onlar için yetmiş kere istiğfar da etsen Allah onlara hiç de mağfiret edecek değil! Böyle! Çünkü onlar Allah'ı ve Rasûlü'nü tanımadılar; Allah ise öyle baştan çıkmış fâsıklar gürûhuna hidayet etmez!

81. Arkada kalanlar Rasûlullah'ın hilâfına olarak oturup kalmalarıyla ferahlandılar, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla mücâhid olmayı hoşlanmadılar [cihad etmeyi arzu etmediler]; 'Bu sıcakta seferber olmayın!' dediler. De ki: 'Cehennem ateşi daha sıcak!' Fakat duysalardı!

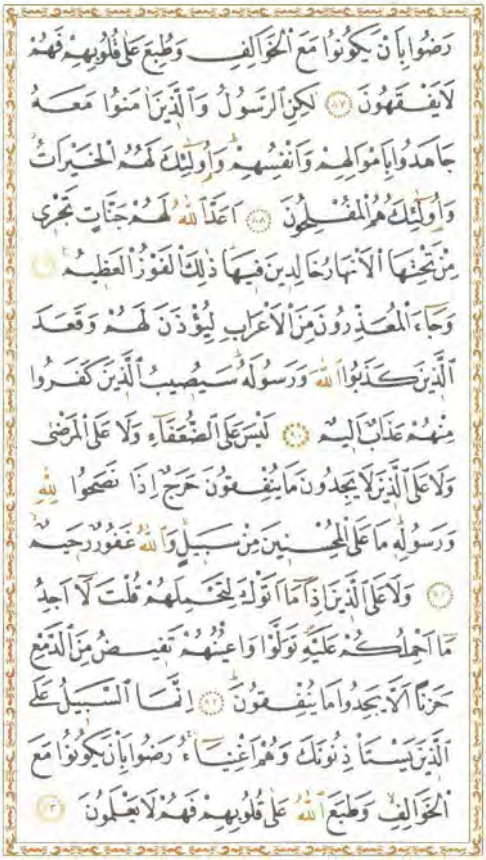
82. Artık kazandıkları günahın cezası olarak az gülsünler, çok ağlasınlar!

83-84. Bundan böyle Allah seni onlardan bir kısmının yanına döndürür de başka bir cihada çıkmak için senden izin isterlerse 'Artık siz benim maiyetimde ebedâ [asla cihada] çıkamayacaksınız ve hiçbir düşmana benim maiyetimde harb edemiyeceksiniz; evvelki defa oturup kalmayı arzu ettiniz, şimdi de artık geride kalanlarla beraber oturun!' de ve içlerinden ölen birinin ebedâ [asla] namazını kılma ve kabrinin üzerinde durma; çünkü onlar Allah'ı ve Rasûlü'nü tanımadılar ve kâfir olarak can verdiler.

85. Hem onların ne malları, ne evlatları gözüne batmasın; o hiç birşey değil! Ancak Allah onları dünyada bunlarla muazzeb kılmayı ve kâfir oldukları halde canlarının çıkmasını murad buyuruyor.

86. 'Allah'a iman edin ve Rasûlü'nün maiyetinde cihada gidin!' diye bir sûre indirildiği zaman, içlerinde servet sahibi olanlar senden izin istediler ve 'Bırak bizi oturanlarla beraber olalım!' dediler.

1 Krş. Tevbe/14-15, an:1

87. Kadınlarla beraber olmaya razı oldular, kalplerinin üzeri tab'edildi [mühürlendi]; artık onlar gayeyi fehmetmezler!

88. Lâkin Peygamber ve maiyetindeki mü'minler mallarıyla, canlarıyla cihad ettiler. Bunları görüyor musun, bütün hayırlar işte onlar için ve işte bunlar murada eren müflihler!

89. Allah onlara altından nehirler akar cennetler hazırladı, içlerinde muhalled olacaklar [ebedî kalacaklar]. İşte o fevz-i azîm [büyük kurtuluş] bu!

90. Bedevîlerden özür bahane edenler, kendilerine izin verilsin diye geldiler; Allah'a ve Rasûlü'ne yalan söyleyenler de oturdular. Muhakkak bunların kâfir olanlarına elîm [gayet acı] bir azap isabet edecek!

91. Allah ve Rasûlü için nasihat ettikleri takdirde ne zuafâya [zayıflara], ne hastalara, ne de sarfedeceklerini bulamayanlara harec [bir mesûliyet] yoktur, muhsinleri muâhazeye [kınamaya] yol olmadığı gibi! Allah da gafûr-rahîm'dir!

92. Onlara da harec yoktur ki her ne zaman kendilerini bindirip sevkedesin diye sana geldilerse 'Sizi bindirecek birşey bulamıyorum' dediğin cihetle, bu uğurda sarfedecekleri şeyi bulamadıklarından dolayı hüzünlerinden gözleri yaş döke döke döndüler.

93 Muâhazeye yol ancak o kimseleredir ki zengin oldukları halde kalmak için senden izin isterler. Bunlar kadınlarla beraber olmaya razı oldular, Allah'da kalplerini tab'etti [mühürledi] de artık başlarına geleceği bilmezler.

---

1. Krş. Bakara/6-7
2. Krş. En'am/65, an: 3
3. Bkz. Bakara/5, an: 11; Mü'minûn/1, an:1

94. Yanlarına avdet ettiğinizde [döndüğünüzde] size itizar edecekler. De ki: 'İtizar etmeyin, ihtimali yok size inanmayacağız! Doğrusu Allah bize ahvâlinizden birçok haberler verdi; bundan böyle de Allah ve Rasûlü amelinizi görecek, sonra hepiniz o gayb ve şehadet'i bilen Hakk'ın huzuruna götürüleceksiniz, o vakit O size haber verecek neler yapıyordunuz!'

95. Yanlarına döndüğünüz zaman kendilerinden sarfı nazar edesiniz diye size yemin-billah edecekler. Siz de kendilerinden sarfı nazar edin; çünkü onlar murdar [pislik] şeylerdir, kesblerinin [kazandıklarının] cezası olarak varacakları yer de cehennemdir!

96. Siz kendilerinden razı olasınız diye size yemin edecekler; fakat siz onlardan razı olursanız, her halde Allah fâsıklar gürûhundan razı olmaz!

97. A'râbîler küfürce ve nifakça daha şiddetlidirler; bununla beraber Allah'ın, Rasûlü'ne indirdiği ahkâmın [hükümlerin] hududunu bilmemeye daha lâyıktırlar! Allah alîm'dir, hakîm'dir!

98. A'râbilerden kimi vardır ki verdiğini cerîme sayar, size zamanın türlü türlü devr ü inkilâbını gözetir. Kötü devir kendi başlarına! Allah semî'dir, alîm'dir

99. Yine A'râbîlerden kimi de var ki Allah'a ve ahiret günü'ne inanır ve vergisini [yapacağı masrafı] Allah yanında yakınlıklara ve Peygamber'in dualarına vesile sayar; filhakîka onlar kendileri için yakınlıklardır, ileride Allah onları rahmeti içine koyacaktır; çünkü Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

1) "Hiç ağzınızı açıp yorulmayın boşuna mazeretler öne sürerek özür dilemeye kalkışmayın!" (IV/2602)
2) *A'rabî* bedevî, çölde dolaşan göçebe demektir. Bu bakımdan *Arab* ile *Arabî* kelimeleri karıştırılmamalıdır. Bu iki kelime Türkçe'deki *Türk* ile *Türkmen* kelimeleri gibidir. *Türkmen* Türk'ün yörüğü olduğu gibi *A'rab* da *Arab'ın* yörüğüdür. (IV/2604)
3) Bkz. Tûr/39-42, an: 2
4) "Bekler ki felâket her tarafınızı sarsın, galebeniz zeval bulsun da kurtulsun!" (IV/2605)

100. Sâbikûn'un birincileri Muhacirîn ve Ensar ve ihsân ile onların ardınca gidenler, Allah onlardan razı oldu, onlar da Allah'tan razı oldular ve onlara altlarında nehirler akar cennetler hazırladı ki içlerinde ebeden muhalled olacaklar [ebedî kalacaklar]. İşte fevz-i azîm [büyük kurtuluş] bu!

101. Hem etrafınızdaki a'râbîlerden münafıklar var, hem de Medine ahalisinden münâfıklığa idman edenler! Sen onları bilmezsin, onları biz biliriz! Biz onları iki kere tâzib edeceğiz, sonra da büyük bir azaba itilecekler.

102. Diğer bir takımı ise günahlarını itiraf ettiler ve iyi bir amel ile diğer bir kötüyü karıştırdılar. Ola ki Allah tevbelerini kabul ede; çünkü Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

103. Bunların mallarından bir sadaka al ki onunla kendilerini hem tathîr edersin, hem tezkiye.. Bir de haklarında dua ediver; çünkü senin duan onların kalplerini yatıştırır. Allah semî'dir, alîm'dir!

104. Bilmediler mi ki Allah, kullarından tevbeyi O kabul eder de sadakaları alır ve hakîkaten Allah, tevvab-rahîm O!

105. Ve de ki: 'Çalışın, çünkü amelinizi hem Allah görecek, hem Rasûlü, hem mü'minler; ve hepiniz mutlaka o gayb ve şehadeti bilen Hakk'ın huzuruna götürüleceksiniz; o vakit O size haber verecek neler yapıyordu-nuz!

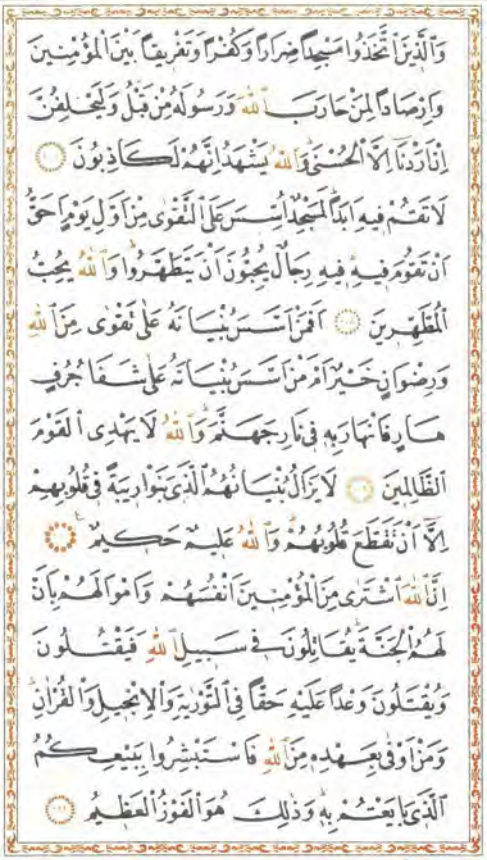
106. Diğer bir takımı da Allah'ın emrine geri bırakılmışlardır; ya kendilerini tâzib eder [onlara azab eder] veya tevbelerini kabul buyurur. Allah alîm'dir, hakîm'dir!

1) "min'el-muhâcirîn vel-ensar ibaresindeki 'min' edatı *teb'iziye* olursa; "Muhacirîn ve Ensardan hicrette ve yardımda evvel olan sabıkları (iki kıbleye doğru da namaz kılmış olanlar) *Bedir*de bulunanlar veya *Hudeybiye*'de *Bî'ât-ı Rıdvan'da* bulunanlar) ve onlara uyan diğer muhacirin ve ensar" kasdedilmiş olur. Eğer 'min' edatı beyaniyye olarak mütalaa edilirse;"Sabikûn'un birincileri Muhacir ve Ensar (bütün hepsi) ve kıyamete kadar iman ve taatte onların ardınca giden tüm müslümanlar" kasdedilmiş olur. (IV/2607)

2) "Münafıklığa iyice alışmış bulunanlar" (IV/2610)

3) "Kötü amellerde yaptılar, iyi amellerde..." (IV/2611)

4) "Onları temizler ve arındırırsın!" (IV/2612)

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ
وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِن قَبْلُ وَلَيَحْلِفُنَّ
إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ۝
لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ
أَن تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ
الْمُطَّهِّرِينَ ۝ أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ
وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ
هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ۝ لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ
إِلَّا أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝
إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ
لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ
وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ وَالْقُرْآنِ
وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ
الَّذِي بَايَعْتُم بِهِ وَذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝

107. Bir de şunlar var ki tuttular bir mescid yaptılar, inadına ızrar [zarar vermek] için, küfür için, mü'minlerin arasına tefrika sokmak için ve bundan evvel Allah'a ve Rasûlü'ne harbeden herife bir pusu [gözetleme evi] yapıvermek için! Bununla beraber 'Hüsn-i niyetten başka bir muradımız yoktu!' diye yemin de edecekler; fakat Allah şahid ki bunlar şeksiz şüphesiz yalancıdırlar!

108. Onun içinde ebedâ [asla] namaza durma! Tâ ilk günden temeli takva üzerine kurulan mescid, içinde kıyamına elbette daha layık/müstahıktır. Onun içerisinde öyle ricâl [kimseler] var ki çok temizlenmeyi severler, Allah da çok temizlenenleri sever!

109. O halde binasını Allah korkusu ve Allah rızası üzerine kurmuş olan mı hayırlıdır, yoksa binasını sel bıçığında sarkan bir yar'ın kenarına kurup da onunla beraber cehenneme yuvarlanan mı? Allah zâlimler gürûhunu hidayete erdirmez!

110. Onların kurmuş oldukları bünyanları [mescidleri] kalplerinde bir nifak ukdesi [kuşku sebebi] olup kalacak, meğer ki kalpleri parçalansın! Allah alîmdir, hakîm'dir!

111. Allah mü'minlerden canlarını ve mallarını cennet muhakkak kendilerinin olmak pahasına satın aldı. Allah yolunda çarpışacaklar da öldürecekler ve öldürülecekler; Tevrat'ta da, İncil'de de, Kur'an'da da hakkâ [hak olarak] taahhüd buyurduğu bir va'd! Allah'tan ziyade ahdine vefa edecek kim? O halde akdettiğiniz şu bîatten dolayı size müjdeler olsun ve işte o fevz-i azîm [büyük ve ebedî kurtuluş] bu!

---

1) Bkz. Bakara/2. an: 3

2) *Cürüf* dere kenarında selin dibini yalayıp oymuş olduğu bıçık üzerinde kalan toprak veya çamur çıkıntısı dır ki her an yıkılmaya hazır bir durumdadır. *Hâr* ise bunun geriden çatlamış devrilmek üzere bulunanı demektir ki bunun üzerine yapıldığı farzolunan bir binanın ne kadar çürük ve göçmeye mahkûm olduğu açıkça tasavvur olunabilir! (IV/2619)

112. O tevbekârlar, o âbidler, o hâmidler, o oruç tutanlar, o rükûa varanlar, o secdeye kapananlar, o mârufu emredip münkerden nehyeyleyenler ve Allah'ın hududunu muhafaza eyleyenler... Müjdele hem o bütün mü'minleri!

113. Ne Peygamber'e, ne iman edenlere, akraba bile olsalar cehennemlik oldukları onlara tebeyyün ettikten [belli olduktan] sonra müşrikler için istiğfar etmek yoktur!

114. İbrahim'in babası hakkındaki istiğfarı da sırf ona vermiş olduğu bir va'dden dolayı idi. Böyle iken onun bir Allah düşmanı olduğu kendisine tebeyyün edince ondan teberri etti. Her halde İbrahim çok yanık, çok halîm idi!

115-116. Allah bir kavmi hidayete çıkardıktan sonra -nelerden sakınacaklarını kendilerine beyan etmedikçe- onları dalâle düşürmek ihtimali yoktur! Hakîkat, Allah herşeye alîm'dir! Hakîkat, Allah bütün göklerin, yerin mülkü O'nun! Diriltir de, öldürür de ve size O'ndan başka ne bir velî vardır, ne bir nasîr!

117. Şânına kasem olsun ki Allah yine lûtfetti Peygamber'e ve o güçlük saatinde [anında] ona ittiba eyleyen Muhacirîn ve Ensar'a ki içlerinden bir kısmının kalpleri az daha eğilecek gibi olmuş iken sonra kendilerine tevbelerinin kabulüyle iltifat buyurdu. Hakîkat, O onlara raûftur, rahîm'dir...

---

1) 'Sadece Allah'a ibadet edenler'. (IV/2625)
2) 'Sevinçli ve sıkıntılı hangi halde olurlarsa olsunlar Allah'a hamd edenler'. (IV/2625)
3) *Sâihûne/Seyahat edenler* a) Oruç tutanlar, b) Cihad edenler, c) Hicret edenler. (IV/2625)
4) Bu da iki türlü olur; *Küfür üzere öldükleri* bilinir ya da *küfür uzere öleceği* hakkında vahiy nâzil olur. Bu bakımdan *küfür üzere öleceği* hakkında nass varit olmayıp, henüz *hayatta bulunan* kafirler için imânın kendilerine nasib olma ihtimalinin bulunmasından dolayı- istiğfar caiz olabilir. (IV/2628)
5) Demek ki va'd ve istifarı, *kayd-ı hayat ve ümit'i iman* ile idi. (IV/2629 ve bkz şuara/86-97; mümtehine/4-5
6) "İlâhi hüküm kendilerine bildirilmeden önce bilmeyerek yaptıkları hatalardan dolayı onları hak yoldan sapmış olmakla tavsif ve itham etmez" (IV/2630 ve *dalâl* kelimesi için Yunus/32 an:3

118. ... o üç kişiyede ki geri bırakılmışlardır; nihayet o derece bunalmışlardı ki yeryüzü bütün genişliğiyle başlarına dar geldi, vicdanları da kendilerini tazyik etti ve Allah'tan yine Allah'a sığınmaktan başka çare olmadığını anladılar. Evet, tam o vakit tevbelerinin kabulüyle tekrar iltifat buyurdu ki o tevbekârlar miyanına rücû etsinler. Hakîkat, Allah oduröyle tevvab,öyle rahîm!

119. Ey o bütün iman edenler! Allah'tan korkun ve sâdıklarla beraber olun!

120. Ne medenîlerin, ne de etraflarındaki bedevîlerin Rasûlullah'tan tahallüf etmeleri [geride kalmaları] ve onun nefsinde ne yaptığına bakmayıp da kendi nefisleriyle mukayyed olmaları yaraşmaz; çünkü onların Allah yolunda ne bir susuzluk, ne bir yorgunluk, ne bir açlık ç ekmeleri ve ne küffârı gayza getirecek [kâfirleri öfkelendirecek] bir mevkîi çiğnemeleri, ne de düşmandan bir muvaffakiyete nâil olmaları olmaz ki mukabilinde kendileri için mutlak bir amel-i salih yazılmış bulunmasın; çünkü Allah muhsinlerin ecrini zayi etmez!

121. Ve küçük-büyük bir masraf yapmazlar ve bir vâdi katetmezler -ki amellerinin daha güzeliyle Allah kendilerine mükafat etmek için- hesaplarına yazılmış olmasın!

122. Bununla beraber mü'minlerin kâffesi [hepsi] birden toplanıp seferber olacak değillerdir, fakat her fırkadan bir taife toplansa da dinde fıkıh tahsil etseler ve döndükleri zaman kavimlerini inzar eyleseler, gerek ki sakınırlar!

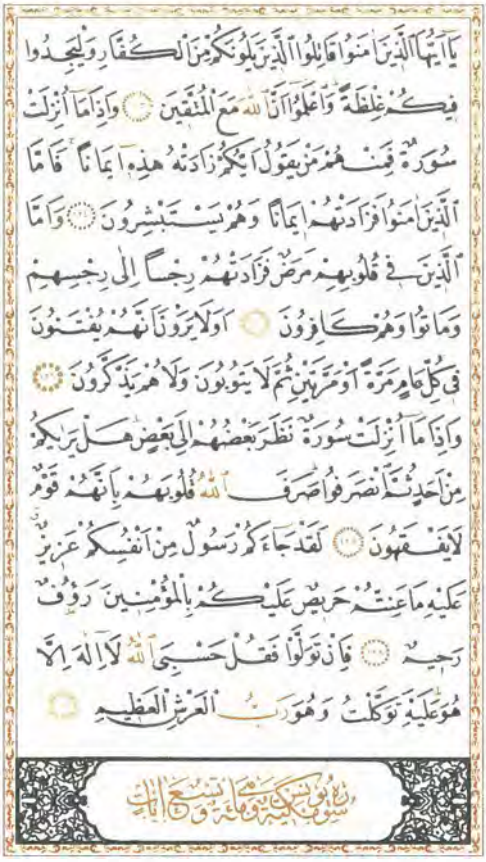
1) Ka'b b. Mâlik, Hilâl b. Ümeyye ve Murare b. er-Rebî ilki *Akabe* biatına katılanlardan, diğer ikisi *Bedir*'de savaşmış ashabdandı. (IV/2635)

2) "... ki o tevbekârlar arasına girsinler!"

3) "Allah'ın razı olmayacağı şeylerden sakınıp, rızasına can atın!" (IV/2644)

4) "Medine halkının". (IV/2644)

5) "Kendi canlarını Peygamber'den çok sevmeleri"veya "Peygamber'in kendini sakınmadığı şeylerden kendilerini sakınmak istemeleri". (IV/2645)

123. Ey o bütün iman edenler! Kâfirlerin size yakın olanlarıyla çarpışın; hem onlar sizde kalın [delinmez yıkılmaz, şiddetli] bir kuvvet görsünler ve bilin ki Allah korunanlarla beraberdir!

124-125. Bir sûre indirildi mi içlerinden biri çıkar 'Bu hanginizin imanını artırdı bakalım?' der. Evet, imanı olanların imanını artırmıştır ve onlar müjdelenip duruyorlar. Kalplerinde bir maraz olanlara, gelince, onların da küfürlerine küfür katmıştır ve kâfir olarak ölüp gitmişlerdir.

126. Görmezlerde mi ki her yıl bir veya iki kere fitneye tutulurlar, sonra da tevbe etmezler, ibret almazlar?

127. Bir sûre indirildi mi 'Sizi birisi görüyor mu?' diye birbirlerine göz ederler, sonra sıvışır giderler. Allah kalplerini burkmuştur [çevirmiştir]; çünkü bunlar fıkhı istemez kimselerdir!

128. Şânım hakkı için, size bir rasûl [elçi] geldi ki kendinizden; gayet izzetli, zorlanmanız ona ağır geliyor, üstünüze hırs ile titriyor, mü'minlere raûf [çok şefkatli], rahîmdir [çok merhametlidir]!

129. Eğer aldırmazlarsa de ki: 'Bana Allah yetişir! O'ndan başka ilâh yoktur! Ben O'na dayanmaktayım ve O, o büyük arş'ın sahibidir!'

Bkz. Bakara/10, an: 2

Kufr kelimesi için bkz. Bakara 98, an;1

"İyi anlamaz, hakkı tedebbür ve takdir etmez kimselerdir; yoksa derhal tevbekâr olur, Kur'an'a sarılırlardı". (IV/2652 ve krş En'am/65, an: 3)

"Bütün kainatı kuşatmış bulunan hüküm ve saltanatın sahibve şehinşahıdır!"(IV/2654)

10. Yunus Suresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

109 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Elif, Lâm, Ra.* İşte bunlar o hakîm kitab'ın ayetleri!

2. İnsanlar için, içlerinden bir ere 'Bütün insanları inzar et ve iman edenleri müjdele; kendileri için rablerinin nezdinde bir kadem-i sıdk [yüce bir mertebe] var!' diye vahyedişimiz, hiç işitilmedik bir acîbe mi oldu? kâfirler 'Her halde bu bir sâhir!' Dediler.

3. Rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı günde olarak yarattı, sonra arş üzerine istivâ buyurdu; emri tedbîr ediyor. Hiç şefaatçi yok; ancak O'nun izninden sonra... İşte bu evsafın [vasıfların] sahibi Allah'tır rabbiniz! O halde O'na ibadet ediniz! Artık düşünmez misiniz?

4. Dönüşünüz hep O'nadır! Hakkâ Allah'ın va'di; çünkü O ibtida [ilkin] halkediyor, sonra onu geri çevirecek iman edip iyi iyi işler yapan kimselere adaletle karşılık vermek için! Küfredenlere ise hamîm'den [kaynar sudan] bir şarab ve elîm [gayet acı] bir azap var, küfrettikleri için!

5. O, odur ki güneşi bir ziya yaptı, kameri bir nûr ve buna menzil menzil miktarlar tayin buyurdu ki senelerin adedini ve hesabı bilesiniz! Allah bunu ancak hak/hikmet ile yarattı. Bilecek bir kavim için ayetleri tafsil ediyor!

6. Elbette gece ile gündüzün birbiri ardınca değişip durmasında ve Allah'ın göklerde ve yerde yarattığı kâinatta [varlıklarda], korunacak bir kavim için birçok ayetler var!

---

1) "Bir meleğe değil kendi cinslerinden bir insana/bir erkeğe..." veya "Kendilerinden olan bir Arab, bir Kureyşli bir Mekkeli kişiye..." (VI/2665 ve krş. Tevbe/128, IV/2653)

2. Bkz. Bakara/6, an:1

3. "İnsanlar için vukûuna inanılmayıp şaşılacak [illet] gibi görülecek birşey mi oldu?" Ayette 'ınde'n-nâs' yerine 'li'n-nâs' buyurulması, sadece şaşırmakla kalmayıp bir [illet] gibi görüldüğüne, gülünç bir tuhaflık sayılarak aleyhinde birtakım laflar söylendiğine delâlet eder. (IV/2665)

4. 'Bir sihirbaz' veya -bir kıraate göre- 'bir sihir'. (IV/2667)

5. Bkz. Ra'd/2, an:1

6. Bkz. Nisâ/122

7. Bkz. Bakara/2, an: 3

7-8. Onlar ki bizim likâmızı [karşımıza çıkmayı] arzu (veya ümit) etmezler ve dünya [alçak] hayat ile razı olup, onunla mutmain olmuşlardır ve onlar ki bizim ayetlerimizden gafildirler! İşte bunların -kesbleri sebebiyle- varacakları yer ateştir!

9-10. Amma iman edip, güzel güzel ameller yapan kimseler, onların rabbi kendilerini -imanları sebebiyle- hidayetine erdirir, naîm cennetlerinde altlarından ırmaklar akar... Orada duaları *Subhâneke Allahümme*, sağlıkları [dua ve dilekleri] *Selâm*, dualarının sonu da hakîkat, *el-hamdu lillahi rabb'il-âlemin*'dir!

11. Eğer Allah insanlara şerri- onların hayır îvercesine ivdikleri gibi- îvecek olsaydı, ecellerini kendilerine yetiriverirdi; fakat likâmızı [bizimle karşılaşmayı] arzu etmeyenleri bırakırız tuğyanlarında [azgınlıkları içinde] körükörüne giderler.

12. İnsana bir sıkıntı da dokundu mu -gerek yan yatarken, gerek otururken, gerek dikilirken- bize duâ eder durur;derken kendisinden sıkıntısını açıverdik mi sanki kendine dokunan bir sıkıntı için bize yalvarmamış gibi geçer gider. İşte o müsriflere yaptıkları ameller böyle tezyin edilmektedir!

13. Celâlim hakkı için, biz sizden evvelki kurûnu [ümmetleri], kendilerine peygamberleri beyyinat [açık deliller] ile geldikleri halde zulmettikleri ve imana gelmeleri ihtimali kalmadığı vakit helâk eyledik. İşte mücrim kavimleri biz böyle cezalandırırız!

14. Sonra onların arkasından sizi arz'da halifeler yaptık ki bakalım nasıl ameller işleyeceksiniz!

---

1) Bkz. Bakara/86, an: 4 IV/2679 ve ayrıca krş. mülk/5, an:1
2) "Dünyada o ümitsizlik, o dünya perestlik, o gaflet huylarını kazanmış olmaları sebebiyle..." (IV/2680)
3) "Sübhânsın yâ Râb! Seni her türlü eksiklikten tenzih ederiz, Ey Allahım!" (IV/2680)
4) Fatiha/2, an: 2-3
5) "Eğer Allah insanlara şerri -onların hemen/aceleyle hayra kavuşmayı istedikleri gibi- hemen vermeyi dileseydi şerri vermekte acele etseydi ..."
6) "Hakkı tanımaları ve salih amel yapmaları için kendilerine verilen yetenekleri fâni şehvetler uğrunda kötü bir şekilde kullanan, ayetlerden gafletle cennet nimetlerini geçici dünya hayata/alçak ve hasis heveslere feda ve bu suretle ömürlerini ziyan edenlere, yaptıkları ameller böyle süslü gösterilmektedir". (IV/2683)

15. Böyle iken ayetlerimiz birer beyyine [açık delil] olarak karşılarında okunduğu zaman, likâmızı arzu etmeynler 'Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir!' dediler. De ki: 'Onu kendiliğimden değiştirmem benim için olacak şey değildir! Ben ancak bana vahyolunana ittiba ederim [uyarım]; ben rabbime isyan edersem şüphesiz büyük bir günün azabından korkarım!'

16. De ki: 'Eğer Allah dileseydi ben onu size okumazdım, hiçbir suretle de size onu bildirmezdi. Bilirsiniz ki ben sizin içinizde bundan evvel bir ömür durdum. Artık bir kere aklınıza müracaat etmez misiniz?'

17. Artık bir yalanı Allah'a iftira eden veya O'nun ayetlerine yalan diyenden daha zâlim kim olabilir? Şüphe yok ki mücrimler [bu büyük suçu işleyen zâlimler] felâh bulmaz!

18. Allah'ı bırakıyorlar da kendilerine ne zarar, ne menfaat veremeyecek şeylere tapıyorlar ve 'Ha [işte] onlar bizim Allah yanında şefaatçilerimizdir!' diyorlar. De ki: 'Siz Allah'a göklerde ve yerde bilmediğ i birşey mi haber vereceksiniz?' Hâşâ! O onların isnad ettikleri ortaklıklardan münezzeh, sübhân, yüksek çok yüksektir!

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
لِقَآءَنَا ٱئْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ ۚ قُلْ مَا يَكُونُ لِىٓ
أَنْ أُبَدِّلَهُۥ مِن تِلْقَآئِ نَفْسِىٓ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۖ إِنِّىٓ
أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ قُل
لَّوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا تَلَوْتُهُۥ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَدْرَىٰكُم بِهِۦ ۖ فَقَدْ
لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِّن قَبْلِهِۦٓ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦﴾
فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ
لَا يُفْلِحُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٧﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ
وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ
قُلْ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ
سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾ وَمَا كَانَ ٱلنَّاسُ
إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَٱخْتَلَفُوا ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ
مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٩﴾
وَيَقُولُونَ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۖ فَقُلْ إِنَّمَا
ٱلْغَيْبُ لِلَّهِ فَٱنتَظِرُوٓا ۖ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٢٠﴾

19. İnsanlar bir tek ümmetti, sonra ihtilâf ettiler; eğer rabbinden ezelde bir kelime sebketmiş olmasaydı, o ihtilâf edip durdukları şeylerde şimdiye kadar beynlerinde [aralarında] hüküm verilmiş bitmişti!

20. Bir de 'Ona rabbinden bambaşka bir ayet [bir mu'cize] indirilse ya!' diyorlar. Sen de deki: 'Gayb ancak Allah'a mahsus! İntizar edin, ben de sizinle beraber muntazır olanlardanım!'

---

1) "Hakkın huzuruna çıkmaya yüzü olmayan o kalp ve ameli/fikir ve ameli bozuk hak düşmanları". (IV/2688)
2) Bkz. Bakara/213 ve krş. En'âm/159, an:1
3) "Evvel emirde rahmetini veya azabını hak etmiş olan her ümmete bir ecel takdir edip, aralarındaki kesin ayrımı yapacak olan hüküm ve kazasını kıyamet günü'ne ertelemiş olmasaydı..." (IV/2694 ve krş. Yunus/11, an: 5)
4) "Artık gözetin, ben de sizinle beraber gözetenlerdenim!" (Bkz. A'raf/71)

21. İnsanlara dokunan bir sıkıntıdan sonra bir rahmet tattırdığımız zaman da ayetlerimiz hakkında derhal bir mekirleri vardır. De ki: 'Allah'ın mekri daha çabuktur!' Haberiniz olsun, elçilerimiz yaptığınız mekirleri yazıp duruyorlar!

22. O, odur ki sizleri karada ve denizde gezdirir, hatta gemilerde bulunduğunuz ve içindekileri alıp hoş bir hava ile aktıkları ve tam onunla ferahlandıkları sırada ona şiddetli bir fırtına gelir çatar ve her yerden onlara dalga gelmeye başlar ve zannederler ki tamamen ihata olunup [kuşatılıp] bittiler; o vakit Allah'a dini halis kılarak dua ederler: 'Ahdimiz olsun ki' derler 'eğer bizi bundan halâs edersen [kurtarırsan] şeksiz şüphesiz şükreden kullarından oluruz!'

23. Derken vaktâ ki onları halâs eder, çıkar çıkmaz yeryüzü nde haksızlıkla bağye [fesad ve isyana] başlarlar. Ey insanlar! Bağyiniz sırf kendi aleyhinizedir, o alçak hayat'ın biraz zevkini sürersiniz, sonra döner bize gelirsiniz, biz de bütün yaptıklarınızı size haber veririz!

24 O dünya [alçak] hayat'ın meseli sırf şunun gibidir: Bir su, biz onu semâdan indirmişiz; derken onunla yeryüzünün otu, insan ve davar yiyeceğinden birbirine girmiştir. Nihayet arz, bütün zînetini takınıp süslendiği, ehli de onun üzerine kendilerini kâdir zannettikleri bir sırada geceleyin veya gündüzün ona emrimiz gelivermiş, bir lâhzada [anda] ona öyle bir tırpan atıvermiştir ki sanki dün hiçbir şenlik yokmuş! İçte düşünecek bir kavim için ayetleri böyle tafsîl ediyoruz!

25. Allah dâr'us-selâm'a [selâm yurdu'na/cennet'e] çağırıyor ve dilediğini bir doğru yola hidayet buyuruyor.

---

1 Tekzîb veya tekzîb ayetlerin hakkını teslim etmemek, onlardan ders-i ibret almamak için mutlaka entrika çevirmeye, gizliden gizliye hilekârlık yapmaya kalkışırlar. 'İşte şu sebepten sıkıntıya uğradık' veya 'şöyle yaptığımız için (kendi çabamızla) bu nîmetler bize geldi, yoksa Allah bizim işimize mi karışırmış?' gibi birtakım laflar etmeye, ilahî irşadı dinlemeyip Allah'a karşı hile yapmaya başlarlar. (IV/2697ve krş. Alu İmran/54, En'âm/123)

2 "Ansızın belânızı verir". (IV/2698 ve Âlu İmran/54, an: 2-3 Enfal/30)

3 Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5. an:1 ve krş. bir önceki ayet (23).

4 Kavl kelimesi için bkz. hûd/1-4, an: 2

26. Hasenât [güzel ameller] yapanlara hüsnâ [daha güzeli];birde ziyade var ve yüzlerine ne bir kara bulaşır,ne zillet!Onlar ashab-ı cennet, hep orada muhalleddirler [ebedî kalacaklardır].

27. Seyyiât [kötü ameller, çirkin huylar] kazananlara gelince, kötülüğün cezası misliyledir ve onları bir zillet kaplar, Allah'tan kendilerini kurtaracak yoktur; sanki yüzleri gece parçalarından kaplanmış kapkaranlık! Onlar ashab-ı nar [cehennem ashabı], hep orada muhalleddirler.

28-29. Ve o gün ki hepsini mahşere toplayacağız, sonra diyeceğiz o şirk koşanlara; 'Yerinize! , Siz de, şerikleriniz de!' Artık aralarını açmışızdır. Şerikleri [Allah'a ortak koştukları ilâhlar] şöyle demektedir: 'Siz bize tapmıyordunuz! Şimdi sizinle bizim aramızda şahid olarak Allah yeter! Doğrusu sizin ibadetinizden bizim asla haberimiz yoktu!'

30. İşte burada her nefis, geçmişte yaptığını deneyecek, hepsi hak mevlâları Allah'a reddolunmuş [döndürülmüş] ve uydurdukları şeyler kendilerinden kaybolmuş, gitmiş bulunacaktır!

31 De ki: 'Size gökten ve yerden kim rızık veriyor? Ya o semî ve ebsar kimin mülkü bulunuyor ve kim o ölüden diri çıkarıyor ve diriden ölü çıkarıyor ve emri kim tedbîr ediyor?' Derhal diyecekler ki 'Allah!' De ki: 'O halde sakınmaz mısınız?

32. İşte o Allah, sizin hak rabbiniz! Haktan sonra da dalâlden başka ne vardır? O halde nasıl çevrilirsiniz?

33. Öyle büsbütün haktan çıkmış fâsıklara rabbinin kelimesi şöyle hak oldu: 'Onlar artık imana gelmezler!'

"O rızıklardan istifade etmenin en önemli vasıtalarından olan duyu organlarının en şereflisi bulunan işitme ve görme melekeleri gibi nimeti kim veriyor?" (IV/2708)

'Şu koca âlemi/kâinatı çevirip duran kim?' (IV/2709 ve kelimesi için bkz. Secde/5, an: 4)

'nın zıddıdır ve yolu kaybetmek veya hiç yol bulamayıp, şaşkın kalmak demektir. Lisanımızda *sapmak*, da denilir. bazen gafletten, şaşkınlıktan kaynaklanır. Bu nedenle *ık*, *lâk* mânâlarında da kullanılır. (Bkz.I/135, VII/4571)

34. De ki: 'Sizin şeriklerinizden [ortak koştuğunuz ilâhlardan] halkı [yaratmayı] ilkin yapacak, sonra da çevirip yapacak var mı?' De ki: 'Allah, halkı ibtida yapar [ilkin yaratır], sonra çevirir yine yapar. Artık nasıl saptırılırsınız?'

35. De ki: 'Sizin şeriklerinizden hakka hidayet eden var mı?' De ki: 'Allah hakka hidayet eder! O halde hakka hidayet eden mi ittibaya ehaktır [uyulmaya daha lâyıktır], yoksa hidayet olunmadıkça kendi kendine eremeyen mi? O halde ne oluyorsunuz, nasıl hükmediyorsunuz?'

36. Mâmafih ekserisi sırf bir zan ardında gider; fakat zan, haktan hiçbir şey ifade etmez! Her halde Allah onların ne yaptıklarını bilip duruyor.

37. Bu Kur'an, Allah'ın mâsivasından [kimse tarafından] uydurulamaz ve lâkin o, önündekinin bir tasdiki ve Kitab'ın tafsili olarak rabb'ul-âlemîn'den indirilmiştir, bunda hiç şüphe yoktur!

38. Yâ!.. 'Onu uydurdu!' mu diyorlar? De ki: 'Öyle ise, haydin onun misli bir sûre getirin ve Allah'tan başka kime gücünüz yeterse çağırın, eğer sâdıksanız bunu yapın!'

39. Hayır! Onlar ilmini ihata etmedikleri ve te'vili kendilerine hiç gelmemiş olan bir şeyi tekzîb ettiler; bunlardan evvel geçenler de böyle tekzîb etmişlerdi amma bak zâlimlerin akibeti nasıl oldu?

40. İçlerinden buna inanacak da var, inanmayacak da var! Rabbin o müfsidlere a'lem'dir!

41. Eğer seni tekzîbde ısrar ederlerse, de ki: 'Bana amelim, size de ameliniz! Siz benim yapacağımdan berisiniz, ben de sizin yapacağınızdan beriyim!'

42. İçlerinden seni dinlemeye gelenler de var; fakat akılları da yokken sağırlara sen mi işittireceksin?

1) Bkz. Fâtiha/2, an: 3
2) Krş. Bakara/23-24
3) "Rabbin o ifsadedicileri en ziyade bilendir!"

43. İçlerinden sana bakanlar da var; fakat basiretleri de yokken körlere sen mi hidayet edeceksin?

44. Her halde Allah insanlara zerrece zulmetmez ve lâkin insanlar kendilerine zulmediyorlar.

45. Sanki gündüzün bir saatinden başka durmamışlar gibi hepsini mahşere sevkedeceği gün beynlerinde [aralarında] tanışacaklar. Allah'ın karşısına çıkacaklarını tekzîb edip de doğru yolu tutmamış olanlar, hakîkat hüsrana düşmüş bulunacaklar!

46. Onlara va'dettiğimizin bazısını sana behemehal [muhakkak] göstersek de veya seni tamamen alsak da, her iki takdirde onların nihayet dönümü bizedir, sonra Allah ne yapacaklarına da şahiddir!

47. Her ümmet için bir rasûl [elçi] vardır; o rasûlleri geldiği vakit aralarında adaletle hüküm verilir, hiçbirine zulmedilmez!

48-49. 'Ne zaman bu va'd, sâdıksanız?' diyorlar. De ki: 'Ben kendi kendime Allah'ın dilediğinden başka ne bir menfaate, ne de bir mazarrata [zarar vermeye] mâlik değilim! Her ümmet için bir ecel [süre] vardır; ecelleri geldiği vakit, artık bir saat [an] geri de kalamazlar, ileri de gidemezler".

50. De ki: 'Söyleyin bakayım, şayet size O'nun azabı yatarken veya gündüzün gelecekse, mücrimler bunun hangisini isti'cal ediyorlar [aceleyle istiyorlar]?'

51. Ya sonra vâki olduğu zaman mı ona iman edeceksiniz? Yâ!.. Şimdi ha? Hani siz bunu acele istiyordunuz â?

52. Sonra denilecek o zulmedenlere ki 'Tadın bakalım huld azabını [ebedî azabı]; vaktiyle kazandığınızdan başka bir sebeple cezalandırılacak değilsiniz?'

53. 'Sahi doğru mu bu?' diye senden istifsar ediyorlar [soruyorlar]. De ki: 'Evet! Rabbime kasem ederim ki o dosdoğru ve siz bundan yakayı kurtaramazsınız!'

1)Bkz. Ra'd/40

وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْأَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهِ ۗ وَأَسَرُّوا
النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ ۚ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ أَلَا إِنَّ
وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٦﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ
مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ
﴿٥٧﴾ قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا ۖ هُوَ خَيْرٌ مِمَّا
يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ
حَرَامًا وَحَلَالًا ۗ قُلْ آللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ ۖ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾
وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ
إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ
﴿٦٠﴾ وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ
مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ ۚ وَمَا
يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ
وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٦١﴾

54. Zulmetmiş olan her nefis bütün arzdakine mâlik olsaydı, azabı gördükleri vakit hepsi içten içe nedamet ederek [büyük bir pişmanlık duyarak] kendini kurtarmak için onu fedâ ederdi; fakat beynlerinde [aralarında] kaza [hüküm], adalet ile imza edilmiştir, hiçbirine zulmedilmez!

55. Uyan! Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Uyan! Allah'ın va'di muhakkak haktır ve lâkin ekserisi bilmezler.

56. O hem diriltir, hem öldürür ve hep döndürülüp O'na götürüleceksiniz!

57. Ey insanlar! İşte size rabbinizden bir mev'ize [öğüt] ve gönüller derdine bir şifa ve mü'minler için bir hidayet ve rahmet geldi.

58. De ki: 'Allah'ın fazlıyla, rahmetiyle, ancak O'nunla artık ferahlanın! O onların toplayıp durduklarından hayırlıdır!

59. De ki: 'Baksanıza Allah sizin için rızık olarak neler indirdi de siz ondan bir haram, bir helâl yaptınız?' 'Size' de; 'Allah mı izin verdi, yoksa Allah'a iftira mı ediyorsunuz?'

60. Yalanı Allah'a iftira edenler kıyamet günü nü ne zannediyorlar? Her halde Allah insanlara karşı bir lütûf sahibidir ve lâkin ekserisi bilmezler.

61. Herhangi bir şe'nde [ne halde] bulunsan, Kur'an'dan her ne okusan ve herhangi bir amel yapsanız, siz ona dalıp coşarken mutlak biz üzerinizde şahid bulunuruz! Rabbinden ne yerde, ne gökte zerre miskali ve ondan ne daha küçük, ne daha büyük hiçbir şey kaçmaz; hepsi bir kitab-ı mübîn'dedir!

62-64. Uyan! Ki Allah'ın evliyası ne üzerlerine korku vardır, ne de onlar mahzun olurlar! Onlar ki Allah'a iman etmişlerdir ve hep takvâ ile korunur dururlar. Müjde onların dünya hayat'ta da, ahiret'te de! Allah'ın kelimâtına tebdîl yok! O, işte fevz-i azîm [büyük kurtuluş] o!

65. Ötekilerin lâfları seni mahzûn etmesin! Çünkü izzet hep Allah'ındır; O hepsini işitiyor, hepsini biliyor!

66. Uyan! Göklerde kim var, yerde kim varsa hep Allah'ındır! Allah'tan başkasına tapanlar dahi şeriklerin [Allah'a ortak koştukları ilâhların] tebaası olmazlar, ancak zanna tebaiyyet ederler [tâbi olurlar] ve ancak kendi mızraklarıyla ölçer, yalan söylerler!.

67. O, odur ki içinde durup dinlenesiniz diye sizin için geceyi yaptı, gündüzü de göz açıcı! Elbette bunda dinleyecek bir kavim için birçok ayetler var!

68. Dediler ki: 'Allah veled edindi!' Hâşâ! O sübhâne! Ganî O! Göklerdeki ve yerdeki hep O'nun! Elinizde O'na dair hiç bir burhan [delil] yoktur! Allah'a karşı ilim ile isbat edemeyeceğiz şey mi isnad ediyorsunuz?

69. De ki: 'Elbette yalanı Allah'a iftira edenler felâh bulmazlar!'

70. Dünyada cüz'î bir zevk, sonra dönüşleri bizedir, sonra biz onlara -o küfürlerinden dolayı- azabı tattıracağız!

---

1) *Allah'ın evliyası,'Evliyaullah* ünvanı 'Allah dostları, Allah'a dost olanlar, Allah için dost olanlar, Allah için icra-yı velâyet edenler.' Mânâlarına gelir. (IV/2731)

2) Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1

3) "Bu va'dlerin bu müjdelerin değişmesi/gerçekleşmemesi ihtimali yoktur!" Çünkü bunlar Allah'ın kelâmıdır. Allah Teâlâ ise va'dinden dönmez, sözünü yerine getirir! (IV/2732)

4) *Allah'a oğullar kızlar isnad ettiler;* 'Melekler Allah'ın kızları, Üzeyr Allah'ın oğlu, Mesih Allah'ın oğlu, dediler. Böyle diyenlerden bazıları bunu hakikaten viladet anlamıyla değil, evlatlık mânâsıyla te'vil ederek 'teşrifen oğul yaptı, *kendinin* oğlu şerefini verdi ve ulûhiyetten hissedar etti' dediler. Bu nedenle âyette ittihâz (edindi) tâbiriyle diğerlerinden ziyade bu guruba taarruz olunmuştur. (IV/2737 ve krş. Bakara/116. an: 3)

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ ۘ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ
مَقَامِي وَتَذْكِيرِي بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا
أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ
وَلَا تُنْظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا
عَلَى اللَّهِ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾ فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَاهُ
وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ۖ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا
مِنْ بَعْدِهِ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا
لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ ۚ كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ
﴿٧٤﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَىٰ وَهَارُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَاءَهُمُ
الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا إِنَّ هَٰذَا لَسِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧٦﴾ قَالَ مُوسَىٰ
أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَكُمْ ۖ أَسِحْرٌ هَٰذَا ۖ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ
﴿٧٧﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا وَتَكُونَ لَكُمَا
الْكِبْرِيَاءُ فِي الْأَرْضِ ۖ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾

71-72. Hem onlara Nuh'un kıssasını oku! Bir vakit kavmine demişti ki; 'Ey kavmim! Eğer benim duruşum ve Allah'ın ayetlerini ihtar edişim size ağır geliyorsa, bilin ki ben Allah'a dayanmışım! Artık siz ve şerikleriniz [ortak koştuğunuz ilahlarınız] her ne yapacaksanız, toplanıp bütün azminizle karar verin; sonra yapacağınız, size hiçbir gam da teşkil etmesin! Sonra hükmünüzü bana icra edin ve elinizden gelirse bana bir lâhza [bir an] göz de açtırmayın! Eğer aldırmazsanız, ben de sizden bir ecir [ücret] istemedim â! Benim ecrim ancak Allah'adır ve be O'nun birliğine boyun eğe müslimînden olmakla emrolur dum!'

73. Bunun üzerine yine onu tekzîb ettiler, biz de onu ve beraberindekileri gemide necâta çıkarıp [kurtarıp], bunları yeryüzünün halifeleri kıldık; ayetlerimizi tekzîb edenleri ise garkettik [boğuverdik]. Bak işte inzâr olunanların akibeti nasıl oldu?

74. Sonra onun arkasından birçok peygamberleri kavimlerine gönderdik; onlara açık mu'cizelerle vardılar, fakat önce yalan dediklerine bir türlü inanmak istemediler. İşte biz tecavüzü itiyad [sürekli azgınlık] edenlerin kalplerini böyle tab'ederiz [mühürleriz]!

75. Sonra bunların arkasından Musa ile Harun'u, Firavun ve cemaatine ayetlerimizle gönderdik; imanı kibirlerine yedirememediler ve mücrim bir kavim idiler!

76. Tarafımızdan kendilerine hak geldiği vakit 'Her halde bu açık bir sihir!' Dediler.

77. Musa 'Yâ!..' dedi; size hak gelince böyle mi diyorsunuz? Bu sihir mi? Halbuki sihirbazlar felâh bulmazlar'.

78. 'Sen' dediler; 'bizi, atalarımızı üzerinde bulduğumuz yoldan çeviresin de bu yerde devlet ikinizin olsun diye mi geldin? Biz ikinize de inanamayız!'

1) Bkz. Bakara/6, an:1
2) Bkz. A'raf/109, an:1
3) Bkz. Bakara/5, an:11; Mü'minûn/1, an:1

79. Firavun da 'Bana bütün bilgiçsihirbazlarıgetirin!'Dedi.

80. Bunun üzerine sihirbazlar geldiği vakit Musa onlara 'Ne ortaya atacaksanız, siz atın!' Dedi.

81-82. Vaktâ ki attılar, Musa 'Bu sizin yaptığınız' dedi; 'sihir! Her halde Allah onu iptal edecek! Her halde Allah müfsidlerin ameline salâh vermez! Allah, kelimâtıyla hakkı ihkak edecek, isterse mücrimler hoşlanmasınlar!'

83. Hasılı, Firavun ve cemiyetinin belâsı korkusundan ibtida [ilk önceleri] Musa'ya -kavminin bir zürriyyetinden başka- iman eden olmadı; çünkü Firavun o yerde çok üstün idi ve çok aşırı giden müsriflerden idi!

84. Musa da 'Ey kavmim! Siz gerçekten Allah'a iman ettinizse, O'nun birliğine ihlâs ile teslim olmuş müslimler iseniz, artık O'na itimad edin! Dedi.

85-86. Onlar da 'Biz Allah'a itimad ettik! Yâ rabbena! Bizi o zalim kavmin fitnesine düşürme ve rahmetinle bizi o kâfir kavimden kurtar!' Dediler.

87. Biz ise Musa'ya ve kardeşine şu vahyi verdik: 'Kavminiz için Mısır da birtakım evler ihzar edin [hazırlayın] ve evlerinizi kıble tarafına yapın ve namaz kılın! Hem de mü'minleri tebşîr eyle [müjdele]!'

88. Musa 'Yârab!' dedi; 'sen Firavun'a ve cemiyetine, dünya hayat'ta bir zînet ve haşmet ve nice nice mallar verdin; yolundan saptırsınlar diye mi yârab? Yârab! Mallarını sil süpür ve kalplerine şiddetle sık ki o elîm [acı] azabı görmedikçe iman etmeyecekler!'

1) Krş. Enfal/7
2) Bkz. A'raf/109, an;1
3) Bkz. Bakara/06, an: 4; Mülk/5, an:1

89. 'Peki' buyurdu; 'duanız kabul olundu. Siz yine istikamette devam edin ve kendini bilmeyenlerin meslekine [yoluna] uymayın!'

90. Derken Benî İsrail'i denizi [denizden] geçirdik, derhal Firavun askeriyle takip ve taarruz için arkalarına düştü; nihayet gark kendini derdest edince [boğulacağı sıra] 'İnandım! Hakîkat Benî İsrail'in iman ettiğinden başka ilâh yok! Ben de O'na teslim olanlardanım!'dedi.

91-92. "Yâ!.. Şimdi ha? Halbuki bundan evvel isyan etmiştin, müfsidlerden idin! Biz de bugün seni bedeninle bir tepeye atacağız ki arkandan geleceklere bir ibret olasın!" Mâmafih insanların bir çoğu ayetlerimizden cidden gafildirler.

93. Filhakîka Benî İsrail'i cidden güzel bir yurda yerleştirdik ve hoş nimetlerden merzûk kıldık [kendilerine nasiplerini verdik]; nihayet ihtilâf etmeleri de kendilerine ilim geldikten sonra oldu. Şüphe yok ki o ihtilâf edip durdukları şeylerde, rabbin kıyamet günü aralarında hükmünü verecek!

94-95. Şimdi şu sana indirdiğimiz şeylerde bilfarz şek edecek olursan,[1] senden evvel kitab okuyanlara sor! Kasem olsun ki sana rabbinden hak geldi, sakın şüphe edenlerden olma ve sakın Allah'ın ayetlerini tekzîb edenlerden olma ki hüsrana düşenlerden olmayasın![2]

96-97. Hakîkat, aleyhlerinde rabbinin kelimesi hak olmuş olanlar imana gelmezler -velevse kendilerine her ayet gelmiş olsun- tâ o elîm [acı] azabı görecekleri âna kadar...

1) "Sen bunda asla şüphe etmezsin; ancak *bilfarz* cüz'î bir şüphe ihtimaline mâruz kalacak olursan ..." (IV/2744)
2) "Yakînin ve rabbine itimadın asla sarsılmasın! Kemâl-i tevekkül ile vazifene devam et!" (IV/2745)

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ اٰمَنَتْ فَنَفَعَهَآ اِيْمَانُهَآ اِلَّا قَوْمَ يُوْنُسَ ۭ لَمَّآ
اٰمَنُوْا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
وَمَتَّعْنٰهُمْ اِلٰى حِيْنٍ ۝ وَلَوْ شَاۗءَ رَبُّكَ لَاٰمَنَ مَنْ فِي الْاَرْضِ
كُلُّهُمْ جَمِيْعًا ۭ اَفَاَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتّٰى يَكُوْنُوْا مُؤْمِنِيْنَ ۝
وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ اَنْ تُؤْمِنَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ
عَلَي الَّذِيْنَ لَا يَعْقِلُوْنَ ۝ قُلِ انْظُرُوْا مَاذَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ
وَمَا تُغْنِي الْاٰيٰتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُوْنَ ۝ فَهَلْ
يَنْتَظِرُوْنَ اِلَّا مِثْلَ اَيَّامِ الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ ۭ قُلْ فَانْتَظِرُوْا ۭ
اِنِّىْ مَعَكُمْ مِّنَ الْمُنْتَظِرِيْنَ ۝ ثُمَّ نُنَجِّيْ رُسُلَنَا وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
كَذٰلِكَ ۚ حَقًّا ۚ عَلَيْنَا نُنْجِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۝ قُلْ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ
اِنْ كُنْتُمْ فِيْ شَكٍّ مِّنْ دِيْنِيْ فَلَآ اَعْبُدُ الَّذِيْنَ تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ
اللّٰهِ وَلٰكِنْ اَعْبُدُ اللّٰهَ الَّذِيْ يَتَوَفّٰىكُمْ ۠ وَاُمِرْتُ اَنْ اَكُوْنَ
مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ۝ وَاَنْ اَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّيْنِ حَنِيْفًا ۭ وَلَا تَكُوْنَنَّ
مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ۝ وَلَا تَدْعُ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ
وَلَا يَضُرُّكَ ۚ فَاِنْ فَعَلْتَ فَاِنَّكَ اِذًا مِّنَ الظّٰلِمِيْنَ ۝

98. ... Fakat o vakit iman edip de imanları kendilerine fayda vermiş bir memleket olsaydı? [Ama olmadı]. Ancak Yunus'un kavmi iman ettikleri vakit, dünya hayat'ta o rüsvaylık azabını kendilerinden açmış ve bir zamana kadar onları müstefid etmiş [faydalandırmış] idik!

99-100. Eğer rabbin dileseydi, yeryüzünde kim varsa hepsi topyekûn iman ederlerdi. O halde insanları hep mü'min olsunlar diye sen mi ikrah edeceksin [zorlayacaksın]? Allah'ın izni olmadıkça hiçbir nefis için iman edebilmek [imkânı] yoktur ve akıllarını hüsn-i isti'mal etmeyenleri [güzelce kullanmayanları] O, pislik içinde bırakır!

101. De ki: 'Bakın! Göklerde yer'de neler var!' Fakat o ayetler, o inzarlar [uyarılar] iman etmeyecek bir kavme ne fayda verir!?

102. Onun için onlar sırf kendilerinden evvel geçenlerin günleri gibi bir gün gözlerler. De ki: 'Gözleyin, ben de sizinle beraber gözleyenlerdenim!'

103. Sonra rasûllerimizi ve iman edenleri kurtarırız; biz böyle uhdemizde bir hak olarak mü'minleri kurtarırız!

104. De ki: 'Ey insanlar! Eğer benim dinimde bir şek [şüphe] ediyorsanız, haberiniz olsun ki ben sizin Allah'tan başka taptıklarınıza Tapmam[2] ve lâkin ben sizin canınızı alacak olan Allah'a kulluk ederim ve ben şöyle emrolundum ki mü'minlerden olayım!'

105-106. Hem sırf hakka müteveccih [yönelmiş] hanîf[3] olarak dine yüz tut ve sakın müşriklerden olma ve Allah'ın mâsivasından [Allah'tan gayrı] sana, kendi kendine ne menfaat ve ne mazarrat yapamayacak [zarar veremeyecek] şeylere perestiş etme [tapma]; eğer edersen o halde sen şüphesiz nefsine zulmedenlerden olursun!

1) Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an: 1
2) '... ellezîne ta'budûne...' (taptıklarınıza) ile '... mâ ta'budûne' formları arasındaki farkı görmek için bkz. Kâfirûn/1-6, an: 1
3) Bkz. Rûm/30, an: 2

107. Ve eğer Allah sana bir [gam] keder dokunduracak olursa, onu O'ndan başka açacak yoktur ve eğer O sana bir hayır murad ederse, o vakit de O'nun fazlını reddedecek [O'nun ihsânını geri çevirecek] yoktur; O, onu kullarından dilediğine nasib eder! O öyle gafûr, öyle rahîm'dir!

108-109. Ey insanlar! İşte rabbinizden size hak geldi. Artık hidayeti kabul eden kendi nefsi için kabul etmiş olur, sapkınlık eden de kendi aleyhine sapmış olur ve 'Ben sizin üzerinize vekil değilim' de ve sana ne vahyolunuyorsa ona tâbi ol ve sabret, tâ ki Allah hükmünü versin! Hâkimlerin en hayırlısı O'dur!

11. Hûd Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

123 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-4. *Elif, Lâm, Ra.* Bir hakîm-i habîr'in ledünnünden [tarafından] ayetleri ihkâm edilmiş, sonra da tafsîl olunmuş bir kitab! Şöyle ki: 'Allah'tan başkasına kul olmayın, ben size O'nun tarafından tebşîr [müjdelemek] ve inzar [uyarmak] için gönderilmiş bir peygamberim! Hem rabbinizin mağfiretini isteyin, sonra O'na tevbe edin ki sizi bir müsemma ecele [muayyen bir zamana] kadar güzel bir surette yaşatsın ve her fazl sahibine fazlını versin; ve eğer yüzçevirirseniz, haberiniz olsun ki ben size [karşı] büyük bir günün azabından korkarım! hep dönümünüz Allah-'adır, O ise herşeye kadîr'dir!'

5. Bak amma onlar ondan gizlenmek için göğüslerini büküyorlar! Evet amma onlar örtülerine bürünürlerken, O onların neyi gizlediklerini ve neyi açığa vurduklarını bilir; çünkü O bütün sînelerin künhünü bilir!

---

1) "Ayetleri her türlü halelden âri kılınmış, sağlamlaştırılmış"; *muhkem;* bozulma ihtimali bulunmayan, gayet sağlam veya *hakîm*; hikem-i bâliğâ'yı muhtevi, nizam-ı hikmet ile manzum kılınmış olan. (IV/2751)

2) *Tafsîl* aslında bir şeyi fasıla fasıla yapmak, mütemayiz kısımlara ayırmak ve bir şeyi beyan eylemek anlamına gelir. (IV/2751)

3) "Her fazilet sahibine, faziletinin karşılığını/mükâfatını fazlasıyla versin!" (IV/2754)

4) Lisanımızda 'göğüs bükmek' tâbiri pek kullanılmaz. Fakat malumdur ki bir topluluk içinde bakanlardan gizli birş ey yapmak isteyen bir kimse göğsünü büker, sırtını döner. Nitekim gocunduğu bir kimseye rastladığı zaman da kişi yüzünü saklamak için aynı şeyi yapar. Allah'ın kelâmından/Allah'tan gizlenmek için göğüs bükmek, 'haktan yan çizip kaçınmak' demektir. Ayrıca bu tâbir, dıştan iyi görünüp, içinden münafıklık/mürailik etmek mânâsından *kinâye* de olabilir. (VI/2755)

وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي ٱلْأَرْضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا
وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُۥ عَلَى ٱلْمَآءِ
لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۗ وَلَئِن قُلْتَ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ
مِنۢ بَعْدِ ٱلْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ
﴿٧﴾ وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ ٱلْعَذَابَ إِلَىٰٓ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولُنَّ
مَا يَحْبِسُهُۥٓ ۗ أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِم
مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِنَّا
رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَٰهَا مِنْهُ إِنَّهُۥ لَيَـُٔوسٌ كَفُورٌ ﴿٩﴾ وَلَئِنْ
أَذَقْنَٰهُ نَعْمَآءَ بَعْدَ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ
ٱلسَّيِّـَٔاتُ عَنِّىٓ ۚ إِنَّهُۥ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ﴿١٠﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١١﴾
فَلَعَلَّكَ تَارِكٌۢ بَعْضَ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ وَضَآئِقٌۢ بِهِۦ صَدْرُكَ
أَن يَقُولُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ كَنزٌ أَوْ جَآءَ مَعَهُۥ مَلَكٌ ۚ
إِنَّمَآ أَنتَ نَذِيرٌ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٢﴾

6. Yer'de hiçbir debelenen de yoktur ki rızkı Allah'a ait olmasın! O onun karar ettiği yeri de bilir, emanet bulunduğu yeri de! Hepsi açık bir kitab'dadır!

7-8. Hem O odur ki gökleri ve yeri altı günde yarattı -arş'ı su üstünde idi- hanginiz daha güzel amel yapacaksınız diye sizi imtihan meydanına çıkarmak için! Böyle iken alimallah 'Siz öldükten sonra ba'solunacaksınız [diriltileceksiniz]!' dersen, küfredenler[1] mutlak şöyle derler: 'Bu apaçık bir aldatmadan başka birşey değil!' ve eğer ilerideki sayılı bir müddete kadar kendilerinden azabı tehir edersek, o vakit de mutlak şöyle derler: 'Onu ne menediyor?' O onlara geleceği gün kendilerinden çevrilecek değildir ve o istihza ettikleri şey, kendilerini sarmış bulunacaktır.

9-11. Ve şayet insana tarafımızdan bir rahmet [nimet] tattırır, sonra da onu ondan alıverirsek,[2] şüphesiz ki o çok meyûstur,[3] nankördür ve şayet ona dokunan bir zaruretten sonra bir saadet tattırıverirsek 'Her halde benden bütün seyyiat [musibetler] gitti!' der ve şüphesiz sevinir öğünür. Ancak her iki halde sabredip, salih salih ameller işleyenler başka! İşte onlar için bir mağfiret ve büyük bir ecir [mükâfat] var!

12. Şimdi ihtimal ki sen 'Ona bir hazine indirilse ya veya beraberinde bir melek gelse ya!' diyorlar diye göğsün daralarak sana vahyolunanın bazısını bu sebeple terkedecek olursun; fakat sen sırf bir nezîrsin [uyarıcısın], Allah ise herşeye karşı vekil!

---

1) Küfr kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1
2) Bkz: Bakara/15. an:6
3) "İlerisi hakkında bütün ümindini keser, 'Allah yine verir' demez, geçmişi de hemen unutur, 'Bügün vermediyse, dün verdi ya' demez, şükretmez, büsbütün nankör kesilir, hepsini inkâra kadar gider, küfürler eder, tevbe ve istiğfar aklına gelmez" (IV/2767)

13. Yoksa 'Onu kendi uydurdu' mu diyorlar? 'Öyle ise' de; 'haydin onun gibi uydurma on sûre getirin, Allah'tan başka gücünüzün yettiğini de çağırın; eğer doğru söylüyorsanız bunu yaparsınız!'

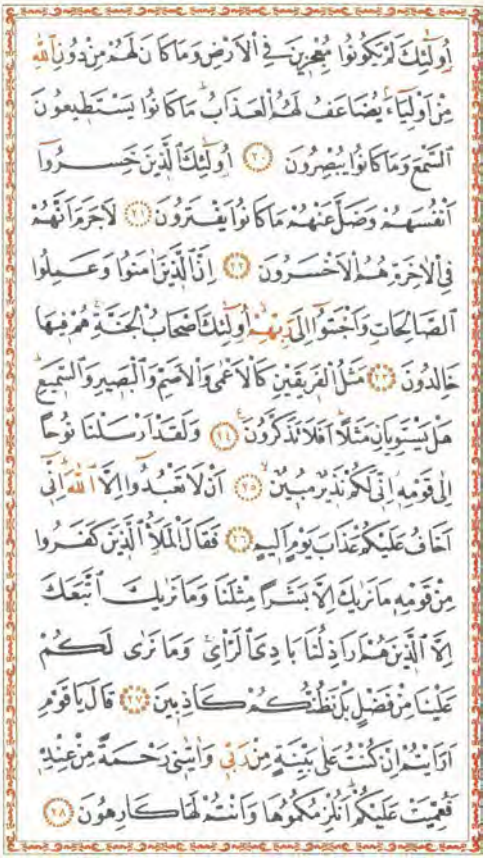
14. Yok eğer bunun üzerine size cevap veremedilerse, artık bilin ki o ancak Allah'ın ilmiyle indirilmiş ve O'ndan başka ilâh yoktur! Nasıl artık teslim ediyor/müslüman oluyorsunuz değil mi?

15-16. Her kim dünya [alçak] hayat'ı ve zînetini murad ederse, biz onlara amellerini dünyada tamamen öderiz ve bu babda [hususta] kendilerine densizlik yapılmaz![2] Fakat onlar ahiret'te öyle olurlar ki kendilerine ateşten başka birşey yoktur ve orada işledikleri bütün iyilikler heder [bir hiç] olmuştur ve bütün yaptıkları boştur!

17. Ya onlara benzer mi artık o kim[se ki] rabbinden bir beyyine[3] üzerinde bulunmuş,[4] hem bunu O'ndan bir şahid [Kur'an] takip ediyor, hem de önünden bir imam ve rahmet olarak Musa'nın kitabı var? İşte bunlar ona iman ederler; hiziblerden[5] her kim de ona küfrederse, artık ateş onun mev'ididir [gideceği yerdir], sakın bunda şüpheye düşme! Çünkü bu haktır, rabbindendir ve lâkin nâsın ekserisi [insanların çoğu] imana gelmezler!

18-19. Hem bir yalanı Allah'a iftira edenler daha zâlim kim olabilir? Bunlar rablerine arz olunacaklar, şahidler de şöyle diyecekler: 'Ta şunlar rablerine karşı yalan söyleyenler!' Haberiniz olsun Allah'ın lâneti zâlimler üstüne! Onlar ki Allah yolunda menederler ve onu eğriltmek isterler, hem ahiret'i onlar münkirdirler [inkâr etmektedirler]!

1) Bkz. Bakara/86, an:4; Mülk/5, an:1
2) "Hakları yenmez, çalışmalarının karşılığı bu dünyada eksiksiz olarak kendilerine verilir". (IV/2771)
3) "Rabbinden bir beyyine üzerinde olan; yani akl u izanı bulunan!" (IV/2773)
4) Hz. Muhammed ve ashabı (IV/2773)
5) *Ahzab* için bkz. Ra'd/36, an: 2; *Hizib* için bkz. Mâide/56, an: 3

أُولَٰئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُم مِّن دُونِ اللَّهِ
مِنْ أَوْلِيَاءَ ۘ يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ ۚ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ
السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا
أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ
فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ﴿٢٣﴾ مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَىٰ وَالْأَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ
هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا
إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾ أَن لَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ۖ إِنِّي
أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٢٦﴾ فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا
مِن قَوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ
إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِ ۖ وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ
عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ يَا قَوْمِ
أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِندِهِ
فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ ۚ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنتُمْ لَهَا كَارِهُونَ ﴿٢٨﴾

20-23. Bunlar arz'da aciz bırakacak değillerdir, kendilerini Allah'tan kurtaracak bir hâmileri de yoktur! Onlara azap katlanacaktır; hem işitmeye tahammül edemiyor-lardı, hem de görmüyorlardı. İşte bunlar kendilerine yazık etmiş kimselerdir ve o iftira [ettikleri] uydurmaları, hep kendilerinden kaybolup gitmişlerdir. Şüphe yok bunlar ahiret'te en ziyade hüsran çekenlerdir; fakat iman edip, salih salih ameller yapanlar ve mevlâlarına edeb ve itminan ile itaatkâr olanlar, işte bunlar ashab-ı cennet; hep orada muhalleddirler [ebedî kalacaklardır]!

24. Bu iki fırkanın meseli, kör ve sağır ile gören ve işiten gibidir; hiç bunlar müsavi olurlar mı? Artık düşünmez misiniz?

25-26. Celâlim hakkı için, vaktiyle Nuh'u kavmine gönderdik, şöyle diye ki: 'Haberiniz olsun, ben size azabın sebeplerini ve halâsın [azaptan kurtuluşun] yolunu beyan eden bir nezîrim [uyarıcıyım]! Allah'tan başkasına ibadet etmeyin! Cidden ben size elîm [acı verici] bir günün azabından korkuyorum!'

27.Buna karşı kavminden küfreden cumhur cemaat dediler ki: 'Biz seni ancak bizim gibi bir beşer görüyoruz ve sana tâbi olanları da ilk nazarda en aşağılıklarımızdan ibaret görüyoruz. Sizin bize fazla bir meziyetinizi [üstünlüğünüzü] de görmüyoruz, hatta sizi zannediyoruz ki yalancılarsınız!'

28. 'Ey kavmim!' dedi: 'Söyleyin bakayım reyiniz [görüşünüz] nedir? Eğer ben rabbimden bir beyyine (açık bir burhan) üzerinde isem ve bana tarafından bir rahmet bahşetmiş de size onugörecek göz verilmemiş ise, biz size onu istemediğiniz halde ilzam mıedeceğiz?..'

1) "Biz size onu zorla mı kabul ettireceğiz?!"

29-31. ".. Hem ey kavmim! Buna karşı ben sizden bir mal istemiyorum, benim ecrim [mükâfâtım] ancak Allah'a aittir ve ben o iman edenleri kovacak değilim! Elbette onlar rablerine kavuşacaklar ve lâkin ben sizi cahillik eder bir kavim görüyorum! Hem ey kavmim! Ben onları kovarsam, Allah'tan beni kim kurtaracak? Artık bir düşünmez misiniz? Ben size ne 'Allah'ın hazineleri benim yanımda' ne de 'Gaybı bilirim' demiyorum, 'Ben bir meleğim' de demiyorum! O sizin gözlerinizin horladıkları hakkında 'Allah onlara hiçbir hayır vermez!' de demem -onların içlerindekini en iyi bilen Allah'tır; ben o halde zâlimlerden olmuş olurum".

32. 'Ey Nuh!' dediler; 'cidden bize mücadele ettin, cidalimizde çok ileri de gittin, de haydi bizi tehdid edip durduğun azabı getir de görelim, sâdıklardan isen!'

33-34. 'Onu' dedi; 'ancak Allah getirir dilerse ve siz O'nu âciz bırakacak değilsiniz! Ben size nasihat etmek istemiş isem de Allah sizi helâk etmek murad ediyorsa benim nasihatim size fayda da vermez. Rabbiniz O ve siz nihayet O'na irca edileceksiniz [döndürüleceksiniz]!'

35. Yoksa 'Onu uydurdu' mu diyorlar? De ki: 'Eğer uydurdumsa vebâli benim boynumadır. Halbuki ben sizin yüklendiğiniz vebâlden beriyim!'

36-37. Bir de Nuh'a vahyolunmuştu ki; 'Haberin olsun, kavminden iman etmiş olanlardan maada [başka] hiç biri iman etmeyecek; onun için her ne yaparlarsa gam yeme [kederlenme] de bizim nezaretimiz altında ve vahyimiz dairesinde gemi yap! Hem o zulmedenler hakkında bana hitab etme; çünkü onlar garkedilecekler [boğulacaklar]!'

1) "Lüzumundan fazla tartıştın, tartışmayı uzattın."

38-39. Gemiyi yapıyordu, kavminden herhangi bir gürûh da yanından geçtikçe onunla eğleniyorlardı. Dedi: 'Bizimle eğleniyorsanız, biz de sizi[nle]-sizin eğlendiğiniz gibi- eğleneceğiz! İleride bileceksiniz kime rüsvay edecek azap gelecek ve daimî azap başına inecek?'

40. Nihayet emrimiz geldiği ve tennur feveran ettiği vakit dedik ki: 'Yükle içine her birinden ikişer çift ve aleyhinde hüküm sebketmiş olandan maada ehlini ve iman edenleri!' Mâmafih pek azından maadası [başkası], beraberinde iman etmemişti.

41. Dedi: 'Binin içine, Allah'ın ismiyle mecrasında da, mürsâsında da... Hakîkat, rabbim şüphesiz bir gafûr-i rahîm'dir!'

42. Gemi, içindekilerle birlikte dağlar gibi dalgalar içinde akıp gidiyordu. Nuh, oğluna bağırdı -ayrı bir yere çekilmişti- 'Ey oğlum! Gel bizimle beraber bin! Kâfirlerle beraber olma!' Dedi.

43. O 'Ben, beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım!' dedi.[Nuh] 'Bugün' dedi; 'Allah'ın emrinden koruyacak yoktur, meğer ki o rahmet buyura!' Derken dalga aralarına giriverdi, o da boğulanlardan oldu.

44. Bir de denildi: 'Ey arz yut suyunu ve ey sema açıl!' Su çekildi, iş bitirildi ve gemi Cudî üzerinde durdu. O zâlim kavme 'Defolun!' Denilmişti.

45. Nuh, rabbine nidâ etti de 'Yârab!' dedi; 'elbette oğlum, benim ehlimdendir ve elbette senin va'din haktır ve sen ahkem'ul-hâkimîn'sin!'

1) 'Ocak (tandır) kaynadığında...' şeklinde bir mânâ ifade eden bu ibarenin, 'Suların fışkırması, fışkıran suların yeryüzünün yüksek yerlerine ulaşması, şafağın atıp sabah olması veya işlerin kızışıp şiddetlenmesi mânâlarına gelebileceği söylenmişse de müfessirler ibarede sözü edilen hususun *Tufan*'ın başlayacağına dair bir alâmet olduğu ve *mecâzî* değil *hakikî* manâda anlaşılması lazım geldiği görüşündedirler. E. Hamdi Yazır da ibarede 'geminin kazanının kaynaması' şeklinde bir mânânın bulunduğunu söylemekte ve ibareye *mecazi* bir mânâ vermemektedir. (Bkz. VI/2780-2783 ve bkz. Mü'minûn/27)

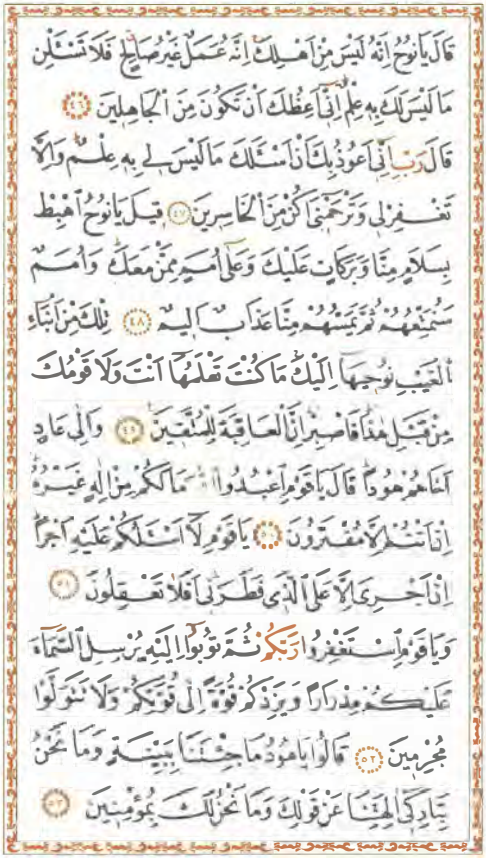
2) "Aleyhinde hüküm (boğulmalarına karar) verilmiş olanlar dışında kalan..."

3) *Mecrâsı*; akıp gitmesi, *mürsâsı*; durması, demir atması.

4) "Ancak O'nun rahmet ettiklerimüstesna'. Bunlar gemidekilerdir. (IV/2783)

5) *Cudî* 'yüksekçe dağ' demektir. Nitekim her dağa ıtlakedilir bir *cins isim* olduğu söylenmiştir. (IV/2784)

6) Bkz. Tin/8, an:1

قَالَ يٰنُوحُ اِنَّهُ لَيْسَ مِنْ اَهْلِكَ اِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْـَٔلْنِ
مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ اِنِّيْٓ اَعِظُكَ اَنْ تَكُوْنَ مِنَ الْجٰهِلِيْنَ ﴿٤٦﴾
قَالَ رَبِّ اِنِّيْٓ اَعُوْذُ بِكَ اَنْ اَسْـَٔلَكَ مَا لَيْسَ لِيْ بِهٖ عِلْمٌ ۭ وَاِلَّا
تَغْفِرْ لِيْ وَتَرْحَمْنِيْٓ اَكُنْ مِّنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿٤٧﴾ قِيْلَ يٰنُوْحُ اهْبِطْ
بِسَلٰمٍ مِّنَّا وَبَرَكٰتٍ عَلَيْكَ وَعَلٰٓى اُمَمٍ مِّمَّنْ مَّعَكَ ۭ وَاُمَمٌ
سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِّنَّا عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿٤٨﴾ تِلْكَ مِنْ اَنْۢبَاۗءِ
الْغَيْبِ نُوْحِيْهَآ اِلَيْكَ ۚ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَآ اَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ
مِنْ قَبْلِ هٰذَا ۛ فَاصْبِرْ ۭ اِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿٤٩﴾ وَاِلٰى عَادٍ
اَخَاهُمْ هُوْدًا ۭ قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ۭ
اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُفْتَرُوْنَ ﴿٥٠﴾ يٰقَوْمِ لَآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا ۭ
اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَي الَّذِيْ فَطَرَنِيْ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿٥١﴾
وَيٰقَوْمِ اسْتَغْفِرُوْا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوْبُوْٓا اِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاۗءَ
عَلَيْكُمْ مِّدْرَارًا وَّيَزِدْكُمْ قُوَّةً اِلٰى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا
مُجْرِمِيْنَ ﴿٥٢﴾ قَالُوْا يٰهُوْدُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَّمَا نَحْنُ
بِتَارِكِيْٓ اٰلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿٥٣﴾

46. 'Yâ Nuh!' buyurdu: 'O senin ehlinden değil, o gayr-i salih bir amel; binaenaleyh [bu nedenle] bilmediğin şeyi benden isteme! Ben seni cahillerden olmaktan tahzîr ederim [sakındırırım]!'

47. Yârab!' dedi: 'senden bilmediğim şeyi istemekten sana sığınırım; sen bana mağfiretini reva, rahmetini âtâ kılmazsan ben hüsrana düşenlerden olurum!'

48. 'Yâ Nuh!' denildi; 'İn, bizden bir selâm ve bir çok berekât ile sana ve beraberindeki kimselerden birçok ümmetlere! Daha birçok ümmetler, ileride onları da müstefid edeceğiz [faydalandıracağız], sonra onlara bizden bir elîm [gayet acı] azap dokunacak!'

49. İşte bunlar gayb haberlerinden,sana bunları vahiyle bildiriyoruz; bundan evvel onları ne sen bilirdin, ne kavmin! Böyle! O halde sabret, her halde akibet muttakîlerindir!

50-52. Âd'a da kardeşleri Hûd'u gönderdik. 'Ey kavmim!' dedi; 'Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka bir ilâhınız daha yok! Siz sade iftira edip duruyorsunuz. Ey kavmim! Buna karşı sizden bir ecir istemiyorum; benim ecrim [mükâfatım] ancak beni yaratana aittir! Artık akıllanmayacak mısınız? Hem ey kavmim! Rabbinizin mağfiretini isteyin, sonra O'na tevbe ile müracaat edin ki üzerinize bol bol semanın feyzini indirsin ve sizi kuvvetinize kuvvet katarak müzdad buyursun [artırsın]! Gelin, mücrim mücrim dönüp gitmeyin!'

53. 'Ey Hûd!' dediler: 'sen bize bir beyyine [açık bir delil ve mu'cize] getirmedin, biz ise senin sözünle ilâhlarımızı terketmeyiz ve biz sana inanmayız ...'

1) Bkz. Bakara/2, an: 3
2) Krş. Şuarâ/106,an:6
3) "Suç ve günahlarınızda ısrar ederek, bu güzel nasihatleri dinlememezlik etmeyin!" (VI/2790)

إِن نَّقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ ۗ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ
وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ مِن دُونِهِ ۖ فَكِيدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ
لَا تُنظِرُونِ ﴿٥٥﴾ إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُم ۚ مَّا مِن دَابَّةٍ إِلَّا
هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا ۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾ فَإِن
تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ ۚ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا
غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْئًا ۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٥٧﴾
وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا
وَنَجَّيْنَاهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ
وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ وَأُتْبِعُوا فِي هَٰذِهِ
الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ أَلَا إِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ ۗ أَلَا بُعْدًا
لِّعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا ۚ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا
اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا
فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُّجِيبٌ ﴿٦١﴾ قَالُوا يَا صَالِحُ
قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَٰذَا ۖ أَتَنْهَانَا أَن نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ
آبَاؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾

54-57. '... Yalnız deriz ki; her halde ilâhlarımızın bazısı seni fena çarpmış'. Dedi ki: 'İşte ben Allah'ı işhad ediyorum [şahid tutuyorum], siz de şahid olun! İşte ben O'ndan başka koştuğunuz şeriklerin [ortakların/ilahların] hiçbirini tanımıyorum! Artık hepiniz toplanın, bana istediğiniz tuzağı kurun, sonra bana bir lâhza [bir an] müsaade de etmeyin! Her halde hem benim rabbim, hem sizin rabbiniz olan Allah'a dayanmışım! Hiç yer'de bir debelenen yoktur ki nâsiyesini O tutmuş olmasın! Şüphe yok ki rabbim doğru bir yol üzerindedir! Şimdi siz yüzçevirirseniz, ben işte size gönderilmiş olduğum vazifemi tebliğ ettim! Hem rabbim sizin yerinize başka bir kavmi getirir de siz O'na zerrece zarar edemezsiniz. Her halde rabbim herşeye karşı hafîzdir!'

58. Vaktâ ki emrimiz geldi, Hûd'u vemaiyetinde [beraberindeki] iman etmiş olanları tarafımızdan bir rahmet ile kurtardık, hem onları galîz [şiddetli ve herkese şamil] bir azaptan kurtardık!

59-60. İşte Âd, rablerinin âyâtını [ayetlerini] inkâr ettiler ve peygamberlerine isyan eylediler ve her bir inatçı cebbarın [zorbanın] emri ardına gittiler; hem bu dünyada bir lânetle takip edildiler, hem kıyamet gününde... Bak Âd, rablerine hakîkaten küfrettiler. Bak defoldu gitti, o Hûd[un] kavmi Âd!

61. Semûd'a da kardeşleri Sâlih'i gönderdik. Dedi: 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin ondan başka bir ilâhınız daha yok! Sizi arz'dan O neş'et ettirdi ve onda imar ve umrana sizi O ikdar ve memur etti; onun için O'nun mağfiretini isteyin, sonra O'na tevbe ile müracaat edin! Her halde rabbiniz yakındır, mucîb'dir!'

62. 'Ey Sâlih!' dediler: 'bundan evvel sen bizim içimizde ümit beslenir bir zat idin; şimdi bizi babalarımızın tapındığına tapmaktan nehiy mi ediyorsun? Her halde biz, senin bizi davet ettiğin şeyden çok kuşkulandıran bir şek içindeyiz!'

1) 'Nâsiyesinden tutmak' perçeminden yakalayıp, boyun eğdirmek (zabt u teshîr) mânâsında meseldir. Yani herşey Allah'ın kudreti önünde boyun eğmiştir, O dilediği gibi tasarruf eder, hiç birini kaçırmaz, isterse hiç kımıldatmaz! (IV/2792 ve bkz. Alâk/15-16)

2) "O herşey üzerinde gözetleyicidir, hiçbir şeyi kaçırmaz ve yaptıklarınız O'ndan gizli kalmaz!" (IV/2793)

3) "Sizi Allah yarattı ve arz'da sizi imar ve umrana O muktedir kıldı".

4) "Dualarınıza cevap verir, kabul eder".

فَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا
حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ ﴿٨٢﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ ۖ وَمَا هِيَ
مِنَ الظَّٰلِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۚ قَالَ
يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ وَلَا تَنقُصُوا
ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ ۚ إِنِّىٓ أَرَىٰكُم بِخَيْرٍ وَإِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ
يَوْمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨٤﴾ وَيَٰقَوْمِ أَوْفُوا۟ ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ
بِٱلْقِسْطِ ۖ وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ
مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ بَقِيَّتُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم
مُّؤْمِنِينَ ۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾ قَالُوا۟ يَٰشُعَيْبُ
أَصَلَوٰتُكَ تَأْمُرُكَ أَن نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَآ أَوْ أَن نَّفْعَلَ
فِىٓ أَمْوَٰلِنَا مَا نَشَٰٓؤُا۟ ۖ إِنَّكَ لَأَنتَ ٱلْحَلِيمُ ٱلرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾ قَالَ
يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَرَزَقَنِى مِنْهُ
رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَمَآ أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَآ أَنْهَىٰكُمْ
عَنْهُ ۚ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا ٱلْإِصْلَٰحَ مَا ٱسْتَطَعْتُ ۚ وَمَا تَوْفِيقِىٓ
إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾

82-83. Vaktâ ki emrimiz [azabımız] geldi, o memleketin üstünü altına geçirdik ve üzerlerine istif edilmiş siccîl'den taşlar yağdırdık -ki rabbinin indinde damgalanmışlar- ve bunlar zâlimlerden baîd [uzak] değildir!

84-86. Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. Dedi: 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka bir ilâhınız daha yok! Hem ölçeği, teraziyi eksik tutmayın; ben sizi bir hayr içinde görüyorum ve ben size muhît [kuşatıcı] bir günün azabından korkuyorum! Ey kavmim! Kileyi [ölçüyü/ölçeği], teraziyi dengi dengine tam tutun ve nâsın eşyasına densizlik etmeyin ve yeryüzünde müfsidlik ederek fenalık yapmayın! Allah'ın helâlinden bıraktığı kâr sizin için daha hayırlıdır, eğer mü'min iseniz! Mâmafih ben sizin üzerinizde gözcü değilim!'

87. 'Yâ Şuayb!' dediler; 'atalarımızın taptıklarını terketmemizi veya mallarımızda dilediğimizi yapmamızı sana namazın mı emrediyor? Her halde sen çok uslu, akıllısın(!)'

88. 'Ey kavmim!' dedi; 'söyleyin bakayım, eğer ben rabbimden bir beyyine [açık bir delil] üzerinde bulunuyorsam ve O kendisinden bana güzel bir rızık ihsan etmiş ise ne yapmalıyım? Ben size muhalefet etmemle, sizi nehyettiğim şeylere kendim düşmek istemiyorum, ben sade gücüm yettiği kadar ıslah istiyorum; muvaffakiyetim de Allah iledir, ben yalnız O'na dayandım ve ancak O'na yüz tutarım...'

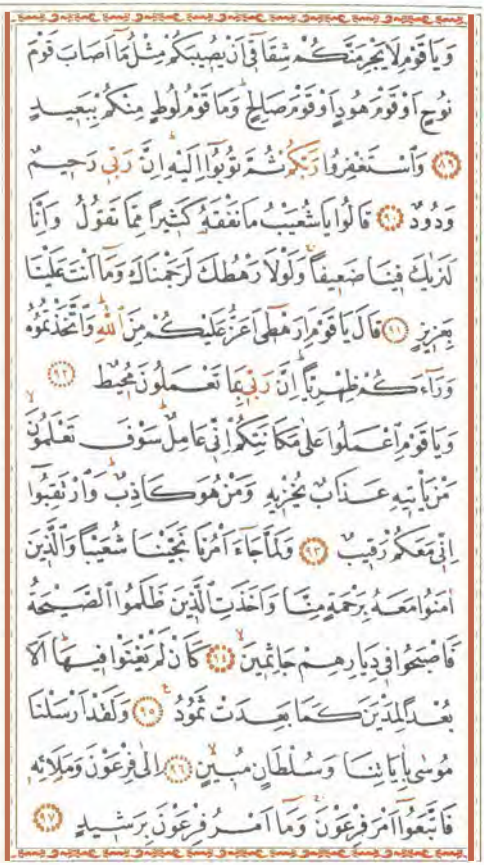
1) "Sanki kilden/kumla çamurdan yapılmış, dondurulmuş, cehennemde pişirilmiş, kaskatı kesilmiş..." (IV/2801)
2) Krş. Şuarâ/106, an:6
3) "Ben sizi bir nimet içinde görüyorum; imkânınız, gücünüz var alış-veriş ediyorsunuz, hu hayırlı biriştir!" (IV/2806)
4) "İnsanların mallarında haksızlık yapmayın, kimseye malını eksik vermeyin!"

89-90. '... Ey kavmim! Bana karşı gelmeniz sakın sizi Nuh kavminin veya Hûd kavminin veya Sâlih kavminin başlarına gelenler gibi bir musibete giriftâr etmesin! Lût kavmi de sizden uzak değildir. Rabbinize istiğfar edin, sonra O'na tevbe ile rücû edin! Şüphe yok ki rabbim rahîm'dir, vedûd'dur!'

91. 'Yâ Şuayb!' dediler; 'biz senin dediklerinin çoğunu iyi anlamıyoruz ve her halde biz seni içimizde pek zayıf buluyoruz, eğer taallukâtından [akrabalarından hürmet ettiğimiz] beş-on kişi olmasaydı, mutlak seni recmederdik [öldürürdük]! Senin bize karşı hiçbir ehemmiyetin yok!

92-93 'Ey kavmim!' dedi, 'benim taallukâtım size Allah'tan daha mı azîz ki O'nu arkanıza atıp unuttunuz? Haberiniz olsun ki rabbim bütün amellerinizi muhît'tir [bilir]; ve ey kavmim! Bütün kuvvetinizle yapacağınızı yapın, ben vazifemi yapıyorum; ileride bileceksiniz kimmiş o kendine [rezil] rüsvay edecek azap gelecek ve kimmiş yalancı? Gözetin, ben de sizinle beraber gözetiyorum!

94-95. Vaktâ ki emrimiz geldi, Şuayb'ı ve maiyetinde [beraberindeki] iman edenleri tarafımızdan bir rahmet ile kurtardık, o zulmedenleri ise sayha [zelzele] yakaladı da diyarlarında çöke kaldılar; sanki orada şenlik kurmamışlardı. Bak Semûd defolduğu gibi, Medyen de defoldu gitti!

96-97. Celâlim hakkı için, Musa'yı da ayetlerimizle ve bir sultan-ı mübîn ile gönderdik Firavun'a ve cemiyetine de bunlar Firavun'un emrine tâbi oldular. Firavun emri ise, reşîd değildir!

1) "Seni saydığımızdan değil, sana uymayıp dinimizde sebat eden ve bizimle beraber olan birkaç hısmına/akrabanahürmet ettiğimizden dolayı şimdiye kadar seni taşlayıp öldürmedik!" (IV/2811)
2) "Sanki o diyarlarda hiç ömür sürmemişlerdi"(IV/2813)
3) *Sultan* kelimesi Kur'an'da genelliklе *burhan* ve *delil* anlamındadır ve burada da *burhan-ı kavî* (güçlü delil) diye tefsir edilmiştir. Ancak *galebe* ve *istila* mânâsında Hz. Musa'nın Firavun'a karşı tezahür eden kâhir gücünü ifade etmesi daha zâhir görünüyor. *Mübîn* ise, geçişsiz olması halinde *açık*, geçişli olması halinde *açıklayıcı* veya *-Furkan* gibi *-ayırıcı* demek olur. (IV/2315)
4) Bkz. A'raf/109-110 ve krş Bakara/49, an:1
5) İlk geçen *Firavun* kelimesi *isim*, ikincisi ise *sıfat/vasf* mânâsında kullanılmıştır. Yani ilkinde Firavun'un *şahsı*, ikincisinde *vasfı* kastolunmuştur. 'Firavun emri'; Firavun gibilerinin işleri hayırlasonuçlanmaz, o gibilerin işlerinin sonu hayır değildir. (IV/2315 ve krş. Tâhâ/79)

يَقْدُمُ قَوْمَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فَأَوْرَدَهُمُ ٱلنَّارَ ۖ وَبِئْسَ ٱلْوِرْدُ
ٱلْمَوْرُودُ ﴿٩٨﴾ وَأُتْبِعُوا۟ فِى هَٰذِهِۦ لَعْنَةً وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ بِئْسَ ٱلرِّفْدُ
ٱلْمَرْفُودُ ﴿٩٩﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْقُرَىٰ نَقُصُّهُۥ عَلَيْكَ مِنْهَا قَآئِمٌ
وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَمَآ أَغْنَتْ
عَنْهُمْ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِى يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ لَّمَّا جَآءَ
أَمْرُ رَبِّكَ ۖ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ ﴿١٠١﴾ وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ
إِذَآ أَخَذَ ٱلْقُرَىٰ وَهِىَ ظَٰلِمَةٌ ۚ إِنَّ أَخْذَهُۥٓ أَلِيمٌ شَدِيدٌ ﴿١٠٢﴾
إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ ٱلْءَاخِرَةِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمٌ
مَّجْمُوعٌ لَّهُ ٱلنَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾ وَمَا نُؤَخِّرُهُۥٓ إِلَّا
لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ فَمِنْهُمْ
شَقِىٌّ وَسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُوا۟ فَفِى ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا
زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ
إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾ وَأَمَّا
ٱلَّذِينَ سُعِدُوا۟ فَفِى ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ
وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾

98. Kıyamet günü kavminin önüne düşer; derken onları suya götürür gibi ateşe götürmüştür, o varılan da ne fena maslaktır!

99. Hem burada arkalarından bir lânetle takip edildiler, hem kıyamet günü bu vurulan destek, ne fena destektir!

100. İşte bu, medeniyetlerin mühim haberlerinden; sana onu kıssa olarak [dillere destan olmak üzere] naklediyoruz; onlardan [o medeniyetlerden] duran var, biçilen var!

101-102. Biz onlara zulmetmedik ve lâkin kendilerine zulmettiler de Allah'ın berisinden taptıkları mâbudları, rabbinin emri geldiği vakit kendilerine hiçbir fayda vermedi ve hasarlarını artırmaktan başka hiçbir şeye yaramadı; ve işte rabbin medeniyetleri -zulmederlerken- çarptığı vakit böyle çarpar; çünkü O'nun muâhazesi çok elîm, çok şiddetlidir!

103-104. Her halde bunda ahiret azabından korkanlar için muhakkak bir ibret vardır! O öyle bir gündür ki onun için insanlar toplanacak, hem o öyle bir gün ki mutlak görülecektir ve biz onu ancak sayılı bir ecel [süre] için tehir ediyoruz!

105. O geleceği gün, hiçbir nefis, tekellüm edemez [söz söyleyemez]; ancak O'nun izniyle başka! Artık kimi bedbaht, kimi mesûd!

106-107. İmdi bedbaht olanlar ateştedirler; orada onlara öyle bir soluyuş ve hıçkırış vardır ki onlar orada -semavât ve arz durdukça- muhalled [ebeden dâim] olacaklar; ancak rabbinin dilediği müddet başka! Çünkü rabbin *fe'âlun lima yurid*'dir [dilediğini yapandır]!

108. Amma mesûd olanlar cennettedirler; rabbinin dilediği müddetten başka -semavât ve arz durdukça [sonsuza değin] onlar onda muhalled [ebediyyen] kalacaklar! Bir atâ [ihsân] ki kesilmesi yok!

---

1 "Tuh! Ne kötü sudur o varılan ateş!" Çünkü suya hararet söndürmek, ciğer soğutmak için gidilir, ateş ise bunun zıddıdır İşte Firavun gibilerinin işlerinin akibeti böyledir! *Vird* su, *Vurûd* suya gitmek, *îrad* suya götürmek, *mevrûd* varılan su demektir.

2 *Ri'd* aslında dayansın diye bir başkasına izafe edilen şeydir. Meselâ semerin altına vurulanı keçeye, birine yapılan yardıma *Ri'd* denir. Burada cehennem ateşine Vird (su), lânet'e ise *Ridf* (destek) denilmesi [*azabın müjdelenmesi* gibi] ince alay maksadıyla yapılmış gayet beliğ bir istiâredir. (IV/2817)

3 Bkz. Zümer/3; an:1

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰؤُلَاءِ ۚ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ
آبَاؤُهُم مِّن قَبْلُ ۚ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنقُوصٍ ﴿١٠٩﴾ وَلَقَدْ
آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ
مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾ وَإِنَّ
كُلًّا لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ ۚ إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١١﴾
فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا ۚ إِنَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾ وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ
النَّارُ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ
لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ
اللَّيْلِ ۚ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ۚ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّاكِرِينَ
﴿١١٤﴾ وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾ فَلَوْلَا
كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُولُو بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ
فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ ۗ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ
ظَلَمُوا مَا أُتْرِفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾ وَمَا كَانَ
رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾

109. O halde sakın şunların [müşriklerin] ibadet edişlerinden şüpheye düşme; başka değil, atalarının ibadeti gibi ibadet ediyorlar. Biz de elbet kendilerine tamamiyle nasiplerini veririz.

110. Kasem olsun ki Musâ'ya Kitab'ı verdik de onda ihtilâf edildi. Rabbinden bir kelime sebketmiş olmasaydı, elbette aralarında hüküm verilmiş bitmişti ve her halde onlar bundan kuşkulu bir şek içindedirler!

111-113. Ve hakîkat her biri öyle kimselerdir ki lâbüdd [mutlaka] rabbin kendilerine amellerini tamamiyle ödeyecektir -çünkü O, her ne yapıyorlarsa habîr'dir-; onun için emrolunduğun gibi doğruluk et! Sen ve beraberinde tevbe eden[ler] de aşırı gitmeyin -çünkü O, her ne yaparsanız basîr'dir- ve zulmedenlere meyletmeyin ki size ateş dokunur ve Allah'tan başka velîleriniz de yoktur, sonra kurtulamazsınız!

114. Hem namaz kıl, gündüzün taraflarından ikisinde ve gecenin gündüze yakın saatlerinde; çünkü hasenat, seyyiatı giderir. Bu, idrâki olanlara bir öğüttür!

115. Ve sabret; zira Allah muhsinlerin ecrini zayi etmez!

116. Şimdi sizden evvelki karnlardan [ümmetlerden] bakiyye sahipleri, yeryüzünde fesaddan nehyeder olsalardı... Lâkin onlardan necâta [kurtuluşa]erdirdiğimiz pek az kimselerden başka yok! O zulmetmekte bulunanlar ise, şımartıldıkları refahın ardına düştüler ve hep mücrim oldular!

117. Rabbin de o memleketleri, ahâlisi muslihler [sâlih ve ıslah edici kimseler] iken zulümle helâk edecek değildi ya!

1) "Bir süre tayin ve takdir etmemiş olsaydı/onlara bir mühlet hakkı tanımamış olsaydı..." (IV/2828)
2) "Hiç birini cezasız bırakmaz!" (IV/2829)
3) "Ona göre mükafat veya ceza verir". (IV/2831)
4) Her namaz bir *hasene*'dir, hasenâta devam edildikçe geçmiş günahlar sil'inir silinir gider, bu muhakkaktır! Ayrıca 'Namaz, fahşa ve münker'den alıkoyar' bir ibadet olduğundan namaza devam edildikçe genel olarak kötülüklere karşı bir nefret hissi uyanır. Bu suretle namaz günahlardan kaçınmaya ve şayet günah işlenmişse ondan pişmanlık duyup, tevbe etmeye neden olur. (IV/2833)
5) "*Musevi, İsevi* gibi eski dinlere mensup olanlardan hizmet eder, dindar, hayra yarar, faziletli topluluklar bulunsaydıda..." (IV/2835-2936)

118-119. Hem rabbin dileseydi, elbet bütün o nâsı [insanları] bir tek ümmet yapardı; halbuki ihtilâf edip duracaklardır! Ancak rabbininin rahmetiyle yarlığadığı kimseler müstesna ve onun içindir ki onları halketti ve rabbinin şu kelimesi tamam oldu: 'ahdim olsun cehennemi cinlerden ve insanlardan tamamen dolduracağım!'

120. Peygamberlerin haberlerinden kalbini tesbit edeceğimiz her türlüsünü sana kıssa olarak anlatıyoruz. Bu sûrede de sana hak ve mü'minlere bir mev'ize ve tezkir [öğüt ve ihtar] geldi!

121-122. İman etmeyenlere de deki: 'Siz yerinizde sayarak yapacağınızı yapın, her halde biz çalışıyoruz ve gözetin, her halde biz gözetiyoruz!'

123. Bununla beraber göklerin, yerin gaybı Allah'ındır, emrin de hepsi O'na irca olunur; yalnız O'na ibadet et ve O'na tevekkül kıl! Rabbin ne yaptığınızdan ve yapacağınızdan gafil değil!

12. Yusuf Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

111 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-2. *Elif, Lâm, Ra.* Bunlar işte ayetleridir sana o mübîn kitabın! Biz onu bir kur'an olmak üzere arabî olarak indirdik gerek ki akıl erdiresiniz!

3. Sana bu Kur'an'ı vahyetmemizle biz bir kıssa anlatıyoruz ki ahsen'ul-kasas! Senin ise, doğrusu bundan evvel hiç haberin yoktu!

4. Bir vakit Yusuf, babasına 'Babacığım! Dedi; 'ben (rüyada) onbir yıldızla, güneşi ve kamer'i gördüm; gördüm onları ki bana secde ediyorlar!'

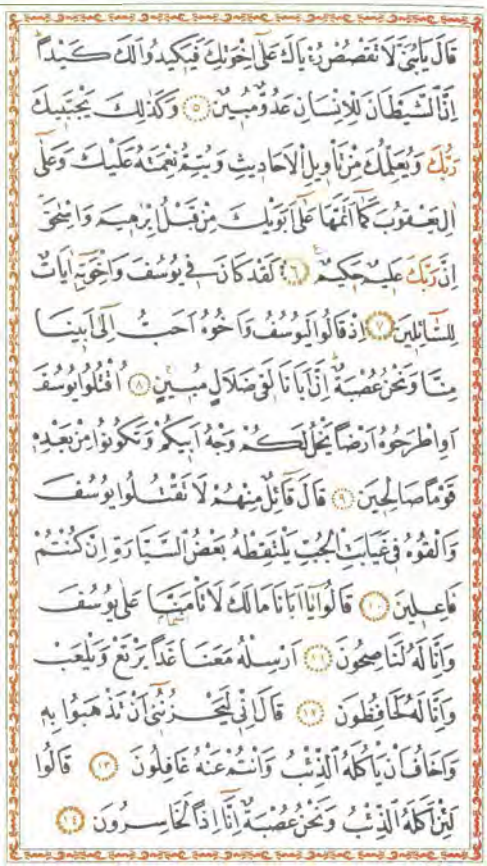
1) Burada üç mânâ söz konusudur: a) 'İhtilaf etmeyip bir ümmet olmaları içindir ki o müstesnaları yarattı'. b) 'Bu müstesnalar dışındakileri ihtilaf için yarattı. c) "Hepsini 'Hanginiz daha güzel amel yapacaksınız diye sizi imtihan meydanına çıkarmak için' (Hûd/7) ayetinin hikmeti gereğince imtihan ve müsabaka tahakkuk etmek; muhalif ve muvafık ayrılmak üzere ihtilaf için yarattı". (IV/2837)

2) 'Apaçık, kendisini açıklamaya kendisi kâfi olan' veya 'Açıklayıcı, izhar edici, ayırdedici.(IV/2842 ve krş. Hûd/96, an: 3)

3) Vahy-i makruvv, hüsn-i beyan, nazım ve mânâsıyla birlikte makruvvolan/okunan. (IV/2844)

4) 'Arab'a mensub veya İsmail b. İbrahim'in (a.s.) diyarı *Arabe* diyarının (*Mekke*'nin) diline mensup/Arapça'. (IV/2843)

5) 'En güzel anlatış', 'en güzel kıssa'; a) 'Sana en güzel kıssayı anlatıyoruz'. b) 'Kıssayı en güzel sana biz naklediyoruz'.(IV/2845-2846)

قَالَ يٰبُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلٰٓى إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا
إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ۝٥ وَكَذٰلِكَ يَجْتَبِيكَ
رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ وَعَلٰٓى
ءَالِ يَعْقُوبَ كَمَآ أَتَمَّهَا عَلٰٓى أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرٰهِيمَ وَإِسْحٰقَ
إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝٦ لَّقَدْ كَانَ فِى يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِۦٓ ءَايٰتٌ
لِّلسَّآئِلِينَ ۝٧ إِذْ قَالُوا۟ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلٰٓى أَبِينَا
مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِى ضَلٰلٍ مُّبِينٍ ۝٨ ٱقْتُلُوا۟ يُوسُفَ
أَوِ ٱطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا۟ مِنۢ بَعْدِهِۦ
قَوْمًا صٰلِحِينَ ۝٩ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا۟ يُوسُفَ
وَأَلْقُوهُ فِى غَيٰبَتِ ٱلْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ ٱلسَّيَّارَةِ إِن كُنتُمْ
فَٰعِلِينَ ۝١٠ قَالُوا۟ يٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلٰى يُوسُفَ
وَإِنَّا لَهُۥ لَنَٰصِحُونَ ۝١١ أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ
وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ۝١٢ قَالَ إِنِّى لَيَحْزُنُنِىٓ أَن تَذْهَبُوا۟ بِهِۦ
وَأَخَافُ أَن يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ وَأَنتُمْ عَنْهُ غَٰفِلُونَ ۝١٣ قَالُوا۟
لَئِنْ أَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّآ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ۝١٤

5-6. 'Yavrum!' dedi; 'rüyanı biraderlerine anlatma, sonra sana bir tuzak kurarlar -çünkü şeytan, insana belli bir düşmandır- ve işte öyle, rabbin seni seçecek ve sana ehâdis'in te'vilinden ilimler öğretecek; hem sana, hem Âl-i Yakub'a nimetini bundan evvel ataların İbrahim ve İshak'a tamamladığı gibi- tamamlayacak! Şüphe yok ki rabbin alîm'dir, hakîm'dir!'

7-9. Şânım hakkı için, Yusuf ve biraderlerinden soranlara ibret olacak ayetler oldu; zira dediler ki: 'Her halde Yusuf ve biraderi babamıza bizden daha sevgili, biz ise mutaassıb bir kuvvetiz! Doğrusu babamız belli ki yanılıyor. Yusuf'u öldürün yahut bir yere atın ki babanızın yüzü size kalsın ve ondan sonra salâhlı bir kavim olasınız!'

10. İçlerinden bir söz sahibi 'Yusuf'u' dedi; 'öldürmeyin de bir kuyu dibinde bırakın ki kafilenin biri onu lekît olarak [sahipsiz bulup] alsın! Eğer yapacaksanız böyle yapın!'

11-12. Vardılar 'Ey bizim pederimiz!' dediler; 'sen niye bize Yusuf'u inanmıyorsun [onu bize emniyet etmiyorsun]? Cidden biz onun için ricacıyız. Yarın bizimle beraber gönder, gezsin oynasın; şüphesiz biz onu gözetiriz!'

13. 'Beni' dedi; 'onu götürmeniz her halde mahzun eder ve korkarım ki onu kurt yer de haberiniz olmaz!'

14. 'Vallahi' dediler; 'biz mutaassıb bir kuvvet iken onu kurt yerse, biz o halde çok hüsran çekeriz!'

---

1) *Rüya* istikbâlin*bir istikbâlin* bir misâlini görmektir. (IV/2848)
2) *Ehâdis'in te'vili* (hâdisatın meâlini istihraca dair ilimler): a) 'Rüyaların yorumu', b) İlâhî işaretlerin gizli inceliklerini anlamak', c) 'Olayların yorumu/hâdiselerin ileride varacağı hakîkatleri anlamak'. (IV/2848 ve krş. Yusuf/21)
3) Hepsi *kardeş* olmalarına rağmen 'Yusuf ve biraderi' demelerinin nedeni Hz. Yusuf ile kardeşinin (Bünyamin) sadece *bababir kardeşleri* olmalarıdır. (IV/2851 ve krş. Yusuf/59)
4) *Usbe*: Sıkı, birbirine sargın/bağlı bir topluluk (IV/2851)
5) Krş. Kasas/8, a.n: 2

15. Bunun üzerine vaktâ ki onu götürdü ler ve kuyunun dibine koymaya karar verdiler, biz de ona şöyle vahyettik: 'Kâsem olsun ki sen onlara hiç farkında değillerken bu işlerini haber vereceksin!'

16-17. Bıraktılar ve yatsıleyin ağlayarak babalarına geldiler [de şöyle] dediler: 'Ey pederimiz! Biz gittik yarış ediyorduk, Yusuf'u eşyamızın yanında bırakmıştık. Bir de baktık ki onu kurt yemiş! Şimdi biz doğru da söylesek, sen bize inanmazsın!'

18. Bir de gömleğinin üzerinde yalan bir kan getirdiler. 'Yok' dedi; 'nefisleriniz sizi aldatmış, bir işe sevketmiş! Artık bir sabr-ı cemil... ve Allah'tır ancak yardımına sığınılacak söylediklerinize karşı!'

19. Öteden bir kafile gelmiş, sucularını göndermişlerdi; vardı kovasını saldı, 'Â... müjde, bu bir gulâm [çocuk]!' dedi ve tuttular onu ticaret için gizlediler. Allah ise biliyordu ne yapacaklar!

20. Değersiz bir paha ile onu bir kaç dirheme sattılar; hakkında rağbetsiz [isteksiz] bulunuyorlardı.

21. Mısır'dan onu satın alan ise, haremine [hanımına] dedi ki: 'Buna güzel bak! Umulur ki bize faydası olacaktır, yahut evlat ediniriz!' Bu suretle Yusuf'u orada yerleştirdik; hem de ona hâdisâtın meâlini istihraca dair ilimler öğretelim diye... Öyle ya, Allah emrine galib'dir ve lâkin insanların ekserisi bilmezler!

22. Vaktâ ki kıvamına erdi, biz ona bir hüküm ve bir ilim bahşettik; ve işte biz muhsinlere böyle karşılık veririz!

1) Bkz. Yusuf/5-6, an: 2

وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ
وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ
إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا
أَنْ رَأَىٰ بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ
إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾ وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ
قَمِيصَهُ مِنْ دُبُرٍ وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَى الْبَابِ قَالَتْ مَا جَزَاءُ
مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ قَالَ
هِيَ رَاوَدَتْنِي عَنْ نَفْسِي وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا إِنْ كَانَ
قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٦﴾
وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ
﴿٢٧﴾ فَلَمَّا رَأَىٰ قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّ
إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَا
وَاسْتَغْفِرِي لِذَنْبِكِ إِنَّكِ كُنْتِ مِنَ الْخَاطِئِينَ ﴿٢٩﴾ وَقَالَ
نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ نَفْسِهِ
قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٣٠﴾

23. Derken hânesinde bulunduğu hanım, bunun nefsinden kâm almak istedi ve kapıları kilitledi 'Haydi seninim!' dedi. O 'Allah'a sığınırım' dedi; 'doğrusu o benim efendim, bana güzel baktı. Hakî kat bu ki zâlimler felâh bulmaz!'

24. Hanım cidden ona niyyeti kurmuştu; o da ona kurmuş gitmişti amma rabbinin burhanını görmese idi...[1] Ondan fenalığı ve fuhşu bertaraf edelim için öyle oldu. Hakîkat o bizim ihlâsa mazhar edilmiş has kullarımızdandır!

25. İkisi bir kapıya koşuştular. Hanım, onun gömleğini arkasından yırttı. Kapının yanında hanımın beyine rastgeldiler. Hanım 'senin' dedi; 'ehline fenalık yapmak isteyenin cezası zindana konulmaktan veya elîm bir azaptan başka nedir?'

26-27. Yusuf 'O kendisi' dedi; 'benim nefsimden kâm almak istedi'. Hanımın akrabasından bir şahid de şöyle şehadet etti: 'Eğer gömleği önden yırtılmış ise hanım doğru söylemiş, bu yalancılardandır. Yok eğer gömleği arkadan yırtılmış ise, o yalan söylemiş ve bu sâdıklardandır'.

28-29. Vaktâ ki gömleğini gördü arkasından yırtılmış, 'Anlaşıldı' dedi; 'o siz kadınların keydinizden! Her halde sizin keydiniz [tuzağınız] çok büyük! Yusuf, sakın bundan bahsetme! Sen de kadın günahına istiğfar et, cidden sen büyük günahkârlardan oldun!'

30. Şehirde birtakım kadınlar da 'Azîz'in karısı' dediler; 'delikanlısının nefsinden murad istiyormuş, ona aşkından yüreğinin zarı çatlamış, kar besbelli çıldırmış!'

1) Fakat Yusuf kasdetmedi, kadının kasdına muvafakat etmedi. Bu başka bir sebepten değil, sadece bir kemâlden neş'et etmişti. Böyle yapmasına Allah'a saygısından başka hiçbir mâni yoktu. Fakat Yusuf'un ismet ve nezaheti o kadar yüksek idi ki öyle bir anda bile rabbinin burhanını görüyordu/haramın çirkinliğini bütün hakîkatiyle *ayn'el-yakîn* müşahede ediyordu. (IV/2855/2856)

2) "*Muhles*; sırf Allah'a itaat için seçilmiş, lekesiz kullarımızdandır". Diğer bir kıraate göre: "*Muhlis*; dini yalnız Allah'a tahsis eden ihlâslı kullarımızdandır". (IV/2856)

31. [Aziz'in karısı] vaktâ ki bunların gizliden gizliye dedikodularını işitti, onlara davetçi gönderdi ve onlar için dayalı döşeli bir sofra hazırladı ve her birine bir bıçak verdi; beriden de [Yusuf'a] 'Çık karşılarına!' dedi. Hepsi onu görür görmez çok büyüttüler, kendilerinin ellerini doğradılar ve 'Hâşâ!' dediler; 'Allah için bu bir beşer değil, mahzâ bir melek-i kerîm!'

32. 'İşte' dedi; 'bu gördüğünüz, hakkında beni levm ettiğiniz [kınadığınız]! Yemin ederim ki ben bunun nefsinden murad istedim de o fikr-i ismetle imtina etti; yine yemin ederim eğer emrimi yapmazsa, mutlak/muhakkak zindana atılacak ve mutlak /muhakkak zelillerden olacak'

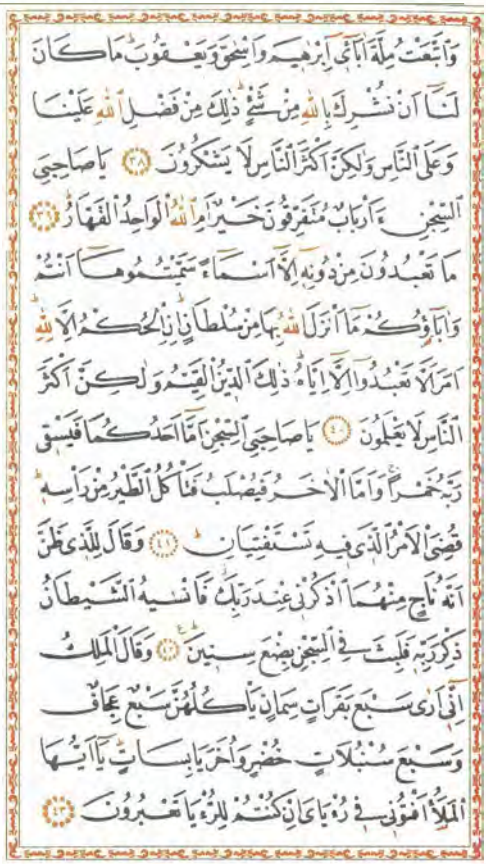
33. 'Yâ rabbi!' dedi; 'zindan bana bunların davet ettikleri fiilden daha sevimli ve eğer sen benden bu kadınların tuzaklarını bertaraf etmezsen, ben onların sevdasına düşerim ve cahillerden olurum!'

34. Bunun üzerine rabbi duasını kabul buyurdu da ondan onların tuzaklarını bertaraf etti. Hakîkat, O öyle semî, öyle alîm'dir!

35. Sonra bu kadar âyâtı [ayetleri/alâmetleri] gördükleri halde, o adamlara şu rey [görüş ve tedbir] galebe etti: 'Behe-mehal onu bir müddet zindana atsınlar!'

36. Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Birisi 'Ben' dedi; 'rüyada kendimi görüyorum ki şarap sıkıyorum'. Diğeri de 'Ben' dedi; 'rüyada kendimi görüyorum ki başımın üstünde bir ekmek götürüyorum, ondan kuşlar yiyor; bize bunun tâbirini haber ver, çünkü biz seni muhsinlerden görüyoruz!'

37. Dedi ki: 'Size merzûk olacağınız bir taam [yiyecek] gelecek; herhalde o gelmezden evvel ben size bunun tâbirini haber vermiş bulunurum. Bu bana rabbimin tâlim buyurduklarındandır; çünkü ben, Allah'a inanmayan ve hep ahiret'i inkâr edenlerden ibaret bulunan bir kavmin milletini bıraktım...'

وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ اٰبَآءِيْٓ اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ ۭ مَا كَانَ
لَنَآ اَنْ نُّشْرِكَ بِاللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ۭ ذٰلِكَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ عَلَيْنَا
وَعَلَي النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُوْنَ ۝ يٰصَاحِبَيِ
السِّجْنِ ءَاَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُوْنَ خَيْرٌ اَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ۝
مَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖٓ اِلَّآ اَسْمَاۗءً سَمَّيْتُمُوْهَآ اَنْتُمْ
وَاٰبَاۗؤُكُمْ مَّآ اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطٰنٍ ۭ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ ۭ
اَمَرَ اَلَّا تَعْبُدُوْٓا اِلَّآ اِيَّاهُ ۭ ذٰلِكَ الدِّيْنُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ۝ يٰصَاحِبَيِ السِّجْنِ اَمَّآ اَحَدُكُمَا فَيَسْقِيْ
رَبَّهٗ خَمْرًا ۭ وَاَمَّا الْاٰخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَاْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَّاْسِهٖ ۭ
قُضِيَ الْاَمْرُ الَّذِيْ فِيْهِ تَسْتَفْتِيٰنِ ۝ وَقَالَ لِلَّذِيْ ظَنَّ
اَنَّهٗ نَاجٍ مِّنْهُمَا اذْكُرْنِيْ عِنْدَ رَبِّكَ فَاَنْسٰىهُ الشَّيْطٰنُ
ذِكْرَ رَبِّهٖ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِيْنَ ۝ وَقَالَ الْمَلِكُ
اِنِّيْٓ اَرٰى سَبْعَ بَقَرٰتٍ سِمَانٍ يَّاْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ
وَّسَبْعَ سُنْۢبُلٰتٍ خُضْرٍ وَّاُخَرَ يٰبِسٰتٍ ۭ يٰٓاَيُّهَا
الْمَلَاُ اَفْتُوْنِيْ فِيْ رُءْيَايَ اِنْ كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُوْنَ ۝

38-41. '... ve atalarına İbrahim ve İshak ve Yakub'un milletine [dinine] ittiba ettim; bizim Allah'a hiçbir şey şerîk [ortak] koşmamız olamaz! Bu bize ve insanlara Allah'ın bir fazlıdır [lütûf ve ihsânıdır] ve lâkin insanların ekserisi şükretmezler! Ey benim zindan arkadaşlarım, müteferrik [ayrı ayrı] birçok ilâhlar mı hayırlıdır, yoksa hepsine gâlib-kahhar olan bir Allah mı? Sizin Ondan başka taptıklarınız, birtakım kuru isimden ibarettir ki onları siz ve atalarınız takmışınızdır; yoksa Allah onlara öyle bir saltanat indirmemiştir! Hüküm ancak Allah'ındır! O size kendisinden başkasına tapmamanızı emretti; doğru ve sabit din budur ve lâkin nâsın [insanların] ekserisi bilmezler! Ey benim zindan arkadaşlarım! Gelelim rüyanıza; biriniz efendisine yine şarap sunacak, diğeri de asılacak, kuşlar başından yiyecek. İşte fetvâsını istediğiniz emir [mesele] hallolundu!'

42. Bir de bunlardan kurtulacağını zannettiğine 'Efendinin yanında beni an!' dedi. Ona da şeytan, efendisine anmayı unutturdu da senelerce zindanda kaldı.

43. Bir gün melik 'Ben' dedi; 'rüyada görüyorum ki yedi semiz inek, bunları yedi arık [zayıf inek] yiyor ve yedi yeşil başakla diğer yedi de kuru... Ey efendiler! Siz rüya tâbir ediyorsanız, bana rüyamı halledin!'

1)*Melik* (Kral) kelimesinin kullanılmasının sebebi hakkında bkz. Yusuf/54,an: 3

44. Dediler ki: 'Rüya dediğin edgâsu ahlâm/demet demet hayalâttır; biz ise hayalâtın te'vilini bilmiyoruz!

45. O ikisinden [zindandaki iki kişiden], kurtulmuş olan da nice zamandan sonra hatırladı da dedi ki: "Ben size onun te'vilini haber veririm, hemen beni gönderin!'

46. "Yusuf! Ey sıddık! Bize şunu hallet; 'yedi semiz inek, bunları yedi arık [zayıf inek] yiyor ve yedi yeşil başakla diğer yedi de kuru!' Ümit ederim ki o nâsa [insanlara] cevap ile dönerim, gerektir ki kadrini bilirler!"

47-49. Dedi: 'Yedi sene bermutad [âdetiniz üzere] ekeceksiniz, biçtiklerinizi başağında bırakınız, biraz yiyeceğinizden maada... Sonra onun arkasından yedi kurak sene gelecek, önce birikştirdiklerinizi yeyip götürecek, biraz saklayacağınızdan maada... Sonra onun arkasından bir yıl gelecek ki halk onda sıkıntıdan kurtulacak, sıkıp sağacak!'

50. Bunu duyan melik de 'Getirin bana onu!' dedi; bunun üzerine ona gönderilen âdem gelince, [Yusuf] 'Haydi efendine dön de sor ona 'O ellerini doğrayan kadınların maksadları ne imiş?' Şüphe yok ki rabbim onların hilelerine alîm'dir!' dedi.

51-52. Melik, o kadınlara 'Derdiniz ne idi ki o vakit Yusuf'un nefsinden murad almaya kalktınız?' dedi. 'Hâşâ!' dediler; 'Allah için biz onun aleyhinde bir fenalık bilmiyoruz'. Azîz'in karısı 'Şimdi' dedi; 'hak tezahür etti [ortaya çıktı]. Onun nefsinden ben kâm almak istedim; o ise şeksiz şüphesiz sâdıklardandır! Bu, işte şunun için ki bilsin hakîkaten ben ona gıyabında hıyanet etmedim ve hakîkaten Allah hâinlerin hilesini muvaffakiyete erdirmez...'

1) *Edgâsu Ahlâm*: Yaşı kurusuna karışmış ot demetleri gibi, yenisi eskisine karışan bir yığın uyku hayalatı; hakîkatte hiçbir anlamı olmayan eski-yeni birtakım vehimlerin ve hayallerin karışmasından ibaret manâsız hâdiseler, karma karışık hayaller, hayaller yığını düşler. *Hülun* ve *Ahlam* tâbiri rüya hâdiselerinden daha umumî olarak kullanılırsa da burada *Rüya*'nın mukabili olarak kullanılmıştır. (IV/2863)

2) 'Hayallerin anlamı yoktur ki bilelim!'(IV/2863)

3) Böylece zindandan hemen çıkmaya kalkışmadı, bir süre daha beklemeyi yeğledi. (IV/2811)

53. '... Nefsimi tebrie de etmiyorum; çünkü nefis cidden emmare'dir/fenayı emreder, meğer ki rabbim rahmetiyle yarlığaya! Çünkü rabbim gafûr, rahîm'dir!'

54. Melik de dedi: 'Getirin bana onu kendime tahsis edeyim!' Bunun üzerine vaktâ ki onunla konuştu, dedi: 'Sen bugün, nezdimizde cidden bir mevkî sahibisin, eminsin!'

55. Dedi: 'Beni arz [ülke] hazineleri üzerine memur et; çünkü ben iyi korur, iyi bilirim!'

56-57. Ve işte bu suretle Yusuf'u o arz'da temkîn ettik; neresinde isterse makam tutuyordu. Biz rahmetimizi dilediğimize nasip ederiz ve muhsinlerin ecrini zayi etmeyiz ve elbette ahiret ecri [mükâfatı] daha hayırlı; fakat iman edip, takvâ yolunu tutanlar için!

58. Bir de Yusuf'un biraderleri çıkageldiler; geldiler yanına girdiler, derhal onları tanıdı, onlar ise onu tanımıyorlardı.

59-60. Ve vaktâ ki onları bütün hazırlıklarıyla techiz etti, dedi: 'Bana sizin babanızdan olan bir kardeşi getirin! Görüyorsunuz â ben ölçeği tam ölçüyorum ve ben misafirperverlerin en yararlısıyım! Eğer onu bana getirmezseniz, artık benim yanımda size kile [ölçek/erzak] yok ve bana yaklaşmayın!'

61. Dediler: 'Her halde onun için babasından iradesini [onayını] almaya çalışırız ve her halde yaparız.'

62. Uşaklarına da dedi: 'Sermayelerini yüklerinin içine koyuverin, belki ailelerine avdetlerinde [geri döndüklerinde] anlarlar, belki yine gelirler.

63. Bu suretle vaktâ ki babalarına döndüler, 'Ey pederimiz!' dediler; 'bizden ölçek menedildi. Bu kere kardeşimizi bizimle beraber gönder ki ölçüp alalım ve her halde biz onu muhafaza ederiz'.

1) "Gerçeği itiraf etmişolmaklakendimi temize çıkarmıyorum, masum olduğumu söylemiyorum".
2) Bu ve bir önceki ayetin (51-52) ilk bakışta Hz. Yusuf'un sözü olabileceği akla gelebilirse de öncesiyle irtibatı bakımından Aziz'in hanımının sözünün devamı olması daha zâhirdir. (IV/2872) Nitekim bu konuşma esnasında -50. Ayetten de anlaşılacağı üzere- Hz. Yusuf henüz zindandadır ve -54. Ayetten anlaşılacağı gibi- zindandan daha sonra çıkacaktır. [D.C]
3) Mısır hükümdarlarına *Firavun* denildiği halde, böyle söylenmeyip *Melik* (Kral) denilmesinin iki sebebi olabilir: a) *Firavun* ünvanı zulümle şöhret bulmuştur. Oysa bu kralın müsbet vasıfları vardır. b) *Firavun* lakabı lisan ve kavmiyet itibariyle Mısırlılar'a mahsustur. Bu *Melik*'in Firavun sülâlesinden ve *Kıbtî* olmadığına işaret eder. Nitekim Mısır'da *Hiksoslar* adlı yabancı bir kavim 400 yıl Mısır'ı yönetmiştir. (IV/2875-2876)

64. Dedi: 'Hiç ben onu size inanır mıyım [emniyet eder miyim]? Meğer ki bundan evvel kardeşini inandığım [size emniyet ettiğim] gibi ola! En hayırlı hıfzedecek de [koruyucu da] Allah'tırve O erham'ur-râhimîn'dir!

65. Derken metâlarını [yüklerini] açtıklarında, sermayelerini kendilerine iade edilmiş buldular, 'Ey pederimiz!' dediler; 'daha ne isteriz, işte sermayemiz de bize iade edilmiş! Yine ailemize erzak getirirriz, kardeşimizi de muhafaza ederiz, hem bir deve yükü fazla alırız ki bu az birşey!

66. Dedi: 'İhtimali yok, onu sizinle beraber göndermem; tâ ki bana -hepiniz ihata edilmedikçe [her taraftan kuşatılmadıkça] onu behemehal [her halukârda] getireceğinize dair Allah'tan bir mîsak veresiniz!' Vaktâ ki mîsaklarını [söz] verdiler, dedi ki: 'Allah söylediklerimize karşı vekil!'

67. 'Ey yavrularım!' dedi; 'bir kapıdan girmeyin de ayrı ayrı kapılardan girin! Mâmafih ne yapsam, sizden hiçbir şeyde Allah'ın takdîrini defedemem! Hüküm ancak Allah'ındır! Ben O'na tevekkül kıldım[dayandım, güvendim] ve hep O'na tevekkül etmelidir onun için bütün mütevekkiller!'

68. Vaktâ ki babalarının emrettiği yerden girdiler, o onlardan Allah'ın takdîrinden hiçbir şeyi defetmiyordu; ancak Yakub'un nefsindeki bir haceti kaza etmişti. Şüphe yok ki o muhakkak bir ilim sahibi idi; çünkü biz kendisine tâlim etmiştik ve lâkin nâsın [insanların] ekserisi bilmezler!

69. Vaktâ ki Yusufun yanına girdiler, kardeşini kendine aldı ve 'Ben' dedi; ben, haberin olsun senin kardeşinim! Sakın yapacaklarına göcürgenme [aldırma]!'

1) "... dair Allah'a yemin edesiniz'. (IV/2889)
2) "Sadece bu kendisi için bir teselli oluvermişti". (IV/2891)
3) 'Vahiy ile'veya 'tecrübe ve istidlâl ile' bildirmiştik. (IV/2891)

70. Sonra onları bütün hazırlıklarıyla techîz ettiği vakit, su kabını kardeşinin yükü içine koydu, sonra da bir münâdi [tellâl] bağırdı: 'Ey kârban [kafile]! Siz her halde hırsızlık etmişsiniz!'

71. Bunlara döndüler de dediler: 'Ne arıyorsunuz?'

72. 'Melik'in' dediler, 'suvaını [su kabını] arıyoruz. Onu getirene bir deve yükü bahşiş var ve ben ona kefilim!

73. 'Tallâhi' dediler 'size muhakkak malûmdur ki biz arz'da [Mısır'da] fesad çıkarmak için gelmedik, hırsızda değiliz!'

74. 'Şimdi' dediler; 'yalancı çıkarsanız, cezası ne?'

75. 'Cezası' dediler; 'kimin yükünde çıkarsa, işte o onun cezası! Biz zâlimlere böyle ceza veririz!'

76. Bunun üzerine kardeşinin kabından evvel onların kaplarından başladı, sonra onu kardeşinin kabından çıkardı. İşte Yusuf için böyle bir tedbîr yaptık! Melik'in dini'nde (ceza kanununda) kardeşini almasına çare yoktu, lâkin Allah'ın dilemesi başka! Biz dilediğimizi derecelerle yükseltiriz ve her ilim sahibinin fevkinde [üstünde] bir alîm vardır!

77. 'Eğer' dediler; 'o çalmış bulunuyorsa, bundan evvel bir kardeşi de çalmıştı'. O vakit Yusuf bunu' içine attı ve onlara belli etmedi. 'Siz' dedi; 'fena bir mevkîdesiniz ve Allah pekâlâ biliyor ne isnad ediyorsunuz?'

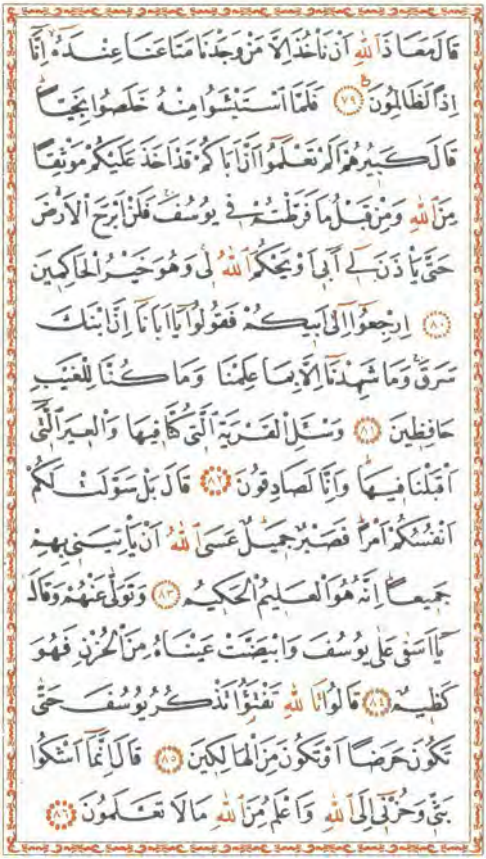
78. 'Ey şanlı azîz! Dediler; 'emin ol ki bunun büyük bir ihtiyar pederi [babası] var; onun için yerine birimizi al, çünkü biz seni muhsinlerden görüyoruz!'

---

1) Arapça *taaccüb* ile beraber kasem (yemin) edileceği zaman 'Vallahi', 'Tallahi' denir. Biz Türçe'de bunun arasında bir fark gözetmeyiz de ancak 'ta' ile 'vav'ı birleştirerek 'Tevallahi' denildiği zaman bir *taaccüb* anlarız. Bu nedenle 'ta' ile olan kasemlerin tercümesinde bu şekli tercih etmek uygun olur. (IV/2898) Ne var ki *Meâl* metninde bu incelik vurgulanmamıştır. [D.C]

2) "Mal çalmasına karşılık hırsızın kendisi tutulur; hırsızlığının cezası kendisidir/özgürlüğüdür!" (Bkz. IV/2899)

3) "Mâruz kaldığınız meseleden dolayı fena bir duruma düştünüz, mahcup ve müteessir oldunuz, bu bakımdan teselliye muhtaç olduğunuz böyle bir sırada hiddet ve şaşkınlıkla ağzınızdan kaçırdığınız bu sözünüze tahammül etmek, kusurunuza bakmamak gerekir!" (IV/2903)

79. Allah saklasın' dedi; 'metâımızı [eşyamızı] yanında bulduğumuz kimseden başkasını tutmamızdan! Çünkü biz o takdirde zulmetmiş oluruz!'

80-82. Vaktâ ki ondan ümidi kestiler, fısıldıyarak çekildiler. Büyükleri dedi ki: "Babanızın, aleyhinizde Allah'tan mîsak almış olduğunu, bundan evvel de Yusuf hakkında ettiğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Artık ben buradan ayrılmam, tâ babam bana izin verinceye veya Allah hakkımda bir hüküm tayin edinceye kadar ki o hayr'ul-hâkimîn'dir [hüküm verenlerin en hayırlısıdır]! Siz dönün babanıza da deyin ki; 'Ey bizim babamız! İnan oğlun hırsızlık etti! Biz ancak bildiğimize şehadet ediyoruz, yoksa gaybın hâfızları değiliz! Hem bulunduğumuz şehre sor, hem içinde geldiğimiz kârbana [kafileye] ve emin ol ki biz cidden doğru söylüyoruz!'

83. 'Yok' dedi; 'size nefsiniz bir emir tesvîletmiş! Artık bir sabr-ı cemîl! Yakındır ki Allah bana hepsini bir getire! Hakîkat bu, alîm O, hakîm O!'

84. Ve onlardan yüzünü çevirdi de 'Yâ esefâ alâ Yusuf' dedi ve hüzünden gözlerine ak düştü; artık yutkunuyor,yutkunuyordu...

85. 'Tallâhi' dediler; 'hâlâ Yusuf'u anıp duruyorsun, nihayet gamdan [kederden] eriyeceksin veya helâk olanlara karışacaksın!'

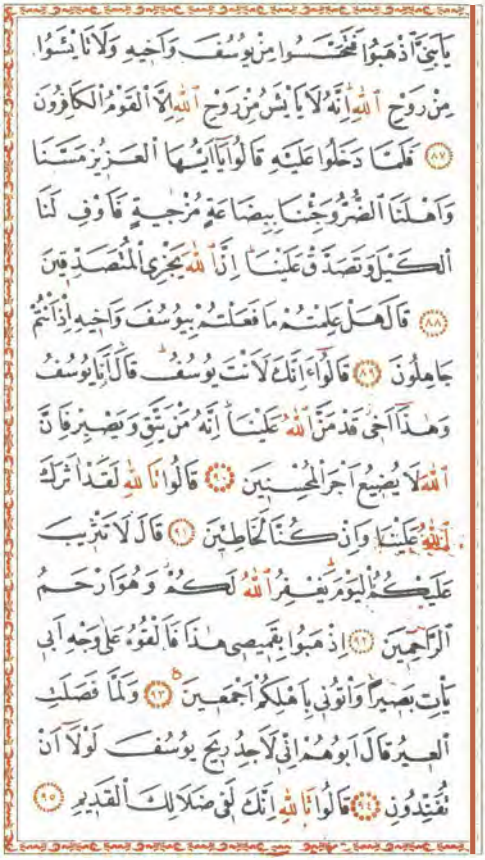
86. 'Ben' dedi; 'dolgunluğumu, hüznümü, ancak Allah'a şikayet ederim ve Allah'tan sizin bilemeyeceğiniz şeyler bilirim!'

1) Bkz. Yusuf/66, an:1

2) "Nefsiniz size (böyle) bir işi güzel göstermiş, sizi aldatmış!"

3) "Ey bana başka gam (tasa) duyulmayacak olan şiddetli gam, ey Yusuf'un yâdigârı esef! Uzak durma, tam zamanındır gel bana ki hasretim arttı, son dereceye geldi!" (IV/2907)

4) Bkz. Yusuf/73, an:1

يَٰبَنِيَّ ٱذْهَبُوا۟ فَتَحَسَّسُوا۟ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَا۟يْـَٔسُوا۟
مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يَا۟يْـَٔسُ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْكَٰفِرُونَ
﴿٨٧﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ قَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ مَسَّنَا
وَأَهْلَنَا ٱلضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَٰعَةٍ مُّزْجَىٰةٍ فَأَوْفِ لَنَا
ٱلْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَجْزِى ٱلْمُتَصَدِّقِينَ
﴿٨٨﴾ قَالَ هَلْ عَلِمْتُم مَّا فَعَلْتُم بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنتُمْ
جَٰهِلُونَ ﴿٨٩﴾ قَالُوٓا۟ أَءِنَّكَ لَأَنتَ يُوسُفُ ۖ قَالَ أَنَا۠ يُوسُفُ
وَهَٰذَآ أَخِى ۖ قَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّهُۥ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ
ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ لَقَدْ ءَاثَرَكَ
ٱللَّهُ عَلَيْنَا وَإِن كُنَّا لَخَٰطِـِٔينَ ﴿٩١﴾ قَالَ لَا تَثْرِيبَ
عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ ۖ يَغْفِرُ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ
ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٩٢﴾ ٱذْهَبُوا۟ بِقَمِيصِى هَٰذَا فَأَلْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِى
يَأْتِ بَصِيرًا ۖ وَأْتُونِى بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا فَصَلَتِ
ٱلْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّى لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ ۖ لَوْلَآ أَن
تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ إِنَّكَ لَفِى ضَلَٰلِكَ ٱلْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾

87. '... Ey oğullarım! Haydi gidiniz de Yusuf'la kardeşinden bir tahassüste bulununuz ve Allah'ın revhinden ye'se düşmeyiniz; çünkü Allah'ın revhinden ye'se düşen ancak kâfirler gürûhudur!'

88. Bunun üzerine vaktâ ki huzuruna girdiler, 'Ey şanlı Azîz!' dediler; 'bize ve iyalimize zaruret messetti, pek ehemmiyetsiz bir sermaye ile degeldik. Yine bize tam ölçü ver ve bize tasadduk buyur; çünkü Allah tasadduk edenlere mükâfatını verir!'

89. 'Siz' dedi; 'biliyor musunuz, cahilliğinizde Yusuf'a ve kardeşine ne yaptınız?'

90. 'Â â! Sen, sen Yusuf musun?' dediler. 'Ben' dedi; 'Yusufum, bu da kardeşim! Allah bize lütfûyla in'am [ihsân] buyurdu. Hakîkat bu, her kim Allah'tan korkar ve sabrederse, her halde Allah muhsinlerin ecrini [amellerinin karşılığını] zayi etmez!'

91. Dediler: 'Tâllâhi, seni Allah bize üstün kıldı, biz doğrusu büyük suç işlemiştik!'

92-93. Dedi: 'Size karşı tekdîr [kınama, serzeniş] yok bugün! Allah sizi mağfiretiyle bağışlar ve O erham'ur-râhimîn'dir! Şimdi siz benim şu gömleğimi götürün de babamın yüzüne bırakın, [o zaman] gözü açılır ve bütün taallukâtınızla [âilenizle] toplanıp bana gelin!'

94. Vaktâ ki beriden kârban [kafile] ayrıldı, öteden babaları 'Doğrusu' dedi; 'ben cidden Yusuf'un kokusunu duyuyorum, bana bunaklık isnadına kalkışmasanız!'

95. Dediler: 'Tallâhi, sen cidden eski şaşkınlı ğında berdevamsın!'

1) "... bir haber hissetmek/almak için bütün hislerinle çalışınız/araştırınız!" (IV/2909)
2) "Allah 'ın darlıkları açacak, sıkılmış sînelere nefes aldırıp ferah verecek lütûf ve rahmetinden ye'se/ümitsizliğe deşmeyin!" (IV/2910)
3) 'Bize ve ailemize bir zaruret/darlık ve sıkıntı bastırıverdi'.
4) Veya 'Kim fenalıktan sakınırsa...' (VI/2912)
5) Bkz. Yusuf/73, an:1
6) "Tevallahi sen hakikaten eski şaşkınlığındasın; hâlâ Yusuf deyip sayıklıyorsun, hâlâ ona kavuşacağını vehmediyorsun ki bu doğru değil!" (IV/2922)

96. Fakat vaktâ ki hakîkaten müjdeci geldi, gömleği yüzüne bıraktı, gözü açılıverdi 'Ben size' dedi; 'Allah'tan sizin bilemeyeceklerinizi bilirim demedim mi?'

97. Dediler: 'Ey bizim şefkatli pederimiz [babamız]! Bizim için günahlarımıza istiğfar ediver, bizler hakîkaten büyük günah işlemiştik!'

98. 'Sizin için' dedi; 'rabbime sonra istiğfar edeceğim! Hakîkat bu, gafûrO, rahîm O!'

99. Vaktâ ki Yusuf'un yanına vardılar, ebeveynini kucakladı, yanına aldı ve 'Buyurun' dedi: 'Mısır'a inşaallah emn ü istirahatle [güvenle] girin!'

100-101. Ve ebeveynini taht üzerine çıkardı, hepsi onun için secdeye kapandılar ve 'Ey babacığım!' dedi; 'İşte bundan evvelki rüyamın te'vili bu! Hakîkaten rabbim onu hak kıldı, hakîkaten bana ihsân buyurdu; çünkü beni zindandan çıkardı ve sizi bâdiyeden getirdi, şeytan benimle biraderlerimin arasını dürtüştürdükten sonra! Hakîkat, rabbim meşiyyetinde lâtif! Hakîkat bu, O öyle alîm, öyle hakîm! Yârab! Sen bana mülkten bir nasip verdin ve bana ehâdis'in te'vilinden bir ilim öğrettin. Gökleri, yeri yaratan rabbim! Benim dünya ve ahiret'te velîm sensin! Beni müslim olarak al ve beni salihîne [sâlihlerin arasına] ilhak [dahil] buyur!'

102-103. Bu, işte gayb haberinden sana onu vahiyle bildiriyoruz, yoksa onlar işlerine karar verip mekr yaparlarken sen yanlarında değildin ve [bil ki] insanların ekserisi -sen ne kadar hırslansan [şiddetle arzu etsen]- mü'min değildirler!

1) 'Anne ve babasını' veya bir rivayete göre 'Babasını ve teyzesini...' (IV/2925)
2) Burada iki mânâ vardır: a) '... sizi çölden geçirerek taşradan Mısır'a getirdi'. b) '*Bedâ* adlı yerden getirdi'. (IV/2927)
3) "Rabbimin dilediği bir işi tedbîri/düzenlemesi ne lâtif, ne hoş, ne incedir!" (IV/2928)
4) Bkz. Yusuf/5-6, an: 2
5) "*Mekr yaparlarken;* tuzaklar kurup, birtakım dolaplar, entrikalar çevirirlerken ..." (Krş. Âlu İmran/54, an: 2)

وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾
وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ
عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا وَهُم
مُّشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾ أَفَأَمِنُوٓا۟ أَن تَأْتِيَهُمْ غَٰشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ ٱللَّهِ
أَوْ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ هَٰذِهِۦ
سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ وَسُبْحَٰنَ
ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ
إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِم مِّنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰٓ ۗ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟
فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۗ
وَلَدَارُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾ حَتَّىٰٓ
إِذَا ٱسْتَيْـَٔسَ ٱلرُّسُلُ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا۟ جَآءَهُمْ
نَصْرُنَا فَنُجِّىَ مَن نَّشَآءُ ۖ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١١٠﴾
لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ۗ مَا كَانَ
حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ
كُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

104. Buna karşı onlardan bir ecir [ücret] de istemiyorsun, o [ihbar veya Kur'an] ancak bütün âlemîne ilâhî bir tezkîrdir [ihtardır]!

105-106. Bununla beraber göklerde, yer'de ne kadar ayet var ki üzerine uğrarlar, onlardan yüz çevirir geçerler. Onların ekserisi, Allah'a şirk koşmaksızın iman etmez!

107. Ya artık Allah'ın azabından umumunu saracak bir beliyye [azap] gelivermesinden veya şuurları yokken kendilerine ansızın Saat'in gelivermesinden [başlarına Kıyamet'in kopuvermesinden] emanda mıdırlar?

108. De ki: 'İşte benim meslekim [yolum] bu! Basiret üzere Allah'a davet ederim ben ve bana tâbi olanlar; ve Allah'ı tesbîh ile tenzîh eylerim ve ben müşriklerden değilim!'

109. Senden evvel gönderdiğimiz peygamberler de başka değil, ancak şehirler ahâlisinden kendilerine vahyeylediğimiz birtakım erler idi. Ya şimdi o yerde bir gezmediler mi? Baksalar â, kendilerinden evvel geçenleri, akibetleri nasıl olmuş? Ve elbette ahiret evi korunanlar için daha hayırlıdır! Ya hâlâ akletmeyecek misiniz?

110. Nihayet peygamberler ümitlerini kesecek hâle geldikleri ve onlar yalana çıkarıldılar zannettikleri vakit onlara nusretimiz [yardımımız] geldi de dilediklerimiz necâta [kurtuluşa] erdirildi. Mücrimler gürûhundan ise azabımız geri döndürülmez!

111. Hakîkat, onların kıssalarında ulu'l-elbab için bir ibret vardır! Bu uydurulur bir söz değil ve lâkin önündekinin tasdîki ve herşeyin tafsîli ve iman edecek bir kavim için bir hidayet, bir rahmettir!

1) Bkz. Fâtiha/2,an: 3
2) "Onlar/o peygamberlerin iman etmeyen kavimleri, o vahiy sözlerinin dedikleri gibi yalan olduğu hakîkaten ortaya çıktı zannedip, 'Bu va'd ne zaman, eğer sâdıksanız?!'diye şımardıkları vakit..." (IV/2938)
3) "İnsanların çoğu gibi içi çürükveya kof olmayan, sağlam özlü, temiz akıllı kimseler..." (IV/2939)
4) Bkz. Hûd/1,an:2
5) "Doğru yolu gösteren büyük bir rehber". (IV/2939)

سورة الرعد مكية وهي ثلاث واربعون اية

بسم الله الرحمن الرحيم

المر تلك ايات الكتاب والذي انزل اليك من ربك الحق ولكن
اكثر الناس لا يؤمنون ﴿١﴾ الله الذي رفع السموات بغير عمد ترونها
ثم استوى على العرش وسخر الشمس والقمر كل يجري لاجل مسمى
يدبر الامر يفصل الايات لعلكم بلقاء ربكم توقنون ﴿٢﴾ وهو الذي
مد الارض وجعل فيها رواسي وانهارا ومن كل الثمرات جعل
فيها زوجين اثنين يغشي الليل النهار ان في ذلك لايات لقوم
يتفكرون ﴿٣﴾ وفي الارض قطع متجاورات وجنات من اعناب
وزرع ونخيل صنوان وغير صنوان يسقى بماء واحد ونفضل
بعضها على بعض في الاكل ان في ذلك لايات لقوم يعقلون
﴿٤﴾ وان تعجب فعجب قولهم اذا كنا ترابا ءانا لفي خلق
جديد اولئك الذين كفروا بربهم واولئك الاغلال
في اعناقهم واولئك اصحاب النار هم فيها خالدون ﴿٥﴾

13. Ra'd Sûresi

Mekkî-Medenî olduğunda ihtilaf vardır.

43 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Elif, Lâm, Mim, Ra.* İşte bunlar sana o Kitab'ın ayetleri ve sana rabbinden indirilen haktır ve lâkin nâsın [insanların] ekserisi iman etmezler!

2. Allah odur ki semalara direksiz irtifâ [yükseklik] verdi onları görüyorsunuz- sonra arş üzerine istivâ buyurdu ve şems ü kamer'i teshîr eyledi; her biri müsemma bir ecel [belirli bir süre] için cereyan ediyor; emri tedbîr, ayetleri tafsîl eyliyor ki sizler, rabbinizin likâsına [karşısına çıkacağınıza] yakîn hâsıl edesiniz!

3. Hem O, odur ki arz'a bir imtidad verdi [yaydı döşedi] ve onda oturaklı dağlar ve ırmaklar yaptı ve meyvelerin hepsinden onda iki çift yarattı; geceyi gündüze bürüyüp duruyor. Her halde bunda tefekkür edecek bir kavim için ayetler var!

4. Arz'da mütecavir [birbirine yakın] kıt'alar, üzüm bağları, ekinler, hurmalıklar çatallı çatalsız; hepsi bir su ile sulanır, halbuki yemişlerinde bazısını bazısına tafdîl ediyoruz [üstün ve farklı kılıyoruz]. Her halde bunda aklı olan bir kavim için ayetler var!

5. Eğer taaccüb [hayret] edeceksen, işte taaccüb edilecek şey onların şu lâkırdısı; 'Biz bir toprak olduğumuz vakit mi, hele hele biz mi mutlaka yeni bir hilkat [yaratılış] içinde bulunacağız?!' İşte bunlar rablerine küfretmiş olanlar ve işte bunlar tomrukları boyunlarında ve işte bunlar ashab-ı nâr [cehennem ehli]; hep onda kalacaklardır!

---

1) "Taht üzerine kuruldu, yarattıktan sonra hepsinin üzerinde hükümlerini icra etmeye başladı". (IV/2950)
2) "Güneş ve ayı kuvvet ve kudreti altında emrine tâbi kıldı, emrine boyun eğdirdi'. (IV/2950)
3) Bkz. Secde/5, an:4
4) Bkz. Hûd/1, an: 2
5) Bkz. Bakara/4, an: 9

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِمُ
الْمَثُلَاتُ ۗ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ ۖ وَإِنَّ
رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٦﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا
أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۗ إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴿٧﴾
اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنثَىٰ وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ ۖ
وَكُلُّ شَيْءٍ عِندَهُ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ ﴿٩﴾ سَوَاءٌ مِّنكُم مَّنْ أَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَن جَهَرَ بِهِ
وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ ﴿١٠﴾ لَهُ
مُعَقِّبَاتٌ مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ ۗ
إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ ۗ وَإِذَا
أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ ۚ وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِ
مِن وَالٍ ﴿١١﴾ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا
وَيُنشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ ﴿١٢﴾ وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ
وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ ۖ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا
مَن يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ ۚ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ ﴿١٣﴾

6. Bir de senden, haseneden evvel seyyieyi isti'cal ediyorlar; halbuki önlerinde misal olacak ukûbetler [cezalar] geçti ve hakîkat, rabbin insanların zulümlerine karşı bir mağfiret sahibi! Bununla beraber rabbin pek şedid'ul-ikab [azabı şiddetli olan]!

7-8. O küfredenler diyorlar ki; 'Ona rabbinden bambaşka bir ayet [mu'cize] indirilse ya!' Sen ancak bir münzîrsin [uyarıcısın]; her kavim için yalnız bir hâdi [hidayet edici] var: Allah! O bilir her dişi neyi hâmil olur ve rahimler ne eksiltir, ne artırır! Herşey O'nun indinde bir miktar iledir!

9-11. Gayb u şehadet'i bilen kebir-i müteâl! O'na, içinizden sözü sırreden [gizleyen] ve açığa vuran, gece gizlenen, gündüz beliren müsavidir; her biri için önünden ve arkasından takip eden melâike vardır, onu Allah'ın emrinden dolayı gözetirler! Her halde Allah bir kavme verdiğini - onlar nef'islerindekini bozmadıkça- bozmaz! Bir kavme de Allah bir kötülük irade buyurdu mu artık onun reddine çare bulunmaz! Öyle ya, onlar için O'ndan başka bir vâli yok!

12.13. O, odur ki size korku ve ümit içinde şimşek gösterir ve o ağırlıklı bulutları inşa eder! Ra'd, hamd ile tesbih eyler, melekler de korkusundan ve sâikalar [yıldırımlar] gönderir de onunla dilediğini çarpar; onlarsa Allah hakkında mücadele ediyorlardır. Halbuki O'nun muhavvilesi çok şiddetlidir!

---

1) "İyiliği, güzelliği/rahmeti bırakırlar da kötülüğün/azabın aceleyle gelmesini isterler ve 'Bizi korkutmak istediğin azabı niye geriye bırakıyorsun? Şimdiden getirsene!'derler". (IV/2961)

2) "Allah hisler den gâib olanı da bilir, hazır olanı da" veya "Allah var olanı da bilir, olmayanı da". Bu bakımdan mu'cize isteyenlerin hidayet için mi, inad için mi ne gibi maksatla istediklerini de bilir. (IV/2963)

3) *Kebir:* Her şeyin dününde olduğu ve hiçbir vechile ihatanın, kuşatıp kavramanın kabil olmadığı yegâne büyük! *Müteâl:* Kudretiyle herşeyden üstün, miktar ve sınır gibi mahlûkâta ait vasıflardan münezzeh ve âli, yegâneyüksek/aşkın olan! (IV/2963)

4) 'Kuvveti' veya 'mukabil hîlesi' pek şiddetlidir! (IV/2967)

لَهُۥ دَعْوَةُ ٱلْحَقِّ ۖ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَىْءٍ إِلَّا كَٰبَٰسِطِ
كَفَّيْهِ إِلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَٰلِغِهِۦ ۚ وَمَا دُعَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ
إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿١٤﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا
وَكَرْهًا وَظِلَٰلُهُم بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْءَاصَالِ ﴿١٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ قُلِ ٱللَّهُ ۚ قُلْ أَفَٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ
نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِى
ٱلظُّلُمَٰتُ وَٱلنُّورُ ۗ أَمْ جَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُوا۟ كَخَلْقِهِۦ فَتَشَٰبَهَ
ٱلْخَلْقُ عَلَيْهِمْ ۚ قُلِ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿١٦﴾
أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌۢ بِقَدَرِهَا فَٱحْتَمَلَ ٱلسَّيْلُ زَبَدًا
رَّابِيًا ۚ وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِى ٱلنَّارِ ٱبْتِغَآءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَٰعٍ زَبَدٌ
مِّثْلُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ وَٱلْبَٰطِلَ ۚ فَأَمَّا ٱلزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَآءً
وَأَمَّا مَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ فَيَمْكُثُ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ
لِلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِرَبِّهِمُ ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُۥ لَوْ أَنَّ
لَهُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ
لَهُمْ سُوٓءُ ٱلْحِسَابِ ۙ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٨﴾

14-15. Hak duâ [veya dâvet] ancak O'nadır! O'ndan başka yalvarıp durdukları ise, onlara hiçbir şeyle icabet etmezler. Onlar ancak ağzına gelsin diye suya doğru iki avucunu aç ana benzer ki o ona gelmez! Kâfirlerin duâsı hep bir dalâl içindedir. Halbuki göklerde ve yerde kim varsa, ister istemez Allah'a secde eder; kendileri de, gölgeleri de sabah-akşam!

16. 'Göklerin ve yerin rabbi kim?' de! 'Allah' de! 'Daha' de; O'ndan başka kendi kendilerine ne bir menfaate ne bir mazarrata [zarar vermeye] mâlik olmayan birtakım velîler mi tutuyorsunuz?' 'Hiç ' de; 'kör ile gören bir olur mu, yahut zulümât [karanlıklar] ile nûr bir olur mu? Yoksa Allah'a, O'nun halkı [yaratış] gibi mahlûkat yaratan şerikler [ortaklar] buldular da halk kendilerine müteşabih mi oldu?' 'Allah' de; 'herşeyin hâlikı [yaratıcısı] ve O öyle vâhid, öyle kahhar!'

17. Yukarıdan bir su indirdi de vâdiler kendi miktarınca sel oldu; sel de yüze çıkan bir köpük yüklendi. Bir zînet veya bir metâ [eşya] yapmak için ateşte üzerini körükledikleri madenlerden de onun gibi bir köpük vardır! İşte Allah, hak ile bâtılı böyle çarpıştırır, amma köpük atılır gider, nâsa [insanlara] menfaati olan ise arz'da kalır! İşte Allah, emsâli böyle darbeder!

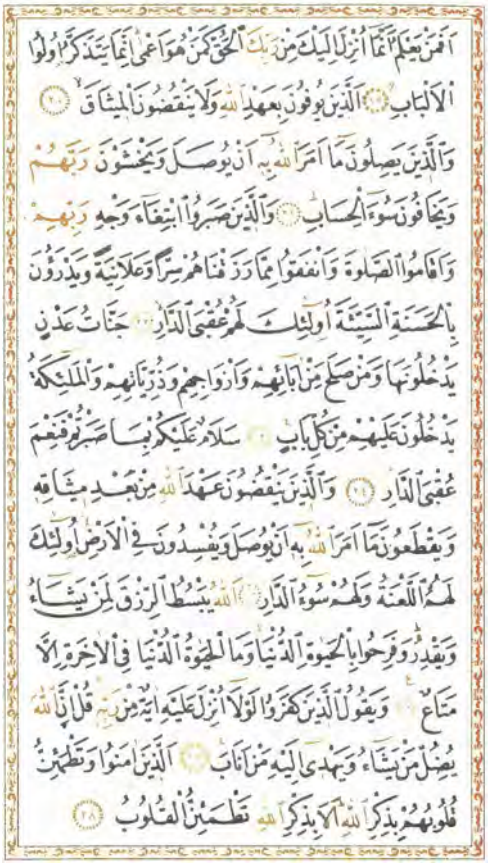
18. Rablerinin emrine icabet edenlere daha güzeli var; ona icabet etmeyenler ise, arz da bulunanın cemîisi [tamamı], bir misli de beraber kendilerinin olsa, hepsini fidye-i necât [kurtuluş akçesi] olarak -verirlerdi. işte onlar, hesabın kötüsü onlar içindir, me'vaları da [varacakları yer de] cehennemdir ve o ne fena yataktır!

Bkz. Yunus/32, an: 3

"Allah'ın yarattığı ile onlarınki fark olunmayacak derecede birbirine benzedi de şüphede mi kaldılar?" (IV/2974)

İşte Allah böyle temsîl ve tasvîr yapar!" (IV/2975)

Bkz. Bakara/5, an: 10

19-22. Şimdi, rabbinden sana indirilenin hakîkaten hak olduğunu bilir kimse, âmâ olan gibi olur mu? Fakat onu ancak akıl ve vicdanı temiz olanlar idrâk eder! Onlar ki Allah'ın ahdine vefâ ederler ve misâkı bozmazlar ve onlar ki Allah'ın riayet edilmesini emrettiği hukuka riayet ederler, rablerine saygı besler ve hesabın kötülüğünden korkarlar ve onlar ki mevlâlarının rızasına ermek için sabretmekte, namazı dürüst kılmakta, kendilerine verdiğimiz rızıklardan gizli-açık infak eylemektedirler ve seyyieyi hasene [kötülüğü iyilik] ile defederler! İşte bunlar, dünya yurdunun ukbâsı onlara!

23-24. Adn cennetleri... onlara girecekler; atalarından ve zevcelerinden ve zürriyetlerinden salih olanlar da beraber... Öyle ki melekler her kapıdan üzerlerine girerek diyecekler: 'Selâm sizlere, sabrettiğiniz için! Bakın, ne güzel yurdun ukbâsı!'

25. Amma Allah'ın ahdini mîsak ile tevsîk ettikten sonra nakzeden-ler ve Allah'ın raptedilmesini emrettiği rabıtaları koparanlar ve yeryüzünü fesada verenler, işte bunlar, lânet onlara ve yurdun kötüsü onlara!

26. Allah dilediği kimseye rızkı genişletir, daraltır da... Onlar ise dünya [alçak] hayat ile ferahlanmaktalar. Halbuki dünya hayat, ahiret'in yanında bir yol azığından ibarettir!

27-28. Yine o küfredenler diyorlar ki: 'Ona rabbinden bir ayet [mu'cize] indirilseydi ya!' De ki: 'Hakîkat, Allah dilediği kimseyi şaşırtıyor, kim de gönül verirse kendine hidayet buyuruyor! Onlar ki iman etmişlerdir ve kalpleri Allah'ın zikri ile yatışır; evet, Allah'ın zikriyledir ki kalpler yatışır!'

---

1) Krş. Bakara/27, an: 3 ve Ra'd/25

2) "Dünya yurdunun akibeti, sonunda varacağı ahiret saadeti onlara mahsustur!" (IV/2979)

3) Bkz. Bakara/27, an:3

4) Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1

5) Burada *zikrullah* (Allah'ın zikri) ile kastolunmaktadır: "Onlar iman etmek için *Kur'an*'dan daha büyük ve daha fayda verici bir *ayet* ve *mu'cize* olamayacağını bilirler. Kalpleri bununla itminan bulur da değil, *ilzam* ifade edecek ve dolayısıyla imanın vereceği faydayı veremeyecek olan zorlama ayetleri (mu'cizeleri) gözetmezler!" (IV/2983). Kur'an'ın tezkirâtıyla 'ı zikretmeyen ve bununla itminan bulmayan kalplerin hiçbir ayetle (mu'cizeyle) itminan bulmalarına imkan yoktur! (IV/2985)

29. Onlar ki iman etmişlerdir ve salih ameller işlemektedirler; ne hoş, tubâ [hayr u saadet] onların, istikbal güzelliği onların!

30. İşte seni böyle kendilerinden evvel nice ümmetler geçmiş olan bir ümmet içinde gönderdik ki onlar Rahmân'a küfrederlerken, sen onlara karşı sana vahyettiğimiz Kitab'ı okuyasın! De ki: "O Rahmân benim rabbim, O'ndan başka ilâh yok! Ben O'na dayandım, tevbem de O'nadır!'

31. Bir Kur'an, onunla dağlar yürütülse veya onunla arz parçalansa veya onunla ölüler konuşturulsa... Fakat bütün emr Allah'ın![1] Daha iman edenler, kâfirlerden ümidi kesip anlamadılar mı ki Allah dileseydi elbette insanlara hep birden hidayet buyururdu!? O küfredenler, onların kendi san'atlarıyla[2] başlarına musibet inip duracak veyahut yurtlarının yakınına konacak; nihayet Allah'ın va'di gelecek! Herhalde Allah miâdını şaşırmaz [sözünden caymaz]!

32. Kasem olsun ki senden evvelki peygamberlerle istihza[3] edildi de ben o küfredenlere bir müddet meydan verdim, sonra da tuttum ikaba çektim! O vakit ikabım [azabım] nasıl oldu?

33. Böyle her nefsin bütün kazancıyla üzerinde kâim [gözetici ve hâkim] olan zâta küfredilir mi? Tuttular Allah'a şerikler [ortaklar] koştular. De ki: 'Söyleyin bakalım onların isimlerini! Ya O'na bu arz'da bilmediği birşey mi haber vereceksiniz, yoksa mânâsı yok sırf zâhirî bir lâf mı?' Doğrusu küfre saplananlara mekirleri[4] hoş gösterildi ve hak yolundan saptırıldılar. Her kimi de Allah saptırırsa, artık onu yola getirecek yoktur!

34. Onlara dünya [alçak] hayat'ta bir azap vardır, ahiret azabı[5] ise elbet daha zorlu! Onları Allah'tan vikaye edecek de [koruyacak da] yoktur!

---

1) "Maddî-manevî bütün kudret ve tesir Allah'ındır" (IV/2990)
2) Bu kelimenin kullanımı ile ilgili olarak bkz. Mâide/14, an:1
3) Bkz. Bakara/15, an:6
4) Bkz. Âlu İmran/54, an:2
5) Bkz. Bakara/86, an:4; Mülk/5, an:1

35. Muttakîlere va'dolunan cennetin temsili; altından ırmaklar akar, yemişleri dâim, sayesi [gölgesi] de... Bu, işte takva yolunu tutanların ukbâsı [akibeti], kâfirlerin ukbâsı ise ateş!

36. Bir de kendilerine kitab verdiklerimiz, sana indirilen bu Kur'an ile ferah duyuyorlar, Ahzâb'dan bazısını inkâr eden de var! De ki: 'Ben ancak Allah'a kulluk etmekle ve O'na şirk koşmamakla emrolundum; ben O'na davet ederim, varacağım O!'

37. Ve işte biz o Kur'an'ı, böyle arabiyyen hâkim olmak üzere indirdik! Kasem olsun ki eğer sen sana vahiyle gelen bu ilimden sonra onların hevalarına uyacak olursan, sana Allah'tan ne bir velî vardır, ne de vikaye edecek [koruyacak]!

38. Kasem olsun ki biz senden evvel de rasûller gönderdik; onlara da hem zevceler verdik, hem zürriyet! Hiçbir rasûl'ün ise, Allah'ın iznine iktiran etmedikçe bir ayet getirmek haddi değildir! Her ecel için bir yazı vardır!

39. Allah dilediğini mahv ü isbat da eder ve umm'ul-kitab O'nun nezdindedir!

40. Onlara yaptığımız vaîdin bazısını sana muhakkak göstersek de yahut seni vefat ettirsek de her halde belâğ [tebliğ] sana, hesap bizedir!

41. Ya görmüyorlar mı da biz o arz'ı etrafından eksiltip duruyoruz? Ve Allah öyle hükm ü hükümet eder ki hükmünü takip edecek yoktur, hem O çok serî hesaplıdır!

42. Evet, onlardan evvelkiler de mekrettiler; fakat binnetice [sonunda] bütün mekr Allah'ındır! O bilir her nefis ne kesbediyor!? Yarın kâfirler de bilecek ki o yurdun ukbâsı [akibeti] kimin!?

1) Bkz. Bakara/2, an: 3
2) *Ahzab'danda*: 'Ehl-i Kitab'ın Rasûlullah'a karşı husumet ve düşmanlıkta birleşip, bir diğerine muhalif hizibler teşkil eden muhtelif fırkalarından da...'(IV/2996 ve *Hizib* için bkz. Mâide/56, an:3)
3) Bkz. Yusuf/2, an: 4
4) Haber verilen o va'dve tehdidlerden her biri bir vakit ve bir süre iledir ve her vakit ve sürenin Allah katında ayrı ayrı bir yazısı vardır! (IV/3001)
5) Krş. Alu İmran/7, an: 3
6) "Allah'a, peygamberlerine, kitablarına, mü'minlere karşı hileler yaptılar, entrikalar çevirdiler". (IV/3005 ve bkz. Âlu İmran/54, an: 2, Yusuf/102 an: 5, Ra'd/33)

43. O küfretmekte olanlar 'Sen bir mürsel değilsin!' diyorlar. De ki: 'Benimle sizin aranızda şahid olarak Allah yeter, bir de nezdinde kitab ilmi bulunan!'

14. İbrâhim Suresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur. 52 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. *Elif, Lâm,* Ra. Bir kitab ki sana indirdik, insanları rablerinin izniyle zulmetlerden [karanlıklardan] nûra çıkarasın diye; doğru[ca] O azîz- hamîd'in yoluna ki bütün izzet ve hamd O'nun/o Allah'ın ki göklerde ne var, yerde ne varsa hep O'nun! Şiddetli bir azaptan da veyl kâfirlere! Onlar ki dünya [alçak] hayat'ı sever, ahiret'e tercih ederler de Allah yolundan çevirirler ve onun eğrilmesini isterler. İşte bunlar çok uzak bir dalâl içindedirler!

4 Ve biz her gönderdiğimiz rasûlü, ancak bulunduğu kavminin diliyle gönderdik ki onlara iyi beyan etsin; sonra da Allah dilediğini dalâlette bırakır, dilediğini de hidayete erdirir ve öyle azîz-hakîm O!

5. Celâlim hakkı için, ayetlerimizle Musa'yı gönderdik ki 'Kavmini zulümâttan nûra çıkar ve onlara Allah günleri ile öğüt ver diye! Şüphesiz ki bunda çok ayetler vardır; çok sabırlı, çok şükredici her kimse için!

---

1) 'Sen Allah tarafından gönderilmiş bir rasûl/elçi değilsin!' diyorlar. (IV/3006)
'Bir *hakîm-i arabî* olan bu Kitab, bu Kur'an, risaletime başlı başına bir delildir! Ancak bunun böyle olduğunu bilmek için Kitab'ın ilmine sahip olmak gerekir!'veya 'Hatta bundan evvelki kitablarda (Tevrat ve İncil'de) dahi *risalet-i muhammediyye*'yi müjdeleyen deliller vardır. Bunları hakkıyla bilen ve ilmine sahip olup da taassuba ve hevâya tâbi olmayan insaf sahibi ehl-i kitab âlimleri de buna şehadet ettiler! (IV/3007)

2) Bkz. Bakara/86, an:4;Mülk/5, an:1

3) Bkz. Yunus,/32, an:3

4) "Tarihte ümmetlerin başından geçen ve doğrudan doğruya Allah'ın kudretini gösteren, *Allah* dedirten acı veya tatlı mühim olayları anlatarak öğüt ver"veya "Allah'ın nimetlerini, belâlarını hatırlatarak va'z u nasihat et!" (V/3015)

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنجَاكُم
مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ وَيُذَبِّحُونَ
أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَاءٌ
مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٦﴾ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ
لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ﴿٧﴾ وَقَالَ
مُوسَىٰ إِن تَكْفُرُوا أَنتُمْ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ
لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٨﴾ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ
قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ
إِلَّا اللَّهُ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ
فِي أَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ وَإِنَّا
لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٩﴾ قَالَتْ رُسُلُهُمْ
أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ
لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى قَالُوا
إِنْ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ
يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾

6. Ve o vakit Musa, kavmine dedi ki: 'Allah'ın üzerinizdeki nimetini anın! Bir vakit sizi Âl-i Firavun'dan kurtardı, sizi azabın kötüsüne peyliyorlardı [sürüklü-yorlardı] ve oğullarınızı boğazlayıp, kadınlarınızı diri tutmak istiyorlardı ve bunda rabbinizden size azîm [büyük] bir imtihan var[dı]!'

7. Ve düşünün ki rabbiniz şöyle ilân buyurdu: 'Celâlim hakkı için, şükrederseniz elbette size artırırım ve eğer nankörlük ederseniz, haberiniz olsun ki azabım çok şiddetlidir!'

8. Musa dedi ki: 'Siz ve bütün arz'da bulunanın cemîisi [hepiniz] küfran [nankörlük] etseniz, şu muhakkak ki Allah hepinizden müstağni ve zâtında hamîd bir ganî'dir!'

9. Size önünüzden geçenlerin haberleri gelmedi mi? Kavm-i Nuh'un, Ad'ın ve Semûd'un ve daha onlardan sonrakilerin ki tafsillerini ancak Allah bilir! Onlara rasûlleri beyyinelerle [açık delillerle] geldiler de ellerini ağızlarına ittiler ve 'Biz' dediler; sizin gönderildiğiniz şeyi tanımıyoruz ve biz, sizin bizi davet ettiğiniz şeyden kuşkulu bir şek içindeyiz'.

10. Rasûlleri 'Hiç' dediler; 'gökleri ve yeri yaratan Allah'ta şek [şüphe] edilir mi? O sizi günahlarınızı mağfir etetmek için çağırıyor ve müsemma bir ecele [muayyen bir vakte] kadar size müsaade ediyor'. 'Siz' dediler; 'bizim gibi bir beşersiniz, bizi babalarımızın taptıklarından çevirmek istiyorsunuz. O halde bize sultası açık bir burhan getiriniz!'

1) Bkz. Bakara/49, an:1-3
2) 'Musa dedi ki' ibaresi basımda esas alınan metinde yoktur. Dizgi sırasında düştüğünü tahmin ettiğimiz bu ibare - Kur'an'da karşılığı bulunduğundan - tarafımızdan ve parentez içine alınmadan konulmuştur. [D.C]
3) 'Öfkelerinden parmaklarını ısırdılar' veya 'Bütün kuvvetleriyle o peygamberlerin ağızlarını tutmaya, onları susturmaya çalıştılar' ya da 'O peygamberlerin kendilerine uzatılan yardım ellerini ve hidayetlerini ağızlarıyla reddettiler, öpecek yerde ısırdılar'. (V/3019)
4) Bkz. Hûd/96, an:3

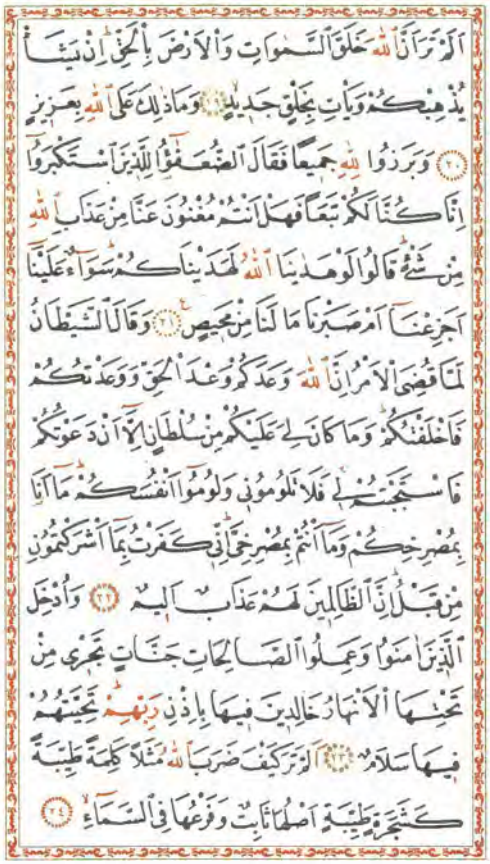
11-12. Rasûlleri onlara 'Evet' dediler; 'biz, sizin gibi bir beşerden başka bir şey değiliz ve lâkin Allah kullarından dilediğine nimetini ihsân buyurur ve Allah'ın izni olmadıkça size bir sulta ve burhan getirmek bizim haddimiz değildir ve hep Allah'a tevekkül etmelidir [dayanıp güvenmelidir] onun için mü'minler! Ve biz neyimize Allah'a mütevekkil olmayalım ki O bizlere yollarımızı dosdoğru gösterdi ve elbette bize yaptığınız ezalara karşı sabredeceğiz ve hep Allah'a tevekkül etmelidir onun için mütevekkiller!'

13-14. Küfredenler de rasûllerine dediler ki: 'Mutlak ve mutlak sizi toprağımızdan çıkarırız, yahut ki milletimize [dinimize] dönersiniz!' Rableri de onlara şöyle vahiy verdi ki: 'Muhakak ve muhakkak zâlimleri ihlâk [helâk] edeceğiz ve arkalarından sizi o arz'a iskân eyleyeceğiz [yerleştireceğiz]! Bu, içte makamımdan korkana, vaîdimden [tehdidimden] korkana va'dim!'

15-17. Hem fütûhat istediler, hem de haib oldu her cebbar-ı anîd! Arkasından [da] cehennem! Neler olacak ve irin suyundan sulanacak, yutmaya çalışacak, boğazından geçiremeyecek, her taraftan ona ölüm gelecek, halbuki ölmeyecek; arkasından da galiz [şiddetli] bir azap!

18. Rablerine küfredenlerin meseli şudur: 'Amelleri bir küle benzer ki onu fırtınalı bir günde rüzgâr şiddetle savurmaktadır; kazandıklarından hiçbir şeyellerine geçmez!' İşte budur, asıl o uzak dalâl!'

1) Bkz. Hûd/96, an:3
2) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1
3) "... hem de her *zorba-inatçı* hüsrana uğradı, arzuve emeline nâil olamadı".
4) Bkz. Yunus/32, an:3

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ إِن يَشَأْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٩﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٍ
﴿٢٠﴾ وَبَرَزُوا۟ لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟
إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ ٱللَّهِ
مِن شَىْءٍ ۚ قَالُوا۟ لَوْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ لَهَدَيْنَٰكُمْ ۖ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ
أَجَزِعْنَآ أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ ﴿٢١﴾ وَقَالَ ٱلشَّيْطَٰنُ
لَمَّا قُضِىَ ٱلْأَمْرُ إِنَّ ٱللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ ٱلْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ
فَأَخْلَفْتُكُمْ ۖ وَمَا كَانَ لِىَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍ إِلَّآ أَن دَعَوْتُكُمْ
فَٱسْتَجَبْتُمْ لِى ۖ فَلَا تَلُومُونِى وَلُومُوٓا۟ أَنفُسَكُم ۖ مَّآ أَنَا۠
بِمُصْرِخِكُمْ وَمَآ أَنتُم بِمُصْرِخِىَّ ۖ إِنِّى كَفَرْتُ بِمَآ أَشْرَكْتُمُونِ
مِن قَبْلُ ۗ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٢﴾ وَأُدْخِلَ
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن
تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ ۖ تَحِيَّتُهُمْ
فِيهَا سَلَٰمٌ ﴿٢٣﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً
كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٢٤﴾

19-20. Görmedin mi Allah gökleri ve yeri hak ile yaratmış? Dilerse sizi giderir, yepyeni bir halk getirir ve Allah'a göre bu ehemmiyetli birşey değildir!

21. Bir de hepsi toplanarak Allah'ın huzuruna çıkmışlardır, zuafâ kısmı [zayıf olanlar], büyüklük taslayanlara şöyle demektedirler: 'Bizler sizlere tâbi idik; şimdi siz bizden Allah'ın azabından zerrece birşey defedebiliyor musunuz?' 'Eğer' demişlerdir; 'Allah bize hidayet verse idi, elbette sizi hidayete erdirirdik. Şimdi bizler sızlansak da sabretsek de müsavidir; bizim için kurtuluş yok!'

22. İş bitince Şeytan da der ki: 'Doğrusu Allah size hak va'di va'd buyurdu; ben de bir va'd yaptım, size yalan çıktım! Mâmafih benim size karşı bir sultam yoktu; ancak sizi davet ettim, siz de bana icabet eylediniz. O halde beni levmetmeyiniz [kınamayınız], nefislerinizi levmediniz! Ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtarmazsınız. Ben sizin bundan evvel beni şerik [ortak] koşmanızı tanımadım. Her halde zâlimlerin hakkı elîm [gayet acı] bir azaptır!'

23. İman edip, salih salih ameller işleyenler ise, altından ırmaklar akar cennetlere konulmuşlardır, rablerinin izniyle orada muhalled [ebedî] olarak kalacaklardır; tahiyyeleri [sağlık temennileri] orada selâm'dır!

24. Gördün â, Allah nasıl bir temsil yaptı hoş bir kelimeyi; 'hoş bir ağaç gibi ki kökü sâbit, dalı semada...

25. ...yemişlerini rabbinin izniyle her dem verir!' Ve Allah insanlara böyle temsiller yapar ki kavrayıp düşünsünler!

26. Habîs [kötü] bir kelimenin temsili de habîs bir ağaç gibidir ki toprağın üstünden cüsselenmiş, kararı yoktur!

27. Allah[1] iman edenleri hem dünya'da, hem ahiret'te sabit söz ile tesbit buyurur [dektekler]; haksızlık edenleri ise şaşırtır ve Allah ne isterse yapar!

28-29. Bakmaz mısın onlara ki Allah'ın nimetini küfre değiştiler ve kavimlerini helâk yurduna kondurdular; cehenneme... yaslanırlar ona, o ise ne fena makardır [duraktır]!

30. Ve Allah'ın yolundan saptırmak için, Allah'a menendler uydurdular. De ki: 'Keyfinize bakın, çünkü gidişiniz ateşedir!'

31. Söyle o iman etmiş olan kullarıma; namazı kılsınlar ve kendilerini merzûk kıldığınız şeylerden gizli ve açık infak etsinler, öyle bir gün gelmeden evvel ki onda ne alım-satım var, ne dostluk!

32-33. Allah öyle bir ilâhtır ki gökleri ve yeri yarattı ve yukarıdan bir su indirdi de onunla size rızk için türlü semereler [ürünler] çıkardı ve emriyle denizde cereyan etmek için size gemileri musahhar [emrinize âmade] kıldı, size nehirleri de müsahhar kıldı vesizin için birbiri ardınca şems ü kamer'i müsahhar kıldı, yine sizin için leyl ü nehar'ı [gece ve gündüzü] müsahhar kıldı...

1)Bkz. Bakara/243,an:2
2)Bkz. Bakara/22 ve 165,an:1
3)Krş. Bakara/3-4,an:5-6
4)Bkz. Ra'd/2,an:2;Câsiye/13,an:5
5) Krş. Bakara/164;Câsiye/13,an:5

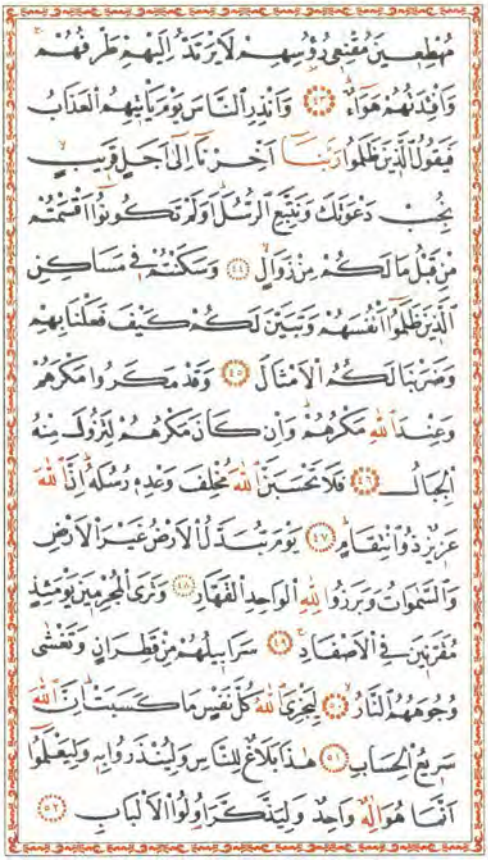

وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ ٱللَّهِ
لَا تُحْصُوهَآ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ
رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَٱجْنُبْنِى وَبَنِىَّ أَن نَّعْبُدَ
ٱلْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ فَمَن تَبِعَنِى
فَإِنَّهُۥ مِنِّى ۖ وَمَنْ عَصَانِى فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٦﴾ رَّبَّنَآ
إِنِّىٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِى بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ
عِندَ بَيْتِكَ ٱلْمُحَرَّمِ ۙ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱجْعَلْ أَفْـِٔدَةً
مِّنَ ٱلنَّاسِ تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ وَٱرْزُقْهُم مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ
يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ رَبَّنَآ إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِى وَمَا نُعْلِنُ ۗ وَمَا يَخْفَىٰ
عَلَى ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٣٨﴾ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى
وَهَبَ لِى عَلَى ٱلْكِبَرِ إِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ ۚ إِنَّ رَبِّى لَسَمِيعُ
ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٩﴾ رَبِّ ٱجْعَلْنِى مُقِيمَ ٱلصَّلَوٰةِ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۚ رَبَّنَا
وَتَقَبَّلْ دُعَآءِ ﴿٤٠﴾ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ
يَوْمَ يَقُومُ ٱلْحِسَابُ ﴿٤١﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ غَٰفِلًا عَمَّا يَعْمَلُ
ٱلظَّٰلِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٤٢﴾

34 ... Hem size istediğiniz şeylerin hepsinden verdi; öyle ki Allah'ın nimetini saysanız onu bitiremezsiniz. Her halde insan çok zâlim, çok nankör!

35-41. Bir de İbrahim'in dediği vakti an: 'Rabbim! Bu beldeyi emin kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak bulundur! Rabbim! Çünkü onlar insanlardan bir çoğunu şaşırttılar. Bundan böyle kim benim izimce gelirse, işte o bendendir, kim de bana isyan ederse, artık sen gafûr'sun, rahîm'sin! Yâ rabbena! Ben, zürriyetimden bazısını senin beyt-i muharrem'inin [Kâbe'nin] yanında, ekin bitmez bir vâdide iskân ettim [yerleştirdim]; yâ rabbena! Namazı ikame etsinler diye... Bundan böyle insanlardan birtakım gönülleri onlara doğru akıt ve onları hasılâttan [ürünlerden] merzûk buyur, gerek ki şükrederler. Yâ rabbena! Biz ne gizliyoruz ve ne ilân ediyoruz, her halde sen bilirsin ve ne yerde ne gökte hiçbir şey Allah'a karşı gizli kalmaz! Hamd o Allah'a ki bana ihtiyarlık halimde İsmail'i ve İshak'ı ihsân buyurdu. Şüphe yok ki rabbim her halde duayı işitiyor. Rabbim! Beni namaza müdavim kıl, zürriyyetimden de... Yâ rabbena! Hem [de] duâmı kabul buyur! Yâ rabbena! Mağfiret buyur bana ve anama babama ve bütün mü'minlere, hesap başa dikileceği gün!'[1]

42. Bunları an ve sakın Allah'ı zâlimlerin yaptıklarından gafil sanma! Onları O, ancak öyle bir güne tehir eder ki o gün gözler belerir [dehşetten dona kalır]...

1 | Hz. İbrahim'in bu duasını krş, Bakara/126-129

43. ... Başlarını dikerek koşarlar, nazarları [bakışları] kendilerine dönmez ve yüreklerinin içi bomboş hava kesilmiştir.

44. Hem inzâr ile haber ver insanlara o azabın geleceği günü! O vakit diyecek ki o zulmedenler; 'Yâ rabbena! Bizi yakın bir ecele [süreye] tehir buyur [da] davetine icabet edelim ve peygamberlerin izince gidelim!' Hani ya bundan evvel yemin etmiş değil miydiniz, sizin için zeval yoktu ya?

45. Siz de o kendilerine zulmedilmiş olanların meskenlerine sâkin oldunuz [yerleştiniz]; onlara nasıl yaptı ise, sizce tebeyyün etti [açığa çıktı] ve size emsâl gösterdik.

46. Filhakîka onlar mekirlerini yaptılar, Allah indinde de onlara mekir var, isterse onların mekirleri dağları yerinden oynatacak olsun!

47. O halde sakın Allah'ı, peygamberlerine olan va'dine hulf eder [sözünden cayar] sanma! Şüphesiz Allah azîz'dir, intikamı vardır!

48-51. O gün ki arz başka arz'a tebdîl olunur, semavat da... ve hep o vâhid-kahhâr olan Allah için fırlarlar; ve görürsün mücrimleri o gün, birbirlerine çatılı çatılı bukağılardadırlar, gömlekleri katran ve yüzlerini ateş kaplıyor; çünkü Allah her nefsi kazandığıyla cezalandıracak! Haberiniz olsun ki Allah'ın hesabı serîdir!

Bu, işte insanlara beliğ bir tebliğdir; hem bununla inzâr edilsinler, hem O'nun ancak bir tek ilâh olduğunu bilsinler, hem de öğüt alsın akl ü vicdanı temiz olanlar!

1) Bkz. Bakara/6, an:1
2) Krş. Ra'd/42, an:6
3) Yani kıyamet kopar, bu dünya'nın arzve semavâtı yerine ahiret'in arzve semavâtı kurulur. (V/3032)

15. Hicr Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

99 Âyettir.

Bismillahirrâhmânirrahîm

1. *Elif Lâm, Ra.* Bu, işte sana Kitab'ın ve bir kur'an-ı mübîn'in ayetleri!

2-3. Bir zaman olur, küfredenler arzu çekerler ki müslüman olsa idiler. Bırak onları yesinler içsinler, zevk etsinler; emel kendilerini eğleye dursun, sonra bilecekler!

4-5. Biz hiçbir memleketi -her halde malûm bir yazısı olmaksızın- helâk etmedik. Hiçbir ümmet ecelini ne sebkeder, ne de geriletebilirler.

6-7. Bir de 'Ey o kendisine zikir indirilmiş olan!' dediler; 'mutlakâ sen mecnûnsun. Getirsene o melâikeyi, sâdıklardan isen!'

8-9. Biz o melâikeyi ancak hak ile indiririz ve o vakit onlara göz açtırılmaz! Şüphe yok o zikri biz indirdik biz! Her halde biz onu muhafaza da edeceğiz!

10-11. Celâlim hakkı için, senden önce evvelkilerin şîaları içinde de rasûller gönderdik ve onlara hiçbir rasûl gelmiyordu ki onunla istihza [alay] eder olmasınlar!

12-13. Biz ona mücrimlerin kalplerinde böyle bir sülûk veririz; ona iman etmezler, halbuki önlerinde evvelkilerin sünneti geçmiştir.

14-15. Üzerlerine semadan bir kapı açsak da orada urûc ediyor [inip çıkıyor] olsalar, diyeceklerdi ki: 'Her halde gözlerimiz döndürüldü, belki biz büyüye tutulmuş bir kavimiz!'

1) "İlahi bir sırrı muhtevi olan bu sûre, bu harfler..." (V/3037)
2) "Kur'an'ı tanımayanlar, bu Kitab'ın Allah tarafından indirilmiş olduğunu inkâr edenler..." (V/303)
3) *Malûm:* unutulmaz ve gaflet olunmaz ve dolayısıyla ileri geri şaşmaz! (V/3039)
4) "O yazıda tayin edilmiş vaktinden önce helâk olmaz, geri de kalmazlar". (V/3039)
5) Kâfirler alay maksadıyla bu şekilde hitap etmişlerdir, yoksa Hz. Peygamber'e zikir indirilmiş olduğuna inandıklarından değil! (V/3040 ve krş. Şuarâ/2)
6) *'Mecnûnsun'*/seni cin tutmuş, delirmişsin! (V/3041)
7) 'Onu': 'O zikri/Kur'an'ı veya 'Hz. Muhammed'i'. (V/3042)
8) 'Önceki kavimler, ümmetler'. *Şîa* bir kimsenin arkasında izince giden taraftarları, takipçileri demektir. (VI/4060 ve krş. En'âm/159, an:1)

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٦﴾ وَحَفِظْنَاهَا
مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ
مُبِينٌ ﴿١٨﴾ وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا
مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ ﴿١٩﴾ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ
لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا
نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴿٢١﴾ وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَأَنْزَلْنَا
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ
وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ
مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ
يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ
مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ
وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ
مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي
فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ
إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ أَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣١﴾

Şânım hakkı için, biz semada burçlar yaptık ve onu ehl-i nazar [bakanlar] için tezyin eyledik [süsledik, donattık], hem onu her şeytan-ı racîm'den hıfzettik [koruduk]; ancak kulak hırsızlığı eden olur, onu da parlak bir şihab [açık bir alev] takip etmektedir.

Arz'ı da meddettik ve ona ağır baskılar bıraktık ağır baskılar bıraktık ve onda mevzun bir şeyden bitirdik; hem sizin için, hem sizin râzıkı olmadığınız kimseler için onda geçimlikler husûle getirdik!

Hiçbir şey yoktur ki bizim yanımızda hazineleri olmasın; fakat biz onu ancak malûm bir miktar ile indiririz.

Bir de aşılayıcı rüzgârlar gönderdik de semadan bir kadr [ölçü] ile bir su indirip sizi onunla suvardık. Onu hazinelerde tutan da siz değilsiniz.

Her halde biz mutlak hem bir hayat veririz, hem öldürürüz, hepsine vâris de biziz!

Kasem olsun ki içinizden öne geçmek isteyenler de malûmumuz, geri kalmak isteyenler de malûmumuz ve hakîkat rabbin, O onları hep haşredecek; hakîkat, O hakîm'dir, alîm'dir!

Filhakîka biz insanı bir salsâl'den [kuru çamurdan], mesnûn bir balçıktan yarattık! Cann, onu da bundan evvel nâr-i semûm'dan yaratmıştık!

Ve düşün o vakti ki rabbin melâikeye 'Ben' demişti; 'salsâl'den, mesnûn bir balçıktan bir beşer halkedeceğim [yaratacağım]. Binaenaleyh onu tesviye ettiğim [muntazam bir insan kıvamına koyduğum] ve içine ruhumdan nefh eylediğim [üflediğim] vakit, derhal onun için secdeye kapanın!'

Onun üzerine melâike, hepsi toptan secde ettiler; ancak İblis secde edenlerle beraber olmaktan ibâ eyledi [kaçındı]!

: a) Şeytan ; atar, indî hükümler verir, gayb taşlar, yalan söyler, iftira eder, sözü geçen müstehzîler gibi söver, tahrik eder, fırsat bulursa haksızca katleder. b) Şeytan ; tardedilmiş, lânetlenmiştir, taşlanmış, kovalanmış, kovulmuştur. (Bkz. V/3048-3049)

'Sündürüp serdik/yaydık döşedik'. (V/3052 ve krş. Ra'd/3)

'Mütenasib' veya 'tartılı'. (V/3052)

'Yağmur yağdırdık da onu size sunduk'. (V/3052)

: mütegayyir/değişken, mahkûk/sürtülmüş, kazınmış, masbûh/dökülmüş, musavver/bir sûret ve misâl üzere şekil verilmiş. Diyebiliriz ki insan tohumu olan nutfedir. Filvâki nutfe her mânâsıyle "dur! (V/3056/3058)

" cinsini teşkil eden gizli mahlûku da şiddetli ateşinden yaratmıştık". : nüfuz edici, zehirleyici, yakıcı ateş. (V/3059)

قَالَ يَٰٓإِبۡلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ۝٣٢ قَالَ لَمۡ أَكُن
لِّأَسۡجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقۡتَهُۥ مِن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ ۝٣٣
قَالَ فَٱخۡرُجۡ مِنۡهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٞ ۝٣٤ وَإِنَّ عَلَيۡكَ ٱللَّعۡنَةَ إِلَىٰ
يَوۡمِ ٱلدِّينِ ۝٣٥ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ ۝٣٦ قَالَ فَإِنَّكَ
مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ ۝٣٧ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡوَقۡتِ ٱلۡمَعۡلُومِ ۝٣٨ قَالَ رَبِّ بِمَآ
أَغۡوَيۡتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَأُغۡوِيَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ ۝٣٩
إِلَّا عِبَادَكَ مِنۡهُمُ ٱلۡمُخۡلَصِينَ ۝٤٠ قَالَ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ
مُسۡتَقِيمٌ ۝٤١ إِنَّ عِبَادِي لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٌ إِلَّا
مَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡغَاوِينَ ۝٤٢ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوۡعِدُهُمۡ أَجۡمَعِينَ ۝٤٣
لَهَا سَبۡعَةُ أَبۡوَٰبٖ لِّكُلِّ بَابٖ مِّنۡهُمۡ جُزۡءٞ مَّقۡسُومٌ ۝٤٤
إِنَّ ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٖ وَعُيُونٍ ۝٤٥ ٱدۡخُلُوهَا بِسَلَٰمٍ
ءَامِنِينَ ۝٤٦ وَنَزَعۡنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنۡ غِلٍّ إِخۡوَٰنًا عَلَىٰ سُرُرٖ
مُّتَقَٰبِلِينَ ۝٤٧ لَا يَمَسُّهُمۡ فِيهَا نَصَبٞ وَمَا هُم مِّنۡهَا بِمُخۡرَجِينَ ۝٤٨
نَبِّئۡ عِبَادِيٓ أَنِّيٓ أَنَا ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ۝٤٩ وَأَنَّ عَذَابِي
هُوَ ٱلۡعَذَابُ ٱلۡأَلِيمُ ۝٥٠ وَنَبِّئۡهُمۡ عَن ضَيۡفِ إِبۡرَٰهِيمَ ۝٥١

32. 'Yâ İblis!' dedi; 'sen niye secde edenlerle beraber olmadın?'

33 'Benim' dedi; 'bir salsâl'den, bir mesnûn balçıktan yarattığın bir beşere secde etmem kabil [mümkün] değildir!'

34.35. 'O halde' dedi; 'çık oradan, çünkü sen racîmsin [kovuldun] ve bu lânet, ceza gününe kadar üzerindedir'.

36. 'Rabbim!' dedi; 'öyle ise, bana onların ba'solunacakları [dirilecekleri] güne kadar mühlet ver'.

37-38 'Haydi' dedi; 'sen vakt-i malûm gününe kadar mühlet verilenlerdensin'.

39-40. 'Rabbim!' dedi; 'beni azdırmana [karşılık] kasem ederim ki her halde ben onlar için arz'da tezyinât yapacağım ve hepsini iğvâ edeceğim [azdıracağım]; ancak içlerinden ihlâs verilen kulların müstesna!'

41-42. 'Bu' dedi; 'bir cadde, taahhüd ederim dosdoğru! Hakîkat o kullarım, senin onlar üzerine bir sultan [kudret ve saltanatın] yoktur, ancak azgınlardan sana uyanlar başka!'

43-44. Elbet bunların da hepsinin mev'idleri [varacakları yer] şüphesiz cehennem; onun yedi kapısı vardır, her kapıya onlardan bir cüz-i maksum!

45-48. Elbette muttakîler cennetler, pınarlar içinde!'Girin onlara, selâmetle emînemîn!'Sînelerindeki kinleri soymuşuzdur da ihvan [dostlar, ahbablar] olarak köşkler üzere karşı karşıya otururlar. Orada kendilerine hiçbir zahmet dokunmaz, onlar oradan çıkarılacak da değildirler.

49-50. Haber ver kullarıma ki hakîkat ben, benim öyle gafûr, öyle rahîm! Bununla beraber azabım da azab-ı elîm [gayet acı bir azap]!

51. Hem onlara İbrahim'in misafirlerinden bahset!

Bkz. Hicr/26, an: 5

Bkz. Hicr/17, an:1

"... ki her kapı için onlardan (o azgınlardan) bir cüz taksim olunmuştur". (V/3065)

"Muttakiler /Şeytan'a uymaktan sakınanlar, küfür ve isyandan korkanlar". (V/3066 ve krş. Bakara/2, an: 3)

52. O vakit ki yanına girdiler de 'selâm' dediler. 'Biz' dedi; 'sizden cidden korkuyoruz'.

53. 'Korkma!' dediler; 'biz sana alîm bir oğul tebşîr ediyoruz [müjdeliyoruz]'.

54. 'Beni mi' dedi; 'tebşîr ettiniz? Bana ihtiyarlık gelip çatmışken artık beni ne suretle [nasıl] tebşîr edersiniz?'

55. 'Seni' dediler; 'emr-i hak ile tebşîr ettik, onun için ümidi kesenlerden olma!'

56. Rabbinin rahmetinden' dedi; 'sapkınlardan başka kim ümit keser?'

57. 'Ey mürseller [elçiler]!' dedi; 'bunu müteakib [bundan sonraki] memuriyetiniz nedir?'

58-60. 'Haberin olsun!' dediler; biz mücrim bir kavme gönderildik; ancak Âl-i Lût müstesna! Biz onların hepsini behemehal [muhakkak] kurtaracağız. Ancak karısını takdîr ettik, o muhakkak kalacaklardandır'.

61-62. Bunun üzerine vaktâ ki Âl-i Lût'a mürseller geldiler, [Lût] 'Siz' dedi; 'cidden ürkülecek bir kavimsiniz!'

63-65. 'Yok' dediler; biz sana onların şekkedip [kuşkulanıp] durduklarını getirdik ve sana emr-i hak ile geldik, emin ol biz sâdıklarız! Hemen gecenin bir kısmında ehlini yürüt ve sen arkalarından git ve içinizden hiçbir kimse ardına bakmasın. Emrolunduğunuz yere geçin gidin!'

66. Ona kat'î olarak şu emri vahyettik: 'Sabaha çıkarlarken şunların arkaları katiyyen kesilecek!'

67. Şehir ahâlisi de haber alıp keyif içinde gelmişlerdi.

68-69. 'Amanın!' dedi; 'onlar benim misafirlerim, artık beni [rezil] rüsvay etmeyin, Allah'tan korkun, beni utandırmayın!'

70. 'Seni' dediler; 'âlemden [başkalarının işine karışmaktan] nehyetmedik mi?'

71. [Lût] 'Ta şunlar kızlarım,' eğer yapacaksanız!' Dedi.

72-77. Rasûlüm! Ömrüne kasem olsun ki hakîkaten onlar sarhoşlukları içinde ne halt ettiklerini bilmiyorlardı. Derken işrak vaktine girdikleri sırada, bunları o sayha tutuverdi, derhal şehirlerinin üstünü altına getiriverdik ve üzerlerine siccil'den taşlar yağdırdık. Elbette bunda fikr u firaseti olanlara ayetler var! Hem o harabe yol üstünde duruyor. Elbette bunda imanı olanlar için bir ayet var!

78-79. Hakîkaten ashab-ı eyke de zâlimler idi, onlardan da intikam aldık; ikisi de apaçık önde bulunuyor!

80-84. Hakîkaten ashab-ı hicr dahi peygamberleri tekzîb ettiler ve biz onlara ayetlerimizi vermiştik de ondan i'raz ediyorlardı [yüzçeviriyorlardı]; dağlardan emniyetli emniyetli evler yontuyorlardı. Bunları da sabahleyin sayha tutuverdi de o kesbedegeldikleri şeylerin kendilerine hiç faydası olmadı!

85-86. Öyle ya, biz semavât u arz'ı ve mabeynlerini [aralarındakileri] ancak hak ile halkettik [yarattık] ve elbette Saat muhakkak gelecek! Şimdi sen safhı-ı cemil ile [güzel bir suretle] muâmele et; çünkü rabbin, O öyle hallâk, öyle alîm!

87-89. Celâlim hakkı için, sana Seb'a Mesânî'yi ve Kur'an-ı Azîm'i verdik. Sakın o kâfirlerden bir takımlarını zevkyâb ettiğimiz şeylere göz atma ve onlara karşı mahzun olma da mü'minlere kanadını indir ve de ki: 'Haberiniz olsun ben, o nezîr-i mübînim ben!'

90. Tıpkı indirdiğimiz gibi o taksimcilere...

1) Bkz. Hûd/78, an:2
2) Bkz. Hûd/81
3) Bkz. Hûd/82-83, an: 1
4) *Eyke (Leyke* gibi) sık, birbirine karışmış ağaç demektir. de *Ashab-ı Eyke* de *Ashab-ı Medyen* gibi Hz. Şuayb'ın içlerinden çıkmış olduğu bir kavimdir ki yerleri *ağaçlık* olduğundan bu isimle anılmaktadır. (V/3071)
5) "O güvendikleri sanatlar, kuvvetler, uğraşıp kazandıkları servetler, yaptıkları evler, kaleler hiçbir şeye yaramadı". (V/3072)
6) "Kemâl-i tevazu ve şefkat ile onları yanına al". (V/3077)
7) "Allah'ın azabından korkutmakla görevli, hak ve hakîkati beyan eder bir uyarıcıyım!" (V/3077)

91-93 ...O Kur'an'ı kısım kısım tefrik edenlere ki rabbin hakkı için, biz onların hepsine mutlak ve muhakkak soracağız/onları bütün yaptıklarından mesûl tutacağız!

94-96 Şimdi sen her ne ile emrolunuyorsan, kafalarına çatlat ve müşriklere aldırma! Her halde biz sana [senin için] o müstehzîlerin hakkından geliriz. Allah ile beraber diğer ilâh tutan o herifler yarın bilirler!

Celâlim hakkı için, biliyoruz ki onların tefevvühatına [münasebetsiz sözlerine] senin cidden göğsün daralıyor. O halde rabbine hamd ile tesbih et ve secdekârlardan ol ve rabbine kulluk yap, tâ sana o yakîn [ölüm] gelene kadar!

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

128 Âyettir.

1 Allah'ın emri geldi, sakın onu isti'cal etmeyin [acele istemeyin]! O sübhân, onların şirklerinden münezzeh, yüksek, çok yüksek!

2 Kullarından dilediğine, emrinden Ruh ile melâike [elçiler] indiriyor da buyuruyor ki şu hakîkati bildirin: 'Benden başka ilâh yok, hemen bana [sığınıp] korunun!'

3 Gökleri ve yeri hak ile yarattı; O onların şirkinden yüksek, çok yüksek!

4 İnsanı bir nutfe'den yarattı. Bir de bakarsın o, natûk bir muhassım [çenebaz bir tartışmaca] kesilmiştir!

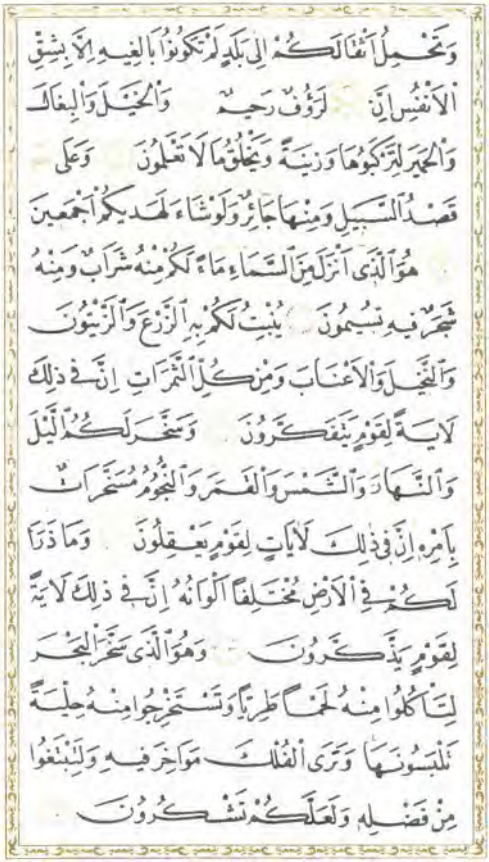
5-6 En'âm'ı da yarattı; sizin için onlarda bir ısınıklık ve bir takım menfaatler vardır, hem onlardan yersiniz. Akşam getirir, sabah salarken onlarda sizin için bir cemâl [güzellik] de vardır...

1 'Onları bütün yaptıklarından mesûl tutacağız!" cümlesi metne / ' 'den istifadeyle tarafımızdan ve parantez içine alınmaksızın konulmuştur. Çünkü basımda esas aldığımız metinde 93. Ayetin (ammâ kânû ya'melûn) çevirisi olan 'bütün yaptıklarından' cümlesi yoktur. Metinin akışını bozmamak ve farklı bir yoruma da bu vesileyle işaret edebilmek maksadıyla, /-/-/ 'deki cümle olduğu gibi iktibas edilmiştir. (Bkz. V/3077-3078) [D.C]

2 Bkz. Bakara/14-15, an:5-6

3 Burada /-/-/ ile *vahiy* murad olunmaktadır. (V/3084)

4 En'âm/143-144 ayetlerinde tafsîl olunduğu üzere erkeği ve dişisiyle koyun, keçi, sığır, deve; en'âm denilen davar. (V/3087)

وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بَٰلِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ
ٱلْأَنفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ۝ وَٱلْخَيْلَ وَٱلْبِغَالَ
وَٱلْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۝ وَعَلَى
ٱللَّهِ قَصْدُ ٱلسَّبِيلِ وَمِنْهَا جَآئِرٌ وَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ۝
هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ
شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ۝ يُنۢبِتُ لَكُم بِهِ ٱلزَّرْعَ وَٱلزَّيْتُونَ
وَٱلنَّخِيلَ وَٱلْأَعْنَٰبَ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۝ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ
وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومُ مُسَخَّرَٰتٌۢ
بِأَمْرِهِۦٓ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝ وَمَا ذَرَأَ
لَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥٓ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً
لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ۝ وَهُوَ ٱلَّذِى سَخَّرَ ٱلْبَحْرَ
لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً
تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى ٱلْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا
مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝

... Ağırlıklarınızı da yüklenir, canlarınızın yarısını tüketmeden varamayacağınız beldelere kadar götürürler. Her halde rabbiniz size çok ra'fetli [şefkatli], çok merhametli!

8. Hem binesiniz diye, hem de zînet olarak atları, katırları, merkepleri de yarattı ve bilemeyeceğiniz daha neler yaratacak!

9. Yolu doğrultmak da Allah'a aittir, ondan sapan da var. Mâmafih Allah dilese hepinizi hidayette kılardı.

10-11 O, odur ki semadan bir su indirdi, size ondan bir içecek var, yine ondan bir ağaç ki onda hayvan yayarsınız. Onunla size ekin, zeytin, hurmalıklar, üzümler, türlüsünden meyveler bitirir. Elbette bunda tefekkür edecek bir kavim için bir ayet var!

12. Hem sizin için geceyi ve gündüzü ve şems u kamer'i teshîr buyurdu; bütün yıldızlar da O'nun emrine müsahhardır-lar [âmâdedirler]. Elbette bunda aklı olan bir kavim için ayetler var!

13. Daha sizin için arz'da muhtelif renklerle yarattıkları neler var! Elbette bunda tezekkür edecek bir kavim için bir ayet var!

14. Yine odur ki O, denizi teshîr etmiştir [emrinize vermiştir] ki ondan taze bir et yiyesiniz ve içinden giyeceğiniz bir zinet çıkarasınız! Gemileri de görürsün ki onda yara yara akar giderler, hem fazlından nasip arayasınız diye, hem de gerek ki şükredesiniz!

1 Bkz. Bakara/ 143, an: 3
2 Bkz. Ra'd/2, an: 2

15-16. Hem arz'da ağır baskılar bıraktı ki sizi çalkar [sarsar] diye, hem de nehirler ve yollar, gerek ki doğru gidesiniz; ve alâmetler, yıldızla da onlar yol doğrulturlar!

17-19. İmdi yaratan yaratamayana benzer mi? Artık siz bir tezekkür etmez misiniz? Halbuki Allah'ın nimetini saysanız, ihsâ edemezsiniz [saymakla bitiremezsiniz]! Her halde Allah çok gafûr, çok rahim'dir! Hem Allah, neyi sır tutar, neyi ilân ederseniz hepsini bilir.

20-21. Allah'tan başka yalvardıklarınız ise hiçbir şey yaratamazlar; halbuki kendileri yaratılıp duruyorlar. Hep ölüdürler, bizzat hayy [diri] değildirler, ne zaman ba'soluna-caklarına da [diriltileceklerine de] şuurları yoktur!

22-23. İlâhınız bir tek ilâhtır! Öyle iken ahiret'e inanmayanlar kendilerini büyüksündüklerinden dolayı kalpleri münkirdir. Şüphe yok ki Allah onların ne gizlediklerini, ne açıkladıklarını hep bilir! Her halde O, kibirlenenleri sevmez.

24-25. Onlara 'Rabbiniz ne indirdi?' denildiği vakit de 'Eskilerin masalları!' dediler; şunun için ki kıyamet günü kendi vebâllerini kâmilen yüklendikten başka, ilimsizlikleri yüzünden idlâl ettikleri [saptırdıkları] kimselerin vebâllerinden bir kısmını da yüklenecekler. Bak ne fena yük yükleniyorlar!

26. Evet, onlardan evvelkiler hileler kurmuşlardı, Allah da kurdukları bünyana [binaya] kaidelerinden [temellerinden] geldi de sekıf [tavan] tepelerinden üzerlerine çöktü ve azap kendilerine duyamayacakları cihetten geldi!

1) Krş. Enbiya/31
2) Bkz. Tâhâ/7, an:3
3) Bkz. En'am/25, an:3

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنتُمْ
تُشَاقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ
وَالسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٢٧﴾ الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي
أَنفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوءٍ ۚ بَلَىٰ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ
بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا
فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾ وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنزَلَ
رَبُّكُمْ ۚ قَالُوا خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ
وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ
يَدْخُلُونَهَا تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ ۚ
كَذَٰلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾ الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ
طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ
﴿٣٢﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرُ
رَبِّكَ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ
وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ
مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٤﴾

27. Sonra kıyamet günü onları [rezil] rüsvay edecek ve diyecek; 'Hani nerede o sizin haklarında şikak çıkarıp [çekişip] durduğunuz şeriklerim?' Kendilerine ilim verilmiş olanlar dediler ki: 'Hakîkat bütün sefâlet ve zillet bugün kâfirlerin üstünedir!'

28. Onlar ki melekler onları nefislerinin zâlimleri olarak kabzederler [vefat ettirirler] de o vakit bakarsın şöyle diyerek teslim olmuşlardır: 'Biz bir kötülükten [dolayı] yapmıyorduk!' Hayır! Allah sizin ne maksatla yapıyorduğunuzu tamamen biliyor!

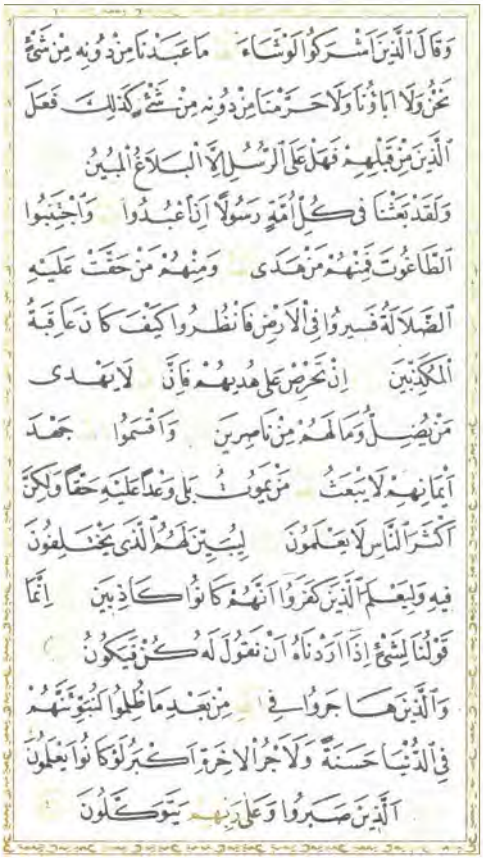
29. "Onun için, girin bakalım cehennemin kapılarına içinde kalmak üzere!" Bak artık mütekebbirlerin[büyüklenenlerin, kibirlenenlerin] mevkîi ne fena!

30. Allah'tan korkup korunanlara ise 'Rabbiniz ne indirdi?' denildiğinde 'Hayr!' demişlerdir. Bu dünyada güzel iç yapanlara güzel bir mükâfat var ve elbette ahiret yurdu daha hayırlıdır! Muttakîlerin yurdu da ne hoş!

31-32. Adn cennetleri; ona girecekler, altından nehirler akar, onlara orada ne isterlerse var! İşte Allah muttakîler e böyle mükâfat eder! Onlar ki melekler onları hoş hoş kabzederler; 'Selam size, girin cennete; çünkü çalışıyordunuz!' Derler.

33-34. O kâfirler başka değil, ancak kendilerine o meleklerin gelmesine veya rabbinin emri[nin] gelmesine bakarlar onlardan evvelkiler de böyle yaptılar ve onlara Allah zulmetmedi ve lâkin kendileri nefislerine zulmediyorlardı; onun için amellerinin fenalıkları başlarına musibet oldu ve o istihza ettikleri şey kendilerini sarıverdi.

1) Bkz. Bakara/2, an: 3
2) Bkz. Bakara/15, an: 6

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ
نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَٰلِكَ فَعَلَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ
وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا
الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ
الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُكَذِّبِينَ إِنْ تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي
مَنْ يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ
أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ بَلَىٰ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ
فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ إِنَّمَا
قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ
وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ
فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَأَجْرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ
الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

35 Bir de müşrikler dediler ki: 'Allah dileseydi ne biz, ne atalarımız O'ndan başka hiçbir şeye tapmazdık ve O'nsuz hiçbir şey tahrim etmezdik [haram kılmazdık]!' Bunlardan evvelkiler de böyle yaptılar; buna karşı Peygamber'in vazifesi ancak açık bir tebliğden ibarettir.

36 Celâlim hakkı için, biz her ümmette 'Allah'a ibadet edin ve Tağut'tan ictinab eyleyin [kaçırın]!' diye bir rasûl ba'settik [çıkardık]; sonra içlerinden kimine Allah hidayet nasip etti, kiminin de üzerine dalâlet hak oldu! Şimdi yeryüzünde bir gezin de bakın peygamberleri tekzîb edenlerin [yalanlayanların] akibeti nasıl oldu?

37 Sen onların hidayet bulmalarına haris [düşkün] isen, [bil ki] her halde Allah, dalâlette bırakacağı kimselere hidayet vermez, onların yardımcıları da yoktur!

38 'Allah ölen kimseyi ba'setmez [diriltmez]!' diye olanca yeminleriyle Allah'a kasem de ettiler. Hayır ba'sedecek! Bu O'nun taahhüd buyurduğu hak bir va'd ve lâkin nâsın [insanların] ekserisi bilmezler!

39 Ba'sedecek ki onlara ihtilâf ettikleri hakkı anlatsın ve onu inkâr edenler kendilerinin yalancı olduklarını bilsinler!

40 Bizim herhangi birşey için sözümüz, onu murad ettiğimiz zaman sade ona şöyle dememizdir: *Ol!* Hemen oluverir.

41 Allah uğrunda zulme maruz olduktan sonra hicret edenlere gelince de elbette onları dünyada güzel bir surette yerleştiririz; mâmafîh ahiret ecri [mükâfatı] her halde daha büyüktür, eğer bilseler!

42 Onlar ki sabretmişlerdir ve hep Rablerine tevekkül [itimad] kılarlar.

Bkz. Bakara/257, an:1; Nisâ/60, an:1

Senden evvel de rasûl [elçi] olarak başka değil, ancak kendilerine vahy veriyor idiğimiz erler göndermişizdir; ehl-i zikr'e sorun bilmiyorsanız! Beyyinelerle ve kitablarla... Sana da bu zikri indirdik ki kendilerine indirileni nâsa [insanlara] anlatasın ve gerek ki tefekkür edeler!

Ya şimdi eman mı buldu o kimseler, o fenalıkları yapmak için hile kurup duranlar, Allah'ın kendilerini yere geçirmesinden veya hatır ve hayallerine gelmez cihetlerden kendilerine azap gelivermesinden veya dönüp dolaşırlarken kendilerini yakalayı vermesinden -ki onlar âciz bırakacak değillerdir- yahut da kendilerini korkuta korkuta, eksilte eksilte alıvermesinden? Demek ki rabbiniz çok ra'fetli [şetkatli], çok merhametli!

Ya görmedilerde mi? Herhangi bir şeyden Allah'ın yarattığına bir baksalar â, gölgeleri sağ ve sollarından sürünerek Allah'a secdeler ederek döner dolaşır?

50. Hem göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah'a secde eder - gerek dâbbe [canlılar] kısmından olsun ve gerek melâikeve bunlar kibirlenmezler, fevklerinden [üstlerinden] rablerinin mehâfetini [korkusunu] duyarlar ve her ne emrolunurlarsa yaparlar.

Allah da buyurmuştur ki: 'İki ilâh tutmayın, O ancak bir ilâhtır; onun için benden, yalnız benden korkun!'

51. Hem göklerde, yerde ne varsa O'nun! Din de daima O'nundur! Öyle iken siz Allah'ın gayrisinden mi korkuyorsunuz?

53-54 Hem sizde nimet nâmına her ne varsa hep Allah'tandır! Sonra size keder dokunduğu zaman da hep O'na feryad edersiniz; sonra sizden o kederi açtığı zaman da içinizden bir kısmı derhal rablerine şirk ederler [ortak koşarlar]...

1 'Beyyinelerle ve kitaplarla' ibaresindeki edatı daha önce geçen 'erselna' fiiline müteallıktır: "Beyyinelerle ve kitablarla göndermişizdir". (V/3099)
2 Bkz. Bakara/143, an:3
3 Krş. Bakara/243, an:2

لِيَكْفُرُوا بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا۟ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَجْعَلُونَ
لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَٰهُمْ ۗ تَٱللَّهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ
تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ ٱلْبَنَٰتِ سُبْحَٰنَهُۥ ۙ وَلَهُم مَّا يَشْتَهُونَ
﴿٥٧﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِٱلْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ
﴿٥٨﴾ يَتَوَٰرَىٰ مِنَ ٱلْقَوْمِ مِن سُوٓءِ مَا بُشِّرَ بِهِۦٓ ۚ أَيُمْسِكُهُۥ عَلَىٰ هُونٍ
أَمْ يَدُسُّهُۥ فِى ٱلتُّرَابِ ۗ أَلَا سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِٱلْءَاخِرَةِ مَثَلُ ٱلسَّوْءِ ۖ وَلِلَّهِ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾
وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِظُلْمِهِم مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَٰكِن
يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً
وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ ۖ وَتَصِفُ
أَلْسِنَتُهُمُ ٱلْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ ٱلنَّارَ وَأَنَّهُم
مُّفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾ تَٱللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ
ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ ۖ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلْيَوْمَ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
﴿٦٣﴾ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِى
ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۙ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

55. ... kendilerine verdiğimiz nimeti, küfrân [nankörlük] ile karşılamak için! Şimdi zevk edin bakalım, fakat yarın bileceksiniz!

56. Bir de bizim kendilerine merzûk kıldığımız [rızık olarak verdiğimiz] şeylerden, tutuyorlar ilim şânından olmayan nesnelere bir nasip [pay] ayırıyorlar. Tallâhi, siz bu yaptığınız iftiralardan mutlak mesûl olacaksınız!

57-59. Allah'a kızlar da isnad ediyorlar -hâşâ O Sübhân'a- kendilerine ise, canlarının istediği! Halbuki onların birine dişi [bir kızı olduğu] müjdelendiği vakit, öfkesinden yüzü simsiyah oluyor, verilen müjdenin suî [kötü] tesiriyle kavminden gizleniyor; hakaret üzere onu tutacak mı, yoksa toprağa mı gömecek? Bak ne fena hükümler veriyorlar!

60. Ahiret'e imanı olmayanlar için kötülük meseli sıfatlar var, Allah için ise en yüksek sıfatlar; ve azîz O'dur, hakîm O!

61. Mâmafih Allah insanları zulümleriyle muâhaze ediverseydi [cezalandırsaydı], yeryüzünde bir deprenen [canlı] bırakmazdı ve lâkin onları mukâdder bir ecele [zamana] kadar tehir eder, ecelleri geldiği vakit de bir saat [bir an] ne geriletebilirler, ne öne geçebilirler.

62. Hem Allah'a kendilerinin hoşlanmayacakları şeyler isnad ediyorlar, hem de dilleri kendilerine yalan söylüyor; en güzel akibet onlarınmış! Doğrusu ateş onların, hem onlar ona en önde gidecekler!

63. Tallâhi, biz senden evvel birçok ümmetlere rasûller gönderdik, buna karşı Şeytan onlara amellerini tezyîn etti [güzel gösterdi]. Bugün de o onların velîsidir ve onlara elîm [gayet acı] bir azap var!

64. Sana bu Kitab'ı indirmemiz de ancak şunun içindir ki onlara hakkında ihtilâf ettikleri şeyi beyan edesin ve [o Kitab] iman edeceklere bir hidayet, bir rahmet olsun!

1)Krş. Yusuf/73, an:1

65. Evet, Allah semadan bir su indirdi de onunla arz'a-ölümünden sonra- hayat verdi. Her halde bunda dinleyecek bir kavim için bir ayet vardır!

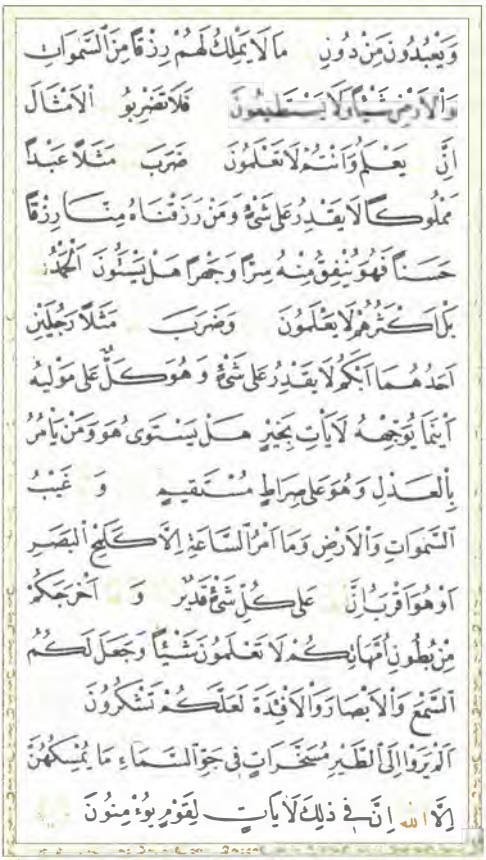
66-67. Her halde size sağmal hayvanlarda da bir ibret vardır! Size onun butûnundakinden [karınlarından] fers [bağırsaklar] ile dem [kan] arasından hâlis bir süt içiriyoruz ki içenlerin boğazından kayar gider. Hurmalıkların ve üzümlüklerin meyvalarından da, bundan hem bir müskir [içki] çıkarırsınız, hem de bir güzel rızık! Her halde bunda aklı olan bir kavim için elbet bir ayet var!

68-69. Rabbin bal arısına da şöyle vahyetti: 'Dağlardan ve ağaçlardan ve kuracakları köşklerden göz göz evler edin; sonra meyvaların hepsinden ye de rabbinin müyesser kıldığı yollara koy!' İçlerinden renkleri muhtelif bir içecek peydâ olur ki onda insanlara bir şifa vardır. Her halde bunda tefekkür edecek bir kavim için elbet bir ayet var!

70. Hem Allah sizi halketti [yarattı], sonra sizi vefat ettiriyor; içinizden kimi de erzel-i ömr'e reddolunuyor [yaşlılık çağına vardırılıyor] ki biraz ilimden sonra birşey bilemez olsun! Her halde Allah hem alîm, hem kadîr.

71. Allah bazınızı bazınıza rızıkta tafdîl de etti [üstün kıldı]; fazla verilenler rızıklarını ellerinin altındakilere reddediyorlar [aktarıyorlar] da hepsi onda müsavi oluyorlar da değil! Şimdi Allah'ın nimetini mi inkâr ediyorlar?

72. Allah size, kendilerinizden zevceler de verdi ve size zevcelerinizden oğullar ve torunlar verdi ve sizi hoş hoş nimetlerden merzûk buyurdu. Şimdi bâtıla inanıyorlar da onlar Allah'ın nimetine küfür [nankörlük] mü ediyorlar?

Allah'ı bırakıp da kendilerine göklerden ve yerden zerrece bir rızka mâlik olmayan ve olmak ihtimali bulunmayan şeylere tapıyorlar. Artık Allah'a temsiller yapmaya kalkmayın; çünkü Allah bilir, siz bilmezsiniz!

75. Allah şunu temsil getirdi; bir abd-i memlûk [köle], hiçbir şeye kudreti yok; bir de o zat ki kendisine tarafımızdan güzel bir rızık nasip etmişiz de o ondan gizli-açık infak edip duruyor. Hiç bunlar müsavi olurlar mı? Bütün hamd Allah'ındır amma çokları bilmezler!

76. Allah şunu da bir temsil getirdi: İki kişi, birisi dilsiz; hiçbir şeye kudreti yok, efendisine sade bir ağırlık, ne tarafa gönderilse hiçbir hayra yaramaz! Hiç bu, adaletle âmir olan [emreden] ve doğru bir yolda giden kimseye müsavi olabilir mi?

77. Bütün semavât u arz'ın [göklerin ve yer'in] gaybı nı bilmek de Allah'a mahsus! Saat emri ise sade lemh-i basar [göz kırpmak] gibi, yahut daha yakındır! Şüphe yok ki Allah herşeye kadîr!

78. Ve Allah sizi analarınızın karınlarından öyle bir halde çıkardı ki hiçbir şey bilmiyordunuz; öyle iken size işitme, gözler, gönüller verdi ki şükredesiniz.

79. Görmediler mi, baksalar â kuşlara cevv-i sema'da [göğün boşluğunda] müsahharlar iken onları Allah'tan başka tutan nedir? Elbette bunda iman edecek bir kavim için çok ayetler var!

1 Krş. Ra'd, an:2

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّنۢ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ
ٱلْأَنْعَٰمِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ
وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَآ أَثَٰثًا وَمَتَٰعًا
إِلَىٰ حِينٍ ۝٨٠ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّمَّا خَلَقَ ظِلَٰلًا وَجَعَلَ لَكُمْ
مِّنَ ٱلْجِبَالِ أَكْنَٰنًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَٰبِيلَ تَقِيكُمُ ٱلْحَرَّ
وَسَرَٰبِيلَ تَقِيكُم بَأْسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ
لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ ۝٨١ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ
ٱلْمُبِينُ ۝٨٢ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ
ٱلْكَٰفِرُونَ ۝٨٣ وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ
لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ۝٨٤ وَإِذَا رَأَى ٱلَّذِينَ
ظَلَمُوا۟ ٱلْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ
۝٨٥ وَإِذَا رَأَى ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ شُرَكَآءَهُمْ قَالُوا۟
هَٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا ٱلَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا مِن دُونِكَ ۖ فَأَلْقَوْا۟
إِلَيْهِمُ ٱلْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَٰذِبُونَ ۝٨٦ وَأَلْقَوْا۟ إِلَى
يَوْمَئِذٍ ٱلسَّلَمَ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ۝٨٧

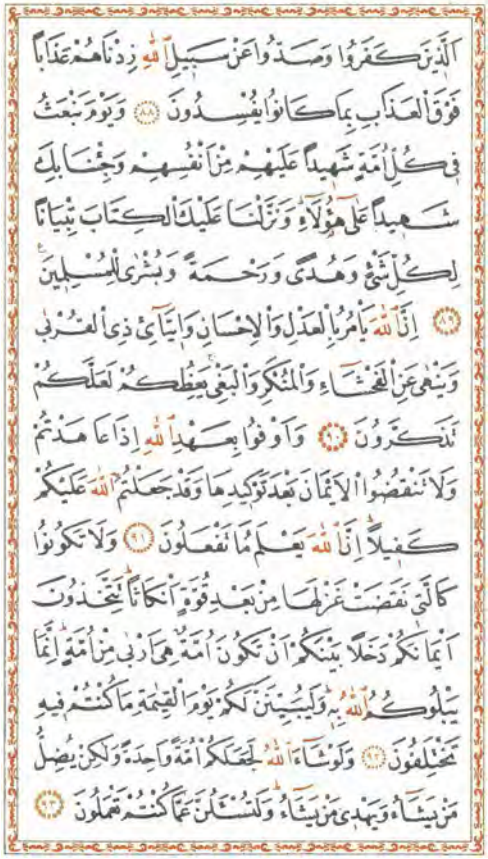
80 Allah, size evlerinizden bir mesken yaptı ve en'âm [hayvan] derilerinden size gerek göç gününüzde ve gerek ikametiniz gününde hafif hafîf taşıyacağınız evler ve yünlerinden, yapağılarından, kıllarından bir zamana kadar (giyinecek, kuşanacak, serilecek, döşenecek) bir esas ve (ticaret edilecek) bir metâ yaptı. Allah, halkettiği [yarattığı] şeylerden sizin için gölgeler yaptı ve sizin için dağlardan siperler yaptı, hem sizi sıcaktan vikaye edecek [koruyacak] esvablar [elbiseler], hem de harbde vikaye edecek esvablar [zırhlar] yaptı. Bu suretle üzerinizde olan nimetini tamamlayacak ki siz hâlis müslüman olup selâmet neşredesiniz [yayasınız]!

82 Buna karşı eğer yüzçevirirlerse, artık senin üzerine düşen ancak teblîğ-i belîğ'dir!

83 Allah'ın nimetini tanırlar, sonra da onu inkâr ederler ve ekserisi kâfirdirler!

84-86 Bir gün de gelecek ki her ümmetten bir şahid ba'sedeceğiz [çıkaracağız], sonra o küfredenlere ne izin verilecek, ne de onlardan tarziye [bir mazeret sunmaları] istenecek ve o zâlimler azabı gördükleri vakit, artık o onlardan ne tahfif olunacak [hafifletilecek], ne de kendilerine mühlet verilecek ve o müşrikler şeriklerini [ortak koşmuş oldukları ilahlarını] gördükleri vakit 'Ya rabbena! İşte şunlar seni bırakıp da kendilerine taptığımız şeriklerimiz!' diyecekler. Onlar da onlara şu sözü fırlatacaklar: 'Her halde siz katiyyen yalancılarsınız!'

87 Ve o gün Allah'a arz-ı teslimiyet etmişlerdir ve bütün o uydurdukları şeyler kendilerini bırakarak kaybolupgitmişlerdir!

88. O hem küfretmiş hem de Allah yolundan çevirmiş olanlar, işte onlara[2] -diğerlerini de ifsad ettikleri cihetle- o azap üstüne bir azap ziyade etmişizdir.

89. Hele her ümmet içinde, kendilerinden üzerlerine bir şahid ba'sedeceğimiz [çıkaracağımız], seni de onlar üzerine şahid getirdiğimiz gün!.. Ve bu Kitab'ı sana ceste ceste [kısım kısım] indirdik ki herşeyi beliğ bir surette beyan etmek, hem bir hidayet, kanunu, hem bir rahmet, hem de müslimîne[müslümanlara] bir müjde olmak için!

90. Haberiniz olsun ki Allah size adli [adaleti], ihsânı [iyilik yapmayı] ve yakınlığı olana âtâyı [vermeyi] emrediyor ve fuhşiyyât-tan [her türlü çirkinlikten], münkerden, bağîyden [azgınlık ve zulümden] nehyediyor; size va'z [nasihat] ediyor ki dinleyip, anlayıp tutasınız!

91. Bir de muâhede ettiğinizde [sözleşme yaptığınızda] Allah'ın ahdini yerine getirin ve sağlam sağlam ettiğiniz yeminleri bozmayın; nasıl olur ki ona Allah'ı kefil kılmıştınız? Şüphe yok ki Allah ne yaparsanız tamamen bilir!

92. Ve bir ümmet, diğer bir ümmetten daha nemalı [sayıca ve malca daha fazla] olduğu için yeminlerinizi aranızda bir hud'a ittihaz ederek [hile vesilesi edinerek], o ipliğini kat kat kuvvetle büktükten sonra sökmeye çalışan karı gibi olmayın! Her halde Allah sizi onunla imtihan eder ve elbette o ihtilâf etmekte olduğunuz şeyleri kıyamet günü size muhakkak beyan edecektir!

93. Allah dileseydi, elbet hepinizi bir tek ümmet yapardı ve lâkin O dilediğine dalâlet, dilediğine hidayet buyurur ve her halde hepiniz bütün yaptıklarınızdan mesûl olacaksınız!

1) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

2) Kur'an'da geçen 'zidnâhum azaben...' ibaresindeki *hum* zamirinin karşılığı olarak 'işte onlara' tâbiri tarafımızdan - parantez içine alınmaksızın - metne dahil edilmiştir. [D.C]

94. Yeminlerinizi aranızda hud'a [hile] ve fesada vesile ittihaz etmeyin ki sonra sağlam basmışken bir ayak kayar ve Allah yolundan saptığınız için fena acı tadarsınız; ahiret'te de size pek büyük bir azap olur.

95. Allah'ın ahdini cüzî [az] bir bedele değişmeyin! Her halde Allah yanındaki, sizin için daha hayırlıdır, eğer bilirseniz.

96. Sizin yanınızdaki tükenir, Allah'ın yanındaki ise bâkidir. Elbette biz o sabredenlere yaptıkları amelin daha güzeliyle ecirlerini [mükâfatlarını] muhakkak vereceğiz.

97. Erkekten dişiden her kim mü'min olarak iyi bir amel işlerse, muhakkak ona hoş bir hayat yaşatacağız ve yapmakta oldukları amellerin daha güzeliyle ecirlerini muhakkak vereceğiz!

98-100. İmdi Kur'an okuduğun vakit evvela Allah'a sığın o racîm şeytan'dan! Hakîkat bu ki iman edip de rablerine tevekkül [itimad] edenler üzerine onun sultası yoktur. Onun sultası, ancak onu velî ittihaz edenlere ve Allah'a şirk koşanlaradır.

101-102. Bir ayeti, bir ayetin yerine bedel yaptığımız [getirdiğimiz] vakit -Allah indirdiğine ve indireceğine a'lem [daha iyi bilen] iken- o şeytan yârânı 'Sen sırf bir müfterisin [iftiracısın]!' Dediler. Hayır! Onların çoğu bilmezler! Söyle onlara; 'Onu rabbinden hikmet-i hak ile Ruh'ül-Kuds [Cebrail] indirdi ki iman edenleri tesbit etmek ve müslümanlara bir hidayet [rehber], bir bişaret [müjde] olmak için!'!

1) Bkz. Hicr/17, an:1

103 Muhakkak biliyoruz ki onlar 'Mutlaka onu bir beşer tâlim ediyor [öğretiyor]!' da diyorlar. İlhad etmek istedikleri [kendisine temayül gösterdikleri] kimsenin lisanı a'cemîdir [açık ve anlaşılır değildir], bu Kur'an ise gayet belîğ [açık, anlaşılır] bir arabî lisan [arapça]!

104. Allah'ın ayetlerine inanmayanları, elbette Allah hidayete erdirmez ve onlara elîm [gayet acı] bir azap vardır!

Yalanı ancak [illegible]'ın ayetlerine inanmayanlar uydurur, iftira ederler. İşte onlar kendileridir ki o yalancılardır!

Her kim imanından sonra Allah'a küfrederse -kalbi iman ile mutmain olduğu halde ikrah edilen [inkâra zorlanan] başka- ve lâkin küfre sinesini açan kimse[ye gelince], lâbüdd [mutlaka] onların üstüne Allah'-tan bir gazab iner ve onlara azîm [büyük] bir azap vardır! Bunun sebebi; çünkü onlar dünya [alçak] hayat'ı sevmiş, ahiret'e tercih etmişlerdir. Allah da kâfir-ler gürûhunu doğru yola çıkar-maz! Onlar öyle kimseler-dirler ki Allah kalplerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlemiştir ve işte onlardır ki hep gafillerdir! Çare yok onlar ahiret'te tamamen hüsrana düşecekler-dir!

110. Sonra şüphesiz ki rabbin, o mihnete [eziyete] müptela olmalarının arkasından hicret eyleyen, sonra mücâhede ve sabreden kimseler hakkında-şüphesizdir ki rabbin bunun arkasından- elbette gafûr'dur, rahîm'dir!

1 *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

2 'Küfür hoşuna giden, zorlanmadığı halde kendi rızasıyla küfür olan sözü söyleyen kimse' veya 'inkâra zorlandığı zaman kalbini bozup da küfre itikad ediveren kimse'. (V/3131)

3 Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1

4 Bkz. Bakara/7

يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَّفْسِهَا وَتُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَّا
عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿١١١﴾ وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا قَرْيَةً
كَانَتْ اٰمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَّاْتِيْهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّنْ كُلِّ مَكَانٍ
فَكَفَرَتْ بِاَنْعُمِ اللّٰهِ فَاَذَاقَهَا اللّٰهُ لِبَاسَ الْجُوْعِ وَالْخَوْفِ
بِمَا كَانُوْا يَصْنَعُوْنَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ جَآءَهُمْ رَسُوْلٌ مِّنْهُمْ
فَكَذَّبُوْهُ فَاَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظٰلِمُوْنَ ﴿١١٣﴾ فَكُلُوْا
مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلٰلًا طَيِّبًا وَّاشْكُرُوْا نِعْمَتَ
اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُوْنَ ﴿١١٤﴾ اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ
وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيْرِ وَمَآ اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ
بَاغٍ وَّلَا عَادٍ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١١٥﴾ وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَا
تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هٰذَا حَلٰلٌ وَّهٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوْا
عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ اِنَّ الَّذِيْنَ يَفْتَرُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُوْنَ
﴿١١٦﴾ مَتَاعٌ قَلِيْلٌ وَّلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى الَّذِيْنَ
هَادُوْا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَمَا
ظَلَمْنٰهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ

111 O gün ki herkes nefsi için mücadele ederek gelir, her nefse işlemiş olduğu amel tamamiyle ödenir ve hiçbirine zulmedilmez.

112 Bir de Allah bir şehri mesel yaptı ki emniyet ve asayiş içinde idi, ona her yerden rızkı bol bol geliyordu; derken Allah'ın nimetlerine nankörlük etti, Allah da ona o yaptıkları sanatla açlık ve korku libâsını tattırıverdi.

113-114. Celâlim hakkı için, onlara içlerinden bir rasûl [elçi] geldi de ona 'Yalan söylüyor!' dediler, zulmederlerken azap da kendilerini yakalayıverdi; onun için siz, Allah'ın size verdiği rızıklardan helâl ve hoş olarak yeyin de Allah'ın nimetine şükredin, eğer gerçekten O'na ibadet edecek iseniz.

115. O size ancak ölüyü ve kanı ve hınzır [domuz] etini, bir de Allah'ın gayrisinin nâmına kesileni haram kıldı; her kim de muztarr olursa [yemek zorunda kalırsa] -bağî ve mütecaviz olmadığı halde- artık şüphe yok ki rabbin gafûr'dur, rahîm'dir.

116-117. Sade dilinizin yalan tavsifiyle [vasıflandırmasıyla] 'Şu helâl, şu haram!' demeyin ki yalanı Allah'a iftira etmiş olursunuz. Şüphe yok ki yalanı Allah'a iftira edenler felâh bulmazlar! Az bir istifade ve haklarında elîm [gayet acı] bir azap vardır.

118 Yahudi olanlara ise, bundan evvel sana naklettiklerimizi haram kıldık ve onlara biz zulmetmedik ve lâkin kendi kendilerine zulmediyorlardı.

1) Bkz. Mâide/5, an:1
2) Bkz. Bakara/173, an:2; Mâide/3; En'âm/119
3) Krş. Nisâ/160-161; En'âm/146

119. Sonra şüphesizdir ki rabbin, bir cehaletle kötülük işleyen, sonra arkasından tevbe edip düzelen kimseler hakkında -şüphesiz ki rabbin bunun arkasından- elbette gafûr'dur, rahîm'dir!

120-122. Muhakkak ki İbrahim başlı başına bir ümmet idi; tek bir hanîf [bâtıl dinlerden uzaklaşmış bir muvahhid] olarak Allah'a itaat için kıyam etmişti ve hiçbir zaman müşriklerden olmadı. O'nun nimetlerine şâkir [şükredici] idi, O onu seçmiş ve doğru bir yola hidayet buyurmuştu; ve biz ona hem dünyada bir hasene [nâm u şân] verdik, hem de şüphesiz ki o ahiret'te elbette salihînden [sâlihlerden]!

123. Sonra da sana vahy eyledik ki: 'Hakperest (hanîf) olarak İbrahim milletine ittiba et! O hiçbir zaman müşriklerden olmadı".

124. Sebt tutmak, ancak onda ihtilâf edenlere [çekişenlere] farz kılındı. Her halde rabbin onların o ihtilâf edegeldikleri şeyler hakkında kıyamet günü beynlerinde [aralarında] hükmünü elbette verecek.

125-126. Rabbin yoluna davet et hikmet ile ve güzel güzel mev'ize ile... Onlara da en güzel olan suretle mücadele yap -çünkü rabbin O'dur en ziyade bilen yolundan sapanı, doğru gidenleri en iyi bilen de ancak O'dur- ve şayet ikab ile [şiddet yoluyla] mukabele edecek [karşılık verecek] olursanız, ancak size edilen ukûbetin [eziyetin] misliyle muâkabe ediniz [şiddet gösteriniz] ve şayet sabrederseniz, kasem olsun ki sabredenler için elbette daha hayırlıdır.

127-128. Sabret, sabrın da ancak Allah'ın inayetiyledir ve onlara karşı mahzun olma, yaptıkları mekirden [çevirdikleri entrikalardan] telaş da etme; zira muhakkak ki Allah iyi korunanlar ve hep güzellik yapanlarla beraberdir.

---

1) "Diğer dinlerin hepsinden uzaklaşıp İbrahim'in dinini takip et, sen de o doğru yolu tutup Allah için kıyam eden bir ümmet ol!" (V/31 37)

2) Bkz. A'raf/163 an: 5

3) 'Cumartesi günü yasağı İbrahim'in dininden değildir, hu yasak onda ihtilaf eden *Beni İsrail*'de geçerlidir'. Bizce ayetten zâhir olan *Sebt* hakkındaki bu ihtilafın yahudîler ile hristiyanlar arasındaki ihtilafa işaret olmasıdır. Çünkü hristiyanlar Sebt'in neshedilmiş olduğuna kâil olarak *Pazar*'ı tâtil kabul ederlerdi. (V/31 37-3138)

4) Bkz. Âlu İmran/138, an: 2

17. İsrâ Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

111 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

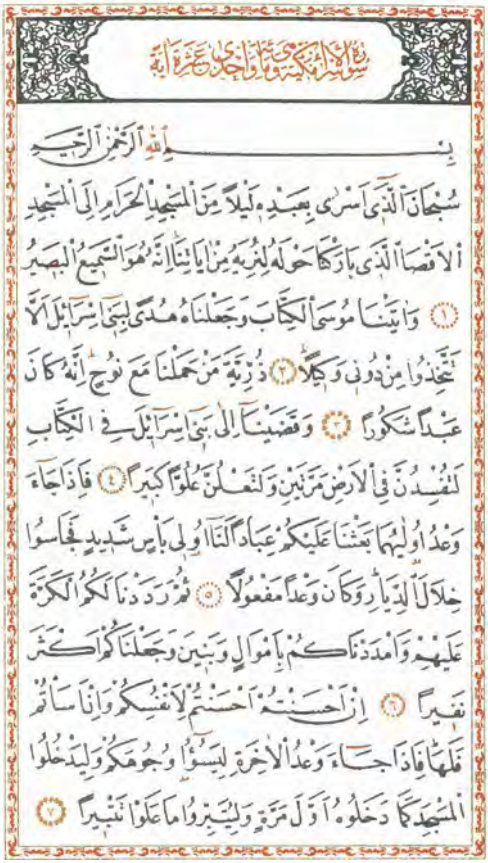
1. Tenzîh o Sübhân'a ki kulunu bir gece Mescid-i Haram'dan o havalisini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya isrâ buyurdu [götürdü]; ona ayetlerimizden gösterelim diye! Hakîkat bu, O'dur o işiten-gören!

2. Musa'ya da Kitab verdik ve onu Benî İsrail için bir hidayet rehberi kıldık, şöyle ki; 'Benden başka bir vekil tutmayın!' Diye!

3. Ey Nuh ile beraber [gemiye] yüklediğimiz kimselerin zürriyeti! O doğrusu çok şükredici bir kul idi.

4. Biz Benî İsrail'e Kitab'da şu kazıyyeyi [hükmü] de takdîr ettik: 'Muhakkak siz arz'da iki kere fesad yapacaksınız ve muhakkak büyük bir yükseliş yükseleceksiniz!'

5-6. İmdi birincisinin vâdesi geldiği vakit, üzerinize milkimiz [olan] şiddetli harb ehli birtakım kullar göndereceğiz de onlar tâ evlerin aralarına girip araştıracaklar; ve bu fiile çıkarılmış [gerçekleşmiş] bir va'd oldu, sonra size tekrar onların üzerine devleti iade ettik ve size mallarla ve oğullarla imdad verdik [yardım ettik] ve sizi cemiyetçe [ordularınız itibariyle] daha çoğalttık.

7. Eğer güzellik yaparsanız, kendinize güzellik etmiş olursunuz; yok eğer kötülük yaparsanız, o da ona [kendinizedir]! Derken sonrakinin vâdesi geliverdi mi yüzlerinizi kötületsinler için, evvel ki defa girdikleri gibi yine Mescid'e girsinler için ve her istila ettiklerini mahvetsinler de etsinler için...

---

1) *Isra* (sürâ, mesrâ sirayet) gerek yaya, gerek süvari olsun 'gece yürüyüşü' demektir. Ancak burada *-müteaddî* olduğundan- 'yürütmek' mânâsına gelir. (V/3140)

2) 'Ey bugünkü insanlar!'(V/3154)

3) *Tefsir*'de verilen mânâ: 've muhakkak kabaracak kibirleneceksiniz!' (V/3156)

4) Bu,Hz. İşâya'yı katlettikleri zamandır. (V/3156)

5) Ayette izafetle *marife* olarak 'İbâdena' denilmeyip, *nekire* olarak 'ibâden lena' buyurulması, bunların Allah'a izafetle yâd olunacak mabul mârifet u ibadet kulları olmadığına işarettir. İbarede bir *teşrif* mânâsı değil, *tedhiş* mânâsı vardır. (V/3161)

6) Bu, Hz. Yahya'yı öldürdükleri ve Hz. İsa'yı öldürmek için kıyam ettikleri zamandır. (V/3163)

8. Ola ki rabbiniz size rahmetini göndere! Eğer yine dönerseniz, biz de döneriz. Öyle ya, biz cehennemi kâfirlere hisar yapmışız!

9-10. Haberiniz olsun ki bu Kur'an, insanları en doğru yola hidayet eder ve salih salih ameller yapan mü'minlere tebşîr eyler [müjdeler]ki kendilerine büyük bir ecir [mükafat] vardır! Ahiret'e inanmayanlara dahi elîm [gayet acı] bir azap hazırlamışızdır.

11-12. İnsan da şerri öyle davet ediyor ki hayra duâ eder gibi ve insan pek aceleci olmuştur. Halbuki biz geceyi, gündüzü iki ayet yaptık, sonra gece ayetini mahvettik [gideriverdik] ve gündüz ayetini gösterici kıldık ki rabbinizden fazl talep edesiniz ve senelerin sayısını ve hesabı bilesiniz. Hem herşeyi tafsîl [beyan] etmiş de etmişiz.

13-14. Her insanın da kuşunu boynunda kendine takmışızdır ve onun için kıyamet günü bir kitab çıkarırız ki neşrolunarak onu şöyle karşılar: 'Oku kitabını, muhasebeci [olarak] bugün üzerinde nefsin yeter!'

15. Kim doğru giderse, sırf kendi lehine gider; kim de sapıklık ederse, ancak aleyhine eder ve hiçbir vizr çeken, diğerinin vizrini çekmez! Biz bir rasûl gönderinceye kadar tâzib de [azap da] etmeyiz!

16. Bir memleketi helâk etmek murad ettiğimiz vakit ise, onun devletlilerine (itaat) emrederiz, onlar itaat etmez de orada fısk yaparlar; bunun üzerine o memleket aleyhine hüküm hak olur! Artık onu tedmîr [yerle bir] eder de ederiz!

17. Hem Nuh'tan sonra ne kadar karnler [ümmetler] helâk ettik! Kullarının günahlarına rabbinin habîr-basîr olması yeter!

---

1 Hasîr (hasar) : içinden çıkılması kabil olmayan hapishane. (V/3164)

2 "Her insanın da baht u kaderini, gayb âleminden uçup gelecek olan hayır ve şer nasibini kendi zimmetine ilzâm eyledik/sorumluluğu kendi talep ve ameline tahsis ettik veya vebâlini kendi nefsine bağladık". (V/3171) ve bkz. A'raf/131-132 an:1-2)

3 Vizr ağırlık, ağır yük, ağır günah, vebâl demektir. Burada 'günahın cezasının ağırlığı' demektir: 'Herkes kendi günahdan mesûl olur, kendi günahının cezasını çeker'. Nitekim 'Her koyun kendi bacağından asılır' deriz; zâlimlerin, zorbaların yaptığı gibi birinin günahı diğerine yükletilmez! (Bkz. Fâtır/18, VI/3985)

18-20. Her kim peşin istiyorsa, ona dünyada peşin veririz, dilediğimiz kadar istediğimize; sonra da ona cehennemi tahsis ederiz, mezmûm, matrûd [kınanmış, kovulmuş] bir halde ona yaslanır. Her kim de ahiret'i ister, ona lâyık bir sa'y [gayret] ile onun için mü'min olarak çalışırsa, işte bunların sa'yleri meşkûr olur. Hepsine imdad ederiz [veririz]; hem onlara, hem onlara mahzâ [sırf] rabbinin âtâsından! Rabbinin âtâsı [ihsânı] yasak değildir.

21. Bak bir kısmını diğerine nasıl tafdîl etmişiz [üstün kılmışız] ve elbette ahiret derecâtca da [dereceler itibariyle de] daha büyük, tafdilce de [üstünlük bakımından da]daha büyüktür.

22. Allah'ın maiyetinde [Allah ile beraber] diğer bir ilâh yapma ki mezmûm, mahzûl [kınanmış, kendi başına bırakılmış] kalmayasın!

23-24. Rabbin şunları kat'î ferman buyurdu: O'ndan başkasına ibadet etmeyin! Ebeveyne [ana babaya] güzellik edin; ya birisi yahut ikisi de yanında ihtiyarlık haline gelirse, sakın onlara *üff* deme ve onları azarlama, ikisine de ikramlı söz söyle, ikisine de merhametten döşenerek kanat indir [onlara kucak aç] ve de ki: 'Rabbim! İkisine de merhamet buyur, beni küçükken terbiye ettikleri gibi!'

25. Rabbiniz nefislerinizdekini daha iyi bilir. Eğer siz ehl-i salâh iseniz, şüphesiz ki O, çok tevbekâr olanlara bir gafûr bulunuyor.

26-27. Karâbet sahibine de [akrabaya da] hakkını ver, miskine de [yoksula da], yolda kalmışa da! Bununla beraber saçıp savurma; çünkü saçıp savuranlar, Şeytan'ın ihvanıdırlar [kardeşleridirler]. Şeytan ise rabbine çok nankör bulunuyor.

"Çalışmaları şükranla karşılanır, çabaları karşılıksız kalmaz". Bkz. İsrâ/39

28-30. Ve eğer rabbinden ümit ettiğin bir rahmeti aramak için o müstahıklardan sarfı nazar etmek mecburiyetinde isen, o vakit de onlara yumuşak bir söz söyle! Hem elini bağlayıp boynuna asma [cimrilik etme], hem de onu büsbütün açıp saçma [israf etme] ki pişman olur, açık[ta] kalırsın; çünkü rabbin hem dilediğine rızkı bast eder [genişletir] hem de sıkar, çünkü o kullarına habîr-basîr bulunuyor!

31. Bir de züğürtlük korkusuyla evlatlarınızı öldürmeyin! Onlara da rızkı biz veririz, size de... Elbette onları öldürmek büyük bir cinayet bulunuyor.

32. Zinaya da yaklaşmayın; çünkü o pek çirkin, yolca da pek fena bulunuyor!

33. Allah'ın tahrîm [yasak] eylediği nefsi katl de etmeyin [öldürmeyin], meğer ki hak sebeple ola... ve her kim mazlûmen katledilirse, onun velîsi için biz bir tasallut hakkı vermişizdir. O da katilde israf etmesin [haddi aşmasın]; çünkü o mansûr [yardım görmüş] bulunuyor!

34. Yetim malına da yaklaşmayın, ancak rüşdüne [yetişkinlik çağına] erinceye kadar en güzel olan suretle başka! Ahdi de yerine getirin; çünkü ahidden mesûliyet [sorumluluk] muhakkak bulunuyor!

35. Ölçtüğünüz vakit de tam ölçün ve doğru terazi ile tartın! Bu hem hayırlı, hem de akibetçe daha güzeldir!

36. Bir de hiç bilmediğin bir şeyin ardınca gitme; çünkü kulak, göz, gönül; bunların her biri ondan mesûl bulunuyor!

37. Hem yeryüzünde azametle yürüme; çünkü sen ne arz'ı yırtabilirsin, ne de boyca dağlara yetişebilirsin!

38. Bütün bunların menhî [kötü ve yasaklanmış] olanı, rabbin indinde mekrûh bulunuyor!

1) 'Sözü geçen hak sahiplerinden...' Burada 26. ayette sözü edilen kimselere atıf vardır.

39. İşte bunlar rabbinin sana vahyettiği hikmetlerdendir. Sakın Allah ile beraber diğer bir ilâh uydurma ki sonra levm ü tard olunarak [kınanmış ve ilahî rahmetten kovulmuş bir halde] cehenneme atılırsın!

40. Yâ!.. Şimdi rabbiniz sizi oğullarla mümtaz kıldı da kendisi melâikeden dişiler edindi öyle mi? Hakîkaten siz çok büyük bir söz söylüyorsunuz!

41. Biz bu ihtarı bu Kur'an'da türlü şekillerle ifade ettik ki düşünüp akıllarını başlarına alsınlar; halbuki o onların ancak ürkekliğini artırıyor!

42. De ki: 'Allah ile beraber-dedikleri gibi- ilâhlar olsaydı, o takdirde onlar o arş'ın sahibine elbet bir yol ararlardı'.

43. O sübhân, onların dediklerinden çok münezzeh ve çok yüksek; hem pek büyük bir yükseklikle yüksektir!

44. O'nu, yedi sema ile arz ve bütün bunlardaki zev'il-ukûl tesbih eder ve hatta hiçbir şey yoktur ki O'nu hamd ile tesbih etmesin ve lâkin siz onların tesbihlerini iyi anlamazsınız! O cidden halîm-gafûr bulunuyor.

45.46. Bir de sen Kur'an'ı kıraat ettiğin vakit, biz seninle ahiret'e inanmayanların arasına görünmez bir hicab [perde] çekeriz ve kalplerinin üzerine onu iyi anlamalarına mâni kabuklar geçiririz ve kulaklarına bir ağırlık veririz! Rabbini Kur'an'da vâhid [bir] olarak andığın vakit de ürkerek arkalarına döner giderler.

47. Biz pekâlâ biliyoruz, seni dinlerken ne surette dinliyorlar; birbirleriyle fısıldaşırlarken de ve o zâlimler [şöyle] derlerken de 'Başka değil, sırf bir sihirli adama tâbi oluyorsunuz!'

48. Bak seni nelere kıyas ettiler de nasıl dalâlete düştüler; onun için bir yol bulmaya tab ü tüvanları [güçleri] yok!

49. Bir de dediler ki: 'Biz bir sürü kemik olduğumuz ve ufalanıp tozduğumuz vakit mi, cidden biz mi yeni bir hilkatle ba'solunacağız [diriltileceğiz]?'

1) Bu ibareye iki mânâ verilmiştir: a) 'Her biri o *mâlik'ul-mülk'e* galebe etmek çaresi arardı; çünkü galib olmadan ilâh olamazdı'.b) 'Her biri O'nun zât-ı ehadiyyetinden kuvvet ve kudret edinmeksizin bir şey yapamayacaklarını, bir *cumhuriyet*'in reissiz olamayacağını bildiklerinden hepsi O'na yaklaşmak için bir yol aradı, bu surette ise hiç biri ilâh olamaz, O'nun ulûhiyetini teslim etmişolurlardı'. (V/3180)

2) *Zev'il-Ukûl* tâbirinin tasrîh edilmesi, ayette 've mâ fîhinne' değil, 've men fîhinne' buyurulmuş olması sebebiyledir. Çünkü Arapça'da 'men' *akıl sahibi varlıklar* (zev'il-ukûl) için kullanılır. Krş. Fâtiha/2, an:3 [D.C]

50-51. De ki: 'Muhakkak [ona ne şüphe]! İster taş olun, ister demir, isterse gönlünüzde büyüyen herhangi bir halk [mahlûk]!' 'O halde bizi kim iâde edebilir?' diyecekler. 'Sizi' de; 'ilk defa yaratmış olan kudret sahibi!' O vakit sana başlarını sallayacaklar da 'Ne vakit o?' Diyecekler. De ki: 'Yakın olması me'mul [umulur]!'

52. O sizi çağıracağı gün, derhal O'na [hamd] kemâl-i tâzim ile icabet edeceksiniz ve zannedeceksiniz ki pek az bir müddet kaldınız!

53. Kullarıma söyle ki en güzel olan kelimeyi söylesinler! Çünkü şeytan, aralarını gıcıklar; çünkü şeytan, insana açık bir düşman bulunuyor.

54. Rabbiniz sizi daha çok bilir; dilerse size merhamet buyurur, dilerse size azap eder! Seni de üzerlerine vekil göndermedik!

55. Hem rabbin, göklerde ve yerde kim varsa hepsine â'lemdir [onları en ziyade bilendir]. Celâlim hakkı için, peygamberlerin de bazısını bazısına tafdîl ettik ve Dâvud'a bir Zebûr verdik!

56. De ki: 'O'ndan başka zu'mettiklerinize [ilah zannettiklerinize] çağırın; [o zaman] anlarsınız ki başınızdan sıkıntıyı ne defedebilirler, ne de tahvil [edip değiştirebilirler]!'

57. Onların yalvarıp durdukları, rablerine hangisi daha yakın diye vesîle ararlar ve rahmetini umarlar, azabından korkarlar; çünkü rabbinin azabı korkunç bulunuyor.

58. Hiçbir memleket de yoktur ki biz onu kıyamet gününden evvel helâk edecek veya şiddetli bir azap ile tâzib eyleyecek olmayalım; Kitab'da bu mestûr [yazılı] bulunuyor!

1) Burada *Kitab* ile *Levh-i Mahfuz* kastedilmektedir. (V/3183)

وَمَا مَنَعَنَآ أَن نُّرْسِلَ بِٱلْـَٔايَـٰتِ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلْأَوَّلُونَ ۚ
وَءَاتَيْنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۚ وَمَا نُرْسِلُ بِٱلْـَٔايَـٰتِ
إِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾ وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِٱلنَّاسِ ۚ
وَمَا جَعَلْنَا ٱلرُّءْيَا ٱلَّتِىٓ أَرَيْنَـٰكَ إِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ
وَٱلشَّجَرَةَ ٱلْمَلْعُونَةَ فِى ٱلْقُرْءَانِ ۚ وَنُخَوِّفُهُمْ ۖ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا
طُغْيَـٰنًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟
إِلَّآ إِبْلِيسَ ۖ قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾ قَالَ أَرَءَيْتَكَ
هَـٰذَا ٱلَّذِى كَرَّمْتَ عَلَىَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ
ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾ قَالَ ٱذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ
جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُورًا ﴿٦٣﴾ وَٱسْتَفْزِزْ مَنِ ٱسْتَطَعْتَ
مِنْهُم بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ
فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَـٰدِ وَعِدْهُمْ ۚ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ
إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾ إِنَّ عِبَادِى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَـٰنٌ ۚ وَكَفَىٰ
بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾ رَّبُّكُمُ ٱلَّذِى يُزْجِى لَكُمُ ٱلْفُلْكَ
فِى ٱلْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾

59. O istenilen ayetler (mu'cizeler)le risalet vermekten bizi meneden de yoktur; ancak onları evvelki ümmetler tekzîb ettiler. Semûd'a gözleri göre göre o nâka'yı verdik de onunla kendilerine zulmettiler; halbuki biz o ayetleri ancak korkutmak için göndeririz!

60. Ve unutma ki vaktiyle sana 'Haberin olsun ki' dedik; 'rabbin o insanları ihata etmiştir [kuşatmıştır]! O sana gösterdiğimiz temaşayı ve Kur'an'da lânet edilen ağacı da sırf insanlara bir imtihan için yapmışızdır. Biz onları tehdid ediyoruz; o onlara büyük bir tuğyan artırmaktan başka netice vermiyor.

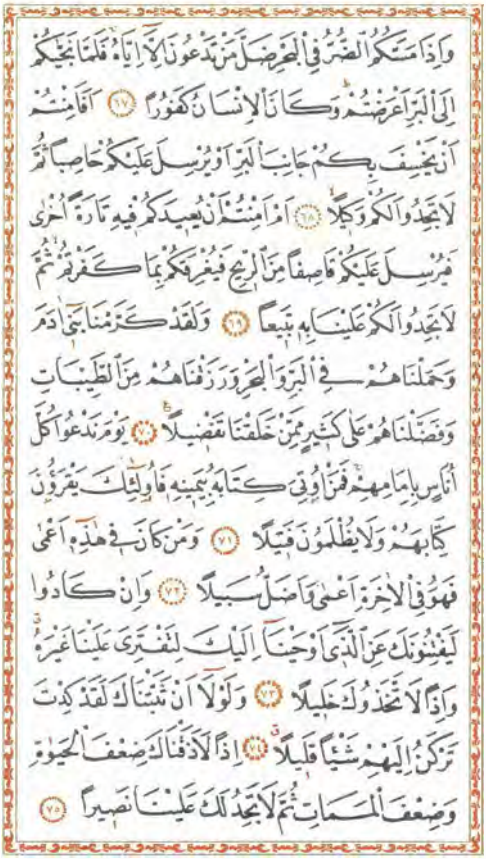
61. Yine unutma ki bir vakit melâikeye 'Âdem için secde edin!' demiştik, derhal secde ettiler, lâkin İblis 'Hiç' dedi; 'ben bir çamur halinde yarattığın kimseye secde mi ederim?'

62. 'Baksana' dedi; 'şu benim üzerime tekrîm ettiğine! Kasem ederim ki eğer beni kıyamet gününe kadar tehir edersen, ben onun zürriyetini -pek azı müstesna olmak üzere- mutlak kumandam altına alırım!'

63-65. Allah buyurdu ki: 'Defol haydi! Onlardan her kim sana tâbi olursa, haberiniz olsun ki cehennem de sizin cezanızdır, mükemmel bir ceza! Hem onlardan gücün yettiğini sesinle oynat, süvarilerin ve piyadelerinle üzerlerine bas gürültüyü ve mallarına, evlatlarına ortak ol ve onlara va'dler yap! -Fakat Şeytan onlara bir aldanıştan başkane va'd eder?- Doğrusu o benim kullarım yok mu, senin onlar üzerine hiçbir saltanatın yoktur!' Vekîl ise rabbin yeter!

66. Rabbiniz o kâdirdir ki fazlından nasip arayasınız diye sizin için denizde gemiler sevkediyor; hakîkaten O size rahîm bulunuyor!

1) Bkz. A'raf/73, an:6
2) Krş. A'raf/11
3) 'Baksana' dedi; 'şu kendisine ikrâm edip benden üstün tuttuğuna!'

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ ۖ فَلَمَّا نَجَّاكُمْ
إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ ۚ وَكَانَ الْإِنسَانُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾ أَفَأَمِنتُمْ
أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ
لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ
فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ الرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ
لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ
وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ
وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ نَدْعُو كُلَّ
أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ ۖ فَمَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولَٰئِكَ يَقْرَءُونَ
كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾ وَمَن كَانَ فِي هَٰذِهِ أَعْمَىٰ
فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾ وَإِن كَادُوا
لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُ ۖ
وَإِذًا لَّاتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَا أَن ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدتَّ
تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ إِذًا لَّأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ
وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾

67. Denizde size bir tazyik elverdiği [bir musibet geldiği] vakit, O'ndan başka yalvardıklarınız kaybolur; derken O sizi kurtarıp karaya çıkarınca da yüzü çeviriverirsiniz. İnsan da çok nankör bulunuyor.

68-69. Ya çıktığınızda kara tarafında sizi yere geçirivermesinden veya üzerinize çakıllı bir rüzgâr salıvermesinden, sonra da kendinize hiç vekil bulamamanızdan emniyete mi erdiniz, yoksa sizi bir defa daha oraya iade edip de üstünüze kırıp-büken bir fırtına salıvererek hepinizi ettiğiniz küfrân [nankörlük] ile garkedivermesinden [boğuvermesinden], sonra da bize karşı onun bir öcünü alacak bulamamanızdan emin mi oldunuz?

70. Şanım hakkı için,biz benî Âdem'i terkîm ettik [ikrâma mazhar kıldık],karada ve denizde binitlere yükledik ve hoş hoş nimetlerden besledik, yarattıklarımızdan çoğunun üzerine geçirdik!

71-72. Günün birinde her sınıf insanları imamlarıyla çağıracağız; o gün her kime kitabı sağ eliyle verilirse, işte onlar kitaplarını okuyacaklar ve kıl kadar zulmedilmeyecekler! Her kim de bu dünyada körlük ettiyse, o artık ahiret'te daha kör ve gidişçe daha şaşkındır!

73-75. Az daha seni bile, sana vahyettiğimizden gayrını bize karşı iftira edesin diye fitneye düşeceklerdi ve o takdirde seni halîl ittihaz edeceklerdi [dost edineceklerdi] ve eğer biz sana sebat vermemiş olsaydık, sen onlara az bir şey meyledeyazdındı ve o takdirde biz sana muhakkak hayatın da katmerli, mematın da [ölümün de] katmerli acısını tattırırdık, sonra bize karşı kendin için hiçbir yardımcı bulamazdın!

1) *İmam* hidayet ve dalâlette öne geçirilip, arkasına düşülen, tâbi olunan demektir ki bir peygamber'e, bir kitab'a, bir dine, bir mezheb'e veya herhangi bir reise, bir kumandana ıtlak olunabilir. (V/3191-3192)

2) Krş. Hacc/46

76-77. Ve az daha seni bu arz'dan çıkarmak için iz'ac [rahatsız, tedirgin] edeceklerdi ve o takdirde kendileri de arkandan pek az kalacaklardı; senden evvel gönderdiğimiz bütün peygamberlerin sünneti vechile ki sen bizim sünnetimiz[d]e bir tahvil [değişme] bulamazsın!

78-79. Güneşin kaymasından, gecenin kararmasına kadar namazı güzel kıl, bir de kıraatiyle mümtaz [ve mühim] olan sabah namazını; zira sabah kur'an'ı hakîkaten meşhûd'dur (şuhûda mazhardır)! Geceden de sana mahsus fazla bir namaz olarak uykudan kalk, Kur'an ile tehecc üd kıl! Yakındır ki rabbin seni bir makam-ı mahmûd'a ba 'sede [vardıra]!

80. Ve de ki: 'Rabbim beni sıdk girdirimi girdir ve sıdk çıkarışı çıkar ve benim için ledünnünden [tarafından] bir sultan-ı nasîr kıl!'

81. Ve de ki: 'Hak geldi, bâtıl zevale erdi; hakîkaten bâtıl pek zavallıdır!'

82. Biz de Kur'an'dan peyderpey öylesini indiririz ki mü'minler için o bir şifa ve bir rahmettir; zâlimlerin ise ancak hasarın[ı] artırır!

83. Öyle ya, biz insana nimet verdiğimiz zaman aldırmaz, yan büker; kendisine şer dokunduğu zaman da pek meyûs [umutsuz] olur.!

84. De ki: 'Her biri kendi uyarına göre hareket ediyor'. O halde yolca en doğru olan[ın] kim olduğunu daha ziyade rabbiniz bilir.

85. Bir de sana Ruh'tan soruyorlar. De ki: 'Ruh rabbimin emrindendir ve size ilimden ancak az bir şey verilmiştir!'

86. Celâlim hakkı için, dilersek sana vahyettiğimizi de tamamen gideririz, sonra bize karşı kendine bir vekil de bulamazsın...

---

1) *Tehecc üd* uykudan uyanmak ve gece uykudan uyanıp namaz kılmak demektir. (V/3194)
2) 'Kâfirleri kahredecek bir delil, onlara galebe çalacak bir kudret'. (Bkz. V/3195)
3) "Herkes kendi hâl ve mizacına uygun olan yolda hareket eder", diğer bir deyişle "Herkes hissiyât-ı mahsusasın göre iş yapar". (V/3196)

إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ فَضْلَهُۥ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾ قُل لَّئِنِ
ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ وَلَقَدْ
صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۖ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ
إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ ٱلْأَرْضِ
يَنۢبُوعًا ﴿٩٠﴾ أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ
ٱلْأَنْهَٰرَ خِلَٰلَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾ أَوْ تُسْقِطَ ٱلسَّمَآءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا
كِسَفًا أَوْ تَأْتِىَ بِٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾ أَوْ يَكُونَ لَكَ
بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِى ٱلسَّمَآءِ ۖ وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ
تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَٰبًا نَّقْرَؤُهُۥ ۗ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّى هَلْ كُنتُ
إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾ وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤْمِنُوٓا۟
إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا
﴿٩٤﴾ قُل لَّوْ كَانَ فِى ٱلْأَرْضِ مَلَٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ
لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُولًا ﴿٩٥﴾ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ
شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

87. ... ancak rabbinden bir rahmet başka! Hakîkat senin üzerinde O'nun fazlı [ihsan ve inayeti] pek büyük bulunuyor.

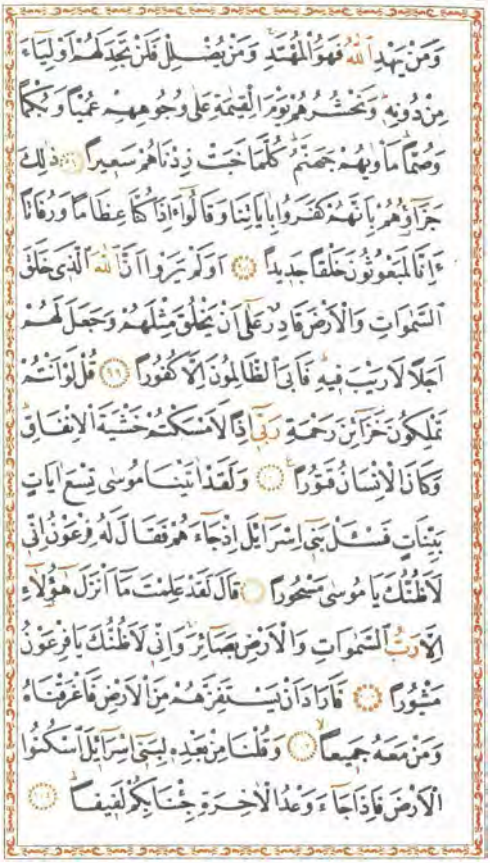
88. De ki: 'Yemin ederim eğer ins ü cinn bu Kur'an'ın mislini getirmek üzere toplansalar, bir mislini getiremezler; birbirlerine zahîr de [yardımcı da] olsalar!'

89-93. Celâlim hakkı için, biz bu Kur'an'da dillere destan olacak her mânâdan türlü türlü ifadeler yaptık; yine nâsın [insanların] ekserisi gâvurlukta ısrar ettiler ve 'Biz' dediler; 'sana ihtimali yok inanmayız, tâ ki bizim için şu yerden bir menbâ [pınar] akıtasın, yahut senin için hurmalıklardan ve üzümlüklerden bir bahçe ola da aralarında şarıl şarıl çaylar akıtasın, yahut -zu'm [iddia] ettiğin gibi- üzerimize semayı kıt'a kıt'a [parça parça] düşüresin, yahut Allah'ı ve melekleri kefil getiresin, yahut senin altından bir evin olsun, yahut semaya çıkasın -ona çıktığına da asla inanmayız- tâ ki üzerimize okuyacağımız bir mektup indiresin!' De ki: 'Sübhânallah! Ben beşer bir rasûlüm!'

94. Kendilerine doğru yolu gösteren hidayetçi geldiğinde, nâsın [insanların] iman etmelerine ancak şöyle demeleri mâni oldu: 'Allah bir beşeri mi rasûl gönderdi?'

95. Söyle onlara: 'Eğer arz'da hep uslu uslu yürüyen melâike [melekler] olsaydı, elbette onlara semadan melek bir rasûl gönderirdik!'

96. De ki: 'Allah, sizinle benim aramda şahid [olarak] yeter! Her halde O, kullarına habîr-basîr bulunuyor'.

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ
مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا
وَصُمًّا مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾ ذَٰلِكَ
جَزَاؤُهُمْ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا وَقَالُوا أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا
أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ
أَجَلًا لَا رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾ قُلْ لَوْ أَنْتُمْ
تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ
وَكَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ آيَاتٍ
بَيِّنَاتٍ فَاسْأَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ جَاءَهُمْ فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ إِنِّي
لَأَظُنُّكَ يَا مُوسَىٰ مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾ قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ هَٰؤُلَاءِ
إِلَّا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بَصَائِرَ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ
مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾ فَأَرَادَ أَنْ يَسْتَفِزَّهُمْ مِنَ الْأَرْضِ فَأَغْرَقْنَاهُ
وَمَنْ مَعَهُ جَمِيعًا ﴿١٠٣﴾ وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِهِ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ اسْكُنُوا
الْأَرْضَ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ﴿١٠٤﴾

97. Ve her kime Allah hidayet ederse, o doğru yolu tutar; her kimi de dalalette bırakırsa, artık onlar için O'nun berisinden velîler bulamazsın ve biz onları kıyamet günü -kör, dilsiz, sağır oldukları halde- yüzleri üstü haşrederiz! Varacakları yer cehennem! Her dindikçe onlara bir saîr [ateşin alevini] artırırız.

98. O onların cezalarıdır; çünkü onlar ayetlerimize küfrettiler de 'Yâ!.. Biz bir yığın kemik olduğumuz ve ufalanıp tozduğu-muz vakit mi, biz mi cidden yeni bir hilkatle ba'solunacağız [diriltileceğiz]?' Dediler.

99. Gökleri ve yeri yaratmış olan Allah'ın, kendilerinin mislini yaratmaya kâdir olduğunu görmediler de mi? Kendileri için de bir ecel [süre] tayin etmiş, onda hiç şüphe yok? Fakat zâlimlerin gâvurluktan başkasına baktıkları yok!

100. De ki: 'Rabbimin rahmet hazinelerine siz mâlik olsaydınız, o vakit elden çıkarmak korkusuyla imsak ederdiniz [tutar, kimseye birşey vermezdiniz]! İnsan bir de pek cimri olmuştur.

101. Celâlim hakkı için, Musa'ya açık açık dokuz ayet verdik! Sor Benî İsrail'e, [Musa] onlara geldiği vakit Firavun ona dedi ki: 'Her halde ben seni yâ Musa bir büyüye tutulmuş zannediyorum!'

102. 'Alimallah' dedi; 'pekâlâ bilirsin ki bunları o göklerin, yerin rabbi sırf birer basîret olmak üzere indirdi. Her halde ben de seni yâ Firavun helâk olmuş zannediyorum!'

103-104. Derken [Firavun] onları arz'dan belinletmek [silip-süpürmek] istedi, biz de hem kendisini ve hem maiyetindekileri, hepsini birden garkediverdik [boğuverdik]; arkasından da Benî İsrail'e dedik ki: 'Haydin arz'da sâkin olun [yerleşin], sonra ahiret va'di geldiği vakit hepinizi dürüp bükerek getireceğiz!'

1) Krş. A'raf/133

105-106. Bunu [Kur'an'ı] da bihakkın indirdik ve bihakkın indi ve seni ancak sevabımızın müjdecisi ve azabımızın habercisi olarak gönderdik! Hem onu bir kur'an olmak üzere ayet ayet ayırdık ki nâsa [insanlara] dura dura okuyasın, hem de tenzîl suretiyle ceste ceste [kısım kısım] indirdik!

107-109. De ki: "İster inanın ona, ister inanmayın; çünkü bundan evvel ilim verilmiş olanlar, kendilerine tilâvet olununca çeneleri üstü secdelere kapanıyorlar ve diyorlar ki; 'Tesbîh rabbimize! Hakîkat rabbimizin va'di katiyyen fiile çıkarılmış [gerçekleşmiş] bulunuyor' ve ağlayarak çeneleri üstü kapanıyorlar; o onların huşûunu da artırıyor!"

110-111. De ki: 'Allah deyin, Rahmân deyin; hangisini deseniz, hep O'nundur o en güzel isimler!' Bununla beraber salâtında pek bağırma, pek de gizleme; ikisinin arası bir yol tut ve şöyle de: 'Hamd o Allah'a ki hiçbir veled edinmedi;' O'na mülkte bir şerik de [ortak da] olmadı, O'na zülden bir velî de olmadı'. O'nu tekbir ile büyükle de büyükle!

18. Kehf Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

110 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahim

1-4. Hamd o Allah'a ki kuluna Kitap indirdi; hem ona hiçbir yamukluk yapmaksızın, dosdoğru, ledünnünden [tarafından] şiddetli bir beis [azap] ile inzar etmek ve salih salih ameller yapan ve mü'minlere şunu müjdelemek için ki 'kendilerine cidden güzel bir ecir [mükâfat] var; ebediyyen onda arâm [ikamet] edecekler'. Hem şunları inzar etmek [uyarmak] için ki 'Allah veled edindi' demekteler.

1) Bkz. Kasas/3, an:2
2) 'Namazda Kur'an okurken' veya 'Dua ederken'. (V/3214)
3) 'Doğurmaktan münezzeh olduğu gibi, evlâtlık da edinmedi'. (V/3215 ve bkz. Bakara/116, an:3; Yunus/68, an:4)
4) "Allah zilletten korunmak, izzet bulmak için yardıma muhtaç olunan velîlerden, yâr u yârenden, dosttan, müttefikten münezzehtir! O zilletten münezzeh, bizâtihi azîz ve kavî'dir! (V/3215)
5) Bkz. Yunus/68, an:4

مَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِءَابَآئِهِمْ ۚ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ
مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ ۚ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾ فَلَعَلَّكَ بَٰخِعٌ نَّفْسَكَ
عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا۟ بِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَسَفًا ﴿٦﴾ إِنَّا جَعَلْنَا
مَا عَلَى ٱلْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾
وَإِنَّا لَجَٰعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ﴿٨﴾ أَمْ حَسِبْتَ
أَنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْكَهْفِ وَٱلرَّقِيمِ كَانُوا۟ مِنْ ءَايَٰتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾
إِذْ أَوَى ٱلْفِتْيَةُ إِلَى ٱلْكَهْفِ فَقَالُوا۟ رَبَّنَآ ءَاتِنَا مِن لَّدُنكَ
رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ﴿١٠﴾ فَضَرَبْنَا عَلَىٰٓ ءَاذَانِهِمْ
فِى ٱلْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾ ثُمَّ بَعَثْنَٰهُمْ لِنَعْلَمَ أَىُّ ٱلْحِزْبَيْنِ
أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوٓا۟ أَمَدًا ﴿١٢﴾ نَّحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِٱلْحَقِّ ۚ
إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ ءَامَنُوا۟ بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَٰهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾ وَرَبَطْنَا
عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا۟ فَقَالُوا۟ رَبُّنَا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ لَن نَّدْعُوَا۟ مِن دُونِهِۦٓ إِلَٰهًا ۖ لَّقَدْ قُلْنَآ إِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾
هَٰٓؤُلَآءِ قَوْمُنَا ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ لَّوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم
بِسُلْطَٰنٍۭ بَيِّنٍ ۖ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾

5. Buna dair ne kendilerinin bir ilmi vardır, ne de babalarının! O ne büyük bir kelime ki ağızlarından çıkıyor, sırf bir yalan söylüyorlar!

6. Şimdi bu söze inanmazlarsa, belki arkalarından esef ile kendini üzeceksin!

7-8. Biz yeryüzündeki şeyleri ona bir zînet yaptık ki insanları imtihan edelim; 'hangisi daha güzel bir amel yapacak?' Bununla beraber şu da muhakkak ki biz onun üzerinde ne varsa hepsini bir kuru toprak etmekteyiz.

9. Yoksa Ashab-ı Kehf u Rakîm bizim âyâtımızdan bir acîbe oldular mı sandın?

10. O vakit ki o genç yiğitler kehf'e [mağaraya] çekildiler de şöyle dediler: 'Yâ rabbena! Bizlere ledünnünden [tarafından] bir rahmet ihsân eyle ve bizim için işimizden bir muvaffakiyet hazırla!'

11-12. Bunun üzerine müteaddid seneler kehf'te [mağarada] kulakları üzerine vurduk [yatırdık uyuttuk]; sonra da onları ba'settik [uyandırdık] ki hep bilelim; 'iki hizbin hangisi bekledikleri gayeyi iyi hesab etmiş?'

13-15. Biz sana onların kıssalarını doğru olarak naklediyoruz: Hakîkat, bunlar birkaç genç yiğit; rablerine iman ettiler, biz de hidayetlerini artırdık ve kalplerine rabıta verdik! O vakit ki kıyam ettiler de dediler: 'Bizim rabbimiz göklerin ve yerin rabbi! Biz ihtimali yok O'ndan başka bir ilâha tapmayız; doğrusu o surette [takdirde] cidden saçma söylemiş oluruz! Şunlar/şu bizim kavmimiz olacaklar, tuttular O'ndan başka ilâhlar edindiler. Onlara karşı açık bir burhan [delil getirselerdi] ya! Artık bir yalanı Allah'a iftira edenden daha zâlim kim olabilir?'

1) "Atalarının veya 'baba' tâbir ettikleri papalarının".Bir önceki ayette nakledilen sözü arap müşrikleri de, yahudiler de,hıristiyanlar da söylemiş olabilirler ise de bu sözü dinlerinin esası kabul eden hıristiyanlar, bu hususta daha ısrarcı olduklarından 'babaları' tâbiri E.Hamdi Yazır tarafından 'papaları' (kilise babaları)şeklinde de yorumlanmıştır.(V/3223-3224 ve Krş. Bakara/116,an:3;Yunus/68,an:4)

2) "Şiddetli bir üzüntü ile kendini tüketeceksin!"(V/3224)

3) *Kehf* :dağda mağara ve bilhassa geniş olanı ki küçüğüne 'gar' denir. Türkçesi 'in' dir. *Rakîm* :kitabe/yazılı taş veya maden veya saireden levha.(V/3225)

4) 'Şaşılacak bir ayet mi oldular sandın?'(V/3225 ve krş. Yunus/2,an:3)

5) 'Fiilen tebeyyün,tahakkukettirelim de kendileri dahi anlasın!"(V/3226)

16. '... Madem ki onlardan ve Allah'tan maada [başka] taptıklarından uzleti ihtiyar [uzaklaşmayı tercih] ettiniz; o halde kehfe (mağaraya) çekilin ki sizin için rabbiniz, rahmetinden kısmet neşretsin ve size işinizden bir kolaylık hazırlasın!'

17. Güneşi görüyorsun â, doğduğu vakit kehf'lerinden [mağaralarından] sağ tarafa meyleder, battığı vakit de onları sol tarafa makaslar ve onlar onun içinde bir geniş sahadadır. Bu, işte Allah'ın âyâtındandır [ayetlerindendir]! Allah her kime hidayet ederse, işte o [hidayete] ermiştir, her kimi de saptırırsa, artık onu irşad edecek bir velî bulamazsın!

18. Bir de onları uyanıklar zannedersin, halbuki uykudadırlar ve biz onları sağa sola çevirririz; köpekleri de medhalde [mağaranın girişinde] iki kolunu uzatmış! Üzerlerine çıkavarsan, mutlaka onlardan döner kaçardın ve her halde onlardan dehşet dolardın!

19-20. Yine böyle onları ba's da ettik [uyandırdık] ki aralarında soruşsunlar diye! İçlerinden bir söyleyen 'Ne kadar durdunuz?' dedi. 'Bir gün yahut bir günün birazı' dediler. 'Ne kadar durduğunuza' dediler; rabbiniz a'lemdir! Şimdi siz birinizi şu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın hangisi yiyecekçe daha temiz, ondan size bir rızık getirsin, hem çok kurnaz davransın ve zinhar [sakın] sizi birine sezdirmesin; çünkü ellerine geçirirlerse sizi muhakkak recmederler [öldürürler] yahut milletlerine [dinlerine] döndürürler ve bu takdirde ebedâ [asla] felâh bulamazsınız!'

'Ne kadar durduğunuzu rabbiniz daha iyi bilir!'(Krş. Kehf/26)
Bkz. Bakara/5, an:11; Mü'minûn/1. An:1

21. Bu suretle de kendilerine vukuf peyda ettirdik ki Allah'ın va'di[nin] hak olduğunu ve Saat[in] hakîkaten şüphesiz bulunduğunu bilsinler! O sırada [kavimleri ise] aralarında emirlerine nizâ ediyorlardı. Bunun üzerine dediler ki: 'Üstlerine bir bina yapın, rableri onları daha iyi bilir!' Onların emri üzerine galebe etmiş olanlar 'Elbette' dediler; 'biz bunların üzerine bir mescid ediniriz!'

22. 'Üçtür, dördüncüleri köpekleri' diyecekler. 'Beştir, altıncıları köpekleri' diyecekler. Gayb taşlama! 'Yedidir ve sekizincileri köpekleri' diyecekler: De ki: 'Onların adedlerine rabbim a'lemdir [daha iyi bilir], onları ancak pek azı bilir!' Artık bunlar hakkında kimse ile zâhirî bir münakaşadan başka münakaşa etme ve bunlar hakkında onlardan kimseye birşey sorma!

23-24. Hiçbir şey hakkında da Allah'ın meşiyyetiyle takyîd etmeden 'Ben bunu yarın muhakkak yaparım!' deme ve unuttuğun vakit Allah'ı zikret ve şöyle de: 'Ola ki rabbim beni bundan daha yakın bir vakitte dosdoğru bir muvaffakiyete isal buyura [eriştire]!'

25. Onlar kehf'lerinde [mağaralarında] üçyüz sene durdular, dokuz da ziyade ettiler!

26. 'Allah' de; 'ne kadar durduklarını daha iyi bilir! Göklerin, yerin gaybı O'nundur! O öyle güzel görür, öyle güzel işitir ki! Bütün onlara O'ndan başka velâyet eden yoktur! O, kimseyi hükmünde teşrîk de [ortak da] etmez!'

27. 'Öyle' de ve rabbinden sana vahyolunanı tilâvet eyle! O'nun kelimâtını tebdîl edecek [değiştirecek] yoktur ve O'ndan başka bir penah [sığınak] bulamazsın!

---

1) "O gençler kıyam edip mağaraya çekildikleri sırada kavimleri kendi aralarında onların bu yaptıkları iş hakkında tartışıp çekişiyorlardı". (V/3240)1

2) "*Ashab-ı Kehf*'in tâkip ettiği emir üzerine giderek düşmanlarına karşı galibolanlar". (V/3240)

3) Çünkü *kıssa*'nın bilinmesi lâzım gelen noktaları hakkıyla bilindi. Şu halde *Ashab-ı Kehf* kıssasını yalnız Kur'an'ın beyanına dikkat ederek okumalı, şundan bundan sormaya kalkışmamalıdır! (V/3241)

4) "Allah'ın dilemesine/iradesine bağlamaksızın..." (V/3243)

5) "Ashab-ı Kehf'in muvaffakiyetinden". (V/3243)

6) Bkz. Kasas/3, an: 2

28. Nefsince de o kullarla beraber sabret ki sabah-akşam (her vakit) rablerine duâ eder, cemâlini [rızasını] isterler. Sen dünya zînetini arzu ederek onlardan gözlerini ayırma ve o kimseye itaat etme ki kalbini zikrimizden gafil bırakmışız, keyfinin ardına düşmüş ve işi, haddini aşmak olmuştur!

29. Ve de ki: 'O hak, rabbinizdendir; artık dileyen iman etsin, dileyen küfr!' Çünkü biz, zâlimler için öyle bir ateş müheyya kılmışızdır [hazırlamışızdır] ki serdakları [alevleri] kendilerini kuşatmaktadır ve eğer istigâse ederlerse [yardım isterlerse], erimiş cesed gibi bir su ile imdad edilirler, yüzleri civirir [kavurur]. O ne fena içki ve o ne fena kurultay!

30-31. Amma iman edip salih salih ameller işleyenler, şüphe yok ki biz öyle güzel amel işleyenin ecrini [mükâfatını] zayi etmeyiz! Öyleler, işte onlara Adn cennetleri var; altları ndan nehirler akar, orada altın bileziklerden zînetlenecekler, sündüs ve istebraktan [ince ve kalın ipeklerden] yeşil esvab [elbiseler] giyecekler, erîkeler [tahtlar] üzerine dayanıp kurulacaklar. O ne güzel sevâb ve ne güzel kurultay!

32-34. Ve onlara iki adamı temsil getir: Birine her türlü üzümden iki bağ vermişiz ve ikisinin de etrafını hurmalarla donatmışız, ikisinin arasına da bir ekinlik yapmışız -iki bağın ikisi de yemişlerini vermiş- hiçbir şey noksan bırakmamış, ikisinin ortasından bir de nehir akıtmışız, başkaca da bir geliri var; bundan dolayı bu adam arkadaşına muhâvere ederek 'Ben senden malca daha servetli, cemiyetçe daha izzetliyim!' Dedi...

1) *Kü/r* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ
أَبَدًا ﴿٣٥﴾ وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّى
لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا ﴿٣٦﴾ قَالَ لَهُۥ صَٰحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ
أَكَفَرْتَ بِٱلَّذِى خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلًا
﴿٣٧﴾ لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٣٨﴾ وَلَوْلَآ إِذْ دَخَلْتَ
جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِ إِن تَرَنِ أَنَا۠ أَقَلَّ مِنكَ
مَالًا وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾ فَعَسَىٰ رَبِّىٓ أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ
عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾ أَوْ يُصْبِحَ
مَآؤُهَا غَوْرًا فَلَن تَسْتَطِيعَ لَهُۥ طَلَبًا ﴿٤١﴾ وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ
فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا
وَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٤٢﴾ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٌ يَنصُرُونَهُۥ
مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾ هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ لِلَّهِ ٱلْحَقِّ
هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾ وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا
كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ فَأَصْبَحَ
هَشِيمًا تَذْرُوهُ ٱلرِّيَاحُ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾

35-36. ... ve bağına girdi; kendine yazık ediyordu. Dedi: 'Ebedâ [asla] zannetmem ki bu helâk olsun ve zannetmem ki kıyamet kopsun! Bununla beraber şayet rabbime reddedilirsem [döndürülecek olursam], her halde bundan daha hayırlı bir akibet bulurum!'

37-41. Arkadaşı da ona muhâvere ederek dedi ki: 'Sen o rabbine küfür [nankörlük] mü ediyorsun ki seni bir topraktan, sonra bir nutfeden yarattı, sonra da seni bir adam seviyesine getirdi? Lâkin benim, o Allah rabbim ve ben rabbime kimseyi şerik [ortak] koşamam! Bağına girdiğin vakit 'mâşâallah,la kuvvete illa billah' deseydin olmaz mıydı? Eğer malca, evlatça beni kendinden az görüyorsan, ne bilirsin belki rabbim bana senin bağından daha hayırlısını verir, seninkinin üzerine de semadan bir afet indiriverir de yalçın bir toprak olakalır yahut suyu çekiliverir de bir daha onu aramakla bulamazsın!'

42. Derken bütün serveti istila ediliverdi. Bunun üzerine, ona yaptığı masraflara karşı avuçlarını ovuşturdu kaldı!O çardakları üzerine çökmüş kalmıştı. 'Ah!' Diyordu; 'n'olaydım rabbime hiçbir şerik [ortak] koşmamış olaydım!,

43. Allah'tan başka yardım edecek bir cemaati de olmadı, kendi kendini de kurtaramadı.

44. İşte burada velâyet elhak Allah'ındır! O sevapça da hayr, ukbâca [sonuç bakımından] da hayr'dır.

45. Onlara dünya [alçak] hayat'ın meselini de şöyle yap; sanki bir su, onu semadan indirmişiz, derken onunla arz'ın nebâtâtı [bitkileri] birbirine karışmış, derken bir çöp kırıntısı olmuştur, rüzgârlar onu savurur gider! Allah herşeye muktedir bulunuyor.

1)Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1
2)K.rş. Yunus/24

46. O mal ve oğullar, dünya [alçak] hayat'ın zînetidir; bâki kalacak salih ameller ise, rabbinin indinde sevapça da hayırlıdır, emelce de hayırlıdır!

47-48. Düşün o günü ki dağları yürütürüz, arz'ı görürsün çırçıplak ve onları hep mahşere toplamışızdır da hiçbir kimse bırakmamışızdır ve hepsi saff olarak [saf saf] rabbine arzedilmişlerdir. 'İşte' buyurur; 'celâlim hakkı için, ilk defa yarattığımız gibi bize geldiniz, fakat size hiçbir mev'id yapmayacağız [hesap zamanı tayin etmeyeceğiz] zu 'metmiştiniz [sanmıştınız] değil mi?'

49. Defter de konulmuştur; artık o mücrimleri görürsün bulundukları hâileden halecanlar [çırpıntılar] içinde titreşiyor ve diyorlardır: 'Eyvah bize! Bu defter de ne acaib; ne küçük komuş, ne büyük, hepsini zaptetmiş!?' Ve bütün yaptıklarını hazır bulmuşlardır; rabbin kimseye zulmetmez!

50. Yine düşün o vakti ki melâikeye 'Âdem için secde edin!' demiştik, hemen secde ettiler; ancak İblis -cin'den idi- derabbinin emrinden çıktı. Ya şimdi siz beni bırakıp da onu ve zürriyyetini kendinize evliya mı ittihaz ediyorsunuz, onlar size öyle düşman iken? Zâlimler için ne fena bedel!

51. Ben onları ne göklerin ve yerin yaratılışına, ne de kendilerinin yaratılışına şahid kılmadım ve hiçbir zaman mudîlleri [yoldan çıkarıcıları] kol tutmuş değilim!

52-53. Ve o gün ki diyecek: 'Ünleyin bakalım, o zu'mettiğiniz [ortaklarım zannettiğiniz] şeriklerime!' Derken onlara çağırmışlar /yalvarmışlardır, fakat kendilerine icabet etmemişlerdir ve aralarına biz bir mehleke [uçurum] koymuşuzdur ve mücrimler [suçlular] ateşi görmüş, artık ona düşeceklerini anlamışlardır da ondan savuşacak bir yer bulamamışlardır.

1)Krş. A'raf/11

54. Şânım hakkı için, hakîkat biz bu Kur'an'da insanlara ibret olacak her türlü meselden tasrîf yapmışızdır, insan ise her şeyin cedelce ekseri [çok tartışmacı] olmuştur!

55. Kendilerine doğru yolu gösteren peygamber geldiği halde insanları iman etmekten ve günahlarının mağfiretini istemekten alıkoyan da başka değil, ancak kendilerine evvelkilerin sünneti gelmesi ve ahiret azabının gözleri önüne gelmesi kazıyyesidir.

56. Halbuki biz gönderdiğimiz peygamberleri ancak mübeşşir [müjdeleyici] ve münzîr [uyarıcı] olmak üzere göndeririz. Küfredenler ise, hakkı bâtılla kaydırmak için mücadele ediyorlar! Ayetlerimizi ve kendilerine edilen inzârı eğlence yerine tuttular.

57. O kimseden daha zâlim de kim olabilir ki rabbinin âyâtı [ayetleri] ile nasihat edilmiştir de onlardan yüzçevirmiş ve ellerinin takdîm ettiği şeyleri unutmuştur; çünkü biz onların kalpleri üzerine onu iyi anlamalarına mâni birtakım kabuklar ve kulaklarına bir ağırlık koymuşuzdur, sen onları doğru yola çağırsan da o halde [iken] onlar ebeden [asla] yola gelmezler!

58-59. Hem o mağfireti çok, rahmet sahibi rabbin onları kesbleriyle [kazandıkları günahlar yüzünden] derhal muâhaze ediverecek olsaydı, haklarında azabı elbette ta'cil buyururdu [hemen azap ederdi]; fakat onlar için bir miâd [va'dolunmuş bir zaman] vardır ki o gelince hiçbir çare-i necât [kurtuluş çaresi] bulamazlar! Daha [işte] o memleketler ki biz onları zulmettiklerinde helâk etmişiz ve helâklerine bir miâd [zaman] tayin eylemişiz!

60. Bir vakit de Musa, fetâsına demişti ki: 'Durmayacağım, tâ iki denizin cemolduğu [birleştiği] yere kadar varacağım yahut senelerce gideceğim!'

61. Bunun üzerine ikisibir vaktâ ki iki deniz arasının cemolduğu [birleştiği] yere vardılar, balıklarını unuttular; o vakit o [balık] denizde bir deliğe yolunu tutmuştu [bile]!

1) Bkz. A'raf/58, an:2; İsra/41, 89
2) Bkz. Bakara/6, an:1
3) 'Kendisine hizmet eden gence'. *Hâdimler* (hizmetçiler) genellikle genç yaşta olduklarından, Araplarda *hâdim'e feta* denilmesi lisan-ı edebdir. (V/3256)

62. Bu suretle vaktâ ki geçtiler, fetâsına 'Getir' dedi; 'kuşluk yemeğimizi; hakîkaten biz bu seferimizden yorgunluğa girift âr olduk!'

63. 'Gördün mü?' dedi; 'kayaya sığındığımız vakit, doğrusu ben balığı unuttum ve bana onu söylememi her halde Şeytan unutturdu! O acaib bir surette denizdeki yolunu tutmuştu'.

64-65. 'İşte' dedi; 'aradığımız o ya!' Bunun üzerine izlerini takip ederek-gerisin geri döndüler; derken kullarımızdan bir kul buldular ki biz ona nezdimizden bir rahmet vermiş ve ledünnümüzden bir ilim öğretmiştik.

66. Musa, ona 'Öğretildiğin ilimden bana bir rüşd öğretmen şartıyla sana ittiba edebilir miyim?' Dedi.

67-68. 'Doğrusu' dedi; 'sen benimle sabredemezsin! Havsalanın almadığı şeye nasıl sabredeceksin?'

69. 'İnşaallah' dedi; 'beni sabırlı bulacaksın ve senin hiçbir emrine âsi olmam'.

70. 'O halde' dedi; 'eğer bana tâbi olacaksan, bana hiçbir şeyden suâl etme; tâ ben sana ondan bir söz açıncaya kadar'.

71. Bunun üzerine ikisi bir gittiler; nihayet gemiye bindiklerinde tuttu gemiyi yaraladı. 'Â!..' dedi; 'ahâlisini garketmek [yolcuları boğuvermek] için mi yaraladın onu? Alimallah müthiş birşey yaptın!'

72. 'Demedim mi' dedi; 'doğrusu sen benimle sabredemezsin?'

73. 'Beni' dedi; 'unuttuğumla muâ haze etme ve bana bu işimden dolayı güçlük çıkarma!'

74. Yine gittiler, nihayet bir oğlana rastgeldiler; tuttu onu öldürüverdi. 'Â!..' dedi; 'tertemiz [masum] bir nefsi, bir nefis mukabili olmaksızın öldürdün mü? Alimallah çok münker [kötü] bir şey yaptın!'

1-) Bkz. Kehf/60, an: 3

2-) 'Vahiyve nübüvvet nimeti'. (V/3260)

3-) 'Hayra götürecek bir bilgi". *Rüşd* 'hayra isabet' demektir. (V/3263)

75."Doğrusu 'sen benimle sabredemezsin!' demedim mi sana?" dedi.

76. 'Eğer' dedi; 'bundan sonra sana birşey sorarsam, artık bana musâhib [arkadaş] olma! Doğrusu taraf ımdan son özre erdin!'

77. Bunun üzerine yine gittiler, nihayet bir karyenin ehline vardı lar ki oranın ahalisinden yiyecek istediler de bunları misafir etmekten imtina ettiler [kaçındılar]; derken orada yıkılmak isteyen bir duvar buldular, tuttu onu doğrultuverdi. [Musa] 'İsteseydin' dedi; 'her halde buna karşı bir ücret alırdın!'

78-82. 'İşte' dedi; 'bu, seninle benim aramın ayrılması! Sana o sabredemediğin şeylerin te'vilini [maksadını] haber vereyim. Evvela, gemi denizde çalışan birtakım bîçarelerin idi; ben onu ayıplandırmak istedim ki ötelerinde bir melik [hükümdar] vardı, her sağlam gemiyi gasben [zorla] alıyordu. Oğlana gelince, ebeveyni [ana-babası] mü'minlerdi; onun için bunları tuğyan ve küfr ile sarmasından sakındık da istedik ki kendilerinin rabbi, ona bedel bunlara temizlikçe daha hayırlısını ve merhametçe daha yakınım versin! Gelelim duvara, şehirde iki yetim oğlanın idi, altında onlar için saklanmış bir define vardı ve babaları salih bir zat idi; onun için rabbin irade buyurdu ki ikisi de rüşdlerine ersinler ve definelerini çıkarsınlar. Hep bunlar rabbinden bir rahmet olaraktır ve ben hiç birini kendi reyimden [şahsi görüşümle] yapmadım; ve işte senin sabredemediğin şeylerin te'vili!'

83. Bir de sana Zülkarneyn'den suâl ediyorlar. De ki: 'Size ondanbir yâdigâr okuyacağım!

1-)*Karye* kelimesi için bkz. Talâk/8, an: 2

2-)"Oranın ahalisinden yiyecek istediler de..." cümlesi ayette geçen 'Istet'amâ ehlehâ' ibaresinin karşılığıdı r ve basımda esas aldığımız *Meâl* metninde atlanmıştır. Bu cümlenin karşılığı ayetin aslında bulunduğundan; taraf ımızdan ve parantez içine alınmaksızın *Tefsir* bölümünden istifadeyle *Meâl* metninedahil edilmiştir. Bkz. V/3266-3267 [D.C]

3-)"Ondan bir zikir; onu andıracak unutulmaz bir yâd, hatırlarda tutulacak, dillere destan olacak bir muhtıra'. (V/3279)

84-86. Biz onun için arz'da bir müknet hazırladık ve ona her şeyden bir sebep verdik; derken bir sebebi takip etti, tâ günbatıya vardığı vakit, onu [güneşi] balçıklı bir gözde gurûb ediyor [batıyor] buldu; bir de bunun yanında bir kavim buldu. Dedik ki: 'Ey Zülkarneyn! Ya tâzib [azap] edersin veya hakla-rında bir güzellik ittihaz eylersin!'

87-88. Dedi: 'Her kim haksızlık ederse onu muhakkak tâzib ederiz, sonra rabbine iade olunur, O da onu görülmedik bir azaba çeker; amma her kim de iman edip iyi bir iş tutarsa buna da mükâfat olarak en güzel akibet vardır ve ona emrimizden bir kolaylık söyleriz!'

89-90. Sonra da bir sebebi takip etti, tâ gündoğu cihetine vardığı vakit, onu bir kavim üzerine doğuyor buldu ki onlara güneşin önünden bir siper yapmamıştık.

91. Böyle! Halbuki onun yanında neler vardı, tamamını biz biliyorduk.

92-93. Sonra da diğer bir sebebi takip etti, tâ iki sed arasına vardığı vakit, önlerinde bir kavim buldu ki hemen hemen söz anlayacak bir halde değil gibiydiler.

94. Dediler ki: 'Ey Zülkarneyn! Haberin olsun Ye'cuc ile Me'cuc bu arz' da fesad yapıp duruyorlar; onun için onlarla bizim aramıza bir sed yapman şartıyla sana biz bir harc [vergi] versek olur mu?'

95-96. Dedi ki: 'Rabbimin beni içinde bulundurduğu iktidar çok hayırlıdır; haydin siz bana kuvvet ile yardım edin de ben onlarla sizin aranıza bir redim [sedden daha sağlam bir mânia] yapayım. Bana demir kütleleri getirin!' Tam iki ucu denkleştirdiği vakit 'Körükleyin!' dedi. Tam onu bir ateş haline koyduğu vakit 'Getirin bana' dedi; 'üzerine erimiş bakır dökeyim'.

97. Artık onu ne açabildiler, ne de delebildiler!

1-) "Biz onaarz'da maddî-manevî kuvvetler kudretler hazırladık". (V/3282)

قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي ۖ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ ۖ وَكَانَ وَعْدُ
رَبِّي حَقًّا ﴿٩٨﴾ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ
فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ عَرْضًا ﴿١٠٠﴾
الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَن ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ
سَمْعًا ﴿١٠١﴾ أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِن دُونِي أَوْلِيَاءَ ۚ
إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ
أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ
يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ
فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ
جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَالِدِينَ
فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾ قُل لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ
رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا
﴿١٠٩﴾ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ
يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

98. 'Bu' dedi; 'rabbimden bir rahmettir, rabbimin va'di geldiği vakit de onu dümdüz edecektir. Rabbimin va'di de hak oldu!'

99-101. Ve o gün onları bırakı-vermişizdir, bir kısmı diğerinin içinde dalgalanıyorlar; sûr'a da üfürülmüştür, artık hepsini toplamış da toplamışızdır ve cehennemi o gün kâfirlere bir gösteriş göstermişizdir; onlar ki beni ihtar eden ayetlerimden gözleri bir gıtâ [perde] içinde idi, işitmeye de tahammül edemiyorlardı.

102. Ya o kâfirler beni bırakıp da kullarımı kendilerine mevlâ ittihaz edeceklerini mi zannettiler? Biz cehennemi o kâfirler için bir konukluk hazırladık!

103. 'Size' de; 'amelleri en ziyade hüsrana gidenleri haber vereyim mi?'

104-105. Onlar ki dünya [alçak] hayat'ta sa'yleri [çabaları] boşa gitmektedir de kendilerini zannederler ki cidden güzel san'at yapıyorlar. Bunlar işte o kimselerdir ki rablerinin ayetlerine ve likâsına küfretmişlerdir [O'nun karşısına çıkacaklarını inkar etmişlerdir] de hayr nâmına yaptıkları bütün amelleri heder [bir hiç] olmuştur; artık kıyamet günü biz onlara hiçbir vezin tutturmayız!

106. İşte böyle, onların cezaları cehennemdir; çünkü küfretmişler ve benim ayetlerimi ve peygamberlerimi eğlence yerine tutmuşlardır.

107-108. İman edip, salih salih ameller işleyen kimselere gelince, onlar için Firdevs cennetleri bir konukluk olmuştur; içlerinde muhalled [ebedî] olmak üzere kalırlar, onlardan çıkmak istemezler!

109. De ki: 'Eğer rabbimin kelimâtı [kelimeleri] için deniz mürekkep olsaydı, her halde rabbimin kelimâtı tükenmeden deniz tükenirdi; bir misli de meded [bir o kadarını daha] getirsek bile!'

110. De ki: "Ben sırf sizin gibi beşerim, ancak bana şöyle vahyolunuyor: 'İlâhınız ancak bir tek ilâhtır!' Onun için her kim rabbinin likâsını [rabbine kavuşmayı] arzu ederse, salih bir amel işlesin ve rabbinin ibadetine hiçbir şirk karıştırmasın!"

19. Meryem Sûresi
Mekke'de Nâzil Olmuştur. 98 Ayettir

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sad.*

2. Rabbinin rahmetini bir anış Zekeriyya kuluna!
3-6. O vakit ki rabbine nidâ etmişti, gizli bir nidâ [ki şöyle] demişti: 'Yârab! İşte ben... artık kemik gevşedi benden ve baş bembeyaz alev aldı [saçlarım ak doldu]! Sana duâ ile ise rabbim hiçbir zaman bedbaht olmadım. Bu halimle ben arkamdan yerime kalacak taallukâttan [yakınlarımdan] endişedeyim, hatunum da akîm [kısır] bulundu; onun için bana, tarafından birvelî ihsan eyle ki hem benim mirasımı, hem Yakub hanedanının mirasını ala, hem de onu rızaya mazhar kıl rabbim!'

7. 'Ey Zekeriyya! Haberin olsun biz sana bir oğul tebşîr ediyoruz [müjdeliyoruz]; adı Yahya, bundan evvel hiçbir adaş yapmadık ona!'

8. Dedi: 'Yârab! Benim için bir oğul nereden olacak? Hatunum akîm bulunuyor [kısırdır], ben de ihtiyarlıktan kağşamak derecesine [ayakta duramayacak hâle] geldim'.

9. Buyurdu: "Öyle, fakat rabbin buyurdu ki; o bana kolaydır, bundan evvel seni yarattım, halbuki hiçbir şey değildin!"

10. Dedi: 'Yârab! Bana bir alâmet yap!' Buyurdu ki: 'Alâmetin, sapasağlam olduğun halde üç gece nâsa [insanlara] söz söyleyememendir!'

11. Derken mihrabdan kavmine karşı çıktı da 'Sabah ve akşam tesbîh edin!' diye onlara işaret verdi.

1) *'ledunke'* ibaresinin karşılığı olan bu kelime asıl metinde atlandığından, tarafımızdan ve paranteze alınmaksızın metne dahil edilmiştir. [D.C]
2) Bu bölümü krş. Âlu İmrân /38-41

يَٰيَحۡيَىٰ خُذِ ٱلۡكِتَٰبَ بِقُوَّةٖۖ وَءَاتَيۡنَٰهُ ٱلۡحُكۡمَ صَبِيّٗا ١٢ وَحَنَانٗا
مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةٗۖ وَكَانَ تَقِيّٗا ١٣ وَبَرَّۢا بِوَٰلِدَيۡهِ وَلَمۡ يَكُن
جَبَّارًا عَصِيّٗا ١٤ وَسَلَٰمٌ عَلَيۡهِ يَوۡمَ وُلِدَ وَيَوۡمَ يَمُوتُ وَيَوۡمَ
يُبۡعَثُ حَيّٗا ١٥ وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مَرۡيَمَ إِذِ ٱنتَبَذَتۡ
مِنۡ أَهۡلِهَا مَكَانٗا شَرۡقِيّٗا ١٦ فَٱتَّخَذَتۡ مِن دُونِهِمۡ حِجَابٗا
فَأَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرٗا سَوِيّٗا ١٧ قَالَتۡ إِنِّيٓ
أَعُوذُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيّٗا ١٨ قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ
رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمٗا زَكِيّٗا ١٩ قَالَتۡ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي
غُلَٰمٞ وَلَمۡ يَمۡسَسۡنِي بَشَرٞ وَلَمۡ أَكُ بَغِيّٗا ٢٠ قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ
رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٞ وَلِنَجۡعَلَهُۥٓ ءَايَةٗ لِّلنَّاسِ وَرَحۡمَةٗ مِّنَّا
وَكَانَ أَمۡرٗا مَّقۡضِيّٗا ٢١ فَحَمَلَتۡهُ فَٱنتَبَذَتۡ بِهِۦ مَكَانٗا
قَصِيّٗا ٢٢ فَأَجَآءَهَا ٱلۡمَخَاضُ إِلَىٰ جِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ قَالَتۡ يَٰلَيۡتَنِي
مِتُّ قَبۡلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسۡيٗا مَّنسِيّٗا ٢٣ فَنَادَىٰهَا مِن تَحۡتِهَآ
أَلَّا تَحۡزَنِي قَدۡ جَعَلَ رَبُّكِ تَحۡتَكِ سَرِيّٗا ٢٤ وَهُزِّيٓ
إِلَيۡكِ بِجِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ تُسَٰقِطۡ عَلَيۡكِ رُطَبٗا جَنِيّٗا ٢٥

12-15. 'Ey Yahya! Kitab'ı kuvvetle tut' (dedik) ve daha sabî [çocuk] iken ona hikmet verdik, hem de ledünnümüzden [tarafımızdan] bir rikkat [şefkat] ve bir pâklık ki [Yahya] çok takvâ-şiar idi ve valideynine [ana-babasına] ihsankâr idi; cebbar [zorba], isyankâr değil idi. Selâm ona hem doğduğu gün, hem öleceği gün, hem de diri olarak ba'solunacağı [kaldırılacağı] gün!

16-17. Kitab'da Meryem'i de an! O vakit ki ailesinden çekildi de şark tarafında bir mekâna, onlardan öte bir perde çekti; derken kendisine Ruhumuzu gönderdik de düzgün bir beşer halinde ona temessül ediverdi [görünüverdi].

18. (Meryem) ona 'Ben' dedi: 'her halde senden Rahmân'a sığınırım, sakınırsın eğer bir takî [sakınan biri] isen!'

19. (Ruh) dedi: 'Haberin olsun ben sana gayet temiz bir oğlan vermek için sırf rabbinin rasûlüyüm!'

20. Dedi: 'Benim için bir oğlan nasıl olur? Bana bir beşer dokunmadı, ben bir kahpe de değilim!'

21. Dedi: "Öyle, fakat rabbin buyurdu ki; o bana göre kolay, hem onu nâsa [insanlara] kudretimizin bir burhanı [nişanesi] ve tarafımızdan bir rahmet kılacağımız için, hem de o bir kaza edilmiş emir bulunuyor!"

22-23. Bu suretle ona hâmil oldu ve bu hamli [yükü] ile uzak bir yere çekildi; derken ağrı onu bir hurma dalına götürdü. 'Ay!' dedi; 'n'olaydım bundan evvel öleydim ve unutulmuş gitmiş olaydım!'

24-25. Derken ona altından nidâ etti: 'Sakın mahzun olma! Rabbin senin altında bir su arkı vücûda getirdi. Hurmanın da dalını kendine doğru silkele, üzerine derilmiş [olgunlaşmış] tâze hurmalar dökülsün..'işlesin ve rabbin in ibadetine hiçbir şirk karıştırmasın!"

1 *Ruhumuz:* Ruh'ul-Kuds'ü (Cebrail'i)'. Krş. Enbiya/91, an:1

26. '... Artık ye, iç, gözün aydın olsun! Bunun üzerine şayet beşerden birini görürsen 'Ben' de: 'Rahmân'a oruç adadım; onun için bugün hiçbir ins'e [insana] söz söylemeyeceğim'.

27-28. Derken onu yüklenerek kavmine getirdi. 'Hey Meryem!' dediler; 'alimallah yumurcak birşey getirdin! Ey Harun'un hemşiresi [kızkardeşi]! Baban bir kötülük adamı değildi, anan da bir kahpe değildi'.

29. Bunun üzerine ona işaret etti. 'Beşikteki bir sabi [çocuk] ile nasıl konuşuruz?' Dediler.

30-33. O [İsa] dedi ki: 'Haberiniz olsun, ben Allah'ın kuluyum, O bana Kitab verdi ve beni bir Peygamber yaptı ve beni her nerede olsam mübarek kıldı ve berhayat [hayatta] olduğum müddetçe bana namaz ve zekât tavsiye buyurdu ve beni valideme [anneme] hürmetkâr kıldı, bir cebbar şakî [azgın bir zorba] kılmadı ve selâm bana hem doğduğum gün, hem öleceğim gün, hem diri olarak ba'solunacağım [kaldırılacağım] gün!'

34. İşte, hakkında nizâ edip [çekişip] durdukları İsâ ibn Meryem hak sözü olarak budur!

35. Allah'ın veled ittihaz etmesi hiçbir zaman olur şey değildir! Tenzîh o Sübhân'a! O, bir emri murad edince sade ona *ol* der, oluverir.

36. Hem o 'Haberiniz olsun' dedi; 'Allah benim de rabbim, sizin de rabbinizdir; onun için hep O'na ibadet ediniz! İşte yegâne doğru yol budur!'

37-38. Sonra hizibler kendi aralarında ihtilâfa düştüler. Artık büyük bir günün görülecek hâilesinden veyl o küfredenlere! Neler işitecek, neler görecekler onlar bize gelecekleri gün! Lâkin o zâlimler bugün açık bir dalâl [şaşkınlık, sapkınlık] içindeler.

1) Bkz. Bakara/116,an: 3; Yunus/68, an: 4
2) Bkz. Ra'd/36, an: 2 ve *Hizib* için bkz. Mâide/5,an: 3
3) *Dalâl* kelimesi için bkz. Yunus/32,an: 3

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ
﴿٤٠﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾
إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي
عَنكَ شَيْئًا ﴿٤٢﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ
فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ
إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ
عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ
عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا
﴿٤٦﴾ قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾
وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ
بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ
وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾ وَوَهَبْنَا
لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾ وَاذْكُرْ
فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥١﴾

39-40. Onlar gaflet içinde iken, onlar iman etmezlerken, o hasret gününün, o iş bitirildiği saatin [ânın] dehşetini kendilerine haber ver! Her halde arz'a ve bütün üzerindekilere biz vâris olacağız biz ve hep onlar bize irca olunacaklar [döndürülecekler]!

41. Kitab'da İbrahim'i de an; çünkü o bir sıddık, bir peygamber idi.

42-45. Bir vakit babasına [şöyle] demişti: 'A babacığım! O işitmez, görmez ve sana hiç faydası olmaz şeylere niçin taparsın? A babacığım! Emin ol, bana ilimden sana gelmeyen hakîkat geldi. Gel bana uy da seni bir düz yola çıkarayım. Babacığım! Şeytan'a tapma; çünkü Şeytan, Rahmân'a âsi oldu. Babacığım! Ben cidden korkarım ki sana o Rahmân'dan bir azap dokunur da Şeytan'a yâr olursun!'

46. 'Sen' dedi; 'benim mâbudlarımdan geçmek mi istiyorsun yâ İbrahim? Yemin ederim ki eğer vazgeçmezsen seni muhakkak recmederim [öldürürüm], hem beni uzun müddet bırak git!'

47-48. Dedi: 'Selâm sana! Senin için rabbime istiğfar edeceğim; çünkü O bana çok lütûfkârdır. Hem sizi Allah'tan başka taptıkları nızla bırakıp çekilirim de rabbime duâ ederim. Umulur ki rabbime duâ ile bedbaht olmam!'

49-50. Vaktâ ki onları ve Allah'tan başka taptıklarını bırakıp çekildi, biz de ona İshak'ı ve Yakub'u bahşeyledik ve her birini birer peygamber yaptık ve bunlara rahmetimizden ihsanlar eyledik ve hepsine dillerde yüksek bir yâd-ı sıdk [nâm u şân] verdik.

51. Kitab'da Musa'yı da an; çünkü o bir muhlis idi ve bir rasûl, bir peygamber idi.

52-53. Hem ona Tûr'un canib-i eymeninden [sağ taraftan] nidâ ettik, hem de onu makam-ı münacaat'ta mertebe-i kurb'a (yakınlık mertebesine) erdirdik ve rahmetimizden ona biraderi Harun'u da bir peygamber olarak ihsân eyledik.

54-55. Kitab'da İsmail'i de an; çünkü o cidden va'dinde sâdık idi ve bir rasûl, bir peygamber idi ve hanedanına namaz ve zekât ile emrederdi ve rabbinin indinde merdî [rızaya nâil olmuş] idi.

56-57. Kitab'da İdris'i de an; çünkü o bir sıddık,bir peygamber idi ve biz onu yüksek bir mekâna ref'ettik [Yükselttik]!

58. İşte bunlar,Allah'ın kendilerine in'am [ihsân] eylediği peygamberlerden, Âdem zürriyetinden ve Nuh ile beraber taşıdıklarımızdan ve İbrahim ve İsrail [Yakub] zürriyetinden ve hidayete erdirdiğimiz ve intihab eylediğimiz [seçtiğimiz] kimselerdendir. Kendilerine Rahmân'ın ayetleri tilâvet olunduğu [okunduğu] zaman ağlayarak secdelere kapanırlardı.

59-63. Sonra arkalarından bozuk bir gürûh halef oldu, namazı zayi ettiler ve şehvetleri ardına düştüler. Bunlar da gayya'yı boylayacaklar! Ancak tevbe edip imana gelen ve salih amel işleyenler müstesna! Çünkü bunlar zerre kadar hakları yenmeyerek cennete gireceklerdir; Rahmân'ın kullarına va'd buyurduğu Adn cennetlerine! Şüphe yok ki O'nun va'di icra oluna gelmiştir. Orada hiç boş söz işitmezler, ancak bir selâm! Rızıkları da vardır orada sabah-akşam! O cennettir ki kulları-mızdan her kim korunur/takî ise ona miras kılarız.

64. "Bir de rabbinin emri olmayınca, biz (rabbinin rasûlleri) inemeyiz! Önümüzdeki, ardımız-daki ve bunun arasındaki hep O'nundur ve rabbin seni unutmuş değildir".

1) Tilavet kelimesi için bkz. Kasas/3, an:2

2) "Azgınlığın cezası bir şerre çatacaklar!" *Gayya*'nın cehennem'de bir vadi olduğu söylenilmiştir ki Iisanımızda 'gayya kuyusu" tâbiri meşhurdur. (V/3310)

3) Bu söz Hz. Peygamber'in bir suali üzerine Cebrail tarafından söylenmiştir. (V/3311)

65. O bütün semavât u arz'ın ve aralarındakilerin rabbi! Binaenaleyh O'na ibadet et ve ibadetine sebatla sabreyle! Hiç sen O'na bir adaş bilir misin?

66. Böyle iken insan diyor ki: 'Her ne zaman ölürsem, ileride mutlak bir zî-hayat [diri] olarak çıkarılacak mıyım?'

67. Ya o insan hiçbir şey değil iken, bizim kendisini halketmiş [yaratmış] olduğumuzu düşünmez mi?

68-72. Evet! Rabbine kasem ederim ki biz onları ve o şeytanları muhakkak ve muhakkak mahşere toplayacağız, sonra onları muhakkak ve muhakkak dizleri üstü cehennemin etrafına ihzar [hazır] eyleyeceğiz. Sonra her zümreden Rahman'a karşı en ziyade serkeşlik eden hangileri ise muhakkak ve muhakkak nez'edeceğiz [çekip alacağız]. Sonra elbette biz o cehenneme yaslanmaya evlâ olanların kimler olduğunu daha iyi biliriz! - Hem içinizden hiç biri yoktur ki mutlak ona varacak olmasın ve bu rabbinin uhdesine [kendisine] vacib kıldığı bir kazıyye-i mahkeme [kesin bir hüküm] olmuştur- Sonra muttakî olanlara necât veririz de [kurtarırız da] zâlimleri dizleri üstü bırakırız!

73. Ayetlerimiz kendilerine açık açık/tecvid üzere okunduğu vakit de o küfredenler dediler ki iman edenlere;'Buiki ferikin [topluluğun] hangisi makamca daha iyi ve meclis u mahfilce daha güzel?'

74. Halbuki biz kendilerinden evvel metâ ve manzaraca daha güzel nice karnlar [kavimler/ümmetler] helâk etmişiz.

75. De ki: 'Kim dalâlette ise, Rahmân onun istediğ i kadar meddini [süresini] uzatsın, nihayet va'd olundukları şeyi gördükleri vakit -ya azap veya Saat- o zaman bilecekler ki kimmiş o mevkîi daha fena ve iradesi daha zayıf!'

76. Hidayeti kabul edenlere ise Allah daha ziyade hidayet verir ve bâki kalacak olan salih ameller rabbinin indinde sevapça da daha hayırlı, akibetçe de [sonuç bakımından da] daha hayırlıdır!

1)Bkz. Meryem/79, an:1

77-80. Şimdi şu ayetlerimize küfredip de 'Bana muhakkak mal ve veled [oğul] verilecek!' diyen herifi gördün â, gayba muttali mi olmuş, yoksa Rahmân'ın huzurunda bir ahid mi [söz mü] almış? Hayır! Biz onun dediğini yazacağız ve kendisine azaptan bir med çekeceğiz ve o söylediği şeyleri hep elinden alacağız da o bize tek başına gelecek!

81-82. Tuttular, Allah'tan başka mâbudlar [ilahlar] edindiler ki kendilerine izzet ve kuvvet olsunlar diye! Hayır! Yarın ibadetlerini inkâr edecekler de aleyhlerine zıdd olacaklar.

83-84. Görmedin mi biz o şeytanları o kâfirlerin üzerine salmışız, onları kaynatıp-oynatıp kıvrandırıyorlar? Aleyhlerinde acele etme, biz onlar için ancak bir sayı sayıyoruz.

85-87. Muttakîleri vefd [heyet] halinde (bir meb'us olarak) huzuru Rahmân'a cemedeceğimiz gün, mücrimleri de susuz olarak cehenneme sevkedeceğiz! Rahmân'ın nezdinde, bir ahd [söz] almış olan kimseden başkaları şefaate mâlik olamayacaklar!

88. 'O Rahmân veled edindi' dediler.

89-93. Kasem olsun pek ağır, pek şenî [çirkin] bir cür'ette bulundunuz! Az daha ondan gökler çatlayacak ve dağlar yıkılıp yerlere geçecek, o Rahmân'a veled iddia ettiler diye! Halbuki veled edinmek Rahmân'a yaraşmaz. Göklerde ve yerde hiçbir kimse yoktur ki o Rahmân'a kul olarak gelecek olmasın!

94-95. Kasem olsun ki hepsini ihsa etmiş [kuşatmış], hepsini sayısıyla tâdad buyurmuştur hepsi kıyamet günü O'na tek olarak gelecektir.

*) *'bi âyâtina'* ibaresinin karşılığı olan bu kelime asıl metinde atlandığından tarafımızdan ve parenteze alınmaksızın metne dahil edilmiştir.[D.C]

1)'Azabını uzattıkça uzatacağız'. Burada kullanılan 'med çekmek' ve 75. Ayetteki 'meddini uzatmak' ifadelerinde *tercüme açısından* bir incelik sözkonusudur. Şöyle ki bu ifadeler her iki ayette de basitçe 'süreyi (azabın veya dalâletin süresini) uzatmak' anlamında kullanılmışlardı. Ancak *kıraat* ve *tecvîd* ilmiyle az-çok alâkası olanlar bilirler ki 'med çekmek' veya 'meddi uzatmak' *harf-i med* denilen (elif, vav, ya) harflerinin uzatılarak okunmasıyla ilgili tâbirlerdir. Kanaatimizce merhum E. Hamdi Yazır ibareyi böyle tercüme etmekle *cinas* yapmıştır. [D.C]

2)'Rahmân'ın huzuruna toplayacağımız gün'.

3) Krş. Bakara/Bakara/116, an:3; Yunus/68, an:4

96. İman edip salih işler yapanlar... muhakkak Rahmân onlar için bir meveddet (bir sevgi) verecek/ gönüllere sevdirecektir!

97. Sırf o Kur'an'ı senin lisanınla şunun için müyesser kıldık ki onunla muttakîleri müjdeliyesin, inat edenleri de inzar edesin [uyarasın]!

98. Hem onlardan evvel nice karn [kavimler/ümmetler] helâk ettik, hiç onlardan birini hissediyor musun, yahut gizli bir seslerini işitiyor musun?

20. Tâhâ Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

135 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Tâ Hâ*

2-4. Kur'an'ı sana bedbaht olasın diye indirmedik; ancak saygısı olana tezkir [öğüt] için -bir tenzîl olarak- indirdik; o yaradandan ki hem arz'ı yarattı, hem o yüksek yüksek gökleri!

5-6. O Rahmân arş üzerine istivâ buyurdu. Bütün semavâttakiler [göklerdekiler] ve bütün arzdakiler ve bütün bunların aralarındakiler ve bütün yerin dibindekiler hep O'nun!

7-8. Sen bu sözü ilan edeceksen de O hem sırrı bilir, hem daha gizlisini! Allah! Başka tanrı yok, ancak O! Hep O'nundur o en güzel isimler (esmâ-i hüsnâ)!

9-10. Hem geldi mi Musa'nın kıssası sana? Bir vakit o hani bir ateş gördü de ehline 'Durun!' dedi; 'benim gözüme bir ateş ilişti, belki size ondan bir yalın [kor] getiririm, yahut üzerinde [orada] bir kılavuz bulurum!'

11-12. Vaktâ ki ona vardı, kendine şöyle nidâ olundu: 'Yâ Musa! Haberin olsun benim, ben rabbin! Hemen papuçlarını çıkar; çünkü sen mukaddes vâdide/Tuva'dasın...'

1) Bkz. Bakara/2, an:3
2) Bkz. Ra'd/2, an:1
3) *Sırr* içinden kendine söylediğin, *Ahfâ* olacak fakat henüz olmamış bulunandır veya *Sırr* başkasına gizlice söylediğin, *Ahfâ* nefsinde gizlediğindir. *Ahfâ* fiil-i mâzi olarak da mütalaa edilmiştir: "Allah kulların sırrını bilir, kendi sırrını ise gizlemiştir". (V/3318)

13-17. '... ve ben, seni ihtiyar buyurdum [seçtim], şimdi verilecek vahyi dinle: Hakîkaten benim, ben Allah! Benden başka ilah yok! Onun için bana ibadet et ve zikrim için namaz kıl! Çünkü Saat muhakkak gelecek; ben hemen hemen onu gizliyorum ki her nefis sa'yiyle [yapıp ettikleriyle] ezalansın! Binaenaleyh sakın ona inanmayıp da kendi hevasına uyan kimse seni ondan alıkoymasın, sonra helâk olursun. O yemînindeki [sağ elindeki] de ne yâ Musa?'

18. 'O' dedi; 'âsam,üzerine dayanırım ve onunla davarlarıma yaprak çırparım,benim onda daha diğer hacetlerim de [ihtiyaçlarım da] vardır'.

19. Buyurdu ki: 'Bırak onu yâ Musa!'

20. Bıraktı... ne baksın, o bir yılan olmuş koşuyor!

21-24. 'Tut onu' buyurdu: 've korkma, biz onu evvelki sîretine [hâline] iade edeceğiz. Bir de elini koynuna sok; çıksın bembeyaz bir afetsiz diğer bir ayet olarak ki sana en büyük ayetlerimizden gösterelim. Git Firavun'a; zira o pek azdı'.

25-35. Dedi: 'Yârab! Benim göğsüme genişlik ver ve bana işimi kolaylaştır ve dilimden ukdeyi [düğümü] çöz; sözümü iyi anlasınlar ve bana ehlimden bir vezir ver; kardeşim Harun'u! Onunla sırtımı pek et ve onu işimde şerik [ortak] et ki seni çok tesbîh edelim ve çok zikreyleyelim. Şüphe yok ki sen bizi görüp duruyorsun'.

36-37. 'Haydi' buyurdu; 'erdirildin dileğine yâ Musa! Şânım hakkı için, biz lûtfeylemiştik sana diğer bir defa daha...'

38-39. "... o vakit ki anana verilen şu ilhamı verdik: 'Onu tabut içine koy da deryaya [Nil'e] bırak, derya da onu sahile bıraksın, onu hem bana düşman, hem ona düşman biri alsın!' ve üzerine benden bir sevgi koydum ki hem nezaretim altında yetiştirilesin!"

40-44. "O vakit hemşiren [kızkardeşin] gidiyor da diyordu: Ona iyi bakacak birini buluvereyim mi size?' Bu suretle seni anana iâde ettik ki gözü aydın olsun da mahzun olmasın! Hem bir adam öldürdün de seni gamdan [kederden] kurtardık ve türlü mihnetlerle [sıkıntılarla] seni imtihan ettik; bu sebeple senelerce Ehl-i Medyen içinde kaldın, sonra da bir kader üstüne geldin yâ Musa! Ben seni kendim için yetiştirdim. Git ayetlerimle sen ve biraderin ve benim zikrimde gevşeklik etmeyin! Firavun'a gidin; çünkü o pek azdı. Varın da ona, belki dinler veya korkar diye yumuşak dille söyleyin!"

45 'Rabbena!' dediler; 'korkarız ki bize şiddetle saldırır yahut tuğyanını [azgınlığını] artırır'.

46-48 'Korkmayın'buyurdu; çünkü ben sizinle beraberim, işitirim ve görürüm. Haydin varın da ona deyin ki: Haberin olsun, biz rabbinin rasûlleriyiz [elçileriyiz],artık Beni artık Benî İsrail'i bizimle gönder ve onları tazib etme! Biz sana rabbinden bir ayetle geldik, selam da doğruya tâbi olanadır. inan ki bize şöyle vahyolundu: Her halde azap, tekzîb edip, yüzçevirenedir!'

49 'Hele' dedi; 'sizin rabbiniz kim yâ Musa?'

50 'Bizim' dedi; 'rabbimiz herşeye hilkatini veren, sonra da yolunu gösterendir!'

51. Dedi; 'Ya öyle ise kurûn-i ûlâ'nın [daha önceki nesillerin] hâli ne?'

1 Firavun [illegible] demekle kendi zamanından önceki nesilleri kasdetmiş olmakla beraber kendisi de onlardan ayrılmak istemediği cihetle o [illegible]'a dahil olmuş bulunuyor. Kur'an lisanında, [illegible] Firavun'un helakiyle son bulmuştur. (V/3323-3324)

53.'Onun' dedi; 'ilmi, Rabbimin indinde bir kitab'dadır! Rabbim şaşmaz ve unutmaz!'

53-54. O ki sizin için arz'ı bir beşik yaptı ve onda size yollar açtı ve semadan bir su indirdi de bu sebeple muhtelif nebâttan [çeşitli bitkilerden] çiftler çıkartmaktayız, Hem yeyiniz, hem hayvanlarınızı güdünüz, her halde bunda ulû'n-nühâ için çok ayet-lervar!

55-56 Sizi o arz'dan [topraktan] yarattık, yine sizi ona iade edeceğiz, hem de ondan sizi diğer bir defa daha çıkaracağız! Kasem olsun biz ona ayetlerimizin hepsini gösterdik, öyle iken o yine yalan dedi, dayattı!

57-58. 'Sen' dedi; 'sihrinle bizi yerimizden çıkarmak için mi geldin bize yâ Musa! O halde bilmiş ol ki biz de onun gibi bir sihir sana yapacağız! Şimdi sen, seninle aramızda bir miâd [buluşma yeri ve zamanı] tayin et ki ne senin, ne bizim hulf etmeyeceğimiz [caymayacağımız] denk bir mahal olsun!'

59. 'Size miâd' dedi; 'zînet günü ve nasın [halkın] toplanacağı kuşluk vakti!'

60. Bunun üzerine Firavun tedbire girişti; bütün hilesini derdi topladı da sonra geldi.

61. Musa onlara 'Veyl [yazıklar olsun] sizlere' dedi; 'Allah'a yalanı iftira etmeyin, sonra bir azap ile kökünüzü keser, filhakîka iftira eden haib oldu!'

62-64. Şöyle ki, aralarında içlerine kavraştılar ve gizli fısıldaştılar; 'Her halde' dediler; 'bunlar iki sihirbaz, sizi yerinizden çıkarmak ve numûne-i imtisal olan tarikatınızı gidermek istiyorlar. Siz de bütün hilenize ittifak edin, sonra da saff halinde gelin, bugün üstün gelen muhakkak felâhı buldu!'

1 'Akıl sahipleri için...' 'bâtıla ve fena şeylere uymaktan nehyeden akıl' demektir. (V/3324)
Bkz. İbrahim/15, an:2
"... ve güzel bir örnek olan yolunuzu/dininizi yok etmek istiyorlar".

65. 'Yâ Musa!' dediler; 'ya at, yahut ilk atan biz olalım!'

66. 'Haydin siz atın!' dedi. Ne baksın, onların ipleri ve sopaları sihirlerinden ona öyle tahyîl olunuyor [görünüyor] ki cidden bunlar koşuyorlar!

67 Birdenbire Musa, içinde bir nevi korku duydu.

68 69. 'Korkma!' dedik; 'çünkü sensin üstün, sen... ve elindekini bırakıver, o onların yaptıklarını yalar yutar; çünkü onların yaptıkları sırf sihirbaz hilesidir, sihirbaz ise her nerede olsa felâh bulmaz!'

70 Binnetice [sonunda] bütün sihirbazlar secdeye kapandılar, 'Harun ile Musa'nın rabbine iman ettik!' Dediler.

71. 'Yâ!..' dedi; 'ben size izin vermeden ona iman ettiniz ha?! O her halde size sihri öğreten büyüğünüz! O halde ahdim olsun ben de elbet sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve elbette sizleri hurma dallarına asacağım ve her halde bileceksiniz ki hangimiz azapça daha şiddetli ve daha bekâlı [sürekli]!?'

72 73 'İhtimali yok' dediler; bize gelen bu açık mu'cizelere ve bizi yaratana karşı seni tercih edemeyiz! Artık neye hükmün geçer, ne yapabilirsen yap! Senin olsa olsa bu dünya [alçak] hayat'a hükmün geçer! Doğrusu biz günahlarımıza ve bizi zorladığın sihre karşı -bize mağfiret etsin diye- rabbimize iman ettik. Allah hem daha hayırlı, hem daha bekâlıdır [O'nun mükâfatı ve cezası daha süreklidir]'.

74-76 Her kim rabbine mücrim olarak varırsa, şüphesiz ki ona cehennem var; onda ne ölür, ne dirilir. Her kim de ona mü'min olarak salih ameller işlemiş bir halde varırsa, işte onlara en yüksek dereceler var! Adn cennetleri; altından nehirler akar, onlarda muhalled [ebedî] olarak kalacaklar ve o, işte temizlenen kimsenin mükâfatı!

Krş. Bakara/5, an:11
Bkz. Bakara/86, an:4; Mülk/5, an:1

وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٣﴾ إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا
فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٤﴾ إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ
أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَىٰ ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا
مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَىٰ ﴿١٦﴾ وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ
يَا مُوسَىٰ ﴿١٧﴾ قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ
غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ أُخْرَىٰ ﴿١٨﴾ قَالَ أَلْقِهَا يَا مُوسَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَلْقَاهَا
فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا
الْأُولَىٰ ﴿٢١﴾ وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ
سُوءٍ آيَةً أُخْرَىٰ ﴿٢٢﴾ لِنُرِيَكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى ﴿٢٣﴾ اذْهَبْ إِلَىٰ
فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِي
أَمْرِي ﴿٢٦﴾ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا قَوْلِي ﴿٢٨﴾ وَاجْعَلْ لِي
وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾ هَارُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾ اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي ﴿٣١﴾
وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي ﴿٣٢﴾ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ
كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ
يَا مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰ ﴿٣٧﴾

13-17. '... ve ben, seni ihtiyar buyurdum [seçtim], şimdi verilecek vahyi dinle: Hakîkaten benim, ben Allah! Benden başka ilah yok! Onun için bana ibadet et ve zikrim için namaz kıl! Çünkü Saat muhakkak gelecek; ben hemen hemen onu gizliyorum ki her nefis sa'yiyle [yapıp ettikleriyle] ezalansın! Binaenaleyh sakın ona inanmayıp da kendi hevasına uyan kimse seni ondan alıkoymasın, sonra helâk olursun. O yemînindeki [sağ elindeki] de ne yâ Musa?'

18. 'O' dedi; 'âsam,üzerine dayanırım ve onunla davarlarıma yaprak çırparım,benim onda daha diğer hacetlerim de [ihtiyaçlarım da] vardır'.

19. Buyurdu ki: 'Bırak onu yâ Musa!'

20. Bıraktı... ne baksın, o bir yılan olmuş koşuyor!

21-24. 'Tut onu' buyurdu: 've korkma, biz onu evvelki sîretine [hâline] iade edeceğiz. Bir de elini koynuna sok; çıksın bembeyaz bir afetsiz diğer bir ayet olarak ki sana en büyük ayetlerimizden gösterelim. Git Firavun'a; zira o pek azdı'.

25-35. Dedi: 'Yârab! Benim göğsüme genişlik ver ve bana işimi kolaylaştır ve dilimden ukdeyi [düğümü] çöz; sözümü iyi anlasınlar ve bana ehlimden bir vezir ver; kardeşim Harun'u! Onunla sırtımı pek et ve onu işimde şerik [ortak] et ki seni çok tesbîh edelim ve çok zikreyleyelim. Şüphe yok ki sen bizi görüp duruyorsun'.

36-37. 'Haydi' buyurdu; 'erdirildin dileğine yâ Musa! Şânım hakkı için, biz lûtfeylemiştik sana diğer bir defa daha...'

38-39. "... o vakit ki anana verilen şu ilhamı verdik: 'Onu tabut içine koy da deryaya [Nil'e] bırak, derya da onu sahile bıraksın, onu hem bana düşman, hem ona düşman biri alsın!' ve üzerine benden bir sevgi koydum ki hem nezaretim altında yetiştirilesin!"

40-44. "O vakit hemşiren [kızkardeşin] gidiyor da diyordu: Ona iyi bakacak birini buluvereyim mi size?' Bu suretle seni anana iâde ettik ki gözü aydın olsun da mahzun olmasın! Hem bir adam öldürdün de seni gamdan [kederden] kurtardık ve türlü mihnetlerle [sıkıntılarla] seni imtihan ettik; bu sebeple senelerce Ehl-i Medyen içinde kaldın, sonra da bir kader üstüne geldin yâ Musa! Ben seni kendim için yetiştirdim. Git ayetlerimle sen ve biraderin ve benim zikrimde gevşeklik etmeyin! Firavun'a gidin; çünkü o pek azdı. Varın da ona, belki dinler veya korkar diye yumuşak dille söyleyin!"

45. 'Rabbena!' dediler; 'korkarız ki bize şiddetle saldırır yahut tuğyanını [azgınlığını] artırır'.

46-48 'Korkmayın' buyurdu; çünkü ben sizinle beraberim, işitirim ve görürüm. Haydin varın da ona deyin ki: Haberin olsun, biz rabbinin rasûlleriyiz [elçileriyiz],artık Beni artık Benî İsrail'i bizimle gönder ve onları tazib etme! Biz sana rabbinden bir ayetle geldik, selam da doğruya tâbi olanadır. inan ki bize şöyle vahyolundu: Her halde azap, tekzîb edip, yüzçevirenedir!'

49. 'Hele' dedi; 'sizin rabbiniz kim yâ Musa?'

50. 'Bizim' dedi; 'rabbimiz herşeye hilkatini veren, sonra da yolunu gösterendir!'

51. Dedi; 'Ya öyle ise kurûn-i ûlâ'nın [daha önceki nesillerin] hâli ne?'

1 Firavun demekle kendi zamanından önceki nesilleri kasdetmiş olmakla beraber kendisi de onlardan ayrılmak istemediği cihetle o 'a dahil olmuş bulunuyor. Kur'an lisanında, Firavun'un helakiyle son bulmuştur. (V/3323-3324)

77-80. Şimdi şu ayetlerimize küfredip de 'Bana muhakkak mal ve veled [oğul] verilecek!' diyen herifi gördün â, gayba muttali mi olmuş, yoksa Rahmân'ın huzurunda bir ahid mi [söz mü] almış? Hayır! Biz onun dediğini yazacağız ve kendisine azaptan bir med çekeceğiz ve o söylediği şeyleri hep elinden alacağız da o bize tek başına gelecek!

81-82. Tuttular, Allah'tan başka mâbudlar [ilahlar] edindiler ki kendilerine izzet ve kuvvet olsunlar diye! Hayır! Yarın ibadetlerini inkâr edecekler de aleyhlerine zıdd olacaklar.

83-84. Görmedin mi biz o şeytanları o kâfirlerin üzerine salmışız, onları kaynatıp-oynatıp kıvrandırıyorlar? Aleyhlerinde acele etme, biz onlar için ancak bir sayı sayıyoruz.

85-87. Muttakîleri vefd [heyet] halinde (bir meb'us olarak) huzuru Rahmân'a cemedeceğimiz gün, mücrimleri de susuz olarak cehenneme sevkedeceğiz! Rahmân'ın nezdinde, bir ahd [söz] almış olan kimseden başkaları şefaate mâlik olamayacaklar!

88. 'O Rahmân veled edindi' dediler.

89-93. Kasem olsun pek ağır, pek şenî [çirkin] bir cür'ette bulundunuz! Az daha ondan gökler çatlayacak ve dağlar yıkılıp yerlere geçecek, o Rahmân'a veled iddia ettiler diye! Halbuki veled edinmek Rahmân'a yaraşmaz. Göklerde ve yerde hiçbir kimse yoktur ki o Rahmân'a kul olarak gelecek olmasın!

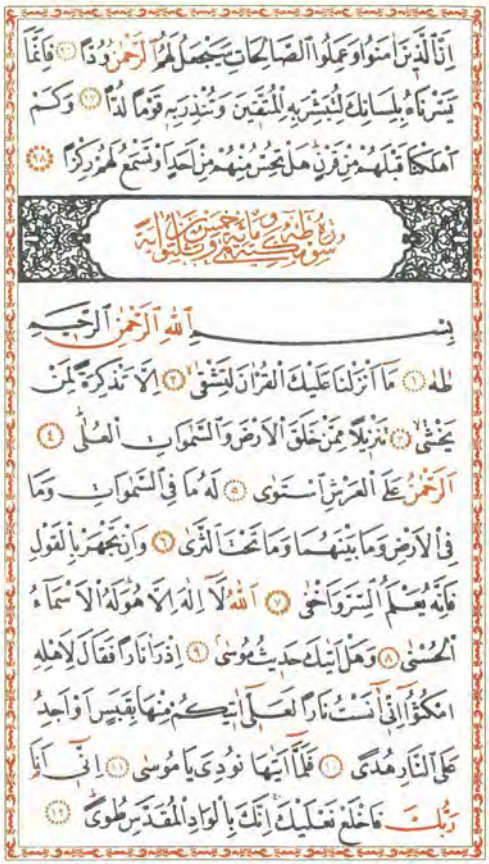
94-95. Kasem olsun ki hepsini ihsa etmiş [kuşatmış], hepsini sayısıyla tâdad buyurmuştur hepsi kıyamet günü O'na tek olarak gelecektir.

*) '*bi âyâtinâ*' ibaresinin karşılığı olan bu kelime asıl metinde atlandığından tarafımızdan ve parenteze alınmaksızın metne dahil edilmiştir.[D.C]

1)'Azabını uzattıkça uzatacağız'. Burada kullanılan 'med çekmek' ve 75. Ayetteki 'meddini uzatmak' ifadelerinde *tercüme açısından* bir incelik sözkonusudur. Şöyle ki bu ifadeler her iki ayette de basitçe 'süreyi (azabın veya dalâletin süresini) uzatmak' anlamında kullanılmışlardı. Ancak *kıraat* ve *tecvid* ilmiyle az-çok alâkası olanlar bilirler ki 'med çekmek' veya 'meddi uzatmak' *harf-i med* denilen (elif, vav, ya) harflerinin uzatılarak okunmasıyla ilgili tâbirlerdir. Kanaatimizce merhum E. Hamdi Yazır ibareyi böyle tercüme etmekle *cinas* yapmıştır. [D.C]

2)'Rahmân'ın huzuruna toplayacağımız gün'.

3) Krş. Bakara/Bakara/116, an:3; Yunus/68, an:4

96. İman edip salih işler yapanlar... muhakkak Rahmân onlar için bir meveddet (bir sevgi) verecek/ gönüllere sevdirecektir!

97. Sırf o Kur'an'ı senin lisanınla şunun için müyesser kıldık ki onunla muttakîleri müjdeliyesin, inat edenleri de inzar edesin [uyarasın]!

98. Hem onlardan evvel nice karn [kavimler/ümmetler] helâk ettik, hiç onlardan birini hissediyor musun, yahut gizli bir seslerini işitiyor musun?

20. Tâhâ Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

135 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Tâ Hâ*

2-4. Kur'an'ı sana bedbaht olasın diye indirmedik; ancak saygısı olana tezkir [öğüt] için -bir tenzîl olarak- indirdik; o yaradandan ki hem arz'ı yarattı, hem o yüksek yüksek gökleri!

5-6. O Rahmân arş üzerine istivâ buyurdu. Bütün semavâttakiler [göklerdekiler] ve bütün arzdakiler ve bütün bunların aralarındakiler ve bütün yerin dibindekiler hep O'nun!

7-8. Sen bu sözü ilan edeceksen de O hem sırrı bilir, hem daha gizlisini! Allah! Başka tanrı yok, ancak O! Hep O'nundur o en güzel isimler (esmâ-i hüsnâ)!

9-10. Hem geldi mi Musa'nın kıssası sana? Bir vakit o hani bir ateş gördü de ehline 'Durun!' dedi; 'benim gözüme bir ateş ilişti, belki size ondan bir yalın [kor] getiririm, yahut üzerinde [orada] bir kılavuz bulurum!'

11-12. Vaktâ ki ona vardı, kendine şöyle nidâ olundu: 'Yâ Musa! Haberin olsun benim, ben rabbin! Hemen papuçlarını çıkar; çünkü sen mukaddes vâdide/Tuva'dasın...'

1) Bkz. Bakara/2, an:3
2) Bkz. Ra'd/2, an:1
3) *Sırr* içinden kendine söylediğin, *Ahfâ* olacak fakat henüz olmamış bulunandır veya *Sırr* başkasına gizlice söylediğin, *Ahfâ* nefsinde gizlediğindir. *Ahfâ* fiil-i mâzi olarak da mütalaa edilmiştir: "Allah kulların sırrını bilir, kendi sırrını ise gizlemiştir". (V/3318)

52-53. Hem ona Tûr'un canib-i eymeninden [sağ tarafından] nidâ ettik, hem de onu makam-ı münacaat'ta mertebe-i kurb'a (yakınlık mertebesine) erdirdik ve rahmetimizden ona biraderi Harun'u da bir peygamber olarak ihsân eyledik.

54-55. Kitab'da İsmail'i de an; çünkü o cidden va'dinde sâdık idi ve bir rasûl, bir peygamber idi ve hanedanına namaz ve zekât ile emrederdi ve rabbinin indinde merdî [rızaya nâil olmuş] idi.

56-57. Kitab'da İdris'i de an; çünkü o bir sıddık,bir peygamber idi ve biz onu yüksek bir mekâna ref'ettik [Yükselttik]!

58. İşte bunlar, Allah'ın kendilerine in'am [ihsân] eylediği peygamberlerden, Âdem zürriyetinden ve Nuh ile beraber taşıdıklarımızdan ve İbrahim ve İsrail [Yakub] zürriyetinden ve hidayete erdirdiğimiz ve intihab eylediğimiz [seçtiğimiz] kimselerdendir. Kendilerine Rahmân'ın ayetleri tilâvet olunduğu [okunduğu] zaman ağlayarak secdelere kapa-nırlardı.

59-63. Sonra arkalarından bozuk bir gürûh halef oldu, namazı zayi ettiler ve şehvetleri ardına düştüler. Bunlar da gayya'yı boylayacaklar! Ancak tevbe edip imana gelen ve salih amel işleyenler müstesna! Çünkü bunlar zerre kadar hakları yenmeyerek cennete gireceklerdir; Rahmân'ın kullarına va'd buyurduğu Adn cennetlerine! Şüphe yok ki O'nun va'di icra oluna gelmiştir. Orada hiç boş söz işitmezler, ancak bir selâm! Rızıkları da vardır orada sabah-akşam! O cennettir ki kulları-mızdan her kim korunur/takî ise ona miras kılarız.

64. "Bir de rabbinin emri olmayınca, biz (rabbinin rasûlleri) inemeyiz! Önümüzdeki, ardımız-daki ve bunun arasındaki hep O'nundur ve rabbin seni unutmuş değildir".

1) Tilavet kelimesi için bkz. Kasas/3, an:2

2) "Azgınlığın cezası bir şerre çatacaklar!" *Gayya*'nın cehennem'de bir *vadi* olduğu söylenilmiştir ki Iisanımızda 'gayya kuyusu" tâbiri meşhurdur. (V/3310)

3) Bu söz Hz. Peygamber'in bir suali üzerine Cebrail tarafından söylenmiştir. (V/3311)

رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهٖ ۚ هَلْ تَعْلَمُ لَهٗ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾ وَيَقُوْلُ الْاِنْسَانُ ءَاِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ
اُخْرَجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾ اَوَلَا يَذْكُرُ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنٰهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ
شَيْـًٔا ﴿٦٧﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيٰطِيْنَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ
جَهَنَّمَ جِثِيًّا ﴿٦٨﴾ ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيْعَةٍ اَيُّهُمْ اَشَدُّ عَلَى
الرَّحْمٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنَحْنُ اَعْلَمُ بِالَّذِيْنَ هُمْ اَوْلٰى بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾ وَاِنْ
مِّنْكُمْ اِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلٰى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنَجِّى
الَّذِيْنَ اتَّقَوْا وَّنَذَرُ الظّٰلِمِيْنَ فِيْهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ
اٰيَاتُنَا بَيِّنٰتٍ قَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا ۙ اَىُّ الْفَرِيْقَيْنِ
خَيْرٌ مَّقَامًا وَّاَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ
مِّنْ قَرْنٍ هُمْ اَحْسَنُ اَثَاثًا وَّرِءْيًا ﴿٧٤﴾ قُلْ مَنْ كَانَ فِى الضَّلٰلَةِ
فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمٰنُ مَدًّا ۚ حَتّٰٓى اِذَا رَاَوْا مَا يُوْعَدُوْنَ اِمَّا الْعَذَابَ
وَاِمَّا السَّاعَةَ ۗ فَسَيَعْلَمُوْنَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَّاَضْعَفُ
جُنْدًا ﴿٧٥﴾ وَيَزِيْدُ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اهْتَدَوْا هُدًى ۗ وَالْبٰقِيٰتُ
الصّٰلِحٰتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَّخَيْرٌ مَّرَدًّا ﴿٧٦﴾

65. O bütün semavât u arz'ın ve aralarındakilerin rabbi! Binaenaleyh O'na ibadet et ve ibadetine sebatla sabreyle! Hiç sen O'na bir adaş bilir misin?

66. Böyle iken insan diyor ki: 'Her ne zaman ölürsem, ileride mutlak bir zî-hayat [diri] olarak çıkarılacak mıyım?'

67. Ya o insan hiçbir şey değil iken, bizim kendisini halketmiş [yaratmış] olduğumuzu düşünmez mi?

68-72. Evet! Rabbine kasem ederim ki biz onları ve o şeytanları muhakkak ve muhakkak mahşere toplayacağız, sonra onları muhakkak ve muhakkak dizleri üstü cehennemin etrafına ihzar [hazır] eyleyeceğiz. Sonra her zümreden Rahman'a karşı en ziyade serkeşlik eden hangileri ise muhakkak ve muhakkak nez'edeceğiz [çekip alacağız]. Sonra elbette biz o cehenneme yaslanmaya evlâ olanların kimler olduğunu daha iyi biliriz! - Hem içinizden hiç biri yoktur ki mutlak ona varacak olmasın ve bu rabbinin uhdesine [kendisine] vacib kıldığı bir kazıyye-i mahkeme [kesin bir hüküm] olmuştur- Sonra muttakî olanlara necât veririz de [kurtarırız da] zâlimleri dizleri üstü bırakırız!

73. Ayetlerimiz kendilerine açık açık/tecvid üzere okunduğu vakit de o küfredenler dediler ki iman edenlere;'Buiki ferikin [topluluğun] hangisi makamca daha iyi ve meclis u mahfilce daha güzel?'

74. Halbuki biz kendilerinden evvel metâ ve manzaraca daha güzel nice karnlar [kavimler/ümmetler] helâk etmişiz.

75. De ki: 'Kim dalâlette ise, Rahmân onun istediğ i kadar meddini [süresini] uzatsın, nihayet va'd olundukları şeyi gördükleri vakit -ya azap veya Saat- o zaman bilecekler ki kimmiş o mevkîi daha fena ve iradesi daha zayıf!'

76. Hidayeti kabul edenlere ise Allah daha ziyade hidayet verir ve bâki kalacak olan salih ameller rabbinin indinde sevapça da daha hayırlı, akibetçe de [sonuç bakımından da] daha hayırlıdır!

1)Bkz. Meryem/79, an:1

26. '... Artık ye, iç, gözün aydın olsun! Bunun üzerine şayet beşerden birini görürsen 'Ben' de: 'Rahmân'a oruç adadım; onun için bugün hiçbir ins'e [insana] söz söylemeyeceğim'.

27-28. Derken onu yüklenerek kavmine getirdi. 'Hey Meryem!' dediler; 'alimallah yumurcak birşey getirdin! Ey Harun'un hemşiresi [kızkardeşi]! Baban bir kötülük adamı değildi, anan da bir kahpe değildi'.

29. Bunun üzerine ona işaret etti. 'Beşikteki bir sabi [çocuk] ile nasıl konuşuruz?' Dediler.

30-33. O [İsa] dedi ki: 'Haberiniz olsun, ben Allah'ın kuluyum, O bana Kitab verdi ve beni bir Peygamber yaptı ve beni her nerede olsam mübarek kıldı ve berhayat [hayatta] olduğum müddetçe bana namaz ve zekât tavsiye buyurdu ve beni valideme [anneme] hürmetkâr kıldı, bir cebbar şakî [azgın bir zorba] kılmadı ve selâm bana hem doğduğum gün, hem öleceğim gün, hem diri olarak ba'solunacağım [kaldırılacağım] gün!'

34. İşte, hakkında nizâ edip [çekişip] durdukları İsâ ibn Meryem hak sözü olarak budur!

35. Allah'ın veled ittihaz etmesi hiçbir zaman olur şey değildir! Tenzîh o Sübhân'a! O, bir emri murad edince sade ona *ol* der, oluverir.

36. Hem o 'Haberiniz olsun' dedi; 'Allah benim de rabbim, sizin de rabbinizdir; onun için hep O'na ibadet ediniz! İşte yegâne doğru yol budur!'

37-38. Sonra hizibler kendi aralarında ihtilâfa düştüler. Artık büyük bir günün görülecek hâilesinden veyl o küfredenlere! Neler işitecek, neler görecekler onlar bize gelecekleri gün! Lâkin o zâlimler bugün açık bir dalâl [şaşkınlık, sapkınlık] içindeler.

1) Bkz. Bakara/116,an: 3; Yunus/68, an: 4
2) Bkz. Ra'd/36,an: 2 ve *Hizib* için bkz. Mâide/5,an: 3
3) *Dalal* kelimesi için bkz. Yunus/32, an: 3

39-40. Onlar gaflet içinde iken, onlar iman etmezlerken, o hasret gününün, o iş bitirildiği saatin [ânın] dehşetini kendilerine haber ver! Her halde arz'a ve bütün üzerindekilere biz vâris olacağız biz ve hep onlar bize irca olunacaklar [döndürülecekler]!

41. Kitab'da İbrahim'i de an; çünkü o bir sıddık, bir peygamber idi.

42-45. Bir vakit babasına [şöyle] demişti: 'A babacığım! O işitmez, görmez ve sana hiç faydası olmaz şeylere niçin taparsın? A babacığım! Emin ol, bana ilimden sana gelmeyen hakîkat geldi. Gel bana uy da seni bir düz yola çıkarayım. Babacığım! Şeytan'a tapma; çünkü Şeytan, Rahmân'a âsi oldu. Babacığım! Ben cidden korkarım ki sana o Rahmân'dan bir azap dokunur da Şeytan'a yâr olursun!'

46. 'Sen' dedi; 'benim mâbudlarımdan geçmek mi istiyorsun yâ İbrahim? Yemin ederim ki eğer vazgeçmezsen seni muhakkak recmederim [öldürürüm], hem beni uzun müddet bırak git!'

47-48. Dedi: 'Selâm sana! Senin için rabbime istiğfar edeceğim; çünkü O bana çok lütûfkârdır. Hem sizi Allah'tan başka taptıkları nızla bırakıp çekilirim de rabbime duâ ederim. Umulur ki rabbime duâ ile bedbaht olmam!'

49-50. Vaktâ ki onları ve Allah'tan başka taptıklarını bırakıp çekildi, biz de ona İshak'ı ve Yakub'u bahşeyledik ve her birini birer peygamber yaptık ve bunlara rahmetimizden ihsanlar eyledik ve hepsine dillerde yüksek bir yâd-ı sıdk [nâm u şân] verdik.

51. Kitab'da Musa'yı da an; çünkü o bir muhlis idi ve bir rasûl, bir peygamber idi.

19. Meryem Sûresi
Mekke'de Nâzil Olmuştur. 98 Ayettir

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sad.*

2. Rabbinin rahmetini bir anış Zekeriyya kuluna!
3-6. O vakit ki rabbine nidâ etmişti, gizli bir nidâ [ki şöyle] demişti: 'Yârab! İşte ben... artık kemik gevşedi benden ve baş bembeyaz alev aldı [saçlarım ak doldu]! Sana duâ ile ise rabbim hiçbir zaman bedbaht olmadım. Bu halimle ben arkamdan yerime kalacak taallukâttan [yakınlarımdan] endişedeyim, hatunum da akîm [kısır] bulundu; onun için bana, tarafından bir velî ihsan eyle ki hem benim mirasımı, hem Yakub hanedanının mirasını ala, hem de onu rızaya mazhar kıl rabbim!'

7. 'Ey Zekeriyya! Haberin olsun biz sana bir oğul tebşîr ediyoruz [müjdeliyoruz]; adı Yahya, bundan evvel hiçbir adaş yapmadık ona!'

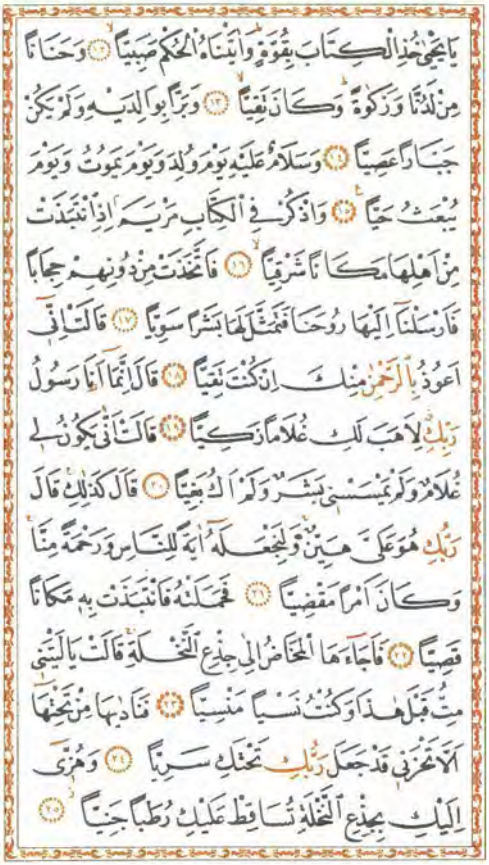
8. Dedi: 'Yârab! Benim için bir oğul nereden olacak? Hatunum akîm bulunuyor [kısırdır], ben de ihtiyarlıktan kağşamak derecesine [ayakta duramayacak hâle] geldim'.

9. Buyurdu: "Öyle, fakat rabbin buyurdu ki; o bana kolaydır, bundan evvel seni yarattım, halbuki hiçbir şey değildin!"

10. Dedi: 'Yârab! Bana bir alâmet yap!' Buyurdu ki: 'Alâmetin, sapasağlam olduğun halde üç gece nâsa [insanlara] söz söyleyememendir!'

11. Derken mihrabdan kavmine karşı çıktı da 'Sabah ve akşam tesbîh edin!' diye onlara işaret verdi.

1) *'ledunke'* ibaresinin karşılığı olan bu kelime asıl metinde atlandığından, tarafımızdan ve paranteze alınmaksızın metne dahil edilmiştir. [D.C]
2) Bu bölümü krş. Âlu İmrân /38-41

12-15. 'Ey Yahya! Kitab'ı kuvvetle tut' (dedik) ve daha sabî [çocuk] iken ona hikmet verdik, hem de ledünnümüzden [tarafımızdan] bir rikkat [şefkat] ve bir pâklık ki [Yahya] çok takvâ-şiar idi ve valideynine [ana-babasına] ihsankâr idi; cebbar [zorba], isyankâr değil idi. Selâm ona hem doğduğu gün, hem öleceği gün, hem de diri olarak ba'solunacağı [kaldırılacağı] gün!

16-17. Kitab'da Meryem'i de an! O vakit ki ailesinden çekildi de şark tarafında bir mekâna, onlardan öte bir perde çekti; derken kendisine Ruhumuzu gönderdik de düzgün bir beşer halinde ona temessül ediverdi [görünüverdi].

18. (Meryem) ona 'Ben' dedi: 'her halde senden Rahmân'a sığınırım, sakınırsın eğer bir takî [sakınan biri] isen!'

19. (Ruh) dedi: 'Haberin olsun ben sana gayet temiz bir oğlan vermek için sırf rabbinin rasûlüyüm!'

20. Dedi: 'Benim için bir oğlan nasıl olur? Bana bir beşer dokunmadı, ben bir kahpe de değilim!'

21. Dedi: "Öyle, fakat rabbin buyurdu ki; o bana göre kolay, hem onu nâsa [insanlara] kudretimizin bir burhanı [nişanesi] ve tarafımızdan bir rahmet kılacağımız için, hem de o bir kaza edilmiş emir bulunuyor!"

22-23. Bu suretle ona hâmil oldu ve bu hamli [yükü] ile uzak bir yere çekildi; derken ağrı onu bir hurma dalına götürdü. 'Ay!' dedi; 'n'olaydım bundan evvel öleydim ve unutulmuş gitmiş olaydım!'

24-25. Derken ona altından nidâ etti: 'Sakın mahzun olma! Rabbin senin altında bir su arkı vücûda getirdi. Hurmanın da dalını kendine doğru silkele, üzerine derilmiş [olgunlaşmış] tâze hurmalar dökülsün...'işlesin ve rabbinin ibadetine hiçbir şirk karıştırmasın!"

1) *Ruhumuzu*: Ruh'ul-Kuds'ü (Cebrail'i)'. Krş. Enbiya/91, an:1

84-86. Biz onun için arz'da bir müknet hazırladık ve ona her şeyden bir sebep verdik; derken bir sebebi takip etti, tâ günbatıya vardığı vakit, onu [güneşi] balçıklı bir gözde gurûb ediyor [batıyor] buldu; bir de bunun yanında bir kavim buldu. Dedik ki: 'Ey Zülkarneyn! Ya tâzib [azap] edersin veya hakla-rında bir güzellik ittihaz eylersin!'

87-88. Dedi: 'Her kim haksızlık ederse onu muhakkak tâzib ederiz, sonra rabbine iade olunur, O da onu görülmedik bir azaba çeker; amma her kim de iman edip iyi bir iş tutarsa buna da mükâfat olarak en güzel akibet vardır ve ona emrimizden bir kolaylık söyleriz!'

89-90. Sonra da bir sebebi takip etti, tâ gündoğu cihetine vardığı vakit, onu bir kavim üzerine doğuyor buldu ki onlara güneşin önünden bir siper yapmamıştık.

91. Böyle! Halbuki onun yanında neler vardı, tamamını biz biliyorduk.

92-93. Sonra da diğer bir sebebi takip etti, tâ iki sed arasına vardığı vakit, önlerinde bir kavim buldu ki hemen hemen söz anlayacak bir halde değil gibiydiler.

94. Dediler ki: 'Ey Zülkarneyn! Haberin olsun Ye'cuc ile Me'cuc bu arz' da fesad yapıp duruyorlar; onun için onlarla bizim aramıza bir sed yapman şartıyla sana biz bir harc [vergi] versek olur mu?'

95-96. Dedi ki: 'Rabbimin beni içinde bulundurduğu iktidar çok hayırlıdır; haydin siz bana kuvvet ile yardım edin de ben onlarla sizin aranıza bir redim [sedden daha sağlam bir mânia] yapayım. Bana demir kütleleri getirin!' Tam iki ucu denkleştirdiği vakit 'Körükleyin!' dedi. Tam onu bir ateş haline koyduğu vakit 'Getirin bana' dedi; 'üzerine erimiş bakır dökeyim'.

97. Artık onu ne açabildiler, ne de delebildiler!

1-) "Biz ona arz'da maddî-manevîkuvvetlerkudretler hazırladık". (V/3282)

قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي ۖ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ ۖ وَكَانَ وَعْدُ
رَبِّي حَقًّا ﴿٩٨﴾ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ
فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ عَرْضًا ﴿١٠٠﴾
الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَن ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ
سَمْعًا ﴿١٠١﴾ أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِن دُونِي أَوْلِيَاءَ ۚ
إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ
أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ
يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ
فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ
جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَالِدِينَ
فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾ قُل لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ
رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا
﴿١٠٩﴾ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ
يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

98. 'Bu' dedi; 'rabbimden bir rahmettir, rabbimin va'di geldiği vakit de onu dümdüz edecektir. Rabbimin va'di de hak oldu!'

99-101. Ve o gün onları bırakıvermişizdir, bir kısmı diğerinin içinde dalgalanıyorlar; sûr'a da üfürülmüştür, artık hepsini toplamış da toplamışızdır ve cehennemi o gün kâfirlere bir gösteriş göstermişizdir; onlar ki beni ihtar eden ayetlerimden gözleri bir gıtâ [perde] içinde idi, işitmeye de tahammül edemiyorlardı.

102. Ya o kâfirler beni bırakıp da kullarımı kendilerine mevlâ ittihaz edeceklerini mi zannettiler? Biz cehennemi o kâfirler için bir konukluk hazırladık!

103. 'Size' de; 'amelleri en ziyade hüsrana gidenleri haber vereyim mi?'

104-105. Onlar ki dünya [alçak] hayat'ta sa'yleri [çabaları] boşa gitmektedir de kendilerini zannederler ki cidden güzel san'at yapıyorlar. Bunlar işte o kimselerdir ki rablerinin ayetlerine ve likâsına küfretmişlerdir [O'nun karşısına çıkacaklarını inkar etmişlerdir] de hayr nâmına yaptıkları bütün amelleri heder [bir hiç] olmuştur; artık kıyamet günü biz onlara hiçbir vezin tutturmayız!

106. İşte böyle, onların cezaları cehennemdir; çünkü küfretmişler ve benim ayetlerimi ve peygamberlerimi eğlence yerine tutmuşlardır.

107-108. İman edip, salih salih ameller işleyen kimselere gelince, onlar için Firdevs cennetleri bir konukluk olmuştur; içlerinde muhalled [ebedî] olmak üzere kalırlar, onlardan çıkmak istemezler!

109. De ki: 'Eğer rabbimin kelimâtı [kelimeleri] için deniz mürekkep olsaydı, her halde rabbimin kelimâtı tükenmeden deniz tükenirdi; bir misli de meded [bir o kadarını daha] getirsek bile!'

110. De ki: "Ben sırf sizin gibi beşerim, ancak bana şöyle vahyolunuyor: 'İlâhınız ancak bir tek ilâhtır!' Onun için her kim rabbinin likâsını [rabbine kavuşmayı] arzu ederse, salih bir amel işlesin ve rabbinin ibadetine hiçbir şirk karıştırmasın!"

19. Meryem Sûresi
Mekke'de Nâzil Olmuştur. 98 Ayettir

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sad.*

2. Rabbi nin rahmetini bir anış Zekeriyya kuluna!
3-6. O vakit ki rabbine nidâ etmişti, gizli bir nidâ [ki şöyle] demişti: 'Yârab! İşte ben... artık kemik gevşedi benden ve baş bembeyaz alev aldı [saçlarım ak doldu]! Sana duâ ile ise rabbim hiçbir zaman bedbaht olmadım. Bu halimle ben arkamdan yerime kalacak taallukâttan [yakınlarımdan] endişedeyim, hatunum da akîm [kısır] bulundu; onun için bana, tarafından bir velî ihsan eyle ki hem benim mirasımı, hem Yakub hanedanının mirasını ala, hem de onu rızaya mazhar kıl rabbim!'

7. 'Ey Zekeriyya! Haberin olsun biz sana bir oğul tebşîr ediyoruz [müjdeliyoruz]; adı Yahya, bundan evvel hiçbir adaş yapmadık ona!'

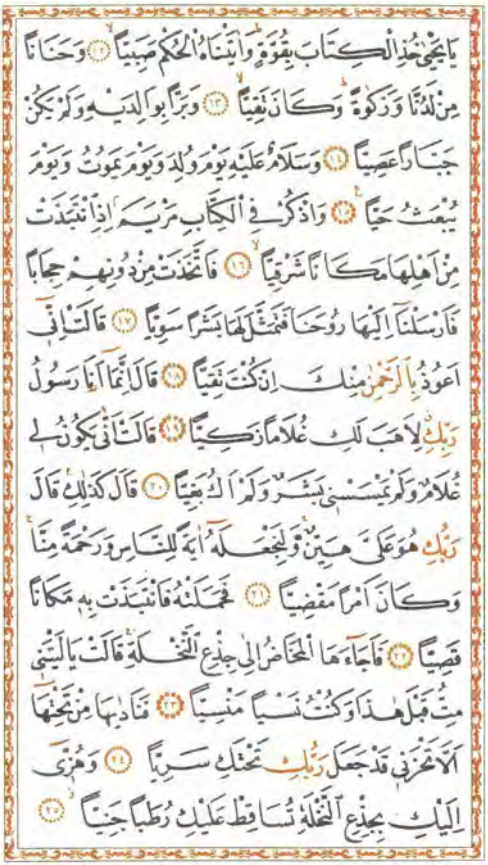
8. Dedi: 'Yârab! Benim için bir oğul nereden olacak? Hatunum akîm bulunuyor [kısırdır], ben de ihtiyarlıktan kağşamak derecesine [ayakta duramayacak hâle] geldim'.

9. Buyurdu: "Öyle, fakat rabbin buyurdu ki; o bana kolaydır, bundan evvel seni yarattım, halbuki hiçbir şey değildin!"

10. Dedi: 'Yârab! Bana bir alâmet yap!' Buyurdu ki: 'Alâmetin, sapasağlam olduğun halde üç gece nâsa [insanlara] söz söyleyememendir!'

11. Derken mihrabdan kavmine karşı çıktı da 'Sabah ve akşam tesbîh edin!' diye onlara işaret verdi.

1) *'ledunke'* ibaresinin karşılığı olan bu kelime asıl metinde atlandığından, tarafımızdan ve paranteze alınmaksızın metne dahil edilmiştir. [D.C]
2) Bu bölümü krş. Âlu İmrân /38-41

يَٰيَحۡيَىٰ خُذِ ٱلۡكِتَٰبَ بِقُوَّةٖۖ وَءَاتَيۡنَٰهُ ٱلۡحُكۡمَ صَبِيّٗا ١٢ وَحَنَانٗا
مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةٗۖ وَكَانَ تَقِيّٗا ١٣ وَبَرَّۢا بِوَٰلِدَيۡهِ وَلَمۡ يَكُن
جَبَّارًا عَصِيّٗا ١٤ وَسَلَٰمٌ عَلَيۡهِ يَوۡمَ وُلِدَ وَيَوۡمَ يَمُوتُ وَيَوۡمَ
يُبۡعَثُ حَيّٗا ١٥ وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مَرۡيَمَ إِذِ ٱنتَبَذَتۡ
مِنۡ أَهۡلِهَا مَكَانٗا شَرۡقِيّٗا ١٦ فَٱتَّخَذَتۡ مِن دُونِهِمۡ حِجَابٗا
فَأَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرٗا سَوِيّٗا ١٧ قَالَتۡ إِنِّيٓ
أَعُوذُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيّٗا ١٨ قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ
رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمٗا زَكِيّٗا ١٩ قَالَتۡ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي
غُلَٰمٞ وَلَمۡ يَمۡسَسۡنِي بَشَرٞ وَلَمۡ أَكُ بَغِيّٗا ٢٠ قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ
رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٞ وَلِنَجۡعَلَهُۥٓ ءَايَةٗ لِّلنَّاسِ وَرَحۡمَةٗ مِّنَّا
وَكَانَ أَمۡرٗا مَّقۡضِيّٗا ٢١ فَحَمَلَتۡهُ فَٱنتَبَذَتۡ بِهِۦ مَكَانٗا
قَصِيّٗا ٢٢ فَأَجَآءَهَا ٱلۡمَخَاضُ إِلَىٰ جِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ قَالَتۡ يَٰلَيۡتَنِي
مِتُّ قَبۡلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسۡيٗا مَّنسِيّٗا ٢٣ فَنَادَىٰهَا مِن تَحۡتِهَآ
أَلَّا تَحۡزَنِي قَدۡ جَعَلَ رَبُّكِ تَحۡتَكِ سَرِيّٗا ٢٤ وَهُزِّيٓ
إِلَيۡكِ بِجِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ تُسَٰقِطۡ عَلَيۡكِ رُطَبٗا جَنِيّٗا ٢٥

12-15. 'Ey Yahya! Kitab'ı kuvvetle tut' (dedik) ve daha sabî [çocuk] iken ona hikmet verdik, hem de ledünnümüzden [tarafımızdan] bir rikkat [şefkat] ve bir pâklık ki [Yahya] çok takvâ-şiar idi ve valideynine [ana-babasına] ihsankâr idi; cebbar [zorba], isyankâr değil idi. Selâm ona hem doğduğu gün, hem öleceği gün, hem de diri olarak ba'solunacağı [kaldırılacağı] gün!

16-17. Kitab'da Meryem'i de an! O vakit ki ailesinden çekildi de şark tarafında bir mekâna, onlardan öte bir perde çekti; derken kendisine Ruhumuzu gönderdik de düzgün bir beşer halinde ona temessül ediverdi [görünüverdi].

18. (Meryem) ona 'Ben' dedi: 'her halde senden Rahmân'a sığınırım, sakınırsın eğer bir takî [sakınan biri] isen!'

19. (Ruh) dedi: 'Haberin olsun ben sana gayet temiz bir oğlan vermek için sırf rabbinin rasûlüyüm!'

20. Dedi: 'Benim için bir oğlan nasıl olur? Bana bir beşer dokunmadı, ben bir kahpe de değilim!'

21. Dedi: "Öyle, fakat rabbin buyurdu ki; o bana göre kolay, hem onu nâsa [insanlara] kudretimizin bir burhanı [nişanesi] ve tarafımızdan bir rahmet kılacağımız için, hem de o bir kaza edilmiş emir bulunuyor!"

22-23. Bu suretle ona hâmil oldu ve bu hamli [yükü] ile uzak bir yere çekildi; derken ağrı onu bir hurma dalına götürdü. 'Ay!' dedi; 'n'olaydım bundan evvel öleydim ve unutulmuş gitmiş olaydım!'

24-25. Derken ona altından nidâ etti: 'Sakın mahzun olma! Rabbin senin altında bir su arkı vücûda getirdi. Hurmanın da dalını kendine doğru silkele, üzerine derilmiş [olgunlaşmış] tâze hurmalar dökülsün...' işlesin ve rabbinin ibadetine hiçbir şirk karıştırmasın!"

1 *Ruhumuzu:* Ruh'ul-Kuds'ü (Cebrail'i)'. Krş. Enbiya/91, an:1

26. '... Artık ye, iç, gözün aydın olsun! Bunun üzerine şayet beşerden birini görürsen 'Ben' de: 'Rahmân'a oruç adadım; onun için bugün hiçbir ins'e [insana] söz söylemeyeceğim'.

27-28. Derken onu yüklenerek kavmine getirdi. 'Hey Meryem!' dediler; 'alimallah yumurcak birşey getirdin! Ey Harun'un hemşiresi [kızkardeşi]! Baban bir kötülük adamı değildi, anan da bir kahpe değildi'.

29. Bunun üzerine ona işaret etti. 'Beşikteki bir sabi [çocuk] ile nasıl konuşuruz?' Dediler.

30-33. O [İsa] dedi ki: 'Haberiniz olsun, ben Allah'ın kuluyum, O bana Kitab verdi ve beni bir Peygamber yaptı ve beni her nerede olsam mübarek kıldı ve berhayat [hayatta] olduğum müddetçe bana namaz ve zekât tavsiye buyurdu ve beni valideme [anneme] hürmetkâr kıldı, bir cebbar şakî [azgın bir zorba] kılmadı ve selâm bana hem doğduğum gün, hem öleceğim gün, hem diri olarak ba'solunacağım [kaldırılacağım] gün!'

34. İşte, hakkında nizâ edip [çekişip] durdukları İsâ ibn Meryem hak sözü olarak budur!

35. Allah'ın veled ittihaz etmesi hiçbir zaman olur şey değildir! Tenzîh o Sübhân'a! O, bir emri murad edince sade ona *ol* der, oluverir.

36. Hem o 'Haberiniz olsun' dedi; 'Allah benim de rabbim, sizin de rabbinizdir; onun için hep O'na ibadet ediniz! İşte yegâne doğru yol budur!'

37-38. Sonra hizibler kendi aralarında ihtilâfa düştüler. Artık büyük bir günün görülecek hâilesinden veyl o küfredenlere! Neler işitecek, neler görecekler onlar bize gelecekleri gün! Lâkin o zâlimler bugün açık bir dalâl [şaşkınlık, sapkınlık] içindeler.

1 Bkz. Bakara/116,an: 3; Yunus/68, an: 4
2) Bkz. Ra'd/36, an: 2ve *Hizib* için bkz. Mâide/5, an: 3
3) *Dalâl* kelimesi için bkz. Yunus/32, an: 3

39-40. Onlar gaflet içinde iken, onlar iman etmezlerken, o hasret gününün, o iş bitirildiği saatin [ânın] dehşetini kendilerine haber ver! Her halde arz'a ve bütün üzerindekilere biz vâris olacağız biz ve hep onlar bize irca olunacaklar [döndürülecekler]!

41. Kitab'da İbrahim'i de an; çünkü o bir sıddık, bir peygamber idi.

42-45. Bir vakit babasına [şöyle] demişti: 'A babacığım! O işitmez, görmez ve sana hiç faydası olmaz şeylere niçin taparsın? A babacığım! Emin ol, bana ilimden sana gelmeyen hakîkat geldi. Gel bana uy da seni bir düz yola çıkarayım. Babacığım! Şeytan'a tapma; çünkü Şeytan, Rahmân'a âsi oldu. Babacığım! Ben cidden korkarım ki sana o Rahmân'dan bir azap dokunur da Şeytan'a yâr olursun!'

46. 'Sen' dedi; 'benim mâbudlarımdan geçmek mi istiyorsun yâ İbrahim? Yemin ederim ki eğer vazgeçmezsen seni muhakkak recmederim [öldürürüm], hem beni uzun müddet bırak git!'

47-48. Dedi: 'Selâm sana! Senin için rabbime istiğfar edeceğim; çünkü O bana çok lütûfkârdır. Hem sizi Allah'tan başka taptıkları nızla bırakıp çekilirim de rabbime duâ ederim. Umulur ki rabbime duâ ile bedbaht olmam!'

49-50. Vaktâ ki onları ve Allah'tan başka taptıklarını bırakıp çekildi, biz de ona İshak'ı ve Yakub'u bahşeyledik ve her birini birer peygamber yaptık ve bunlara rahmetimizden ihsanlar eyledik ve hepsine dillerde yüksek bir yâd-ı sıdk [nâm u şân] verdik.

51. Kitab'da Musa'yı da an; çünkü o bir muhlis idi ve bir rasûl, bir peygamber idi.

52-53. Hem ona Tûr'un canib-i eymeninden [sağ tarafından] nidâ ettik, hem de onu makam-ı münacaat'ta mertebe-i kurb'a (yakınlık mertebesine) erdirdik ve rahmetimizden ona biraderi Harun'u da bir peygamber olarak ihsân eyledik.

54-55. Kitab'da İsmail'i de an; çünkü o cidden va'dinde sâdık idi ve bir rasûl, bir peygamber idi ve hanedanına namaz ve zekât ile emrederdi ve rabbinin indinde merdî [rızaya nâil olmuş] idi.

56-57. Kitab'da İdris'i de an; çünkü o bir sıddık,bir peygamber idi ve biz onu yüksek bir mekâna ref'ettik [Yükselttik]!

58. İşte bunlar, Allah'ın kendilerine in'am [ihsân] eylediği peygamberlerden, Âdem zürriyetinden ve Nuh ile beraber taşıdıklarımızdan ve İbrahim ve İsrail [Yakub] zürriyetinden ve hidayete erdirdiğimiz ve intihab eylediğimiz [seçtiğimiz] kimselerdendir. Kendilerine Rahmân'ın ayetleri tilâvet olunduğu [okunduğu] zaman ağlayarak secdelere kapa-nırlardı.

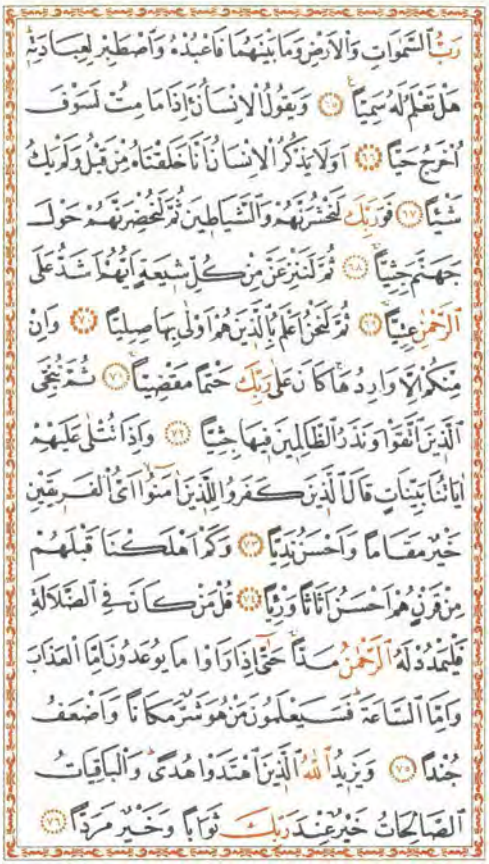
59-63. Sonra arkalarından bozuk bir gürûh halef oldu, namazı zayi ettiler ve şehvetleri ardına düştüler. Bunlar da gayya'yı boylayacaklar! Ancak tevbe edip imana gelen ve salih amel işleyenler müstesna! Çünkü bunlar zerre kadar hakları yenmeyerek cennete gireceklerdir; Rahmân'ın kullarına va'd buyurduğu Adn cennetlerine! Şüphe yok ki O'nun va'di icra oluna gelmiştir. Orada hiç boş söz işitmezler, ancak bir selâm! Rızıkları da vardır orada sabah-akşam! O cennettir ki kulları-mızdan her kim korunur/takî ise ona miras kılarız.

64. "Bir de rabbinin emri olmayınca, biz (rabbinin rasûlleri) inemeyiz! Önümüzdeki, ardımız-daki ve bunun arasındaki hep O'nundur ve rabbin seni unutmuş değildir".

1) Tilavet kelimesi için bkz. Kasas/3, an:2

2) "Azgınlığın cezası bir şerre çatacaklar!" *Gayya*'nın cehennem'de bir *adi* olduğu söylenilmiştir ki Iisanımızda 'gayya kuyusu" tâbiri meşhurdur. (V/3310)

3) Bu söz Hz. Peygamber'in bir suali üzerine Cebrail tarafından söylenmiştir. (V/3311)

65. O bütün semavât u arz'ın ve aralarındakilerin rabbi! Binaenaleyh O'na ibadet et ve ibadetine sebatla sabreyle! Hiç sen O'na bir adaş bilir misin?

66. Böyle iken insan diyor ki: 'Her ne zaman ölürsem, ileride mutlak bir zî-hayat [diri] olarak çıkarılacak mıyım?'

67. Ya o insan hiçbir şey değil iken, bizim kendisini halketmiş [yaratmış] olduğumuzu düşünmez mi?

68-72. Evet! Rabbine kasem ederim ki biz onları ve o şeytanları muhakkak ve muhakkak mahşere toplayacağız, sonra onları muhakkak ve muhakkak dizleri üstü cehennemin etrafına ihzar [hazır] eyleyeceğiz. Sonra her zümreden Rahman'a karşı en ziyade serkeşlik eden hangileri ise muhakkak ve muhakkak nez'edeceğiz [çekip alacağız]. Sonra elbette biz o cehenneme yaslanmaya evlâ olanların kimler olduğunu daha iyi biliriz! - Hem içinizden hiç biri yoktur ki mutlak ona varacak olmasın ve bu rabbinin uhdesine [kendisine] vacib kıldığı bir kazıyye-i mahkeme [kesin bir hüküm] olmuştur- Sonra muttakî olanlara necât veririz de [kurtarırız da] zâlimleri dizleri üstü bırakırız!

73. Ayetlerimiz kendilerine açık açık/tecvid üzere okunduğu vakit de o küfredenler dediler ki iman edenlere;'Buiki ferikin [topluluğun] hangisi makamca daha iyi ve meclis u mahfilce daha güzel?'

74. Halbuki biz kendilerinden evvel metâ ve manzaraca daha güzel nice karnlar [kavimler/ümmetler] helâk etmişiz.

75. De ki: 'Kim dalâlette ise, Rahmân onun istediğ i kadar meddini [süresini] uzatsın, nihayet va'd olundukları şeyi gördükleri vakit -ya azap veya Saat- o zaman bilecekler ki kimmiş o mevkîi daha fena ve iradesi daha zayıf!'

76. Hidayeti kabul edenlere ise Allah daha ziyade hidayet verir ve bâki kalacak olan salih ameller rabbinin indinde sevapça da daha hayırlı, akibetçe de [son uç bakımından da] daha hayırlıdır!

1)Bkz. Meryem/79, an:1

77-80. Şimdi şu ayetlerimize küfredip de 'Bana muhakkak mal ve veled [oğul] verilecek!' diyen herifi gördün â, gayba muttali mi olmuş, yoksa Rahmân'ın huzurunda bir ahid mi [söz mü] almış? Hayır! Biz onun dediğini yazacağız ve kendisine azaptan bir med çekeceğiz ve o söylediği şeyleri hep elinden alacağız da o bize tek başına gelecek!

81-82. Tuttular, Allah'tan başka mâbudlar [ilahlar] edindiler ki kendilerine izzet ve kuvvet olsunlar diye! Hayır! Yarın ibadetlerini inkâr edecekler de aleyhlerine zıdd olacaklar.

83-84. Görmedin mi biz o şeytanları o kâfirlerin üzerine salmışız, onları kaynatıp-oynatıp kıvrandırıyorlar? Aleyhlerinde acele etme, biz onlar için ancak bir sayı sayıyoruz.

85-87. Muttakîleri vefd [heyet] halinde (bir meb'us olarak) huzuru Rahmân'a cemedeceğimiz gün, mücrimleri de susuz olarak cehenneme sevkedeceğiz! Rahmân'ın nezdinde, bir ahd [söz] almış olan kimseden başkaları şefaate mâlik olamayacaklar!

88. 'O Rahmân veled edindi' dediler.

89-93. Kasem olsun pek ağır, pek şenî [çirkin] bir cür'ette bulundunuz! Az daha ondan gökler çatlayacak ve dağlar yıkılıp yerlere geçecek, o Rahmân'a veled iddia ettiler diye! Halbuki veled edinmek Rahmân'a yaraşmaz. Göklerde ve yerde hiçbir kimse yoktur ki o Rahmân'a kul olarak gelecek olmasın!

94-95. Kasem olsun ki hepsini ihsa etmiş [kuşatmış], hepsini sayısıyla tâdad buyurmuştur hepsi kıyamet günü O'na tek olarak gelecektir.

*) '*bi âyâtına*' ibaresinin karşılığı olan bu kelime asıl metinde atlandığından tarafımızdan ve parenteze alınmaksızın metne dahil edilmiştir.[D.C]

1)'Azabını uzattıkça uzatacağız'. Burada kullanılan 'med çekmek've 75. Ayetteki 'meddini uzatmak' ifadelerinde *tercüme açısından* bir incelik sözkonusudur. Şöyle ki bu ifadeler her iki ayette de basitçe 'süreyi (azabın veya dalâletin süresini) uzatmak' anlamında kullanılmışlardı. Ancak *kıraat* ve *tecvid* ilmiyle az-çok alâkası olanlar bilirler ki 'med çekmek' veya 'meddi uzatmak' *harf-i med* denilen (elif, vav, ya) harflerinin uzatılarak okunmasıyla ilgili tâbirlerdir. Kanaatimizce merhum E. Hamdi Yazır ibareyi böyle tercüme etmekle *cinas* yapmıştır. [D.C]

2)'Rahmân'ın huzuruna toplayacağımız gün'.

3) Krş. Bakara/Bakara/116, an:3; Yunus/68, an:4

96. İman edip salih işler yapanlar... muhakkak Rahmân onlar için bir meveddet (bir sevgi) verecek/ gönüllere sevdirecektir!

97. Sırf o Kur'an'ı senin lisanınla şunun için müyesser kıldık ki onunla muttakîleri müjdeliyesin, inat edenleri de inzar edesin [uyarasın]!

98. Hem onlardan evvel nice karn [kavimler/ümmetler] helâk ettik, hiç onlardan birini hissediyor musun, yahut gizli bir seslerini işitiyor musun?

20. Tâhâ Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

135 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Tâ Hâ*

2-4. Kur'an'ı sana bedbaht olasın diye indirmedik; ancak saygısı olana tezkir [öğüt] için -bir tenzîl olarak- indirdik; o yaradandan ki hem arz'ı yarattı, hem o yüksek yüksek gökleri!

5-6. O Rahmân arş üzerine istivâ buyurdu. Bütün semavâttakiler [göklerdekiler] ve bütün arzdakiler ve bütün bunların aralarındakiler ve bütün yerin dibindekiler hep O'nun!

7-8. Sen bu sözü ilan edeceksen de O hem sırrı bilir, hem daha gizlisini![3] Allah! Başka tanrı yok, ancak O! Hep O'nundur o en güzel isimler (esmâ-i hüsnâ)!

9-10. Hem geldi mi Musa'nın kıssası sana? Bir vakit o hani bir ateş gördü de ehline 'Durun!' dedi; 'benim gözüme bir ateş ilişti, belki size ondan bir yalın [kor] getiririm, yahut üzerinde [orada] bir kılavuz bulurum!'

11-12. Vaktâ ki ona vardı, kendine şöyle nidâ olundu: 'Yâ Musa! Haberin olsun benim, ben rabbin! Hemen papuçlarını çıkar; çünkü sen mukaddes vâdide/Tuva'dasın...'

1) Bkz. Bakara/2, an:3
2) Bkz. Ra'd/2, an:1
3) *Sırr* içinden kendine söylediğin, *Ahfâ* olacak fakat henüz olmamış bulunandır veya *Sırr* başkasına gizlice söylediğin, *Ahfâ* nefsinde gizlediğindir. *Ahfâ* fiil-i mâziolarakda mütalaa edilmiştir: "Allah kulların sırrını bilir, kendi sırrını ise gizlemiştir". (V/3318)

13-17. '... ve ben, seni ihtiyar buyurdum [seçtim], şimdi verilecek vahyi dinle: Hakîkaten benim, ben Allah! Benden başka ilah yok! Onun için bana ibadet et ve zikrim için namaz kıl! Çünkü Saat muhakkak gelecek; ben hemen hemen onu gizliyorum ki her nefis sa'yiyle [yapıp ettikleriyle] ezalansın! Binaenaleyh sakın ona inanmayıp da kendi hevasına uyan kimse seni ondan alıkoymasın, sonra helâk olursun. O yemînindeki [sağ elindeki] de ne yâ Musa?'

18. 'O' dedi; 'âsam,üzerine dayanırım ve onunla davarlarıma yaprak çırparım,benim onda daha diğer hacetlerim de [ihtiyaçlarım da] vardır'.

19. Buyurdu ki: 'Bırak onu yâ Musa!'

20. Bıraktı... ne baksın, o bir yılan olmuş koşuyor!

21-24. 'Tut onu' buyurdu: 've korkma, biz onu evvelki sîretine [hâline] iade edeceğiz. Bir de elini koynuna sok; çıksın bembeyaz bir afetsiz diğer bir ayet olarak ki sana en büyük ayetlerimizden gösterelim. Git Firavun'a; zira o pek azdı'.

25-35. Dedi: 'Yârab! Benim göğsüme genişlik ver ve bana işimi kolaylaştır ve dilimden ukdeyi [düğümü] çöz; sözümü iyi anlasınlar ve bana ehlimden bir vezir ver; kardeşim Harun'u! Onunla sırtımı pek et ve onu işimde şerik [ortak] et ki seni çok tesbîh edelim ve çok zikreyleyelim. Şüphe yok ki sen bizi görüp duruyorsun'.

36-37. 'Haydi' buyurdu; 'erdirildin dileğine yâ Musa! Şânım hakkı için, biz lûtfeylemiştik sana diğer bir defa daha...'

إِذْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰٓ ﴿٣٨﴾ أَنِ ٱقْذِفِيهِ فِى ٱلتَّابُوتِ فَٱقْذِفِيهِ
فِى ٱلْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ ٱلْيَمُّ بِٱلسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّى وَعَدُوٌّ لَّهُۥ
وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّى وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِىٓ ﴿٣٩﴾ إِذْ تَمْشِىٓ
أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُۥ فَرَجَعْنَٰكَ إِلَىٰٓ أُمِّكَ
كَىْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَٰكَ مِنَ ٱلْغَمِّ
وَفَتَنَّٰكَ فُتُونًا فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ
يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٠﴾ وَٱصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِى ﴿٤١﴾ ٱذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ بِـَٔايَٰتِى
وَلَا تَنِيَا فِى ذِكْرِى ﴿٤٢﴾ ٱذْهَبَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٤٣﴾ فَقُولَا لَهُۥ
قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُۥ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿٤٤﴾ قَالَا رَبَّنَآ إِنَّنَا نَخَافُ
أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَآ أَوْ أَن يَطْغَىٰ ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَافَآ إِنَّنِى مَعَكُمَآ أَسْمَعُ
وَأَرَىٰ ﴿٤٦﴾ فَأْتِيَاهُ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِىٓ
إِسْرَٰٓءِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ قَدْ جِئْنَٰكَ بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكَ وَٱلسَّلَٰمُ
عَلَىٰ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٤٧﴾ إِنَّا قَدْ أُوحِىَ إِلَيْنَآ أَنَّ ٱلْعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ
وَتَوَلَّىٰ ﴿٤٨﴾ قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِىٓ أَعْطَىٰ
كُلَّ شَىْءٍ خَلْقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ قَالَ فَمَا بَالُ ٱلْقُرُونِ ٱلْأُولَىٰ ﴿٥١﴾

38-39. "...o vakit ki anana verilen şu ilhamı verdik: 'Onu tabut içine koy da deryaya [Nil'e] bırak, derya da onu sahile bıraksın, onu hem bana düşman, hem ona düşman biri alsın!' ve üzerine benden bir sevgi koydum ki hem nezaretim altında yetiştirilesin!"

40-44. "O vakit hemşiren [kızkardeşin] gidiyor da diyordu: Ona iyi bakacak birini buluvereyim mi size?' Bu suretle seni anana iâde ettik ki gözü aydın olsun da mahzun olmasın! Hem bir adam öldürdün de seni gamdan [kederden] kurtardık ve türlü mihnetlerle [sıkıntılarla] seni imtihan ettik; bu sebeple senelerce Ehl-i Medyen içinde kaldın, sonra da bir kader üstüne geldin yâ Musa! Ben seni kendim için yetiştirdim. Git ayetlerimle sen ve biraderin ve benim zikrimde gevşeklik etmeyin! Firavun'a gidin; çünkü o pek azdı. Varın da ona, belki dinler veya korkar diye yumuşak dille söyleyin!"

45. 'Rabbena!' dediler; 'korkarız ki bize şiddetle saldırır yahut tuğyanını [azgınlığını] artırır'.

46-48 'Korkmayın'buyurdu; çünkü ben sizinle beraberim, işitirim ve görürüm. Haydin varın da ona deyin ki: Haberin olsun, biz rabbinin rasûlleriyiz [elçileriyiz],artık Beni artık Benî İsrail'i bizimle gönder ve onları tazib etme! Biz sana rabbinden bir ayetle geldik, selam da doğruya tâbi olanadır. inan ki bize şöyle vahyolundu: Her halde azap, tekzîb edip, yüzçevirenedir!'

49. 'Hele'dedi;'sizin rabbiniz kim yâ Musa?'

50 'Bizim' dedi; 'rabbimiz herşeye hilkatini veren, sonra da yolunu gösterendir!'

51. Dedi; 'Ya öyle ise kurûn-i ûlâ'nın [daha önceki nesillerin] hâli ne?'

1 Firavun demekle kendi zamanından önceki nesilleri kasdetmiş olmakla beraber kendisi de onlardan ayrılmak istemediği cihetle o 'a dahil olmuş bulunuyor. Kur'an lisanında, Firavun'un helakiyle son bulmuştur. (V/3323-3324)

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَٱضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي ٱلْبَحْرِ
يَبَسًا لَّا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ ﴿٧٧﴾ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِۦ
فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾ وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُۥ وَمَا هَدَىٰ
﴿٧٩﴾ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ قَدْ أَنجَيْنَٰكُم مِّنْ عَدُوِّكُمْ وَوَٰعَدْنَٰكُمْ جَانِبَ
ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ﴿٨٠﴾ كُلُوا۟ مِن
طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَلَا تَطْغَوْا۟ فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِى ۖ وَمَن
يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِى فَقَدْ هَوَىٰ ﴿٨١﴾ وَإِنِّى لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ
وَعَمِلَ صَٰلِحًا ثُمَّ ٱهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾ وَمَآ أَعْجَلَكَ عَن قَوْمِكَ يَٰمُوسَىٰ
﴿٨٣﴾ قَالَ هُمْ أُو۟لَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِى وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ
﴿٨٤﴾ قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنۢ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ ٱلسَّامِرِىُّ
﴿٨٥﴾ فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ
رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا ۚ أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ ٱلْعَهْدُ أَمْ أَرَدتُّمْ
أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِى ﴿٨٦﴾ قَالُوا۟
مَآ أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَآ أَوْزَارًا
مِّن زِينَةِ ٱلْقَوْمِ فَقَذَفْنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى ٱلسَّامِرِىُّ

77 Ve filhakîka Musa'ya şöyle vahyettik: 'Kullarımla geceleyin yürü de onlara denizde kuru bir yol aç! Yetişilmekten korkmazsın ve perva etmezsin!'

78 79 Derken Firavun ordularıyla onları takip etti, kendilerini de deryadan saran sarıverdi. Velhasıl Firavun kavmini dalâlete sürükledi, hidayete götürmedi!

80-81 Ey Benî İsrail! Sizi düşmanınızdan kurtardık ve size Tûr'un sağ tarafına va'd verdik ve üzerinize kudret helvası ve bıldırcın indirdik. Size verdiğimiz rızıkların en hoşlarından yeyin ve hakkında tuğyan [azgınlık] etmeyin ki sonra üzerinize gazabımı iner; her kim üzerine de gazabım inerse, o uçuruma gider. Bununla beraber şüphe yok ki ben, tevbe eden ve iman edip salih amel yapan, sonra da doğru giden kimse için gaffârım!

83. 'Hem seni acele ile kavminden geçiren ne yâ Musa?'

84. 'Onlar' dedi; 'benim izim üzerindeler ve ben sana acele ettim ki rabbim hoşnut olasın!'

85 'Amma' dedi; 'biz senin ardından kavmini fitneye düşürdük, Sâmirî onları şaşırttı!'

86. Derhal Musa kavmine gadabnâk, esefnâk [son derece kızgın ve üzgün] olarak döndü. 'Ey kavmim!' dedi; 'rabbiniz size güzel bir va'd va'detmedi mi? Zaman mı uzadı, yoksa üzerinize rabbinizden bir gazab inmesini arzu ettinizde mi bana olan va'dinize hulfettiniz [sözünüzden caydınız]?'

87 'Biz' dediler; 'senin va'dine kendiliğimizden hulfetmedik ve lâkin o kavmin zînetinden birtakım ağırlıklar yüklenmiş idik, onları ateşe attık, kezâlik [aynı şekilde] Sâmirî de bıraktı!'

Krş, Hûd/97,an:4
Bkz. Bakara/40, an:3

فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُ خُوَارٌ فَقَالُوا هَٰذَا إِلَٰهُكُمْ
وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ فَنَسِيَ ۝ أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا
يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ۝ وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِن قَبْلُ
يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِ ۖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَٰنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا
أَمْرِي ۝ قَالُوا لَن نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا
مُوسَىٰ ۝ قَالَ يَا هَارُونُ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا ۝ أَلَّا
تَتَّبِعَنِ ۖ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي ۝ قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي
وَلَا بِرَأْسِي ۖ إِنِّي خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَمْ
تَرْقُبْ قَوْلِي ۝ قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ ۝
قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ الرَّسُولِ
فَنَبَذْتُهَا وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي ۝ قَالَ فَاذْهَبْ
فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَن تَقُولَ لَا مِسَاسَ ۖ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا
لَّن تُخْلَفَهُ ۖ وَانظُرْ إِلَىٰ إِلَٰهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا
لَّنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا ۝ إِنَّمَا إِلَٰهُكُمُ اللَّهُ
الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۝

88 Derken onlara bir dana/böğürmesi var bir cesed [heykel] çıkardı. Bunun üzerine dediler ki: 'İşte bu sizin ilâhınız ve Musa'nın ilâhı, fakat [o] unuttu!'

89. Şu hakîkati görmüyorlar mıydı ki o onlara bir söz iade edemiyor [karşılık veremiyor] ve kendilerine ne bir zarar, ne de bir menfaat eriştirmeye mâlik olamıyordu?!

90. Kasem olsun ki önceden Harun onlara 'Ey kavmim! Siz bununla sırf bir fitneye tutuldunuz ve doğrusu sizin rabbiniz ancak Rahmân'dır! Gelin, bana tâbi olun ve emrime itaat edin!' Demişti.

91. 'Biz' dediler; 'bunun başına devam edip durmaktan asla ayrılmayız, tâ dönünceye kadar bize Musa!'

92-93. 'Ey Harun!' dedi; 'sana ne mâni oldu da bunların dalâlete düştüklerini gördüğün vakit benim ardımca gelmedin, emrime isyan mı ettin?'

94. "Ey anamın oğlu!" dedi; "sakalımı, başımı tutma! Emin ol ki 'Dediğime bakmadın da Benî İsrail arasına tefrika düşürdün' dersin diye korktum!"

95. 'Ya ey Sâmirî! Senin derdin ne?'

96. 'Ben' dedi; 'onların görmediklerini gördüm de Rasûl'ün izinden bir avuç avuçladım da onu attım ve bana nefsim böyle hoş gösterdi'.

97-98. 'Haydi' dedi; 'defol! Çünkü sana hayatta şöyle demek var: 'Temas yok!' Hem sana bir vaîd var ki ona asla hulfedilmeyeceksin! O başını bekleyip durduğun ilâhına da bak, her halde biz onu yakacağız da yakacağız, sonra da kül edip onu muhakkak deryaya dökeceğiz! Sizin ilâhınız, ancak o Allah'tır ki O'ndan başka ilâh yok! O, ilmi ile herşeyi kuşatmıştır!'

1) Bkz. A'raf/148
2) Bkz. A'raf/150, an: 2
3) 'Tehdid edildiğin azap mutlak başına gelecek!'

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ مِن
لَّدُنَّا ذِكْرًا ۝ مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُۥ يَحْمِلُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وِزْرًا
خَٰلِدِينَ فِيهِ ۖ وَسَآءَ لَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ حِمْلًا ۝ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ
وَنَحْشُرُ ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ۝ يَتَخَٰفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِن لَّبِثْتُمْ
إِلَّا عَشْرًا ۝ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً
إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا ۝ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْجِبَالِ فَقُلْ يَنسِفُهَا
رَبِّى نَسْفًا ۝ فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ۝ لَّا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا
وَلَآ أَمْتًا ۝ يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ ٱلدَّاعِىَ لَا عِوَجَ لَهُۥ ۖ وَخَشَعَتِ
ٱلْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ۝ يَوْمَئِذٍ لَّا تَنفَعُ
ٱلشَّفَٰعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ وَرَضِىَ لَهُۥ قَوْلًا
يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلْمًا ۝
وَعَنَتِ ٱلْوُجُوهُ لِلْحَىِّ ٱلْقَيُّومِ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ۝ وَمَن
يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا
وَلَا هَضْمًا ۝ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ
مِنَ ٱلْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا

99-101. İşte sana böyle (yâ Muhammed) geçmiş in mühim haberlerinden kıssa naklediyoruz. Şüphe yok ki sana ledünnümüzden [tarafımızdan] bir zikir verdik. Her kim ondan yüz çevirirse, şüphesiz o, kıyamet günü bir vebâl yüklenecek! Ebediyyen onun altında kalacaklar ki onlar için kıyamet günü o ne fena yüktür!

102-104. O gün ki sûr üfürülecek ve mücrimleri o gün gömgök mahşere toplayacağız. 'On'dan [on günden] fazla durmadınız' diye aralarında gizli gizli konuşacaklar. Gidişce en beri benzerleri 'Bir günden fazla durmadınız' deyince, ne diyeceklerini biz biliriz!

105-107 Bir de sana dağlardan soruyorlar, binaenaleyh de ki: Rabbim onları un ufra [toz duman] edip savuracak da yerlerini düpedüz bomboş bırakacak; onda ne bir eğrilik, ne bir yumruluk göremeyeceksin!'

108-109. O gün dâvetçiye i'vicacsız tebâiyyet edecekler; öyle ki Rahmân'ın heybetinden sesler kısılmıştır, artık bir hışıltıdan başka birşey işitmezsin! O gün şefaat fayda vermez, ancak Rahmân'ın izin verdiği ve sözüne razı olduğu kimse müstesna!

110-112. O onların önlerindekini ve arkalarındakini bilir, onlar ise O'nu ilmen ihata edemezler [kavrayamazlar] ve bütün yüzler O Hayy u Kayyum'a baş eğmiş ve bir zulüm yüklenen cidden hâib olmuş tur! Her kim de mü'min olarak salih amellerden işlerse, o vakit o ne bir zulümden korkar, ne çiğnenmeden!

113. Ve işte onu, böyle arabî bir kur'an olarak indirdik ve bunda vaidden [tehdid ve ihtarlardan] türlü şekilde tekrar yaptık ki belki korunur takvâ yolunu tutarlar, yahut da o onlara bir zikr ihdas eyler [bir hatırlatma yapmış olur]!

1) Bkz. Neml/87, an: 3
2) 'Bir eğrilik/yamukluk yapmaksızın tâbi olurlar'. Krş. Kehf/1
3) Bkz. İbrahim/15, an:2
4) Bkz. Yusuf/1-2, an: 3-4

فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ ۗ وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ
أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ ۖ وَقُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا ﴿١١٤﴾ وَلَقَدْ عَهِدْنَآ
إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِىَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ
ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ ۖ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾ فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ إِنَّ
هَٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ ٱلْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰٓ ﴿١١٧﴾
إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ ﴿١١٨﴾ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا۟
فِيهَا وَلَا تَضْحَىٰ ﴿١١٩﴾ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ ٱلشَّيْطَٰنُ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ
هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾ فَأَكَلَا مِنْهَا
فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن
وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ ۚ وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ فَغَوَىٰ ﴿١٢١﴾ ثُمَّ ٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ
فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾ قَالَ ٱهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًۢا ۖ بَعْضُكُمْ
لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ
فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ
مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾
قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا

114. Demek ki Allah, o hak şehinşah yüksek, çok yüksek! Mâmafîh sana vahyi tamam edilmeden evvel Kur'an'ı acele etme ve de ki: Rabbi zidnî ilmen' (Rabbim! Artır beni ilimce)!

115. Filhakîka bundan evvel Âdem'e ahid verdik de unuttu ve biz onda bir azim bulmadık!

116. Ve düşün o vakti ki melâikeye 'Âdem için secde edin!' dedik, hemen secde ettiler, ancak İblis dayattı.

117-119. Bunun üzerine biz de 'Yâ Âdem!' dedik; 'haberin olsun bu, sana ve zevcene düşmandır, sakın sizi cennetten çıkarmasın ki sonra bedbaht olursun; çünkü senin acıkmaman, çıplak kalmaman oradadır ve sen orada susamazsın ve güneşte yanmazsın'.

120. Derken Şeytan ona vesvese verdi; 'Ey Âdem! Sana kılavuzluk edeyim mi huld [ebediyyet] ağacına ve çürümez mülke [yıkılmaz saltanata]?' Dedi.

121-122. Bunun üzerine ikisi de ondan yediler, derhal kendilerine kötü yerleri açılıverdi ve üzerlerine cennet yaprağından yamamaya başladılar ve Âdem rabbi ne âsi oldu da şaşkın düştü; sonra rabbi onu ıstıfa etti de tevbesini kabul buyurdu ve yol gösterdi.

123-124. Buyurdu ki: 'İniniz ikiniz de oradan hepiniz, bazınız bazınıza düşman olarak, sonra ne zaman size benden bir hidayetçi gelir de her kim hidayetçime uyarsa, işte o dalâlete düşmez ve bedbaht olmaz. Her kim de zikrimden yüz çevirirse, ona dar bir mâîşet [geçim] vardır ve onu kıyamet günü kör olarak haşrederiz!'

125. Rabbim beni niçin kör olarak haşrettin? Halbuki ben gözlü [görür] idim!' der.

1 Bkz. Âlu İmrân/33-34, an:2
2 Krş. Bakara/38-39, an:1
3 Bkz. Bakara/38-39, an:1

قَالَ كَذٰلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذٰلِكَ الْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾
وَكَذٰلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ ۚ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ
أَشَدُّ وَأَبْقَىٰ ﴿١٢٧﴾ أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ الْقُرُونِ
يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ ۗ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾ وَلَوْلَا
كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾ فَاصْبِرْ
عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ
غُرُوبِهَا ۖ وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾
وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾ وَأْمُرْ أَهْلَكَ
بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ
وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾ وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِّن رَّبِّهِ ۚ أَوَلَمْ
تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُم
بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ
آيَاتِكَ مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾ قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا ۖ
فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾

126. Buyurur ki: 'Öyle! Sana ayetlerimiz geldi de onları unuttun, bugün de böyle bırakılacaksın!'

127. Ve işte rabbinin âyâtına [ayetlerine] iman etmeyip israf edeni biz böyle cezalandıracağız ve elbette o ahiret azabı daha şiddetli ve daha bekâlıdır [süreklidir]!

128. Daha onları şu irşad etmedi mi ki kendilerinden evvel nice kurûn [kavimler/ümmetler] helâk etmişiz, onların meskenlerinde yürüyüp duruyorlar!? Her halde bunda ibret alacak aklı olanlar için çok ayetler var!

129. Rabbinden bir kelime sebketmiş olmasaydı, her halde azap lizam olurdu, fakat müsemma bir ecel [belirlenmiş bir süre] var!

130-131. O halde dediklerine sabret de rabbine hamd ile tesbîh eyle güneş doğmadan evvel ve batma-dan evvel; gece saatlerinde de tesbîh et, gündüzün etrafında da ki rızaya erebilesin; ve sakın öyle şeye gözlerini uzatma ki biz onun hakkında kâfirleri fitneye düşürmek için onunla onlardan birkaç çiftini dünya [alçak] hayat'ın cicibicisinden zevkyâb etmişizdir! Halbuki rabbinin rızkı hem daha hayırlı, hem daha bekâlıdır [süreklidir].

132. Hem ehline de namaz ile emret, hem de kendin ona sabr ile devam eyle! Biz senden bir rızık istemiyoruz, biz seni merzûk ederiz ve âkibet takvanındır!

133 Bir de 'Rabbinden bir ayet [mu'cize] getirse ya!' dediler. Ya kendilerine evvelki kitaplardakinin beyyinesi gelmedi mi ki?

13 Eğer biz onları bundan evvel azap ile ihlâk [helâk] etmiş olsaydık, derlerdi ki: 'A rabbiniz! Ne olurdu bize bir rasûl gönderseydin de biz zelil ve rüsvay olmadan evvel ayetlerine ittiba etseydik [tâbi olsaydık]!'

135. De ki: 'Hep [herkes] beklemekte, [siz de] bekleyin bakalım, çünkü yakında bileceksiniz; doğru yol sahipleri kimler ve doğru giden kim?'

1) *Israf* herhangi bir şeyde haddi aşmak demektir.(V/3613,V/4133) Burada ise Allah'ın ayetlerini inkar etmekle haddi aşanlar/aşırı gidenler kastolunmaktadır.
2) Bkz. Yunus/19,an:3
3) *Lizam*-Âd ve Semud'a olduğu gibi-hemen dünyada yapışan azap demektir.(V/3337)
4) Bkz. Bakara/86,an:4;Mülk/5,an:1

21. Enbiya Sûresi

Mekke'de Nâzil olmuştur.

112 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. Yaklaştı nâsa [insanlara] hesapları... Onlar ise hâlâ gaflette aldırmıyorlar, rablerinden kendilerine gelen her yeni ihtarı mutlak eğlenerek dinliyorlar, kalpleri hep oyunda! Hem onlar/ o zâlimler şu gizli fısıltıyı sırlaştılar: 'Bu sırf sizin gibi bir beşer! Artık göre göre sihire mi gidiyorsunuz?'

4. Dedi: 'Rabbim söyleneni bilir gökte de yer'de de; ve O öyle semî, öyle alîm'dir!

5. Dediler: 'Edgâsu ahlâm, yok onu uydurdu, yok o bir şâir! Yoksa bize evvelkilerin gönderildikleri gibi bir ayet [mu'cize] getirsin!'

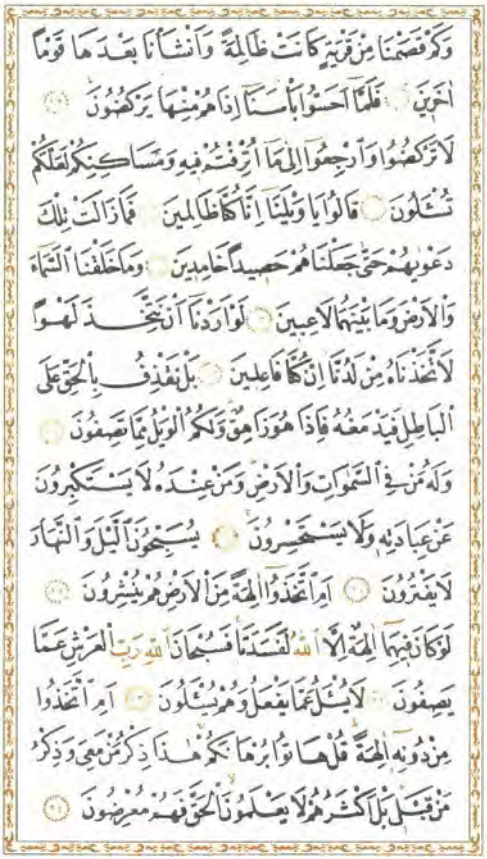
6. Onlardan evvel ihlâk [helâk] ettiğimiz hiçbir karye iman etmedi, şimdi onlar mı iman edecekler?

7-8. Senden evvel de başka değil ancak kendilerine vahiy gönderdiğimiz birtakım ricâl [erler] gönderdik, haydin zikir ehli'ne sorun bilmiyorsanız; biz onları hem yemek yemez bir cesed [cansız heykel] yapmadık, hem de muhalled [ölümsüz] değildiler.

9. Sonra onlara olan va'de sâdık olduk da kendilerini ve dilediklerimizi necâta çıkarıp [kurtarıp] müsrifleri helâk ettik!

10. Şânım hakkı için, size bir kitab indirdik ki bütün şânınız onda! Hâlâ akıllanmayacak mısınız?

1) Bkz. Yusuf/44,an:1
2) Bkz. Talâk/8,an:2
3) Bkz. Tâhâ/127,an:1

11. Halbuki biz zulmetmekte olan nice memleket kırdık-geçirdik ve arkasından diğerlerini başka bir kavim olarak neş'et ettirdik [varettik].

12-13. Be'simizi [azabımızı] hissettikleri vakit, hemen oradan üzengi tepiyorlardı [mahmuzluyorlardı]. 'Yok' dedik; 'tepinmeyin, dönün o içinde şımartıldığınız şeylere ve meskenlerinize ki sorguya çekileceksiniz!'

14-15. 'Vay bizlere, bizler cidden zâlimler idik!' dediler. Artık bütün davaları bu oldu kaldı, nihayet onları öyle yaptık ki biçildiler, söndüler.

16-17. Biz o göğü ve yeri oyunculuk etmek üzere yaratmadık! Eğer bir eğlence ittihaz etmiş olsaydık, onu kendi ledünnümüzden [tarafımızdan] ittihaz ederdik, yapacak olsaydık öyle yapardık!

18. Hayır! Biz hakkı bâtılın tepesine fırlatırız da beynini parçalar, bir de bakarsın o anda mahvolmuştur! Vay sizlere de o [isnad] ettiğiniz vasıflardan!

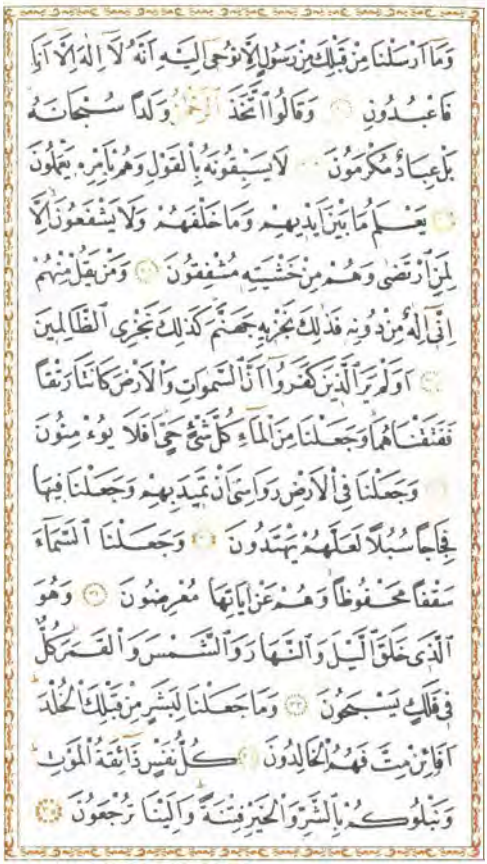
19-20. Halbuki göklerde, yer'de [aşağılarda, yukarılarda] kim varsa O'nundur ve O'nun huzurundakiler O'na ibadetten ne çekinirler, ne de yorgunluk duyarlar; gece gündüz O'na tesbih ederler, fütur getirmezler [usanmazlar]!

21. Yoksa birtakım ilâhlar edindiler de arz'dan neşri onlar mı yapacaklar?

22-23. Yer'de, gökte Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, ikisi de fâsid olmuş gitmişti. Rabbin/o arş'ın rabbi Allah münezzeh sübhândır onların isnad ettikleri vasıflardan! O yaptığından mesûl olmaz, onlar ise mesûldürler!

24. Yoksa O'ndan başka ilâhlar mı edindiler? De ki: 'Haydi getirin burhanınızı [delilinizi]! İşte benimle beraber olanların zikri ve benden evvelkilerin zikri!' Fakat çokları hakkı bilmezler de onun için i'raz ederler [yüzçevirirler]!

1. "Âlemi, onlar tarafından eğlenmek üzere bir eğlence değil, kendi tarafımızdan kendimiz için bir eğlence yapardık; eğer yaparsak olsaydık, öyle değil böyle yapardık amma yapmayız!" (V/3345).
2. " ... ölüleri kabirlerinden onlar mı kaldıracaklar?" (V/3345)

25. Senden evvel hiçbir rasûl göndermedik ki ona şöyle vahyetmiş olmayalım: 'Hakîkat bu, benden başka ilah yoktur; onun için hep bana ibadet edin!'

26-29. Böyle iken dediler ki: 'Rahmân veled ittihaz etti!' Tenzîh o Sübhân'a! Doğrusu onlar ikram olunmuş kullardır; O'nun sözünün önüne geçmezler, hep O'nun emriyle hareket ederler -O onların önlerindekini arkalarındakini bilir- ve onlar O'nun rıza verdiği kimselerden başkasına şefaat etmezler ve hepsi O'nun haş yetinden [korkusundan] titrerler ve içlerinden her kim 'Ben O'ndan başka bir ilâhım!' derse, biz ona cehennemi ceza veririz; zâlimleri biz böyle cezalandırırız!

30. Ya o küfredenler görmedilerde mi ki semavât u arz bitişik idiler de biz onları ayırdık, hayatı olan her şeyi sudan yaptık! Hâlâ inanmıyorlar mı?

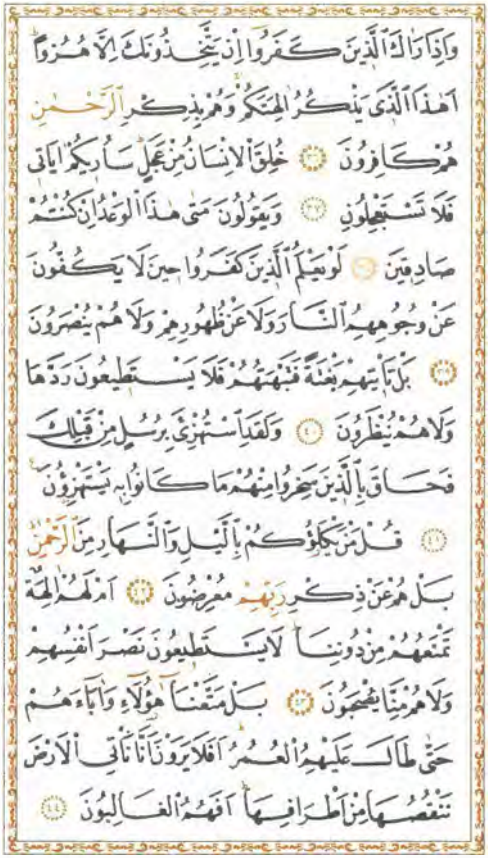
31-33. Arz'da da -onları çalkalar diye- baskılar oturttuk, hem onda bol bol açıklıklar [yollar, meydanlar] yaptık ki doğru gidebilsinler! Semayı da mahfuz bir sakıf [tavan] yaptık. Onlar ise O'nun ayetlerinden yüz çeviriyorlar. Halbuki O, o hâlık [yaradan] ki geceyi, gündüzü ve şems u kamer'i yaratmış; bütün o ecram [yıldızlar] her biri birer felekte yüzüyorlar.

34-35. Bir de biz senden evvel hiçbir beşer için huld [ölümsüzlük] nasip etmedik! Şimdi sen ölürseri onlar muhalled [bâki] mi kalacaklar? Her nefis ölümü tadacak ve sizi bir imtihan olarak şer ve hayr ile mübtela kılacağız; hepiniz de nihayet bize irca olunacaksınız [döndürüleceksiniz]!

1) Bkz. Yunus/68, an:4

2) "Yine de imana gelmezler ha?!" Buradaki soru hemzesi *inkâr ve taaccub* içindir. (V/3352)

3) Bu Kelimeyi iki şekilde anlamak ihtimali vardır: a) "Şeytanların saldırılarından mahfuz/korunmuş". (Krş. Hicr/17): b) Vakt-i mâlumuna kadar "bozulmaktan, yıkılmaktan korunmuş". (V/3353)

36. O küfredenler seni gördükleri vakit de seni alaya tutuyorlar; 'Bu mu ilâhlarınızı anıp duran?' diyorlar. Halbuki onlar hep Rahmân'ın zikrine küfrediyorlar.

37. İnsan aceleden yaratıldı. Yarın ben onlara ayetlerimi göstereceğim, şimdi siz acele etmeyin!

38. Birde 'Bu va'd ne zaman, doğruiseniz?'Diyorlar

39. Bilseler o küfredenler, ne yüzlerinden, ne arkalarından ateşi menedemeyecekleri ve hiçbir taraftan yardım olunmayacakları o demi!

40. Doğrusu o onlara bağteten [ansızın] gelecek de kendilerini dondura kalacak; artık ne reddine güçleri yetecek, ne de kendilerine mühlet verilecek!

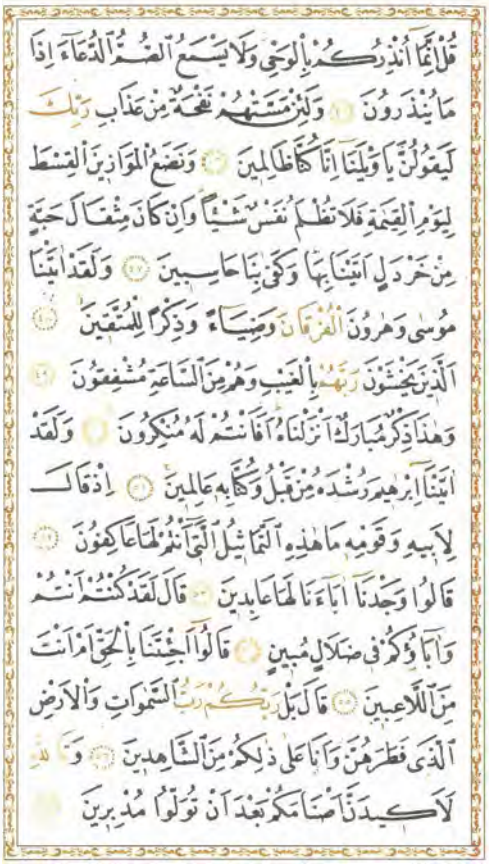
41. Kasem olsun ki senden evvel birçok peygamberlerle istihza edildi de içlerinden alay edenleri o istihza ettikleri şey kuşatıverdi!

42. De ki: 'Sizi gece ve gündüz o Rahmân'dan kim koruyabilir?' Fakat onlar rablerinin zikrinden sarfı nazar etmişlerdir.

43. Yoksa onlar için kendilerini önümüzden menedecek ilâhlar mı var? Onlar kendi nefislerini bile kurtaramayacakları gibi bizden sahabet de olunmazlar [bir himaye de görmezler].

44. Doğrusu biz onları ve atalarını yaşattık, hatta o ömür onlara uzun geldi; fakat şimdi görmüyorlar mı o arz'ı etrafından eksiltip duruyoruz? O halde galip onlar mı?

1) *Küfr* kelimesi için Bkz. Bakara/98, an:1
2) Bkz. Bakara/15 an: 6

قُلْ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلْوَحْىِ ۖ وَلَا يَسْمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا
مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ
لَيَقُولُنَّ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ
لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ
مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ ﴿٤٧﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا
مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ٱلْفُرْقَانَ وَضِيَآءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾
ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ وَهُم مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾
وَهَٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَٰهُ ۚ أَفَأَنتُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ
ءَاتَيْنَآ إِبْرَٰهِيمَ رُشْدَهُۥ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ إِذْ قَالَ
لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ ٱلَّتِىٓ أَنتُمْ لَهَا عَٰكِفُونَ ﴿٥٢﴾
قَالُوا۟ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا لَهَا عَٰبِدِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدْ كُنتُمْ أَنتُمْ
وَءَابَآؤُكُمْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٥٤﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا بِٱلْحَقِّ أَمْ أَنتَ
مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ بَل رَّبُّكُمْ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
ٱلَّذِى فَطَرَهُنَّ وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٦﴾ وَتَٱللَّهِ
لَأَكِيدَنَّ أَصْنَٰمَكُم بَعْدَ أَن تُوَلُّوا۟ مُدْبِرِينَ

45 De ki: 'Ben sizi ancak vahiyle inzar ediyorum, amma ne kadar inzar edilseler sağırlar daveti işitmezler'

46. Mâmafîh, kasem olsun rabbinin azabından onlara bir nefha [birazı] dokunursa, muhakkak diyeceklerdir ki: 'Vay bizlere, bizler cidden zâlimler idik!'

47 Biz ise, kıyamet günü için mi zanlara adaleti koruz da hiçbir nefis zerrece zulmedilmez, bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa onu getirir koruz! Hesapçı [olarak] da biz yeteriz!

48-49 Celâlim hakkı için, biz Musa ile Harun'a Furkan ve bir ziya ve bir zikir vermiştik muttakîler için/o muttakîler için ki rablerine gıyabda [yalnızken de] haşyet beslerler ve o Saat'ten titrer dururlar.

50 İşte bu (Kur'an) da bizim indirdiğimiz mübarek zikir'dir. Şimdi siz bunu mu inkâr ediyorsunuz?

51 Şânım hakkı için, bundan evvel de İbrahim'e rüşdünü vermiştik! Biz onu bilenleriz.

52 O vakit ki babasına ve kavmine 'Ne bu, başına toplanıp durduğunuz temasî [putlar]?' Dedi.

53 'Atalarımızı bunlara ibadet ediyor bulduk!' Dediler.

54 'Kasem olsun ki' dedi; 'siz de atalarınız da açık bir dalâl içindesiniz'

55 Dediler: 'Ciddi mi söylüyorsun, yoksa sen şakacılardan mısın?'

56-57 'Doğrusu' dedi: 'rabbiniz, o göklerin ve yerin rabbidir ki onları yaratmıştır ve ben buna şehadet edenlerdenim ve tallâhi siz dönüp gittikten sonra putlarınıza lâbüdd [mutlaka]bir tedbir yapacağım!'

---

1 Bkz. Bakara/6, an:1

2 Bkz. Bakara/2, an:3

3 ibaresinin karşılığı olan 'Biz onu bilenleriz' cümlesi asıl metinde atlandığından dolayı tarafımızdan ve Kur'an da karşılığı bulunduğundan dolayı da parantez içine alınmaksızın metne dahil edilmiştir. [D.C]

7 kelimesi için bkz. Yunus/32, an: 3

8 Krş. Yusuf/73, an:1

58. Derken onları parça parça etti, ancak bir büyüklerini bıraktı ki belki ona müracaat ederler.

59. 'Bunu bizim ilâhlarımıza kim yapmış? Her halde o zâlimlerden biri' dediler.

60. 'Bir delikanlı işittik bunları anıyor, adına İbrahim deniyormuş' dediler.

61. 'Haydin' dediler; 'getirin onu nâsın [halkın] gözleri önüne, belki şehadet ederler!'

62. Dediler: 'Sen mi yaptın bunu ilâhlarımıza yâ İbrahim?!'

63. 'Belki' dedi; 'şu büyükleri yapmıştır. Sorun bakalım onlara, eğer söylerlerse!'

64. Bunun üzerine vicdanlarına müracaat ettiler de dediler: 'Doğrusu siz haksızsınız!'

65. Sonra yine tepeleri üstü ters döndüler; 'Sen cidden bilirsin ki bunlar söylemez!' Dediler.

66-67. 'O halde' dedi: 'Allah'ı bırakıp da size hiçbir fayda veremeyecek, zarar da edemeyecek nesnelere mi tapıyorsunuz? Yuf size ve Allah'tan başka taptıklarınıza! Hâlâ akıllanmayacak mısınız?'

68. 'Siz bunu' dediler; 'yakın da ilâhlarınızın öcünü alın, bir iş yapacaksanız!'

69. 'Ey nâr [ateş]! Serin ve selâmet ol İbrahim'e!' Dedik!

70-72. Ona bir dolap kurmak istediler, biz de daha ziyade kendilerini hüsrana düşürdük ve onu Lût ile beraber kurtarıp, içinde âlemîne [âlemlere] bereketler verdiğimiz arz'a çıkardık ve ona İshak'ı ihsân ettik, fazla olarak Yakub'u da ve her birini salihînden [salihlerden] kıldık!

وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ
وَإِقَامَ الصَّلَوٰةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَوٰةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ
وَلُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي
كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِقِينَ
وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ وَنُوحًا
إِذْ نَادَىٰ مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ
الْعَظِيمِ وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ وَدَاوُودَ
وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ
وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا
آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ
وَكُنَّا فَاعِلِينَ وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ
لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ
وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ
الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ

73 Ve hepsini emrimizle yol gösteren imamlar ettik ve kendilerine hayırlar işlemeyi, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyeyledik ve hep bize âbid [ibadet eden kullar] idiler!

74-75. Lût... ona da bir hüküm, bir ilim verdik ve onu habâsetler [ahlâksızca işler, çirkinlikler] işleyen o karyeden [memleketten] kurtardık; hakîkat onlar kötü, fâsık bir kavim idiler. Onu ise rahmetimize idhal [dahil] eyledik; çünkü o cidden salihînden idi.

76 77. Nuh'u da... zira mukaddema [daha önce] nidâ etmişti, biz de duâsını kabul ettik de kendisini ve ehlini büyük bir sıkıntıdan kurtardık ve ayetlerimizi tekzîb eden kavimden öcünü aldık! Hakîkat onlar kötü bir kavim idiler, biz de hepsini birden garkettik [boğuverdik]!

78. Dâvud ile Süleyman'ı da... o vakit ki ikisi de hars [ekin] hakkında hüküm veriyorlardı, o vakit ki ekinde geceleyin kavmin davarı yayılmıştı, biz de hükümlerine şahid idik!

79. Derhal onu Süleyman'a anlattık, bununla beraber her birine bir hüküm ve bir ilim vermiştik ve Dâvud'un maiyetinde dağları müsahhar kılmıştık, kuşlarla beraber tesbîh ediyorlardı; ve biz bunları yaparız!

80. Bir de ona sizin için, sizi harbinizin şiddetinden korusun diye giyecek [zırh] sanatı talim etmiştik [öğretmiştik], şimdi siz şükrünü eda ediyor musunuz?

81 Süleyman için de şiddetli rüzgârı [müsahhar kılmıştık] ki o içine bereketler verdiğimiz arz'a [beldeye] emriyle cereyan ediyordu; ve biz herşeyi biliriz!

kelimesi için bkz. Talâk/8, an:2
Bkz. Câsiye/13, an:5

82. Şeytanlardan da onun için dalgıçlı k edenleri ve daha başka amel için çalışanları teshîr etmiştik [emrine âmade kılmıştık] ve hep onları zabteden biz idik!

83-84. Eyyub'u da... zira 'ennî messenîye'd-durru ve ente erham'ur-râhimîn' diye rabbine nidâ etti; biz de duâsını kabul ettik de hemen kendisindeki durr'u [sıkıntıyı] açtık ve tarafımızdan bir rahmet ve âbidler için bir muhtıra olmak üzere ona ehlini ve beraberlerinde onların bir mislini de verdik!

85-86. İsmail'i de, İdris'i de, Zü'lkifl'i de... Hepsi sâbirînden [sabredenlerden]! Bunları da rahmetimize idhal [dahil] eyledik; çünkü cidden salihîndendirler.

87-88. Zünnûn'u [Yunus'u] da... Hani öfkelenerek gitmişti de biz kendisini asla sıkıştırmayız zannetmişti; derken zulmetler içinde 'lâ ilâhe illa ente subhaneke innî kuntü min'ez-zâlimîn' diye nidâ etti, biz de duâsını kabul ile icabet ettik de kendisini gamdan [kederden] kurtardık ve işte mü'minleri böyle kurtarırız!

89-90. Zekeriyya'yı da... hani rabbine 'rabbî lâ tezernî ferden ve ente hayrul-vârisîn' diye nidâ etmişti; biz de duâsını kabul ile icabet ettik de kendisine Yahya'yı verdik ve onun için zevcesini ıslah eyledik! Hakîkat bunlar hayrâtta müsaraat [eder, hayırlı işlere koşarlardı] ve bize rağbet [umut] ve rehbetle [korkuyla] duâ ederlerdi ve bizim için hâşîlerdi [huşû duyan saygılı kimselerdi]

'Rabbim! Benim hâlim şu ki başıma büyük bir belâ geldi; sen [hiç şüphesiz] erham'ur-râhimîn sin!'
"Senden başka ilah yok! Sana arz-ı tesbîh ederim! Ben doğrusu zâlimlerden oldum." (V/3367)
"Rabbim! Beni tek bırakma! Gerçi sen vârislerin en hayırlısısın!" (V/3367)
Krş. Bakara/45, an:5

91. Ve o dişiyi [Meryem'i]de ki ırzını muhkem korudu da kendisine Ruhumuzdan nefhettik ve kendisiyle oğlunu âlemîne [bütün âlemlere] bir ayet kıldık!

92. İşte bu sizin ümmetiniz [dininiz] bir tek ümmet [din], rabbiniz de bir benim; onun için hep bana kulluk edin!

93. Onlar kumandalarını beynlerinde [aralarında] parçaladılar fakat hepsi bize rücû edecekler [dönecekler]!

94. İmdi her kim mü'min olarak salihât'tan bir amel işlerse, onun sa'yine küfran yok ve her halde biz onun hesabına yazarız.

95. İhlâk [helak] ettiğimiz karyeye [bir memlekete] dahi haramdır ki rücû etmeyecek olsunlar!

96-97. Nihayet Ye'cûc ve Me'cûc açılıp da her tepeden saldırdıkları ve hak va'd yaklaştığı vakit, o zaman işte o küfredenlerin derhal gözleri belerecek [dehşetten donup kalacak] 'Eyvah bizlere, biz bundan gaflet ettik! Hayır, kendimize zulmetmişolduk!' Diyecekler.

98. Haberiniz olsun ki siz ve Allah'tan başka taptığın nesneler hep cehennem mermisisiniz [çırasısınız], siz O'na vürûd edeceksiniz [varacaksınız.

99-100. Onlar ilâh olsalardı ona vürûd etmezlerdi, halbuki hepsi onda muhalled [ebediyyen] kalacaklar. Öyle ki onların orada bir zefîri var, bunlar da orada iken işitmeyecekler!

101. Şüphe yok ki haklarında bizden hüsnâ sebkedenler [saadetleri mukadder olanlar]; bunlar ondan uzaklaştırılmışlardır...

---

1) 'Ruhumuzdan' demek 'Ruhumuz tarafından' demektir ki *'Cebrail*, diğer adıyla *Ruh'ul Kuds* vasıtasıyla nefhettik" demek olur. (V/3367 ve krş. Meryem/17)
2) Krş.En'âm/159; Mü'minûn/53
3) "Yaptıkları nankörlük ile karşılanmaz, çabaları karşılıksız bırakılmaz!"
4) "Helâke mahkûm ettiğiniz bir memleket ahalisine de 'dönün bakalım' denildiği zaman inkârlarından dönecekler, dönmemeleri mümkün değildir!" (V/3371 ve *Karye* kelimesi için bkz. Talâk/8,an:2)
5) "Onların orada öyle biriç çekişleri vardır ki..." (V/3372)

102. ... onun hışıltısını bile duymazlar ve bunlar canlarının istediğinde muhalled [ebedîyyen] kalacaklardır.

103. O feze-i ekber bunları mahzun etmeyecek ve bunları melekler şöyle karşılayacaklar: 'Bu, işte sizin o gününüz ki va'dolunuyordunuz!'

104. O gün ki semayı kitaplar için defter dürer gibi düreceğiz, evvel başladığımız gibi halkı [yaratışı] iâde edeceğiz; uhdemizde [üzerimizde] bir va'd! Şüphe yok ki biz yaparız!

105. Şânım hakkı için, Zikir'den sonra Zebur'da da yazmıştık ki; 'Her halde arz, ona benim salih kullarım vâris olacaktır!'

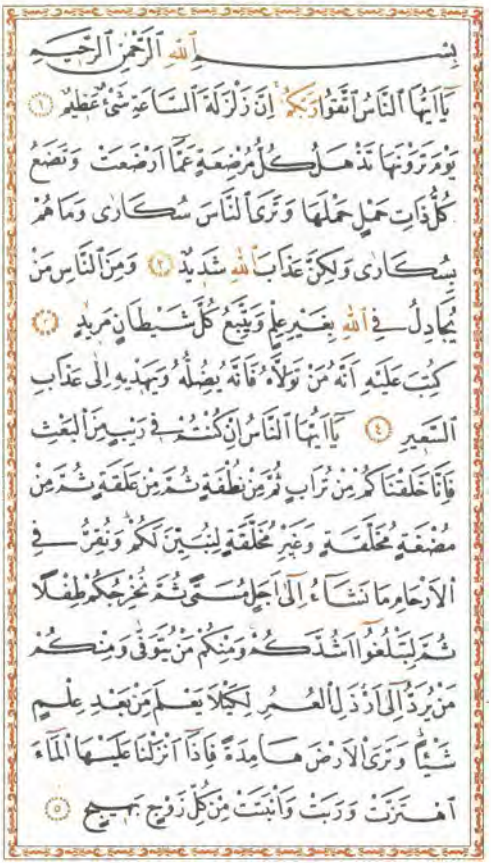
106-107. Şüphe yok ki bunda [Kur'an'da] âbid bir kavim için kâfi bir öğüt vardır ve seni sade [sırf] âlemîne [bütün âlemlere] rahmet olarak göndermişizdir!

108. De ki: 'Bana sade vahyolunuyor ki ilâhınız ancak bir ilâhtır, şimdi siz müslüman oluyormusunuz?'

109-111. Bunun üzerine aldırmazlarsa, o halde de ki: 'Size düpedüz ilân ettim ve bilmem bu size edilen va'd u vaîd pek yakın mı, yoksa uzak mı? Şüphe yok ki O, söylenen-den açığa vurulanı da bilir, gizle-diğinizi de bilir ve bilmem belki bu (mühlet) sizin için bir imtihan ve bir vakte kadar bir istifadedir'.

112. Dedi: 'Yârab! Hakka hükmet! Ve rabbimiz Rahmân'dır ancak isnadlarınıza karşı sığınılacak müsteân!'

1) 'La yesma'ûne hasîseha' ibaresinin karşılığı olan 'onun hışıltısını bile duymazlar' cümlesi *Tefsir* Metninden istifadeyle ve parantez içine alınmaksızın *Meâl* metnine tarafımızdan dahil edilmiştir. [D.C]
2) 'O büyük dehşet ve korku...' (V/3372)
3) "Tevrat'tan sonra' veya 'Bu hususta ki bazı ihtarlardan sonra'. (V/3373)
4) "Bu vahyi teslim edip, kemâl-i ihlas ile hepiniz bir ilâha kulluk etmeyi kabul ediyor musunuz?" (V/3376)
5) *Müsteân:* Kendisinden yardım talep edilecek olan zât!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ①
يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ
كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُم
بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ② وَمِنَ النَّاسِ مَن
يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَّرِيدٍ ③
كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ
السَّعِيرِ ④ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ
فَإِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن
مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِي
الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا
ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم
مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ
شَيْئًا ۚ وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ
اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ⑤

22.Hacc Sûresi
Mekke'de Nâzil Olmuştur.

78 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-2. Ey o bütün insanlar! Rabbinize [sığınıp] korunun; çünkü o Saat zelzelesi çok büyük bir şeydir! Onu göreceğiniz gün, her emzikli emzirdiğinden geçer ve her yüklü kadın hamlini vaz'eder [düşürür] ve nâsı [insanları] hep sarhoş görürsün, halbuki sarhoş değillerdir ve lâkin Allah'ın azabı şeddidir [şiddetlidir]!

3-4. Nâstan kimi de vardır Allah hakkında bigayr-i ilim mücadele eder de her kaypak şeytanın ardına deşer ki onun üzerine şöyle yazılmıştır: 'Her kim buna dost olursa, muhakkak onu sapıtır ve doğru saîr [çılgın ateş] azabına götürür!'

5. Ey insanlar! Eğer ba'sden [ölülerin diriltileceğinden] şüphede iseniz, şu muhakkak [ki] biz sizi bir toprak'tan halketmekteyiz, sonra bir nutfeden, sonra bir alaka'dan, sonra hilkati belli belirsiz bir mudga'dan [bir çiğnem etten] ki size anlatalım diye! Hem müsemma bir ecele [belirli bir zamana] kadar dilediğimiz müddet rahimlerde durduruyoruz da sonra sizi bir bebek olarak çıkarıyoruz, sonra da kuvvetinize ermeniz için [büyütüyoruz]. Bununla beraber içinizden kimisi vefat ettiriliyor, yine içinizden kimisi de biraz ilimden sonra birşey bilmesin diye erzel-i ömr'e doğru geri itiliyor. Arz'ı da görürsün sönmüş kül halinde, derken üzerine suyu indirdiğimiz zaman ihtizaz eder [deprenir], kabarır da her dilber [güzel] çiftten nebatlar [bitkiler] bitirir!

---

1) 'Sümme min nutfetin' ibaresinin çevirisi olan 'Sonra bir nutfeden' cümlesi asıl metinde bulunmadığından; bu cümle, tarafımızdan ve *Tefsir* bölümünden alınarak *Meâl* metnine -parantez içinde konmaksızın-dahil edilmiştir. Bkz. V/3381-3382. [D.C]

2) "Kiminiz de gerisin geri kuvvetten düşürülüp kocaltılarak pek düşkün bir hâle/yaşlılık dönemine getiriliyor". (V/3383)

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّهُۥ يُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ۝٦
وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْعَثُ مَن
فِى ٱلْقُبُورِ ۝٧ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى
وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ۝٨ ثَانِىَ عِطْفِهِۦ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ لَهُۥ
فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ وَنُذِيقُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ۝٩ ذَٰلِكَ
بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ۝١٠ وَمِنَ
ٱلنَّاسِ مَن يَعْبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُۥ خَيْرٌ ٱطْمَأَنَّ بِهِۦ
وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةَ
ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ۝١١ يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُۥ
وَمَا لَا يَنفَعُهُۥ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلْبَعِيدُ ۝١٢ يَدْعُوا۟ لَمَن ضَرُّهُۥٓ
أَقْرَبُ مِن نَّفْعِهِۦ لَبِئْسَ ٱلْمَوْلَىٰ وَلَبِئْسَ ٱلْعَشِيرُ ۝١٣ إِنَّ ٱللَّهَ
يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن
تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ۝١٤ مَن كَانَ يَظُنُّ أَن
لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى ٱلسَّمَآءِ
ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُۥ مَا يَغِيظُ ۝١٥

6-7. İşte bunlar hep Allah'ın şüphesiz hak ve O muhakkak ölüleri diriltiyor ve hakîkaten herşeye kâdir olmasındandır ve hakîkat, o Saat [Kıyamet] gelecektir -onda hiç şüphe yoktur- ve hakîkat, Allah kabirlerdeki kimseleri ba'sedecektir [diriltip kaldıracaktır]!

8-10. Nâstan [insanlardan] kimi de vardır ki ne bir ilme, ne bir rehbere, ne de tenvîr eder [aydınlatıcı] bir kitab'a istinad etmeksizin Allah hakkında mücadele eder; Allah yolundan şaşırtmak için yanını bükerek [-böbürlenerek- mücadele eder] ki dünya'da ona bir rüsvalık vardır, kıyamet günü de kendisine o yangın azabını tattıracağızdır. 'Bu' diye; 'senin iki elinin takdim ettiği ve Allah'ın kullarına zulümkâr olmadığı içindir!'

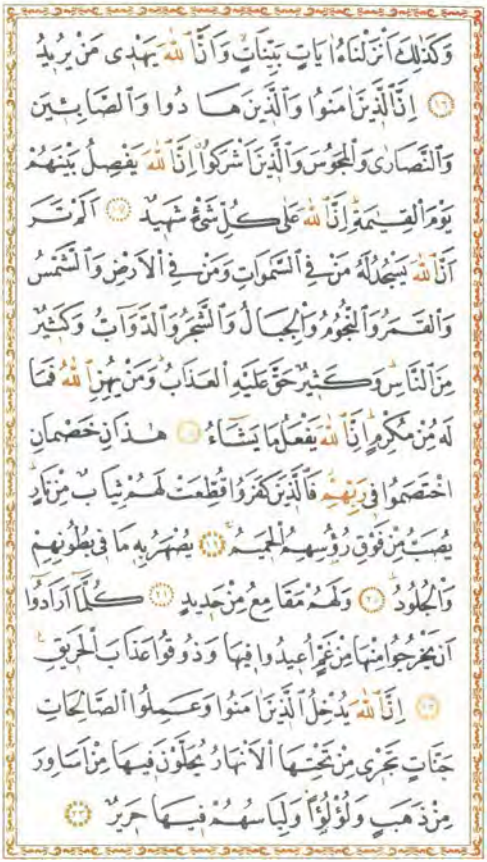
11-12. Nâstan kimi de Allah'a kıyıdan kıyıya ibadet eder, eğer kendisine bir hayır isabet ederse ona yatışır ve eğer bir mihnet [sıkıntı] isabet ederse yüzüstü dönüverir, hasire'd-dünya ve'l-ahire [dünyası da, ahireti de hüsran] olur; işte hüsran-ı mübîn [açık hüsran] odur! Allah'ı bırakır da kendine ne zarar, ne menfaat vermeyecek şeylere yalvarır; işte dalâl-i baîd odur!

13. Her halde zararı nef'inden [yararından] daha yakın olan zat diye yalvarıyor; o ne fena efendi, o ne fena yardak!

14. Şüpheyokki Allah, iman edip, salih ameller işleyenleri altından ırmaklar akar cennetlere koyacak! Şüphe yok ki Allah ne isterse yapar!

15. Her kim, ona Allah dünya' da ve ahîret'te asla yardım etmez zannediyorsa hemen semaya bir ip uzatsın, sonra nefesini kessin de baksın keydi [hilesi] gayzını [öfkesini] giderecek mi?

1) Bkz. İbrahim/3,18

19. Ve işte biz onu böyle âyât-ı beyyinat olarak indirdik ve çünkü Allah istediğine hidayet eder.

17. Onlar ki iman ettiler ve onlar ki yahudi oldular ve o sabiîler ve o nasârâ [hrïstiyanlar] ve o mecûs[îler] ve o şirk edenler, her halde Allah kıyamet günü bunların beynini [arasını] şüphesiz fasledecektir [ayıracaktır]; çünkü Allah her şeye şahiddir!

18. Görmedin mi hep Allah'a secde ediyor göklerdeki kimseler, yerdeki kimseler, güneş, ay ve yıldızlar, dağlar, ağaçlar, bütün hayvanlar ve insanlardan bir çoğu? Bir çoğunun da üzerine azap hak olmuş, her kimi de Allah tahkir [zelil] ederse artık ona ikram edecek yoktur. Şüphesiz Allah ne dilerse yapar.

19-22. Şu ikisi rableri hakkında muhakemeye duruşmuş iki hasımdırlar; binaenaleyh o küfredenler için ateşten çamaşırlar biçilmiştir, başlarının üstünden kaynar su dökülür. Bununlar karınlarındaki ve derileri eritilir. Bir de bunlara demirden kamçılar vardır. Her ne zaman ateşten, onun bir gamından çı kmak isterlerse, yine içine iâde olunurlar. Haydi tadın yangın azabını!

23. Şüphesiz Allah, o iman edip, salih salih ameller işleyenleri altından ırmaklar akar cennetlere koyacak, orada altın bileziklerden ve [hem de] inci süslenecekler, elbiseleri de orada ipek!

'Birçok beyyinelerden/açık delillerden ibaret ayetler...' (V/3388)
Krş. Bakara/62, an:1-2

umum insanlar için yapmı-şız ve her kim onun içinde zulm ile, ilhad ile bir irade ederse ona muhakkak elîm [gayet acı] bir azap tattırırız!

26-29. Hem unutma o vakti ki o Beyt'in [Kâbe'nin] yerini İbrahim'e şöyle diye hazırlamıştık: 'Sakın bana hiçbir şey şirk koşma ve beytimi dolaşanlar ve duranlar ve rukûa, sücûda varanlar için tertemiz et ve umum nâs [insanlar] içinde haccı ilân eyle, gelsinler sana; gerek yaya ve gerek her derin vâdiden gelerek incelmiş her bir binit üzerinde! Gelsinler, kendilerine ait birtakım menfaatlere şahid olsunlar ve en'âm behîmelerinden kendilerine merzûk buyurduğu kurbanlıklar üzerine malûm günlerde Allah'ın ismini ansınlar da -onlardan yeyin ve yoksulu, fakiri doyurun- sonra kirlerini atsınlar ve adaklarını yerine getirsinler ve o Beyt-i Atîk'i [Kâbe'yi] tavaf etsinler!'

30. Emir budur! Her kim de Allah'ın hürmetlerine tâzim ederse, bu kendisi için rabbi indinde mutlak hayırdır, size ise karşınızda tilâvet olunup duranlar müstesna olmak üzere bütün en'âm helâl kılındı. O halde o evsan'dan [putlardan], o pislikten kaçının ve tezvir sözden kaçının!

24. Hem sözün hoşuna hidayet edilmişlerdir, hem Hamîd'in yoluna hidayet edilmişlerdir.

25 Amma şunlar ki küfrettiler, hem Allah yolundan ve o Mescid-i Haram'dan menediyorlar ki biz onu - mukîm ve misafir içinde müsavi olmak üzere-

---

Bkz. Fussilet/40, an:1

deve, sığır, koyun ve keçidir. (VI3398 ve bkz. Mâide/1-3; En'âm/143-144)

'ye denilmesindebirkaç mânâ vardır: a) kadîm,evvel zamandan kalma (değil) demektir. Yani mevcut mâbedlerin en kadimidir. b) ceyyid ve muteber anlamına da gelir ki mükerrem demektir. Nitekim da denmiştir. c) âzad ve hür/özgür anlamına da gelir. cebbarların, zorbaların tasallutundan âzade olduğu için diye isimlendirilmiştir. Mücahid de Kâbe kimsenin mülkü olmadığından dolayı mânâsında dendiğini söylemiştir. Bu açıklamalardan anlaşılır ki ünvanı, bu mânâların hepsini kapsayacak bir şekilde edilemiyeceğinden aynen muhafaza edilmesi gerekir. (V/3400-3401)

"Yalan sözlerden; helâle haram demekten kaçının, putlara diye tapınıp yalancı şahidlik etmeyin!" (V/3402)

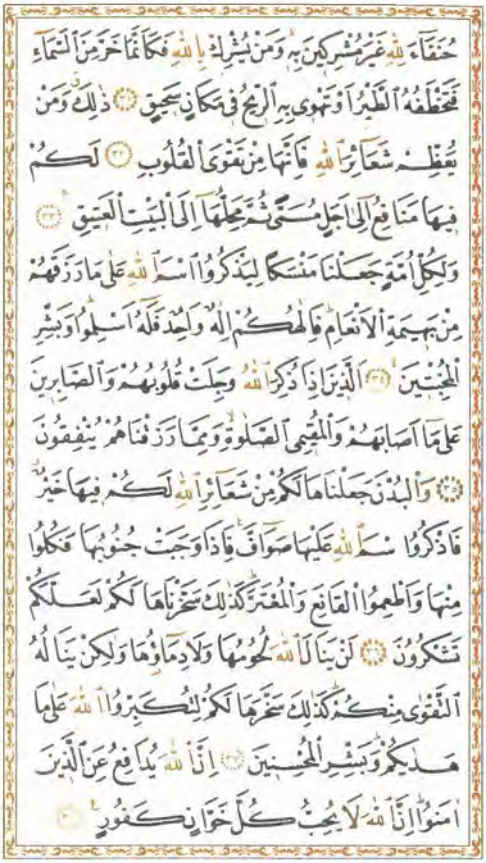
31. Allah için, O'na şirk koçmayan hanîfler olun, her kim Allah'a şirk koşarsa öyle olur ki sanki semadan düşmüş de kendisini kuşlar kapışıyor veya rüzgâr onu ücra bir yere sürüklüyordur.

32. Bu budur! Her kim de Allah'ın şeairine (kurbanlıklarına) tâzim ederse, şüphesiz o kalplerin takvasındandır!

33. Sizin için onlarda muayyen bir zamana kadar birtakım menfaatler vardır, sonra da varacakları yer Beyt-i Atîk'e müntehîdir [kadardır].

34-35. Ve her ümmet için, Allah'ın kendilerine merzûk kıldığı en'âm behimesi üzerine ismini zikretsinler diye bir mâbed yapmışızdır. İmdi hepinizin tanrısı bir tek tanrıdır; onun için yalnız O'na teslim olan müslümân olun! Ve müjdele o mutî mütevazileri [itaat eden tevazu sahibi kulları] ki Allah anıldığı vakit kalpleri oynar ve kendilerine isabet edene sabırlı ve namaza devamlıdırlar ve kısmet ettiğimiz şeylerden infak da ederler!

36. Hem o bedeneler (o gövdeli hayvanlar) varâ, biz onları Allah şearinden kıldık! Sizin için onlarda hayır vardır; binaenaleyh ön ayaklarının biri bağlı olarak bir düziye [dururlarken] üzerlerine Allah'ın ismini anın, yanları yere yaslandığı vakit de onlardan yiyin, kanaatliye ve isteyene it'âm da edin [yedirin]! O böyle onları size müsahhar kıldı [boyun eğdirdi] ki şükredesiniz!

37. Elbette onların ne etleri, ne kanları Allah'a ermez ve lâkin O'na sizden olan takva erecektir! Böyle, onları size müsahhar kıldı ki size yolunu gösterdiğinden dolayı Allah'ı tekbir ile büyükleyesiniz; ve müjdele o vazifelerini güzel yapan muhsinleri!

38. Haberiniz olsun ki Allah, iman edenler tarafından müdafaa edecektir; çünkü Allah herhangi bir haini, nankörü sevmez!

1 "Allah için her dinden çekilip ihlas ile tevhîd-i hakka sarılmış bir topluluk olun!" (V/3402 ve krş. Rûm/30, an: 2)
2 Krş. Mâide/2, an: 2
3 Bkz. Hacc/29, an: 3
4 Bkz. Hacc/28, an: 2
5 "Muhakkak ki Allah mü'minlerden kâfirlerin saldıranları defeder". (V/3407)

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَٰتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا۟ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ
لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّآ
أَن يَقُولُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ
لَّهُدِّمَتْ صَوَٰمِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَٰتٌ وَمَسَٰجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا
ٱسْمُ ٱللَّهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ
لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ ٱلَّذِينَ إِن مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَمَرُوا۟ بِٱلْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا۟ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۗ وَلِلَّهِ
عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٤١﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ
قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ إِبْرَٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾
وَأَصْحَٰبُ مَدْيَنَ ۖ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَٰفِرِينَ
ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾ فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ
أَهْلَكْنَٰهَا وَهِىَ ظَالِمَةٌ فَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ
مُّعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ
قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَآ أَوْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۖ فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى
ٱلْأَبْصَٰرُ وَلَٰكِن تَعْمَى ٱلْقُلُوبُ ٱلَّتِى فِى ٱلصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

39 İzin verildi o kendilerine kıtal edilenlere; çünkü onlara zulmolundu ve şüphesiz ki Allah onları muzaffer kılmaya her halde kâdirdir!

40. Onlar ki Rabbimiz bir Allah'tır!, demelerinden başka bir sebep, bir hak olmaksızın diyarlarından çıkarıldılar. Allah'ın da nâsın [insanların] bir kısmını bir kısmıyla defetmesi olmasaydı, her halde manastırlar, kiliseler, havralar, mescidler yıkılırdı ki bunlarda Allah'ın ismi çok zikrolunur ve elbette Allah kendine nusret edeni mensur kılacaktır!

Şüphe yok ki Allah çok kuvvetli, çok izzetlidir!

41. Onlar ki şayet kendilerini arz'da makam-ı iktidara getirirsek namazı kılarlar, zekâtı verirler, mâruf ile emr ve münker'den nehy ederler. Bütün umûrun [işlerin] akibeti de sırf Allah'a aittir!

42-44. Ve eğer seni tekzîb ederlerse, emin ol onlardan evvel Kavm-i Nuh da tekzîb etti, Âd da, Semûd da, Kavm-i İbrahim de, Kavm-i Lût da, Ashab-ı Medyen de! Musa da tekzîb olundu. Ben de o kâfirlere bir mühlet verdim, sonra da kendilerini tuttum alıverdim. Nasıl oldu o vakit benim inkârım?!

45. Evet, nice memleketler vardı ki biz onları zulmetmektelerken helâk ettik de şimdi onlar damlarının üzerine çökmüş, ıpıssız; hem nice muattal [terk-edilmiş, kullanılmayan] kuyu ve müşeyyed [sağlam, muhteşem] köşk!

46. Ya o yerde niye bir seyr etmediler [dolaşmadılar] ki kendileri için akıllanmalarına sebep olacak kalpler ve işitmelerine sebep olacak kulaklar olsun; zira hakîkat budur ki gözler körelmez ve lâkin sînelerdeki kalpler körelir!

1 " ...ve elbette Allah kendine yardım edeni, yardımına mazhar kılar!" Burada Allah'a yardım, O'nun dinine yardım demektir. Nitekim mü'minlere müdafaa va'd eden Allah Teâlâ, yardımının kat'î tahakkukunu onların yardımına; yani çalışmalarına bağlamıştır. (V/3409 ve krş. Ahzâb/56-57, an:4)

47. Bir de senden acele azap istiyorlar. Elbette Allah va'dinde hulf etmez [sözünden caymaz]; bununla beraber rabbinin indinde bir gün, sizin sayacaklarınızdan bin sene gibidir.

48. Zulmetmektelerken kendilerine mühlet verdiğim nice memleket vardı ki ben onu tutmuş alıvermiştim. Bütün inkılâb [dönüş] nihayet banadır!

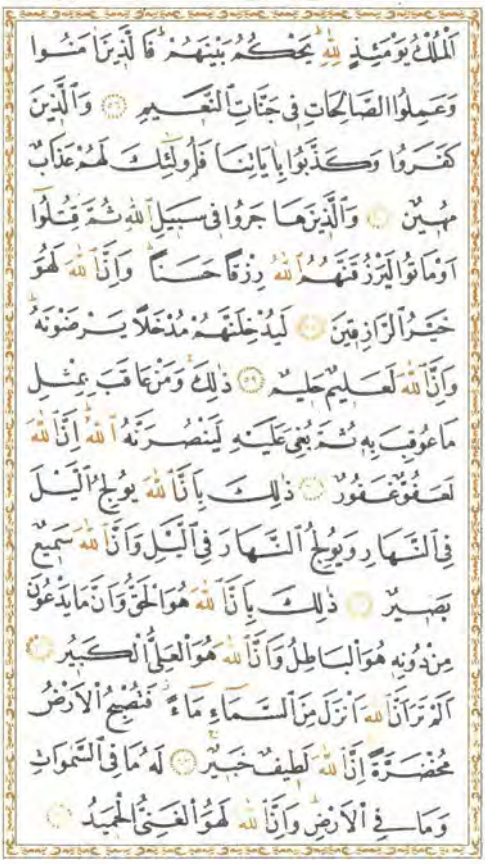
49-51. De ki: 'Ey o bütün insanlar! Ben size ancak açık anlatan bir nezîrim [uyarıcıyım]! İmdi iman edip, salih salih iş yapanlar; onlar iç in hem bir mağfiret var, hem bir rızk-ı kerîm [cennet]. Ayetlerimiz hakkında muaccizlik [âciz bırakmak] için koşuşanlar ise, işte onlar ashab-ı cahîm [cehennem ehli]!'

52-54. Hem biz senden evvel ne bir rasûl ve ne bir nebî göndermedik ki bir temenni kurduğu vakit Şeytan onun ümniyyesine [arzulanna] bir ilka yapmış olmasın! Bunun üzerineAllah Şeytan'ın ilka ettiğini derhal nesh [izale] eder de sonra Allah, ayetlerini muhkemler ve Allah alîm'dir, hakîm'dir! Şunun için ki Şeytan'ın ilka edeceğini kalpleri katı olanlar ve kalplerinde bir maraz bulunanlar için bir fitne kılacaktır ve çünkü o zâlimler uzak bir şikak [ayrılık] içindedirler! Bir de kendilerine ilim verilmiş olanlar onun muhakkak rabbinden gelen hak olduğunu bilsinler ve ona iman etsinler de kalpleri ona saygı duysun ve çünkü Allah iman edenleri doğru bir caddeye çıkarır!

55. O küfredenler de kendilerine o Saat bağteten [ansızın] gelinceye veya akîm [kısır] bir günün azabı gelinceye kadar ondan bir şek [kuşku] iç inde kalır giderler.

---

1 "Şeytan onun temennilerine/arzularına hak olamayan şüpheler karıştırmış olmasın!" (V/3415)
2 Bkz. Bakara/105, an:1
3 "Hiçbir vechile reddi-i kabil olmayacak, hata ihtimali bulunmayacak şekilde kuvvetlendirir!" (V/3415)
4 Bkz. Bakara/10, an:2

56-57. Mülk [egemenlik] o gün bir Allah'ındır, beynlerinde [aralarında] hükmünü verir! Artık iman edip salih iş yapmış olanlar naîm cennetlerindedir; kâfirlik edip ayetlerimize yalan demiş olanlar ise, işte bunlara mühîn bir azap vardır!

58-59. Allah yolunda hicret edip de sonra katledilmiş veya ölmüş olanlar ise, elbette Allah onları muhakkak güzel bir rızk ile merzûk edecektir ve çünkü Allah, elbette rızk verenlerin en hayırlısı O'dur! O elbette onları hoşnut olacakları bir medhale [yere] koyacaktır ve çünkü Allah gayet alîm, gayet halîm'dir!

60-62. Bu böyle! Bir de her kim kendine edilen ukûbete [eziyete] misliyle mukabele eder de sonra yine üzerine bağy olunursa [saldırılırsa], elbette Allah ona nusret [yardım] eder; çünkü Allah'ın affı çok, mağfireti çoktur! Çünkü Allah, geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü de gecenin içine sokar ve Allah semî'dir, basîr'dir! Çünkü Allah tır ancak zât-ı hak, onların O'ndan başka davet ettikleri ise hep bâtıldır ve Allah'tır ancak yegâne yüksek, yegâne büyük!

63. Görmedin mi Allah semadan bir su indirmekle arz yemyeş il oluveriyor? Hakîkat Allah çok lâtîf bir habîrdir!

64. Göklerdeki ve yer'deki hep O'nundur ve hakîkat Allah, hamd olunacak yegâne ganî ancak O'dur!

1 Bkz.Âlu İmran/15, an:2
2 Bkz. Bakara/90, an:2

65-66. Görmedin mi Allah hakîkaten bütün yerdekileri sizin için müsahhar kıldı, semayı da izni olmaksızın yere düşmekten tutuyor? Hakîkaten Allah insanlara çok ra'fetli bir rahîm'dir! Size hayatı veren de O'dur, sonra sizi öldürür, sonra sizi yine diriltir! Hakîkat insan çok nankördür!

67-69. Biz her ümmet için bir ibadet yolu yapmışızdır ki onlar onun âbidleridir; binaenaleyh emirde sana asla münazaa [muhalefet] etmesinler ve rabbine davet et -çünkü sen cidden hakka götüren doğru bir yol üzerindesin- ve eğer sana [seninle] mücadele ederlerse de ki: 'Ne yapıyorsunuz Allah pekâlâ biliyor ve muhalefet edip durduğunuz şeyler hakkında kıyamet günü Allah aranızda hükmünü verecek!'

70. Bilmez misin ki Allah gökte ve yer'de ne varsa bilir; muhakkak o bir kitab'dadır. Her halde o, Allah'a göre kolaydır.

71. Onlar Allah'ın karşısında öyle bir şeye tapıyorlar ki O [Allah] ona öyle bir ferman indirmedi ve öyle birşey ki o1 babda [o hususta] lehlerine hiçbir ilim yok! Zâlimlere ise yardımcı yoktur.

72. Kendilerine karşı ayetlerimiz birer beyyine olarak okunduğu zaman da o kâfirlerin yüzlerinde münkirliklerini tanırsın, hemen hemen karşılarında ayetlerimizi tilâvet edenlere saldırıverecek gibi olurlar. De ki: 'Şimdi size ondan daha şer olanını haber vereyim mi? Ateş!.. Allah onu küfredenlere va'd buyurdu ki o ne fena akibettir'.

Bkz. Câsiye/13,an:5
Bkz. Bakara/143,an:3
Bkz. Kasas/3,an:2
kelimesi için bkz. Bakara/98,an:1

73. Ey insanlar! Bir mesel darbedildi [misal verildi], şimdi ona iyi kulak verin! Haberiniz olsun ki sizin Allah'tan başka taptıklarınız bir sinek yaratamazlar, hepsi onun için toplansalar bile; ve şayet sinek onlardan bir şey kaparsa onu ondan kurtaramazlar; talip de zayıf, matlûb da!

74. Allah'ın kadrini gereği gibi takdir edemediler; hakîkat, Allah yegâne kavî, yegâne azîz'dir!

75-76. Allah hem melâikeden rasûller [seçip] süzer, hem insanlardan! Hakîkat, Allah yegâne semî, yegâne basîr'dir! Hepsinin önlerindekini ve arkalarındakini bilir ve bütün işler hep Allah'a irca olunur [döndürülür].

77-78. Ey o bütün iman edenler! Rükû edin, secde edin, rabbinize kulluk edin, hayır işleyin ki felâh bulabilesiniz ve Allah uğrunda hak cihadıyla mücâhede eyleyin! Sizi O seçti, ü zerinize dinde bir harec [güçlük] de yükletmedi. Haydin babanız İbrahim'in milletine! Bundan evvel ve bunda [Kur'an'da] size müslüman ismini o Allah taktı ki Peygamber size karşı şahid olsun, siz de bütün insanlara karşı şahidler olasınız. Haydin namazı kılın, zekâtı verin ve Allah'a sıkı tutunun ki mevlânız O'dur. Artık ne güzel mevlâ, ne güzel nasîr!

1 'İsteyende zayıf, istenen de!'
2 *Ismu* kelimesi için bkz. Âlu İmran/33-34, an: 2
3 Bkz. Bakara/5. An:11
4 Bkz. Nisâ/125, an: 2; Bakara/135, an:1

23.Mü'minûn Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

118 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-11. Hakîkat felâh buldu o mü'minler ki onlar namazlarında huşûludurlar, onlar ki beyhude işe, boş lâfa bakmazlar, onlar ki zekât vermek için çalışırlar ve onlar ki ırzlarını korurlar -ancak zevceleri-ne ve kendilerinin milki [kendileri-ne ait] olan cariyelerine karşı müstesna, çünkü bunlar levm olunmazlar [kınanmazlar]. Kim de bundan ötesini ararsa, işte artık onlar haddi aşanlardır- ve onlar ki emanetlerine ve ahidlerine riayetkârdırlar, onlar ki namazlarının üzerine muhafızlık ederler; işte onlardır o vârisler ki Firdevs'e vâris olacak, onda muhalled [ebediyyen] kalacaklardır!

12-14. Şânım hakkı için biz insanı çamurdan, bir sülâle'den yarattık, sonra onu oturaklı bir karargâhta bir nutfe yaptık, sonra o nutfeyi bir alaka yarattık, derken o alaka'yı bir mudga yarattık, derken o mudgayı birtakım kemik yarattık, derken o kemiklere bir et giydirdik, sonra ona diğer bir hilkat neç'eti [bam-başka, çok güzel bir yaratılış] ver-dik! *Fetebârekellahu ahsen'ul-hâliqîn!* (Bak ne canlı o Allah, yaratanların en güzeli!)

15-16. Sonra siz bunun arkasından muhakkak öleceksiniz, sonra siz kıyamet günü muhakkak ba'solunacaksınız [diriltileceksiniz]!

17. Filhakîka biz, sizin fevkinizde [üstünüzde] yedi tarik yarattık ve halktan [yaratıştan] gafil olmadık!

---

1) *Felâh* murada ermek, zafer bulmak; *iflâh* felâha nâil kılmak, felâha girmek/felâh bulmak mânâsındadır. Nitekim Kur'an'da umumiyetle bu mânâda vârid olmuştur. (V-3427-3428vekrş. Bakara/5, an:1 1)

2) *Huşû* havf, rehbet (korkmak) gibi kalbe ait veya sükûn ve terk-i iltifat gibi âzalara ait fiillerden olmak üzere târif edilmişse de, *Huşû* aslı kalpte, tezahürü bedende olmak üzere ikisinide kapsar. (V/3428 ve krş. Bakara/45-46, an:5)

3) *Emanet* sadece mala münhasır değildir. Bütün dinî mükellefiyetler, Allah'a ve kullara yönelik haklar vs. *emanetler* cümlesindendir. *Ahid* de gerek Allah'a ve Peygamber'e ve gerekse insanlara karşı olan mukavelelere, taahhüdlere şâmildir. (V/33429)

4) Kur'an'da *nutfe* yalnız *menî*'nin ismi değil, daha ziyade menî içindeki tohumun ismidir. Zira rahimde istikrar eden odur. (V/3434)

5) "Bir çiğnem et parçası haline dönüştürdük". (V/3436)

6) Biz 'yedi sema' denilen bu *yedi tarik*'ten insanları fevkinden kuşatan *yedi idrak* yolunu anlıyoruz ki bunlar *beş duyu* ile *akıl* ile *vahiy* yollarıdır. (V/3439)

وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَىٰ
ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ ﴿١٨﴾ فَأَنشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ
لَّكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَجَرَةً تَخْرُجُ
مِن طُورِ سَيْنَاءَ تَنبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْآكِلِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِنَّ لَكُمْ
فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ
وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ
أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ مَا هَٰذَا
إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنزَلَ
مَلَائِكَةً مَّا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ
بِهِ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا بِهِ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا
كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾ فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا
وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا
مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ
مِنْهُمْ وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

18-20. Ve semadan bir kader [miktar] ile bir su [yağmur] indirdik de onu yer'de iskân [muhafaza] eyledik; halbuki biz onu giderivermeye de şüphesiz kâdiriz! öyle iken durdurduk da onunla sizin için hurmalıklar, üzümlükler kabilinden bağlar, bahçeler yaptık ki içlerinde sizin için birçok yemişler var -onlardan yer ve geçinirsiniz- ve bir ağaç ki Tûr-i Sînâ'-dan çıkar, yağ ve yiyenlere bir katıkla biter!

21-22. En'âmda [hayvanlarda] da sizin için cidden bir ibret vardır, karınlarındakinden sizi iska ediyoruz [size içiriyoruz] sizin için de onlarda hem birçok menafî [faydalar] vardır, hem de onlardan yersiniz, hem onlara ve hem gemiye yüklenirsiniz.

23. Celâlim hakkı için, biz Nuh'u kavmine rasûl gönderdik de dedi ki: 'Ey benim kavmim! Allah'a ibadet edin, O'ndan başka bir tanrınız yoktur, binaenaleyh korunmaz mısınız?'

24-25. Bunun üzerine kavminden küfreden kodaman gürûh şöyle dedi: 'Bu başka değil, ancak sizin gibi bir beşer; üstünüze geçmek istiyor, eğer Allah dileseydi elbette birtakım melekler gönderirdi. Biz evvelki atalarımız içinde bunu işitmedik! Her halde o öyle bir adam ki kendisinde bir cinnet var; binaenaleyh gözetin bunu bir zamana kadar!'

26. Dedi: 'Yârab! Beni tekzîb etmelerine karşı sen bana nusret ver!'

27. Biz de ona şöyle vahyettik: 'Bizim nezaretimiz ve vahyimizle gemiyi yap, sonra emrimiz gelip de tennur feveran edince hemen ona topundan bir-iki çift- ve aleyhinde söz sebketmiş olandan başka ehlini sok ve o zulmedenler hakkında bana bir hitapta bulunma; çünkü onlar garkolunacaklardır!'

1) Hayvanlar içinde sığır ve mandaya dayük çektirilir. Fakat *gemi* gibi üzerine yük vurulan develerdir. Bu nedenle Arap şairleri develere *Sefâin-i Berriyye* (kara gemileri) demişlerdir ki bizim trenlere 'kara vapur' dememizi andırır. (V/3444)

2) Bu sözde iki mânâ gözetilebilir: a) Kendisinde alellâde insanlardan fazla bir meziyyet ve fazilet bulunmadığı iddiasıyla onu adi/basit bir şahıs ve ehliyetsiz bir muhteris gibigösterıneye çalışmak, b) Risalet dâvâsını bütün insanlığın üstüne çıkmak gibi fazla bir iddia farzetmek, *risalet*i beşer cinsinde bulunması mümkün olmayan bir fazilet dâvâsı halinde göstermek! İlk bakışta birinci mâna akla gelebiliyorsa da ayetin sonrasına dikkat edilince ikinci mânâ (beşerî risaletin inkârı) daha vazıh görünür. (V/1147-3449)

3) Burada ibare farklı mânâlarda anlaşılabilir: a) Hz. Nuh'un dediğini/kelime-i tevhîd'i, b) Hz. Nuh gibi peygamberlik iddia eden bir kimseyi, c) Meleklerin indirildiğini hiç işitmedik! Bu son mânâ metnin akışına/ahengine daha uygundur. (V/3449-3450)

4) Bkz. Hûd/40, an:1 ve 2

28-29. ...Binaenaleyh sen maiyetindekilerle [beraberindekilerle] geminin üzerine çıktığında da de ki: 'Hamd o Allah'a ki bizi o zâlim kavimden kurtardı!' ve de ki: 'Rabbim! Beni bir mübarek menzile kondur, konuklayanların en hayırlısı sensin!'

30. İşte bunda çok ayetler vardır ve hakikat biz pek imtihancıyızdır.

31-32. Sonra arkalarından başka bir karn [ümmet] inşa eyledik; onların içinde de kendilerinden bir rasûl gönderdik. Şöyle ki: Allah'a ibadet edin, O'ndan başka bir tanrınız yok! Artık korunmaz mısınız?'

33-38. Dünya hayat'ta kendilerine refah verdiğimiz halde küfredip ahiret likâsını [ahiret'e kavuşmayı] tekzîb eyleyen kavminden o kodaman gürûh (mele) ise şöyle dedi: "Bu başka değil, ancak sizin gibi bir beşer, yediğinizden yiyor, içtiğinizden içiyor; ve şayet sizin gibi bir beşere itaat ederseniz, muhakkak ki siz o halde katiyyen hüsrandasınızdır! 'Siz öldüğünüz ve bir toprak, bir yığın kemik olduğunuz vakit muhakkak çıkarılacaksınız!' diye mi va'dediyor? Heyhât! O va 'dolunduğunuz şey ne kadar uzak! O bizim dünya hayatımızdan başka bir şey değildir, ölürüz ve yaşarız, fakat biz ba'solunmayız [diriltilmeyiz]! O ancak öyle bir adam ki bir yalanı Allah'a iftira etti, biz ona inanacak değiliz!"

39. 'Yârab!' dedi; 'beni tekzîb ettikleri cihetle öcümü al!'

40. Buyurdu ki: 'Az bir zamanda nâdim [pişman] olacaklar!'

41. Derken onları sayha bihakkın alıverdi de kendilerini bir sel süprüntüsü yapıverdik. Artık öyle bir defolmuş oldu ki o kavim, o zâlimler!

42. Sonra arkalarında n başka karnlar [ümmetler] inşâ ettik.

1) Burada bu *karn/ümmet* açıkça belirtilmemiştir. Fakat Nuh kavminden sonra çoğunlukta Âd ve Semûd kavimleri zikrolunduğundan bu *Karn* ile Âd, *Rasûl* ile de Hz. Hûd'un kastedilmiş olması akla gelmektedir. Semûd kavminin ve Hz. Sâlih'in kastedildiği de söylenmiştir. (V/3452)
2) Bkz. Bakara/86, an:4;Mülk/5, an:1
3) "Öldükten sonra dirilmeyeceğiz, o halde bu alçak hayata sarılalım, keyfimize bakalım!" (V/3453)
4) "Artık defolsun öyle zâlimler!" (V/3454)

43. Hiçbir ümmet, ecelini sebkedemez ve geriletemezler.

44. Sonra ardı ardına rasûllerimizi gönderdik. Her ümmete rasûlü geldikçe onu tekzîb ettiler, biz de onları birbiri ardınca yuvarladık ve hepsini birer efsane yaptık Artık defolsun öyle bir kavim ki imana gelmezler.

45-47. Sonra birtakım ayetlerimiz ve açık bir ferman ile Musa'yı ve kardeşi Harun'u gönderdik Firavun'a ve cemiyetine de bunlar kibirlerine yediremediler ve dikbaşlı bir kavim idiler; onun için 'Biz' dediler; 'bizim gibi iki beşere iman mı ederiz? Halbuki onların kavmi bize kulluk ediyor'.

48. Bu suretle onları tekzîb ettiler de helâk edilenlerden oldular.

49. Şânım hakkı için, berikiler doğru yolu tutabilsinler diye Musâ'ya o Kitab'ı da verdik!

50. [İsa] İbn Meryem'i de anasıyla bir ayet kıldık ve ikisini bir oturaklı ve temiz, sulu bir tepeye [yerleştirerek] barındırdık.

51-52. Ey rasûller! Helâl ve hoş şeylerden yeyin ve güzel işler yapın; çünkü ben ne yaparsanız tamamen bilirim ve işte bu sizin ümmetiniz [dininiz] bir tek ümmet [din] ve rabbiniz de ben! Artık hep bana korunun [sığının]!

53. Derken kumandalarını aralarında kitap kitap parçalaştılar, her hizib kendilerininkine güveniyor.

54. Şimdi sen onları bırak dalgınlıkları içinde tâ bir deme kadar!

55-56. Kendilerine imdad ettiğimiz [verdiğimiz] mal ve evlat ile sanıyorlar mı ki onların hakîkaten hayırlarına müsaraat ediyoruz [koşuyoruz]! Hayır, şuurları yok!

57-59. Her halde rablerinin haşyetinden [korkusundan] titreyenler ve rablerinin ayetlerine iman edenler ve rablerine hiç şirk koşmayanlar...

1) Bkz. Hicr/5,an: 4
2) Bkz. A'raf/109-110, ar:1 ve krş. Bakara/ 49, an:1

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ
رَاجِعُونَ ﴿٦٠﴾ أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ
﴿٦١﴾ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِّنْ هَٰذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِّن دُونِ
ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِالْعَذَابِ إِذَا
هُمْ يَجْأَرُونَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْأَرُوا الْيَوْمَ إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ ﴿٦٥﴾
قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾
مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَامِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُم
مَّا لَمْ يَأْتِ آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ
مُنكِرُونَ ﴿٦٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءَهُم بِالْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ
كَارِهُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ
وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ بَلْ أَتَيْنَاهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم
مُّعْرِضُونَ ﴿٧١﴾ أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَهُوَ خَيْرُ
الرَّازِقِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾
وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ ﴿٧٤﴾

60-61. ... ve rablerinin huzuruna varacaklarından yürekleri çarparak vergilerini verenler; işte bunlar hayırlarda sürat yarışı yaparlar ve hem onun için ileri giderler!

62-63. Mâmafih biz kimseye vüs'undan başka teklif etmeyiz ve nezdimizde bir kitab vardır hakkı söyler, onlar da zulmedilmezler. Fakat onların kalpleri bundan bir dalgınlık içindedir, hem onların ondan başka birtakım işleri vardır ki hep onlar için çalışırlar.

64. Nihayet refahlı olanlarını azaba çekiverdiğimiz zaman hemen feryada başlayacaklardır.

65-67. "Feryad etmeyin bugün; çünkü siz bizden kurtarılamazsınız! Karşınızda ayetlerim okunuyordu da siz ardınıza dönüyordunuz, ona kafa tutarak, müsamere yaparak [geceleri toplanarak] hezeyanlar ediyordunuz".

68-70. Ya hâlâ o kelâm'ı tedebbür etmezler [düşünmezler] mi? Yoksa onlara evvelki atalarına gelmemiş birşey mi geldi? Yoksa peygamberlerini tanımadılar mı da onun için inkâr ediyorlar? Yoksa 'Onda bir cinnet var' mı diyorlar?[1] Hayır! O onlara hak ile geldi, fakat ekserisi hakkı hoşlanmıyorlar.

71. Eğer hak onların keyiflerine tâbi olsaydı, semavât ve arz ve bunlardaki kimseler katiyyen fâsid olurdu. Hayır! Biz onlara unutulmaz ders olacak zikirlerini getirdik de onlar zikirlerinden i'raz ediyorlar [yüz çeviriyorlar].

72. Yoksa sen onlardan bir haraç mı istiyorsun? Rabbinin haracı daha hayırlıdır, hem O, rezzakların [rızık verenlerin] en hayırlısıdır!

73-74. Doğrusu sen onları dosdoğru bir caddeye çağırıyorsun, fakat ahiret'e inanmayanlar caddeden sapmaktadırlar!

1) Bkz. Bakara/286,an: 5
2) Krş. Mü'minûn/24-25, an: 3

وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ لَّلَجُّوا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ
﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُم بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ
وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾ حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ
إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ
وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذِي
ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي
وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾
بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُوا أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا
تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَٰذَا
مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾ قُل لِّمَنِ الْأَرْضُ
وَمَن فِيهَا إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ
﴿٨٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَن بِيَدِهِ
مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ

75-77. Eğer biz onlara acıyıp da baskılarını açıversek, mutlaka tuğyanlarında [azgınlıklarında] inat eder, hiçbir şey görmezler. Filhakîka biz onları azaba tuttuk da yine rablerine karşı uslanmadılar ve yalvarmıyorlar. Nihayet üzerlerine şedid azaplı bir kapı açtığımız vakit de onun içinde ye'se [umutsuzluğa] düşüvereceklerdir.

78-80. Halbuki sizin için o kulağı, o gözleri, o gönülleri inşa eden O -siz pek az şükrediyorsunuz- ve sizi arz'da yaratıp yayan O, hep O'na haşrolunacaksınız ve O, öldüren ve dirilten O! Gece ve gündüzün ihtilâfı da [değişmesi de] hep O'nun için! Artık akıllanmayacak mısınız?

81-82. Hayır! Evvelkilerin dedikleri gibi [şöyle] dediler: 'Öldüğümüz ve bir turab [toprak], bir yığın kemik olduğ umuz vakit mi, cidden biz mi mutlak ba'solunacağız [diriltileceğiz]?'

83. 'Yemin ederiz ki bize de, atalarımıza da bu bundan evvel va'dolundu; bu, eskilerin masallarından başka birşey değil!' Dediler.

84. 'Kimin o arz ve ondaki kimseler, eğer biliyorsanız?' De!

85 'Allah'ın!' diyecekler. 'O halde düşünmez misiniz?' De!

86. 'Kim o yedi semanın rabbi ve o azametli arş'ın rabbi?' De!

87. 'Allah'ın!' diyecekler. 'O halde korkmaz mısınız?' De!

88. 'Kim o herşeyin melekûtu yedinde ve O kayırır da O'na karşı kayırılmaz olan, eğer ilminiz varsa?' De!

89. 'Allah'ın!' diyecekler. 'O halde nereden büyüleniyorsunuz?' De!

1 Bkz. En'âm/25, an:3
Bkz. Yâsin/83, an:2

بَلْ أَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ۝ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ
وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَٰهٍ ۚ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا
بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ۝ عَالِمِ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۝ قُل رَّبِّ إِمَّا تُرِيَنِّي
مَا يُوعَدُونَ ۝ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ۝
وَإِنَّا عَلَىٰ أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ ۝ ادْفَعْ بِالَّتِي
هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ ۚ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ۝ وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ
مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۝ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ ۝
حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ۝ لَعَلِّي
أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّا ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا ۖ وَمِن
وَرَائِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۝ فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ
فَلَا أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ۝ فَمَن ثَقُلَتْ
مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ
فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ
تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ۝

90. Doğrusu biz onlara hakkı getirdik ve şüphesiz onlar yalancılar!

91. Allah hiç veled ittihaz etmedi [evlat edinmedi], beraberinde bir tanrı da yok! O surette her tanrı kendi yarattığı ile giderdi ve elbette biri diğerine kibrederdi. O isnad ettikleri vasflardan sübhân o Allah!

92. O, gayb ve şehadet'in âlimi! Binaenaleyh onların koştukları şirklerden çok yüksek!

93-94. De ki: 'Rabbim! Eğer onlara edilen vaîdi bana behemehal [mutlaka] göstereceksen, beni o zâlimler gürûhunda bulundurma rabbim!'

95-98. Şüphesiz ki biz onlara yaptığımız vaîdi [tehdidi] sana göstermeye elbette kâdiriz. Sen o kötülüğü en güzel olan hasletle defet -biz onların ne halt edeceklerini daha iyi biliriz- ve de ki: 'Sana sığınırım rabbim o şeytanların dürdüşmelerinden ve sana sığınırım rabbim huzuruma gelmelerinden!'

99-101. Nihayet her birine ölüm geldiği vakit diyecek ki: 'Rabbim! Döndür, döndür beni döndür! Belki ben, o bıraktığımda [dünyada] salih bir amel işlerim'. Hayır, hayır! O bir kelimedir [boş bir sözdür]ki onu o söyler, ötelerinden ise bir berzah [perde] vardır, tâ ba'solunacakları [diriltilecekleri] güne kadar! O vakit sûr üfürüldü mü artık beynlerinde [aralarında] o gün ne ensab [soy-sop] vardır, ne de soruşlar.

102-104. O zaman her kimin tartıları ağır gelirse, işte onlar o felâh bulanlardır! Her kimin de tartıları yeğni [hafif] gelirse, işte onlar kendilerine yazık edenler, cehennemde kalanlardır! Ateş yüzlerini yalar, o halde ki içinde dişleri sırıtır.

1 Yunus/68, an:4
2 Bkz. Neml/87, an:3
3 Bkz. Bakara/5, an:1; Mü'minûn/1, an:1

105. Değil mi idi ayetlerim size okunuyordu da siz onları tekzîb ediyordunuz?

106-107. 'Rabbimiz!' derler; 'bize şekavetimiz galebe etti ve biz sapkın bir kavim idik. Ey bizim rabbimiz! Çıkar bizleri bundan [ateşten], dö ner bir daha edersek, her halde bizler zâlimiz!'

108-111. Buyurur ki: "Sinin orada, söylemeyin bana; çünkü kullarımdan bir fırka vardı; 'Rabbena! Amenna fe'ğfirlena ve erhamna ve ente hayr'ur-râhimîn' diyorlardı da siz onları maskara yerine tuttunuz, hatta size benim yâdımı unutturdular, onlara öyle gülüyordunuz. İşte onlara ben, sabretmelerine mukabil bugün bu mükâfatı verdim! Onlardır onlar, murada erenler!"

112. 'Arz'da seneler sayısı ne kadar kaldınız?' Buyurur.

113. 'Bir gün veya bir günün birazı... Sayanlara sor!' Derler.

114. Buyurur ki: 'Bilmiş olsanız cidden pek az kaldınız!'

115-116. Ya zannettiniz mi ki biz sizi sırf bir abes [boşuna] yarattık ve siz bize irca edilmeyeceksiniz [döndürülmeyeceksiniz]? Demek ki Allah, o hak padişah yüksek, çok yüksek! Başka tanrı yok, ancak O! O, arş-ı kerîm'in rabbi!

117. Ve her kim Allah'ın beraberinde diğer bir tanrı dâvâ ederse, onun ona hiçbir burhanı [delili] yoktur ve ancak rabbinin indinde hesabı vardır. Hak bu ki kâfîrler felâh bulmazlar!

118. Hem şöyle de: 'Rabbi'ğfir ve erham ve ente hayr ur-râhimîn!'

1) "Rabbimiz! Biz iman ettik, bize mağfiret, merhamet buyur, sen merhamet edenlerin en hayırlısısın!"
2) "Rabbim! Bana mağfiret, merhamet buyur, sen merhamet edenlerin en hayırlısısın!" (V/3465)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
سُورَةٌ أَنزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ①
الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُم
بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ
عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ② الزَّانِي لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً
وَالزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ③
وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ
ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ
④ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
⑤ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنفُسُهُمْ
فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ⑥
وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ⑦ وَيَدْرَأُ
عَنْهَا الْعَذَابَ أَن تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ
⑧ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ
⑨ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ⑩

24. Nûr Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.

64 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Bir sûre ki indirdik ve farz kıldık, hem içinde açık açık ayetler indirdik, gerek ki beller tutarsınız!

2. Zâniye ve zâni... hemen bunlardan her birine yüz değnek vurun; Allah'ın dininde bunlara bir acıyacağınız tutmasın, Allah'a ve ahiret günü'ne gerçekten inanıyorsanız! Hem mü'minlerden bir taife azaplarına şahid olsun!

3. Zâni, bir zâniye veya müşrikeden [müşrik bir kadından] başkasını nikâh etmez; zâniye [ise], onu da bir zâni veya müşrikten başkası nikâh etmez! Mü'minlere ise bu haram kılındı!

4-5. Irz ehli kadınlara atan [zina isnad eden], sonra dört şahid getirmeyen kimselere de seksen değnek vurun ve ebedâ [asla] bunların şehadetini kabul etmeyin! Bunlar öyle fâsıklardır! Ancak onun arkasından tevbe edip ıslâh-ı hal edenler başka; zira Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

6-7. Zevcelerine atan -kendi nefislerinden başka şahidleri de olmayan- kimseler ise, her biri şöyle şehâdet [yemin] etmelidir: Dört şehâdet 'Billâhi kendisi şüphesiz sâdıklardan' diye; beşincisi de 'Eğer kâziblerden [yalancılardan] ise muhakkak Allah'ın lâneti boynuna!'

8-9. Kadından azabı [cezayı] dört kere şöyle şehâdet etmesi defeder: 'Billâhi o muhakkak yalancılardan!' Beşincisi de 'Eğer o sâdıklardan ise muhakkak Allah'ın gazabı kendinin üzerinedir!'

10. Ya olmasaydı üzerinizde Allah'ın fazl u rahmeti ve hakîkat Allah'ın hakîm bir tevvab olması!?

---

1) *Zâniye* zina eden kadın, *Zânî* zina eden erkek demektir. Burada *Zâniye* denilip, *Mezniyye* denilmemesi calib-i dikkattir. Çünkü *Mezniyye* 'zina edilen kadın" demektir ki bu zorla da olabilir. *Zâniye* ise kendi isteğiyle zina eden kadındır. Bu bakımdan zorla olunana had lâzım gelmeyeceğini anlatmak için *Zâniye* denilmiş, *mezniyye* denilmemiştir. (VI3468-3469)

2) Krş. Nûr/26, an: 3-4

11. Haberiniz olsun ki ifk ile gelenler içinizden bir takımdır; onu hakkınızda bir şer sanmayın, belki o hakkınızda bir hayırdır! Onlardan her kişiye o vebâlden kazandığı; büyüğüne tesaddî eden[e gelince], ona da büyük bir azap vardır!

12-13. Ne vardı onu işittiğiniz vakit erkek ve kadın mü'minler kendi kendilerine hüsn-i zan etselerdi de 'Bu açık bir ifk'tir!' deselerdi ya!? Ona dört şahid getirselerdi ya!? Madem ki şahid getiremediler,o halde onlar Allah indinde yalancılardan ibarettirler.

14-15. Eğer dünya ve ahiret'te Allah'ın fazl u rahmeti üzerinizde olmasaydı, o daldığınız yaygarada size mutlak büyük bir azap dokunurdu. O sırada ki dillerinizle telâkki ediyordunuz ve ağızlarınızla hiçbir ilminiz olmayan birşey söylüyor ve onu kolay sanıyordunuz; halbuki o, Allah yanında büyük bir vebâl!

16. Onu işittiğiniz vakit 'Bunu söylemek bize gerekmez! Hâşâ bu bir büyük bühtandır [iftiradır]!' desenizdi ya!

17-18. Böyle bir şeye ebedâ [asla] avdet etmeyesiniz [dönmeyesiniz], eğer mü'min iseniz diye Allah size va'z veriyor ve sizin için ayetleri beyan buyuruyor ki Allah alîm'dir, hakîm'dir!

19. Mü'minler içinde bîedebâne [edepsizce] sözlerin şüyû bulmasını [yayılmasını] arzu edenler için muhakkak dünya ve ahiret'te elîm [gayet acı] bir azap vardır; ve siz bilmediğiniz halde Allah bilir!

20. Ya olmasaydı üzerinizde Allah'ın fazl u rahmeti ve hakîkat Allah'ın bir raûf u rahîm olması!?

1) *İfk*: asl ve esasından çevrilmiş, hakîkati tahrif edilmiş söz, yani yalan, iftira, bühtan demektir! (V/3485)
2) "O gürûh içinde o iftirayı kasden atan ve şuyû bulmasını arzu ederek vebâlin büyümesine yol açan" (V/3489)
3) Krş. Bakara/37,an: 5

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَٰتِ
ٱلشَّيْطَٰنِ فَإِنَّهُۥ يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۚ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ
عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ
يُزَكِّى مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝ وَلَا يَأْتَلِ أُو۟لُوا۟ ٱلْفَضْلِ مِنكُمْ
وَٱلسَّعَةِ أَن يُؤْتُوٓا۟ أُو۟لِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ فِى سَبِيلِ
ٱللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا۟ وَلْيَصْفَحُوٓا۟ ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ ۝ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْغَٰفِلَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ لُعِنُوا۟
فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ
أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ۝ يَوْمَئِذٍ
يُوَفِّيهِمُ ٱللَّهُ دِينَهُمُ ٱلْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ ٱلْمُبِينُ ۝
ٱلْخَبِيثَٰتُ لِلْخَبِيثِينَ وَٱلْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَٰتِ ۖ وَٱلطَّيِّبَٰتُ
لِلطَّيِّبِينَ وَٱلطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَٰتِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۖ
لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۝ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا۟ وَتُسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ
أَهْلِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ۝

21. Ey o bütün iman edenler! Şeytan'ın adımlarına uymayın! Her kim Şeytan adımlarına uyarsa, şüphe yok ki o [şeytan] çirkin ve merdud şeyler emreder; eğer üzerinizde Allah'ın fazl u rahmeti olmasaydı, içinizden hiç biri ebedâ [asla] temize çıkamazdı ve lâkin Allah dilediğini temize çıkarır ve Allah semî'dir, alîm'dir!

22. Bir de içinizden fazl u vüs'at sahibi [eli geniş] olanlar; karabet sahiplerine [akrabalara], miskinlere [yoksullara] ve Allah yolunda muhacirlere vergisini vermekte kusur etmesin ve affetsin, aldırmasın! Allah'ın size mağfiret etmesini arzu etmez misiniz? Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

23-25. Şüphe yok ki ırz ehli bîhaber mü'min kadınlara atanlar [zina isnad edenler], dünya'da ve ahiret'te mel'undurlar ve onlara büyük bir azap vardır! O gün ki aleyhlerinde dilleri ve elleri ve ayakları yaptıklarına şehadet edecektir. O gün Allah onlara hak cezalarını tamamen verecek ve Allah'ın aşikâr hak olduğunu bileceklerdir.

26. Habîsât habîsler için, habîsler habîsât için ve tayyibât tayyibler için, tayyibler tayyibât içindir! Bunlar, onların dediklerinden müberrâdırlar [uzaktırlar]; kendilerine bir mağfiret ve bir rızk-ı kerîm [cennet] vardır!

27. Ey o bütün iman edenler! Kendi odalarınızın gayrı [dışındaki] odalara [evlere] sahiplerine istînas edip selâm vermeden girmeyiniz; bu sizin için hayırlıdır, gerek ki düşünürsünüz.

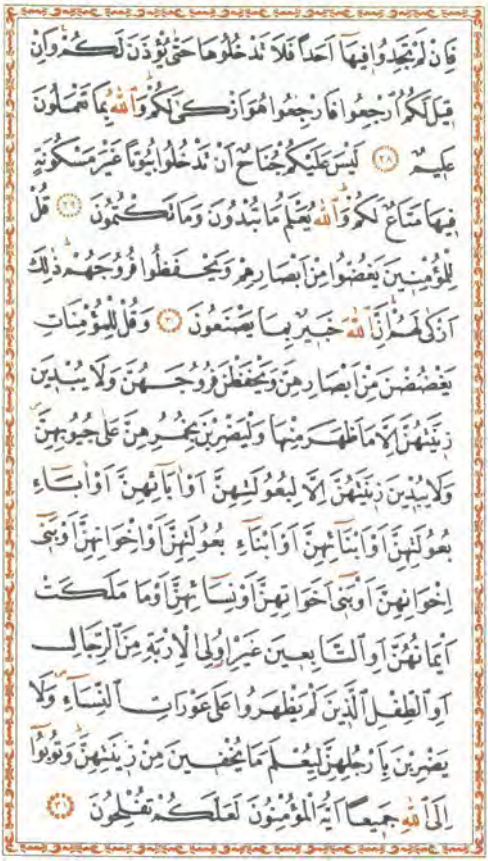
1) Bkz. Bakara/208, an:3

2) "Fenalıktan, kötülükten asla haberi olmayan, öyle birşey hatırından bile geçmeyen imanlı hanımlara ..." Burada *Gâfilât* (habersiz) sıfatı *övgü* maksadıyla kullanılmıştır. (V/3492)

3) *Habisât:* a) Murdar, eteği kirli, hiyanetkâr, kötü kadınlar, b) Çirkin, kötü sözler ve fiiller. *Habisler:* Murdar, kötü erkekler veya kişiler. A) "Kötü kadınlar, kötü erkekler içindir,onların dengidir; kötü erkekler de kötü kadınlar içindir".B) "Çirkin,kötü sözler ve fiiller/pislikler ancak kötü kimselerden sâdır olur,murdar/kötü kimseler de kötü sözler ve fiiller içindir. Pislikler pislerin özelliği,pislerde pisliklerin adamıdır".(V/3494)

4) Burada da iki mânâ vardır: a) "Hoş, temiz-pâk kadınlar pâk erkekler içindir, temiz olanlarındır; temiz-pâk erkekler, temiz-pâk kadınlar içindir". b) "Temiz-hoş (tayyib) sözler ve ameller, temizlerin şiârı, temizlerin kârı, temizlerin hâlidir; temiz-pâk insanlar da temiz-pâk sözler, işler içindir. Onlara yaraşan, onlardan beklenen bunlardır". (V/3494)

5) *İstînas:* a) izin istemek, b) izin istemeden önce durumun müsait olup olmadığını anlamaya çalışmak, c) Baskın yapar gibi birdenbire vahşîcesine girmeyip, insanca ve hâle uygun olarak haber verinek, tanışıklık gösterinek. (V/3498)

28. Bunun üzerine onlarda kimse bulmazsanız, size bir izin verilmedikçe içeri girmeyin ve eğer size *dönün* derlerse dönün! O sizin için daha temizdir ve Allah bütün amellerinize alîm'dir!

29. Meskûn olmayan [içinde oturulmayan] ve içinde bir intifa selâhiyetiniz [yararlanma hakkınız] olan odalara [evlere] girmenizde size bir günah yoktur! Neyi açıklar ve neyi saklarsanız Allah bilir!

30. Mü'min Erkeklere söyle; gözlerini sakınsınlar ve ırzlarını (apışlarını) muhafaza etsinler; bu kendileri için daha temizdir. Her halde Allah ne yaparlarsa habîr'-dir [haberdardır]!

31. Mü'min kadınlara da söyle; gözlerini sakınsınlar, ırzlarını muhafaza etsinler, zînetlerini açmasınlar [açık bırakmasınlar] - zâhir olanı [kendiliğinden görüneni] başka- ve başörtülerini yakalarının üzerine vursunlar, zînetlerini açmasınlar; ancak kendi kocalarına, yahut kendi babalarına, yahut kocalarının babalarına, yahut kendi oğullarına, yahut kocalarının oğullarına, yahut kendi biraderlerine, yahut kendi biraderlerinin oğullarına, yahut hemşirelerinin [kızkardeş-lerinin] oğullarına yahut kendi kadınlarına,[3] yahut kendi ellerin-deki memlûklerine [cariyelerine], yahut ihtiyacı olmayan erkekler-den uyuntulara, yahut henüz kadınların avretlerine muttali olmayan çocuklara müstesna! Gizledikleri zînetleri bilinsin diye ayaklarını da vurmasınlar. Hepiniz Allah'a tevbe edin ey mü'minler ki felâh bulabilesiniz!

1) Bu ibarenin şu şekillerde anlaşılmak ihtimali vardır: a) 'Zînetlerini -taç, küpe, gerdanlık, bilezik, kına gibi-süslerini/takılarını açmasınlar, göstermesinler'. b) 'Süs ve takı yerlerini açıp, göstermesinler'. c) 'Kadınlar yaratılış itibariyle (hilkaten) zînetleri demek olan bedenlerinin hiçbir tarafını açmasınlar'. (V/3504-3505)

2) Cahiliyye kadınları hiç *başörtüsü* kullanmaz değillerdi. Fakat yalnız enselerine bağlar veya arkalarına bırakırlar, yakaları önden açılır, gerdanları ve gerdanlıkları açıkta kalırdı, zînetleri görünürdü. Görüldüğü gibi bu emirde örtünmenin sadece vücûbu değil, bir özel şekli de gösterilmiştir ki kadının edeb ve nezahetinin en hoş, en güzel ifadesi bundadır. (V/3506)

3) 'Müslüman kadınlara' veya 'Hizmet ve sohbetlerinde bulunan müslim, gayri müslim kadınlara'. (V/3506)

32. Bir de sizden olan dulları [bekârları] ve kölelerinizden, cariyelerinizden salihleri evlendirin; eğer fukara iseler, Allah onlara fazlından gına [zenginlik] verir! Allah vasî'dir, alîm'dir.

33. Bir nikâha çare bulamayanlar, Allah kendilerine fazlından bir gına [zenginlik] verinceye kadar iffetli kalmaya çalışsınlar. Memlûklerinizden mükâtebe isteyenleri de eğer kendilerinde bir hayr biliyorsanız hemen kitabete kesin ve onlara Allah'ın size verdiği malından verin ve dünya [alçak] hayat'ın geçici metâını kazana-caksınız diye cariyelerinizi fuhşa ikrah etmeyin [zorlamayın], hele iffetli olmak isterlerse! Her kim de onları ikrah ederse şüphesiz Allah, onlara ikrahlarından sonra gafûr'dur, rahîm'dir!

34. Kasem olsun ki size beyan edici ayetler ve sizden evvel geçenkilerin ki kabilinden bir mesel ve muttakîler için bir mev'ize [öğüt] indirdik!

35. Allah semavât u arz'ın nûrudur! Nûrunun temsili sanki bir mişkât [camekân/kandil]; içinde bir misbah [lamba], misbah bir sırçada [cam içinde], sırça sanki bir kevkeb-i dürrî (bir inci yıldız)! Mübarek bir ağaçtan tutuş turulur; bir zeytinden ki ne şarkîdir ne garbî, yağı hemen hemen ateş dokunmasa bile ziya [ışık] verir! Nûr üzerine nûr! Allah nûruna dilediğini hidayet buyurur ve insanlar için meseller darbeyler [temsiller verir] ve Allah herşeye alîm'dir!

36. O evlerde ki Allah onların rif'alandırılmasına [yükseltilmesine] ve içlerinde isminin zikredilmesine izin vermiştir; onlarda sabah ve akşamüstleri O'na tesbîh ederler...

---

1) *Mükâtebe:* Kitâbete kesişmek ve köle veya cariyenin ödemeyi taahhüd ettiği bir bedel karşılığında âzad olmak üzere kendisini efendisinden satın almak için yaptığı sözleşmedir ki bedeli ödeyince âzad olur. (V/3512)

2) Bkz. Bakara/86, an:4;Mülk/5, an:1

3) Burada Hz. Yusuf ve Hz. Meryem kıssalarında geçtiği üzere daha önce büyük zatların bu türden iftiralara maruzkaldıkları hatırlatılmaktadır. (V/3514)

رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ
الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ﴿٣٧﴾
لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ ۗ وَاللَّهُ يَرْزُقُ
مَن يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ
بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ
اللَّهَ عِندَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ ۗ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ أَوْ كَظُلُمَاتٍ
فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ
بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا ۗ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ
لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَن فِي
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ ۖ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ ۗ
وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ
وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ
ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ ۚ وَيُنَزِّلُ
مِنَ السَّمَاءِ مِن جِبَالٍ فِيهَا مِن بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ
عَن مَّن يَشَاءُ ۖ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ﴿٤٣﴾

37-38. ... nice erler ki ne ticaret, ne bey' [alım-satım] kendilerini zikrullah'tan, namaz kılmaktan, zekât vermekten alıkoyamaz, kalplerin ve gözlerin kıvranacağı günden korkarlar; çünkü Allah kendilerine işledikleri amellerin en güzeliyle ecir [mükâfât verecek,] fazlından da ziyadesini bahşeyleyecektir ve Allah dilediğine hesapsız rızık verir!

39. Küfredenlerin ise amelleri bir engin çölde serab gibidir, susayan onu bir su zanneder; nihayet ona vardığı vakit onu birşey bulmaz da yanında vicdanı, Allah'ı bulur; O da ona tamamiyle hesabını görüverir ve Allah serî hesaplıdır!

40. Yahut derin bir denizdeki zulümât [karanlıklar] gibidir, onu bir dalga bürüyor, üstünden bir dalga, üstünden bir bulut! Öyle zulümât ki birbiri üstüne, elini çıkardığı vakit onu görmesi ihtimali yok! Her kime de Allah bir nûr yapmamışsa, artık onun için hiç nûr yoktur!

41-42. Baksana hakîkat Allah, o semavât u arz'daki kimseler ve o kanat çırpıp süzülen, dizilen kuşlar hep O'nun için tesbîh ediyor, her biri cidden salâtını ve tesbihîni bilmiş!? Allah da ne yapıyorlarsa hep biliyor ve bütün o göklerin ve yer'in mülkü Allah'ın, hem bütün gidiş O'na!

43. Baksana şu hakîkate, Allah bir bulut sevkediyor, sonra onun açıklığını telif eyliyor, sonra onu teraküm ettiriyor [birbiri üstüne yığıyor] da yağmuru görüyorsun hilâlinden [aralarından] çıkıyor, bir de o semadan, ondaki dağlardan bir dolu indiriyor da dilediğini onunla musab kılıyor [onu dilediğine isabet ettiriyor] ve dilediğinden onu bertaraf ediyor; şimşeğinin parıltısı hemen hemen gözleri alıverecek!?

1) Krş. Ra'd/28, an:5
2) "Hepsi O'ndan dilek diler, hepsi O'nu kendine göre takdîs eder". (V/3529)

يُقَلِّبُ اللَّهُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٤٤﴾
وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِّن مَّاءٍ ۖ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِ ۖ وَمِنْهُم
مَّن يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ ۖ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ أَرْبَعٍ ۚ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ۚ إِنَّ اللَّهَ
عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾ لَّقَدْ أَنزَلْنَا آيَاتٍ مُّبَيِّنَاتٍ ۚ وَاللَّهُ يَهْدِي
مَن يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾ وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ
وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَا
أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ
بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن لَّهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ
مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ
اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ ۚ بَلْ أُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّمَا كَانَ
قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُوا
سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٥٢﴾
وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ ۖ قُل لَّا تُقْسِمُوا
طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾

44. Allah geceyi gündüzü taklîb ediyor [döndürüp duruyor]. Şüphe yok ki bunlarda gözü olanlar için muhakkak bir ibret vardır!

45. Hem Allah her hayvanı [canlıyı] bir sudan yarattı; öyle iken kimisi karnı üstü yürüyor, kimisi iki ayak üzerine yürüyor, kimisi de dört ayak üzerine yürüyor. Allah ne dilerse yaratır! Hakîkat Allah herşeye kadîr, çok kadîr!

46. Kasem olsun ki cidden beyan edici ayetler indirdik ve kimi dilerse Allah doğru bir caddeye hidayet eyler!

47. Bir de 'Allah ve Rasûlü'ne inandık ve itaat ettik!' diyorlar da sonra bunun arkasından yan çiziyorlar; bunlar mü'min değillerdir!

48-49. Aralarında hükmetmesi için Rasûlü ile Allah'a davet olundukları vakit de bakarsın bunlardan bir kısmı çekinirler ve eğer hak kendilerinin olursa, münkad [gönülden itimad etmiş] olarak ona gelirler.

50. Kalplerinde bir maraz mı var, yoksa Allah ile Rasûlü'nün onlara haksızlık edeceğinden kuşkulandılar veya korktular mı? Hayır kendileri zâlimler!

51-52. Aralarında hükmetmesi için Rasûlü ile Allah'a davet olundukları zaman mü'minlerin sözü ancak *semi'nâ ve eta'nâ* demeleridir; işte bunlar felâh bulacak olanlardır ve her kim Allah'a ve Rasûlü' ne itaat eyler ve Allah'a haşyet besler [isyandan sakınır] ve O'na [sığınıp] korunursa, işte murada erecek olanlar bunlardır!

53. Ötekiler [o münafıklar] Allah'a en kuvvetli yeminleriyle kasem ettiler. Vallahi kendilerine emredersen behemehal [mutlaka] bilâ tereddüd [hemen hiç tereddüt etmeden] çıkar giderlermiş! De ki: 'Yemin etmeyin; ancak bir taat-i ma'rufa! Her halde Allah bütün yaptıklarınıza ve yapacaklarınıza habîr'dir!'

1) Bkz. Bakara/10, an:2
2) "Dinledik ve itaat ettik! Başüstüne!" (V/3522 ve krş. Bakara/286, an:4)
3) "Yemin etmeyin, taatiniz belli, mahiyeti malûm; bu bakımdan yalan yere yemin etmeyin!" Veya "Sizden istenen öyle yalan yere yemin ile münafıkça bir taat değil, zulme ve münkere itaat de değil, adalet dairesinde halisâne bir taattir!" (V/3533)

54. De ki: 'Allah'a itaat edin ve Rasûl'e itaat edin!' Yine dinlemezseniz, artık onun üzerindeki ancak ona yükletilen, sizin üzerinize de size yükletilendir ve eğer ona itaat ederseniz hidayete erersiniz; Rasûl'ün üzerindeki ise ancak açık bir tebliğdir!

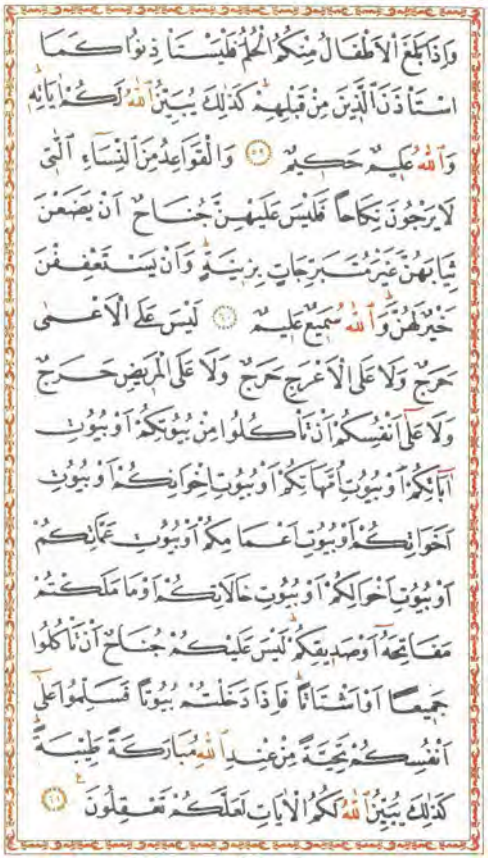
55. Sizden iman edip salih ameller işleyenlere Allah şöyle va'd buyurdu: kasem olsun ki onlardan evvelkileri istihlâf ettiği [halef kıldığı] gibi kendilerini arz'da mutlak ve muhakkak istihlâf edecek ve behemehal [mutlaka] onlara kendileri için merzîsi olan [razı olduğu] dinlerini kuvvetle icra [tatbik] kudreti verecek ve behemehal onları korkularının arkasından emne [emniyete] erdirecek! Hakkımda hiçbir şeyi şerik [ortak] koşmayarak hep bana ibadet edecekler. Kim de bundan sonra küfranda bulunursa [nankörlük ederse], artık onlar hep fâsıklardır.

56. Hem namazı kılın, zekâtı verin ve Peygamber'e itaat edin ki rahmete erdirilesiniz!

57. Sakın o küfredenleri arz'da âciz bırakabilirler sanma! Onların varacakları yer ateştir ve her halde o pek fena gidiştir!

58. Ey o bütün iman edenler! Ellerinizdeki memlûkleriniz [köle ve cariyeleriniz] ve sizden henüz bülûğa ermeyenler, üç vakit size istîzan etsinler [izninizi istesinler]; sabah namazından evvel ve öğle sıcağından elbisenizi çıkardığınız sırada, bir de yatsı namazından sonra ki sizin üçeksikli vaktinizdir! Bunların maadasında [dışında] ne size, ne onlara günah yoktur; [çünkü] üzerinize dolaşırlar, birbirinize bakarsınız! İşte böyle size Allah ayetleri beyan ediyor ve Allah alîm'dir, hakîm'dir!

1) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98. An:1
2) "Bunlar genellikle üzerinizin örtülü olmadığı üç vakittir". V/3539)

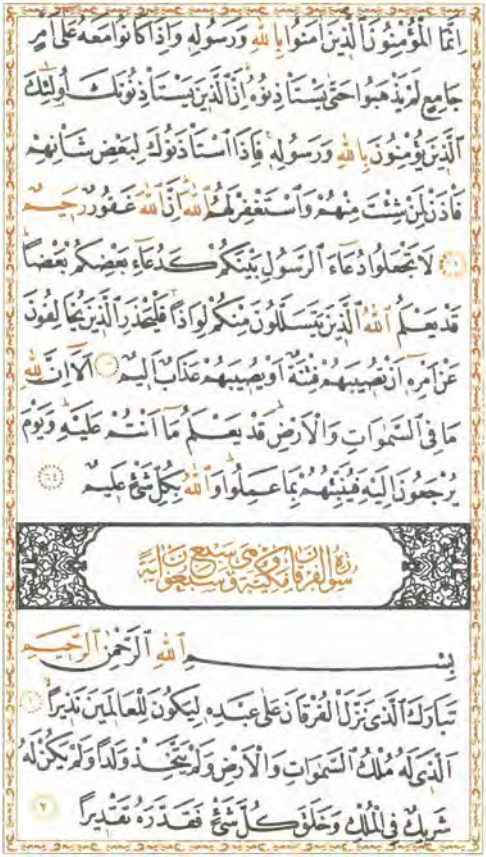

وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا
اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ
وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي
لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَن يَضَعْنَ
ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ
خَيْرٌ لَّهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾ لَّيْسَ عَلَى الْأَعْمَىٰ
حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ
وَلَا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَن تَأْكُلُوا مِن بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُم
مَّفَاتِحَهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَأْكُلُوا
جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ
أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً
كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

59. Sizden olan çocuklar dahi bülûğa erdiklerinde, kendilerinden evvelkilerin istîzan ettikleri [izin istedikleri] gibi istîzan etsinler! İşte böyle size Allah ayetlerini beyan ediyor ve Allah alîm'dir, hakîm'dir!

60. Nikâh ümidi kalmayan oturmuş kadınlara ise -bir zînet ile gösterişe çıkmamaları şartıyla- çarşaflarını bırakmalarında kendilerine bir günah yoktur. Mâmafih afifâne [iffetlice] sakınmaları kendileri için daha hayırlıdır; ve Allah semî'dir, alîm'dir!

61. Âmaya harec [mahzur] yok, topala harec yok, marazlıya harec yok! Kendilerinize de kendi evlerinizden veya babalarınızın evlerinden veya analarınızın evlerinden veya biraderlerinizin evlerinden veya hemşirelerinizin [kızkardeşlerinizin] evlerinden veya amcalarınızın evlerinden veyahalalarınızın evlerinden veya dayılarınızın evlerinden veya teyzelerinizin evlerinden veya anahtarlarına mâlik olduğunuzdan veya sadîkınızın [dostunuzun] evinden yemenizde harec [mahzur] yok; gerek toplu ve gerek dağınık yemenizde de beis yoktur! Binaenaleyh evlere girdiğiniz vakit, Allah tarafından mübarek, hoş bir sağlık olmak üzere kendilerinize selâm veriniz. İşte böyle size Allah ayetlerini beyan ediyor, gerek ki akıl erdiresiniz.

Yani, kendilerinden mukaddem olan siz büyüklerinin onların odalarına girmek için daha önce geçen ayet (Nûr/27) mucebince her vakit istînas ve istîzan etmeniz lazım olduğu gibi, onlar da yalnız üç vakitte değil, her vakit yanınıza gireceklerinde izin istesinler. (V/3539 ve bkz. Nûr/27, an:5)

62 Mü'minler ancak şöylelerdir ki Allah'a ve Rasûlü'ne iman etmişlerdir, cemiyetli [toplu veya mühim] bir işte bulundukları vakit de ondan istîzan etmeyince [izin almayınca] gitmezler. Filhakîka senden izin isteyenler, onlar öyle kimselerdir ki Allah'a ve Rasûlü'ne inanırlar; biaenaleyh bazı işleri için senden izin istediklerinde, sen de onlardan dilediğine izin ver, onlar için Allah'tan mağfiret isteyiver! Şüphe yok ki Allah gaf ûr'dur, rahîm'dir!

63. Peygamber'in duâsını [çağırmasını]aranız dabirbirinize ettiğiniz duâ gibi farzetmeyin! İçinizden birbirini siper ederek sıvışıp sıvışıp gidenleri Allah muhakkak biliyor; binaenaleyh O'nun emrinden hilâfına gidenler [emrine aykırı davrananlar] başlarına bir fitne inmekten veya elîm [gayet acı] bir azap ermekten hazer etsinler [sakınsınlar]!

64. Uyanın! Her halde göklerde ve yer'de ne varsa hep Allah'ındır; muhakkak O sizin ne üzerinde bulunduğunuzu bilir, hele O'na irca olunacakları [döndürüleceklerini] gün ki ne yaptıklarını kendilerine haber verecektir ve Allah herşeye alîm'dir!

25. Furkan Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

77 Ayettir.

Bismillahirrahmanirrahim

1 2. Tebârek, ne yüce (feyyaz)dır O ki bütün âlemîne bir nezîr [uyarı/uyarıcı] olsun diye kuluna Furkan'ı [Kur'an'ı] indirdi. O ki hep göklerin, yerin mülkü O'nun! Hem hiçbir veled edinmedi, hem mülkte O'na hiç ortak da yok! Herşeyi yarattı da bir takdir ile her birinin hadd ü miktarını tayin ederek hepsinin mukadderâtını hazırladı.

[illegible] fiilinin tercümesine imkan bulamadığımızdan dolayı M[illegible]'de bu fiili aynen muhafaza ile beraber 'Ne yüce feyyaz O!'tâbiriyle bir [illegible] ifade etmek istedik. Bunun yerine 'Yüksek, çok yüksek O!'veya 'Çok, pek çok feyz u bereket sahibi O!'ya da 'Ne yüce kutlu O!'demek mümkün olabilirdi. (V/3561)

Bkz. Yunus/68, an:4

وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ
وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ
مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا ۝ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟
إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ ٱفْتَرَىٰهُ وَأَعَانَهُۥ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ
فَقَدْ جَآءُو ظُلْمًا وَزُورًا ۝ وَقَالُوٓا۟ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ٱكْتَتَبَهَا
فَهِىَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ۝ قُلْ أَنزَلَهُ ٱلَّذِى يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ
فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ۝ وَقَالُوا۟
مَالِ هَٰذَا ٱلرَّسُولِ يَأْكُلُ ٱلطَّعَامَ وَيَمْشِى فِى ٱلْأَسْوَاقِ
لَوْلَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُۥ نَذِيرًا ۝ أَوْ يُلْقَىٰٓ
إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا ۚ وَقَالَ
ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ۝ ٱنظُرْ كَيْفَ
ضَرَبُوا۟ لَكَ ٱلْأَمْثَالَ فَضَلُّوا۟ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ۝
تَبَارَكَ ٱلَّذِىٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِّن ذَٰلِكَ جَنَّٰتٍ تَجْرِى
مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ وَيَجْعَل لَّكَ قُصُورًا ۝ بَلْ كَذَّبُوا۟
بِٱلسَّاعَةِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ سَعِيرًا ۝

3. Böyle iken O'ndan başka birtakım mâbudlar edindiler ki hiçbir şey halkedemezler [yaratamazlar], kendileri halkolunup duruyorlar, kendi kendilerine ne bir zarara, ne de bir menfaate mâlik değiller, ne mevte [ölüme] mâlikler, ne hayata, ne de nüşûra!

4. Ve o küfredenler 'Bu sırf bir iftira! Onu o uydurdu, diğer bir kavim de buna karşı ona muavenette [yardımda] bulundu' dediler; doğrusu zulm ü tezvire gittiler.

5. Ve 'O evvelkilerin esâtiri, onları yazdırtmış da sabah akşam kendisine onlar okunuyor' dediler.

6. De ki: 'Onu o göklerde ve yer'de sırrı bilen indirdi. Hakîkaten O rahîm bir gafûr bulunuyor!'

7-8. Bir de 'Bu peygambere ne oluyor?' dediler; 'yemek yiyor ve çarşılarda yürüyor, ona bir melek indirilse de maiyetinde yaver bir savulcu olsa ya! Veya ona bir hazine bırakılıverse, yahut güzel bir bahçesi olsa da ondan yese ya!' Hem o zâlimler 'Siz sırf büyülenmiş bir adama tâbi oluyorsunuz!' dediler.

9. Bak senin hakkında ne kıyaslar, ne temsiller yaptılar da çıkmaza saptılar; artık hiçbir yol bulamazlar!

10. Öyle yücedir O ki dilerse sana ondan daha hayırlısını verir; altından ırmaklar akar cennetler! Sana köşkler de yapar!

11. Fakat onlar Saat'i tekzîb ettiler, biz ise o Saat'i tekzib edenlere öyle bir saîr/çılgın bir ateş hazırladık...

---

1) 'Kendilerinin *mahlûk* oldukları görülüp duruyor' veya '*Mâbud* diye yalan yere uydurulup duruyorlar'. (V/3568)

2) "Ne ölüm ellerindedir, ne dirim, ne de kalım!" Kur'an'da umumiyetle *ölmüş bir şeyin dirilip kalkması* anlamındadır. (V/3569)

3) Bkz. En'âm/25, an:3

4) Bkz. Furkan/20

cenneti mi ki kendilerine bir mükâfat ve akibet [sonunda] varacakları bir me'va [konak] bulunuyor?' Onlar için orada ne isterlerse var, hem ebedî kalacaklar! Rabbinin uhdesinden bu birva'd-i mesûl bulunuyor.

12-13. ... ki onları gördüğü vakit ona mahsus bir hışımlanma, bir zefîr [homurtu] işitirler ve çatılıp çatılıp onun dar bir yerine atıldıkları vakit de orada helâke haykırırlar.

14. "Bir helâke haykırmayın bugün, çok helâ ke haykırın!"

15-16. De ki: 'Ya o mu hayırlı, yoksa muttakîlere va'dolunan huld [ebediyyet]

17-18. Hele o gün ki onları Allah'tan başka taptıkları şeylerle haşredip de 'Siz mi saptırdınız kullarımı, yoksa kendileri mi yolu kaybettiler?' diyeceği gün, 'Sübhânsın!' demişlerdir; 'senden başka velîler ittihaz etmemiz (olunmamız) bize yaraşır değildi ve lâkin sen onları ve atalarını zevke daldırdın, o kadar ki nihayet Zikr'i [ihtarı] unuttular ve helâke giden bir kavim oldular!'

19. Demek sizi sözünüzde yalancı çıkarmışlardır, artık ne savmaya, ne de bir yardıma çare bulamayacaksınız ve içinizden her kim zulmederse ona büyük bir azap tattıracağız.

20. Biz senden evvel de peygamberleri başka türlü göndermedik; şüphesiz onlar hem yemek yiyorlar, hem çarşılarda geziyorlardı (sokaklarda yürüyorlardı). Bir de bazınızı diğerine bir fitne kılmışızdır ki bakalım sabredecek misiniz? Mâmafih rabbin basîr bulunuyor!

1) 'De ki' ibaresi asıl metinde atlanmıştır. Bu ibare *Meâl* metnine tarafımızdan -Kur'an'da karşılığı bulunduğundan paranteziçine alınmaksızın- dahil edilmiştir. [D.C]

2) *Va'd-i mesûl*: 'istenecek va'd' veya 'istenildiği halde va'd'; yani Allah Teâlâ onu kullar tarafından istenilmek şartıyla va'd ve taahhüd buyurmuştur! (V/3576)

3) Bkz. Furkan/7

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ
أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾
يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ
حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً
مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ
مَقِيلًا ﴿٢٤﴾ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنزِيلًا
﴿٢٥﴾ الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ
عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ
مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَا وَيْلَتَىٰ لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا
﴿٢٨﴾ لَّقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي ۗ وَكَانَ الشَّيْطَانُ
لِلْإِنسَانِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي
اتَّخَذُوا هَٰذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا
لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً
وَاحِدَةً ۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ ۖ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾

21. Bununla beraber likâmızı [karşımıza çıkacaklarını] ümit etmeyenler dediler ki: 'O melâike [melekler] bizim üzerimize indirilse ya, yahut rabbimizi görsek â!' Celâlime kasem ederim ki doğrusu nefislerinde kendilerini büyüksündüler, büyük azgınlık ettiler.

22-23. Melâikeyi görecekleri gün, mücrimlere o gün müjde yoktur 'hıcren mehcuren' (yasak yasak) diyeceklerdir. Hem varmışızdır da her ne amel işledilerse onu bir hebâi mensûra çevirmişizdir.

24. Ashab-ı cennettir ki o gün eğlendiği yer hayırlı, dinlendiği yer pek güzeldir!

25-28. Hem o, semanın gamâm [bulut] ile yarılacağı ve melâikenin peyderpey indirildiği gün; mülk o gün elhak Rahmân'ındır, kâfirlere ise o pek zorluklu bir gün olur. Hem o gün ki zâlim ellerini ısıracak 'Eyvah!' diyecek; 'keşke Peygamber'in maiyetinde bir yol tutaydım. Eyvah keşke falanı dost tutmayaydım! Vallahi o sapıttı beni Zikir'den bana gelmiş, iken!' Öyle ya Şeytan insana çok hızlânkâr bulunuyor!

30. Peygamber de 'Yârab! Kavmim bu Kur'an'ı mehcur tuttular demekte...

31. Ve işte biz böyle her peygamber için mücrimlerden bir düşman yapmışızdır. Mâmafih hâdi de rabbin yeter, nasîr de!

32. Yine o küfredenler dediler ki: 'O Kur'an ona cümlesi birden indirilseydi ya!' Biz onu gönlüne iyi tesbit edelim diye böyle indirdik ve fevkalâde [emsâlsiz] bir tertîl ile tertîl eyledik [ağır ağır, güzel bir okuyuş okuduk]!

---

1) "Allah'ı görmeye yüzü olmayan, Allah'ın karşısına çıkacaklarını ümit etmeyen, ahiret'e inanmaz, Allah'tan korkmazlar".(V/3579)

2) *Hicren mehcuren* bazen bir yalvarış,bir sığınış,bazen de bir men ve tehdidif adeeder. *Yegûlûne* (diyeceklerdir) fiilinin zamiri mücrimlere râci olduğunda,mücrimler meleklere 'Aman,etmeyin kıymayın,bizim yanımıza yanaşmayın, öte öte!' demiş olurlar;zamir meleklere râci olduğunda,melekler mücrimlere 'Davranmayın!Size o müjde ve cennet menedilmiş yasak katiyyen yasak !'demiş olurlar.(V/3580)

3) "Amellerini saçılmış toz zerrelerine çevirmişiz,bir hiçe indirmişizdir ,bütün heder (ziyan) olmuştur".(V/3581)

4) *Hızlan* yardımsız bırakmak demektir. Cin'den veya insanlardan Şeytan,insanın hayrına dost olmaz ,onu felakete sürüklemekiçin dost görünür. Nihayet başı sıkıntıya girince onu yardımsız bırakır ,çekili verir.(V/3583)

5) Mehcur iki manaya gelir :a) "Terkedip uzak durdular,amel etmediler".b) "Kur'an hakkında hezeyan ettiler, 'saçma ,eskileri masalları' diyerek saçmaladılar". (V/3583)

33. Hem onlar sana herhangi bir mesel ile gelmezler ki mutlak biz sana hakkı ve tefsirin daha güzelini getirmiş olmayalım!

34. O yüzleri üstü cehenneme haşrolunacaklar, onlar mevkîce çok fena, yolca da en sapıktırlar!

35-36. Celâlim hakkı için, Musa'ya o Kitab'ı verdik, biraderi Harun'u da maiyetinde vezir yaptık! 'Haydi ayetlerimizi tekzîb eden o kavme gidiniz!' dedik, binnetice [sonunda] o kavmi tedmîr [yerle bir] ederek helâk ettik.

37. Nuh kavmini de -rasûlleri tekzîb ettikleri vakit- garkedip [boğuverip] kendilerini insanlara bir ibret kıldık, hazırladık da zâlimlere elîm [gayet acı] bir azap!

38-39. Âd'ı da, Semûd'u da, Ashab-ı Ress'i de, bunların arasında daha birçok kurûnu da [kavimleri de]... ki her birine nasihat olarak emsâl [meseller] anlatmıştık; ve her birini mahv u perişan ettik de ettik!

40. Celâlim hakkı için, o fenalık yağmuruna tutulan karyeye [memlekete] de vardılar, artık onu görüyor değiller miydi? Doğrusu nüşûr[1] arzu etmiyorlar, uyanmak istemiyorlardı.

41-42. Seni de gördükleri vakit sırf bir eğlence yerine tutuyorlar, 'Bu mu o Allah[2]'ın peygamber diye gönderdiği?' diyorlar. 'Sahi be, az kaldı bizi mâbudlarımızdan sapıtacaktı, eğer üzerlerine sebat etmesekti!' diyorlar, fakat ileride bilecekler; azabı görecekleri gün, kimmiş o yolu daha sapık olan?

43. Gördün mü o ilâhını hevâsı ittihaz edeni?[3] Artık ona sen mi vekil olacaksın?

1) "*Mesel* denecek derecede acaip herhangi bir sual veya hâl ile gelmezler ki..." (V/3585)

2) Nuh kavminin Hz. Nuh'tan başka yalanladığı 'rasûller' kimlerdir? a) Hz. Nuh'tan önceki rasûller, b) Hz. Nuh'u yalanlamak -hepsi *de Tevhid*'de müttefik oldukları için- bütün rasûlleri yalanlamak demektir, c) Mutlak mânâda Rasûllerin gönderilişinin cevazını inkâr etmişlerdir, d) Hz. Nuh'un gönderdiği rasûlleri tekzîb etmişlerdir ki bu mânâ bize diğerlerinden dahâ yakın gelmektedir. Ancak bunu (b) şıkkı ile birleştirmek mümkündür. (V/3587)

3) Krş. Furkan/3, an:2 ve Furkan/47

4) Burada 'Hevasını ilâh edinen' denilmeyip, 'İlahını hevası edinen' buyurulması (ikinci mefûlün öne getirilmesi) *kasr* ifade etmek içindir ki 'canının istediğinden başka kendine ilâh tanımayan' demektir. (V/3590 ve bkz. Câsiye/23, an:1

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ إِنْ هُمْ إِلَّا
كَالْأَنْعَامِ ۖ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ
مَدَّ الظِّلَّ ۖ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ۚ ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ
دَلِيلًا ﴿٤٥﴾ ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ الَّذِي
جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ
نُشُورًا ﴿٤٧﴾ وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ
وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا
وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ
بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا ۖ فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾ وَلَوْ شِئْنَا
لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ
بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ
فُرَاتٌ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ ۖ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا
مَحْجُورًا ﴿٥٣﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ
نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾

44. Yoksa onların ekserisini işitirler veya akıl ederler mi zannediyorsun? Onlar sırf hayvan gibi, hatta gidişçe daha sapkındırlar!

45-46. Bakmaz mısın rabbine gölgeyi nasıl uzatmakta? Dileseydi elbet onu sâkin de kılardı [durdururdu]; sonra nasıl güneşi ona delil kılmışız? Sonra nasıl tutup onu azar azar kendimize almaktayız?

47. Odur O ki size geceyi bir geygi [örtü] yaptı, uykuyu bir tatil de gündüzü bir nüşûr (yeni bir hayat) kıldı!

48-49. Yine odur O ki rüzgârları rahmetinin önünde müjdeci göndermekte; ve semadan pampâk bir su (bir ma-i tahur) indirmekteyiz, diriltelim diye bununla ölü bir beldeyi ve sulayalım diye mahlûkâtımızdan nice hayvan sürülerini ve birçok insan kümelerini...

50. Celâlim hakkı için, onu aranızda[1] evirip çevirmekteyiz düşünsünler, ibret alsınlar diye; yine de nâsın [insanların] ekserisi dayatmakta, nankörlükten başkasına yanaşmamakta!

51-52. Dileseydik elbet her köyde bir nezîr [uyarıcı]gönderirdik. Mâdem ki yalnız seni gönderdik, o halde kâfirlere itaat eyleme de bununla onlara cihad et, büyük cihad!

53. O odur ki iki deryayı birbirine salmış; şu tatlı yürek tazeler, şu tuzlu çorak, ararına da bir berzah [perde] ve bir hıcr-i mahcûr [engel] koymuştur.

54-55. Odur O ki sudan bir beşer yarattı da onu bir neseb ve bir sıhr kıldı. Rabbin kadîr bulunuyor! Böyle iken Allah'ı bırakıp da kendilerine ne menfaat, ne zarar edemeyecek şeylere tapıyorlar ve kâfir; o, rabbinin aleyhine zahîr oluyor![4]

---

1) Burada 'aranızda' diye tercüme edilen kelime 'beynekum' değil, 'beynehum'dur ve 'aralarında/insanlar arasında' demektir ki görüldüğü gibi ayetin akışı da bu mânâyı gerekli kılmaktadır. Nitekim merhum E. Hamdi Yazır da *Tefsir*'de--*Meâl*'in aksine- mânâyı bu şekilde vermiştir. (V/3600) [D.C]

2) Krş. Furkan/22-23, an:2

3) "Soy sop olmak üzere iki nev'e (erkek-dişi) ayırdı, bu suretle insanlara bir hususiyet verdi". (V/3602)

4) "Rabbinin rasûlüne itaat etmedikten başka bir de husumet için çalışıyor!" (V/3603)

56. Halbuki seni mahzâ [sırf] bir mübeşşir [müjdeci] ve nezîr[uyarıcı] olarak gönderdik!

57-58. 'Ben buna karşı sizden bir ecir [ücret] değil, ancak rabbine bir yol tutmak isteyen kimseler istiyorum' de ve o *hayyi lâ yemut*'a [o ölmez -diri'ye] tevekkül (ve itimad) kıl da O'na hamd ile tesbih eyle! Kulaklarının günahlarına O'nun habîr [muttali] olması yeter!

59. O *hayyi lâ yemut* ki gökleri ve yer'i ve aralarındakileri altı günde yarattı; ve sonra arş'ın üzerine istiva buyurdu o Rahmân! Haydi ne dileyeceksen o habîr'den dile!

60. Mâmafih 'Rahmân'a secde edin!' denildiği vakit onlara, 'Rahmân ne imiş? Bize emrediyorsun diye secde mi ederiz?' dediler ve daha ziyade vahçetlerini artırdı.

61. Tebârek, ne yücedir O ki semada burçlar yapmış, hem içlerinde bir kandil, bir de nûrlu bir ay asmış!

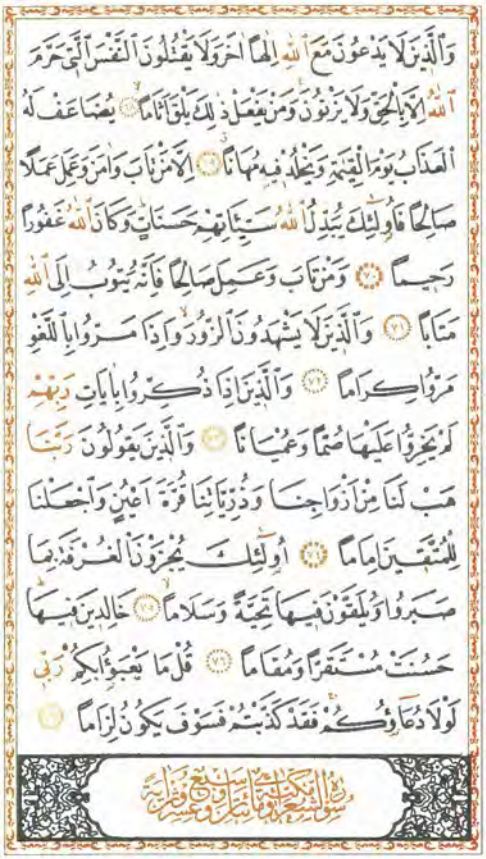
62. Yine O'dur ki tezekkür [tefekkür] etmek veya şükreylemek isteyenler için gece ile gündüzü birbirine halef [ardıl] kılmıştır!

63-65. Ve o Rahmân'ın kulları, onlar ki arz'ın üzerinde mülayemetle [tevazuyla] yürürler ve cahiller kendilerine lâf attığı vakit 'Selâmetle!' derler ve onlar ki rablerine secdeler, kıyamlar ederek yatarlar ve onlar ki 'Yâ rabbena!' derler; 'sav bizlerden cehennem azabını; cidden onun azabı belâ-yi mübrem'dir!'

66. Filhakîka o ne kötü makarr [durulacak bir yer], ne kötü makam!

67. Ve onlar ki infak ettikleri vakit israf etmezler, hisset de yapmazlar [hakkını da kısmazlar], ikisi arası denk giderler.

1) Bkz. Ra'd/2, an:1
2) Diğer bir mânâ: "Bu halk (yaratma) ve emr meselesinde daha ziyade tafsilât istersen, başkasından değil, her şeyi bilen o Habîr'den sor! Çünkü başkası bilmez!" (V/3605
3) Hiç kuşkusuz Araplar *Rahmân* kelimesinin mefhumunu anlamaz değildiler. Bu nedenle ya bunun Allah'ın ismi olduğunu bilmiyorlardı veya Allah'ı, daha doğrusu Allah'ın *rahmet* sıfatını inkâr ediyorlardı. (V/3605)
4) Bkz. Furkan/1, an:1
5) "Bir alacaklı gibi enseye binmiş savuşturulamaz, defedilemez bir belâdır!" (V/3612)

68. Ve onlar ki Allah'ın beraberinde diğer bir tanrıya duâ etmezler, Allah'ın haram kıldığı nefsi haksız katleylemezler ve zina yapmazlar, her kim de bunları yaparsa ağır cezaya çarpar.

69-70. Kıyamet günü ona azap katlanır ve onda muhakkar muhalled [ebediyyen hor ve hakir olarak] kalır; ancak tevbe ve iman edip salih bir amel işleyenler başka, çünkü bunların seyyiâtını, Allah hasenâta tebdîl eder ve Allah gafûr-rahîm bulunuyor.

71. Ve her kim tevbe edip de salâh ile çalışırsa, o muhakkak Allah'a makbûl olarak döner.

72-74. Ve onlar ki yalana şahid olmazlar ve lağv'a rastgeldikleri vakit kerîmâne geçerler ve onlar ki rablerinin ayetleriyle va'z u nasihat edildikleri zaman, üstüne kör, sağır yıkılıp yatmazlar [dinlememezlik etmezler] ve onlar ki 'Yâ rabbena! Lütfûnla bizlere zevcelerimizden, zürriyetlerimizden gözler sürûru ihsan buyur ve bizi muttakîlere pişüva [öncü/ öncül] kıl' derler.

75-76. İşte hep bunlar sabırlarına mukabil gurfe ile (cennet şehnişini ile) mükâfatlanacaklar ve orada sağlık ve selâm ile karşılanacaklar, orada ebedî kalacaklar; ne güzel makarr [durulacak bir yer], ne güzel makam!

77. De ki: 'Rabbim size ne kıymet verir duânız [ibadetiniz] olmasa?' Demek ki tekzîb ettiler! O halde yarın ceza yapışacak!

"...çünkü bunların fenalıklarını, Allah iyiliklere dönüştürür".

Lağv faydasız veya zarar verici olduğundan dolayı terk ve ilgası vacib olan bey hude şeyler demektir. (V/3614)

Burada iki mânâ da câizdir: a) 'Bizlere gözler sürûru eşler ve çocuklar ver!' b) 'Eşlerimiz ve çocuklarımız yüzünden bizlere gözler sürûru nimetler, saadetler ver!' (V/3615)

"İşte hep bunlar sabırlarına karşılık en yüksek dereceye, cennet köklerinin en yükseklerine çıkarılacaklar". (V/3615)

26. Şuarâ Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur. 227 Ayettir.

Bismillâhirrahmânirrahîm

1-2. *Tâ, Sîn, Mîm.* Bunlar sana o Mübîn [gayet açık] Kitab'ın ayetleri!

3-4. Sen âdeta kendine kıyacaksın mü'min olmayacaklar diye! Dilersek üzerlerine semadan bir ayet indiririveririz de ona boyunları eğile kalır.

5-6. Bununla beraber Rahman'dan kendilerine yeni bir zikir [öğüt] gelmiyor ki ondan yüz çevirmiş olmasınlar. Evet, tekzîb etmekteler; fakat onlara o istihza ettikleri şeyin müthiş haberleri gelecek!

7-9. Arz'a bir bakmadılarda mı biz onda her hoş çiftten ne kadar bitirmişiz? Şüphesiz ki bunda mutlak bir ayet [ibret] var, hem de ekserisi mü'min olmadı ve şüphesiz ki rabbin, O öyle azîz, öyle rahîm!

10-11. Bir vakit de rabbin, Musâ'ya nidâ buyurdu: 'Git o zâlim kavme!' dedi; 'Firavun kavmine, daha sakınmayacaklar mı?'

12-14. 'Yârab!' dedi; 'doğrusu ben korkarım ki beni tekzîb ederler ve göğsüm daralır, dilim açılmaz; onun için Harun'a da risalet ver! Hem onlara üzerimde bir günah var, ondan dolayı korkarım ki hemen beni öldürürler'.

15-17. 'Hayır!' buyurdu; 'haydi ikiniz bir ayetlerimizle gidin! Her halde biz sizinle beraberiz, dinliyoruzdur. Haydin Firavun'a varın da deyin: İnan biz rabb'ul-âlemîn'in rasûlüyüz! Benî İsrail'i bizimle beraber salıver!'

18-19. 'Â!..' dedi; 'seni çocukken bizde büyütmedik mi? Hem bizde ömründen senelerce kaldın, hem de o yaptığın fiili yaptın! O halde sen o nankör kâfirlerdensin!'

1) *Ahnakuhum* (boyunları) kelimesinin *unuk* (hâzîn) kelimesi de 'boyun eğmek' anlamında olduğundan- *cemaat* mânâsına geldiği de söylenmiştir: "Bütün cemaatleriyle ona boyun eğerler!" (V/3619)

2) Bkz. Bakara/15, an: 6

3) Burada Hz. Musa'nın daha önce kazara bir Kıptî'yi öldürmüş olmasına (Kasas/15) işaret edilmektedir. Nitekim hemen ardından gelen ayetlerde (18-22) bu mesele sözkonusu edilmektir.

4) Bkz. Fatihâ/2, an:3

20 22. 'O vakit' dedi; 'o fiili yaptım, şaşkınlardandım. Onun üzerine vaktâ ki sizden korktum, içinizden kaçtım; derken rabbim bana hüküm ihsan buyurdu ve beni mürselînden [peygamberlerden] kıldı. O başıma kaktığın bir nimet de Benî İsrail'i kul-köle edinmiş olmandır!'

23. Firavun 'Rabb'ul-âlemîn de nedir?' Dedi.

24. [Musa] 'Göklerin ve yer'in ve bütün aralarındakilerin rabbi, eğer ehl-i yakîn iseniz!' Dedi.

25. Etrafındakilere 'Dinlemezmisiniz?' Dedi.

26. Rabbinizin ve evvelki atalarınızın rabbi!' Dedi.

27. 'Her halde size gönderilmiş olan rasûlünüz mutlakmecnûn!' Dedi.

28. 'Meşrık ve mağrib'in [Doğu'nun ve Batı'nın] ve bütün aralarındakilerin rabbi, eğer siz âkil iseniz [bir düşünecek olursanız]!' Dedi.

29. 'Yemin ederim ki' dedi; 'eğer benden başka bir ilah tutarsan, seni mutlak ve muhakkak zindandakilerden ederim!'

30. 'Ya' dedi; 'sana apaçık isbat edecek birşey getirdimsede mi?'

31. 'Haydi' dedi; 'getir onu bakayım, sâdıklardan isen!'

32-33. Bunun üzerine âsasını bırakıverdi, [âsa] apaçık bir ejderha kesiliverdi; bir de elini çekti çıkardı, o da bakanlara bembeyaz oluverdi.

34-35. Etrafındaki cemiyete 'Bu' dedi; 'her halde bilgiç bir sihirbaz! Sihriyle sizi yerinizden çıkarmak istiyor; binaenaleyh ne emredersiniz?'

36-37. 'Bunu ve kardeşini' dediler; 'eğle [alıkoy]! Şehirlere de derleyiciler yolla, bütün bilgiç [usta] sihirbazları getirsinler!'

38-39. Bu suretle malûm bir gün mîkat [buluşma vakti] tayin olunarak sihirbazlar cemolundu [bir araya toplandı] ve halka 'Siz toplu musunuz?' denildi.

1) Bkz. Fâtiha/2, an: 3
2) *Yakin* kelimesi için bkz. Bakara/4,an:4
3) Firavun 'un ba tâbiri *alay yoluyla* söylediğine dikkat edilmelidir.(Krş. Hicr/6,an:5)
4) Bkz. A'raf/109 -110,an:1 ve krş. Bakara /49,an:1

40. 'Sanırız bizler sihirbazlara tâbi olacağız, şayet onlar olursâ galipler!'

41. Derken vaktâ ki sihirbazlar geldiler, Firavun'a Elbette biz galip gelirsek, bize mutlak ecir [bir mükâfat] var ya?' Dediler.

42. 'Evet' dedi; 'hem siz o vakit muhakkak mukarrebîndensiniz [gözdelerdensiniz]'.

43. Musa onlara 'Atın!' dedi; 'siz ne atacaksınız!'

44. Hemen iplerini ve sopalarını ortaya attılar ve 'Firavun'un izzet-i hakkı için elbette biz galibiz şüphesiz!' Dediler.

45-48. Musa da âsasını koyuverdi, bir de baktılar ki o her ne dolap çeviriyorlarsa yutuyor. Derhal sihirbazlar secdeye kapandılar; 'İman ettik rabb'ul-âlemîn'e; Musa ve Harun'un rabbine!' Dediler.

49. 'Ona' dedi; 'ben size izin vermeden iman ettiniz! Anlaşıldı ki o size sihri tâlim eden [öğreten] büyüğünüzmüş! O halde mutlak yakında bileceksiniz, çaresiz ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazına kestireceğim, hem muhakkak hepinizi çarmıha gerdireceğim!'

50-51. Dediler: 'Zararı yok, her halde biz rabbimize döneceğiz. Her halde biz mü'minlerin evveli olduğumuzdan dolayı rabbimizin bize mağfiret buyuracağını ümid ederiz'.

52. Hem Musa'ya şu vahyi verdik: 'Kullarımı gece yürüt; çünkü takip edileceksiniz'.

53-56. Firavun da şehirlere asker toplayıcılar gönderdi; 'Şunlar şüphe yok ki bir şirzime-i kalile'dirler [küçük ve önemsiz bir toplulukturlar], fakat hakkımızda çok gayz [kin ve nefret] besliyorlar. Biz ise uyanık, ihtiyatlı bir cemiyet bulunuyoruz!' Diyordu.

57-59. Bu suretle bunları bostanlardan, pınarlardan, hazinelerden ve dilrûba [güzel] makamlardan çıkardık ve onları Benî İsrail'e miras kıldık

60. Derken arkalarına düştüler; güneş doğmuştu.

1 Bkz. Fâtiha/2,an:3
2 Bkz. A'raf/109-110,an:1 ve krş. Bakara/49,an:1

61. Vaktâ ki iki cemiyet [topluluk] birbirine göründü, Musa'nın ashabı 'Yakalandık!' Dediler.

62. 'Hayır, asla!' dedi; 'rabbim muhakkak benimledir, bana yolunu gösterecektir'.

63. Bunun üzerine Musa'ya 'Vur âsan ile denize!' diye vahy eyledik! Vurunca bir infilak etti, her bölük koca bir dağ gibi oluverdi.

64-66. Ötekileri de buraya yanaştırmıştık. Musa'yı ve maiyetindekileri [beraberindeki kimseleri] tamamen necâta çıkardık [kurtardık], sonra da ötekileri garkettik [boğuverdik].

67-68. Şüphesiz bunda mutlak bir ayet var, öyle iken ekserisi mü'min olmadı ve şüphesiz ki rabbin, O öyle azîz, öyle rahîm!

69-70. Onlara İbrahim'in kıssasını da oku! O bir vakit babasına ve kavmine 'Siz neye taparsınız?' dedi.

71. 'Birtakım putlara taparız da' dediler; 'onlar sayesinde toplanırız'.

72-73: 'Onlar' dedi; 'duâ ettiğiniz vakit işitirler mi veya size bir menfaat verir yahut bir zarar ederler mi?'

74. 'Yok!' dediler; 'atalarımızı bulduk, böyle yapıyorlardı'.

75-83. 'Şimdi' dedi; 'gördünüz â o sizin ve eski atalarınızın taptıklarınızı, hep onlar benim düşmanım; ancak o rabb'ul-âlemîn[2] başka! O ki beni yarattı, sonra da bana O hidayet eder ve O ki bana O yedirir, O içirir, hastalandığım vakit de bana O şifa verir ve O ki beni öldürür, sonra beni yine diriltir ve O ki ceza günü ben O'nun günahımı af buyurmasını niyaz ederim. Yârab! Bana bir hüküm ihsân et ve beni sâlihîne ilhak buyur [salihlerin arasına dahil et]...'

1 "Şu okunan Musa kıssasında ibret ve öğüt alınacak, ders edinecek büyük bir delil var!"(Bkz. Şuâra/103,an:2)
2 Bkz. Fâtiha/2,an:3

84-89. '... ve bana sonrakiler içinde bir lisan-ı sıdk tahsis eyle ve beni naîm cennetinin vârislerinden eyle! Babama da mağfiret buyur; çünkü o yanlış gidenlerden idi ve utandırma beni ba'solunacakları [diriltilecekleri] gün; o gün ki ne mal fayda verir, ne oğullar, ancak Allah'a selîm bir kalp ile varan başka!'

90-102 Hem muttakîler için cennet yaklaştırılmış, azgınlar için de cehennem hortlatılmıştır ve bunlara 'Hani nerede o Allah'ın gayrıdan taptıklarınız? Nasıl, size yardım ediyorlar veya kendilerini kurtarıyorlar mı?' denilmekte ve arkasından hep onlar o cehenne-min içine fırlatılmaktadır ve bütün oİblis orduları, onun içinde birbirleriyle çekişirlerken şöyle demektedirler: 'Tallâhi, biz doğrusu açık bir dalâl [şaşkınlık] içinde imişiz;çünkü sizi rabb'ul-âlemîn seviyesinde tutuyorduk ve bizi hep o mücrimler şaşırtmıştı. Bak, şimdi bizim için ne şefaatçiler var, ne de yakın bir sadîk [dost]! Bari bizim için geriye bir dönmek olsa idi de mü'minlerden olsa idik!'

103-104. Şüphesiz bunda mutlak bir ayet var; öyle iken ekserisi mü'min olmadı ve şüphesiz ki rabbin, O öyle azîz, öyle rahîm!

105-110 Nuh kavmi gönderilen rasûlleri tekzîb etti. O vakit ki kardeşleri Nuh onlara şöyle demişti: 'Siz Allah'tan korkmaz mısınız? haberiniz olsun, ben size gönderilmiş bir rasûlüm, bir emî nim. Gelin Allah'tan korkun, bana itaat edin! Buna karşı ben sizden bir ecir [ücret] de istemiyorum, benim ecrim ancak rabb'ul-âlemîn'e aittir. Gelin Allah'tan korkun, bana itaat edin!'

111. 'Â!..' dediler; 'hiç biz sana inanır mıyız? Senin ardına hep o erazil [reziller] düşmüş?'

1) *Lisan ı Sıdk: a)* 'Dünyada Kıyamet'e kadar eseri, izi bâki kalacak güzel bir nâm!'b) 'Zürriyetim içinde benim asıl dinimi yenileyecek, benim gibi sıdk ile *Tevhîd*'e davet edecek bir sâdık!'Bu sâdık Hz. Muhammed'dir. (V/3631 ve bkz.Tevbe/113-114, an:4-5, Mümtehine/4-5)

2) Bkz. Saffat/83-87, an:1

3) Krş. Yusuf/73, an:1

4) "Şu okunan İbrahim kıssasında ibret ve öğüt alınacak, ders edinilecek büyük bir delil var!"(V/3631)

5) Bkz. Furkan/37, an:2

6) "Kardeşleri Nuh'u/onlarla aynı kavimden olan Nuh'u". (V/3633)

112-115 'Benim ne ilmim olabilir?' dedi; 'onlar ne yapıyorlarmış! Sizin şuurunuz olsa, [bilirdiniz ki] onların hesabı ancak rabbime aittir. Hem ben iman edenleri kovmaya memur değilim; ben ancak açık bir nezîrim [uyarıcıyım]!'

116 'And ederiz ki' dediler; 'eğer vazgeçmezsen yâ Nuh! Mutlak ve muhakkak recmedilenlerden olacaksın [katledileceksin]!'

117-118. Yârab!' dedi; 'anlaşıldı ki kavmim beni tekzîb ettiler. Artık benimle onların arasını nasıl ayırd edeceksen et de bana ve beraberimdeki mü'minlere necât ver [bizi kurtar]!'

119-120. Bunun üzerine biz de onu ve beraberindekileri o dolu gemide necâta çıkardık, sonra da arkasından kalanları garkettik [boğuverdik].

121-122. Şüphesiz bunda mutlak bir ayet var; öyle iken ekserisi mü'min olmadı ve şüphesiz ki rabbin, O öyle azîz, öyle rahîm!

123-135. Âd, gönderilen rasûlleri tekzîb etti. O vakit ki kardeşleri Hûd onlara demişti: 'Siz Allah'tan korkmaz mısınız? Haberiniz olsun ki ben size gönderilmiş bir rasûlüm, emînim. Gelin Allah'tan korkun ve bana itaat edin! Buna karşı ben sizden bir ecir [ücret] de istemiyorum, benim ecrim ancak rabb'ul- âlemîn'e aittir! Siz her tepeye bir alâmet [koca köşkler veya oyun yerleri] bina eder, eğlenir misiniz? Birtakım masnuât da ediniyorsunuz ki sanki muhalled [ebediyyen] kalacaksınız! Hem tuttuğunuz vahit merhametsiz, cebbarcasına [zorbaca] tutuyorsunuz. Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin! O Allah'tan korkun ki size o bildiğiniz şeylerle imdad [ihsân] buyurdu; en'âm [davarlar], oğullar, cennet gibi bağlar, bahçeler, menbâlar [pınarlar] ile size imdad buyurmakta... Cidden ben size büyük bir günün azabından korkuyorum'.

136. 'Sen' dediler; 'ha va'z [nasihat] etmişin, ha va'zedenlerden olmamışın, bizce müsavidir...'

1 "Şu okunan Nuh kıssasında ibret ve öğüt alınacak, ders edinilecek büyük bir delil var!" (Bkz. Şuarâ/103, an:2)
2 Krş. Furkan/37, an: 2
3 Bkz. Fâtiha/2, an: 3
4 Sanathaneler/atölyelerveya buralarda üretilen mâmul maddeler. (V/3635)

korkmaz mısınız? Haberiniz olsun ki ben size gönderilmiş bir rasûlüm, emînim. Gelin Allah'-tan korkun ve bana itaat edin! Buna karşı ben sizden bir ecir [ücret] istemiyorum, benim ecrim ancak rabb'ul-âlemîn'e aittir! Siz burada emn u eman ile bırakılacak mısınız; o cennetler, pınarlar, lâtif, tal'ı [tomurcuğu] sarkmış hurmalar, ekinler içinde; ki bir de dağlardan keyifli keyifli evler yontuyor-sunuz?! Gelin Allah'tan korkun da bana itaat eyleyin! İtaat etmeyin o kimselere ki yeryüzü-nü fesada verirler de ıslah etmezler!'

153-154. 'Sen' dediler; 'çok büyülenmişlerdensin. Sen bizim gibi bir beşerden başka nesin? Haydi bir ayet getir, eğer sâdıklardan isen!'

155-156. 'Ha' dedi; 'işte bir nâka! Ona bir şirb hakkı, size de malûm bir günün şirb hakkı! Sakın ona bir kötülükle ilişmeyin ki o yüzden sizi büyük bir günün azabı yakalar!'

137-140. ' .. Bu sırf eskilerin âdeti! Biz tâzib [azap] olunmayız' diye onu tekzîb ettiler de kendilerini helâk ediverdik! Şüphesiz bunda mutlak bir ayet var; öyle iken ekserisi mü'min olmadı ve şüphesiz ki rabbin, O öyle azîz, öyle rahîm!

141-152. Semûd gönderilen rasûlleri tekzîb etti. O vakit ki kardeşleri Sâlih onlara demişti: 'Allah'tan

157-159. Derken onu vurdular, fakat nâdim [pişman] oldular; çünkü kendilerini azap yakala-yıverdi. Şüphesiz bunda mutlak bir ayet var; öyle iken ekserisi mü'min olmadı ve şüphesiz rabbin, O öyle azîz, öyle rahîm!

---

1 "Şu okunan Hûd kıssasında ibret ve öğüt alınacak, ders edinilecek büyük bir delil var".
2 Krş. Furkan/37, an:2
3 Bkz. Fâtiha/2, an:3
4 "Peygamber olduğuna alâmet olacak bir mu'cize". (V/3636)
5 Krş. A'raf/73, an:4
6 *Şirb hakkı: -Fıkhî'ta* -içmek, hayvan ve tarla sulamak ve kullanmak için su almak hakkı demektir; sadece içmek için olana 'şefe hakkı' (dudak hakkı) denilir. (V/3637)
7 Krş. Şuâra/103, 121, 139, 174

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ ۝ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ
أَلَا تَتَّقُونَ ۝ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ
۝ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ
۝ أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ۝ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ
أَزْوَاجِكُمْ ۚ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ۝ قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ
لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ ۝ قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ ۝ رَبِّ
نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ ۝ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ۝ إِلَّا
عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ۝ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ۝ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ
مَطَرًا ۖ فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ۝ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝ كَذَّبَ
أَصْحَابُ لْئَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ ۝ إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ۝
إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ۝ وَمَا أَسْأَلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ أَوْفُوا الْكَيْلَ
وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ۝ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ۝
وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ۝

160-166. Lût kavmi gönderilen rasûlleri tekzîb etti. O vakit ki kardeşleri Lût onlara demişti: 'Siz Allah'tan korkmaz mısınız? Haberiniz olsun, ben size gönderilmiş bir rasûlüm, emînim. Gelin Allah'tan korkun da bana itaat edin! Buna karşı ben sizden bir ecir [ücret] de istemiyorum, benim ecrim ancak rabb'ul- âlemîn'e aittir! Âlemîn içinden erkeklere mi gidiyorsunuz, bırakıyorsunuz da sizin için yarattığı çiftleri? Doğrusu siz insanlıktan çıkmış bir kavimsiniz'.

167. 'And ederiz ki' dediler; vazgeçmezsen yâ Lût! Mutlak ve muhakkak çıkarılanlardan olacaksın!'

168-169. 'Ben' dedi; 'doğrusu sizin amelinize buğz edenlerdenim. Yârab! Beni ve ehlimi bunların amellerinin şûmundan halâs et!'

170-173. Biz de onu ve ehlini tamamen halâs ettik; ancak bir acûze [kocakarı] kaldı. Sonra geridekileri hep tedmîr [yerle bir] eyledik ve üzerlerine öyle bir yağmur yağdırdık ki ne fena idi o münzerîn yağmuru!

174-175. Şüphesiz bunda mutlak bir ayet var; öyle iken ekserisi mü'min olmadı ve şüphesiz ki rabbin, O öyle azîz, öyle rahîm!

176-183. Ashab-ı Eyke gönderilen rasûlleri tekzîb etti. O vakit ki Şuayb onlara demişti: 'Siz Allah'tan korkmaz mısınız? Haberiniz olsun, ben size gönderilmiş bir rasûlüm emînim. Gelin Allah'tan korkun ve bana itaat edin! Buna karşı sizden bir ecir [ücret] istemiyorum, benim ecrim ancak rabb'ul-âlemîn'e aittir! Ölçeği tam ölçün de hak yiyenlerden olmayın ve doğru terazi ile tartın! Halkın eşyalarını değerinden düşürmeyin ve yeryüzünü ihtilâlcilik[1] fesada vermeyin...'

---

1) Krş. Furkan/37, an:2
2) "...bunların amellerinin yol açacağı kötülüklerden kurtar!"
3) *Münzerin yağmuru:* Uyarıldıkları halde dinlemeyenlerin başına yağdırılan taşyağmuru. (V/3638)
4) "Şu okunan Lût kıssasında ibret ve öğüt alınacak, dersedinilecek büyük bir delil var".
5) Bkz. IIicr/78, an:4

184. '... O sizi ve sizden evvelki cibilleti [ümmetleri] yaratan Hâlık'tan korkun!'

185-187. 'Sen' dediler; 'muhakkak sihirlilerdensin. Sen bizim gibi bir beşerden başka nesin? Doğrusu biz seni her halde yalancılardan sanıyoruz. Üzerimize semadan bir kıt'ayı düşürüver, haydi sâdıklardan isen!'

188. 'Rabbim â'lemdir [daha iyi bilir]' dedi; 'yaptıklarınıza!'

189. Hasılı onu tekzîb ettiler, kendilerini de o zulle [gölgelik] gününün azabı alıverdi ki o cidden büyük bir günün azabı idi.

190-191. Şüphesiz bunda mutlak bir ayet var; öyle iken ekserisi mü'min olmadı ve şüphesiz ki rabbin, O öyle azîz, öyle rahîm!

192-195. Ve hakîkat bu (Kur'an), rabb'ul-âlemîn'in şüphesiz bir tenzîlidir; onu Ruh'ül-Emîn [Cebrail] indirdi senin kalbin üzerine -ki o münzîrlerden [uyarıcılardan] olasın- açık parlak bir arabî lisan ile!

196-197. Hem o şüphesiz evvelkilerin kitaplarında da var; onu Benî İsrail ulemasının bilmesi de onlara bir ayet (bir delil) değil mi?

198-200. Eğer onu Arapça bilmeyenlerin birine indirseydik de o kendilerine kıraat etseydi [okusaydı], yine iman etmeyeceklerdi. Biz onu mücrimlerin kalplerine öyle sokmuşuzdur.

201-203. İman etmezler ona, tâ o elîm [gayet acı] azabı görecekleri deme kadar ki geliversin de kendilerine ansızın, hiç farkında değillerken, desinler ki 'Acaba bize bir müsaade edilir mi?'

204. Ya şimdi azabımızı iviyorlar mı [hemen istiyorlar mı]?

205-206. Gördün â, artık onlara senelerce zevk ettirsek, sonra kendilerine edilen vaîd [tehdid] gelip çatarsa...

1) Bkz. Şuarâ/103,121,139,158,174
2) Bkz. Fâtiha/2, an: 3
3) Birden indirmeye *İnzâl*, parça parça birçok defalarda indirmeye *Tenzîl* denilir. (V/3561)
4) Bkz. Yusuf/1-2, an: 4

207. ... o yaşatıldıkları zevkin kendilerine hiç faydası olmayacaktır!

208-209. Mâmafîh biz hangi memleketi helâk ettikse, her halde onu inzar edenler olmuştur; ihtar edilmiştir ve biz zulmetmiş değilizdir!

210-212. Ve bunu şeytanlar indirmedi; bu onlara hem yaraşmaz, hem güçleri yetmez. Onlar [vahyi] işitmekten suret-i katiyyede azledilmişlerdir.

213-220. Binaenaleyh sakın Allah ile beraber diğer bir ilâha çağırma ki o tâzib [azap] edileceklerden olmayasın! Hem en yakın hısımlarını inzar et ve sana ittiba eden mü'minlere kanadını indir [kucak aç]! Bunun üzerine sana isyan ederlerse 'Ben sizin amelleriniz-den beriyim [mesûliyet kabul etmem]' de ve o azîz-rahîm'e mütevekkil ol! O ki görüyor kıyam ettiğin vakit seni ve secdekârlar içinde dolaşmanı; çünkü O öyle semî, öyle alîm'dir!

221-223. Haber vereyim mi size, şeytanlar kimin üzerine inerler? Vebâl yüklenici her bir sahtekâr üzerine inerler! Onlar kulak verirler ve ekseri yalan söylerler.

224-227. Şâirler, bunların arkasına da çapkınlar, sapkınlar düşer! Görmez misin bunlar her vâdide hayran olurlar? Hem de onlar yapmayacakları şeyleri söylerler! Ancak iman edip iyi ameller işleyenler ve Allah'ı çok zikredenler ve kendilerine zulmedildikten sonra öçlerini alanlar müstesna! Yarın bilecek o zulmedenler, hangi ınkılâba munkalib olacaklar [yuvarlanacaklar]!?

1) Bkz. Bakara/6, an:1
2) 'Kanat indirmek' tevazu ile merhamet ve şefkat mânâsına istiâredir. (V/3647)
3) "Hak ve hakîkat peşinde değil, sadece heva ve hevesleri peşinde giden, hep zevk ve eğlence arayan şaşkınlar ve azgınlaronların ardına düşerler". (V/3649)
4) Şâirler eğri-doğru, iyi ve kötü her konuya dalar, her vâdide otlar ve ifadede ne denli hayret ve şiddetli arzulara dalarsa o kadar etkili olacağından, her telden çalmak için iyi ve kötü her vâdide mest olmuşcasına dolaşırlar. (V/3649-3650)

27. Neml Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur. 93 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-5. *Tâ, Sîn.* Bunlar sana Kur'an'ın ve mübîn [gayet açık] bir kitab'ın ayetleri; birer hidayet ve müjde olmak üzere o mü'minlere ki namazı dürüst kılarlar ve zekâtı verirler, ahiret'e de onlar yakîn[1] edinirler; çünkü ahiret'e inanmayanların yaptıklarını kendilerine müzeyyen [süslü] göstermişizdir de onlar ilerisini görmezler, kalpleri körelmiştir! Bunlar o kimselerdir ki kendilerine azabın kötüsü vardır ve bunlardır ki ahiret'te en çok hüsrana düşenlerdir!.

6. Ve emin olki sen bu Kur'an'a, ilmine nihayet olmayan bir Hakîm'in ledünnünden [tarafından] erdiriliyorsun!

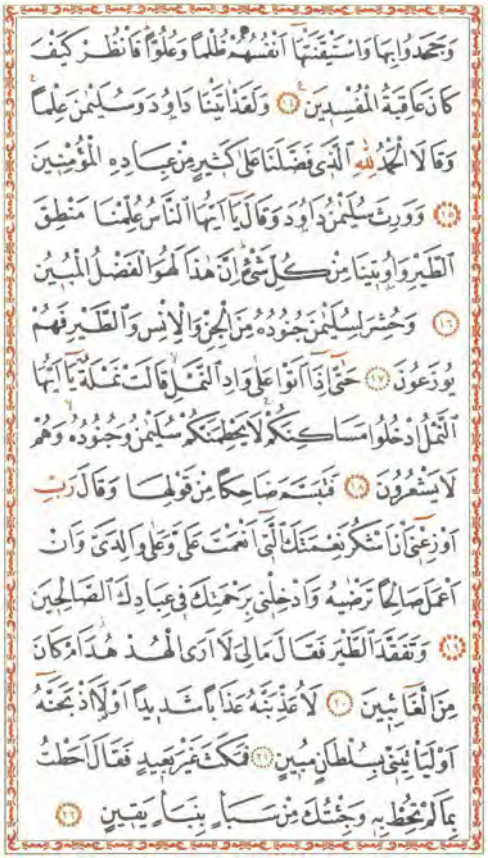
7. Hani bir vakit Musa, ehline demişti: 'Ben cidden bir ateş hissettim, ondan size bir haber getireceğim, yahut bir yalın şûle alıp geleceğim, gerek ki bir ocak yakar ısınırsınız!'

8-9. Derken vaktâ ki ona vardı, şöyle nidâ olundu: 'Haberin olsun, mübarek kılınmıştır bu ateşteki kimse ve bunun havalisindekiler ve sübhândır o âlemlerin rabbi Allah! Yâ Musa! Hakîkat bu, benim o azîz-hakîm Allah!'

10-12. Ve 'Bırak asanı!' Derken onu çevik bir yılan gibi ihtizaz ediyor [depreniyor] görüverince dönüp kaçtı ve arkasına bakmadı. 'Yâ Musa! Korkma; zira benim [ben Allah]! Korkmaz yanımda, rasûl olanlar! Ancak zulmeden, sonra da kötülüğün arkasından güzelliğe tebdîl eyleyen [tevbekâr olan] başka; ona da ben gafûr-rahîm' im! Bir de elini koynuna sok; çıksın bembeyaz, hiçbir afetsiz, dokuz ayet içinde,[2] Firavun' a ve kavmine; çünkü onlar fâsık bir kavim oldular!'

13. Bu suretle ayetlerimiz hakîkati gözlerine sokarak vardığı vakit onlara, 'Bu apaçık bir sihir!' Dediler.

1) Bkz. Bakara/4. an: 9
2) Bkz. A'raf/133

14. Ve nefisleri yakîn hasıl ettiği halde mücerred [sırf] zulm u kibirden onlara cehudluk [onları inkâr] ettiler; fakat bak o müfsidlerin akibeti nasıl oldu?

15. Şânım hakkı için, Dâvud'a ve Süleyman'a bir ilim verdik, ikisi de 'Hamd o Allah'a ki' dediler; 'bizi mü'min kullarından bir çoğunun üzerine tafdîl buyurdu!'

16. Ve Süleyman Dâvud'a vâris olup 'Ey nâs [insanlar]!' dedi; 'bize mantık'ut-tayr (kuş dili) tâlim buyuruldu [öğretildi], hem bize her şeyden verildi. Şüphesiz ki bu her halde o fazl-ı mübîn [o açık lütûf ve ihsân]!'

17-18. Hem Süleyman'a cinn u ins ve tuyur [kuşlar]dan orduları toplandı, hep bunlar zabt u idare olunuyorlardı. Hatta *Karınca Deresi* üzerine vardıklarında bir karınca şöyle dedi: 'Ey karıncalar! Haydin meskenlerinize girin, Süleyman ve ordusu sizi farketmeyerek kırıp geçirmesin!'

19. O da bunun sözünden gülercesine tebessüm etti de 'Yârab!' dedi; 'beni nefsime zâbıt kıl ki bana ve valideynime [anama-babama] in'am [ihsân] buyurduğun nimetine şükredeyim ve razı olacağın iyi bir amel yapayım ve beni rahmetinle salih kulların miyanına [arasına] idhal buyur!'

20-21. Bir de kuşları teftiş etti de 'Bana' dedi; 'ne oluyor, Hüdhüd'ü görmüyorum, yoksa kayıplara mı karıştı? Elbette ona şiddetli bir azap ederim veya boynunu keserim, yahut da bana her halde [mazeretini beyan eden] açık, kuvvetli bir burhan [gerekçe] getirir!'

22. Derken bekledi, çok geçmeden geldi, 'Ben' dedi; 'senin ihata etmediğin birşey ihata eyledim ve sana Sebe'den sağlam [önemli] bir haber getirdim...'

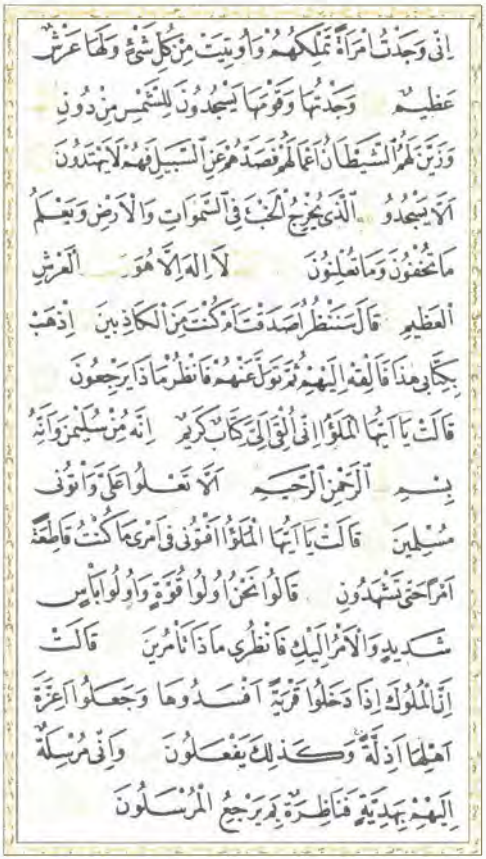
1) Bkz. Bakara/4, an: 9

2)"Hamd, yalnız o Allah'ındır ki fazlıyla bize mü'min kullarının birçoğundan fazla fazilet verdi!" (V/3663)

3) Biz *Mantık'ut Tayr* ibaresine meşhur olduğu üzere yalnız 'Kuş dili' demeyi yeterli görmeyip, Kur'an' ın lafzını muhafaza ederek 'Kuş mantıkı' demeyi tercih ediyoruz! (V/3666). Merhûm E. Hamdi Yazır' ın *Meâl* Metninde, *Tefsir* bölümündeyaptığı bu izahın aksine davranması calib-i dikkattir! [D.C]

4) Veya 'Uçar kuvvetleri'. (V/3669)

5)"Ben senin henüz varamadığın yere vardım, dolaştım, keşfiyatta bulundum. Sence tamam olmayan malumâtı etrafıyla kavradım!" (V/3670-3671)

إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِن كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ
عَظِيمٌ ۝ وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِن دُونِ
وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ
أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ
مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ۝ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ
الْعَظِيمِ ۝ قَالَ سَنَنظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ۝ اذْهَب
بِّكِتَابِي هَٰذَا فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ
قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَؤُا إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ ۝ إِنَّهُ مِن سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ۝ أَلَّا تَعْلُوا عَلَيَّ وَأْتُونِي
مُسْلِمِينَ ۝ قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَؤُا أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنتُ قَاطِعَةً
أَمْرًا حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ ۝ قَالُوا نَحْنُ أُولُو قُوَّةٍ وَأُولُو بَأْسٍ
شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ ۝ قَالَتْ
إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ
أَهْلِهَا أَذِلَّةً ۚ وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ۝ وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ
إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ

'...Çünkü ben bir kadın buldum, onlara meliklik [idarecilik] ediyor, kendisine her şeyden verilmiş, azametli bir tahtı da var. Onu ve kavmini buldum ki 'a değil, güneşe secde ediyorlar. Şeytan onlara amellerini yaldızlamış, bu suretle kendilerini yoldan sapıtmış da doğru gidemiyorlar; 'a secde etmemeleri için... O 'a ki göklerde ve yer'de gizliyi çıkarır ve neyi saklıyorlar, neyi açıklıyorlarsa bilir. ! Başka ilâh yok, ancak O! O azîm [yüce] arş'ın sahibi O!'

'Bakalım' dedi; 'sâdık mısın, yoksa yalancılardan mı oldun? Şu mektubumu götür, bırak onlara, sonra dön kendilerinden de bak ne neticeye varacaklar?'

Kadın 'Ey a'yan!' dedi; 'bana bir mektup bırakıldı, bana çok mühim ve şâyan-ı tekrim [saygıdeğer]! Süleyman'dan ve o Rahmân-Rahîm 'ın ismiyle! Şöyle ki; 'Bana karşı başkaldırmayın ve müslüman olarak gelin bana!'

'Ey a'yan!' dedi; 'bana emrimde bir fetva verin, sizin huzurunuz olmadan [sizden habersiz] ben hiçbir emri kestirmiş değilim'.

Dediler: 'Biz bir kuvvet sahibiyiz ve şiddetli harb ehliyiz; mâmafih emir sana aittir. Bak ne ferman buyurursun!'

'Doğrusu' dedi; 'mülûk [krallar] bir memlekete girdiler mi onu perişan ederler ve ahalisinin azîz olanlarını zelîl kılarlar; evet böyle yaparlar. Ben ise onlara hediye ile bir heyet göndereceğim de bakacağım, sefirler [elçiler] ne ile dönecekler?'

'Ey a'yan-ı millet a'yan-ı memleket!'Burada (mele) kelimesiyle halkın temsilcileri, bir danışma kurulu sözkonusu edilmiş olmaktadır ki merhûm E. Hamdi Yazır, mektup meselesinin bir meclise arzedildiğini ve -32. ayetin tefsiri münasebetiyle- o toplumda emir-komutaya müdahale derecesine ulaşmamış zâhirî bir meşrutiyet teâmülü/geleneği bulunduğunu ifade etmektedir. (V/3672-3676 ve krş. A'raf/109-110, an:1)

'Bu isimde' veya 'vereceğim emir hakkında'. (V/3675)

Bunun üzerine gönderilen [heyet], Süleyman'a vardığı vakit 'Siz' dedi; 'mal ile bana imdad [yardım] mı ediyorsunuz? Bakın h'ın bana verdiği, size verdiğinden daha iyi! Hayır! Siz hediyenize güveniyorsunuz. Dön onlara! Vallahi karşı gelemeyecekleri ordularla varırım da oradan kendilerini zilletler içinde horhakir oldukları halde çıkarırım!'

'Ey heyet!' dedi; 'kendileri teslim olarak bana gelmezden evvel, o kadının tahtını bana kim getirir?'

Cinden bir ifrit 'Ben' dedi: 'onu sana,sen makamından kalkmazdan evvel getiririm ve her halde ben buna karşı kuvvetli bir emînim!'

Nezdinde Kitab'dan bir ilim bulunan zat ise 'Ben' dedi; 'onu sana gözünü kırpmadan evvel getiririm!' Derken onu yanında duruyor görünce 'Bu min fazlından' dedi; 'beni imtihan için ki şükürmü edeceğim, yoksa küfran mı [nankörlük mü]? Her kim şükre-derse sırf kendi lehine eder, her kim de küfranda bulunursa şüphe yok ki m ganî'dir, kerîm'dir!'

'Ona' dedi; 'tahtını başkalaştırın, bakalım hakîkati tanıyacak mı, yoksa tanımazlardan mı olacak?'

Binaenaleyh geldiğinde 'Böyle mi senin tahtın?' Denildi. 'Sanki o! Mâmafih bize ondan önce ilim verildi, müslüman olduk!' Dedi.

Mukaddema [daha önce] 'tan başka taptığı şeyler, ona mâni olmuştu; çünkü kâfir bir kavimden idi.

'Köşke gir!' denildi ona; derken onu görünce derin bir su sandı ve paçalarından çemrendi. Süleyman 'O' dedi; mücellâ [cilalanmış, parlak] bir köşk, sırçadan [camdan]!'...

şer ve habâsette, deha ve şeytanlıkta ileri gitmiş, tuttuğunu deviren, kuvvetli, becerikli, ele avuca sığmaz bir kerata demektir. Aynı şekilde insan için de kullanıldığından ayette 'Cinden' olduğu açıklanmıştır, (V/3678-3679)

Bu zâtın kim olduğu hususunda çeşitli görüşler vardır. Bir görüşe göre bu zât Hz. Süleyman' ın kendisidir ve bu sözü 'e söylemiştir. Çünkü olmakla bilinen zât sadece Hz. Süleyman' dır. Diğer bir görüşe göre bu zât Hz. Süleyman' ın ashabından bir kimsedir ki veziri Âsaf b. Berhiya olduğu söylenir. (V/3679)

"Etekleri ıslanmasın diye toplandı, paçaları göründü". (V/3682)

Kadın 'Yârab!' dedi; 'hakîkaten ben evvel[ce] nefsime zulmetmişim, şimdi Süleyman'ın maiyetinde teslim oldum Allah'a, o rabb'ul-âlemin'e!'

45. Celâlim hakkı için, 'Allah'a ibadet edin!' diye Semûd'a da kardeşleri Salih'i göndermiştik; derken bunlar iki fırka oldular, çekişiyorlardı.

46. 'Ey benim kavmim!' dedi; 'niçin haseneden önce seyyieyi iviyorsunuz?[1] Ne olur Allah'a istiğfar etseniz, belki rahmetine nâil olursunuz!'

47. 'Biz, sen ve maiyetindekiler ile teşeüm ettik [sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık]!' dediler. 'Sizin dedi: 'Şeâmetinizin[2] sebebi Allah'a malûm! Doğrusu siz öyle bir kavimsiniz ki imtihan olunuyorsunuz'.

48. Şehirde dokuz çete[4] vardı, hep arz'da fesad yaparlar, salâha yaramazladı.

49-50. Allah'a yeminleşerek kavlettiler: "Andolsun, ona ve ehline bir gece baskını yapalım, sonra da velîsine yemin edelim, 'Biz onun helâkine şâhid olmadık!' diyelim! Şüphesiz sözümüz sözdür, sâdıkızdır!" dediler. Böyle bir mekir kurdular, halbuki haberleri yok biz de bir mekir kurmuştuk.

51.53. Şimdi bak mekirlerinin akibeti nasıl oldu? Kendileri[ni] ve kavimlerini toptan tedmîr [yerle bir] ediverdik! Daha [işte] evleri... çökmüş zulümleri yüzünden, bomboş! Şüphe yok bunda, ilim şânından olan bir kavim için ibret alacak bir ayet var! Halbuki iman edip korunur olanları necâta çıkardık [kurtardık].

54-55. Lût'a da risalet verdik,o vakit ki kavmine demişti: 'Siz gözünüz göre göre o fuhşu yapacaksınız ha? Sahi siz, kadınları bırakıp şehvet için mutlak erkeklere mi gideceksiniz? Doğrusu siz ne yaptığınızı bilmez bir kavimsiniz!'

1) Bkz. Bakara/2,an:3
2) 'Niçin iyilikten (rahmetten) önce hemen aceleyle kötülük (azap) istiyorsunuz'.
3) Bkz. A'raf/131-132,an:1-2
4) *Tis 'atü Rahı* zâhiren 'dokuz çete' demek ise de müfessirlerin çoğu bunu 'dokuz kişilik çete' diye yorumlamışlardır.(V/3685)
5) Bkz. Âlu İmran/54,an:2-3;A'raf/99,an:2

56. Buna kavminin cevabı sade şu olmuştu: 'Çıkarın şu Lût ailesini memleketinizden; çünkü onlar çok temizlik taslar kimseler!' demişlerdi.

57-58. Bunun üzerine onu ve ehlini necâta çıkardık [kurtardık] ancak karısını kalanlardan takdir etmiştik ve onların üzerlerine öyle bir yağmur yağdırmıştık ki ne kötüdür o münzerîn yağmuru!

59. De ki: 'Hamd Allah'a! Bir de selâm ıstıfa[2] buyurduğu kullarına!' Allah mı hayırlı, yoksa müşriklerin şirk koştukları mı?

60. Yoksa gökleri ve yeri yaratıp, sizin için semadan bir su indiren mi? Bir su ki indirip de onunla gözler-gönüller açan hadîkalar [bostanlar] bitirmekteyiz, siz onların bir ağacını bitiremezdiniz. Bir tanrı mı var Allah'la beraber? Hayır! Onlar sapkınlık ediyorlar.

61. Yoksa arz'ı bir karargâh kılıp aralarında ırmaklar akıtan ve onun için oturaklı dağlar yapıp iki deniz arasına bir hâciz [mânia koyan mı? Bir tanrı mı var Allah'la beraber? Hayır! Ekserisi ilim ehli değiller.

62. Yoksa sıkılan kendine duâ ettiği zaman ona icabet edip fenalığı açan ve sizi arz'ın halifeleri[5] kılan mı? Bir tanrı mı var Allah'la beraber? Siz pek az düşünüyorsunuz.

63. Yoksa o kara ve deniz karanlıklarında size yol gösteren ve rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci gönderen mi? Bir tanrı mı var Allah'la beraber? Yüksek, çok yüksek Allah onların şirk koştuklarından!

---

1) *Münzerin yağmuru:* İnzâr edildikleri halde dinlemeyenlerin başına yağdırılan taş yağmuru (Bkz. Şuarâ/173)

2) *Istıfa* kelimesi için bkz. Âlu İmran/33-34, an: 2

3) 'Yoksa o gökleri ve yeri yaratan ve şöyle şöyle yapan mı hayırlı, onların şirk koştukları mı?' *Meal* bu anlama göre yazılmak istenilmiştir. Gerçi bu meâlde atf-ı cümle mânâsı zâhir görünmezse de yine o mânâ anlaşılabilecektir: "*Yoksa*/yani Allah'ın kudret ve vahdaniyetiyle hayırlı oluşunu anlatan o kıssalar gibi naklî delillerin olmadığı farzedilsebile, aklen mâlum ve sabit değil midir ki O gökleri ve yeri yaratan..." (V/3689- 3690) Bu cümlenin vurgusu 64. ayete kadar izlenmelidir! [D.C]

4) "Allah'tan başka tapılacak, O'na şerik tutulacak bir tanrı daha bulunmasına imkân ve ihtimal mi var?" (V/3693)

5) *Arz'ın halifeleri:* a) 'Arz'da geçmişlerin yerlerine kalanlar', b) 'Arz'ın hükümdarları'. İkinci mânâ daha zâhirdir. Üstelik bu ayet bir *müjde* ifade ettiğine nazaran sigayı muhafaza ederek ibareyi şöyle tercüme etmek daha muvafıktır: 've siziarz'n halifeleri yapacak olan mı?' (V/3694-3695)

Yoksa halkı [mahlukâtı, kâinatı] ibtida [ilkin] yaratıp duran, sonra onu iâde edecek olan ve size gökten ve yerden rızık veren mi? Bir tanrı mı var Allah'la beraber? De ki: 'Haydin getirin burhanınızı [delilinizi] sâdıksanız!'

De ki: 'Göklerde ve yer'de Allah'tan başka kimse gaybı bilmez!' Onlar da ne zaman ba'solunacaklarını [diriltileceklerini] bilmezler.

Fakat ahiret hakkında ilimleri tevalî etmekte... Fakat onlar ondan bir şek içindedirler, daha doğrusu onlar ondan kördürler.

Ve o küfredenler şöyle dediler: 'Bir toprak olduğumuz vakit mi biz ve atalarımız, hakîkaten bizler mutlak çıkarılacak mıyız? Yemin ederiz ki bu bize de va'dolundu, bundan evvel atalarımıza da... Bu, eskilerin esâtirinden başka birşey değil!'

De ki: 'Hele arz'da bir gezinin de bakın mücrimlerin akibeti nasıl olmuş!?' ve onlara karşı mahzun olma, yaptıkları mekirlerden [hilekârlıklardan] bir darlığa da düşme!

Bir de 'Ne zaman bu va'd, gerçekiseniz?' Diyorlar.

De ki: 'Belki o ivdiğinizin [aceleyle istediğinizin] bir kısmı ensenize binmiş bulunuyor!'

Ve her halde rabbin insanlara karşı mutlak bir fazl [lütûfl sahibidir ve lâkin onların ekserisi şükretmezler. Halbuki sineleri ne gizliyor ve ne ilân ediyorlar n her halde hepsini biliyor; ve yerde, gökte hiçbir gâib yoktur ki açık bir kitab'da olmasın!

Haberiniz olsun ki bu Kur'an, Beni İsrail'e ihtilâf edip durdukları şeylerin ekserisini anlatır...

Veya "Fakat ilimleri ahiret'te arkalarından ard arda yetişmektedir". Bizce şu mânâ daha doğrudur: "Dirilmenin hangi saatte olacağını bilemezlerse de esas itibariyle ahiret'in olacağına dair kendilerine peygamberler vasıtasıyla ve vakıaların cereyanıyla ard ardına malûmât verilmekte, eshâb-ı ilimleri tekâmül etmektedir". (V/3696/3697)

Bkz. En'âm/25, an:3

Bir kısmı 'de başlarına geldi, geri kalanı, başlarına gelecek! (V/3699)

'Levh-i Mahfuz'da' veya ' h'ın ilminde'. (V/3699)

... ve hakîkat o doğruyu gösterir kat'î bir hidayet [rehberi] ve mü 'minler için mahz-ı rahmettir!

Elbette [1] n hükmüyle beynlerinde [aralarında] kazasını infaz buyuracaktır ve azîz'dir O, alîm'dir!

O halde Allah'a itimad et! Sen şüphesiz açık bir hak üzerindesin.

Şüphesiz sen ölülere işittiremezsin; arkalarına dönmüş kaçarlarken sağırlara da daveti işittiremezsin!

Sen o körleri dalâletlerinden hidayete erdirecek de değilsin! Sen ancak ayetlerimize iman edeceklere işittirirsin de onlar müslüman olur, selâmet bulurlar!

Söylenen başlarına geleceği vakit de onlar için arz'dan bir dâbbe çıkarırız, nâsın [insanların] ayetlerimize yakîn ile inanmaz idiklerini kendilerine söyler!

Ve her ümmetten ayetlerimizi tekzîb eden kimselerden bir fevc [bölük] yaparak mahşere sevkedeceğimiz gün, artık onlar hep inzibat altında tevkîf olunurlar.

Nihayet geldikleri vakit 'Siz benim ayetlerimi ilmen kavramadığınız halde tekzîb mi ettiniz, yoksa ne yapıyordunuz?' buyurur ve haksızlık ettikleri cihetle aleyhlerinde söz hak olur (söylenen başlarına gelir) de artık nutkları tutulur.

86. Görmediler mi biz içinde sükûn bulsunlar diye geceyi yaptık, göz açmak üzere de gündüzü? Elbette bunda iman edecek bir kavim için şüphesiz ayetler var!

Hele sûr üfürüleceği, üfürülüp de bütün göklerdeki kimseler, yerdeki kimseler, Allah'ın dilediği müstesna olmak üzere hepsi feza' ile [şiddetli bir korku ile sarsılıp] ürperdiği ve herbiri ona hor-hakir geldikleri gün ne müthiştir?

Bir de o dağları görür câmid [yerlerinde sabit] sanırsın, halbuki onlar bulut geçer gibi geçer. Herşeyi itkan eden Allah'ın sun'u! O şüphesiz habîr'dir ne yapıyorsanız!

[1] 'Aralarında'; yaniehl-i kitab'ın/yahudilerin ve hristiyanların arasında. 'Hükmüyle'; yani Kur'an'la... (V/3700)

[2] Metâ (Ölüler): Burada kastedilen hakkı duymayan kâfirlerdir. Hakkın ayetlerinden hiç etkilenmedikleri için duygusuzlukta ölülere benzetilmişlerdir. Nitekim derece derece sağırlar ve körler de öyledir. (V/3701)

[3] Bazıları bunu bir temsile hamletmişler, ölülerin kabirlerden mahşere çağırılışları halini bir orduyu harekete getirmek için boru çalınması haline benzetmek (teşbih) suretiyle [illegible] yapıldığına zâhib olmuşlardır. Çoğu müfessire göreyse Sûr, 'büyük boru' gibi bir şeydir ki üç defa üflenecektir. (V/3707-3708)

[4] "Herşeyi ilim ve hikmetiyle yerli yerinde sağlam ve muntazam yapan Allah'ın işi!" (V/3710)

مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ ﴿٨٩﴾
وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا
مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ ٱلْبَلْدَةِ ٱلَّذِى
حَرَّمَهَا وَلَهُۥ كُلُّ شَىْءٍ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾ وَأَنْ
أَتْلُوَا۟ ٱلْقُرْءَانَ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ وَمَن ضَلَّ
فَقُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿٩٢﴾ وَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ
ءَايَٰتِهِۦ فَتَعْرِفُونَهَا ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

سُورَةُ القَصَصِ مَكِّيَّةٌ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ نَتْلُوا۟ عَلَيْكَ مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ
بِٱلْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا
شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ وَيَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ ۚ
إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾ وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟
فِى ٱلْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾

89-90. Her kim hasene [bir iyilik/güzellik] ile gelirse, o vakit ona ondan daha hayırlısı var ve onlar o günkü feza'dan [şiddetli korkudan] emin kalı rlar; her kim de fenalıkla gelirse, artık yüzleri ateşte sürtülür; başka değil, sırf yaptığınız amellerin cezası [olarak]!

91-93. Ben sade emrolundum ki şu beldenin şânına hürmet veren, herşey de kendisinin olan rabbine ibadet edeyim! Hem emrolundum ki hâlis müslimînden [müslümanlardan] olayım ve Kur'an okuyayım!Bunun üzerine her kim hidayeti kabul ederse sırf kendi lehine eder, kim de sapagiderse de ki: 'Ben sade tehlikeyi haber verenlerdenim!' ve de ki: 'Hamdolsun Allah'a! O size ayetlerini gösterecek de onları tanıyacaksınız!' Ve rabbin ne yapacağınızdan gafil değil!

28. Kasas Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

88 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-2. *Tâ, Sin, Mim.* Bunlar sana ayetleri o mübîn kitab'ın!

3-4. Sana Musa ve Firavun kıssasından hakkıyla biraz okuyacağız iman edecek bir kavim için; çünkü Firavun o yerde başkaldırmış ve ahalisini fırka fırka edip arkasına takmıştı. Onlardan bir taifeyi ezmek istiyor, oğullarını boğazlatıyor ve kadınlarını hayata atıyordu. O cidden müfsidlerden idi.

5. Biz de istiyorduk ki o yer'de ezilmekte olanlara lûtfedelim, onları öncül imamlar yapalım, hem onları vârisler kılalım...

---

1) 'İfadesi güzel parlak kitab'ın'veya 'açık beyan edici kitab'ın' ki kastolunan Kur'an'dır. (V/3718)
2) *Tilavet* takip etmek, arkasına düşmektir; bilhassa Allah Teâla'nın indirdiği kitapları okumak (kıraat) veya içindeki emirleri ve yasaklamaları, teşvikleri ve uyarıları itiyad ile takip etmektir. (V/3718 -Rağıb el-Isfehanî'den-)
3) Bkz. Bakara/49, an: 3

6. ... ve arz'da onlara kuvvet ve müknet [iktidar] verelim de Firavun'a ve Hamân'a ve ordularına onlardan korktukları şeyi gösterelim!

7. O esnada Musa'nın anasına şu vahyi verdik: 'Onu emzir, derken aleyhinde bir korku hissettin mi o vakit onu deryaya [Nil'e] bırakıver! Hem korkma ve mahzun olma, biz muhakkak onu sana iade edeceğiz ve kendisini mürselînden [peygamberlerden] yapacağız!'

8. Bunun üzerine Âl-i Firavun onu lekît olarak [terkedilmiş bir halde/sahipsiz bularak] aldı, çünkü ileride kendilerine bir düşman, bir gam [keder] olacaktı. Doğrusu Firavun da, Hamân da, askerleri de hep cânilerdiler!

9. Firavun'un hatunu ise 'Bir göz bebeği bana ve sana! Bunu öldürmeyin; belki bize yarar, yahut evlat ediniriz!' dedi ve onlar farkında değillerdi.

10. Musa'nın anasının gönlü ise bomboş sabahı etti. Az daha onu açıverecekti, kalbine râbıta vermeseydik eğer, imanlılardan olsun diye!

11. Onun hemşiresine [kızkardeşine] 'İzini takip et de [ne olduğundan bir haber al]' demişti. O da uzaktan gözetti. Onlar [ise] farkında değillerdi.

12. Önceden ona emzikçileri haram etmiştik; bu vesile ile vardı da 'Sizin hesabınıza bunun bakımını deruhte edecek [üzerine alacak], hem ona hayırhahâne [samimiyet ve şefkat ile] bakacak bir ehl-i beyt [âile] buluvereyim mi size?' Dedi.

13. Bu suretle onu anasına iâde eyledik ki gözü aydın olsun da hüzünlenmesin ve bilsin ki Allah'ın va'di muhakkak haktır! velâkin çokları bilmezler!

1) Bkz. Bakara/49, an:1 vekrş. A'raf/109-110, an:1

2) *Lekît* kelimesinin *câmi avlusuna bırakılan çocuklar* için kullanılan bir tâbir olduğu nazar-ı dikkate alınırsa, merhûm E. Hamdi Yazır'ın vurgulamaya çalıştığı husus daha iyi anlaşılacaktır kanaatindeyiz. Krş. Yusuf/10. [D.C]

3) "Aklı sıfıra inmiş bir halde..." (V/3720)

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَٱسْتَوَىٰٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى
ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤﴾ وَدَخَلَ ٱلْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ
فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِۦ
فَٱسْتَغَٰثَهُ ٱلَّذِى مِن شِيعَتِهِۦ عَلَى ٱلَّذِى مِنْ عَدُوِّهِۦ فَوَكَزَهُۥ مُوسَىٰ
فَقَضَىٰ عَلَيْهِ ۖ قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۖ إِنَّهُۥ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ
﴿١٥﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى فَٱغْفِرْ لِى فَغَفَرَ لَهُۥٓ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ
ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ
﴿١٧﴾ فَأَصْبَحَ فِى ٱلْمَدِينَةِ خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا ٱلَّذِى ٱسْتَنصَرَهُۥ
بِٱلْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُۥ ۖ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰٓ إِنَّكَ لَغَوِىٌّ مُّبِينٌ
﴿١٨﴾ فَلَمَّآ أَنْ أَرَادَ أَن يَبْطِشَ بِٱلَّذِى هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا ۚ قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ أَتُرِيدُ
أَن تَقْتُلَنِى كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًۢا بِٱلْأَمْسِ ۖ إِن تُرِيدُ إِلَّآ أَن تَكُونَ
جَبَّارًا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ رَجُلٌ
مِّنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّ ٱلْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ
لِيَقْتُلُوكَ فَٱخْرُجْ إِنِّى لَكَ مِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢٠﴾ فَخَرَجَ مِنْهَا
خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ ۖ قَالَ رَبِّ نَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ

14. Vaktâ ki kıvamına erip dengini buldu; ona bir hâkimiyetle bir ilim verdik ve işte muhsinlere böyle mükâfat ederiz!

15. Bir de şehre girdi, ahalisinin bir gaflet demi idi. Derken orada iki adam buldu dövüşüyorlardı; biri şî'asından [kendi kavminden] biri de düşmanından... Binaenaleyh şî'asından olan, ondan düşmanından olana karşı istimdad etti [yardım istedi]. Musa da ona bir yumruk indirdi, işini bitiriverdi. 'Bu' dedi; 'Şeytan'ın işinden! O cidden şaşırtıcı belli bir düşman!'

16. 'Yâ Rabbi!' dedi; 'doğrusu ben nefsime yazık ettim, artık mağfiretinle benim suçumu ört!' O da mağfiret buyurdu. Hakîkat, O öyle gafûr, öyle rahîm'dir!

17. 'Yâ Rabbi!' dedi; 'bana olan bu in'amın [ihsânın] hakkı için, artık mücrimlere asla zahîr olmam [arka çıkmam]'.

18. Derken şehirde korku içinde sabahı etti; gözetiyordu, baktı ki dün kendisinden yardım isteyen ona yine feryad ediyor. Musa ona 'Besbelli sen bir yaramazsın!' dedi. Deyip de o ikisinin bir düşmanı olan herifi yakalayıvermek isteyince 'Yâ Musa!' dedi; 'dün bir adamı öldürdüğün gibi, beni de öldürmek mi istiyorsun? Ara düzelticilerden olmak istemeyip de yeryüzünde bir zorba mı olmak istiyorsun?'

20. Şehrin öte başından bir adam da koşarak geldi, 'Yâ Musa!' dedi; 'haberin olsun, heyet seni öldürmek için hakkında emri müzakere ediyorlar, hemen çık! Ben cidden senin hayır hahlarındanı[hayrını isteyenlerdenim]!'

21. Derhal oradan korku ile çıktı; gözetiyordu, dedi: 'Yâ rabbi! Kurtar beni bu zâlim kavimden!'

---

15. Şî'a kelimesinin diğer bir kullanımı için bkz. Saffat/83 ve ayrıca krş. En'âm, 159, an:1.

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ أَن يَهْدِيَنِي سَوَاءَ ٱلسَّبِيلِ
وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِّنَ ٱلنَّاسِ يَسْقُونَ
وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ ٱمْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا
لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يُصْدِرَ ٱلرِّعَآءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ
فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰٓ إِلَى ٱلظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَآ أَنزَلْتَ إِلَيَّ
مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ فَجَآءَتْهُ إِحْدَىٰهُمَا تَمْشِي عَلَى ٱسْتِحْيَآءٍ
قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا
جَآءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ ٱلْقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ
مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ قَالَتْ إِحْدَىٰهُمَا يَٰٓأَبَتِ ٱسْتَـْٔجِرْهُ
إِنَّ خَيْرَ مَنِ ٱسْتَـْٔجَرْتَ ٱلْقَوِيُّ ٱلْأَمِينُ قَالَ إِنِّيٓ أُرِيدُ
أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ٱبْنَتَيَّ هَٰتَيْنِ عَلَىٰٓ أَن تَأْجُرَنِي ثَمَٰنِيَ
حِجَجٍ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِندِكَ وَمَآ أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ
عَلَيْكَ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ
قَالَ ذَٰلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا ٱلْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا
عُدْوَٰنَ عَلَيَّ وَٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ

22-24 Vaktâ ki Medyen cihetine yöneldi, 'Ola ki Rabbim beni düz yola çıkara!' dedi ve vaktâ ki Medyen suyuna vardı, üzerinde bir küme insan buldu, suluyor-lar; ötelerinde de iki dişi ehli [iki kadın] buldu, sakınıp duruyorlar. 'Derdiniz nedir?' dedi. 'Biz, çobanlar çekip gitmeyince sulamayız ve bizim babamız büyük bir pirdir' dediler.

24. Bunun üzerine ikisine sulayı. verdi, sonra gölgeye çekildi de 'Yârabbi!' dedi; 'ben cidden bana indirdiğin hayırdan dolayı bir fakirim!

25. Derken o ikinin birisi bir edeb u haya üzere yürüyerek ona geldi, 'Babam seni davet ediyor, bize su çekiverdiğin ecrini [bize su çekivermenin karşılığını] sana ödemek için' dedi. Bunun üzerine varıp ona kıssayı anlatınca, 'Korkma' dedi; 'kurtuldun o kavimden, o zâlimlerden'

26 O ikinin biri 'Babacığım!' dedi; 'onu ecîr [ücretle çoban olarak] tut, çünkü tuttuğun ecîrlerin [ücretlilerin] en hayırlısı o kavî [güçlü], emin adam!'

27. Dedi: 'Haberin olsun ben şu iki kızımın birini sana nikah etmek istiyorum, sen bana sekiz sene ecîrlik [hizmet] etmek üzere ki eğer on'u [on seneyi] doldurursan, o da kendinden... Mâmafîh seni zorlamak istemiyorum, inşaallah beni salihînden bulacaksın!'

28. Dedi: 'O benimle senin aramızda iki müddetin herhangisini ödersem demek aleyhime husûmet yok ve Allah mukavelemiz üzerine vekîl!'

"Diğerleri sularken, bu ikisi hayvanlarını sakındırıp duruyorlar". (V/3724)

Buradaki mânâ vardır: a) 'Yarabbi! Her ne hayır indirirsen muhtacım!' b) 'Yarabbi! Hakkımda hayır olmak üzere başıma getirdiğin hâdiselerden dolayı bir fakir oldum, çok muhtacım!' (V/3725)

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِن جَانِبِ
الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُم
مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِّنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَلَمَّا
أَتَاهَا نُودِيَ مِن شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ
مِنَ الشَّجَرَةِ أَن يَا مُوسَىٰ إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٠﴾ وَأَنْ
أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ
يُعَقِّبْ يَا مُوسَىٰ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ ﴿٣١﴾
اسْلُكْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ وَاضْمُمْ
إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِن رَّبِّكَ
إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ
رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾
وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسِلْهُ مَعِيَ
رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾ قَالَ سَنَشُدُّ
عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ
إِلَيْكُمَا بِآيَاتِنَا أَنتُمَا وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ ﴿٣٥﴾

29. Vaktâ ki Musa artık eceli ödedi [süreyi doldurdu] ve ehliyle yola çıktı, Tûr canibinden [dağ tarafından] bir ateş hissetti, ehline 'Durun' dedi; 'ben bir ateş hissettim, ümit ederim ki size ondan bir haber getiririm veya o ateşten bir eksi [kor parçası], belki bir ocak yakar ısınırsınız'.

30. Derken ona varınca vâdinin sağ kıyısından o mübarek buk'ada [arazide] ağaçtan nidâ olundu, şöyle ki: 'Yâ Musa! Haberin olsun benim, ben Allah rabb'ul-âlemîn!'

31-32. Ve şöyle: 'Bırak âsanı!' Derken onu sanki bir cânn (bir çevik yılan) gibi ihtizaz ediyor [depreniyor] görünce öyle bir dönüp kaçtı ki arkasına bile bakmadı... 'Yâ Musa! Yüzünü dön ve korkma, çünkü sen âminîndensin [emniyette olanlardansın]. Elini koynuna sok, çıksın bembeyaz, bir âfetsiz ve heybetten cenahını kendine kavuştur! İşte bu ikisi sana iki burhan [delil] rabbinden Firavun'a ve cemiyetine! Çünkü onlar fâsık bir kavim oldular'.

33-34. Dedi: 'Yâ rabbî! Ben onlardan bir adam öldürdüm, korkarım [onlar da] beni hemen öldürürler. Biraderim Harun ise lisanca benden fesahatlidir. Beni tasdik eder bir muavin olmak üzere maiyetimde ona da risalet ver! Doğrusu ben, beni tekzîb ederler diye korkarım'.

35. Buyurdu ki: 'Biraderinle pazuna kuvvet vereceğiz ve sizin için bir saltanat kuracağız da size erişemeyecekler. Ayetlerimiz hakkı için siz ve size tâbi olanlar galip geleceksiniz!'

---

1) Bkz. Fâtiha/2, an:3

2) Burada iki mânâ vardır: a) 'Bu makamda mehâbetten/heybetten korkup kaçma da kollarını kavuşturup emre âmâdedur!'b) 'Herhangi bir korku vaziyetinde de kaçma, etrafını derle topla, cesaretli ol!'(V/3732/3733)

3) *Cemiyet* (ملأ) kelimesi için bkz. A'raf/109-110, an:1 ve krş. Bakara/49, an:1

4)"Mu'cizelerimiz, bilhassa o iki mu'cize sayesinde..." (V/3733)

36. Vaktâ ki Musa bunun üzerine açık açık ayetlerimizle onlara vardı. 'Bu' dediler; 'sırf uydurma bir sihir! Biz bunu [bu sihri veya davayı] evvelki atalarımızda dahi işitmedik'.

37. Musa da 'Rabbim daha iyi bilir' dedi; 'tarafından hidayetle gelen kim ve yurdun akibeti kimin olur? Doğrusu bu, zâlimler felâh bulmaz!'

38. Firavun ise dedi ki: 'Ey millet! Ben sizin için benden başka bir tanrı bilmiyorum. Haydi benim için çamura ocağı yak da yâ Hâmân, bana bir kule yap; belki Musa'nın tanrısına muttali olurum. Mâmafih ben onu her halde yalancılardan sanıyorum'.

39. Hem de o ve askerleri yeryüzünde haksızlıkla kibirlenmek istediler ve zannettiler ki onlar bize iâde olunmayacaklar.

40. Biz de kendisini ve ordularını tuttuk da deryaya fırlatıverdik, şimdi bak o zâlimlerin akibeti nasıl oldu?

41-42. Biz onları öyle başkumandanlar yaptık ki ateşe davet ederler ve kıyamet günü yardım olunmazlar.Hem kendilerine bu dünyada arkalarından bir lânet yağdırmaktayız, hem de kıyamet günü bunlar pek menfurlardandırlar [sevimsiz iğrenç kimselerdendir]!

43. Celâlim hakkı için, biz Musa'ya o Kitab'ı kurûn-ı ûlâ'yı[1] ihlâk [helâk] ettiğimizden sonra nâsın [insanların] vicdanlarını tenvîr edecek [aydınlatacak] basîretler ve bir hidayet ve rahmet olmak üzere verdik, gerek ki tezekkür edeler!

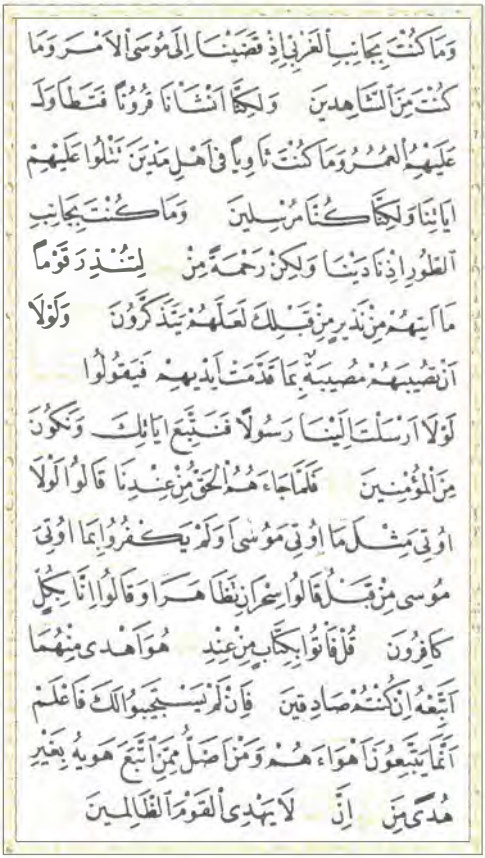
---

1) Bu ibareyi farklı mânâlarda anlamak ihtimali vardır: a) 'Eskiden bilinmeyen yeni icad olmuş bir sihir', b) 'Hiç aslı esası olmayıp sırf gözboyama kabilinden olan bir sihir', c) 'Allah'a iftira edilen bir sihir, şimdiye kadar içimizde görülmediği gibi'. (V/3733)

2) Bkz. Mü'min/36-37, an:1

3) Bkz. Tâhâ/51, an:1

4) Bkz. Kasas/46, an:1

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا
كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ وَلَٰكِنَّا أَنْشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ
عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُو عَلَيْهِمْ
آيَاتِنَا وَلَٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ
الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَٰكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا
مَا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ وَلَوْلَا
أَنْ تُصِيبَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا
لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ وَنَكُونَ
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا
أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَىٰ أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ
مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُلٍّ
كَافِرُونَ قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا
أَتَّبِعْهُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ
أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ
هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

Sen ise Musa'ya o emri kaza ettiğimiz sıra canib-i garbîde [o dağın batı yakasında] değildin, o şahidlerden de değildin ve lâkin biz birçok karnlar [kavimler, ümmetler] inşa eyledik de onların üzerlerine ömür uzadı. Sen Medyen ahalisi içinde ikamet ederek ayetlerimizi onlardan okuyup öğrenmedin de ve lâkin biz olduk risalet verip gönderen! Hem biz o nidâyı yaptığımız vakit sen Tûr'un canibinde de [yanında da] değildin ve lâkin nden bir rahmet olarak gönderildin kisenden evvel kendilerine bir nezîr [uyarıcı] gelmemiş olan bir kavmi inzar edesin, gerek ki tezekkür edeler!

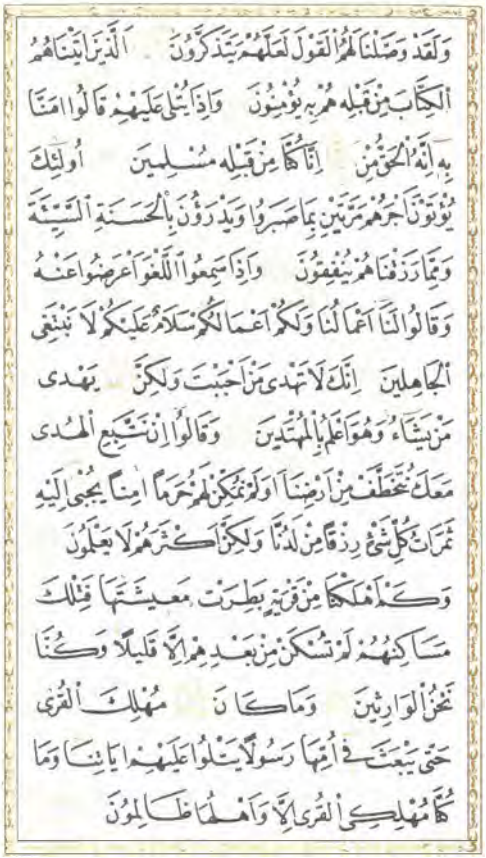
Ellerinin takdim eylediği günahlar yüzünden başlarına birer musibet gelip de o vakit ' ! Bize bir rasûl gö nderseydin de ayetlerine uyup mü'minlerden olsaktı ya' diyecek olmasalardı!

Fakat şimdi onlara tarafımızdan hak [Kur'an] gelince 'Musâ'ya verilen gibi verilse ya!' dediler. Ya bundan evvel Musâ'ya verilene küfretmediler mi? 'İki sihir tezâhür etti' dediler ve 'Biz hiç birisine inanmayız' dediler.

De ki: 'O halde bu ikisinden [Tevrat ile Kur'an'dan] daha doğru bir kitab getirin tarafından da ben ona tâbi olayım, eğer sâdıksanız!'

Yine sana icabet etmek istemezlerse, artık bil ki onlar sırf kendi hevaları peşinde gidiyorlar. Halbuki 'tan bir doğru delil olmaksızın mücerred [sırf] kendi hevası peşinde giden kimselerden daha şaşkın kim olabilir? Muhakkak ki zâlimler gürûhunu muvaffak etmez.

"Nasihat dinleyip, akıllarını başlarına alırlar diye". (V/3742)
kelimesi için bkz. Bakara/98 an:1
'İki sihir birbirini destekledi' dediler de Tevrat'ı da, Kur'an'ı da cazibesiyle insanı kandıran ve fakat aslı olmayan bir sihir farzettiler. (V/3743)

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۝ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ ۝ وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا
بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ ۝ أُولَٰئِكَ
يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ
وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ۝ وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ
وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي
الْجَاهِلِينَ ۝ إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي
مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ۝ وَقَالُوا إِنْ نَتَّبِعِ الْهُدَىٰ
مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَا أَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجْبَىٰ إِلَيْهِ
ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ
وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا فَتِلْكَ
مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا
نَحْنُ الْوَارِثِينَ ۝ وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ
حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَمَا
كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ

Celâlim hakkı için, onlar hakkında sözü uladık da uladık ki iyi düşünsünler. Bundan evvel kendilerine kitap verdiklerimiz ona iman ediyorlar. Hem kendilerine tilâvet olunur olunmaz 'Biz' dediler; 'buna iman ettik. Bu şüphesiz hak, [illegible] mizden! Biz doğrusu evvelinden müslüman idik'.

İşte bunlar ecirlerine iki kere nâil kılınacaklar, çünkü şabretmişlerdir, hem de kötülüğü iyilikle defeyler ve kendilerine verdiğimiz rızıktan hayra sarf ederler ve lâğv [çirkin sözler] işittikleri zaman ondan yüzlerini çevirirler de 'Bize kendi amellerimiz, size de kendi amelleriniz! Selâmun aleykum [selâmetle], [illegible]h'a ısmarladık! Biz cahillik edenleri aramayız' derler.

Doğrusu sen sevdiğine hidayet veremezsin ve lâkin [illegible]h kimi dilerse hidayet verir ve hidayete erecekleri O daha iyi bilir.

Bir de 'Doğrusun amma biz o doğru yolu tutar seninle beraber olursak, derhal yerimizden yurdumuzdan olur, çarpılırız' dediler. Ya biz onlara dar'uleman bir haremi [emin bir beldeyi] mekân kılmadıkda mı? Ona ledünnümüzden [tarafımızdan] rızk olarak her şeyin semerâtı [ürünleri] toplanacak ve lâkin ekserisi bilmezler.Bunnunla beraber biz maişetiyle [kazançlarının çokluğuyla] şımarmış nice memleket helâk ettik. İşte meskenleri bir daha arkalarından meskûn olmadı, meğer ki pek az; ve hep biz vâris olduk!

Hem [illegible]n; memleketleri, ana noktasında kendilerine ayetlerimizi okur bir rasûl göndermedikçe helâk edici değildir, hem de biz o memleketleri hep ahalisinin zulümleri halinde helâk etmişizdir.

"Kur'an ayetlerini birbiri ardınca göndermeye devam ettik..." (V/3746)
Kasas/3, an:2
"Oralarda kimse bir daha oturmadı/yaşamadı".

وَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَيْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتُهَا ۚ وَمَا
عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَفَمَن وَعَدْنَٰهُ وَعْدًا
حَسَنًا فَهُوَ لَٰقِيهِ كَمَن مَّتَّعْنَٰهُ مَتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ثُمَّ
هُوَ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ
ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ رَبَّنَا
هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَغْوَيْنَآ أَغْوَيْنَٰهُمْ كَمَا غَوَيْنَا ۖ تَبَرَّأْنَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كَانُوٓا
إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾ وَقِيلَ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ
يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۚ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾
وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَآ أَجَبْتُمُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ
ٱلْأَنۢبَآءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿٦٦﴾ فَأَمَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ
وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَعَسَىٰٓ أَن يَكُونَ مِنَ ٱلْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾ وَرَبُّكَ يَخْلُقُ
مَا يَشَآءُ وَيَخْتَارُ ۗ مَا كَانَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ
عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾ وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا
يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ لَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلْأُولَىٰ
وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَلَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾

60. Hem size herhangi birşey verilmişse sırf dünya [alçak] hayat'ın geçici metaı ve zînetidir, Allah yanındaki ise hem daha hayırlı hem bekalıdır [süreklidir], artık akıl etmez misiniz?

61. Ya şimdi kendisine güzel bir va'd va'dettiğimiz ve binaenaleyh ona erecek olan kimse, hiç o kendisine dünya [alçak] hayat'ın geçici zevkini yaşattığımız, sonra kıyamet günü o ihzar[1] edilenlerden olacak kimse gibi olur mu?

62-63. Hele onlara haykırıp da 'Nerede o zu'mettiğiniz şeriklerim'[2] diyeceği gün, aleyhlerinde söz hak olmuş [söylenen başlarına gelmiş][3] olanlar şöyle demektedir: 'Ey bizim yegâne rabbimiz! Daha işte şunlar, o azdırdığımız kimseler! Biz onları kendi azdığı-mız gibi azdırdık, sana teberri [iltica] ettik, onlar bizlere tapmıyorlardı'.

64. Bir de 'Haydin yalvarın bakalım şeriklerinize' denilmiştir. Binaenaleyh yalvarmışlardır, fakat kendilerine icabet etmemişler ve azabı görmüşlerdir. Vaktiyle hakkı görselerdi ya!

65-67. Ve hele onlara haykırıp da 'Gönderilen peygamberlere ne cevap verdiniz?' diyeceği gün, artık o gün onlara bütün haberler kör olmuştur. O vakit onlar artık birbirlerine de soruşmazlar, amma tevbe ve iman edip salâh ile çalışan kimse, işte o felâh bulanlardan olmayı umabilir.

68. Rabbin dilediğini yaratır ve ihtiyar eyler [seçer], muhayyerlik [seçme hakkı] onların değil! Sübhân o Allah ve çok yüksek onların şirkinden!

69-70. Hem rabbin bilir onların sîneleri ne saklıyor ve ne ilân ediyorlar. Allah O! Başka tanrı yok, ancak O! Önünde sonunda hamd O'nun, hüküm O'nun, nihayet döndürülüp O'na götürüleceksiniz!

1) İhzar yakalanıp hakkın huzuruna getirilmek demektir. (V/3752)
2) 'Nerede o tanrı olduklarını iddia ederek bana ortak koştuklarınız?'
3) Krş. Neml/84-85
4) Bkz. Bakara/5, an:11; Mü'minûn/1, an:1

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ
مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِضِيَآءٍ ۖ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ
إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلنَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ
غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ وَمِن
رَّحْمَتِهِۦ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟
مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ
فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾ وَنَزَعْنَا
مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ فَعَلِمُوٓا۟
أَنَّ ٱلْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾ إِنَّ
قَٰرُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ مِنَ ٱلْكُنُوزِ
مَآ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ لَتَنُوٓأُ بِٱلْعُصْبَةِ أُو۟لِى ٱلْقُوَّةِ إِذْ قَالَ
لَهُۥ قَوْمُهُۥ لَا تَفْرَحْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾
وَٱبْتَغِ فِيمَآ ءَاتَىٰكَ ٱللَّهُ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ ۖ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ
مِنَ ٱلدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِن كَمَآ أَحْسَنَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ
ٱلْفَسَادَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

71. De ki: 'Söyleyin bakayım, eğer Allah üzerinizde geceyi kıyamet gününe kadar sermedî [daim] kılarsa, size bir ziya [aydınlık/gündüz] getirecek Allah'ın gayrı tanrı kim? Hâlâ dinlemeyecek misiniz?'

72. De ki: 'Haber verin bakayım, eğer Allah üzerinizde gündüzü kıyamet gününe kadar sermedî [daim] kılarsa, size içinde dinleneceğiniz bir gece getirecek Allah'ın gayrı tanrı kim? Hâlâ görmeyecek misiniz?'

73. Rahmetinden O sizin için hem geceyi, hem gündüzü yaptı ki hem içinde dinlenesiniz ve hem çalışıp fazlından isteyesiniz de şükredesiniz.

74. Ve hele onlara haykırıp da 'Nerede o zu'mettiğiniz şeriklerim?'[1] diyeceği gün!

75. Hem her ümmetten birer şahid çıkardık da 'Haydin [getirin]burhanınızı[delilinizi]!' dedik mi o vakit hak, Allah'ın olduğunu bilmişler ve o uydurdukları şeyler kendilerinden kaybolup gitmişlerdir.

76-77. Hakîkaten Karûn, Musa'nın kavminden idi de onlara karşı bağy [azgınlık, şımarıklık] etmiş idi. Ona öyle hazineler vermiştik ki anahtarları cidden güçlü kuvvetli bir bölüğe ağır geliyordu; o vakit kavmi ona şöyle demişti: 'Güvenme, çünkü Allah güvenenleri sevmez ve Allah'ın sana bu vergisi içinde sen ahiret evini ara ve dünyadan nasibini unutma[2] da Allah'ın sana ihsân ettiği gibi ihsân et ve yeryüzünde fesad arama, çünkü Allah müfsidleri sevmez!'

1) Bkz. Kasas/62, an:2
2) 'Dünyadan nasib'i bazıları 'helâl dünya rızkı ve meşrû dünya zevki' diye anlamak istemişlerse de o geçici dünyanın kendisi demektir. Asıl dünyadan nasib ise 'Dünya ahiret'in tarlasıdır' sözü gereğince ahiret için dünyadan faydalanmaktır, ahiret'te kalacak ameldir; yoksa dünyadan nasib nihayet bir kefendir! (V/3755)

78. 'Ben ona sırf bendeki bir ilim sayesinde nâil oldum' dedi. Allah'ın ondan evvel o kurûn [nesiller] içinden kuvvetçe ondan daha şiddetli ve cemiyetçe daha kesretli nice kimseleri helâk etmiş olduğunu bilmiyor muydu? Mücrimler günahlarından suâl de olunmaz.

79. Derken zîneti içinde kavmine karşı huruc etti [kavminin karşısına çıktı], dünya [alçak] hayat'ı arzu edenler 'Ah' dediler; 'ne olurdu şu Karûn'a verilen gibi bizim de olsa! O cidden büyük bir bahtiyar!'

80. Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise 'Yazıklar olsun size' dediler; 'Allah'ın sevabı, iman edip salâh ile çalışan kimseler için daha hayırlıdır, ona ise ancak sabredenler kavuşturulur'.

81. Derken biz onu, hem de sarayı ile yere geçiriverdik, o vakit Allah'a karşı yardımına gelecek taraftarları da olmadı, kendini kurtaracaklardan da değildi.

82. Dün onun mevkîini temenni edenler de bu sabah şöyle diyorlardı: 'Vay be, demek ki Allah rızkı kullarından dilediğine seriyor ve kısıyor, eğer Allah bize lûtfetmeseydi, bizi de batırmıştı. Ayy! Demek ki hakîkat bu, kâfirler felâh bulmayacak!'

83. O ahiret evi (son yurt), biz onu öyle kimselere veririz ki yeryüzünde ne bir kibir, ne de bir fesad istemezler ve o akibet korunan muttakîlerindir!

84. Her kim hasene ile gelirse, o vakit ona ondan daha hayırlısı var; her kim de seyyie [kötülük] ile gelirse, seyyiat yapanlar hep yaptıklarıyla cezalanırlar!

---

1) "Sırf ilmi ile olsa, *Kurûn-ı Ûlâ* içinde ondan daha kuvvetli ve daha zengin (Firavun gibi) kimseleri helâk etmiş olduğunu bilmiyor muydu?" (V/3755)
2) Bkz. Bakara/2'an: 3
3) "O takva ile sonunda Hakkın huzuruna varırsa..." (V/3758)
4) Kötülüğün cezası onun gibi kötülük olur, güzellik olmaz! (V/3758)

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ ۚ قُل رَّبِّي أَعْلَمُ مَن جَاءَ
بِالْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٨٥﴾ وَمَا كُنتَ تَرْجُو أَن يُلْقَىٰ إِلَيْكَ
الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِّلْكَافِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا
يَصُدُّنَّكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ ۖ وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ وَلَا
تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ ۘ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ
كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ ۚ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

سُورَةُ العنكبوت مكية وهي تسع وستون آية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ أَحَسِبَ النَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓا أَن يَقُولُوٓا آمَنَّا وَهُمْ
لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ
الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ﴿٣﴾ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ
السَّيِّئَاتِ أَن يَسْبِقُونَا ۚ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾ مَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ
اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٥﴾ وَمَن جَاهَدَ
فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾

5. Her halde sana o Kur'an'ı farz kılan seni muhakkak bir meâda kadar geri getirecektir. De ki: 'Rabbim daha iyi bilir hidayetle gelen kim, açık bir dalâl [şaşkınlık] içinde olan kim?'

86-88. Sen, sana kitab indirileceğini ümit eder değildin, fakat rabbinden bir rahmet! O halde sakın kâfirlere zahîr [yardımcı] olma ve sakın sana indirildikten sonra Allah'ın âyâtından [ayetlerinden] seni çevirmesinler, hemen rabbine davet et ve sakın müşriklerden olma, Allah'ın yanında diğer bir tanrıya daha çağırma! Başka tanrı yok, ancak O! O'nun vechinden [zâtından / O'ndan] başka herşey helâktedir, hüküm O'nun ve nihayet döndürülüp O'na götürülecek-siniz!

29 Ankebût Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

69 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Elif, Lâm, Mim.*

2-4. Sandı mı o insanlar 'Amenna' [Biz mü'miniz] demeleriyle bırakılacaklar da imtihan edilmeyecekler? Şânım hakkı için, biz onlardan evvelkileri ne fitnelerle imtihan ettik! Yine Allah elbette sadakat edenleri bilecek ve elbette yalancıları bilecek! Yoksa sandı mı o kötülükleri yapanlar bizden savuşacaklar? Ne fena hükmediyorlar!

5. Her kim Allah'a ermek arzu ederse, elbette Allah'ın tayin ettiği ecel [vâde] muhakkak gelecektir ve O işitir-bilir.

6. Mücâhede eden, sırf kendi hesabına mücâhede eder; çünkü Allah ganî, âlemînden [herşeyden, herkesten] müstağnidir!

---

1) Bu ayet *Mekke*'den hicret sırasında *Cuhfe*'de nâzil olduğuna göre *Meâd* ile *mevt* ölüm, *Redd* ile de *Mekke*'ye iâde kastolunmaktadır:"Ahret'e irtihal etmeden/ölmeden evvel seni bu çıktığın beldeye geri getirecek, Mekke'yi fethedecektir!" (V/3759)

2) *Dalâl* kelimesi için bkz. Yunus/32, an:3

7. Bununla beraber iman edip de salih salih ameller yapanların her halde taraflarından kötülüklerini keffartleriz [örteriz] ve elbette kendilerine yaptıkları amellerin daha güzelini veririz.

8. Hem insana valideyni [ana-babası] hakkında güzellik tavsiye ettik. Mâmafih sana, hakkında sence hiçbir ilim bulunmayan bir şeyi bana şirk koşasın diye uğraşırlarsa, o vakit onları dinleme! Dönümünüz banadır, ben o vakit size yaptıklarınızı haber veririm.

9. İman edip, salih salih ameller yapanlar ise, elbette onları salihîn [salihler] zümresi içine katacağız.

10. İnsanlar içinde kimi de vardır 'Allah'a iman ettik' der, sonra da Allah uğrunda bir eziyet edildi mi insanların mihnetini [eziyetini] Allah'ın azabı gibi tutar. Celâlim hakkı için, rabbinden bir nusret [galibiyet] gelirse 'Cidden biz sizinle beraberdik' diyeceklerinde şüphe yoktur ve Allah bütün âlemînin sînelerindekine a'lem [en iyi bilen] değil mi?

11. Ve elbette Allah iman etmiş olanları her halde bilecek ve elbet münafıkları da behemehal [muhakkak] bilecek!

12. Bir de küfredenler, o iman etmiş olanlara 'Bizim yolumuza uyun, günahlarınızı da yüklenelim' dediler. Halbuki onlar onların günahlarından hiçbir şey yüklenecek değiller ve elbette onlar katiyyen yalancılar!

13 Mâmafih kendi ağırlıklarını ve o ağırlıklarla beraber daha birçok ağırlıkları yüklenecekler, bu şüphesiz; ve her halde o ettikleri iftiralardan suâl olunacaklar, bu da şüphesiz!

14. Ve celâlim hakkı için, Nuh'u kavmine gönderdik de içlerinde elli yılı müstesna bin sene durdu; derken onları tufan yakalayıverdi, hep zulmediyorlardı.

---

1. "Başkalarını yoldan çıkarmaya günaha sokmaya çalışmalarının günahlarını ..." (V/3767)

2) Daha önce 'Şânım hakkı için, biz onlardan evvelkileri ne fitnelerle imtihan ettik' (Ankebût/3) buyurulduğu için burada onun birkaç misali gösterilecektir. Bu nedenle bu 'vav' harfi kasem (yemin) değil, oraya atıftır.(V/3768)

3) 'Bin seneden elli yıl eksik' denilip '950 sene' denilmemesinde muhataba sürenin uzunluğunu tahayyül ettirmek gayesi de vardır. Çünkü kıssadan maksud, Rasûlullah'ı teselli ve kâfirlerden gördüğü meşakkatlere karşı mücâhedesinde tesbittir. (V/3768)

15. Binnetice [sonunda] onu ve gemi arkadaşlarını necâta çıkardık [kurtardık] ve o gemiyi [veya bu hâdiseyi] âlemlere bir ayet kıldık.

16-18. İbrahim'i de...[1] Kavmine dediği vakit; 'Hep Allah'a ibadet edin ve O'na [sığınıp] korunun! Bu sizin için daha hayırlıdır eğer bilirseniz. Siz Allah'ı bırakıp da sade birtakım evsân'a [putlara] tapıyorsunuz ve yalan uyduruyorsunuz. Haberiniz olsun ki o sizin Allah'tan beride[2] mâbud diye taptıklarınız sizin için bir rızka mâlik olamazlar; onun için rızkı Allah yanında arayın ve O'na kulluk edip, O'na şükreyleyin, hep döndürülüp O'na götürüleceksiniz ve eğer tekzîb ederseniz, sizden evvel birtakım ümmetler de tekzîb etmişlerdi. Rasûl'ün vazifesi ise açık bir tebliğden ibarettir'.

19. Ya görmediler mi de Allah halkı [yaratışı] ibtida [ilkin] nasıl yapıyor? Sonra onu iâde de eder, şüphesiz bu Allah'a göre kolaydır.

20-21. De ki: 'Arz'da bir gezinin de bakın, halkı [yaratışı] ibtida [ilkin] nasıl yapmış, sonra da Allah neş'et-i uhra [son hayatı nasıl] inşa edecek!' Şüphesiz Allah her şeye kâdir, dilediğine azap eder, dilediğine de rahmet ve hep O'na çevrileceksiniz.

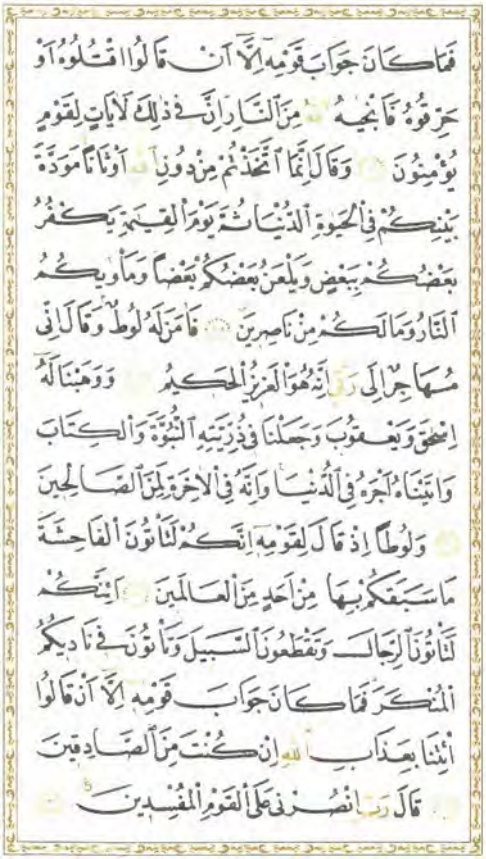
فَأَنجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٥﴾
وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ
لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ
أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ
لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ
وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تُكَذِّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ
أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾
أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى
اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ
ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَن يَشَاءُ وَإِلَيْهِ
تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ
وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ
يَئِسُوا مِن رَّحْمَتِي وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾

22. Siz de âciz bırakacak değilsiniz, size de ne yer'de, ne gökte Allah'tan başka ne bir velî, ne de bir nasîr yoktur!

23. Allah'ın âyâtına [ayetlerine] ve likâsına [O'nunla karşılaşacaklarına] inanmayanlar ise, hep onlar O'nun rahmetinden ümidi kesmiş olanlardır ve onlar için elîm [gayet acı] bir azap vardır.

---

1) Bkz. Kasas/14, an:2
2) Bkz. Zümer/3, an:1
3) Bu (19.) ayetten 23. Ayete kadar olan kısım Allah Teâlâ tarafından istînafen [ara bölüm olarak] sevk buyurulmuş kelam-ı ilâhîdir. Hz. İbrahim'e hitab olarak hikaye edilmesi ihtimali varsa da onun sözünün hikaye olunması sırasında Rasûlullah'a hitab olması zâhirdir. Nitekim onun için *fâsıla* (harfleri) değişmiştir. (V/3772)

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَن قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ
حَرِّقُوهُ فَأَنجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾ وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَّوَدَّةَ
بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ
بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ
النَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَآمَنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي
مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ
إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ
وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ
﴿٢٧﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ
مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ أَئِنَّكُمْ
لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ
الْمُنكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَن قَالُوا
ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٩﴾
قَالَ رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾

24 Onun için ona kavminin cevabı sade şu oldu: 'Öldürün onu veya yakın!' dediler. Allah da onu o ateşten kurtardı, elbette bunda iman edecek bir kavim için şüphesiz ayetler var!

25 Ve dedi ki: 'Siz sade dünya hayat'ta aranızda sevişmek için Allah'ı bırakıp birtakım evsân'a [putlara] tutulmuşsunuz amma sonra kıyamet günü bazınız bazınıza küfredecek ve bazınız bazınızı lânetleyecek! Varacağınız yer ateştir, sizin için yardımcılardan eser de yoktur!'

26 Bunun üzerine ona bir Lût iman etti; hem [İbrahim] 'Ben' dedi; 'rabbime bir muhacirim (hicret edeceğim)! Hakîkat bu, azîz O, hakîm O!

27 Ve biz ona İshak ile Yakub'u da ihsan ettik ve nübüvvet'i, kitab'ı zürriyetinde kıldık ve kendisine hem dünya'da ecrini [mükâfatını] verdik, hem de ahiret'te o şüphesiz salihînden!

Lût peygamberi de... Hani kavmine dediği vakit; 'Siz cidden o şenî [çirkin] fiili yapıyorsunuz ha! Sizden evvel âlemînden hiçbiri bu haltı etmedi. Cidden siz hâlâ erkeklere gidecek ve yolu kesecek ve meclisinizde edepsizlik yapıp duracak mısınız?' Buna kavminin cevabı ancak şöyle demeleri oldu: 'Haydi getir bize Allah'ın azabını, sâdıklardan isen!'

30 'Yâ Rab!' dedi; 'ortalığı fesada veren bu kavme karşı bana nusret ver [yardım et]!'

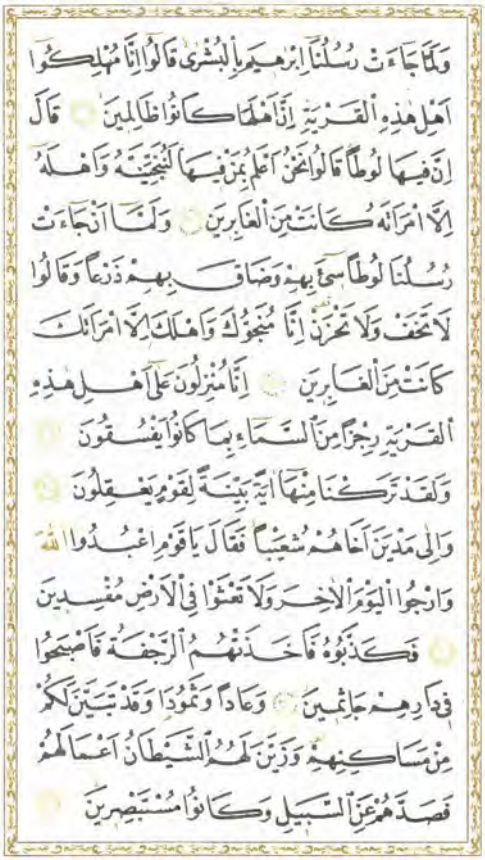
---

1 Bakara/86, an:4; Mülk/5, an:1

2 'Sırf dünya hayat'ta birbirinin hissiyatını okşayarak toplanıp sevişmek için...' veya 'Dünya hayat'ta sevdiklerinizin hayalini takip ederek ülfet etmek için...'; çünkü bu *putlar* bazı sevilen kimselerin bir hatırası olmak üzere etrafında toplanılmak için yapılmıştır. (V/3772)

3 'Ben rabbime bir muhacirim' sözü 'iman etti' fiiline mâtuf olarak Hz. Lut'a ait olması yakın görünürse de Hz. İbrahim'e ait olmak üzere yukarıdaki 'Ve dedi ki' ibaresine atfı anlam bakımından daha ahenkli, hem de Hz. İbrahim'in Rabbime gidiyorum, O bana yolunu gösterir!'(Saffat/99) şeklindeki sözüne mutabıktır. (V/3772) Kasas/14, an: 2

4 Kasas/14, an:2

وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوٓا۟ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟
أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ۝ قَالَ
إِنَّ فِيهَا لُوطًا ۚ قَالُوا۟ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا ۖ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ
إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ۝ وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ
رُسُلُنَا لُوطًا سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا۟
لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ ۖ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ
كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ۝ إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ
ٱلْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ
وَلَقَد تَّرَكْنَا مِنْهَآ ءَايَةًۢ بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ
وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ
وَٱرْجُوا۟ ٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ
فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟
فِى دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ ۝ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم
مِّن مَّسَٰكِنِهِمْ ۖ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ
فَصَدَّهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَكَانُوا۟ مُسْتَبْصِرِينَ

31. Ve vaktâ ki elçilerimiz İbrahim'e müjde ile vardılar, 'Haberin olsun' dediler; 'biz bu karyenin [memleketin] ahalisini ihlâk [helâk] edecekleriz; çünkü onun ahalisi hep zâlim oldular'.

32. 'Onda Lût var â!?' dedi. 'Biz' dediler; 'onda kim var idiğini pekâlâ biliriz, her halde onu ve ehlini kurtaracağız, ancak karısı ötekilerden oldu'.

33. Ve vaktâ ki elçilerimiz Lût'a çıkavardılar, onlar yüzünden fenalaştı ve haklarında eli kolu daraldı. Onlar da 'Korkma' dediler; 've keder etme, çünkü biz seni ve ehlini kurtaracağız, ancak karın ötekilerden oldu. Haberin olsun, bu karye [memleket] ahalisinin yapageldikleri fıskları yüzünden üzerlerine semadan bir feci azap indireceğiz'.

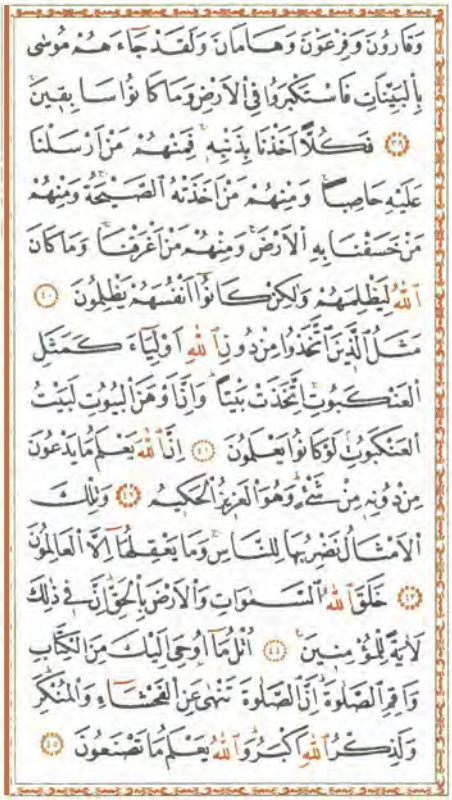
35. Ve celâlim hakkı için, Ondan bir ayet (bir nişane) bırakmışızdır ki taakkul [akl]edecek bir kavim için beyyine [açık bir delil] olsun!

36. Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı... Vardı, dedi ki: Ey kavmim! Allah'a ibadet edin de son gün'e ümit besleyin, müfsidlikle yeryüzünü berbad etmeyin!'

37. Buna karşı onu tekzîb ettiler, derken onları o recfe [şiddetli sarsıntı] tutuverdi de yurtlarında dizleri üstü çöke kaldılar.

38. Âd'a da, Semûd'a da [azabımızı göndermiştik] ki size bunlar meskenlerinden [harabelerinden] belli olmaktadır. Şeytan onlara amellerini tezyîn etişti [güzel göstermişti] de kendilerini yoldan çevirmişti, halbuki gözleri açık adamlar idiler.

Sözü edilen ... ya o kavmin başına gelenlerin hikayesidir veya onlardan kalan harabelerdir. (V/3774)
Bkz. Kasas/14, an: 2

وَقَٰرُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مُّوسَىٰ
بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا كَانُوا۟ سَٰبِقِينَ
۝ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنۢبِهِۦ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا
عَلَيْهِ حَاصِبًا ۚ وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ ٱلصَّيْحَةُ ۚ وَمِنْهُم
مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ ۚ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا ۚ وَمَا كَانَ
ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ۝
مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ
ٱلْعَنكَبُوتِ ۖ ٱتَّخَذَتْ بَيْتًا ۖ وَإِنَّ أَوْهَنَ ٱلْبُيُوتِ لَبَيْتُ
ٱلْعَنكَبُوتِ ۘ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ۝ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ
مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ۝ وَتِلْكَ
ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا يَعْقِلُهَآ إِلَّا ٱلْعَٰلِمُونَ
۝ خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ۝ ٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ
وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ ۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۗ
وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ۝

39. Karûn'a ve Firavun'a ve Hamân'a da... Celâlim hakkı için, onlara Musa beyyinelerle [açık delillerle] geldi de onlar o yerde kibirlenip kafa tuttular. Halbuki önüne geçecek değillerdi!

40. Hasılı herbirini günahıyla yakaladık, kiminin başına bir taş yağdıran gönderdik, kimini sayha alıverdi, kimini yere geçirdik, kimini de garkettik [boğuverdik]! Allah onlara zulmetmiyordu ve lâkin kendi nefislerine zulmediyorlardı.

41. Allah'tan başka velîlere tutunanların meseli örümcek meseli gibidir;[1] bir ev edinmiştir, fakat evlerin en çürüğü de şüphesiz örümcek evidir, eğer bilselerdi.

42. Her halde Allah biliyor ki onlar O'nun berisinden[2] nelere, ne gibi şeylere yalvarıyorlar. Halbuki azîz O'dur, hakîm O!

43. Hem bu meseller yok mu biz onları insanlar için darbediyoruz, mâmafih onlara âlimlerden[3] maadasının [başkasının] aklı ermez!

44. Allah o semavât u arz'ı (o yüksekleri ve aşağıyı) hak ile halketmiştir [yaratmıştır], elbette bunda mü'minler için bir ayet var!

45. Sana vahyolunan Kitab'ı güzel güzel oku ve namazı kıl, sahih namaz edepsizlikten[4] ve uygunsuzluktan nehyeder ve her halde Allah'ın zikri[5] en büyük iştir ve Allah her ne işlerseniz bilir.

---

1) "Allah'tan başkalarını, ihtiyaçlarına karşı yardım eder, yararları dokunur, işlerini görür, tehlikeden kurtarır diye *veli, sahib/dost, hâmi* edinerek *mâbud* edinenlerin mesel olacak halleri, örümceğin *mesel olmuş* hallerine benzer". Nitekim örümcek evinin çürüklüğü meşhur meseldir! (V/3777-3778)

2) Bkz. Zümer/3,an:1

3) "Bu misalleri niçin verildiğini soranlar bilsinlerki biz onları onları insanlar için veriyoruz, sırf hayvan değilde insan iseler anlarlar!"(V/3779)

4) "Allah'tan gayrısının fâni ve aciz, dolayısıyla O'ndan başkasına ibadetin bâtıl olduğunu bilenlerden..."(V/3779)

5) *Allah'ın zikri* :Allah'ı anmak, yani namaz en büyük iştir' veya 'Allah'ın [sizi]zikri/Allah teâlâ'nın sizi anması sizin O'nu anmanızdan daha büyüktür!'(V/3781 ve krş. Ra'd/27-28,an:5)

وَلَا تُجَٰدِلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ إِلَّا
ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ ۖ وَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْنَا
وَأُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمْ وَٰحِدٌ وَنَحْنُ لَهُۥ
مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ ۚ فَٱلَّذِينَ
ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ وَمِنْ هَٰٓؤُلَآءِ مَن يُؤْمِنُ بِهِۦ ۚ
وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنتَ
تَتْلُوا۟ مِن قَبْلِهِۦ مِن كِتَٰبٍ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَ إِذًا لَّٱرْتَابَ
ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟
ٱلْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالُوا۟
لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَٰتٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۖ قُلْ إِنَّمَا ٱلْـَٔايَٰتُ عِندَ
ٱللَّهِ ۖ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّآ أَنزَلْنَا
عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً
وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ
شَهِيدًا ۖ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
بِٱلْبَٰطِلِ وَكَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٥٢﴾

46. Ehl-i Kitab'a en güzel olan sûretten başkasıyla mücadele de etmeyin -ancak zulmedenler başka- ve deyin ki: 'Biz hem bize indirilene iman ettik, hem size indirilene ve bizim ilâhımızla sizin ilâhınız bir, şu kadar ki biz yalnız O'na müslimiz!'

47. İşte sana böyle kitab indirdik; onun için kendilerine kitab verdiklerimiz ona iman ederler, şunlardan [Araplardan] da ona iman eden var ve bizim ayetlerimizi ancak kâfirler inkâr eder!

48. Sen bundan evvel kitab okur değildin, hâlâ da elinle yazı yazmazsın; öyle olsaydı mubtiller şüphelenebilirlerdi.

49-50. Fakat o (Kur'an) kendilerine ilim verilmiş kimselerin sînelerinde parıldayan parlak ayetlerdir ve bizim ayetlerimizi ancak zâlimler inkâr eder. Nitekim 'Ona rabbinden ayetler [mu'cizeler] indirilse ya!' Dediler. De ki: 'O ayetler hep Allah'ın indindedir, ben ancak açık bir nezîrim [uyarıcıyım]!'

51. Yetişmedi mi daha onlara ki sana kitab indirdik, karşılarında okunup duruyor? Şüphesiz ki onda iman edecek bir kavim için muhakkak bir rahmet ve ilâhî bir ihtar var!

52. De ki: 'Benimle sizin aranızda şahid [olarak] Allah yeter! O, göklerde ve yer'de ne varsa bilir. Bâtıla iman edip de Allah'a küfredenler, işte onlardır hep hüsrana düşenler!'

---

1) Meselâ kabalığa incelikle, sertliğe yumuşaklık ile, öfkeye hazım/tahammül ile, gevezeliğe nasihat ile, şiddete vekar ile karşılık vererek... (V/3783)

2) *Mubtiller:* 'Bâtıl peşinde gidenler' veya 'ibtale bahane arayan o haksız kâfirler'. (V/3784)

3) "Allah tarafından birer alâmet, parlak mu'cizeler olduğu, ehl-i ilmin gönüllerinde ayan-beyan açık ve hiç şüpheye mahal vermeyecek vechile zâhirdir". (V/3785)

54 Bir de senden acele azap istiyorlar; eğer müsemma bir ecel [belirlenmiş bir süre] olmasaydı, o azap onlara muhakkak gelmişti; ve elbette o kendilerine gelecek, şuurları olmayarak ansızın gelecek!

55 Senden acele azap istiyorlar, halbuki cehennem kâfirleri kuşatıp duruyor.

56 O gün ki azap onları hem üstlerinden hem ayakları altından saracak da 'Tadın bakalım neler yapıyordunuz' buyuracak!

57 Ey benim iman eden kullarım! Haberiniz olsun benim arz'ım geniştir, o halde bana ibadet edin, o halde bana!

58 Her nefis ölümü tadacak, sonra döndürülüp bize getirileceksiniz ve iman edip salih salih ameller yapmış olanlar, elbette onları cennetin altlarından ırmaklar akan şehnişînlerine [yüksek köşklerine] yerleştireceğiz, o halde ki orada ebedî kalacaklar! Ne güzeldir ecri [mükâfatı] o iş görenlerin ki

59 sabretmişlerdir ve yalnız Rablerine dayanırlar!

60 Öyle ya, nice hayvanlar var rızkını taşıyamaz; Allah onlara da rızk veriyor, size de! O öyle semî, öyle alîm!

61 Celâlim hakkı için, sorsan onlara 'Kim o gökleri ve yeri yaratıp şems u kamer'i teshîr etmiş?' elbette şüphesiz 'Allah' derler. O halde nasıl çevriliyorlar?

62 Allah, kullarından dilediğine rızkı serer de, kısar da ona! Şüphesiz Allah herşeye alîm!

63 Celâlim hakkı için, yine sorsan onlara 'Kim o semadan peyderpey bir su indirip de arz'a ölümünden sonra onunla hayat vermekte?'; elbette şüphesiz 'Allah' diyecekler. 'Elhamdulillah' de! Fakat onların ekserisi aklı ermezlerdir.

---

11 emrolununca kimileri 'Geçimliğimiz olmayan bir memlekete nasıl gideriz?' demişlerdi. Bunun üzerine bu ayet nâzil oldu. (V/3791)

12 Zulm: bir şeyi zorla hizmete koşmak, itaat ettirmek, tâbi kılmaktır. (Bkz. Câsiye/13, an: 5)

13 Bkz. Fâtiha/2, an: 2

وَمَا هَٰذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ
لَهِيَ الْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا
اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾
لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾
أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ
أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ
مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ ۚ أَلَيْسَ
فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا
لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

سُورَةُ الرُّومِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُم مِّن بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾
فِي بِضْعِ سِنِينَ ۗ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِن قَبْلُ وَمِن بَعْدُ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ
الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾ بِنَصْرِ اللَّهِ ۚ يَنصُرُ مَن يَشَاءُ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

Bu dünya [alçak] hayat bir eğlence ve oyundan ibaret ve hakîkaten son yurt (dâr-ı ahiret) işte hâlis hayat o! Amma bilselerdi.

Baksana gemiye bindiklerinde dini 'a halîs kılarak O'na muhlisâne dua ederler de derken kendilerini karaya çıkardı mı derhal şirke koyulurlar ki kendilerine verdiğimiz nimete nankörlük etsinler ve hayattan zevk alsınlar diye! Fakat ileride bilirler.

Ya görmedilerde mi biz bir harem yapmışız emniyet içinde? Halbuki etraflarında nâs [insanlar] çarpılıp kapılıyor. Artık bâtıla inanıyorlar da 'ın nimetine küfran mı [nankörlük mü] ediyorlar?

'a karşı bir yalanı iftira eden, yahut hak kendine gelince yalan diyen kimseden daha zâlim kim olabilir? Cehennemde değil midir ancak kâfirlerin yeri?

. Bizim uğrumuzda mücâhede edenlere gelince, elbette biz onlara yollarımızı gösteririz ve şüphesiz ki her halde muhsinlerle beraberdir!

0. Rûm Suresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

60 Ayettir.

ahîm

Lam, Mîm

Rum[lar] mağlup oldu arz'ın yakınında! Mâmafih onlar bu mağlubiyetlerinin arkasından birkaç sene içinde muhakkak galebe edecekler. Önünde de sonunda da emir Allah'ın ve o gün mü'minler Allah'ın nusretiyle [yardımıyla] ferahlanacaklar. O kimi dilerse muzaffer kılar ve azîz O'dur, rahîm O!

; a) 'Mekke topraklarının (Arabistan'ın) en yakınında/Şam'da, b) 'Roma payitahtının en yakınında/Anadolu'da İstanbul civarında' demek olabilir ki ikisi de doğrudur. (VI/3797)
'Rumların İranlılara galip geleceği gün'. (VI/3798)

6-7. Allah'ın va'di bu! Allah va'dine hulfetmez [sözünden caymaz] ve lâkin nâsın [insanların] ekserisi bilmezler. Bir zâhir bilirler dünya hayat'tan, ahiret'ten ise hep gafildirler.

8. Nefislerinde bir düşünmedilerde mi Allah o gökleri ve yeri ve ikisinin arasındakileri başka değil, ancak hak sebep ve müsemma bir ecel [muayyen bir süre] ile halk buyurmuştur [yaratmıştır]?Bununla beraber doğrusu insanlardan bir çoğu rablerinin likâsına kâfirdirler [O'nunla karşılaşacaklarını inkâr ederler]!

9. Ya yeryüzünde gezip bir bakmadılarda mı nasıl olmuş akibeti kendilerinden evvelkilerin? Kuvvetçe kendilerinden daha şiddetli idiler, arz'ı aktarmışlar ve onu kendilerinin imarından ziyade imar [mâmur] etmişlerdi, peygamberleri de onlara beyyinat [açık deliller] ile gelmişlerdi. Demek Allah onlara zulmetmiyordu ve lâkin kendileri nefislerine zulmediyorlardı.

10. Sonra o fenalık yapanların akibeti en fenası oldu; çünkü Allah'ın ayetlerini tekzîb ettiler ve onlarla eğleniyorlardı.

11. Allah halkı [yaratışı] ilkin yapar, sonra da çevirir onu yeniden yapar, sonra hep döndürülüp O'na götürüleceksiniz!

12.[4] O saat [an] çattığı gün mücrimler her ümidi keserler. Kendilerine şeriklerinden şefaat edenler de bulunmaz, şeriklerine hep kâfir olmuşlardır. Hem o saat çattığı gün, o gün ayırdolurlar.

15. İmdi iman edip salih ameller yapmış olanlar... o vakit onlar bir ravzada neşelenirler.

---

1) Bkz. Bakara/86, an:4; Mülk/5, an:1

2) "Ekin ekmek veya su, maden çıkarmak için toprağın altına üstüne getirmişlerdi". (VI/3807)

3) "Allah'a karşı uydurup ortak (şirk) koştukları mâbudlarından..." (VI/3807)

4) *Ravza* esnasında sulu, yeşillikli güzel bostan demek olup, burada kastolunan Cennet ravzalarından bir ravzadır. (VI/3807)

16. Ayetlerimize ve ahiret likâsına [buluşmasına] yalan deyip de küfredenlere gelince, işte bunlar o vakit azap içinde ihzar olunurlar.

17-18. O halde tesbîh Allah'a o zaman ki akşam edersiniz ve o zaman ki sabah edersiniz. Hem hamd O'na göklerde vë yer'de ve ikindileyin ve o zaman ki öğle edersiniz.

19. O ölüden diri çıkarır, diriden ölü çıkarır ve toprağa ölümünden sonra hayat verir. Sizler de işte öyle çıkarılacaksınız.

20. Ve O'nun ayetlerindendir ki sizi bir topraktan yarattı; sonra da siz şimdi bir beşersiniz, intişar edip duruyorsunuz [çoğalıp yayılıyorsunuz].

21. Yine O'nun ayetlerindendir ki sizin için nefislerinizden zevceler yaratmış, kendilerine ısınırsınız diye ve aranızda bir sevgi ve bir esirgeme [merhamet] yapmış! Şüphesiz ki bunda düşünecek bir kavim için ayetler var!

22. Yine O'nun ayetlerindendir göklerin ve yerin yaratılışı ile dillerinizin ve benizlerinizin muhtelif [renklerinizin değişik] oluşu! Şüphesiz ki bunda âlimler için ayetler var!

23. Yine ayetlerindendir gecede, gündüzde uyumanız ve fazlından [lütfûndan] nasip aramanız! Şüphesiz ki bunda işitecek bir kavim için ayetler var!

24. Yine O'nun ayetlerindendir size hem korku ve hem tamâ [ümit] için şimşek gösteriyor ve semadan bir su indiriyor da onunla arz'a ölümden sonra hayat veriyor! Şüphesiz ki bunda akledecek bir kavim için ayetler var!

1) *İhzar* suçluyu yakalayıp, zorla mahkeme huzuruna getirmektir. (VI/3807 vekrş. Kasas/61 an:1)
2) 'Gıdadan canlı, yumurtadan civciv, nutfeden insan, câhilden âlim, kâfirden mü'min gibi ki uyuyandan uyanık da böyledir. (VI/3808)

25 Yine O'nun ayetlerindendir göğün ve yerin O'nun emriyle durması! Sonra sizi bir çağırış çağırdığı vakit arz'dan derhal siz çıkarsınız.

26-27. Hem göklerde ve yer'de kim varsa O'nun! Hepsi O'na divan durmaktadır. Hem odur O, halkı, [mahlukâtı, kâinatı] ilkin yaratan, sonra onu çevirip yeniden yapacak olan ki bu O'na daha kolaydır. Göklerde ve yer'de destân, en yüksek şan O'nun ve azîz O, hakîm O!

28.29 Size kendinizden bir temsil yaptı; hiç size kısmet ettiğimiz şeyde elleriniz altındaki milklerinizden [kölelerinizden] ortaklarınız bulunur da onlarla siz müsavi olur, kendilerinizi saydığınız gibi onları sayar mısınız? İşte akledecek bir kavim için ayetleri böyle ayırdediyoruz. Fakat zulmedenler hiçbir ilimsiz hevalarına uydular. Artık Allah'ın şaşırdığını [şaşırttığını] kim yola getirebilir? Onlara yardımcılardan eser de yoktur!

30 O halde yüzünü dine bir hanîf olarak tut; o Allah fıtratına ki insanları onun üzerine yaratmıştır! Allah yaratışına bedel bulunmaz, doğru/sâbit din odur ve lâkin nâsın [insanların] ekserisi bilmezler.

31-32. Başkasından geçerek hep O'na gönül verin ve O'na [sığınıp] korunun ve namaza devam edin de müşriklerden olmayın; onlardan ki dinlerini ayırıp, öbek öbek olmuşlardır, her hizib kendilerindekine güvenmektedir.

---

1 *Heva* nefsin şehvetle eğilim duymasıdır ki *hevâ* dahi tâbir olunur. Burada 'bigayri ilmin' (hiçbir ilimsiz) kaydından anlaşılmaktadır ki *heva* iki kısımdır. Birincisi ilme muvafık olan, biri de olmayandır. *Ilme muvafık olan heva*, hak nazarında fıtratın gayesine uygun olan eğilimlerdir. Zina ve sefeh (gayri meşrû ilişkiler) gibi eğilimler ise ilme muhalif sırf bir hevadır. *Heva* kelimesi çoğunlukla bu türden eğilimler için kullanılır. (VI/3820)

2 *Hanif* (hanef) dalâlden istikamete, çarpıklıktan doğruluğa yönelmektir. Bu nedenle *hanif* 'eğriliği bırakıp doğrusuna giden' demektir. Bu mefhumla örfte İbrahim milletine isim olmuştur ki başka dinlerden, bâtıl mâbudlardan çekinip, yalnız bir Allah'a yönelen muvahhid demektir. (VI/3822)

3 Bkz. En'âm/159, an:1 ve *Hizib* için bkz. Mâide/56, an:3, *Ihzab* için bkz. Ra'd/36, an:2

34. Bununla beraber insanlara bir [gam] keder dokunduğu vakit her şeyden geçerek rablerine yalvarır, dua ederler; sonra tarafından bir rahmet tattırıverdiği vakit de bakarsın onlardan bir kısmı tutar o rablerine şirk koşarlar ki kendilerine verdiğimiz nimete küfrân [nankörlük] etsinler. Haydi zevk edin bakalım, yarın bileceksiniz!

35. Yoksa biz onlara bir ferman indirmişiz de O'na şirk koşmalarını o mu söylüyor?

36. Bir de biz insanlara bir rahmet tattırdığımız vakit, ona güveniyorlar [şımarıyorlar] da ellerinin takdim ettiği bir sebeple başlarına bir fenalık gelirse her ümidi kesiveriyorlar.

37. Görmedilerde mi Allah dilediğine rızkı serer, hem de sıkar!? Şüphesiz bunda iman edecek bir kavim için ayetler vardır!

38. O halde yakınlığı olana da hakkını ver, miskine de [yoksulada], yolcuya da! Allah yüzünü murad edenler [rızasını arayanlar] için o daha hayırlıdır, felah bulanlar da işte onlardır!

39. Nâsın [insanların] mallarında nemalansın [artsın] diye verdiğiniz ribâ (fâiz) Allah yanında nemalanmaz [artmaz]; Allah yüzünü [rızasını] murad ederek verdiğiniz zekât ise, katlayanlar işte onlardır!

40. Allah odur ki sizi yarattı, sonra da size rızık verdi, sonra sizi öldürür, sonra sizi diriltir. Hiç sizin şeriklerinizden bunlardan birini yapacak var mı? Çok münezzeh ve çok yüksektir o Sübhân onların şirkinden!

41. İnsanların ellerinin kesbi ile karada ve denizde fesad meydan aldı; yaptıklarının bazısını kendilerine [bu dünyada] tattırmak için ki rücû etsinler [vazgeçsinler]!

---

1) Bkz. Bakara/5, an:11; Mü'minûn/1, an:1

2) *Ribâ* ile ilgili iki mânâ beyan edilmiştir. Bazıları *ribâ* ile *fâiz*'in kastedildiğini söylemişlerdir ki zâhir olan budur. Bazıları da *Ribâ* tâbirinin burada *mecaz* olup, kastedilenin ziyadesiyle karşılığı gözetilerek verilen fazla hediyeler, atiyeler olduğunu söylemişlerdir. (VI/3829 ve bkz. Bakara/275, an:1)

3) *"İnsanların bizzat işledikleri günahlar yüzünden;* fıtratın hilafına takip olunan şirk, ahlâksızlık, haksızlık, çeşitli hevalar, türlü ekollerle beşerî ihtirasların çarpışması sebebiyle..." (VI/3833)

42. De ki: 'Arz'da bir gezin de bakın bundan evvelkilerin akibeti nasıl olmuş? Onların ekserisi müşrikidiler'.

43. (Böyle) de de yüzünü o doğru ve sâbit dine tut, Allah'tan reddine hiç çare olmayan bir gün gelmezden evvel ki o gün hep ayırdolurlar.

44-45. Her kim küfrederse, küfrü kendi aleyhinedir, her kim de salâh ile çalışırsa sırf kendileri için döşemiş olurlar; çünkü iman edip de salih salih işler yapanlara fazlından mükâfat verecek; çünkü O, kâfirleri sevmez!

46. Ve O'nun ayetlerindendir müjdeciler halinde rüzgarlar göndermesi ki hem rahmetinden size tattırmak için, hem emriyle gemiler akmak için, hem arayıp fazlından kazanmanız için, hem gerek ki şükredesiniz diye!

47. Celâlim hakkı için, senden evvel birçok rasûlleri kavimlerine gönderdik de onlara beyyinelerle [açık delillerle] vardılar; onun üzerine cürüm [suç] işleyenlerden intikam aldık, mü'minlere ise nusret [yardım ve zafer] uhdemizde [üzerimizde] bir hak oldu.

48-49. Allah odur ki rüzgârları gönderir de bir bulut savururlar, derken onu semada nasıl dilerse öyle serer, parça parça da eder; derken yağmuru görürsün aralarından çıkar, derken onu kullarından kimlere diliyorsa döküverdi mi derhal yüzleri gülüverir; önce o kendilerine indirilmezden evvel ümidi kesmiş/ye'se düşmüş iseler de!

50. Şimdi bak Allah'ın rahmet-i asârına [rahmetinin alâmetlerine], arz'ı ölümünden sonra nasıl diriltiyor? Şüphe yok ki O her halde ölüleri diriltir, daha da her şeye kadîrdir O!

1) *Küfr* kelimesi için Bkz. Bakara/98, an:1

51-53. Celâlim hakkı için, bir rüzgâr göndersek de onu -o eserisararmış görseler, mutlak onun arkasından küfrana başlarlar. Çünkü sen ölülere işittiremezsin, O daveti sağırlara da işittiremezsin arkalarını dönmüş giderlerken! Körlerin de -şaşkınlıklarından [onları çıkaran]- yol göstericisi değilsin, ancak ayetlerimize iman edeceklere işittirirsin de onlar İslâm'a gelir, selâmeti bulurlar.

54. Allah o kâdir ki sizi bir zaaf'tan yaratmakta, sonra zaafın arkasından bir kuvvet yapmakta, sonra da kuvvetin arkasından bir zaaf ve bir saç aklığı yapmakta! Neyi dilerse halkediyor [yaratıyor]; O öyle alîm, öyle kadîr!

55. O gün ki Saat gelir, kıyamet kopar, mücrimler bir saatten [andan] fazla durmadıklarına yemin ederler. [Daha] evvel de böyle çevriliyorlardı.

56. Kendilerine ilim ve iman verilenler de demektedir ki; 'Alimallah, Allah'ın kitabınca ba's [dirilme] gününe kadar durdunuz. İşte bu ba's günü ve lâkin siz bilmezler gürûhu idiniz!'

57. Artık o gün o zulmedenlere mazeretleri fayda vermez ve dertlerinin çaresine bakılmaz!

58. Celâlim hakkı için, bu Kur'an'da her türlü meselden temsil getirdik! Yemin ederim ki sen onlara başka bir ayet de getirsen o küfredenler yine diyecekler ki 'Siz her halde mubtilsiniz!'

59. İlmin kadrini bilmeyenlerin kalplerini Allah öyle tab'eder [mühürler].

60. Şimdi sen sabret, çünkü Allah'ın va'di muhakkak haktır ve sakın îkanı [yakîni] olmayanlar seni hafifliğe sevk etmesinler!

1) Bkz. Neml/80, an: 2
2) Bkz. Ankebut/48, an: 2
3) Krş. Bakara/4, an: 9

31. Lokman Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur. 34 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahim

1-5. *Elif, Lâm, Mim.* Bunlar sana o hikmetli kitab'ın ayetleri; hidayet ve rahmet için o (güzellik yapan) Muhsinlere ki namazı kılarlar ve zekâtı verirler, ahiret'e de onlar yakîn edinirler: İşte bunlar rablerinden bir hidayet üzeredir ve işte bunlardır o felâh bulanlar!

6-7. Bayağı insanlardan kimi de vardır ki Allah yolundan bilmeyerek sapıtmak ve onu eğlence yerine tutmak için lâf eğlencesi satın alır -işte bunlara mühîn [alçaltıcı] bir azap vardır-; karşısında ayetlerimiz okunduğu vakit de kibirlenerek ensesini döner, sanki onları işitmemiş, sanki kulaklarında bir ağırlık varmış! Sen de onu elîm [gayet acı] bir azap ile müjdele!

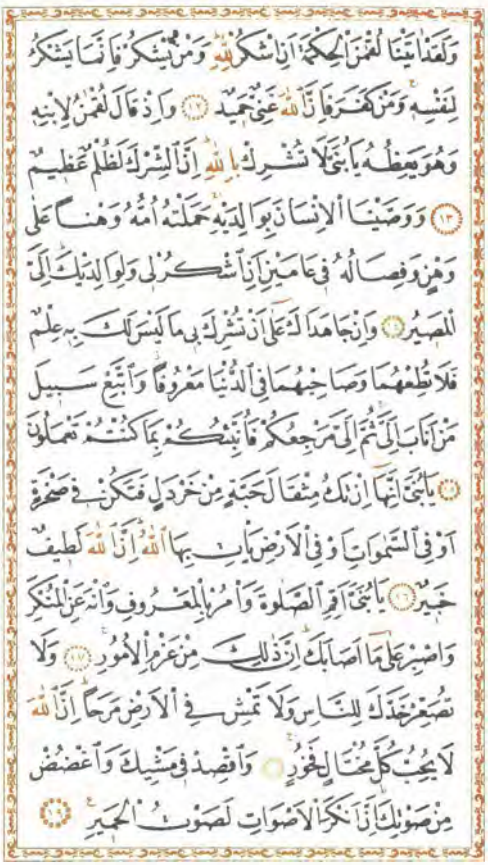
8-9. Fakat iman edip de iyi işler yapanlar; şüphesiz ki onlara naîm cennetleri var, içlerinde muhalled [ebedî] olmak üzere onlar! Hakkâ Allah'ın va'di bu; ve azîz O'dur, hakîm O!

10. Gökleri direksiz yarattı -onları görüyorsunuz-; arz'a da sizi çalkalar diye ağır baskılar bıraktı ve onda her bir hayvandan [canlıdan] üretti; hem gökten bir su indirdik de her hoş çeşitten yetiştirdik.

11. İşte bu Allah'ın yarattığı; haydi gösterin bana O'ndan berikiler ne yaratmış? Fakat o zâlimler apaçıkdalâl [şaşkınlık] içindeler!

---

1) 'Bu Kur'an'da indirildiği vechile amelde ihsân yapanlar'. (VI/3838)
2) Bkz. Bakara/4, an: 9
3) Bkz. Bakara/5, an:11; Mü'minûn/1, an:1
4) 'Saptırdığını hissettirmeden, yaptığı işin akibetini sezdirmeden'. (VI/3839)
5) *Lehv'el-Hadis* (laf eğlencesi): İnsanı oyalayan, işinden alıkoyan sözler, asılsız hikayeler, masallar, romanlar tarih kılıklı efsaneler, güldürü lakırdılar, gevezelikler, teğannîler (şarkılar) gibi eğleyici sesler. (VI/3838)
6) Bkz. Zümer/3, an:1
7) *Dalâl* kelimesi için bkz. Yunus/32, an: 3

12. Şânım hakkı için, Lokman'a hikmet verdik ki 'Şükret Allah'a!' diye ve her kim şükrederse kendi lehine eder, her kim de nankörlük ederse her halde Allah ganî'dir, hamîd'dir!

13. Hani Lokman da oğluna demişti, ona va'zediyordu [nasihat veriyordu]: 'Yavrum! Allah'a şirk koşma, çünkü şirk çok büyük bir zulümdür!'

14-15. Gerçi insana ebeveynini de [ana-babasını da] tavsiye ettik -anası onu zaaf zaaf üstüne taşıdı, süt kesimi de iki sene içinde- şükret diye bana ve anana-babana ki banadır geliş! Bununla beraber o ikisi de sana sence hakkında bir ilim olmayan hiçi bana şerik [ortak] koşturmaya uğraşırlarsa, o vakit onlara itaat etme ve kendilerine dünyada mâruf surette musâhabet eyle de [kendilerine yardımcı olup, ihtiyaçlarını karşıla da] bana yüz tutanın yolunu tut, sonra dönüp bana geleceksiniz de ben size yaptıklarınızı haber vereceğim!

16-19.'Yavrum! Haberin olsun ki yaptığın bir hardal danesi tartısı olsa da bir kaya içinde veya göklerde veya yerin dibinde gizlense Allah onu getirir mizanına koyar; çünkü Allah lâtiftir, habîr'dir! Yavrum! Namazı kıl, mârufu emr ve münkerden nehy ve başına gelene sabr et; çünkü bunlar azmolunacak işlerdendir. Hem nâsa [insanlara] avurdunu şişirme [böbürlenip kibirlenme] ve yeryüzünde çalımla yürüme; çünkü Allah övüngen kurulganın hiçbirini [övünen, kurulup kasılan hiç kimseyi] sevmez. Gidişinde mutedil ol, sesini pesten al; çünkü seslerin en beti [en çirkini] her halde eşekler[in] sesidir'.

1) Bu iki ayet (14-15) Lokman'ın nasihatini hikaye sırasında bu ara cümlesi olarak başlı başına bir kelâm-ı ilâhîdir. (VI/3844)

20. Görmediniz mi Allah zülcelâl sizin için gö klerdekini ve yerdekini müsahhar kılmış, üzerinize zâhiren ve bâtınen nimetlerini ifaza buyurmakta [yağdırmakta]?! Bununla beraber nâs [insanlar] içinde kimisi de var ki ne bir ilme, ne bir mürşide, ne de tenvîr eder [aydınlatıcı] bir kitaba istinad etmeksizin [dayanmaksızın] Allah hakkında mücadele ediyor.

21. Ve 'Allah'ın indirdiğine tâbi olun!' denildiği vakit kendilerine, 'Hayır! Biz atalarımızı neyin üzerinde bulduksa onun ardınca gideriz' diyorlar. Ya Şeytan onları saîr [çılgın ateş] azabına davet ediyor idiysede mi?

22. Halbuki her kim özü muhsin , olarak yüzünü tertemiz Allah'a tutarsa [sırf O'na yönelirse], o hakîkaten en sağlam kulpa yapışmıştır. Öyle ya, bütün işlerin akibeti Allah'a dayanır!

23. Kim de küfrederse artık onun küfrü seni mahzun etmesin! Onlar dönüp bize gelecekler, o vakit biz onlara bütün yaptıklarını haber vereceğiz. Her halde Allah bütün sînelerin künhünü bilir.

24. Biz onlara biraz zevk ettiririz de sonra kendilerini galîz [şiddetli] bir azaba muztarr kılarız [mahkûm ederiz].

25. Celâlim hakkı için, sorsan onlara 'O gökleri ve yeri kim yarattı?'; her halde elbet 'Allah' diyecekler. 'Elhamdulillah' de! Fakat pek çokları bilmezler.

26. Göklerde ve yer'de ne varsa Allah'ındır! Hakîkat, Allah öyle ganî, öyle hamîd'dir.

27. Eğer yerdeki ağaçlar hep kalem olsa, deniz de mürekkep, arkasından [da] yedi deniz, Allah'ın kelimâtı [kelâmı] tükenmez! Hakîkat Allah azîz-hakîm'dir.

28. Sizin yaratılmanız da, ba's olunmanız da [diriltilmeniz de] ancak tek bir nefis gibidir. Hakîkat, Allah semî'dir, basîr'dir.

1 Bkz. Ra'd/2, an: 2 ve *teshir* kelimesi için bkz. Câsiye/13, an: 5
2) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

29. Görmedin mi Allah geceyi gündüze sokuyor, gündüzü geceye sokuyor ve şems u kamer'i teshîr etmiş, hepsi müsemma bir ecele [belirli bir sona] doğru cereyan ediyor ve filvâki Allah bütün yaptıklarınıza habîrdir?!

30. Bu şundan; çünkü Allah, hakîkat hak O! O'ndan baş ka çağırdıklarınız hep bâtıl; ve hakîkat, Allah yegâne yüksek, yegâne büyük O!

31. Baksana -size âyetlerinden göstermek için- nimetiyle gemilerin denizde akışına! Şüphe yok ki bunda pek sabırlı ve çok şükürlü olanlar için birçok ayetler vardır!

32. Ve kara bulutlar gibi dalga sardığı vakit onları, dini Allah'a hâlis kılarak yalvarırlar, sonra karaya çıkardığı vakit içlerinden doğru giden de bulunur; ve bizim ayetlerimize ancak gaddar, nankör olanlar çıfıtlık eder.

33. Ey insanlar! Rabbinizden korkun ve bir günü sayın ki ata evladından [evladı adına] birşey ödeyemez; evlat [ise], o da atasından birşey ödeyecek değildir! Muhakkak Allah'ın va'di hak! O halde sakının dünya [alçak] hayat sizi aldatmasın ve sakının o mağrur sizi Allah'a güvendirmesin!

34. Her halde Allah, Saat'e [dair] ilim O'nun yanındadır ve yağmuru O yağdırır, rahimlerde ne var O bilir ve hiçbir nefis yarın ne kazanacağını bilmez, bir nefis hangi yerde öleceğini de bilmez! Şüphesiz ki Allah alîm'dir, habîr'dir.

---

1) Bkz. A'raf/54, an: 3; Ra'd/2, an: 2; Câsiye/13, an:5

2) *Hattâr:* gaddar, yani sözünde durmayıp, sürekli ahdini bozan. (VI/3852)

3) Bkz. Bakara/86, an:4; Mülk/5, an:1

32. Secde Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.30 âyettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Elif, Lâm, Mim.*

2. İndirilişi bu kitabın -şüphe yok bunda- rabb'ul-âlemîn'dendir!

3. Yoksa 'onu uydurdu' mu diyorlar? Hayır! Haktır o, rabbindendir, kendilerine senden önce gocundurucu peygamber gelmemiş olan bir kavmi gocundurasın diye, gerek ki hidayeti kabul edeler.

4. Allah O ki gökleri ve yeri ve aralarındakileri altı günde yaratmış, sonra arş üzerine istivâ buyurmuştur; sizin için O'ndan başka ne bir velî vardır, ne bir şefî [şefaatçi]!Artık düşünmez misiniz?

5. Semadan zemine (yukarıdan aşağıya) emri tedbîr eder, sonra da o ona urûc eyler [çıkar], bir günde ki miktarı sizin sayınızdan bin sene eder.

6-9. O'dur işte gaybı da şehadeti de bilen azîz-rahîm! O ki yarattığı her şeyi güzel yarattı ve insanı yaratmaya bir çamurdan başladı; sonra da bir sülâleden, bir hakir sudan neslini yaptı; sonra onu tesviye edip içine ruhundan nefh buyurdu [üfledi] ve sizin için o işitmeyi, o görmeleri ve gönülleri yaptı. Siz pek az şükrediyorsunuz.

10. Bir de 'Â! Arz'da kaybolduğumuzda mı, cidden biz mi muhakkak yeni bir hilkatte [yaratılış içerisinde] olacağız?' dediler. Fakat onlar rablerinin likâsını (huzuruna varacaklarını) inkâr eden kâfirlerdir.

11. De ki: 'Size müvekkel [vekil] kılınmış olan melek'ul-mevt [ölüm meleği] canınızı alacak, sonra döndürülüp rabbinize götürüleceksiniz'.

---

1) Bkz. Fâtiha/2, an:3

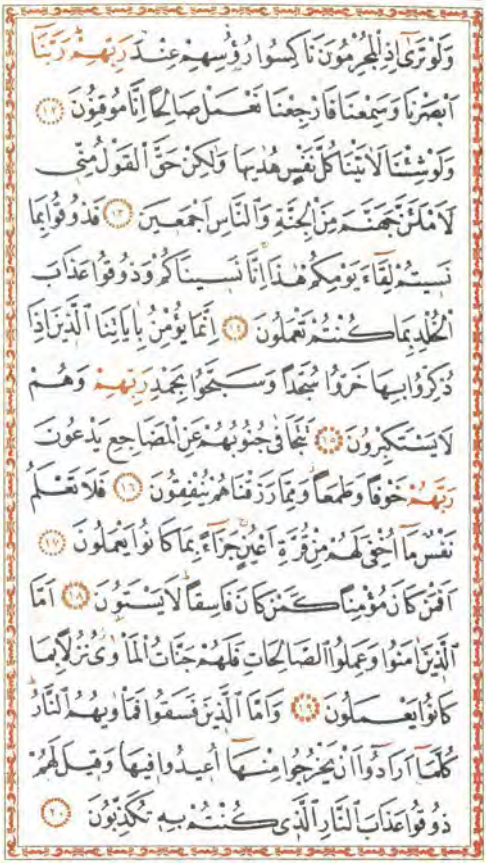
2) *Gocundurucu* (nezîr): Allah'ın azabını, başlarına gelecek tehlikeyi haberveren kimse, uyarıcı.

*) '... vemâ beynehuma' ibaresin'in karşılığı (ve aralarındaki) *Meâl* metninde atlanmış ve metne -paranteze alınmaksızın- tarafımızdan dahil edilmiştir. [D.C]

3) Bkz. Ra'd/2, an:1

4) *Tedbîr* bir işin arkasını görerek ona göre gereğini tayin etmektir. *Allah Teâlâ'nın tedbîri* ise hikmetine göre irade buyurmasıdır. (VI/3859)

5) Bu 'bir gün' sadece emrin bir günde çıkmasını anlatmaz: yani sadece *ya'ruc* fiiline taalluk etmez, bilakis *yudebbir* (tedbîr eder) ile *ya'ruc* (çıkar) fiillerinin ikisine de taalluk eder: 'O emrin inmesi-çıkması öyle bir günde, o kadar zamanda olur ki miktarı sizin saydıklarınızdan bin sene eder'. (VI/3859)

12. Görsen o vakit ki mücrimler rablerinin huzurunda başlarını eğmişler 'Rabbena! Gördük, dinledik. Şimdi bizi geri çevir, salih bir amel işleyelim; zira yakîn hasıl ettik' derlerken!

15. Eğer dilemiş olsaydık, her nefse hidayetini verirdik ve lâkin benden şu kavil [söz] hak oldu: 'Elbette ve elbette cehennemi dolduracağım bütün cinlerle insanlardan!'

14. "O halde tadın unuttuğunuz için bu gününüzün çatmasını - işte biz de sizi unuttuk- ve tadın huld [ebediyyet] azabını, yapıp durduğunuz işler yüzünden!"

15-16. Bizim ayetlerimize öyle kimseler iman ederler ki onlarla kendilerine nasihat verildiği vakit secdelere kapanırlar ve rablerine hamd ile tesbîh ederler de kibirlenmezler. Yanları yataklardan aralaşır [uzaklaşır], korku ve ümit içinde rablerine dua ederler ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan onlar hayra masraf yaparlar.

17. Şimdi kimse bilemez onlar için gizlenmiş olan gözler sürûrunu [sevincini], yaptıkları amellere mükâfat için!

18. Öyle ya, mü'min olan fasık olan gibi olur mu? Onlar müsavi olmazlar!

19-20. Evet, iman edip o salih amelleri işleyen kimselerin amellerine mukabil konukluk olarak kendilerine me'vâ cennetleri vardır. Amma fası klık etmiş olanların me'vâları [barınakları] ateştir. Ondan her çıkmak istedikçe onlar, içine iade olunurlar da kendilerine 'Haydi tadın o ateşin tekzîb edip durduğunuz azabını' denilir.

1) Bkz. Bakara/4, an:9
2) 'Unutmuş gibicehennemde bıraktık'. (VI/3862)

21. Şu da muhakkak ki onlara o en büyük azaptan beride [önce] o yakın azaptan da tattıracağız, gerek ki rücû edeler!

22. Rabbinin ayetleriyle nasihat edilip de sonra onlardan yüz çeviren kimseden daha zâlim de kim olabilir? Muhakkak ki mücrimlerden biz intikam alırız.

23-24. Şânım hakkı için, muhakkak ki vaktiyle Musa'ya kitab vermiştik -şimdi de sen O'nun likâsından şüpheye düşme- ve onu Beni İsrail için bir hidayet rehberi kılmıştık ve içlerinden öncül imamlar yetiştirmiştik ki sabrettiklerinde emrimizle hidayet ediyorlardı ve ayetlerimize yakîn ile sarılmışlardı.

25. Şimdi ihtilâf edip durdukları şeylerde hiç şüphesiz ki rabbin kıyamet günü beynlerini [aralarını] fasledecektir!

26. Daha irşad etmedi mi onları ki kendilerinden evvel nice karnlar [kavim ve ümmetler] helâk etmişiz, [onların] meskenlerinde geziyorlar? Elbette bunda şüphesiz ayetler var, hâlâ kulak vermeyecekler mi?

27. Ya hiç görmedilerde mi biz kır yere suyu salıveriyoruz da onunla bir ekin çıkarıyoruz; ondan hayvanları da yiyor, kendileri de?! Hâlâ gözlerini açmayacaklar mı?

28. Bir de 'Ne vakit o fetih, eğer doğru iseniz?' Diyorlar.

29. De ki: 'Küfredenlere o fetih günü imanları [iman etmeleri] fayda vermez ve onlara göz açtırılmaz'.

30. Şimdi onlardan yüz çevir de gözet, çünkü onlar gözetiyorlar.

---

1) *Ahzab-ı edna* (yakın azap) dünya azabı; *Azab-ı ekbar* (büyük azap) ahiret azabıdır. (VI/3863)

2) "Vaktiyle Musa'ya verdiğimiz gibi şimdi de -sûre'nin başında beyan olunduğu üzere- sana kitab veriyoruz. Bunda zerrece şüpheye düşme!" (VI/3864)

3) Bkz. Bakara/4, an:9

4) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

33. Ahzâb Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.

73 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. Ey o peygamber! Allah'tan kork ve kâfirlere, münafıklara itaat etme -muhakkak ki Allah bir alîm-hakîm bulunuyor- ve rabbinden sana ne vahyolunuyorsa onun ardınca git -muhahakkak ki Allah ne yaparsanız habîr bulunuyor- ve Allah'a tevekkül (itimad) kıl ki vekîl [olarak] Allah yeter!

4. Allah [bir] adam için, içinde iki kalp yapmamıştır ve kendilerinden zihar yaptığın zevcelerinizi analarınız kılmamıştır, evlatlıklarınızı da oğullarınız kılmamıştır, o sizin ağzınızda lâfınızdır. Allah ise hakkı söylüyor ve doğru yola hidayet eyliyor.

5. Onları babaları nâmına çağırınız! Allah yanında o daha doğrudur; eğer babalarını bilmiyorsanız dinde kardeşle-riniz ve yâranınız (mevâli-niz)dirler. Bununla beraber hata ettiklerinizde üzerinize bir günah yoktur ve lâkin kalpleri-nizin taammüd [kasd] ettiğinde vardır. Hem Allah bir gafûr-rahîm bulunuyor.

6. Peygamber, mü'minlere nefislerinden daha evlâdır, zevceleri de analarınızdır, ulû'l-erham (akraba) da Allah'ın Kitabı'nda birbirlerine diğer mü'minlerden ve muhacirlerden daha evlâdırlar. Ancak dostlarınıza bir mâruf (bir vasiyet) yapmanız müstesna! Kitab'da [Kur'an'da] o yazılı bulunuyor.

1) *Zihar* bir adamın hanımına 'Sen bana anamın zahrı (sırtı) gibisin' demesidir ki 'Anam bana nasıl haramsa,sende bana öyle haramsın!'demek olur. Araplar kendisine böyle denilen kadını*ana* gibi addederler,hemen ayırırlardı ve *ana* gibi sayıldığından tekrar nikâh etmezlerdi. Burada onlara böyle denildiği için kadınların hakîkaten *ana* oluvermeyecekleri anlatılarak bu'âdetin düzeltilmesinin gereğine işaret edilmektedir.(VI/3869 ve bkz. Mücâdele/1-4)

2) Burada 'analarınızdır' diye tercüme edilen kelime 'ummehâtukum' değil, 'ummehâtuhum' dur ve 'anaları' demektir. Yani Hz. Peygamber'in zevceleri mü'minlerin analarıdır,hürmet ve ihtiramda onların anneleri mesabesindeeirler. Siyak -sibakın da gerekli kıldığı bu mânâ -*Meâl*'in aksine - *Tefsir*'de doğru olarak tesbit edilmiştir. Bkz. VI/3867 ve 3871.[D.C]

7-8. Ve unutma o peygamberlerden mîsaklarını aldığımız vakti, hele senden ve Nuh ve İbrahim ve Musa ve İsâ ibn Meryem den ki onlardan ağır bir mîsak aldık, sâdıklara sadakatlerinden soracağı için! Kâfirler için ise elîm [gayet acı] bir azap hazırladık!

9-10. Ey o bütün iman edenler! Allah'ın üzerinizdeki nimetini anın! O vakit ki size ordular gelmişti de üzerlerine bir rüzgar ve görmediğiniz ordular salıvermiştik ve ne yapıyordunuz Allah görüyordu. O vakit ki hem üstünüzden gelmişlerdi, hem aşağı tarafınızdan ve o vakit ki gözler kaymış, yürekler gırtlaklara dayanmıştı ve Allah'a türlü türlü zanlarda bulunuyordunuz.

11. İşte burada mü'minler imtihan olunmuş ve şiddetli bir sûrette sarsılmışlar da sarsılmışlardı.

12. Ve o vakit ki münafıklar ve kalplerinde bir maraz bulunanlar 'Allah ve Rasûlü bize bir aldanıştan başka bir va'd yapmamış!' Diyorlardı.

13-15. Ve o vakit ki bunlardan bir taife 'Ey Yesrib ahalisi! Sizin için duracak yer yok, hemen dönün!' diyorlardı. Yine onlardan bir kısmı da Peygamber'den izin istiyor, 'Cidden evlerimiz açıktır' diyorlardı. Halbuki açık değil [di], sırf kaçmak istiyorlardı ve eğer onların her tarafından üzerlerine girilse de sonra kendilerinden fitne istenilse derhal onu yapacaklardı, onunla da pek az duracaklardı. Halbuki bundan evvel Allah'a ahid vermişlerdi; arkalarını dönmeyeceklerdi. Allah'ın ahdi ise mesûliyetlidir, mutlak sorulur!

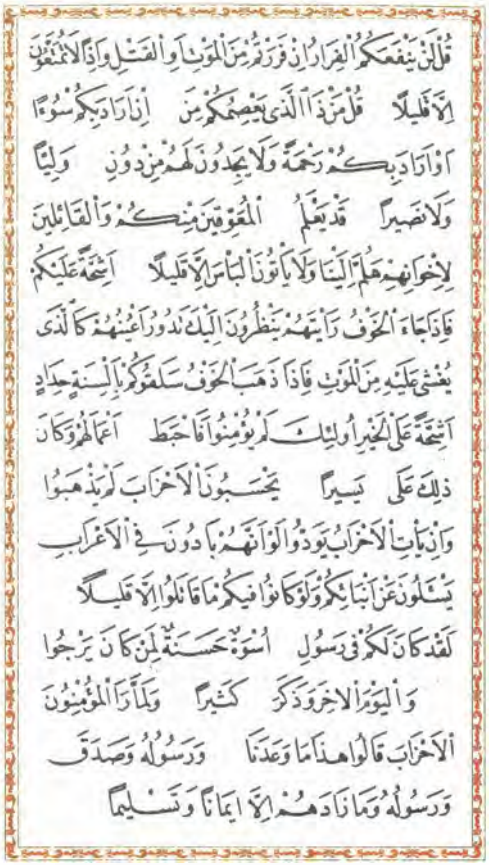
---

1) Hicret'in 5. Yılında meydana gelen ve *Hendek Savaşı* diye de bilinen *Ahzâb* kuşatmasına işaret edilmektedir ki kuşatma Arabistan'ın en önemli kabilelerinden müteşekkil büyük bir ordu tarafından yapıldığı için *Ahzâb* ismiyle anılır.(Bkz. VI/3876)

2) Bkz. Bakara/10,an:2

3) Bu tâbirde bir kaç mânâ vardır:a) 'Geri dönün, Medine'ye evlerinize dönün!'b) 'Muhammed 'in dininden eski müşrikliğinize dönün!'c) 'Ona olan bîatinizden dönün de onu düşmanlara teslim edin!'d) 'Yesrib'de sizi duracak yer kalmadı,dönün kâfir olunki orada durabilesiniz"!(VI/3881)

4) 'Evlerimiz sağlam değil,açık-korunmasız'.(VI/3881)

قُل لَّن يَنفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِن فَرَرْتُم مِّنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذًا لَّا تُمَتَّعُونَ
إِلَّا قَلِيلًا قُلْ مَن ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُم مِّنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا
أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا
وَلَا نَصِيرًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَالْقَائِلِينَ
لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ
فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي
يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ
أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَٰئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ وَكَانَ
ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا
وَإِن يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ
يَسْأَلُونَ عَنْ أَنبَائِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُم مَّا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا
لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ
وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ
الْأَحْزَابَ قَالُوا هَٰذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ
اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا

16. De ki: 'Eğer ölümden veya katlolunma[k]dan kaçıyorsanız, kaçmak size asla menfaat vermez; bilfarz verdiği takdirde de istifade ettirilmezsiniz, meğer ki pek az!'

17. De ki: 'Kimin haddine ki sizi Allah'tan saklasın, şayet size bir felaket murad eder, yahut size bir rahmet murad ederse?' Hem Allah'tan başka kendilerine bir velî de bulamazlar, bir nasîr de!

18. Allah şüphesiz biliyor içinizden o savsaklayanları ve ihvanlarına [akrabalarına] 'Bize gelin!' diyenleri ki harbe pek az geliyorlardı.

19. Size karşı kıskançlık ediyorlardı, derken o korku hali gelince gördün onları ki ölümden baygınlık sarmış kimse gibi gözleri dönerek sana bakıyorlardı; derken o korku gidince size keskin keskin diller sıyırdılar, hayra karşı kıskançlık ediyorlardı. İşte bunlar iman etmediler de Allah amellerini hiçe çıkardı. Allah'a göre o ehemmiyetsiz bulunuyor.

20. Ahzâb'ı[1] sanıyorlar ki gitmediler; eğer o Ahzâb bir daha gelecek olsa, arzu ederler ki badiyeye [çöllere] bedevî urabanın [Arapların] içine çıksalar sizin havadislerinizden sorsalar! İçinizde kalacak olsalar da harb etmezler, meğer ki pek az!

21. Şânım hakkı için, muhakkak ki size Rasûlullah'ta pek güzel bir örnek vardır; Allah'a ve son güne ümit besler olup da Allah'ı çok zikreyleyen kimseler için!

22. Mü'minler gördükleri vakit de o Ahzâb'ı 'Bu, işte Allah'ın ve Resûlü'nün bize va'dettiği! Allah ve Rasûlü doğru çıktı' dediler ve onların imanını ve teslimiyetini artırmaktan başka bir şey yapmadı.

1) *Ahzab* ile burada müttefik düşman orduları kastolunmaktadır.

23-24. Mü'minlerdendir o erler ki Allah'a verdikleri ahde sadâkat ettiler; kimi adağını ödedi, kimi de gözetiyor ve hiçbir suretle değiştirmediler; çünkü Allah, sâdıklara sadâkatleriyle mükâfat edecek, münafıklara da dilerse azap veya tövbe verecek! Şüphe yok ki Allah bir gafûr-rahîm bulunuyor.

25-27. Allah hem o kâfirleri -hiçbir hayra elleri ermeksizin- gayzlarıyla [öfkeleriyle] defetti ve bu sûretle Allah mü'minlere kıtalin hakkından geliverdi -ve Allah kavî-azîz bulunuyor- hem de ehl-i kitab'dan onlara muzaheret edenleri [arka çıkıp destekleyenleri] kalplerine korku düşürerek kulelerinden indirdi -bir kısmını katlediyordunuz, bir kısmını esir- ve arazilerini ve yurtlarını ve mallarını size miras kıldı, bir de bir arzı ki daha ona [henüz] ayak basmadınız. Allah her şeye kadîr bulunuyor.

28-29. Ey o peygamber! Zevcelerine şöyle söyle: 'Eğer dünya [alçak] hayat ve zînetini istiyorsanız, haydi geliniz sizi donatayım ve güzellikle bırakıp salıvereyim, yok eğer Allah ve Rasûlü'nü ve ahiret evini istiyorsanız, haberiniz olsun ki Allah içinizden güzellik edenlere pek büyük bir ecir [mükâfat] hazırlamıştır!'

30. Ey Peygamber'in kadınları! Sizden her kim açık bir terbiyesizlik ederse, ona azap iki kat katlanır ve Allah'a o kolay bulunuyor.

---

1) Bu sözü edilen kimseler, Hz. Peygamber ile *antlaşmalı* oldukları halde *Beni Nadir* yahudilerince kışkırtılarak Hz. Peygamber'e ve mü'minlere ihanet eden ve *Ahzâb*'a/müttefik düşman kuvvetlerine destek olan *Beni Kureyza* yahudileridir. (VI/3886)

31.Yine sizden her kim Allah'a ve Rasûlü'ne divan durup salih bir amel işlerse, ona da ecrini [mükâfatını] iki kere veririz; hem onun için kerîm bir rızık hazırlamışızdır!

32-34. Ey Peygamber'in kadınları! Siz kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz, eğer korunur takvalı olursanız; onun için söylerken kırıtmayın da kalbinde bir maraz bulunan [kötülüğe meyilli kimseler] tamâ düşmesin [bir ümide kapılmasın]! Güsgüzel, dosdoğru söz söyleyin! Hem vakarınızla evlerinizde durun da evvelki cahiliyet çıkışı gibi süslenip çıkmayın, namaz kılın, zekât verin, Allah ve Rasûlü'ne itaat edin! Allah sade şunu istiyor; sizden kiri uzaklaştırsın da ey ehli beyt,„ sizi tertemiz/pampâk etsin! Oturun da evlerinizde okunan âyâtullahı [Allah'ın ayetlerini] ve hikmeti anın! Şüphe yok ki Allah lâtîf'habîr bulunuyor.

35. Bütün müslimler ve müslimeler, mü'minler ve mü'mineler, kânitler ve kâniteler, sâdıklar ve sâdıkalar, sâbirler ve sâbireler hâşîler ve hâşîalar, mütesaddıklar ve mütesaddıkalar, sâimler ve sâimeler, ırzlarını koruyan erkekler ve kadınlar, Allah'ı çok anan zâkirler ve zâkireler, hep bunlara Allah bir mağfiret ve bir büyük ecir [mükâfat] hazırlamıştır!

1) "Söze yılışmayın/bir sözü söylendiği zaman yılışık bir surette cevap vermeyin ve söylerken yayılarak, kırıtarak söylemeyin!" (VI/3890)
2) "İslâm'dan önceki cahiliyye âdeti gibi süslerinizi göstererek ve görünmek için kırıtarak çıkmayın!" (VI/3890)
3) "*Kirs;* şan ve şerefinizi kirletmek ihtimali bulunan günahları". (VI/3891-3892)
4) *Ehl-i Beyt:* Hz. Peygamber'in ev halkı, hanımları ve kızları; *evlâd-ı rasûl* (Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin de *ehl-i beyt*'e dahildir). (VI/3892)
5) Sırasıyla anlamları şöyledir: a) Allah'ın hükmüne teslim olan erkekler ve kadınlar, b) tasdiki vacib olan şeyleri ikrar ile kalben tasdik eden erkekler ve kadınlar, c) itaat eden erkekler ve kadınlar, d) sözüne ve işinde sadakatle sabreden erkekler ve kadınlar, e) tevazu sahibi erkekler ve kadınlar, f) sadaka veren erkekler ve kadınlar, g) oruç tutan erkekler ve kadınlar, h)ırzlarını haramdan koruyan erkekler ve kadınlar, ı)Allah'ı çok zikreden, O'nu kalben ve lisanen anıp unutmayan erkekler ve kadınlar. (VI/3894)
6) 've's-sâbirîn ve's-sâbirât' ibaresinin karşılığı olan bu cümle *Mecâl* metninde atlanmış ve tarafımızdan parantez içinde alınmaksızın *Mecâl* metnine dahil edilmiştir. Bkz. VI/3893/3894. [D.C]

36. Bununla beraber gerek bir mü'min için ve gerek bir mü'mine, Allah ve Rasûlü bir işe hüküm verdiği zaman o işlerinden ihtiyar [tercih] kendilerinin olmak olamaz ve her kim Allah ve Rasûlü'ne âsi olursa açık bir sapıklık etmiş olur

37. Hem hatırla o vakti ki o kendisine hem Allah'ın in'am [ihsân] ettiği, hem senin in'am ettiğin kimseye 'Zevceni kendine sıkı tut [boşama] ve Allah'tan kork' diyordun da nefsinde Allah'ın açacağı şeyi gizliyordun, nâsı [insanları] sayıyordun; halbuki Allah, kendisini saymana daha gerekti. Sonra vaktâ ki Zeyd o kadından ilişiğini kesti, biz onu sana tezvîc eyledik; tâ ki oğullukların ilişiği kestikleri zevcelerinde mü'minlere bir darlık olmasın! Allah'ın emri de fiile çıkarılmış [gerçekleşmiş] bulunuyor.

38. Peygamber'e Allah'ın takdir ettiği, mübah kıldığı şeyde bir darlık yoktur! Bundan evvel geçen bütün peygamberler hakkında Allah'ın sünneti böyle ve Allah'ın emri biçilmiş bir kader bulunuyor.

39. Onlar ki Allah'ın risaletlerini tebliğ ederler ve O'ndan korkarlar, Allah'tan başka kimseden korkmazlardı. Hesaba alacak da Allah yeter!

40. Muhammed sizin ricalinizden hiçbirinin babası değil ve lâkin Allah'ın Rasûlü ve peygamberlerin hâtemi'dir. Allah herşeye alîm bulunuyor.

41-42. Ey o bütün iman edenler! Allah'ı çok anış anın ve O'na sabah-akşam tesbîh edin!

43. Odur ki O, sizleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize feyz u bereket indiriyor ve mü'minlere rahîm bulunuyor.

1. "Allah'ın yardımıyla kendisine türlü ihsanlarda bulunduğun, âzad edip hürriyet nimetine kavuşturduğun kimseye ."Burada sözü edilen zât Hz. Peygamber'in evlatlığı olan Zeyd b. Hârise b. Şurahbil'dir. (VI/3891)
2. 'Zeyd'in hatırını sayıyordun' veya 'Halk dedikodu ederlerdiye çekiniyordun'. (VI/3902)
3. "Senin çekinmene rağmen nihayet onu eş olarak almanı sana emrettik". (VI/3903)
4. *Hâtem* mühür demektir. Diğer bir kıraate göre *Hâtim* sona erdiren, mühürleyen demektir: a) Peygamberlerin sonuncusu, peygamberlerin mührü, b) Peygamberliği hitama/sona erdiren son peygamber. (VI/3906)

44. O'na kavuşacakları gün tahiyyeleri selâmdır ve onlar için kerîm bir ecir [cennet] hazırla-mıştır.

45-46. Ey o peygamber! Biz seni hakkâ bir şahid, hem bir müjdeci, hem bir gocundurucu gönderdik, hem Allah'a -izniyle- bir davetçi ve nûrlar saçan bir şavk [ışık]!

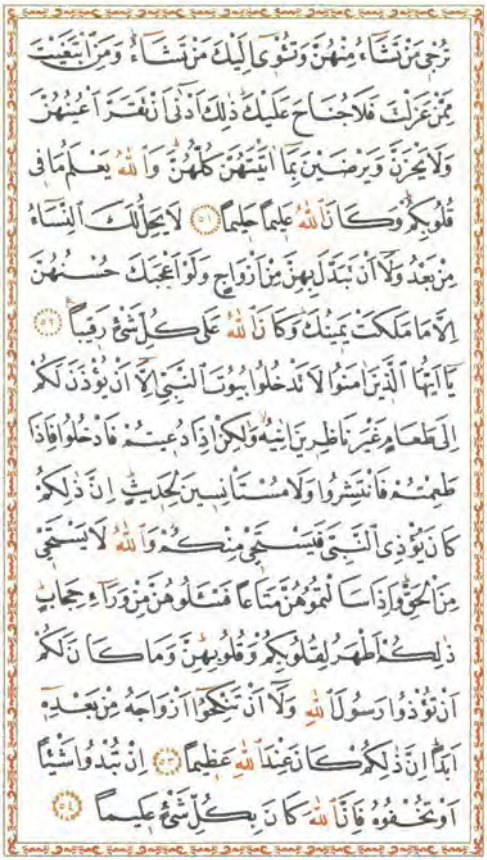
47. Mü'minlere müjdele, onlara Allah'tan bir büyük fazl [lütûf] var!

48. Kâfirlere ve münafıklara itaat etme, onların ezalarını bırak da Allah'a mütevekkil ol! Allah vekîl olunca hepsine yeter!

49. Ey o bütün iman edenler! Mü'mineleri nikâh ettiğiniz, sonra onlara dokunmadan talâk verdiğiniz [boşadığınız] vakit, üzerlerinde sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur; derhal mut'alarını verip onları güzel bir sûrette salıverin!

50. Ey o peygamber! Biz bilhassa sana şunları helâl kıldık; mehirlerini vermiş olduğun zevcelerini ve Allah'ın sana ganimet kıldıklarından milk-i yemînin olan câriyeyi ve ammin [amcan] kızlarından, halan kızlarından, dayın kızlarından, teyzen kızlarından seninle beraber hicret etmiş olanları, bir de mü'mine bir kadın kendini Peygamber'e hibe ederse, Peygamber nikah etmek istediği takdirde onu... Sade sana, sair [diğer] mü'minlere değil! Onlara zevceleri ve milk-i yemînleri [cariyeleri] hakkında ne farz kıldığımız malûmumuz. Bunlar sana hiçbir darlık olmamak içindir. Allah gafûr-rahîm bulunuyor.

1) Bkz. Secde/,an:2
2) 'Bundan dolayı onların sana yaptıkları ve yapacakları eziyetlere, rahatsızlıklara aldırma!'veya 'Onlara itaat etme, fakat ezaya da kalkışma! (VI/3911)
3) "Her hususta kendini Allah 'a ver, yardımı O'ndan iste, O'na dayan!" (VI/3911)
4) Bkz. Bakara/236, an:4
5) 've benâti ammâtike' ibaresinin karşılığı olan 'halan kızlarından' tâbiri *Mecâl* metninde atlanmıştır. Bu ibare tarafımızdan ve -Kur'an'da aslı bulunduğundan- parantez içine alınmaksızın *Meâl* metnine dahil edilmiştir. Bkz. VI/3909. [D.C]

51. Onlardan dilediğini geri bırakırsın, dilediğini yanına alırsın, azl eylediğinden de arzu ettiğinde sana günah yoktur. Onların gözleri aydınlanıp, mahzun kalmamalarına ve kendilerine verdiğine hepsinin hoşnut olmalarına en elverişli olan budur! Allah kalplerinizdekini bilir. Allah hem alîm, hem halîm bulunuyor.

52. Bundan başka kadınlar sana helâl olmaz, bunları başka zevcelere değiştirmek de olmaz, isterse husünleri [güzellikleri] çok, Hoşuna gitsin; meğer ki milk-i yemînin [cariyen] ola! Allah her şeye gözcü bulunuyor.

53-54. Ey o bütün iman edenler! Vaktine bakmaksızın yemeğe izin verilmedikçe size, Peygamber' in evlerine girmeyin ve lakin çağırıldığınız vakit de girin! Yemeği yediğinizde de hemen dağılın, söz-sohbet için de izinsiz girmeyin; çünkü o, Peygamber'e eza veriyor, üzerine de sizden utanıyor, fakat Allah hakkı söylemekten sıkılmaz! Hem haremlerine [zevcelerine] gerekli birşey soracağınız vakit de bir perde arkasından sorun! Öyle yapmanız, hem sizin kalpleriniz ve hem onların kalpleri için daha temizdir ve sizin Rasûlullah'a eza etmeniz olamaz, arkasından zevcelerini nikâh eylemeniz de olamaz; çünkü o günah, Allah indinde çok büyük bulunuyor. Eğer birşey açıklar veya gizlerseniz şüphe yok ki Allah her şeye alîm bulunuyor.

1)'Geriye bıraktığından' veya 'boşadığından'. (VI/3915)
2)'Girmeyin, dışarı çıkın demekten de sıkılıyordu'. (VI/3920)
3)Bkz. Nûr/27-28

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِيٓ ءَابَآئِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآئِهِنَّ وَلَآ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ
أَبْنَآءِ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ أَخَوَٰتِهِنَّ وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا
مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُنَّ وَٱتَّقِينَ ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ
شَهِيدًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِىِّ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ صَلُّوا۟ عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
يُؤْذُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَأَعَدَّ
لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ
بِغَيْرِ مَا ٱكْتَسَبُوا۟ فَقَدِ ٱحْتَمَلُوا۟ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٨﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ
يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا
يُؤْذَيْنَ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٩﴾ لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ
ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْمُرْجِفُونَ فِى ٱلْمَدِينَةِ
لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾
مَّلْعُونِينَ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ ٱللَّهِ
فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

55. O zevcelere şunlarda günah yoktur; ne ataları [babaları], ne oğulları, ne biraderleri, ne biraderlerinin oğulları, ne hemşire-lerinin [kızkardeşlerinin] oğulları, ne kendi kadınları, ne de ellerindeki milklerinde... Bununla beraber Allah'a [sığınıp] korunun (ey Peygamber'in zevceleri); çünkü Al-lalı herşey üzerine şahid bulunuyor.

56-57. Muhakkak ki Allah ve melâikesi Peygamber'e hep salât ile tekrîm ederler. Ey o bütün iman edenler! Haydin ona teslimiyetle salât u selâm getirin! çünkü Allah ve Rasûlü'ne eza edenler; muhakkak ki Allah onları dünyada ve ahirette lânetlemiş (rahmeti sahasından kovmuş) ve onlara pek hakaretli bir azap hazırlamıştır.

58. Mü'minîn ve mü'minâta [mü'min erkek ve kadınlara] -istihkak kesbetmedikleri [sebebiyet vermedikleri] bir vechile- ezâ edenler de şüphesiz bir bühtan (açık bir vebâl) yüklenmişlerdi.

59. Ey o peygamber! Zevcelerine ve kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına hep söyle; cilbablarından üzerlerini sıkı örtsünler! Bu onların tanınmalarına, tanınıp da eza edilmemelerine en elverişli olandır. Bununla beraber Allah bir gafûr-rahîm bulunuyor.

60-61. Celâlim hakkı için, eğer vazgeçmezlerse o münafıklar, kalplerinde maraz bulunanlar ve şehirde erâcif neşreden/tahrikât yapanlar [yalan-yanlış laflar yayıp ortalığı karıştıranlar]... mutlak ve muhakkak seni kendilerine musallat kılarız, sonra orada civarına pek az yanaşabilirler. Mel'un mel'un, nerede ele geçirilirlerse tutulurlar ve öldürülürler de öldürülürler.

62. Allah'ın bundan evvel geçenler hakkındaki kanunu ki Allah'ın kanununu tebdîle [değiştirmeye] çare bulamazsın!

1) Krş. Nûr/31

2) "Allah Teâlâ rahmet ve ihsânıyla, melekler de istiğfarları ve hizmet etmeleriyle Peygamber'e daima ikramda bulunurlar". (VI/3922)

3) 'Sizler ona salât ve selâm getirin, selâmlayarak teslim olun' ve diğer bir mânâya göre: 'Hiç incitmeyerek teslim olun, onainkiyad edip tâbi olun!' (VI/3923)

4) 'Allah'a eza' tâbiri mecazdır: 'Allah hakkında lâyık olmayan söz söyleyen' veya 'Allah'ın razı olmayacağı fiiller yapan' veya 'Allah'ın sevdiği kullarına eza eden' demektir. (VI/3924 ve krş. Hacc/40,an:1)

5) *Cilbab*: baştan aşağıya örten çarşaf; *ferace, çar* gibi dış elbise. (VI/3928 ve krş. Nûr/31,an:2)

63. O nâs [insanlar] sana Saat'ten [kıyamet'in vaktini] soruyor. De ki: 'Onun ilmi Allah'ın nezdindedir ve ne bilirsin belki o Saat yakında olur!'

64-65. Şu muhakkak ki Allah kâfirleri lânetlemiş ve onlara bir çılgın ateş hazırlamıştır; onda muhalled [ebedî] kalırlar ve ne bir velî bulabilirler, ne de bir nasîr!

66. O gün yüzleri ateşte çevirilirken 'Ah!' derler; 'ah ne olurdu bizler Allah'a itaat edeydik, Peygamber'e itaat edeydik!'

67-68. Yâ rabbena!' demektedirler; 'doğrusu bizler beylerimize ve büyüklerimize itaat ettik de bizi yanlış yola götürdüler. Yâ rabbena! Onlara azabın iki katlısını ver ve kendilerini büyük bir lânet ile lânetle!'

69. Ey o bütün iman edenler! Sizler o Musa'ya ezâ edenler gibi olmayın! Ezâ ettiler de Allah onu onların dediklerinden tebrie etti/temize çıkardı; o, Allah yanında yüzlü idi.

70-71. Ey o bütün iman edenler! Allah'tan korkun ve sağlam söz söyleyin ki işinizi yoluna koysun ve günahlarınıza mağfiret buyursun! Her kim de Allah'a ve Rasûlü'ne itaat ederse, o hahîkaten büyük murada ermiştir.

72-73. Evet, biz o emaneti göklere, yere ve dağlara arzettik; onlar onu yüklenmeye yanaşmadılar, ondan korktular da onu insan yüklendi. O cidden çok zâlim, çok câhil bulunuyor. Çünkü Allah münafikîn ve münafikât'e [münafık erkeklere ve kadınlara] ve müşrikîn ve müşrikât'e [mü'min erkek ve kadınlara] azap edecek, mü'minîn ve mü'minât'a [müşrik erkek ve kadınlara] da Allah tevbe ile nazar buyuracak ve Allah gafûrrahîm bulunuyor.

1) *Vecih:* vecahetli, haysiyet ve mevkî sahibi, şerefli, sevgili, tam Türkçesiyle 'yüzlü idi' veya 'yüzlü oldu/daha ziyade şeref ve şânı arttı'. (VI/2933 ve krş. Âlu İmrân/45, an:3)

34. Sebe Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

54 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-2. Hamd o Allah'ındır ki göklerde ne var, yer'de ne varsa hep O'nun, ahiret'te de hamd O'nun ve O öyle hakîm, öyle habîr ki yere ne giriyor ve ondan ne çıkıyor, gökten ne iniyor ve ona ne çıkıyor hepsini bilir; hem O öyle rahîm, öyle gafûr!

3-4. Küfredenler ise 'Bize o Saat gelmez' dediler. De ki: 'Hayır! Rabbim hakkı için, o size behemehal [muhakkak] gelecek, gaybı bilen rabbim ki ondan göklerde ve yer'de zerre miktarı birşey kaçmaz, ne ondan daha küçüğü, ne de daha büyüğü, hepsi mutlak bir kitab-ı mübîn'dedir; çünkü iman edip, iyi ameller işleyenlere mükâfat verecek... İşte onlar için bir mağfiret ve bir rızk-ı kerîm [cennet] var!'

5. Ayetlerimizi hükümsüz bırakmak için yarışanlar, onlar için de pislikten öyle bir azap var ki elîm [gayet yakıcı]!

6. Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise sana rabbinden indirileni görüyorlar ki o mahzâ hak ve o izzetine nihayet olmayan sahib-i hamd'in yolunu gösteriyor.

7. Böyle iken o küfredenler şöyle dediler: "Size bir adam gösterelim mi ki 'tamamen didik didik didiklendiğiniz vakit muhakkak siz yeni bir hilkat [yaratılış] içinde bulunacaksınız' diye size peygamberlik ediyor?"

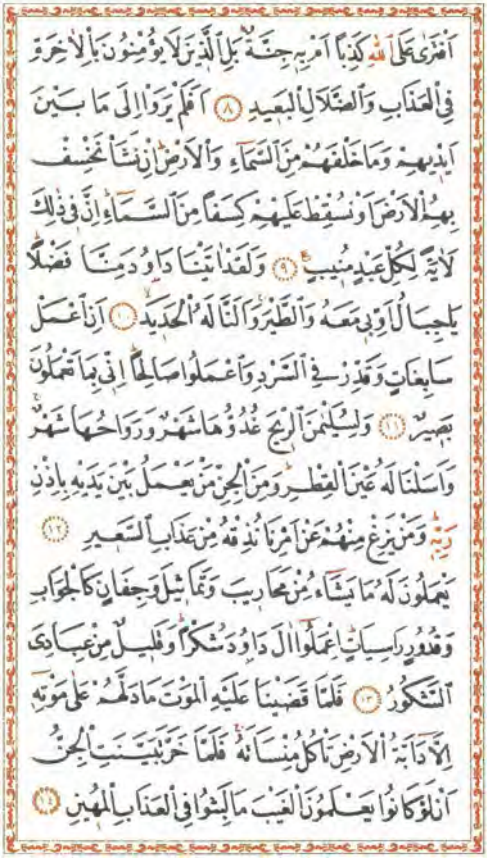
---

1) Bkz. Fâtiha/2 an: 2

2) Müfessirlerin çoğu *kitab-ı mübin* ibaresini *levh i mahfuz* ile tefsiretmişlerse de bunun doğrudan doğruya *ilm-i ilâhi*'yi tasvirolması daha zâhirdir: 'Gâib ve şâhidiyle bütün kâinat Allah'ın huzurunda apaçık bir kitap gibi zâhir ve mâlum ve mazbuttur!'(V/3944)

3) "Allah o iman edip salih ameller işleyenlere mükâfat vermek için o Saat gelecek ..." *Liyecziye'llezî* fiilindeki *lâm* harfi 3. ayetin başındaki *letâ'tiyennekum* (o size behemehal gelecek) fiiline müteallık ve onun hikmetini beyandır. (VI/3944)

4) "Her halukârda, dünya'da ve ahiret'te hamdin kendisine ait olduğu Allah Teâla'nın yoluna..." (Bkz. VI/3945)

8. "Bir yalanı Allah'a iftira etmekte mi, yoksa kendisinde bir cinnet mi var?" Hayır! Doğrusu o ahiret'e inanmayanlar uzak bir dalâletle azap içindeler!

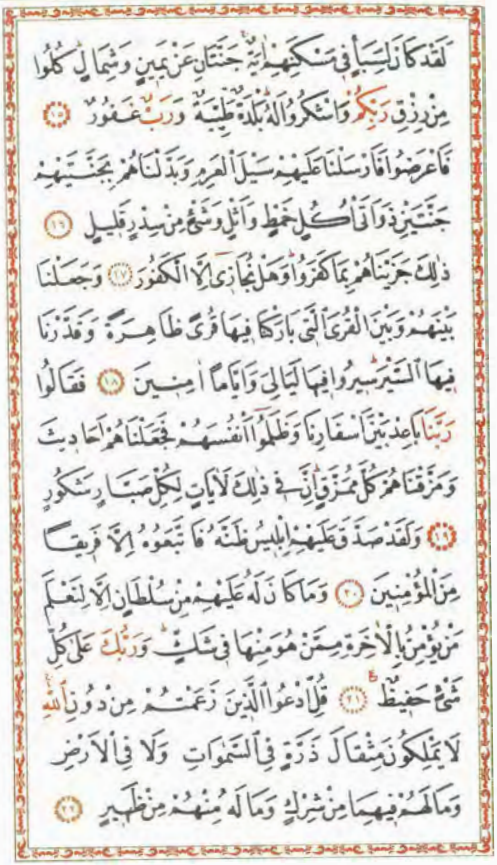
9. Ya gökten ve yer'den önlerindekine ve arkalarındakine bir bakmazlar mı? Dilersek kendilerini yere geçiriveririz, yahut gökten üzerlerine parçalar düşürüveririz! Hakîkaten onda inâbe edecek (hakka gönül verecek) bir kul için şüphesiz bir ayet vardır!

10-11. Şânım hakkı için, Dâvud'a bizden bir fazl verdik; 'Ey dağlar! Çınlayın onunla beraber ve ey kuşlar!' dedik ve ona demiri yumuşattık; 'Bol bol zırhlar yap ve iyi biçime yatır!' diye! Siz de [ey ümmet-i muhammed] salâh ile çalışın, daha iyi işler yapın, çünkü ben her yapacağınızı gözetiyorum.

12-13. Süleyman'a da rüzgârı -sabah gidişi bir ay, akşam dönüşü bir ay- [müsahhar kıldık], erimiş bakır menbâını [pınarını] da ona sel gibi akıttık. Hem rabbinin izniyle elinin altında cinnîlerden de çalışan vardı -onlardan da her kim emrimizden inhiraf ederse [çıkarsa], ona saîr [çılgın ateş] azabını tattırırız-; onlar ona, mihrablar, timsaller ve havuzlar gibi çanaklar ve sabit kazanlardan her ne isterse yaparlardı. Çalışın ey Dâvud hanedanı, şükr için çalışın! Mâmafih kullarım içinde şekûr olan [çokça şükreden] azdır.

14. Sonra vaktâ ki ona ölümü hükmettik, onlara onun ölümünü sezdiren olmadı, yalnız bir güve böceği (arz'a) dayandığı asasını yiyordu; bu sebeple yıkıldığı zaman tebey-yün etti [ortaya çıktı] ki cinler eğer gaybı bilir olsalar, o zilletli azap içinde bekleyip durmazlardı.

1) Burada 'çalış, yap' denilmeyip, 'çalışın, yapın' buyurulması şâyân-ı dikkattir. Bu cümle zamirinin Hz. Dâvud'a ve beraberindeki ehline râci olduğunu söylemişlerse de biz bunun 'Bir de ona sizin için, sizi harbinizin şiddetinden korusun diye...' (Enbiya/80) ayeti gibi kıssanın bir ibreti olmak üzere Ümmet-i Muhammed'e bir hitab olduğu kanaatindeyiz. (VI/3950)

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ ءَايَةٌ ۖ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ ۖ كُلُوا
مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ ۚ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾
فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُم بِجَنَّتَيْهِمْ
جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَيْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾
ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُم بِمَا كَفَرُوا ۖ وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ ﴿١٧﴾ وَجَعَلْنَا
بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا
فِيهَا السَّيْرَ ۖ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ ﴿١٨﴾ فَقَالُوا
رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ
وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ
﴿١٩﴾ وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا
مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَانٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ
مَن يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُو مِنْهَا فِي شَكٍّ ۗ وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ
شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ ۖ
لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ
وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾

15. Celâlime kasem ederim ki Sebe için meskenlerinde hakîkaten bir ayet [ibret] vardı; sağ ve soldan iki cennet [iki taraflı bağlar, bostanlar] 'Yeyin' diye; 'rabbinizin rızkından da O'na şükredin! Ne güzel!.. Hoş bir belde, gafûr bir rab!'

16-17. Fakat onlar bakmadılar, biz de üzerlerine arim selini[1] salıverdik ve o dilber iki cennetlerini [o güzelim bağları, bostanları] buruk yemişli, ılgınlık, az birşey de sidir[2]'den iki harab cennete çevirdik! Bunu onlara nankörlüklerinin cezası yaptık ve biz hep öyle çok nankör olanları cezalandırırız.

18. Biz onlarla o feyz u bereket verdiğimiz memleketler arasında sırt sırta karyeler [şehirler] meydana getirmiştik ve onlarda muntazam seyr u sefer takdir eylemiştik; 'Gezin oralarda gecelerce ve gündüzlerce emniyet içinde' demiştik.

19. Buna karşı onlar 'Yâ rabbena! Seferlerimizin arasını uzaklaştır' dediler ve nefislerine zulmettiler. Biz de onları efsanelere çevirdik ve tamamen didik didik dağıttık. Şüphesiz ki bunda çok şükredecek her sabırlı için elbette ayetler [ibretler] var!

20-21. Yine celâlime kasem ederim ki İblîs onlar aleyhindeki zannını hakîkaten doğru buldu da içlerinde mü'minlerden ibaret bir fırkadan maadası [başkası] ona tâbi oldular. Halbuki onun onlar üzerinde hiçbir saltanat kudreti yoktu. Lâkin biz ahirete imanı olanı belli edecek, ondan şek içinde bulunandan ayırd eyleyecektik. Öyle ya, rabbin herşeye karşı hafizdir [hâkimdir]!

22. De ki: 'Allah'ın berisinden o zu'mettiklerinize [tanrı olduklarını zannettiklerinize] istediğiniz kadar yalvarın, ne göklerde ne yer'de zerre miktarına güçleri yetmez, onların bunlarda bir ortaklığı da yok, O'nun onlardan bir zahîri de [yardımcısı da] yoktur!'

1) *Arim selini*: a) 'Önüne geçilmez sarp/koca bir seli', b) *Arim* denilen seddin selini, c) '*Arim* deresinin selini'. (VI/3956-3957)

2) *Sidir* Arabistan'ın en makbul ağaçlarından olmakla tanınır. *Arabistan kirazı* da denir.

3) Merhum E. Hamdi Yazır'ın zikrettiği şu mesel bu hâdiseyi tasvir etmek bakımından gayet münasip olmuştur: 'Bakılırsa bağ olur, bakılmazsa dağ olur!' (VI/3957 ve *cennet* kelimesi içinbkz. Alu İmran/15, an: 2)

4) Bunu hakikaten böyle 'kavlen' istemiş olmaları akla gelebilirse de yaptıkları nankörlük ve isyan ile 'hâlen' istemiş olmaları da düşünülebilir. (VI/3958)

23. [Allah'ın] huzurunda şefaat fayda da vermez; ancak izin verdiği kimseninki müstesna! Nihayet kalplerinde dehşet giderildiği zaman 'Rabbiniz ne buyurdu?' derler. 'Hakkı!' derler. O öyle yüksek, öyle büyük!

24. 'Size' de; 'göklerden ve yerden kim rızık veriyor?' 'Allah' de; 've her halde biz veya siz mutlak bir hidayet üzerindeyiz veya açık bir dalâl [şaşkınlık] içinde!'

25. De ki: 'Siz bizim cürümlerimizden [işlediğimiz suçlardan] mesûl edilmezsiniz, biz de sizin yaptıklarınızdan mesûl olmayız!'

26. De ki: 'Rabbimiz hepimizi bir araya toplayacak, sonra da hak hükmü ile aramızı ayıracak! O öyle fettah, öyle âlîm'dir'.

27. De ki: 'O'na şerik [ortak] diye takıştırdıklarınızı bana gösterin bakayım! Hayır, öyle şey yok! Doğrusu bu, Allah yegâne azîz, yegâne hakîm'dir'.

28. Seni de başka değil, ancak bütün insanlara şâmil bir risaletle rahmetimizin müjdecisi, azabımızın habercisi gönderdik ve lâkin insanların ekserisi bilmezler.

29-30. Ve 'Ne vakit bu va'd, eğer gerçekseniz?' diyorlar. De ki: 'Size bir gün mîadı ki ondan bir saat geri de kalamazsınız, ileri de geçemezsiniz'.

31. Bununla beraber o küfredenler: 'Biz ne bu Kur'an'a inanırız ne de önündekine' dediler. Fakat görsen o zâlimler yakalanıp rablerinin huzuruna durduruldukları zaman bazısı bazısına söz atarken ki bir taraftan zebûn edilenler [zayıf bırakılanlar], o büyüklük taslayanlara şöyle diyorlardır: 'Siz olmasaydınız her halde biz mü'min olurduk!'

1) *Dalâl* kelimesi için bkz. Yunus/32, an:3
2) Küfr kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ
عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ الَّذِينَ
اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَن نَّكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَندَادًا ۚ وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ
لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ ۚ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا
هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ
إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ كَافِرُونَ ﴿٣٤﴾ وَقَالُوا نَحْنُ
أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ
الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ
﴿٣٦﴾ وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُم بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰ
إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضِّعْفِ
بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ ﴿٣٧﴾ وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي
آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّي
يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ ۚ وَمَا أَنفَقْتُم
مِّن شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ ۖ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٣٩﴾

32. Diğer taraftan büyüklük taslayanlar o zebûn edilenlere [zayıf bırakılanlara] şöyle demektedir: 'Yâ!.. Size hidayet geldikten sonra sizi ondan biz mi çevirdik? Hayır! Siz kendiniz mücrimdiniz'.

33. O zebûn edilenler de o büyülülük taslayanlara demektedir: 'Hayır! İşiniz gece gündüz dolap; çünkü sizler bizlere hep Allah'a küfr [nankörlük] etmemizi ve ona menendler koşmamızı emrediyordunuz'. Ve böyle atışırlarken hepsi azabı gördükleri o demde içlerinden pişmanlık getirmektedirler; tomrukları geçirmişizdir de boyunlarına hep o küfredenlerin, sade [sırf] yaptıklarının cezasını çekiyorlardır.

34-35. Biz herhangi bir memlekette bir nezîr/tehlikeyi haber veren bir rasûl gönderdikse, her halde onun refah ile şımartılmış olanları dediler ki; 'Biz sizingönderildiğiniz şeyleri tanımayız' ve dediler ki: 'Biz emvalce de [malca da] daha çoğuz, evlatça da ve biz tâzib [azap] olunmayız'.

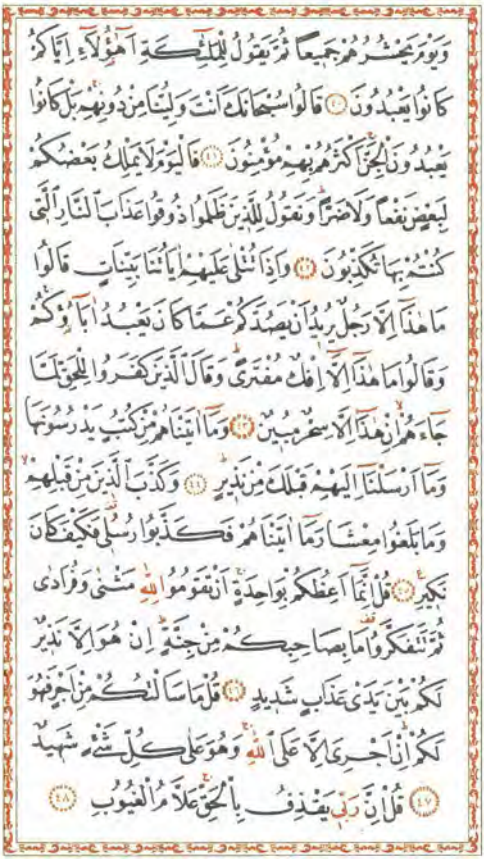
36. De ki: 'Rabbim rızkı dilediğine döşer, dilediğine sıkar ve lâkin nâsın [insanların] ekserisi bilmezler'.

37. Halbuki ne mallarınız, ne de evlatlarınız değildir sizi huzurumuza yaklaştıracak olan! Ancak iman edip salâh ile iş gören, işte onların amellerine karşı kendilerine kat kat mükâfat vardır ve onlar cennet şehnişînlerinde [yüksek köşklerde] emniyet içindedirler.

38. Ayetlerimizi hükümsüz bırakmak için yarış ederek çalışanlar ise, hakkın huzuruna onlar azap içinde ihzar edileceklerdir.

39. De ki: 'Hakîkaten rabbim kullarından dilediği kimseye rızkı hem döşer, hem sıkar ve her neyi hayra sarfederseniz, O ona halef de verir, hem O rızık verenlerin en hayırlısıdır!'

1) Bkz. Bakara/22 ve 165, an:1
2) Bkz. Kasas/61, an:1; Rûm/16, an:1
3) Bu, bir şahısta iki vakte nazarandır; yani bir kimsenin rızkını zaman olur açar, zaman olur kısar! Ancak 36. Ayette iki farklı şahsa nazarandır; yani bazı kimselerin rızkını açar, bazı kimselerinkini de sıkar. Dolayısıyla burada bir tekrar sözkonusu değildir. (IV/3966)

40. O gün ki hep onları birlikte mahşere toplayacağız, sonra melâikeye [şöyle] diyeceğiz: 'Şunlar size mi tapıyorlardı?'

41. Demişlerdir: 'Zat-ı sübhânına arz-ı tenzîh ederiz, sensin onlara karşı bizim sığınacak velîmiz! Hayır, onlar cinlere tapıyorlardı, ekserisi onlara inanmışlardı'.

42. İşte o gün bazınız bazınıza ne bir menfaate, ne de bir zarara mâlik olamaz ve o zulmedenlere deriz: 'Tadın bakalım o yalan deyip durduğunuz ateşin azabını!'

43-44. Karşılarında açık beyyineler [deliller] halinde ayetlerimiz tilâvet olunduğu zaman o zâlimler 'Bu başka değil, sırf sizi atalarınızın taptığı mâbudlardan menetmek isteyen bir adam!' dediler ve 'Bu (Kur'an) başka bir şey değil, sırf uydurulmuş bir iftira!' dediler ve o küfredenler hak kendilerine geldiği vakit 'Bu apaçık bir sihirden başka bir şey değil' dediler. Halbuki biz onlara öyle ders alacakları kitaplar vermedik ve kendilerine senden evvel bir nezîr de göndermedik.

45. Onlardan evvelkiler de tekzîb etmişlerdi, hem bunlar onlara verdiklerimizin onda birine ermediler. Rasûllerimizi tekzîb ettiler de nasıl oldu inkârım?

46. De ki: 'Size sade bir tek nasihat edeceğim, şöyle ki: Allah için ikişer üçer ve teker teker kalkarsınız, sonra da iyi düşünürsünüz; arkadaşınızda cinnetten eser yoktur, o yalnız şiddetli bir azabın önünde sizi sakındıracak bir peybamberdir!'

47. De ki: 'Ben sizden ücrete dair bir şey istersem o sırf sizin kendiniz içindir, benim ecrim [ücretim] ancak Allah'a aittir ve Allah her şeye şahiddir!'

48. De ki: 'Hakîkaten rabbim hakkı fırlatır allâm'ul-guyûb'dur!'

---

1) Bkz. Kasas/3,an:2

2) ' Kendilerine senden evvel bir *nezîr* de göndermedik'; 'O yaptıkları şirkler ne bir *Kitab*'a dayanmaktadır,ne de bir *Peygamber*'e!Müşrikliği ihdas edenler Peygamber değildi !' Yoksa daha önce onlara Hz. İsmail ve Hz. İbrahim gönderilmemiş değildir. Bu bakımdan burada böyle buyurulması, 'hiç bir ümmet yoktur ki içlerinde bir *nezir* geçmiş olmasın!'(Fâtır/24) ayetine ters düşmez.(VI/3967)

3) Hakkı fırlatır: a) 'Kullarından dilediğinin kalbine indirir, b) 'Bâtılın tepesine atarda onun beynini parçalar', c) 'Hakkı âfâka yayar'. Bu son mânâ,İslâm'ın yayılmasına dair bir va'ddir.(VI/3963)

49. De ki: 'Hak geldi, bâtılın önü de kalmaz, sonu da!'

50. De ki: 'Eğer ben yanılırsam yalnız kendime kalarak yanılırım ve eğer hidayeti bulmuşsam, bilmeli ki rabbimin bana vahiy vermesiyledir; çünkü O yakındır, işitir, işittirir!'

51-53. Görsen o telâşa düştükleri vakit, artık kaçamak yoktur, yakın yerden yakalanmışlardır ve 'iman ettik ona' demektedirler, fakat onlara uzak yerden el sunmak nerede? Halbuki [daha] evvel ona küfretmişlerdi, uzak yerden gayba taş atıyorlardı.

54. Artık kendileriyle arzularının arasına sed çekilmiştir, tıpkı bundan evvel emsallerine yapıldığı gibi; çünkü hepsi işkilli bir şek [şüphe] içinde bulunuyorlardı.

35. Fâtır Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

45 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Hamd Allah'a, o gökleri, yeri yaratan ve melâikeyi kılan Fâtır'a; kanatlı kanatlı elçiler, ikişer, üçer, dörder... Halkta [yaratmada] dilediği kadar ziyade eder. Hakîkat, Allah her şeye kadîrdir!

2. Allah insanlara rahmetinden her neyi açarsa onu tutacak, kısacak yoktur; her neyi de tutar kısarsa onu da O'ndan sonra salacak yoktur! Öyle azîz-hakîm O'dur!

3. Ey insanlar! Allah'ın üzerinizdeki nimetini anın, Allah'ın gayrı bir hâlık [yaratıcı] mı var? Size gökten ve yerden rızık verir; başka tanrı yok, ancak O! O halde nasıl çevrilirsiniz?

1) Bkz. Fâtiha/2, an: 2

2) *Fatara* esasen 'yarmak' anlamındadır. Bundan hareketle *daha önce bir misali olmaksızın ilk olarak yaratmak* anlamında kullanılmıştır. *Fatır; yaratan* / âlemi yokken yaratan ve *yaran* / âlemi yokluktan varlığa çıkaran demektir: "Gökleri veyer'i yaran ve ayıracak olan, dünya'yı yarattığı gibi ahiret'i de yaratan". (VI/3972)

3) İfadenin akışından anlaşıldığına göre burada zikrolunan adedler tayin ve tahsis için değil, çokluğu beyan içindir. Bu bakımdan dörtten yukarı yok demek değildir. (VI/3973 vekrş. Nisa/3)

4) "Nasıl olur da O'na şirk koşar, başkalarına taparsınız?" (VI/3975)

4. Ve eğer seni tekzîb ediyorlarsa, bundan evvel birç ok rasûller de tekzîb olundu. Bütün işler Allah'a irca olunur [döndürülür].

5. Ey insanlar! Haberiniz olsun ki Allah'ın va'di muhakkak haktır. Sakın o dünya [alçak] hayat sizi aldatmasın ve sakın o mağrur Şeytan sizi Allah'a da mağrurlandırmasın!

6. Haberiniz olsun ki Şeytan size düşmandır, siz de onu düşman tutun; çünkü o etrafına toplanan hizbini, ancak ashab-ı saîr'den [çılgın ateşin ehlinden] olsunlar diye davet eder.

7. Küfredenler... onlar için şiddetli bir azap var; iman edip salih ameller işleyenler[e gelince], onlar için de bir mağfiret ve büyük bir ecir var.

8. Ya artık o kimsede mi ki kötü ameli kendisine allanmış pullanmış da onu güzel görmüş? Şüphe yok ki Allah dilediğini şaşırtır, dilediğini doğru yola çıkarır; o halde nefsin onlara karşı hasretlerle geçmesin! Çünkü Allah onların bütün san'atlarını [yaptıklarını, yapacaklarını] bilir.

9. Allah odur ki rüzgârları göndermiştir; derken bir bulut kaldırır, derken onu ölmüş bir bel-deye sevketmişizdir, derken onunla arz'a ölümünden sonra hayat vermekteyizdir. İşte nüşûr [diriliş de] böyledir!

10. Her kim izzet istiyorsa bilsin ki izzet tamamiyle Allah'ındır! O'na hoş kelimeler yükselir, onu da amel-i salih yükseltir. Kötülükler kuranlara gelince, onlara şiddetli bir azap vardır ve onların tuzakları hep tarmar [darmadağın] olur.

11. Hem Allah sizi bir topraktan, sonra bir nutfeden yarattı, sonra sizi çiftler kıldı. O'nun ilmine iktiran etmeksizin ne bir dişi hâmil olur, ne de vaz'eder [doğurur]! Bir yaşatılana çok ömür verilmek de ömründen eksiltmek de behemehal bir kitab'da [ilm-i ilâhî'de] yazılıdır. Şüphe yok ki o Allah'a göre kolaydır!

---

1) *Hizib* için bkz. Mâide/56, an: 3

2) "Her kim zillet ve hakaretten kurtulup, şerefli, haysiyetli, kuvvetli olmak arzu ediyorsa bilsin ki..." (VI/3979)

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ
وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ
حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا
مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ
وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ
مُّسَمًّى ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ
مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ
وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ
بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ
أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿١٥﴾
إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ
بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ
إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُنذِرُ
الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَن
تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

12. Hem iki deniz müsavi olmuyor; şu tatlı, hararet keser, içerken kayar, şu da tuzlu, yakar kavurur, bununla beraber her birinden bir taze et yersiniz ve bir zînet çıkarır giyinirsiniz; gemileri de görürsün onda yarar yarar giderler fazlından nasip arayasınız diye ve gerek ki şükredesiniz.

13-14. Geceyi gündüze sokuyor, şems u kamer'i râm etmiş, her biri müsemma bir ecele/mukadder bir gayeye akıp gidiyor, işte bu gördüklerinizi yapan Allah rabbiniz, mülk O'nun! O'ndan beride çağırdıklarınız bir kıtmîr idare edemezler, kendilerine dua edeseniz duanızı işitmezler, işitseler bile size cevabınıveremezler, kıyamet günü de şirkinize küfrederler. Sana bir habîrgibi haber veren olmaz!

15. Ey insanlar! Sizsinizhep Allah'a muhtaç fukara; Allah ise, zengin O! Hamd ile övülecek veliyy-i nimet O!

16-17. Dilerse sizi giderir ve yeni bir halk getirir; Allah'a göre bu zor bir şey değildir!

18. Hem günah çeken bir nefis, başkasının günahını çekmeyecek, yükü [günahı] ağır basan onun yükletilmesine çağırsa da ondan birşey yüklenilmeyecek, isterse bir yakını olsun! Fakat sen ancak o kimseleri sakındırırsın ki gaybda rablerinin haşyetini [korkusunu, saygısını] duyarlar, namazı dürü st kılarlar; temizlenen de sırf kendisi için temizlenir, nihayet gidiş Allah'adır!

1) Bkz. Ra'd/2, an: 2
2) *Kıtmir* esasen hurma ile çekirdeğinin arasındaki *ince zar* veya çekirdeğin arkasındaki *ince pürüz* demek olup daha sonraları hakir ve küçük olan şeylere de mesel olmuştur. (VI/3982)
3) "Habîr olan, Allah gibi haber veren olmaz!" (VI/3982)
4) 'Hiç bilmediğiniz bir kavim/bir devlet' veya 'Hiç görülmedik bambaşka bir yeni mahluk'.(VI/3985)
5) 'Henüz huzuruna varmadan, gıyabda'(VI/3986)
6) Bakara/46'da beyan olunduğu gibi rablerinin huzurunda, likâsına ereceklerine kani olarak kılarlar. (VI/3986)

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ
﴿٢٠﴾ وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا
الْأَمْوَاتُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ ۖ وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي
الْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا
وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ
فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ
وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا
فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً
فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا ۚ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ
بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ
وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَٰلِكَ ۗ إِنَّمَا يَخْشَى
اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ
يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا
رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ ﴿٢٩﴾ لِيُوَفِّيَهُمْ
أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ ۚ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾

19-24. Ne kör ile gören müsavi olur, ne zulümât [karanlıklar] ile nûr, ne de zıll [gölge] ile harûr [hararet]; ölüler de müsavi olmaz, diriler de... Gerçi Allah her dilediğine işittirirse de sen kabirlerdekine işittirecek değilsin,[1] sen sade bir nezîrsin [uyarıcısın]; muhakkak ki biz seni hak ile hem bir beşîr [mükâfatımızın müjdecisi], hem bir nezîr [azabımızın habercisi] gönderdik! Hiçbir ümmet de yoktur ki içlerinde bir nezîr geçmiş olmasın!

25-26. Seni tekzîb ediyorlarsa, bunlardan evvelkiler de tekzîb etmişlerdi;onlara peygamberleri beyyinelerle, suhuflarla ve nûrlu kitab ile gelmişlerdi. Sonra ben o küfredenleri tuttum alıverdim, o vakit inkârım nasıl oldu?

27-28. Görmedin mi Allah yukarıdan bir su indirdi ve onunla bir çok meyveler çıkardık; renkleri başka başka, dağlardan da yollar var beyazlı, kırmızılı, renkleri muhtelif, hem de kuzgûnî siyahlar; insanlardan, hayvanlardan, davarlardan da kezâlik [aynı şekilde] türlü renklileri var! Ancak Allah saygısını kullarından bilenler duyar. Haberiniz olsun ki Allah azîz bir gafûr'dur!

29.30. O, Allah'ın Kitabı'nı okur, ardınca gider olanlar ve namazı kılıp kendilerine merzûk kıldığımız şeylerden gizli ve açık infak [sarf] etmekte bulunanlar, her halde öyle bir ticaret umarlar ki hiç batmak ihtimali yoktur; çünkü Allah ecirlerini [amellerinin karşılığını] kendilerine tamamen ödedikten başka fazlından onlara ziyadesini verecektir! Çünkü O hem gafûr, hem şekûr'dur!

1) Bkz. Neml/80, an: 2, Rûm/51-53
2) Krş. Kasas/3-4, an: 2
3) Bkz. Bakara/3-4, an: 6

وَالَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ هُوَ ٱلۡحَقُّ مُصَدِّقٗا لِّمَا
بَيۡنَ يَدَيۡهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ لَخَبِيرُۢ بَصِيرٞ ٣١ ثُمَّ أَوۡرَثۡنَا
ٱلۡكِتَٰبَ ٱلَّذِينَ ٱصۡطَفَيۡنَا مِنۡ عِبَادِنَاۖ فَمِنۡهُمۡ ظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ
وَمِنۡهُم مُّقۡتَصِدٞ وَمِنۡهُمۡ سَابِقُۢ بِٱلۡخَيۡرَٰتِ بِإِذۡنِ ٱللَّهِ
ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَضۡلُ ٱلۡكَبِيرُ ٣٢ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ يَدۡخُلُونَهَا
يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ وَلِبَاسُهُمۡ
فِيهَا حَرِيرٞ ٣٣ وَقَالُواْ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِيٓ أَذۡهَبَ عَنَّا ٱلۡحَزَنَۖ
إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٞ شَكُورٌ ٣٤ ٱلَّذِيٓ أَحَلَّنَا دَارَ ٱلۡمُقَامَةِ
مِن فَضۡلِهِۦ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٞ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٞ ٣٥
وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمۡ نَارُ جَهَنَّمَۖ لَا يُقۡضَىٰ عَلَيۡهِمۡ فَيَمُوتُواْ وَلَا يُخَفَّفُ
عَنۡهُم مِّنۡ عَذَابِهَاۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي كُلَّ كَفُورٖ ٣٦ وَهُمۡ
يَصۡطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَآ أَخۡرِجۡنَا نَعۡمَلۡ صَٰلِحًا غَيۡرَ ٱلَّذِي كُنَّا
نَعۡمَلُۚ أَوَلَمۡ نُعَمِّرۡكُمۡ مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُۖ
فَذُوقُواْ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ٣٧ إِنَّ ٱللَّهَ عَٰلِمُ غَيۡبِ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ٣٨

31. Kitaplar içinde o sana vahy eylediğimiz Kitab da önündekileri musaddık [kendisinden öncekileri tasdik edici] olmak üzere hak ancak odur. Her halde Allah, kullarına habîr bir basîr bulunuyor.

32. Sonra biz o Kitab'ı kullarımızdan süzdüklerimize miras kıldık; onlardan da nefislerine zulmeden var, muktesid/orta giden var, Allah'ın izniyle hayırlarda ileri geçenler var! İşte büyük fazl o!

33-35. Adn cennetleri; ona girecekler, orada altın bileziklerden, hem de inci süslenecekler, elbiseleri de orada ipektir ve şöyle demektedirler: 'Hamdolsun Allah'a bizden o hüznü giderdi, hakîkaten rabbimiz çok gafûr-şekûr! Fazlından bizi durulacak yurda kondurdu; burada bize yorgunluk gelmeyecek, burada bize usanç gelmeyecek!'

36-37. Küfredenlere gelince onlara cehennem ateşi var! Hüküm verilmez ki ölsünler, kendilerinden biraz [cehennem] azabı da hafifletilmez. İşte her nankörü böyle cezalandırırız ve onlar orada şöyle feryad ederler: 'Yâ rabbena! Bizleri çıkar, yapageldiklerimizin gayri yarar[lı] bir amel yapalım'. Yâ!.. Size düşünecek olanın düşüneceği kadar ömür vermedik mi ki hem size peygamber de geldi?! O halde tadın; çünkü zâlimleri kurtaracak yoktur!

38. Şüphe yok ki Allah, göklerin ve yerin gaybına alîmdir; elbette o sînelerin künhünü bilir!

1) Bkz. Âlu İmrân/33-34, an:2
2) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

39. O ki sizleri yeryüzünde halifeler kıldı; o halde kim küfr [nankörlük] ederse küfrü kendi aleyhinedir. Kâfirlere küfürleri [nankörlükleri] rablerinin katında [kendilerine] buğzdan [öfke ve gazaptan] başka bir şey artırmaz, kâfirlere hasardan başka bir şey artırmaz!

40. De ki: 'Gördünüz â, o Allah'ın berîsinden yalvardığınız şeriklerinizi [Allah'a ortak koşarak taptığınız mâbudları], gösterin bana onlar bu arz'dan hangi cüz'ü yaratmışlar?' Yoksa onların göklerde mi bir ortaklığı var, yoksa kendilerine bir kitab vermiş izde ondan bir beyyine üzerinde mi bulunuyorlar? Hayır! O zâlimler birbirlerine aldatmadan başka bir va'dde bulunmuyorlar.

41. Doğrusu gökleri ve yeri zeval buluvermelerinden Allah tutuyor. Celâlim hakkı için, zeval buluverirlerse onları O'ndan başka kimse tutamaz! O cidden hâlim bir gafûr bulunuyor.

42. Yeminlerinin en kuvvetlisiyle Allah'a kasem de etmişlerdi ki billâhi kendilerine inzar edici [uyarıcı] bir peygamber gelse, her halde ilerideki ümmetlerin en birincisinden daha kabiliyetli olacaklar, daha iyi yola geleceklerdi. Fakat kendilerine inzar edici bir peygamber geldiği vakit onlara sırf bir ürküntü artırdı.

43. Yer'de bir kibirlenme ve bir suikast düzeni! Halbuki fena dü zen ancak sahibinin başına geçer; o halde evvelkilerin sünnetinden başka ne gözetirler? O halde Allah'ın sünnetine bir tebdîl bulamazsın, Allah'ın sünnetine bir tahvîl de bulamazsın!

44. Ya yeryüzüne gezip bir bakmadılarda mı kendilerinden evvelkilerin akibeti nasıl olmuş? Halbuki onlar onlardan daha kuvvetli idiler. Allah!... Ne göklerde ne yerde hiçbir şeyin O'nu âciz bırakmasına imkân ve ihtimal yoktur, O hiç şüphesiz alîm bir kadîr bulunuyor.

1) Bkz. Zümer/3, an:1
2) Bkz. Bakara/6, an:1
3) 'Onların da başına gelecek olan; daha önce tekzîb eden, kötülük yapan ümmetlerin başına gelmiş olan *ilâhi kanun*'dur!'
4) "Hakkı tekzîb edenlere ve kötülük yapanlara azap kanununu İslâm dini neshedecek değildir ve o azabı, hakketmiş olanlardan başkasına çeviremezsin de!" (VI/4000)

45. Bununla beraber Allah insanları kesbleriyle hemen muâhaze ediverecek olsa,[1] yeryüzünde bir deprenen [insan] bırakmazdı ve lâkin müsemma bir ecele [belirli bir süreye] kadar onları tehir buyurur [azaplarını erteler], nihayet ecelleri geldiği vakit, işte o vakit, şüphe yok ki Allah kullarına basîr bulunuyor.

36. Yâsîn Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

83 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Yâsîn.*

2-6. Hikmetli Kur'an'ın hakkı için, emin ol ki sen o risaletle gönderilen peygamberlerdensin, bir sırat-ı müstakîm [dosdoğru bir yol] üzerindesin tenziliyle o azîz-rahîm'in; inzar edesin/vehameti haber veresin diye bir kavme ki babaları inzar edilmedi de haberleri yok, gafiller!

7-11. Celâlim hakkı için, daha çoklarına karşı söz hak olmuştur da onlar imana gelmezler; çünkü biz onların boyunlarına kelepçekler geçirmişiz, onlar çenelerine dayanmıştır da burunları yukarı, gözleri aşağı somurtmaktadırlar; hem önlerinden bir sedd ve arkalarından bir sedd çekmişiz, kendilerini sarmışızdır da baksalar da görmezler ve onlarca müsavidir; ha inzar etmişin kendilerini, ha etmemişin inanmazlar! Ancak zikri takip eden ve gaybda Rahmân'a haşyet [saygı] besleyen kimseyi sakındırırsın! İşte onu hem bir mağfiretle, hem bir ecr-i kerîm [cennet] ile müjdele!

12. Hakîkat biz biziz, ölüleri diriltiriz ve takdim ettikleri şeyleri ve bıraktıkları eserleri kitab'a geçiririz ve her şeyi açık bir kütükte/bir imam-ı mübîn'de ihsa etmişizdir [kaydetmişizdir].

1) "Eğer Allah bütün insanları kazandıkları günahları yüzünden hemen cezalandırıverecek olsa ..." (VI/4001)
2) Birden indirmeye *inzâl*, parça parça birçok defalarda indirmeye *tenzîl* denilir. (V/3561 ve bkz. Furkan/1)
3) Bkz. Bakara/6-7, an:1
4) "Sadece gafillerin içinden çoklarına değil, onların daha çoklarına/babalarına peygamber gönderilmiş olduğu halde doğru yoldan ayrılmış olan pek çok kavme söz (azap) hak olmuştur". (VI/4009)
5) Bu bir istiaredir. 'Boyunlara geçen kelepçekler' (ağlâl), hem ferdin fıtrî kabiliyetlerini yanlış hedeflere yönelten toplum sultasının kötü baskılarını, hem de bâtıl itikadlar, çirkin alışkanlıklar, kötü huylar, taklid, taassub, hevâ gibi küfür ve günahı sevdiren, imandan kaçındıran kötü melekelere nefislerin alıştırıla alıştırıla değişmez hâle getirilmiş olmasını temsildir. (VI/4010)
6) 'Ahiret'te olacağı gibi henüz huzuruna varmış olmayıp, gıyabında bulunduğu halde' veya 'Kendi gaybında/içinden, sadece zâhirde değil, kalbinde'. (VI/4011)
7) Diğer bir mânâ: 'Biz, başka değil yalnız biz...' (VI/4012)

13-14. Ve onlara, o karye sahiplerini [o şehir halkını] temsil getir; o dem ki o gönderilen rasûller varmıştı, o sıra ki onlara o ikiyi göndermiştik, bunları tekzîb ettiler, biz de bir üçüncü ile izzet (ve kuvvet) verdik de varıp dediler: 'Haberiniz olsun biz sizlere gönderilmiş rasûlleriz'.

15. 'Siz' dediler; 'bizim gibi bir beşerden başka birşey değilsiniz, hem Rahmân hiçbir şey indirmedi, siz sırf yalan söylüyorsunuz'.

16-17. Dediler: 'Rabbimiz bilir inanın biz gerçek size gönderilmiş rasûlleriz, açık bir tebliğden ötesi ise bizim üstümüze değil!'

18. 'Doğrusu' dediler; 'biz sizinle teşe'üm ettik, yemin ederiz ki vazgeçmezseniz sizi hiç tınmadan recmederiz [katlederiz] ve her halde size bizden pek acıklı bir azap dokunur'.

19. Dediler: 'Sizin şu'm kuşunuz beraberinizde! Yâ!.. Nasihat edilirseniz öyle mi? Doğrusu siz israfı âdet etmiş bir kavimsiniz'.

20-26. O esnada nehrin tâ ucundan bir er koşarak geldi, 'Ey hemşerilerim!' dedi; 'uyun o gönderilen rasûllere, uyun sizden bir ecir [ücret] istemeyen o zatlara ki onlar hidayete ermişlerdir; hem neyime kulluk etmeyeyim ben O beni yaratana? Hep de döndürülüp O'na götürüleceksiniz. Hiç ben O'ndan başka mabudlar mı tutarım? Eğer o Rahmân bana bir keder irade buyurursa, onların şefaati benden yana hiçbir şeye yaramaz ve beni kurtaramazlar. Şüphesiz ben o vakit açık bir dalâl [şaşkınlık] içindeyim [demektir]. Haberiniz olsun ki ben rabbinize iman getirdim, gelin dinleyin beni!'

26-27. [Şehid edildi de] denildi ki: 'Haydi gir cennete!' 'Ay!' dedi; 'n'olurdu kavmim bilselerdi, rabbim bana ne mağfiret buyurdu, beni ikram olunan kullarından kıldı!'

1)Burada sözü edilen *karye*'nin Antakya, *Rasûller*'in Hz. İsâ'nın havarîleri olduğu nakledilmiştir ki bu takdirde *Ashab-ı Karye*'nin de Romalılar olduğu anlaşılır. Fakat ayetin zahiri bunların taraf-ı ilahi'den *nübüvvet verilmiş rasûller* olduklarını gösterir. İkinin bir üçüncü ile takviyesi Hz. Musa ile Hz. İsa'nın daha sonra Hz. Muhammed'in risaletiyle tâziz ve takviyesini temsil eder: "Önce Musa ve İsa'yı göndermiştik, bunları tekzîb ettiler, sonra da Muhammed ile bunlara izzet ve kudret verdik' denilmiş gibi oluyor. (VI/4015-4016)

2)Bkz. A'raf/131-132, an:1-2; İsra/13, an:2

3)Bkz. Tâhâ/127, an:1

4) *Medine'nin aksâsı*ndan (şehrin tâ ucundan) demek, 'O memleketin ricalinin en ileri gelenlerinden bir zât'mânâsını da andırır. (VI/4017)

28.29. Arkasından ise kavminin üzerine semadan bir ordu indirmedik, indirecek de değildik; o yalnız bir sayha oldu, derhal sönüverdiler.

30. Ey!.. Ne hasret o kullara ki kendilerine her gelen rasûl ile mutlaka istihza ediyorlardı.

31-32. Baksalar â, kendilerinden evvel ne kadar karnlar [kavimler, ümmetler] helâk etmişiz, onlar hiç onlara dönüp gelmiyorlar, ancak hepsi toplanıp bizim katımıza ihzar edilmişlerdir.

33-35. Hem bir ayettir onlara ölü arz; biz ona hayat verdik ve ondan habbeler çıkardık da ondan yiyip duruyorlar ve onda cennetler yaptık, hurma bahçeleri, üzüm bağları, [daha neler] neler! İçlerinde kaynaklar akıttık yesinler diye mahsulünden ve kendi ellerinin mâmulâtından! Hâlâ şükretmeyecekler mi?

36. Tenzîh o yaratan Sübhân'a bütün o çiftleri; hepsini arz'ın bitirdiklerinden ve kendi nefislerinden ve daha bilemeyecekleri neler, nelerden...

37. Bir ayet de onlara gece; ondan gündüzü soyarız, bir de bakarlar ki karanlığa dalmışlardır.

38. Güneş de; kendisine mahsus bir müstekarr için cereyan ediyor. O, işte o azîz-alîm'in takdîridir!

وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنۢ بَعْدِهِۦ مِن جُندٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا كُنَّا
مُنزِلِينَ ﴿٢٨﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَٰمِدُونَ
﴿٢٩﴾ يَٰحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ ۚ مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ
يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ أَنَّهُمْ
إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ وَإِن كُلٌّ لَّمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ
﴿٣٢﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلْأَرْضُ ٱلْمَيْتَةُ ۖ أَحْيَيْنَٰهَا وَأَخْرَجْنَا
مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّٰتٍ
مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ ٱلْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا۟
مِن ثَمَرِهِۦ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾ سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى
خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ وَمِنْ أَنفُسِهِمْ وَمِمَّا
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ فَإِذَا هُم
مُّظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلشَّمْسُ تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ۚ ذَٰلِكَ
تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَٱلْقَمَرَ قَدَّرْنَٰهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ
عَادَ كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا ٱلشَّمْسُ يَنۢبَغِى لَهَآ أَن تُدْرِكَ
ٱلْقَمَرَ وَلَا ٱلَّيْلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِ ۚ وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

39. Aya da; menzil menzil ona miktarlar biçmişizdir, nihayet dönmüş eski urcûn gibi olmuştur.

40. Ne güneş, kendine aya çatması yaraşır, ne de gece gündüzü geçer, her biri birer felekte yüzerler.

1) Bundan *Antakya* halkının helâkini anlamak istemişlerse de, Hz. İsa'nın daveti karşısında müşrik Roma devletinin ortadan kalkmış olduğunu anlamak daha kapsayıcıdır. (VI/4020ve krş. Yâsîn/13-14, an:1)
2) Bkz. Bakara/15, an:6
3) Bkz. Kasas/61, an:1;Rûm/16, an:1
4) Krş. Âlu imrân/15, an:2
5) Burada birkaç mânâ vardır: a) 'Kendisine mahsus sabit bir karar, muntazam bir kanunile cereyan edip akıyor'. b) 'Bir istikrar için/ bir dengenin sağlanması için nihayet bir sükûna erip durmak için cereyan ediyor', c) 'Duracağı bir vakte, belirli bir süreye kadar cereyan ediyor', d) 'Yerinde sâbit olarak akıyor, mihverinde dönüyor'. (VI/4030)
6) *Urcûn* eğri salkım çöpü demektir. Bilhassa hurma salkımının dip çöpü ki eskisi (geçen seneninki) daha ince daha eğri, daha renkli olur. Bu benzetme, hilâlin ilk ve son şeklini gösterdiği gibi, ayın o menzillerde giderken arz etrafında bir ayda katettiği yolun şeklini de göstermektedir. (VI/4031)

41-44. Bir ayet de onlara o dolu gemide zürriyetlerini taşımamız ve kendilerine o misilliden [onun gibi] binecekleri şeyler yaratmamızdır. Dilersek onları gark da ederiz [boğuveririz de]; o vakit ne onlara feryatçı vardır, ne de onlar kurtarılırlar; ancak tarafımızdan bir rahmet ve bir zamana kadar yaşatmak için başka!

45. Hal böyle iken onlara 'Önünüzdekini ve arkanızdakini gözetip korunun ki rahmete şayan olasınız' denildiği zaman [yüzçevirirler].

46. Kendilerine rablerinin ayetlerinden herhangi bir ayet de gelse, mutlaka ondan yüz çevirip geldiler.

47. 'Allah'ın size merzûk kıldığı şeylerden hayra sarfedin!' denildiği zaman da onlara, o küfredenler iman edenler için şöyle dediler: 'Biz hiç yedirir miyiz o kişiye ki Allah dilese ona yiyeceğini verirdi, siz apaçık bir dalâl [şaşkınlık] içinde değil de nesiniz?!'

48-50. Ve 'Ne zaman bu va'd doğru iseniz?' diyorlar. Başka değil, tek bir sayhaya bakıyorlar, bir sayha ki onlar çekişip dururlarken kendilerini yakalayıverir; o zaman bir tavsiyeye bile kâdir olamazlar, ailelerine de dönecek değillerdir.

51. Bir de sûr üfürülmüştür; ne baksınlar kabirlerinden rablerine doğru akın ediyorlardır.

52. 'Eyvah başımıza gelenlere!' derler; 'kim kaldırdı bizi uyuduğumuz yerden? Bu, işte o Rahmân'ın va'd buyurduğu! Doğru imiş o gönderilen rasûller!'

53-54. Başka değil, sade bir tek sayha olmuş, derhal hepsi toplanmış huzurumuza ihzar edilmişlerdir: 'Artık bugün hiç kimseye zerrece zulmedilmez, ancak yaptıklarınızın cezasını çekeceksiniz'.

1) 'Bir feryad eden' veya 'Feryada yetişen'. (VI/4033)
2) Bkz. Neml/76, an:3
3) Bkz. Kasas/61, an:1; Rûm/16, an:1

إِنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ ٱلْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَٰكِهُونَ ﴿٥٥﴾ هُمْ وَأَزْوَٰجُهُمْ
فِى ظِلَٰلٍ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾ لَهُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ وَلَهُم
مَّا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَٰمٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ ﴿٥٨﴾ وَٱمْتَٰزُوا۟
ٱلْيَوْمَ أَيُّهَا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ أَن لَّا
تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَٰنَ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ وَأَنِ ٱعْبُدُونِى
هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا
أَفَلَمْ تَكُونُوا۟ تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ
﴿٦٣﴾ ٱصْلَوْهَا ٱلْيَوْمَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾ ٱلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰٓ
أَفْوَٰهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟
يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰٓ أَعْيُنِهِمْ
فَٱسْتَبَقُوا۟ ٱلصِّرَٰطَ فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَمَسَخْنَٰهُمْ
عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَن
نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِى ٱلْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَّمْنَٰهُ
ٱلشِّعْرَ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُۥٓ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْءَانٌ مُّبِينٌ ﴿٦٩﴾
لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٠﴾

55-58. Cidden ashab-ı cennet bugün bir şuğl [eğlence] içinde zevk etmektedirler, kendileri ve zevceleri erîkeler [koltuklar] üzerinde kurulmuşlardır. Onlara orada bir meyve var, hem onlara orada ne iddia ederlerse var; bir selâm, rahîm bir rabden kelâm!

59-64. Ve haydin ayrılın bugün ey mücrimler! And vermedim mi size 'Ey ademoğulları! Şeytan'a kulluk etmeyin, o size açık bir düşmandır!' diye ve 'Bana kulluk edin, doğru yol budur!' diye?! Böyle iken celâlime karşı o içinizden birçok cibilletleri [toplulukları] yoldan çıkardı. Ya o vakit sizin akıllarınız yok muydu? Bu, işte o cehennem ki va'dolunur dururdunuz; bugün yaslanın ona bakalım küfr [inkâr] ettiğiniz için!

65. Bugün ağızlarını mühürleriz de bize elleri söyler ve ayakları şehadet eyler neler kesbediyorlardı [yapıyorlardı]!

66-67. Hem dilesek gözlerini üzerinden silme kör ediverdik de yola dökülürlerdi, fakat nereden görecekler? Daha dilesek kendilerini olduklarıyerde mesh ediverdik de ne ileri gidebilirlerdi, ne dönebilirlerdi.

68. Bununla beraber her kimin ömrünü uzatı yorsak, hilkatte [yaratılış itibariyle] onu tersine çeviriyoruz. Halâ da akıllanmayacaklar mı?

69-70. Biz ona şiir öğretmedik, ona yaraşmaz da; o sade bir zikir ve parlak bir kur'an'dır hayatı olanı uyandırmak, nankörlere de o söz [azap] hak olmak için!

1) "Dilesek onları tam kuvvetli çağlarında mesh de ediverirdik/kılıklarını değiştirir oldukları yerde donduruverirdik!" (VI/4037)
2) "Her kimi de gençlik çağında almayıp uzun ömür ile yaşatıyorsak, gençliğinin aksine olarak günden güne kuvvetten düşürüp zaafını artırıyor, ölüme doğru götürüyoruz!" (VI/4040)
3) "Ne *makam-ı risalet*'e şâirlik yaraşır, ne de *Kur'an*'a şiir demek!" (VI/4040-4041)
4) 'Hayatı/aklı, duygusu olanı inzâr edip gafletten uyandırmak..." (VI/4041)

Onların onlara yardıma güçleri yetmez, onlar ise onlar için hazırlanan askerler!

76. O halde onların lâkırdıları seni mahzûn etmesin, biz onların içlerini de biliriz, dışlarını da!

77-78. Görmedi mi o insan, biz onu bir nutfeden yarattık da şimdi o çeneli bir çekişken kesildi?! Yaratılışını unutarak bize bir de mesel fırlattı; 'Kim diriltir o kemikleri onlar çürümüşken?' Dedi.

79. De ki: 'Onları ilk defa inşa eden diriltir ve o her halkı [mahlûku ve yaratmanın her türlüsünü] bilir'.

80. O ki size yeşil ağaçtan bir ateş yaptı da şimdi siz ondan tutuşturup duruyorsunuz.

71-73. Şunu da görmediler mi biz onlar için ellerimizin yaptıklarından [bizzat] birtakım yumuşak hayvanlar (en'âm) yaratmışız da onlara mâlik bulunuyorlar ve onları kendilerine zebûn etmişiz [boyun eğdirmişiz] de hem onlardan binitleri var, hem de onlardan yiyiyorlar, onlarda daha bir çok menfaatleri ve türlü içecekleri de var! Hâlâ şükretmeyecekler mi?

74-75. Tuttular da Allah'tan başka birtakım ilâhlar edindiler, güya yardım olunacaklar!

81-82. Ya gökleri ve yeri yaratan, onlar gibisini yaratmaya kâdir değil midir? Elbette kâdir! Hallâk O, alîm O! O'nun emri, bir şeyi murad edince ona sade *ol* demektir, o oluverir.

83. Artık tesbîh edilmez mi öyle her şeyin melekûtu yedinde bulunan Sübhân'a! Hep de döndürülüp O'na götürüleceksiniz.

1 Bu bilhassa bedevîlerin çok iyi bildikleri meşhur *Merh* ile. *Ifar* denilen iki ağaçtır. İkisi de yemyeşil suları damlarken *Merh* çakmak gibi. *Ifar*'a sürtülmek suretiyle ateş çıkarılır. (VI/4042)

2 "Her şeyde dilediği gibi tasarruf eden". (VI/4043)

37. Saffat Sûresi

Mekke'de Nâzil olmuştur.

182 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

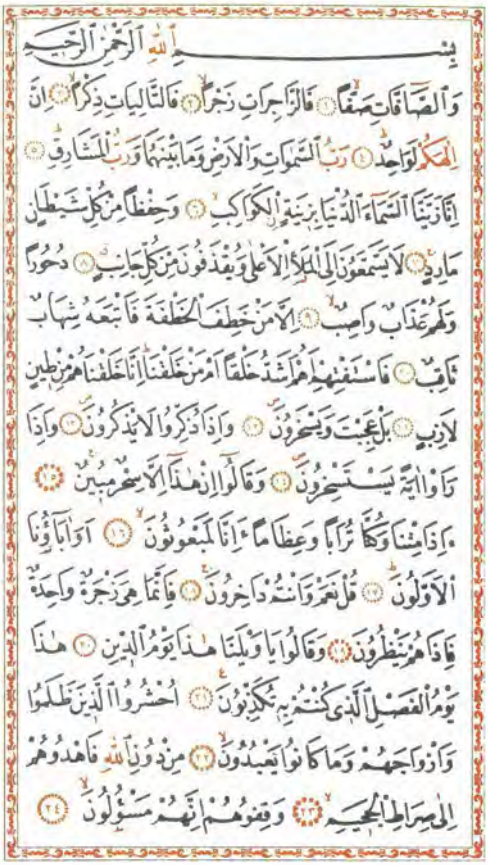
1-5. Kasem olsun ol kuvvetlere; o saf dizip de duranlara, o haykırıp da sürenlere[1] ve o yolda zikir okuyanlara ki ilâhınız birdir sizin, hep o göklerin, yerin ve aralarındakilerin rabbi ve bütün meşrıkların rabbi!

6-10. Bakınız biz o dünya semâ'yı (o yakın göğü)[2] bir zînetle donattık; kevakib [yıldızlarla]! Hem mütemerrid [itaat etmez] ve her şeytan'dan koruduk; onlar mele-i âlâ'yı [melekleri] dinleyemezler, tard [kovalanmak] için her taraftan sıkıya tutulurlar ve onlara ayrılmaz biz azap vardır; ancak bir çalıp çarpan, onun da peşine bir şihab-ı sâkıb [delici bir , alev] takılır.

11. Şimdi sor onlara 'Yaratılışça kendileri mi daha çetin, yoksa bizim yarattıklarımız mı?' Biz kendilerini bir cıvık çamurdan yarattık.

12.17. Fakat sen taaccüb [hayret] ettin! Onlar [ise] eğleniyorlar, ihtar edildiklerinde de düşünmüyorlar, bir mu'cize gördükleri vakit de eğlence yerine tutuyorlar ve 'Bu' diyorlar; 'başka bir şey değil, apaçık bir sihir! Öldüğümüz ve bir toprakla bir yığın kemik olduğumuz vakit mi, biz mi ba'solunacakmışız [dirilecek mişiz]? Evvelki atalarımız da mı?'

18. De ki: 'Evet! Hem [de] siz çok horhâkir olarak!'

19-20. Çünkü o bir zorlu kumandadan ibarettir. Derhal gözleri açılıverir 'Eyvah bizlere!' derler; 'bu, o din günü!'

21. Bu, işte o sizin yalan dediğiniz fasıl günü!

22-24. "Toplayın mahşere o zulmedenleri ve eşlerini ve Allah'tan başka taptıkları şeyleri! Toplayın da götürün onları sırat'a/cehennem köprüsüne doğru ve tevkif edin onları, çünkü sorguya çekilecekler".

1) Burada melekler'e kasem edilmektedir ve bu ibarede beş vakit namazlarda bağanan saflarla temsil olunan millet ve cemaate işaret de vardır. (VI/4046)

2) Burada da aynı şekilde melekler murad olunduğu gibi, bütün mücahid ordular, bilhassa komuta edip götürenler ve vaaz edip yürütenler de bu mânâya dahildir. (VI/4047)

3) Bkz. Mülk/5, an: 1; Bakara/86, an: 4

4) Bkz. Fâtiha/2-3, an: 5

25. Ne oldu sizlere yardımlaşmıyorsunuz?

26-28. Hayır! Bugün onlara teslim olmuşlardır; ve bazısı bazısına dönmüş soruşuyorlardır: 'Siz' diyorlardır; 'bizesağdan gelir dururdunuz'.

29-32. 'Yok!' diyorlardır; 'siz inanmamıştınız ve bizim size karşı cebredebilecek bir saltanatımız yoktu, fakat siz azmış bir kavim idiniz; onun için üzerimize rabbi mizin kavli [azabı] hak oldu, her halde hepimiz tadacağız. Evet biz sizi kışkırttık, çünkü biz azgındık!'

33. O halde hepsi o gün azapta müşterektirler.

34-36. İşte biz mücrimlere böyle yaparız; çünkü onlar 'Lâ ilâhe illallah' denildiği zaman kafa tutuyorlardı ve 'Hiç biz bir mecnun şâir için ilâhlarımızı bırakır mıyız?' Diyorlardı.

37. Hayır! O hak ile geldi ve bütün peygamberleri tasdik eyledi.

38-40. Elbette siz o elîm [gayet acı] azabı tadacaksınız. Mâmafih başka değil, hep yaptığınız amellerinizle cezalanacaksınız; müstesna ancak Allah'ın ihlâs verilmiş kulları!

41-49. Onlar için bir malûm rızık var, meyveler [var] ve onlar hep ikram olunurlar naîm cennetlerinde, karşılıklı tahtlar üzerinde; maînden bir ke's [dolu bir kadeh] ile üzerlerine pırlanılır, bembeyaz, içenlere lezzet; onda ne bir gaile vardır, ne de başlarına vurur; yanlarında iri gözlü nazarlarını kasretmiş [başkasına bakmaz] nâzeninler [dilberler], sanki saklı yumurtalar!

50-51. Derken bazısı bazısına dönmüş soruşuyorlardır: İçlerinden bir söyleyen 'Benim' der; 'bir karînim [arkadaşım] vardı...'

1) 'Nimetten başka birşey olmayan cennetlerde'. (VI/4054)

2) *Mâin* aslında kaynağından çıkan, yahut gözönünde akan su demek olup, *cennet içkisi* bununla tavsif olunmuştur. (VI/4054)

52-53. ... Derdi: 'Sen cidden inananlardan mısın? Öldüğümüz ve bir toprakla bir yığın kemik olduğumuz vakit hakîkaten biz cezalanacak mıyız?

54-55. 'Nasıl' der 'bir bakıştırır mısınız?' Derken bakmış, onu tâ cehennemin ortasında görmüştür.

56-59. 'Tallâhi[1] der; 'doğrusu sen az daha beni helâk edecektin! Rabbimin nimeti olmasaydı, ben de bu ihzar edilenlerden olacaktım. Nasılmış bak?! Biz ölecek değiliz ilk ölümümüzden başka ve biz muazzeb [azaba uğrayacak] değiliz'.

60-61. Bu, işte hiç şüphesiz o büyük murad, büyük kurtuluş! Böyle bir murad için çalışsın, çalışan erler!

62-66. Nasıl, bu mu hayırlı konmak [konukluk] için, yoksa o zakkum ağacı mı ki biz onu zâlimler için bir fitne kılmışızdır; o bir ağaçtır ki cehennemin kökünde çıkar, tomurcukları şeytanların başları gibidir. Her halde onlar ondan yiyeceklerdir; yiyecekler de ondan karınlarını dolduracaklardır.

67-70. Sonra üzerine onların hamîmden [kaynar sudan] bir haşlamaları vardır. Sonra da dönümleri şüphesiz ki cehennemedir; çünkü onlar babalarını dalâlette buldular. Şimdi de onların izlerince koşturuluyorlar.

71-74. Hakîkat, onlardan evvel eskilerin ekserisi dalâlette idi.

Celâlim hakkı için, içlerinde inzar edici [tehlikeyi haber veren, uyaran] peygamberler de gönderdik, sonra da bak o inzar edilenlerin akibeti nasıl oldu? Ancak Allah'ın ihlâs ile seçilen kulları başka!

75-76. Celâlim hakkı için, bize Nuh nidâ etmişti, biz de hakîkat ne güzel mucîbiz;[5] hem onu ve ehlini o büyük sıkıntıdan kurtardık...

1) Bkz. Yusuf/73,an:1
2) Bkz. Kasas/61,an:1;Rûm/16,an:1
3) *Zakkum*, Tihame'de biten küçük yapraklı, acı ve fena kokan bir ağacın ismidir. (VI/4055)
4) Bu ibareye üç mânâ verilmiştir: a) Son derece çirkinlikten *kinaye* olmak üzere hayal edilen bir benzetme, b) *Şeyatin* çirkin suratlı korkunç yılanlar demektir. Yani böyle yılanların başı gibi, c) *Ruus'uş-şeyâtîn* çirkin görünüşlü tanınmış bir otun meyvesi imiş. Biz de dördüncü bir mânâ anlamak istiyoruz: d) Zâlimleri en çok aldatan, meftun eden nokta onun çiçek açıp meyvesini verecek olan noktalarıdır. Vâridat menbaları gibi görünen o noktalar öyle iğfalkârdır ki sanki şeytanların başları yahut rüesası (reisleri) gibidir. (VI/4056)
5) *Mucîb:* duaları kabul eden, duaya karşılık veren.

77-79. ... hem zürriyetini bâki kalanlar kıldık, hem de nâmına bıraktık sonrakiler içinde: 'Selâm Nuh'a bütün âlemler içinde!'

80-82. Biz böyle mükâfat ederiz işte muhsinlere! Çünkü o bizim mü'min kullarımızdan! Sonra da diğerlerini suya boğduk!

83-87. Şüphesiz İbrahim de onun kolundan; çünkü rabbine selîm bir kalp ile geldi, çünkü babasına ve kavmine şöyle dedi: 'Siz nelere tapıyorsunuz.? Yalancılık etmek için mi Allah'tan başka ilâhlar istiyorsunuz? Siz rabb'ul âlemîn'i ne zannediyorsunuz?

88-89. Derken bir bakım baktı da nücûma [yıldızlara], 'Ben' dedi; 'hastayım!'

90. O vakit arkalarını dönerek başından kaçışıverdiler.

91-93. Derken bir kurnazlıkla onların ilâhlarına vardı da 'Buyursanıza' dedi; 'yemez misiniz? Neyiniz var söylemiyorsunuz' diyerek bir takrib ile [üzerlerine yürüyüp] onlara kuvvetli bir darbe indirdi.

94. Bunun üzerine birbirlerine girerek ona yöneldiler.

95-96. 'Â' dedi; 'siz kendi yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz? Halbuki sizi ve yaptıklarınızı Allah yarattı'.

97. 'Haydin' dediler; 'bunun için bir bina yapın ve bunu ateşe atın!'

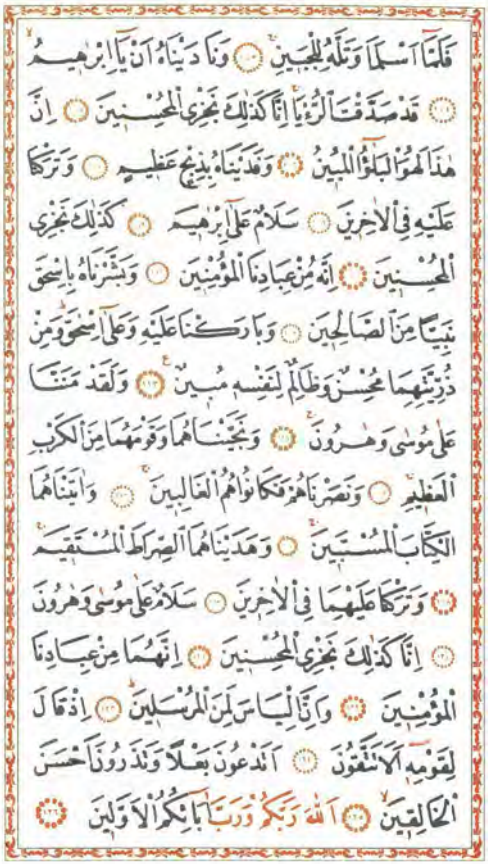
98. Böyle ona bir tuzak kurmak istediler, biz de tuttuk kendilerini daha alçak düşürdük.

99-100. Bir de dedi ki: 'Ben rabbime gidiyorum, O bana yolunu gösterir. Rabbim! Bana salihînden ihsan buyur!'

101. Biz de ona uslu bir oğul müjdeledik!

102. Vaktâ ki yanında koşmak çağına erdi, 'Ey yavrum!' dedi; 'ben menamda [düşümde] görüyorum ki ben seni boğazlıyorum. Artık bak ne görürsün [ne dersin]?' 'Ey babacığım!' dedi; 'ne emrolunuyorsan yap! Beni inşaallah sâbirînden [sabredenlerden] bulacaksın!'

1) *Selîm bir kalp:* tertemiz, her lekeden sâlim, Allah sevgisinde hâlis, tamamen O'na teslim olmuş kalp. (VI/4060)
2) Bkz. Fâtiha/2, an: 3

فَلَمَّآ أَسۡلَمَا وَتَلَّهُۥ لِلۡجَبِينِ ۝ وَنَٰدَيۡنَٰهُ أَن يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُ
۝ قَدۡ صَدَّقۡتَ ٱلرُّءۡيَآۚ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ۝ إِنَّ
هَٰذَا لَهُوَ ٱلۡبَلَٰٓؤُاْ ٱلۡمُبِينُ ۝ وَفَدَيۡنَٰهُ بِذِبۡحٍ عَظِيمٖ ۝ وَتَرَكۡنَا
عَلَيۡهِ فِي ٱلۡأٓخِرِينَ ۝ سَلَٰمٌ عَلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ ۝ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي
ٱلۡمُحۡسِنِينَ ۝ إِنَّهُۥ مِنۡ عِبَادِنَا ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ۝ وَبَشَّرۡنَٰهُ بِإِسۡحَٰقَ
نَبِيّٗا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ۝ وَبَٰرَكۡنَا عَلَيۡهِ وَعَلَىٰٓ إِسۡحَٰقَۚ وَمِن
ذُرِّيَّتِهِمَا مُحۡسِنٞ وَظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ مُبِينٞ ۝ وَلَقَدۡ مَنَنَّا
عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ۝ وَنَجَّيۡنَٰهُمَا وَقَوۡمَهُمَا مِنَ ٱلۡكَرۡبِ
ٱلۡعَظِيمِ ۝ وَنَصَرۡنَٰهُمۡ فَكَانُواْ هُمُ ٱلۡغَٰلِبِينَ ۝ وَءَاتَيۡنَٰهُمَا
ٱلۡكِتَٰبَ ٱلۡمُسۡتَبِينَ ۝ وَهَدَيۡنَٰهُمَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ
۝ وَتَرَكۡنَا عَلَيۡهِمَا فِي ٱلۡأٓخِرِينَ ۝ سَلَٰمٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ
۝ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ۝ إِنَّهُمَا مِنۡ عِبَادِنَا
ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ۝ وَإِنَّ إِلۡيَاسَ لَمِنَ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ۝ إِذۡ قَالَ
لِقَوۡمِهِۦٓ أَلَا تَتَّقُونَ ۝ أَتَدۡعُونَ بَعۡلٗا وَتَذَرُونَ أَحۡسَنَ
ٱلۡخَٰلِقِينَ ۝ ٱللَّهَ رَبَّكُمۡ وَرَبَّ ءَابَآئِكُمُ ٱلۡأَوَّلِينَ ۝

103-105. Vaktâ ki bu suretle ikisi de teslim oldular ve onu tuttu şakağına [şakağı üzerine] yıktı; ve şöyle ona nidâ ettik: 'Yâ İbrahim! Rüyayı gerçek tasdîk eyledin! Biz böyle mükâfat ederiz işte muhsinlere!'

106.109. 'Şüphesiz ki bu açık bir ibtilâ/kat'î bir imtihan!' dedik ve ona büyük bir kurbanlık fidye verdik, nâmına da bıraktık sonrakiler içinde: 'Selâm İbrahim'e!'

110-111. Böyle mükâfat ederiz işte muhsinlere! Çünkü o bizim mü'min kullarımızdan!

112.113. Bir de onu salihînden bir peygamber olmak üzere İshak ile müjdeledik, hem ona hem İshak'a bereketler verdik; ikisinin zürriyetinden de hem muhsin olan var, hem de nefsine açık zulmeden!

114-120. Celâlim hakkı için, Musa ile Harun'u da minnettar eyledik; hem kendilerini ve kavimlerini o büyük sıkıntıdan kurtardık, hem yardım ettik onlara da galipler onlar oldular, hem kendilerine o belli kitab'ı [Tevrat'ı] verdik ve kendilerini doğru yola çıkardık. Sonrakiler içinde nâmlarına şunu bıraktık: 'Selâm Musa ile Harun'a!'

121-122. Biz böyle mükâfat ederiz işte muhsinîne! Çünkü ikisi de bizim mü'min kullarımızdan!

123-126. Şüphesiz İlyas da mürselînden [gönderilen peygamberlerden]; zira kavmine demişti: 'Siz Allah'tan korkmaz mısınız? Bir ba'l'e[3] mi yalvarıyorsunuz bırakıp da o ahsen'ul-hâliqîn'i/o rabbiniz ve evvelki atalırınızın da rabbi olan Allah'ı?'

1) Burada boğazlanmak istenen evlâd'ın Hz. İbrahim'in, oğlu *Hz. İshak* olduğunu söyleyenler varsa da doğrusu bu evlâdın *Hz. İsmail* olmasıdır. Nitekim 112. ayetteki atıf buna delâlet eder. (VI/4064)
2) "Hz. İsmail'in ve Hz. İshak'ın zürriyetinden de..." (VI/4065)
3) *Ba'l* bir put ismidir. Nitekim Şam'da *Ba'lebek* kasabası bu nâm ile anılır. (VI/4068)

127-128. O vakit onu tekzîb ettiler, şüphesiz ki onlar da ihzar edildiler; müstesna Allah'ın ihlâslı kulları!

129-130. Ona da sonrakilerde şunu bıraktık: 'Selâm İlyasîne!'

131-132. Biz böyle mükâfat ederiz işte muhsinîne! Çünkü o bizim mü'min kullarımızdan!

133-136. Şüphesiz Lût da mürselînden [gönderilen peygamberlerden]; zira kurtardık onu ve bütün ehlini, kalan bir karıdan başka batanlar içinde! Sonra diğerlerini tedmîr [yerle bir] eyledik!

137-138. Ve siz elbette onlara uğrar ve üzerlerinden geçersiniz, sabahleyin ve geceleyin! Ya akıl edip de düşünmez misiniz?

139-144. Şüphesiz Yunus da o mürselînden [gönderilen peygamberlerden]; hani bir vakit dolu gemiye kaçmıştı, kur'a çekişmişti de kaydırılan-lardan [gemiden atılanlardan] olmuştu; derken kendisini balık yuttu, melâmette [pişman] idi. Eğer çok tesbîh edenlerden olmasaydı, her halde ba'solunacakları [diriltilecekleri] güne kadar onun karnında kalırdı.

145-148. Hemen biz onu alana [boş bir sahaya] attık, hasta idi ve üzerine kabak cinsinden bir ağaç bitirdik ve onu yüz bine rasûl gönderdik ve hatta artıyorlardı; o vakit ona iman ettiler de onları bir zamana kadar istifade ettirdik!

149-150. Şimdi sor o seninkilere 'Rabbine kızlar, onlara oğullar öyle mi? Yoksa biz melâikeyi dişi yaratmışız da onlar şahid mi bulunuyorlarmış?'

151-152. Hâ!.. Onlar şüphesiz ki bühtanlarından 'Allah doğurdu' derler ve elbette bunlar yalancıdırlar!

153. [Allah] kızları oğullara tercih mi etmiş?

1) Bkz. Kasas/61,an:1;Rûm/16,an:1

154-157. Nah sizlere, nasıl hükmediyorsunuz, hiçte mi düşünmezsiniz, yoksa sizin için açık bir ferman mı var? O halde getirin kitabınızı sâdıksanız!

158-166. Bir de onunla cinler beyninde [arasında] bir neseb uydurdular. Celâlim hakkı için, cinler bilirler ki onlar ihzar olunacaklardır. "Münezzeh, sübhân o Allah onların isnad ettikleri vasıflardan! Lâkin Allah'ın ihlâs ile seçilen kulları başka; çünkü siz ve taptıklarınız O'na karşı kimseyi meftun edemezsiniz; meğer ki cahîm'e [cehenneme] saldıran olsun! Bizden iseher birimiz için bir makam-ı malûm vardır ve biz, elbette biz o saf dizenleriz ve biz, elbette biz o tesbîh edenleriz!"

167-169. Ve gerçek [daha] evvelşöyle diyorlardı: 'Eğer yanımızda evvelkilerinkinden bir zikir olsaydı, her halde Allah'ın ihlâs ile seçilmiş kullarından olurduk'.

170. Fakat şimdi ona kufrettiler, artık ileride bilecekler.

171-173. Celâlim hakkı için, risaletle gönderilen kullarımız hakkında şu kelimemiz sebkat etmiştir [geçmiştir]: 'Onlar, elbette onlar muhakkak muzaffer olacaklardır ve elbette bizim askerlerimiz mutlak onlar galip geleceklerdir'.

174-175. Onun için yüzçevir de onlardan bir zamana kadar; gör onları, yakında görecekler.

176-177. Ya şimdi bizim azabımızı mı iviyorlar [aceleyle istiyorlar]? Amma onların sahasına indiği vakit, ne fenadır o acı haber verilenlerin sabahı!

178-179. Yine sen yüzçevir de onlardan bir zamana kadar; gör, yakında görecekler.

180-182. Tesbîh o izzetin sahibi rabbine onların [isnad ettikleri] vasıflarından ve selâm mürselîne [bütün peygamberlere] ve hamd âlemlerin rabbi Allah'a!

1) Cinler ile meleklere dahi şâmil olan daha umumî bir mânâda bütün gizli mahluklar, metafizik güçler, bütün ruhanîler kastolunmaktadır.(VI/4077)
2) Bkz. Kasas/61,an:1,Rûm/16,an:1
3) Kureyşliler de böyle demişlerdi.(VI/4079)
4) Krş. Fâtiha/2-4,an:2-3
5) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98,an:1

38.Sad Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur. 88 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Sad.* Bu zikir ile meşhûn [dolu] Kur'an'a bak!

2-3. Fakat o küfredenler[1] bir onur [kibir], bir şikak [çekişme, ihtilaf] içindeler. Kendilerinden evvel nicelerini helâk ettik; çığırıştılar, değildi fakat vakt-i halâs![2]

4-5. İçlerinden kendilerine uyandırıcı bir peygamber geldiğine şaştılar da dediler ki kâfirler: 'Bu bir sihirbaz bir kezzâb [yalancı]! İlâhları hep bir ilâh mı kılmış? Bu cidden şaşılacak birşey, çok tuhaf!'

6-8. İçlerinden o heyet de fırladı şöyle: 'İlâhlarınız üzerinde sabr u sebat edin; bu cidden arzu olunur birşey, bir murad! Biz bunu diğer millette işitmedik, bu bir uydurmadır mutlak! O zikr [Kur'an] aramızdan ona mı indirilmiş?' Doğrusu onlar benim zikrimden bir kuşkulu şek içindeler, doğrusu henüz azabımı tatmadılar!

9-11. Yoksa sana onu veren azîz vehhab rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mı, yoksa onların mı bütün o göklerin, yerin ve aralarındakilerin mülkü? Öyle ise haydi esbab [sebepler] içinde üstüne çıksınlar! Onlar burada Ahzâb döküntüsünden (muhtelif partilerden) bozuk bir ordu!

12-13. Onlardan evvel tekzîb etmişti Nuh Kavmi ve Âd ve o kazıkların sahibi Firavun ve Semûd ve Kavm-i Lût ve Eykeliler... Bunlar işte o Ahzâb!

14-15. Başka değil, hepsi gönderilen elçileri (rasûlleri) tekzîb etti de öyle hak oldu azabım! Onlar da başka değil, bir tek sayhaya bakıyorlar; öyle ki ona hık yok!

16. Bir de 'Yâ rabbena! Bizim pusularımızı [payımızı] hesap gününden evvel acele ver!' Dediler.

1) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

2) "Kurtulacak zaman değildi, kaçmak ihtimali kalmamıştı". (VI/4085)

17-20. Şimdi sen onların dediklerine sabret de kuvvetli kulumuz Dâvud'u an! Çünkü o çok terci yapar (evvab) idi; çünkü biz onun maiyyetinde dağları müsahhar kılmıştık, tesbîh ederlerdi akşamleyin ve işrak vakti! Kuşları da toplu olarak, hepsi onun için terci yapar (evvab) idi; hem mülkünü kuvvetlendirmiştik, hem de kendisine hikmet ve faslı hitab vermiştik!

21-23. Bir de hasım kıssası geldi mi sana? Hani surdan mihraba açtıkları vakit, o vakit Dâvud'un üzerine giriverdiler de onlardan telâşa düştü. 'Korkma!' dediler; 'iki hasımız, bazımız bazımıza [birimiz diğerinin hakkına] tecavüz etti. Şimdi sen aramızda hak ile hükmet ve aşırı gitme de bizi doğru yolun ortasına çıkar! Şu benim biraderim, onun doksan dokuz dişi koyunu var, benim ise bir tek dişi koyunum var; böyle iken 'Bırak onu bana!' dedi ve beni söyleşmede yendi'.

24-25. Dedi ki: 'Doğrusu senin bir koyununu kendi koyunlarına istemesiyle sana zulmetmiş ve hakîkaten karışıkların çoğu birbirlerine tecavüz ediyorlar; ancak iman edip de salâh isteyenler başka, onlar da pek az!' Ve sanmıştı ki Dâvud, kendisine sırf bir fitne yaptık; hemen rabbine istiğfar etti ve rükû ederek yere kapanıp tevbe ile rücû etti. Biz de onu kendisine mağfiret buyurduk ve hakîkat ona indimizde kat'î bir yakınlık ve bir akibet güzelliği vardır.

26. "Yâ Dâvud! Muhakkak ki biz seni arz'da bir halife kıldık; imdi nâs [insanlar] arasında hak ile hükmet de hevâya (keyfe) tâbi olma ki seni Allah yolundan sapıtmasın; çünkü Allah yolundan sapanlar hesap gününü unuttukları cihetle kendilerine pek şiddetli bir azap vardır!"

1) *Ev-vab* Allah Teâlâ'ya çok rücû eden tevvab/çokça yönelen demek olduğuna göre de çok tevbekâr olanın âdeti çok zikir, tesbîh ve takdîs etmektir. Bu tâbir 'çok doğru ve azimkâr' anlamına da gelir. (VI/4089)

2) *Fasl-ı hitab* hakkı bâtıldan ayırarak çekişmeyi ayırdedip kesmek kabiliyeti. (VI/4090)

3) Bu kelimenin aslı olan *hulete* kelimesini yalnız; *şürekâ* (ortaklar) diye tefsir etmek bize *kâsır* geliyor. *Ahi* (kardeş) kelimesinden de anlaşıldığı üzere *ihtilat halinde bulunan*/bir toplum içerisinde yaşayan insanlar, arkadaşlar, akrabalar yoldaşlar şeklinde anlamak mümkündür. (VI/4092)

4) 'Sevk-i ilâhî ile devletinde bir ihtilâl olup da kendisine isyan ile bir baskın yaptılar zannetti' veya 'kendisini imtihan ettiğimizi anladı'. (VI/4092)

27. Hem o göğü ve yeri ve aralarındaki biz boşuna yaratmadık! O, o küfredenlerin zannı; onun için küfredenlere ateşten bir veyl var!

28. Yoksa iman edip de salih işler yapanları biz o yerdeki müfsidler gibi yapar mıyız? Yoksa o korunan muttakîleri arsız çapkınlar gibi yapar mıyız?

29. Bir kitab ki indirdik çok mübarek, ayetlerini düşünsünler ve ibret alsın temiz özlüler!

30. Bir de Davud'a Süleyman'ı bahşettik; ne güzel kul, o cidden bir evvab!

31-33. Arzolundukta kendisine akşam üstü sâfînat halinde hâlis atlar 'Ben' dedi; 'o hayır sevgisini rabbimin zikrinden sevdim'. Nihayet hicaba gizlendi. 'Geri getirin onları bana' [dedi ve] tuttu bacaklarını, boyunlarını silmeye [okşamaya] başladı.

34-35. Celâlim hakkı için, Süleyman'a bir fitne de verdik ve tahtının üstüne bir cesed bıraktık, sonra tevbe ile rücû etti [yöneldi]: 'Yârab! Bana mağfiret buyur ve bana öyle bir mülk bağışla ki ardımdan kimseye yaraşmasın! Şüphesiz sensin bütün dilekleri veren vehhab, sen!' Dedi.

36-38. Bunun üzerine ona rüzgârı müsahhar [emrine âmâde] ettik - emriyle istediği yere yumuşacık cereyan ederdi-; şeytanları da - bütün bennâ ve gavvas- ve daha diğerlerini bendlerde [zincirlerde] çatılı çatılı!

39. 'Bu, işte' dedik; 'bizim âtâmız [ihsânımız], artık diler kerem et [ver], diler imsâk [tut], hesabıyok!'

40. Ve şüphesiz ki ona huzur-u izzetimizde bir yakınlık ve bir akibet güzelliği var!

41. Kulumuz Eyyub'u da an, o vakit ki rabbine şöyle nidâ etmişti: 'Bak bana! Meşakkat ve elem ile bana Şeytan dokundu'.

42. 'Depren ayağınla, işte serin bir yıkanacak ve içecek!'

---

1) Bkz. Sad/17-20, an:1

2) Atın üç ayağını basıp, birinin tırnağını dikerek duruşuna *sufun* denilir ki atın en güzel duruşudur. Böyle bir ata *sâfin*, çoğuluna ise *sâfinât* denir. (VI/4096)

3) Burada ibareyi farklı şekillerde anlamak ihtimali vardır: a) Güneş battı, b) Atlar ahırlara gitti, c) Atlar (koşarak) gözden kayboldu. (VI/4096)

4) *Bennâ*: bina yapıcılar, bina ustaları, *Gavvas* dalgıç, deniz dibine dalmakta mâhir olanlar. (VI/4098)

43. ... dedik ve ona bütün ehlini ve beraberlerinde daha bir mislini bahşettik tarafımızdan bir rahmet olarak, hem de bir ders-i ibret temiz akıllılar için!

44. Bir de 'Al bir demet elinle de vur onunla, hânis olma [yemininde durmamazlık etme]!' [dedik]. Hakîkat biz onu sabırlı bulduk; ne güzel kul! Hakîkaten o bir evvabdır.

45-47. Kullarımız İbrahim'i, İshak'ı, Yakub'u da an! Eller ve gözler sahipleri idiler; çünkü biz onları temiz bir hassa, hâlis yurt düşüncesiyle hâlislerimizden kılmışızdır ve çünkü onlar muhakkak nezdimizde seçilmiş ahyardan!

48. İsmail'i de, Elyesâ'ı da, Zü'lkifl'i de an! Hepsi de o ahyardan!

49-52. İşte bu bir zikirdir ve şüphesiz korunan muttakîler için her halde güzel bir istikbal (bir hüsn-i meâb) var: Adn cennetleri; açılarak kendilerine bütün kapılar... İçlerine kurularak orada birçok yemişle bambaşka bir içki isteyecekler; yanlarında da gamzeleri kasan hep bir yaşıt dilberler!

53-54. İşte bu, o hesap günü için size va'dolunan! İşte ki bu bizim rızkımız, muhakkak ki ona hiç tükenmekyok!

55-58. Bu böyle, şüphesiz azgınlar için de fena bir istikbal (şer bir meâb) var: Cehennem... ona yaslanacaklar, fakat o ne çirkin döşek! İşte, artık tatsınlar onu bir hamîm [kaynar su] ve bir gassâk[3] ve o şekilden bir diğeri, çift te çifte!

59. Şu bir alay [bölük]; maiyetinizde göğüs germiş! Onlara merhaba yok; çünkü onlar cehenneme salınıyorlar.

60. 'Hayır' derler; 'size merhaba yok [olmasın da], onu bize siz takdim ettiniz, bakın ne fena yatak!'

61. 'Yâ rabbena!' derler; 'bize bunu takdim edene, ateşte azabı hemen kat kat artır!'

---

1) Kanaatimizce bu emir, sadece bir ruhsatı göstermekte kalmıyor, eli altında bir cemaat teşkilinin gereğini de ifade ediyor. (VI/4102)

2) *Ahyar:* en hayırlı kimseler, Allah için hayır ve fazilet yayanlar. (VI/4103)

3) Gassâk: yaradan akan sarı su, irin veya içilmez derecede gayet soğuk ve çok çirkin kokulu içki. (VI/4105)

62-63. Bir de derler ki: 'Niye görmüyoruz biz o eşrardan [kötülerden] saydığımız birtakım adamları? Onları eğlence yerine tuttuktu ha! Yoksa onlardan kaydı mı bu gözler?'

64. Şüphesiz ki bu haktır, muhakkak olacaktır; ehl-i nârın [ateş ehlinin] birbirine husûmeti!

65-66. De ki: 'Ben ancak korkuyu [tehlikeyi] haber veren bir peygamberim! Başka bir tanrı da yok, ancak Allah, o vahid-i kahhar, o göklerin, yerin ve aralarındakilerin rabbi, azîz-gaffâr var!'

67-70. De ki: 'Bu bir azîm [mühim] haberdir, siz ondan yüz çeviriyorsunuz. Benim mele-i âlâ'ya [melekler âlemine] ne ilmim olurdu onlar münakaşa ederlerken? Fakat ben açık inzar edecek [uyaracak /uyandıracak] bir peygamber olduğum içindir ki o ilim bana vahyolunuyor'.

71-74. Rabbin melâikeye dediği vakit; 'Haberiniz olsun, ben bir çamurdan bir beşer yaratmaktayım. Onu tesviye ettim [sûret verip] de ruhumdan ona nefheyledim [üfledim] mi derhal ona secdeye kapanın!' Onun üzerine melâikenin hepsi toptan secde ettiler; yalnız İblis kibirlenmek istedi ve kâfirlerden oldu.

75. 'Ey İblis!' buyurdu; 'o benim iki elimle [bizzât] yarattığıma secde etmene ne mâni oldu sana? Kibirlenmek mi istedin, yoksa âlîlerden [yücelerden] mi bulunuyorsun?'

76. Dedi ki: 'Ben ondan hayırlıyım, beni bir ateşten yarattın, onu ise bir çamurdan yarattın'.

77-78. Buyurdu ki: 'Hemen çık oradan; çünkü artık sen matrûd (racîm)sin ve her halde üzerindedir lânetim ceza gününe kadar!'

79. Dedi: 'Yârab! O halde ba'solunacakları [diriltilecekleri] güne kadar beni geri bırak!'

80-81.'Haydi' buyurdu; 'geri bırakılanlardansın malûm vakit gününe kadar!'

82-83.'Öyle ise' dedi;'izzetine kasem ederim ki ben onların hepsini mutlak iğva eder sapıtırım; ancak içlerinden ihlâs ile seçilmiş has kulların müstesna!'

1) Bkz. Hicr/16, an: 1

84-85. Buyurdu ki: 'O doğru ve ben hep doğruyu söylerim! Celâlim hakkı için, cehennemi mutlak dolduracağım senden ve onların sana tâbi olanlarından; topunuzdan tıka basa!'

86-88. De ki: 'Bir ecir [ücret] istemiyorum sizden ona karşı ve ben o tekellüfçülerden [yapmacık davrananlardan] değilim! O sırf bir zikir/bir öğüttür bütün âlemîn için ve her halde onun haberini bir zaman sonra bileceksiniz'.

39. Zümer Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

75 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. İndirilişi bu kitabın Allah'tan ; o aziz-hakîm Allah'tandır!

2.Emin ol, biz sana kitabı hakkıyla indirdik; onun için Allah'a öyle ibadet ve kulluk et ki dini ona hâlis kılarak!

3. İyi bil ki Allah'ındır ancak halis din! O'nun berisinden birtakım velîlere tutunanlar da şöyle demektedirler: 'Biz onlara ibadet etmiyoruz, ancak bizi Allah'a yakın yaklaştırsınlar diye...' Şüphe yok ki Allah onların aralarında ihtilaf edip durdukları şeyde hükmünü verecek! Her halde yalancı, nankör olan kim-seyi Allah doğru yola çıkarmaz.

4-5. Allah bir veled edinmek murad etseydi, elbette yaratacağından, dileyeceğini seçecekti. Tenzîh o Sübhân'a; o öyle bir Allah ki vâhid-kahhar! Gökleri ve yeri hak ile yarattı, geceyi gündüzün üstüne sarıyor, gündüzü gecenin üstüne sarıyor, ay ve güneşi müsahhar kılmış, her biri bir müsemma ecele [belirli bir sona doğru] cereyan ediyor. Uyan! O öyle azîz, öyle gaffar!

1) *Allah* denilince kendisinden daha ilerisi, daha yücesi, daha ötesi mümkün olmayan *en mükemmel zât* denilmiş olduğu için *Allah'ın üstünde ilâh* iddiasına kalkışmak sözkonusu olmamıştır. Şirk koşanlar hep Allah'ın mâdûnundan/O'ndan aşağıda başka velîler, hâmiler tutmak isterler. (VI/4117)

2) Bkz. Ra'd/2, an: 2 ve *teshîr* kelimesi için bkz. Câsiye/13, an: 5

6. O'dur ki sizi bir tek nefisten yarattı, hem onun eşini de ondan yaptı ve sizin için yumuşak başlı hayvanlardan sekiz eş en'âm da indirdi. Sizleri analarınızın karınlarında üç zulmet [karanlık] içinde hilkatten hilkate yaratıp duruyor. İşte rabbiniz Allah O! Mülk O'nun, O'ndan başka tanrı yok! O halde nasıl çevrilirsiniz?

7. Eğer küfrederseniz, şüphe yok ki Allah'ın size ihtiyacı yok, bununla beraber kulları hesabına küfre razı olmaz ve eğer şükrederseniz, sizin hesabınıza ona razı olur. Bir vizr çeken de diğerinin vizrini çekecek değildir, sonra dönümünüz rabbinizedir; o vakit O size bütün yaptıklarınızı haber verecek, çünkü O bütün sînelerin künhünü bilir!

8. İnsana bir sıkıntı dokunduğu vakit, rabbine öyle dua eder ki bütün gönlünü O'na vererek! Sonra kendisine tarafından bir nimet lûtfediverdiği zaman da önceden O'na dua ettiği hali unutur da yolundan sapıtmak için Allah'a menendler koşmaya başlar. De ki: 'Küfrünle biraz zevk et; çünkü sen o ateşlik-lerdensin!'

9. Yoksa o, gece saatlerinde kalkan, secdeye kapanıp kıyam durarak daima vazifesini yapan, ahiret'i sayar ve rabbinin rahmetini umar kimse gibi olur mu? De ki: 'Hiç bilirlerle bilmezler müsavi olur mu?' Ancak temiz akıllı olanlar anlar!

10. Tarafımdan söyle: 'Ey iman eden kullarım! Rabbinize takva ile korunun, bu dünyada güzellik yapanlara bir güzellik var ve Allah'ın arz'ı geniştir; ancak sabredenlerdir ki ecirlerine [mükâfatlarına] hesapsız erdirilir'.

1) Bkz. En'âm/143-144, an:1
2) Bkz. İsrâ/15, an: 3
3) Bkz. Bakara/21-22 ve 165, an:1

قُلْ إِنِّيٓ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ﴿١١﴾ وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ
أَوَّلَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾ قُلْ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ
عَظِيمٍ ﴿١٣﴾ قُلِ ٱللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَّهُ دِينِي ﴿١٤﴾ فَٱعْبُدُوا مَا شِئْتُم
مِّن دُونِهِۦ ۗ قُلْ إِنَّ ٱلْخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٥﴾ لَهُم مِّن فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ ٱلنَّارِ
وَمِن تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ۚ ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ ٱللَّهُ بِهِۦ عِبَادَهُۥ ۚ يَٰعِبَادِ فَٱتَّقُونِ ﴿١٦﴾
وَٱلَّذِينَ ٱجْتَنَبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ أَن يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ ۚ
فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ ٱلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُۥ ۚ
أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَىٰهُمُ ٱللَّهُ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٨﴾ أَفَمَنْ
حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ ۖ أَفَأَنتَ تُنقِذُ مَن فِى ٱلنَّارِ ﴿١٩﴾ لَٰكِنِ
ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ ۖ تَجْرِى
مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٢٠﴾ أَلَمْ تَرَ
أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَسَلَكَهُۥ يَنَٰبِيعَ فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ
بِهِۦ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ
يَجْعَلُهُۥ حُطَٰمًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢١﴾

11-12. De ki: 'Ben Allah'a, dini O'nun için hâlis kılarak ibadet edeyim diye emrolundum, hem O'nun birliğine teslim olan müslimînin evveli olayım diye emrolundum'.

13. De ki: 'Ben korkarım rabbime isyan edersem büyük bir günün azabından!'

14-15. De ki: 'Ben yalnız Allah'a kulluk ederim, dinimi O'na hâlis kılarak, siz de O'nun berisinden dilediğinize kul olun!' De ki: 'Asıl hüsrana düşenler kıyamet günü kendilerine ve mensup-larına ziyan edenlerdir. Evet, odur işte asıl açık hüsran!'

16. Onlara üstlerinden ateş çatı-lır, altlarından çatılır; duydunuz â, işte Allah kullarını bundan tahzir buyuruyor [sakındırıyor]. 'Ey kullarım! Onun için bana [sığınıp] korunun!'

17-18. Tağut'tan, ona kulluk etmekten kaçınıp da tam gönülle Allah'a yönelenlere gelince, onlarındır müjde! Haydi tebşîr et (müjde ver) kullarıma; onlar ki sözü dinlerler, sonra da en gü zelini tatbik ederler, işte onlar Allah'ın kendilerine hidayet verdiği kimselerdir ve işte onlardır o temiz akıllılar!

19. Ya üzerine kelime-i azab hak olmuş kimsede mi? Artık o ateş-teki kimseyi sen mi çıkaracak-sın?

20. Fakat o rablerine [sığınıp] korunanlar, onlara şehnişînler [yüksek köşkler] var ki üzerlerinden şehnişînler yapılmış, altlarından ırmaklar akar... [İşte bu] Allah'ın va'di! Allah mîadını şaşırmaz.

21. Görmedin mi Allah'ın semadan bir su indirip de onu bir yoluyla arz'da menbâlara [pınarlara] koyduğunu? Sonra onunla bir ekin çıkarır türlü renklerle, sonra o heyecana gelir, bir de görürsün onu sararmış, sonra da onu bir çöpe çevirir. Elbette bunda bir ihtar var temiz akılladı olanlar için!

1) Bkz. Zümer/3, an:1
2) Bkz. Bakara/257, an:1

22. Demek ki her kimin Allah bağrını İslâm'a açmış ise; işte o, rabbinden bir nûr üzerinde değil mi? O halde vay o Allah'ın zikrinden kalpleri katılara! Onlar bir açık dalâl içindedirler.

23. Allah kelâmın en güzelini indirdi; ikizli, ahenkli bir kitab, ondan rablerine saygısı olanların derileri ürperir, sonra derileri de kalpleri de Allah'ın zikrine yumuşar; o, işte Allah rehberidir, Allah onunla dilediğini doğru yola çıkarır, her kimi de Allah şaşırtırsa artık ona hidayet edecek yoktur!

24. O halde kıyamet günü zâlimlere 'Tadın bakalım kazanıp durduklarınızı!' denilirken, o kötü azabı yüzü ile koruyacak kimse ne olur?

25-26. Onlardan evvelkileri tekzîb ettiler; ettiler de kendilerine hatırlarına gelmez cihetten azap geliverdi, geliverdi de Allah onlara dünya hayat'ta zilleti tattırdı ve elbette ahiret azabı daha büyüktür ve lakin bilselerdi!

27-28. Yemin ederim ki bu Kur'an'da insanlar için her türlüsünden temsil getirdik, gerek ki iyi düşünsünler; bir kur'an ki pürüzsüz bir arabî, gerek ki korunsunlar!

29. Allah şunu bir mesel yapmıştır: Bir adam, onda birtakım ortaklar var, hırçın hırçın çekişip duruyorlar; bir adam da selâmetle [sadece] bir adamın! Hiç bu ikisinin hal ü şânı bir olur mu? Hamd Allah'ındır, fakat pek çokları bilmezler.

30-31. Elbet sen öleceksin ve elbet onlarda ölecekler; sonra siz muhakkak rabbinizin huzurunda muhakemeye duruşacaksınız!

1) *Dalâl* kelimesi için bkz. Yunus/32, an: 3
2) Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an: 1
3) Bkz. Yusuf/1-2, an: 3-4

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ ۚ
أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِي جَاءَ
بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾ لَهُم مَّا
يَشَاءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾ لِيُكَفِّرَ اللَّهُ
عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ الَّذِي
كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ ۖ وَيُخَوِّفُونَكَ
بِالَّذِينَ مِن دُونِهِ ۚ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾
وَمَن يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّضِلٍّ ۗ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي
انتِقَامٍ ﴿٣٧﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۚ قُلْ أَفَرَأَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ إِنْ
أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي
بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ ۚ قُلْ حَسْبِيَ
اللَّهُ ۖ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ
مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ مَن يَأْتِيهِ
عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٤٠﴾

32. Artık o kimseden daha zâlim (daha haksız) kim olabilir ki Allah üzerine yalan söylemiş, doğruyu da kendisine geldiği vakit tekzîb eylemiştir? Cehennemde değil midir mevkîi kâfirlerin?

33-35. Doğruyu getiren ve onu tasdik eden ise, işte onlar korunan muttakîler! Onlara rablerinin indinde ne dilerse var; o işte muhsinlerin cezası [mükâfatı]! Çünkü Allah onların mukaddema [daha önce] yaptıkları amelin en kötüsünü bile keffaretle örtüp, işlemekte bulundukları güzel amellerin en güzeline göre ecirlerini [mükâfatlarını] kendilerine ihsân edecektir.

36-37. Allah kuluna kâfî değil mi? Durmuşlar da seni O'ndan beridekilerle korkutuyorlar. Her kimi ki Allah şaşırtır, artık ona hidayet edecek yoktur; her kime de Allah hidayet verir, onu da şaşırtacak yoktur! Bir intikamı var azîz değil mi Allah?

38. Celâlim hakkı için, sorsan onlara 'O gökleri ve yeri kim yarattı?; elbette şüphesiz 'Allah' diyecekler! De ki: O halde gördünüz â o Allah'tan başka çağırdıklarınızı, eğer Allah bana bir keder murad ederse, onlar O'nun kederini aç abilirler mi, yahut bana bir rahmet murad ederse, onlar O'nun rahmetini tutabilirler mi?' De ki: 'Allah bana yeter, hep O'na dayanır mütevekkil olanlar!'

39-40. De ki: 'Ey kavmim! Haliniz üzere çalışın, her halde ben çalışıyorum; artık ileride bileceksiniz kimmiş o kendine [rezil] rüsvay edecek bir azap gelecek ve üstüne yerli [kalıcı] bir azap inecek?'

1) Bkz. Bakara/2, an: 3
2) Bkz. Lokman/1-5, an:1
3) Bkz. Zümer/3, an:1

41. Biz insanlar için senin üzerine hak ile kitab indirdik; o halde kim yola gelirse kendi lehinedir, her kim de saparsa sırf kendi aleyhine olarak sapar ve sen değilsin üzerlerine vekîl!

42. Allah alır o canları öldükleri zaman, ölmeyenleri de uyuduklarında; sonra üzerlerine ölüm hükmü verdiklerini alıkoyar da diğerlerini salıverir bir müsemma ecele [belirli bir süreye] kadar! Şüphesiz ki bunda düşünecek bir kavim için ayetler var!

43. Yoksa Allah'ın berisinden şefaatçiler mi edindiler? De ki: 'Hiçbir şeye güç yetiremezler ve akıl erdiremezlerse de mi?'

44. De ki: 'Allah'ındır o şefaat bütün! O'nundur mülkü göklerin ve yerin, sonra hep döndürülüp O'na götürüleceksiniz'.

45. Böyle iken Allah bir olarak anıldığı vakit, ahiret'e inanmayanların yürekleri burkulur da O'ndan berikiler anıldığı vakit derhal yüzleri güler.

46. De ki: 'Ey gökleri ve yeri yaratan ve gayb u şehadeti bilen Allahım! Kullarının arasında o ihtilaf edip durdukları şeyler hakkında sen hüküm vereceksin!'

47. Ve eğer bütün arzdakiler -bir misli de beraber- o zulmedenlerin olsa, kıyamet günü azabın fenalığından kurtulmak için onu mutlak feda ederlerdi; zuhur edip de kendilerine Allah'tan hiç hesap etmedikleri nesneler!

---

1) Burada *nefsin teveffisi* ölüm ve uyku hallerinde olduğu gibi kişinin kendinden geçirilip akl u temyizinin (şuurunun) alınmasıdır: "Allah o nefisleri vefat ettirir/O nefisleri (nüfûs-ı nâtıkâ'yı) başka değil, ancak Allah kendilerinden alır, kabzeder, yok etmeksizin kendilerinden geçirir, şuur ve temyizlerini (bilinçlerini) alır", (VI/4128)

2) Bkz. Zümer/3,an:1

48. Öyle ki yaptıkları amellerin fenalıkları karşılarına çıkmış ve istihza edip durdukları şeyler kendilerini sarmıştır.

49. Fakat insana bir sıkıntı dokunuverince bize yalvarır, sonra kendisine tarafımızdan bir nimet bahşediverdiğimiz zaman da 'O bana bir bilgi üzerine verildi' der; belki o bir fitnedir ve lâkin pek çoklan bilmezler.

50-51. Onu bunlardan evvelkiler de söyledi, fakat o kazandıkları kendilerini kurtarmadı; netice-de kazandıklarının fenalıkları başlarına geçti. Şunlardan o zulmedenlerin de kazandıklarının fenalıkları başlarına geçecektir, onlar da atlatacak değillerdir!

52. Hâlâ bilmediler mi ki Allah rızkı dilediğine açar, kısar da! Şüphesiz ki bunda iman edecekler için ayetler vardır.

53-56. De ki: Ey nefisleri aleyhine israf etmiş kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidi kesmeyin; çünkü Allah bütün günahları mağfiret buyurur. Şüphesiz ki O, öyle gafûr, öyle rahim O! Onun için ümidi kesmeyin de başınıza azap gelmeden evvel tevbe ile rabbinize dehalet edin [yönelin] ve O'na hâlis müslümanlık yapın, sonra kurtulamazsınız. Haberiniz olmayarak ansızın başınıza azap gelmeden evvel hâlis müslüman olun da rabbinizden size indirilenin en güzelini takip ve tatbik edin; diyeceği gün bir nefis; 'Eyvah! Allah yanında yaptığım eksikliklerden dolayı hasretime bak, doğrusu ben eğlenenlerden idim!'

1) Bkz. Bakara/15, an:6
2) "Allah tarafından şu hitabı tebliğ et!" (VI/4133 ve krş. Zümer/10)
3) *Israf* kelimesi mal sarfetmekte daha çok kullanılırsa da insanın yaptığı herhangi bir fiilde haddi aşmasıdır. (VI/4133 ve krş. Tâhâ/127, an:1)
4) Yani şöyle dememek için... (VI/4134)

57-58. ... yahut diyeceği 'Allah bana yolunu gösterse idi, her hade ben muttakîlerden olurdum' ve yahut azabı gördüğün zaman diyeceği 'Bana bir geri dönmek olsa idi de muhsinlerden olsa idim!'

59. Hayır! Sana ayetlerim geldi de onlara yalan dedin, kibretmek istedin ve kâfirlerden oldun!

60. Hem o kıyamet günü görürsün ki Allah'a karşı o yalan söyleyenlerin yüzleri kararmıştır. Cehennemde değil mi mevkîi mütekebbirlerin?

61. Korunan muttakîleri ise Allah muradlarınca necâta çıkarır [kurtarır], onlara fenalık dokunmaz ve onlar değildir mahzun olacaklar!

62-63. Allah her şeyin hâlıkıdır, herşey üzerine vekîl de O! Bütün göklerin ve yerin kilitleri O'nundur. Allah'ın ayetlerine küfredenler, işte onlar kendilerine yazık edenlerdir!

64. De ki: 'Böyle iken şimdi o Allah'ın gayrısına mı kulluk etmemi emrediyorsunuz bana ey cahiller?!'

65. Celâlim hakkı için, sana da vahyolundu şu, senden evvelkilere de; 'Yemin ederim ki eğer şirk koşarsan, çalışman [büs] bütün boş una gider ve mutlak kendine yazık eden hâsirlerden olursun [hüsrana uğrarsın]'.

66. Hayır! Onun için yalnız Allah'a kulluket ve şükredenlerden ol!

67. Allah'ı hakkıyla takdir edemediler; halbuki bütün arz kıyamet günü O'nun bir kabzası, gökler de yemînine dürülmüşlerdir. Çok münezzeh ve çok yüksektir o Sübhân onların şirkinden!

---

1 Bkz. Lokman/1-5,an:1

2 Bkz. Bakara/2 an: 3

3) Zemahşerî, Beyzavî, Ebu's-Suud gibi belağatta mümtaz olan müfessirler diyorlar ki: "Bu ayet Allah Teâlâ'nın yüce azametine ve kudretinin kemâline ve zihinlerin hayret ettiği büyük fiillerin O'nun kudretine nispet edilince çok küçük ve hakir kalacağına bir tenbih ve âlemi yıkı vermenin O'na göre çok kolay bir şey olduğunu temsîl ve tahyîl yoluyla bir ifadedir ki 'kabza' ve ' yemîn' kelimelerinin *hakîkat* veya *mecâz* olmaları ciheti dikkate alınmaksızın bu, 'Gecenin zülfüne kır düştü' terkibi gibi bir bütün olarak yapılmış bir tasvirdir". *Kabza* bir sıkım, bir tutam, bir avuç, *Yemîn* ise sağ demektir ve ayrıca *kuvvet* veya *kasem* mânâlarına da gelir.(VI/4136-4137)

68-70. Ve sûr üflenmiştir de göklerde kim var, yer'de kim varsa çarpılıp yıkılmıştır; ancak Allah'ın dilediği müstesna! Sonra ona bir daha üflenmiş tir; bu kere de hep onlar kalkmışlar bakıyorlardır ve arz rabbinin nûruyla parlamıştır, kitab konmuş, peygamberler ve şahidler getirilmiş ve beynlerinde [aralarında] hak ile hüküm verilmektedir -hem hiç zulmolunmazlar- ve her nefis ne amel yaptı ise tamamen ödenmiştir ve her ne yapıyorlarsa, O a'lem [en ziyade bilen]dir!

71. Ve küfredenler zümre zümre cehenneme sevkedilmektedir. Nihayet ona vardıklarında kapıları açılır ve bekçileri onlara şöyle der: 'Size rabbinizin ayetlerini okur ve sizi bugünün likâsından [bugün huzura çıkmakla] korkutur rasûller gelmedi mi içinizden sizlere?' 'Evet' derler; 'geldi ve lâkin kâfirler üzerine kelime-i azab hak oldu!'

72. Denilir: 'Girin cehennemin kapılarına, ebediyyen içinde kalmak üzere!' Bak ne fenadır mevkîi mütekebbirlerin!

73-74. Rablerine korunmuş olan muttakîler de zümre zümre cennete sevkolunmaktadır.

Nihayet ona vardıkları ve kapıları açılıp bekçileri onlara 'Selâm sizlere, ne hoş sunuz! Haydin girin onlara ebediyyen kalmak üzere' diye selâm durdukları, onlar da 'Hamd o Allah'a ki bize va'dini doğru çıkardı ve bizi arz'a vâris kıldı, cennetten istediğimiz yerde makam tuturuyoruz' dedikleri vakit, bak artık ne güzeldir ecri [mükâfatı] o âmillerin [salih amel işleyenlerin]!

1) Burada *Kitab* amel defterleri mânâsına yorumlanmıştır. (VI/4138)
2) Küfr kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1
3) Bkz. Bakara/2, an: 3
4) Bkz. Fâtiha/2, an: 2

وَتَرَى الْمَلٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ۚ
وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾

سُورَةُ المُؤمِن مَكِّيَّة وَهِيَ خَمْسٌ وَثَمَانُونَ آيَة

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ
حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٢﴾ غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ
التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ ۖ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ
﴿٣﴾ مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللّٰهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ
فِي الْبِلَادِ ﴿٤﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ ۖ
وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا
بِهِ الْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٥﴾ وَكَذٰلِكَ حَقَّتْ
كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ﴿٦﴾ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ
الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ
وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا
فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٧﴾

1. *Hâ, Mim.*

2-3. İndirilişi bu kitabın Allah tan, o azîz-alîm, o günah bağışlayıcı ve tevbe kabul edici, ikabı [azabı] şiddetli, fazl [lütûf] sahibi Allah'tandır ki O'ndan başka tapılacak yok, hem O'nadır dönüm!

4-6. Allah'ın ayetlerinde ancak nankörlük eden kâfirler mücadele eder. Şimdi onların beldeler içinde dönüp dolaşmaları seni aldatmasın; onlardan evvel Nuh'un kavmi, arkalarından da Ahzâb tekzîb etmişlerdi ve her ümmet kendi rasûllerini yakalamak kasdında bulundu ve hakkı bâtılla gidermek için boşuna mücadele ettiler de ben onları tuttum alı verdim -o vakit nasıl oldu ikabım?- ve işte o nankörlük eden kâfirlere rabbinin kelimesi öyle hak oldu; onlar nâra yanacaklar!

75. Melâikeyi de görürsün arş'ı etrafından donatmışlar rablerine hamd ile tesbîh ediyorlardır ve halk arasında hak ile hüküm icra edilip [şöyle] denilmektedir: *Elhamdulillahi rabb'il-âlemîn!*

7. Arş'ı hâmil olanlar ve onun etrafındakiler[3] rablerinin hamdiyle tesbîh ve O'na iman ederler ve iman etmişler için de şöyle mağfiret dilerler: 'Yâ rabbena! Rahmet ve ilmin her şeye geniş, hemen mağfiret buyur onlara, o tevbe edip yoluna uyanlara ve koru onları o cahîm [ateş] azabından...'

40. Mü'min Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur. 85 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahim

1) Bkz. Fâtiha/2, an:2
2) Bkz. Sad/9-13 ve krş. Ra'd/36, an:2
3) *Hamele-i Arş* da denilen büyük melekler ve arşın etrafını donatan diğer melekler. (VI/4145)

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدتَّهُمْ وَمَن صَلَحَ
مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ
﴿٨﴾ وَقِهِمُ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ وَمَن تَقِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُۥ ۚ
وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنَادَوْنَ
لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَٰنِ
فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾ قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَمَتَّنَا ٱثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ
فَٱعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾
ذَٰلِكُم بِأَنَّهُۥٓ إِذَا دُعِىَ ٱللَّهُ وَحْدَهُۥ كَفَرْتُمْ ۖ وَإِن
يُشْرَكْ بِهِۦ تُؤْمِنُوا۟ ۚ فَٱلْحُكْمُ لِلَّهِ ٱلْعَلِىِّ ٱلْكَبِيرِ ﴿١٢﴾
هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا ۚ
وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ
لَهُ ٱلدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ رَفِيعُ ٱلدَّرَجَٰتِ
ذُو ٱلْعَرْشِ يُلْقِى ٱلرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ
لِيُنذِرَ يَوْمَ ٱلتَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُم بَٰرِزُونَ ۖ لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ
مِنْهُمْ شَىْءٌ ۚ لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ
﴿١٦﴾

8-9. '... Yâ rabbena! Hem koy onları o kendilerine va'd buyurduğun Adn cennetlerine; atalarından ve zevcelerinden ve zürriyetlerinden salâhı olanları da -şüphesiz sen, o azîz- hakîmsin sen!- ve onları fenalıklardan koru! Sen her kimi fenalıklardan korursan, o gün muhakkak onu rahmetine yarlığamışındır. İşte asıl fevz-i azîm de [büyük kurtuluş da] odur'.

10. O küfredenlere muhakkak şöyle bağırılacaktır: 'Elbette Allah'ın buğzu [öfkesi] sizin nefislerinize buğzunuzdan daha büyük; zira siz imana davet olunuyordunuz da küfrediyordunuz'.

11. Diyecekler ki: 'Yârab! Bizi iki öldürdün, iki de dirilttin; şimdi günahlarımızı anladık, fakat var mı çıkmaya bir yol?'

12-13. İşte bu [içinde bulunduğunuz azap] size şu yüzdendir ki bir olarak Allah'a çağrıldığında küfrettiniz, O'na şirk koşulunca ise iman ediyordunuz. İşte hüküm o ulu, o büyük Allah'ın! O'dur ki size ayetlerini gösteriyor ve sizin için semadan bir rızk indiriyor; fakat ancak gönül veren anlar!

14. O halde siz, dini Allah için hâlis kılarak hep O'na çağırın, isterse kâfirler hoşlanmasınlar!

15-16. O dereceleri yüksek, arş'ın [saltanatın] sahibi, Telâki Günü'nün dehşetini haber vermek için kullarından dilediğine Ruh indiriyor; o günün ki onlar meydana fırlarlar, kendilerinden hiçbir şey Allah'a karşı gizlenmez. Kimin mülk bugün? O vahid-kahhar Allah'ın!

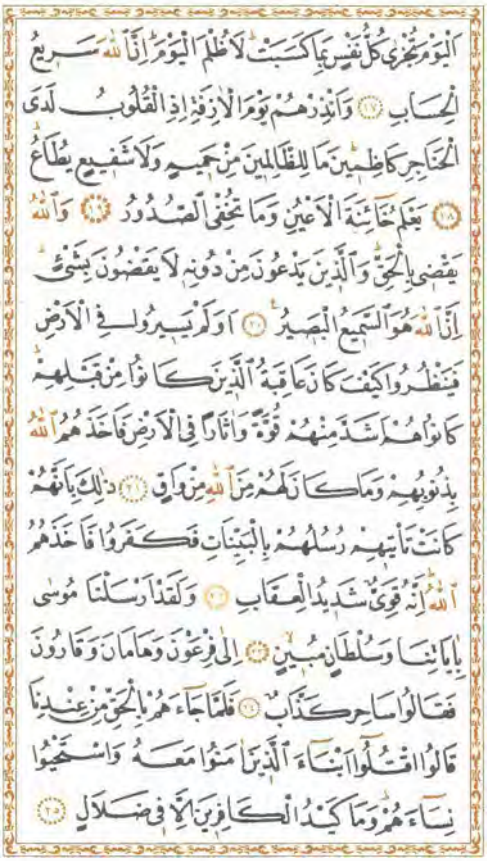
---

1) Burada kâfirlerin sözlerindeki *iki*'yi 'Sonra yine çevir gözü tekrar tekrar (kerreteyn)' (Mülk/4) ayetindeki *tesniye* gibi sırf *tekrar* ve *teksîr* maksadın hamledenler de vardır: "Sen bizi kaç kereler öldürdün, kaç kereler dirilttin, bunları görüp kudretinin azametini ve bu bakımdan âdeyi de yapabileceğini anladık". (VI/4149)

2) "Maddi rızkınıza sebep olan *yağmur*, manevî rızkınıza sebep olan *ilim* ve *Kur'an* indiriyor". (VI/4150)

3) Veya "Dereceleri yükselten". (VI/4150)

4) *'Karşılaşma Günü* olan Kıyamet Günü. (VI/4150)

17. Bugün her nefis, kazandığı ile cezalanacak, zulüm yok bugün! Şüphesiz ki Allah'ın hesabı serîdir [çabuktur].

18. Hem haber ver onlara o yalaşan felâket gününü; o dem ki yürekler gırtlaklara dayanmış yutkunur da yutkunurlar. Zâlimler için ne ısınacak bir hısım vardır, ne dinlenecek bir şefî [şefaatçi]!

19-20. Gözlerin hain bakışını da bilir, gönüllerin gizlediğini de! Allah, hakkı yerine getirir. Onların O'ndan başka yalvardıkları ise, hiçbir şeyi yerine getiremezler; çünkü Allah'tır hakkıyla işiten-gören!

21-22. Yeryüzünde bir gezmedilerde mi, baksalar â kendilerinden evvelkilerin akibeti nasıl olmuş? Onlar gerek kuvvetçe ve gerek arz'da âsarca [eserleri bakımından] kendile-rinden daha çetin idiler; öyle iken Allah onları günahlarıyla tuttu alıverdi ve kendilerine Allah'tan bir koruyucu bulunmadı; o şundan idi ki onlara rasûlleri beyyinelerle [açık delillerle] geliyorlardı da küfrettiler, Allah da tuttu kendilerini alıverdi; çünkü O'nun kuvveti çok, ikabı [azabı] şiddetlidir!

23-24. Celalim hakkı için, Musa-'yı ayetlerimizle ve açık bir burhan ile gönderdik Firavun'a ve Hâmân'a ve Kârun'a da dediler ki: 'Bir sihirbaz, bir yalancı!'

25. Bunun üzerine kendilerine tarafımızdan hakkı getiriverince de 'Onunla beraber iman etmiş olanların oğullarını öldürün, kadınlarını diri tutun!' dediler. Kâfirlerin düzeni de hep dalâl içinde!

---

1) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1
2) Bkz. Hûd/96, an:3
3) Krş. Bakara/49, an:3
4) *Dalâl* kelimesi için bkz. Yunus/32, an:3

26. Bir de Firavun 'Bırakın beni' dedi; 'öldüreyim Musa'yı da o rabbine dua etsin, zira ben onun dininizi değiştirmesinden ve yahut arz'da bir fesad çıkarmasından korkuyorum'.

27. Musa da 'Ben' dedi; 'her halde öyle hesap gününe inanmaz her mütekebbirden rabbim ve rabbinize sığındım!'

28-29. Âl-i Firavun'dan mü'min bir er de -ki imanını saklıyordu- "Â!" dedi; "bir adamı 'Rabbim Allah!' diyor diye öldürecek misiniz? Size rabbinizden beyyinelerle [çok açık delillerle] de gelmiş iken? Hem o bir yalancı ise çok sürmez yalanı boynuna geçer, fakat doğru ise size yaptığı vaîdlerden [tehdidlerden] bir kısmı olsun başınıza gelir. Şüphe yok ki Allah müsrif bir yalancıyı doğru yola çıkarmaz. Ey benim kavmim! Bugün mülk [saltanat] sizin, arz'da yüze [üste] çıkmış bulunuyorsunuz, fakat Allah'ın hışmından bizi kim kurtarır şayet gelirse bize?" Firavun 'Ben' dedi; 'size reyimden [kendi görüşümden] başkasını göstermem ve her halde ben size reşad yolunu gösteriyorum'.

30-33. O iman etmiş olan zat da 'Ey kavmim!' dedi; 'doğrusu ben size ahzâb günleri gibi bir günden korkuyorum; Nuh kavminin, Âd'ın, Semûd'un ve daha sonrakilerin maceraları gibi ki Allah kullarına bir zulüm istemez. Hem ey kavmim! Hakîkaten ben size o çığrışma gününden korkarım; o arkanıza dönüp gideceğiniz gün yoktur size Allah'tan bir himaye edecek! Her kimi de Allah şaşırtırsa, yoktur ona artık bir hidayet edecek!'

1) *Âl-i Firavun* tâbiri için bkz. Bakara/49, an:1 ve krş. A'raf/109-110, an:1
2) Bkz. Tâhâ/127, an:1
3) Bu iki anlamlı bir akıl yürütmedir: 1) 'O aşırı bir yalancı olsaydı, Allah ona beyyineler vermez, onu mu'cizelerle desteklemezdi'. 2) 'Eğer o aşırı bir yalancı ise, bir mevkii olamayacağında şüphe yoktur; öldüreceğiz diye uğraşmaya ne hacet!'Bu iki mânâ da aslında Firavun'a tâirizdir; "Ey Firavun! Sen bu kadar kan döken müsrif bir yalancısın! Allah seni onu öldürmek maksadına muvaffak etmez, kendin zarar edersin!" (VI/4158)
4) Bkz. Hûd/97, an:4

34-35. Bundan evvel size beyyinelerle Yusuf gelmişti, o vakit de onun size getirdiği hakîkatte şek [şüphe] etmiş durmuştunuz; nihayet vefat ettiğinde de 'Bundan sonra Allah asla rasûl göndermez!' Dediniz. İşte müsrif- şüpheci olanları Allah böyle şaşırtır; onlar ki kendilerine gelmiş bir burhan [delil] olmaksızın Allah'ın ayetlerinde mücadele ederler. Allah yanında ve imanı olanlar indinde mebğûz olmak için ne büyük huy! İşte Allah her cebbar-mütekebbirin kalbini öyle bir tabiat ile mühürler!

36-37. Firavun da 'Yâ Hâmân!' dedi; 'bana bir kule yap, belki ben ererim o esbaba/semaların esbabına [yollarına] da Musa'nın tanrısına muttali olurum; ve her halde ben onu yalancı sanıyorum'. İşte bu suretle Firavun'a kötü ameli süslendirildi de yoldan çıkarıldı. Firavun düzeni hep hüsrandadır!

38-40. O iman eden zat ise 'Ey kavmim!' dedi; 'gelin ardımca, size reşad yolunu göstereyim. Ey kavmim! Bu dünya [alçak] hayat ancak (bir meta) bir kazançtan ibarettir, ahiret ise (dâr'ul-karar) durulacak yurttur! Her kim bir kötülük yaparsa, ona onun gibi kötülükten başka karşılık olmaz; gerek erkekten, gerek dişi her kim de mü'min olarak iyi bir iş işlerse, işte onlar cennete girerler, orada hesapsız merzûk olurlar...'

---

1) Firavun bu sözleri *ciddî mânâda* değil şarlatanlık yaparak halkı aldatmak için bir *hile* maksadıyla söylemişti. Bu hilesinde muvaffak olsaydı sanki şöyle diyecekti: a) 'Bakınız! İşte gökleri de gözetledik, oralarda Musa'nın dediği ilâh'ı göremedik, olsaydı görünmesi gerekirdi'. b) 'Biz bu kadar malî imkânlarla ve teknik teşebbüslerle göklere çıkmanın yolunu bulamadık, o halde Musa nereden çıktı da bize kendisinin rabbi tarafından görevlendirildiğini söylüyor!" (VI/4159-4160)

2) Bu zât 28. ayette sözü edilen kişidir ve Hz. Musa'ya yardım etmek için Firavun'a karşı ayaklanarak, kavmini kendisine ittiba için davete başlamıştır. Konuşması danışma meclislerinde îrad edilmiyor, silah kuşanmış bir mücahidin tebliği olarak sunuluyordu. Nitekim Murad Bey'in *Tarih-i Umumî*'sinde Mısır kahinlerinden *Uzarsif* adında birinin *Hiksoslar* tarafına geçerek mühim bir ordu ile Firavun'a karşı huruc etmiş olduğu Mısır tarihlerinden nakledilmektedir. (VI/4163-4164)

41-44. '... Hem ey kavmim! Niye ben sizi halâsa [kurtuluşa/özgürlüğe] davet ederken, siz beni ateşe davet ediyorsunuz? Siz beni Allah'a küfr [nankörlük] etmeye ve bence hiç ilimde yeri olmayan şeyleri O'na şerik [ortak] koşmaya davet ediyorsunuz, ben ise sizi o azîz-gaffar'a davet ediyorum. Hiç kabil-i inkâr değildir ki hakîkatte sizin beni davet ettiğinizin ne dünyada, ne ahiret'te bir davet hakkı yoktur ve hepimizin varacağımız Allah'tır ve bütün müsrifler nâra yanacaktır! Siz benim söylediklerimi sonra anlayacaksınız, ben emrimi Allah'a tefvîz [havale] ediyorum. Her halde Allah kullarını görür gözetir!'

45. Onun için Allah onu onların kurdukları mekrin [tuzakların] fenalıklarından korudu da Âl-i Firavun'u o kötü azap kuşattı.

46. Ateş!.. Onlar sabah-akşam ona arzolunur dururlar. Saat kıyam edeceği gün de 'Tıkın Âl-i Firavun'u en şiddetli azaba!' [Denilir].

47. Ve hele ateş içinde birbirlerine ihticac/protesto ederlerken, o vakit zuafâ kısmı [zayıf olanlar] o büyüklük taslayanlara diyorlardır:'hani bizler sizin tebeânız [tâbileriniz] idik, şimdi siz bizden bir ateş nöbetini [bile olsun] savabiliyor musunuz?'

48. Büyüklük taslayanlar da şöyle demektedirler: 'Evet, hepimiz onun içindeyiz, çünkü Allah kulları beyninde [arasında] hükmünü verdi'.

49. Ve hep o ateştekiler cehennem bekçilerine derler: 'Rabbinize dua ediverin, bir gün [olsun] bizden azabı biraz hafifletsin!'

1) Tâhâ/127, an:1
2) Bkz. Bakara/49, an:1 vekrş. A'raf/109-110, an.1
3) Krş. Mü'min/55, an:5

فَلَوْا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَىٰ
قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ۝
إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ ۝ يَوْمَ لَا يَنفَعُ الظَّالِمِينَ
مَعْذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ۝
وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَىٰ وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ
الْكِتَابَ ۝ هُدًى وَذِكْرَىٰ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ۝ فَاصْبِرْ
إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ
رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ۝ إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ
اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِن فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ
مَّا هُم بِبَالِغِيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ
الْبَصِيرُ ۝ لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ
خَلْقِ النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝
وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ قَلِيلًا مَّا تَتَذَكَّرُونَ ۝

50. 'Ya size' derler; 'beyyinelerle [açık delillerle] rasûlleriniz geliyor değil miydi ki?' 'Evet' derler. 'Öyle ise kendiniz dua edin!' derler; 'kâfirlerin duası ise hep çıkmazdadır'.

51-52. Elbette biz rasûllerimizi ve iman edenleri mansur kılacağız hem dünya hayat'ta, hem de şahidler dikileceği gün; o gün ki zâlimlere özür dilemeleri fayda vermez,onlara lânet vardır ve onlara yurdun kötüsü [cehennem] vardır.

53-54. Şânım hakkı için, biz Musa'ya o hidayeti verdik ve Benî İsrail'e o Kitab'ı [Tevrat'ı] miras kıldık ki akl-ı selîm sahiplerine bir irşad ve ihtar olmak için!

55. O halde sabret, çünkü Allah ın va'di haktır! Hem günahına istiğfar ve akşam-sabah rabbine hamd ile tesbîh et!

56. Çünkü o kendilerine gelmiş kat'î bir burhan [delil] olmaksızın Allah'ın ayetlerinde mücadele edenler... Muhakkak ki onların sînelerinde [gönüllerinde] ancak yetişemeyecekleri bir kibir vardır. Sen hemen Allah'a sığın; çünkü O, semî O'dur, basîr O!

57. Elbette göklerin ve yerin halkı [yaratılışı], o nâsın halkından [insanları yaratmaktan] daha büyüktür ve lâkin nâsın [insanların] ekserisi bilmezler.

58. Kör ise görenle müsavi olmaz; iman edip, iyi iyi işler yapan kimselerle ne de kötülük yapan! Siz pek az düşünüyorsunuz.

---

1) "Kendilerine yardım eder hüccet ve zafer ve kâfirlerden intikam ile onları murada erdiririz". (VI/4168)
2) Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1
3) "Onlara Allah'ın rahmetinden kovulmak uzaklaştırılmak vardır!" (VI/4168)
4) "Firavun'a karşı dünyada ona o muvaffakiyeti verdik!" (VI/4168)
5) Bu tâbir'herzaman demekgibi *sürecklilik* (devam) ifade eder. (IV/4169)

59-60. Her halde o Saat muhakkak gelecek, onda şüphe yok ve lâkin nâsın [insanların] ekserisi inanmazlar. Halbuki rabbiniz buyurdu: "Ud'ûnî estecib lekum (Yalvarın ki bana, size karşılık vereyim); çünkü benim ibadetimden kibirle-nenler, yarın hor hâkir olarak cehenneme girecekler".

61. Allah o ki sizin için geceyi yaptı, içinde dinlenesiniz diye; gündüzü de [göz] açıcı! Hakîkat, Allah insanlara karşı bir fazl [lütûf] sahibi ve lâkin insanların ekserisi şükretmezler.

62-63. İşte o Allah'tır rabbiniz her şeyi yaratan! Başka tanrı yok, ancak O! O halde nasıl çevrilirsiniz?! İşte Allah'ın ayetlerine cehudluk [ayetlerini inkâr] edenler öyle çevriliyorlar.

64-65. Allah o ki sizin için arz'ı bir makarr [durulacak yer] yaptı, semayı bir bina ve size sûret verdi, sonra da sûretlerinizi güzellendirdi, hoş nimetlerden sizi merzûk da buyurdu. İşte o Allah'tır 'rabbiniz! Ne yücedir o Allah rabb'ul-âlemîn! Hayy ancak O! O'ndan başka tapılacak yok; onun için dini halîs kılarak O'na, hep O'na yalvarın! Hamd Allah'ın, o rabb'ul-âlemîn'in!

66. De ki: 'Bana rabbimden beyyineler geldiği vakit, ben o sizin Allah'tan başka yalvardıklarınıza ibadet etmekten katiyyen nehyedildim de emrolundum ki müslim olayım o rabb'ul-âlemîn'e!'

1) Müfessirler burada iki vecib beyan etmişlerdir: a) 'Bana ibadet ve kulluk edin ki size sevap ve mükâfat vereyim', b) 'İsteyin benden, vereyim size'. İlk bakışta anlaşılan mânâ ikincisidir. (VI/4176)
2) Bkz. Fâtiha/2, an:3

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ
ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا
شُيُوخًا وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُّسَمًّى
وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قَضَىٰ
أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ
يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ
وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾ إِذِ الْأَغْلَالُ
فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ
يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ مِن دُونِ
اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَل لَّمْ نَكُن نَّدْعُو مِن قَبْلُ شَيْئًا
كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ ﴿٧٤﴾ ذَٰلِكُم بِمَا كُنتُمْ
تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾
ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى
الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ
الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ

67. O, odur ki sizi bir topraktan yarattı, sonra bir nutfe'den, sonra bir alaka'dan, sonra sizi bir bebek olarak çıkarıyor, sonra kuvvetiniz çağına eresiniz diye büyütüyor, sonra da ihtiyar olasınız diye; içinizden kimi de daha evvel vefat ettirilir hem de müsemma bir ecele [muayyen bir vakte] eresiniz diye; bir de gerek ki akıl edesiniz!

68. O'dur ki hem diriltir, hem öldürür; hasılı O, bir emri istediği vakit ona sade *ol* der, oluverir.

69. Bakmaz mısın şimdi o Allah'ın ayetlerinde mücadeleye kalkanlara nereden döndürülüyorlar?

70-74. Kitab'a ve rasûllerimizi gönderdiğimiz şeylere yalan diyenler artık ileride bilecekler; o vakit ki tomruklar boyunlarında ve zincirler... sürüklenecekler hamîm'de [kaynar suda], sonra ateşte kaynatılacaklar, sonra denecek onlara 'Nerede o şirk koştuklarınız Allah'ın berisinden?' Diyecekler ki: 'Onlar bizden kayboldular, daha doğrusu biz bundan evvel bir şeye ibadet eder değilmişiz!' İşte Allah kâfirleri böyle şaşkın eder.

75-76. Bu şundan; çünkü yeryüzünde haksızlıkla seviniyordunuz ve çünkü güveniyordunuz. Girin cehennemin kapılarına içlerinde muhalled [ebedî] kalmak üzere! Bak ne çirkin mevkîi o kibirlenenlerin!

77. Onun için sabret, Allah'ın va'di haktır, muhakkak olacaktır. Artık onlara ettiğimiz vaîdin [tehdidlerin] bazısını sana göstersek de, yahut seni kendimize alsak da onlar mutlak döndürülüp bize getirilecekler!

1 Bkz. Zümer/3. An:1

78. Celâlim hakkı için, biz senin önünden nice rasûller göndermişiz; onlardan kimini sana ayıtmışız [anlatmışız], kiminide ayıtmamışızdır. Hiçbir rasûl için Allah'ın izni olmaksızın bir ayet (bir mu'cize) getirmek olamaz. Allah'ın emri gelince de hak yerine getirilir ve işte hüsrana burada düştü mubtiller!

79-81 Allah odur ki sizin için en'âmı/o yumuşak başlı hayvanları yarattı onlardan binit edinesiniz diye, hem onlardan yersiniz; size onlarda daha birçok menfaatler var, hem onların üzerinde sînelerinizdeki bir hâcete eresiniz diye! Hem onlar üzerinde, hem gemiler üzerinde taşınırsınız ve size ayetlerini gösterir. Şimdi Allah'ın ayetlerinin hangisini inkâr edersiniz?

82-85 Daha [şu] yeryüzünde gezip de bir bakmazlar mı kendilerinde evvelkilerin akibeti nasıl olmuş? Onlar kendilerinden hem daha çok, hem kuvvetçe ve arz'da âsarca [eserleri bakımından] daha çetin idiler; öyle iken o kesbettikleri [kazandıkları] şeyler kendilerini kurtarmadı! Çünkü onlara peygamberleri beyyinelerle [açık delillerle]geldikleri vakit, kendilerinde bulunan ilme güvendiler de o istihza ettikleri şey kendilerini kuşatıverdi; o vakit hışımızı gördüklerinde 'Allah'ın birliğine inandık ve O'na şirk koştuğumuz şeylere küfrettik!' dediler; dediler amma hışımızı gördükleri vakit ki imanları kendilerine fayda verecek değildi. Allah'ın kullarında geçegelen sünneti [yasası bu]; ve işte hüsrana bu noktada düştü kâfîrler!

1)*Mubtiller:* 'bâtıl peşinde gidenler' veya 'ibtale bahane arayan o haksız kâfirler'. (Bkz. Ankebût/48, an:1, V/3784)
2)*Istihza* için bkz. Bakara/15, an:6

41. Fussilet Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur. 54 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Hâ, Mim.*

2 5. O Rahman-ı Rahîm'den indirilme öz arapça bir kur'an olmak üzere ayetleri ayırdedilmiş bir kitap, bilecek bir kavim için hem müjdeci olarak, hem gocundurucu; onun için çokları başını çevirmiştir de onlara, işitmezler ve şöyle demektedirler: 'Kalplerimiz senin bizi çağırdığın şeyden örtüler içinde, kulakla-rımızda da bir ağırlık var ve seninle bizim aramızdan bir gergi [perde] çekilmiştir. Haydi yap yapacağını, çünkü biz yapıyoruz'.

6-8. De ki: 'Ben sırf sizin gibi bir beşerim, ancak bana şöyle vahiy veriliyor: Hepinizin tanrısı bir tanrıdır onun için hep O'na doğrulun ve O'nun mağfiretini isteyin ve vay haline o müşriklerin ki zekâtı vermezler ve ahiret'e onlar kâfirdirler. Şüphesiz iman edip iyi iyi işler yapanlar... [işte] onlar için minnetsiz bir ecir var!'

9. De ki: 'Siz gerçekten küfr [nankörlük] edip duracak mısınız o hâlık (o yaradana] ki arz'ı iki günde yarattı, bir de O'na menendler koşuyorsunuz?! O bütün âlemlerin rabbi!'

10-11. Hem ona üstünden ağır baskılar yaptı ve onda bereketler husûle getirdi ve onda azıklarını takdir buyurdu; araştıranlar için bir düzeye dört gün içinde! Sonra semaya doğruldu da o bir dumanken ona ve arz'a 'Gelin ikiniz de ister istemez' dedi. 'Geldik isteye isteye' dediler.

1) *Rahmân ve Rahîm* kelimeleri için bkz. Fâtiha/2-4, an:4
2) Bkz. Secde/3, an:2
3) Burada ibareyi iki şekilde anlamak ihtimali vardır: a) 'Arz'ı iki günde (vakitte) yarattı'. B) 'Arz'ı iki günde olmak üzere yarattı'. Bu surette arz'ın kaç günde yaratıldığı söylenmiş olmayarak yaratıldıktan sonra iki gün içinde bulunması hâli anlatılmış olur ki bu da bir seneyi ikiye bölen iki gün dönümü nöbetidir. Çünkü arz bu iki vakit içinde deveran etmek üzere yaratılmıştır. (V/4189)
4) Bkz. Bakara/22, ve 165, an:1
5) "İnayet-i ilâhiyyesini (iradesini) doğrudan semaya tevcih etti". (VI/4190)

فَقَضٰىهُنَّ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحٰى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيَّنَّا
السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿١٢﴾
فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صٰعِقَةً مِثْلَ صٰعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾
إِذْ جَاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ
قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ
كٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ
وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ
أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ
رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحِسَاتٍ لِنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزٰى وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٦﴾ وَأَمَّا ثَمُودُ
فَهَدَيْنٰهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمٰى عَلَى الْهُدٰى فَأَخَذَتْهُمْ صٰعِقَةُ
الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا
وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ
يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتّٰى إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ
وَأَبْصٰرُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

12. Bu suretle onları iki günde yedi sema olmak üzere yerine koydu ve her semada ona ait emrine vahiy verdi; ve dünya semayı [o yakın göğü] kandillerle donattık ve hıfzettik [koruduk]! İşte bu hep o azîz-alîm'in takdiridir!

13. Bunun üzerine yine başlarını çevirirlerse, o vakit de ki: 'Size Ad ve Semûd sâikası gibi bir sâika haber veriyorum'.

14. Onlara 'Allah'tan başkasına tapmayın!' diye rasûller-önlerindenvearkalarından- geldiği vakit 'Rabbimiz dileseydi melâike gönderirdi; onun için biz sizin gönderildiğiniz şeylere inanmayız!' Dediler.

15. Sonra Âd, arz'da bigayr-i hak [haksızca] kibirlenmek istediler ve 'Bizden daha kuvvetli kim var?' dediler. Ya kendilerini yaratmış olan Allah'ın onlardan daha kuvvetli olduğunu bir düşünmedilerde mi? Fakat ayetlerimizi inkâr ediyorlardı.

16. Biz de kendilerine dünya [alçak] hayat'ta zillet azabını tattırmak için nuhûsetli [uğursuz] günlerde üzerlerine bir sarsar rüzgârı salıverdik ve elbette ahiret azabı daha zilletlidir, hem de onlar kurtarılmayacaklardır!

17-18. Semûd'a gelince, biz onlara yolu gösterdik de onlar hidayete karşı körlüğü sevmek istediler; derken ve kendilerini kesbleri [kazandıkları günahlar] sebebiyle o hor azap saikası [yıldırımı] alıverdi; iman edip de korunur olanları ise kurtardık!

19-20. Allah düşmanlarının toplanıp ateşe sevkolunacakları gün ise, artık onlar baştan âhire [sona] hep tevkif olunurlar, hatta ona vardıklarında aleyhlerine kulakları ve gözleri ve derileri şehadet eder, neler yapıyor idiyseler!

1) "Yıldırım gibi bir çarpışta helâk edecek şiddetli bir azabın geleceğini haber veriyorum". (VI/4193)
2) *Önlerinden ve arkalarından:* 'her taraflarından geldiler ve her cihetten her vechile çalıştılar, uğraştılar' veya 'ilerisini gerisini, geçmişini geleceğini anlattılar, inzâr edip uyardılar'. (VI/4194)
3) Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1
4) *Sarsar rüzgarı:* 'soğuğun şiddetinden yakıp kavuran rüzgar' veya 'gürültüsü çok olan fırtına'. (VI/4194-4195)

21. Derilerine 'Niçin aleyhimize şahidlik ettiniz?' derler. 'Bizi' derler; 'her şeyi söyleten Allah söyletti, sizi de ilk defa O yarattı, yine O'na götürülüyorsunuz'.

22-23. Evvel[ce] kulaklarınız ve gözleriniz ve derileriniz aleyhinize şehadet eder diye sakınmazdınız ve lâkin zannetmiştiniz ki Allah yaptıklarınızdan bir çoğunu bilmez. İşte rabbinize beslediğiniz o zannınız sizi helâke sürükledi de hüsrana düşenlerden oldunuz!

24 Artık sabredebilirlerse ateş kendilerine bir ikametgâhtır, yok eğer hoşnutluğa dönmek isterlerse hoşnut edileceklerden değildirler.

25. Hem onlara birtakım yanaşıklar sardırmışızdır da onlar, onlara önlerindekini ve arkalarındakini zînetleyi vermişlerdir. Cinn ve ins'ten önlerinden geçen ümmetler içinde onların aleyhine de söz [azap] hak olmuştur; çünkü hep kendilerine yazık etmişlerdir.

26 Bir de dedi ki o küfredenler: 'Şu Kur'an'ı dinlemeyin ve ona yaygara yapın, belki bastırırsınız'.

27-28. İşte biz de onun için o küfredenlere şiddetli bir azap tattıracağız ve kendilerine yaptıkları amellerin en kötüsünün cezasını vereceğiz; o işte cezası Allah düşmanlarının, o ateş! Onlara ondadır ancak dâr'ulhuld (ebediyyet evi), ayetlerimize yaptıkları cehudluğun [ayetlerimizi inkârın] cezası!

29. Ve muhakkak diyecek ki o küfredenler: 'Ey rabbimiz! Göster bize cinn u ins'ten bizleri idlâl edenlerin [saptıranların] ikisini de ki onları ayaklarımızın altına alalım, en aşağılıklardan olsunlar!'

1 *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98,anl

30-32. Haberiniz olsun ki Rabbimiz Allah' deyip de sonra doğru gidenler yok mu, onların üzerlerine şöyle melekler iner: 'Korkmayın, mahzun olmayın, va'dolunup durduğunuz cennet ile neşeyâb olun [müjdelenin, neşelenin]! Bizler sizin hem dünya hayat'ta, hem ahiret'te dostlarınızız ve size orada nefislerinizin hoşlanacağı var, hem size orada ne isterseniz var konuklu[k] olarak mağfiret ve rahmetine nihayet olmayan bir gafûr-i rahîm'den!'

33. 'Ben şüphesiz müslümanlardanım' deyip, salâh ile çalışarak Allah'a davet eden kimseden daha güzel sözlü de kim olabilir?

34-35. Hem hasene [güzellik] de müsavi olmaz, seyyie [kötülük] de Seyyieyi en güzel olan hasene ile defet; o vakit bakarsın ki seninle arasında bir adâvet [düşmanlık] bulunan kimse, yakılgan bir hısım gibi olmuştur. O rütbeye ise ancak sabredenler kavuşturulur ve o rütbeye ancak büyük bir hazz [nasîb] sahibi olan kavuşturulur.

36. Şayet seni Şeytan'dan bir dürtüş dürtecek olursa, hemen Allah'a sığın (istiaze et); çünkü O'dur ancak işiten-bilen!

37. Ve O'nun ayetlerindendir leyl u nehar [gece ile gündüz], şems u kamer [güneş ile ay]! Şems u kamer'e secde etmeyin de onları yaratan Allah'a secde edin, gerçek O'na ibadet edeceksiniz.

38. Buna karşı kibretmek isterlerse, haberleri olsun ki rabbinin huzurundakiler gece ve gündüz O'na tesbîh ederler; hem onlar usanmazlar!

1 Bkz. Bakara/86, an: 4

2 'En güzel hasene olan muâmele ile'veya "Allah'a dâvetin en güzel sûretiyle'. (VI/4206)

39. Ve O'nun ayetlerindendir ki sen arz'ı görürsün boynu bükük huşû halinde, derken üzerine suyu indiriverdik mi ihtizaz eder [deprénir] ve kabarır. Şüphe yok ki ona o hayatı veren elbette ölüleri dirilticidir. Hakîkat O her şeye kadîrdir!

40. Ayetlerimizde ilhada sapan sapkınlar elbette bize gizli kalmazlar. O halde ateşe atılan mı hayırlıdır, yoksa kıyamet günü emniyet içinde gelecek olan mı? Düşünün de istediğinizi yapın; çünkü o her ne yaparsanız görür!

41-42 Onlar, o zikir [Kur'an] kendilerine geldiği vakit ona körlük eden mülhidler... Halbuki o misli bulunmaz azîz bir kitab; ona ne önünden ne ardından bâtıl yaklaşamaz, bütün kâinatın övdüğü hamîd bir hakîm den indirilme bir tenzîl!

43. Sana, senden evvelki rasûllere denilenden başka birşey denilmiyor ve şüphe yok ki rabbin hem bir mağfîret sahibidir, hem de elîm bir ikab [gayet acı bir azap]...

44. Ve eğer biz onu a'cemî bir kur'an yapa idik, diyeceklerdi ki 'Ayetleri tafsîl edilseydi ya! Arab'a acemce mi?' De ki: 'O iman edenler için hidayet ve şifadır, iman etmeyenlerin ise kulaklarında bir ağırlık vardır ve o onlara karşı körlüktür, [sanki] onlara uzak bir mekândan haykırılır'.

45. Celâlim hakkı için, Musa'ya o Kitab'ı [Tevrat'ı] verdik de onda ihtilâf edildi ve eğer rabbinden bir kelime geçmiş olmasaydı aralarında iş bitirilirdi; ve her halde onlar ondan kuşkulu bir şek [şüphe] içindedirler.

46. İyi iş yapan kendine, kötü yapan yine kendinedir, yoksa rabbin kullara zulümkâr değildir!

---

1) *İlhad* esasen 'lâhde koymak' demek olup, doğruluktan eğrilmek, haktan bâtıla sapmak mânâsına dahi gelir. 'Ayetlerde ilhad' ise, doğru mânâ! vermeyip istikametten ayrılarak eğrisine çekmek demek olur ki *tekzîb, yanlış te'vil ve tahrif* mânâlarına da şâmil olur. (VI/4209)

2) Bu cümle 40. ayetteki 'Ayetlerimizde ilhada sapan sapkınlar' cümlesinden bedeldir ve haberi de 'elbette bize gizli kalmaz' ibaresidir: "Onlar, o zikir kendilerine geldiği vakit ona körlük eden mülhidler, elbette bize gizli kalmazlar". (VI/4210)

3) Anlaşılacak bir lisan ile ayırdedilip anlatılsaydı ya' veya 'Her dilden ayrı ayrı olarak bazısı Arabî, bazısı Acemî olsa ne vardır' (IV/4211)

4) 'Arabî bir peygambere, Acemce bir Kur'an olur mu?' veya 'Bir Arab'a Acemce söylenir mi?' Hangi cinsten (kavimden) olursa olsun fasîh olmayan iyi söyleyemeyen/konuşamayan, gerek tutukluktan ve gerek dilinin garabetinden dolayı dediği anlaşılamayana *a'cemî* denir ki biz bunu her hususta genelleştirerek *acemî* deriz; *a'cem* de aynı mânâdadır. Bununla beraber *a'cem* birde Arab'dan olmayana denilir. (VI/4210)

47. Saat'e ilim O'na havale edilir, hem O'nun ilmi olmaksızın ne meyvelerden biri tomurcuklarından çıkar ve ne bir dişi yüklü olur, ne de vaz'eder . [doğurur]. 'Neredeymiş şeriklerim [bana ortak koştuğunuz o ilâhlar]?' diye onlara haykıracağı gün ise diyeceklerdir: 'Arzederiz huzuruna ki bizden hiç şahid yok!'

48. Önceden tapıp durdukları şeyler onlardan kaybolup gitmişler ve onlar kendilerine hiçbir kaçamak kalmadığını anlamışlardır.

49-50. İnsan hayır istemekten usanmaz da kendisine bir şer dokunuverirse hemen ümidi keser, ye'se [ümitsizliğe] düşer ve şayet ona dokunan bir sıkıntıdan sonra tarafımızdan bir rahmet tattırırsak mutlak der ki: 'Bu benim hakkım ve zannetmem ki Saat başıma dikilmiş olsun! Bilfarz rabbime döndürülecek olursam muhakkak benim için O'nun yanında daha güzeli vardır'. Fakat o vakit biz o küfredenlere ne yaptıklarım haber vereceğiz ve onlara muhakkak yoğun bir azap tattıracağız.

51. Evet, insana nimet verdiğimiz vakit yan büker, başının tuttuğuna gider de kendisine şer dokunuverdi mi artık enine boyuna duaya dalar.

52. De ki: 'Söyleyin bakayım, eğer o Kur'an Allah tarafından da sonra siz ona küfretmiş iseniz, o uzak şikaka düşenden daha şaşkın kim olur?'

53. İleride biz onlara hem afakta, hem nefislerinde[1] ayetlerimizi öyle göstereceğiz ki nihayet onun hak olduğu kendilerine tebeyyün edecek! Kâfi değil mi bu ki rabbin her şeye şahid!

54. Uyan! Onlar rablerinin likâsından [karşısına çıkacaklarından] işkil içindeler, uyan ki O her şeyi muhît [kudretiyle kuşatmış]!

1) *Âfakta:* Kendilerinin içinde bulunduğu Harem hududu dışında, *Nefislerinde:* Mekke ve Harem içinde (VI/4216)
2) Mekke müşrikleri bunu (Bedir'den Mekke'nin fethine kadar) hem kendi nefislerinde, hem de âfakta gördüler, ondan sonra diğerleri de görmeye başladılar. Bunlar görüldükten, bu hakîkat ortaya çıktıktan sonra sanki hiç görülmemiş gibi hâlâ inkârda devam eden sonraki kâfirler de ileri de göreceklerdir. (VI/4216)

42. Şura Suresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur. 53 Ayettir.

Bismillahirrahmân'rrahîm

1-2. *Hâ, Mim, Ayın, Sin, Kaf.*

3-5. İşte böyle vahiy veriyor sana -senden evvelkilere de- Allah, o azîz-hakîm! O'nundur bütün göklerdeki ve yerdeki ve O öyle azîm ki gökler hemen hemen üstlerinden çatlayacak gibi titreşiyorlar, melekler hamd ile rablerine tesbîh ediyorlar ve yer'deki kimse için mağfiret diliyorlar. Uyan! Allah'tır ancak öyle gafûr, öyle rahîm!

6. O'nun berisinden velîlere tutunanlara gelince, onların da üzerlerine Allah gözcü, sen değilsin üzerlerine vekîl!

7 Ve işte böyle sana arabî bir kur'an vahyetmekteyiz ki Umm'ul-Kura'yı [Mekke şehrini] ve çevresindekileri sakındırasın ve o toplama günü' nün dehşetini haber veresin -onda şüphe yok-; bir fırka cennet'te bir fırka saîr'de [çılgın ateş içinde]!

8. Dileseydi Allah elbet hepsini bir ümmet de yapardı ve lâkin dilediğini rahmetine koyuyor da zâlimlere gelince ne bir velî var onlara, ne de bir nasîr!

9. Yoksa O'ndan beride velîler mi edindiler? Fakat Allah'tır ancak velî, ölüleri O diriltir ve her şeye kadîr O'dur!

10. İhtilaf ettiğiniz herhangi bir şey hakkında da hüküm Allah'a aittir. 'İşte' de; ' o Allah benim rabbim! Ben O'na dayanmaktayım ve hep O'na sığınırım'.

---

1) Bkz. Zümer/3, an:1

2) Bkz. Yusuf/1-2, an:3-4

3) "İhtilaflarınızı başkası değil, ancak Allah halleder; ihtilaf ettiğiniz hususlarda o ihtilafı kesip atacak hüküm Allah aittir!" (VI/4224)

فَاطِرُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا
وَمِنَ الْأَنْعَٰمِ أَزْوَاجًا ۖ يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ ۚ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ
السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١١﴾ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ ۖ يَبْسُطُ
الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢﴾ شَرَعَ لَكُم
مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا
وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ ۖ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا
تَتَفَرَّقُوا فِيهِ ۚ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ ۚ اللَّهُ يَجْتَبِي
إِلَيْهِ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ وَمَا تَفَرَّقُوا
إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ
مِن رَّبِّكَ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى لَّقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا
الْكِتَٰبَ مِن بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١٤﴾ فَلِذَٰلِكَ فَادْعُ ۖ
وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ ۖ وَقُلْ آمَنتُ بِمَا
أَنزَلَ اللَّهُ مِن كِتَابٍ ۖ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ ۖ اللَّهُ رَبُّنَا
وَرَبُّكُمْ ۖ لَنَا أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ ۖ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا
وَبَيْنَكُمُ ۖ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

11-12. O gökleri ve yeri yaratan, size kendilerinizden çiftler yapmış, en 'âmdan da çiftler [yaratmıştır]. Sizi o suretle üretip duruyor. O'nun misli gibi birşey yoktur ve O öyle semî, öyle basîr'dir. Göklerin, yerin kilitleri O'nun! Rızkı dilediğine açar ve kısar; çünkü O her şeyi bilir.

13. Sizin için, dinden Nuh'a tavsiye ettiğini ve sana vahy eylediğimizi ve İbrahim'e ve Musa'ya ve İsa'ya tavsiye kıldığımızı teşrî buyurdu; şöyle ki: 'Dini doğru tutun ve onda tefrikaya düşmeyin!' Müşriklere bu davet ettiğin emir ağır geldi; Allah ona dilediklerini seçecek ve yüz tutanları ona hidayetle erdirecektir!

14-15. Tefrikaya düşmeleri ise kendilerine ilim geldikten sonra sırf aralarında bağy u ihtirastan dolayıdır; ve eğer rabbinden 'müsemma bir ecele kadar' diye bir kelime geçmiş olmasaydı aralarında hükm-i kaza mutlak icra edilir, bitirilirdi. Arkalarından Kitab'a vâris kılınanlar da ondan işkilli bir şek [şüphe] içindedirler; onun için sen durma davet et ve emrolunduğun gibi doğru git, onların hevalarına tâbi olma ve de ki: 'Ben Allah'ın indirdiği her kitaba iman getirdim ve emrolundum ki aranızda adalet yapayım! Allah bizim rabbimiz, sizin de rabbiniz! Bize amellerimiz, size de amelleriniz; sizinle aramızda hüccet [münakâşaya gerek] yok! Allah hepimizi bir araya getirecek ve hep O'na gidilecektir.

1) Krş. En'âm/143-144, an:1
2) "Doğrudan doğru O'nun misli bir şey bulunmak şöyle dursun, O'na benzer bile bir şey yoktur!"
3) "Kimine bol verir, kimisine dar, aynı kimseye de bazen bol verir, bazen dar". (VI/4227)
4) "Açık bir yol, umumî bir kanun yaptı". (VI/4227)
5) "Çeşitli arzulara ve farklı ilahlara tâbi olup da asıl dini ikame etmekte ihtilaf çıkarmayın, dağılmayın!" (VI/4228 ve krş. En'âm/159)
6) 'Kıskançlıktan, çekememezlikten, dünya hırsı ile haksız istekler, aşırı sevdalar yüzünden..." (VI/4230)
7) 'Azap için ezelde bir vakt u saat takdir edilmiş bulunmasaydı, azap Kıyamet Günü'ne tehir edilmiş olmasaydı..." (VI/4230)

16. Bu kabul olunduktan sonra Allah hakkında ihticaca [münakaşaya] kalkışacakların, rableri huzurunda hüccetleri sakıttır; üzerlerine bir gazap ve kendilerine şedid bir azap var!

17-18. O Allah'tır ki hakka dair kitab ve mîzan indirdi ve ne bilirsin belki Saat yakındır! Onu, inanmayan imansızlar acele isterler, iman edenler ise hak olduğunu bilirler de ondan korkar, sakınırlar. İyi bil ki o Saat hakkında mücadele edenler her halde uzak bir dalâl [şaşkınlık] içindedirler.

19. Allah kullarına çok lütûf-kârdır, her dilediğini bir suretle merzûk kılar ve O öyle kavî, öyle azîz!

20. Her kim ahiret ekimi isterse, ona ekinini artırırız; her kim de dünya ekimi isterse, ona da ondan veririz, amma ahiret'te ona hiç nasip yoktur!

21. Yoksa onların şerikleri var, onlara dinden Allah'ın izin vermediği şeyleri meşrû kıldılar öyle mi? Eğer o fasıl kelimesi olmasaydı aralarında hüküm icra edilir, bitirilirdi ve şüphesiz ki zâlimler için elîm [gayet acı] bir azap vardır!

22. Göreceksin o zâlimleri kazandıklarından titrerlerken, o ise tepelerine inmekte! İman edip, güzel güzel işler yapanlar ise cennetlerin hoş hoş ravzalarında, onlara rablerinin indinde ne dilerlerse var! İşte bu, o büyük fazl [lütûf]!

---

1) "Ne nazarî, ne amelî, ne naklî, ne aklî hiçbirtutamakları kalmaz!" (VI/4232)
2) "Amellerin tartılıp hesabıngörüleceği o Kıyamet Günügelmek üzeredir!" (VI/4233)
3) Burada 'acele istemek' *hâlen* ve *kâlen* iki vechiledir: a) Olacağına inanmadıkları için 'Doğru ise hani ne vakit o va'd?' diye eğlenmek suretiyle sözle acele olarak isterler, b) İmanları olmadığı için küfürle, haksızlıkla dengenin bozulmasına, nizâm-ı âlemin ihlâline sebep olmak suretiyle fiilen aceleyle isterler. (VI/4233)
4) *Fasıl kelimesi* azabın muayyen bir vakte tehirine dair ezelde geçmiş sözdür. Burada *fasıl;* hüküm veya beyan ya da tefrîk mânâlarına olabilir (VI/4239)
5) *Ravza* suluk, yeşillik yerler olup, bağların bahçelerin oturulacak en güzel yerleri hakkında kullanılır. (VI/4240)

23. İşte bu müjdedir ki Allah, iman edip iyi iyi işler yapan kullarına tebşîr buyuruyor [müjdeliyor]. De ki: 'Buna karşı sizden yakınlıkta sevgiden başka bir ecir [karşılık] istemem![1] Ve her kim çalışır bir güzellik kazanırsa ona onda daha ziyade bir güzellik veririz; çünkü Allah gafûr'dur şekûr'dur!

24-26. Yoksa 'Allah'a iftira etti bir yalanı' mı diyorlar? Allah dilerse senin de kalbini üstünden mühürleyiverir. Allah bâtılı mahveder de kelimâtı ile hakkı ihkak eyler. Şüphesiz ki O bütün sînelerin künhünü bilir; hem odur ki O, kullarından tevbeyi kabul eder ve kabahatlerden afiv buyurur ve her ne yaparsanız bilir ve iman edip salih ameller yapanlara icabet buyurur, fazlından onlara ziyade de verir; küfredenlere gelince, onlara şiddetli bir azap var!

27-28. Bununla beraber Allah kullarına rızkı bol bol seriverse, arz'da azar ve taşkınlık ederlerdi ve lâkin dilediği kadar bir miktar ile indiriyor. Şüphesiz ki o kullarına habîr'dir, basîr'dir ve öyledir ki O, ümidi kesmişlerken feyz indirir ve rahmetini neşreder. O öyle velî, öyle hamîd'dir!

29. O göklerin ve yerin yaratılışı ve onlarda ürettiği her dabbenin [canlının] üretilişi de O'nun âyâtındandır [ayetlerindendir] ve O dileyeceği zaman onları toplamaya da kadîrdir!

30. Başınıza ne musibet geldiyse, kendi ellerinizin kazancı iledir; halbuki bir çoğundan [da sizi] affediyor.

31. Hem siz arz'da [O'nu] âciz bırakacak değilsiniz ve size Allah'tan başka kurtaracak ne bir hâmî, ne de bir yardımcı yoktur!

---

1) Bu ibareye üç mânâ verilmiştir: a) 'Hiç olmazsa sizde akrabalığımdan dolayı hukukuma riayet etmenizi isterim'. Bu karabette/akrabalıkta, yakınlıkta sevgidir ki 'Risaletim ve nübüvvetim nedeniyle hukukumu tanımıyorsanız, bari aramızdaki akrabalık hukukuna riayet edin de söylediklerimi dinleyin, düşmanlık etmeyin!'anlamındadır. b) 'Bana karabeti olanları/akrabalarımı sevmenizi isterim'. Bazıları bu karabeti Hz. Ali ve Hz. Fâtıma evlâdına tahsis etmek istemişlerdir. c) 'Güzel amellerle Allah'a yakınlaşmak hususunda sevgi göstermenizi/Allah'a yakın olmanızı isterim'. Bu son mânâ hemdaha şümullüdür, hem de ayetin öncesine ve sonrasına daha muvafıktır. (VI/4241 ve krş. Furkan/57)

2) "Günden güne o yalan diyenlerin bâtıl sözleri mahvolur da senin hak olan nübüvvetin tahakkuk eder, Kur'an'ın va'dleri sübut bulur." (VI/4242)

وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلْجَوَارِ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَٰمِ ﴿٣٢﴾ إِن يَشَأْ يُسْكِنِ ٱلرِّيحَ
فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَىٰ ظَهْرِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ
شَكُورٍ ﴿٣٣﴾ أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا۟ وَيَعْفُ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾ وَيَعْلَمَ
ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا ۚ مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٣٥﴾ فَمَآ أُوتِيتُم
مِّن شَىْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ
وَٱلْفَوَٰحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا۟ هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟
لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ
يُنفِقُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَهُمُ ٱلْبَغْىُ هُمْ يَنتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾
وَجَزَٰٓؤُا۟ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۖ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ ۚ
إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِم
مِّن سَبِيلٍ ﴿٤١﴾ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظْلِمُونَ ٱلنَّاسَ وَيَبْغُونَ
فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ
إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿٤٣﴾ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن وَلِىٍّ مِّنۢ بَعْدِهِۦ ۗ
وَتَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ ﴿٤٤﴾

32-35. Yine O'nun ayetlerindendir denizde o dağlar gibi akanlar; dilerse o rüzgârı durdu-ruverir de sırtı üzerinde durakalırlar -şüphesiz ki bunda nice ayetler var; çok sabırlı, çok şükredici her kimse için- yahut da onları içindekilerin kazançlarıyla helâke sürükler, bir çoğundan da afiv buyurur, hem bilsinler diye o ayetlerinizde mücadele edenler ki kendileri için kaçacak yer yoktur!

36-39. Hasılı size verilmiş bulunan şeyler hep dünya [alçak] hayat'ın geçici metaıdır [kazancıdır], Allah yanındaki ise daha hayırlı ve daha bekalıdır[süreklidir]; fakat o kimseler için ki iman etmişlerdir ve rablerine itimad ederler ve onlar ki günahın büyüklerine ve açık çirkinliklere uzak bulunurlar ve her gazaplandıkları vakit de onlar kusur örterler ve onlar ki rableri için davete icabet etmekte ve namazı kılmaktadırlar, buyurukları da aralarında şurâ'dır (danışıklıdır); kendilerine kısmet ettiğimiz rızıklardan onlar masraf da verirler ve onlar ki kendilerine bağy (haklarına tecavüz) vâki olduğu vakit yardımlaşır, onlar öcünü alırlar.

40-41. Kötülüğün cezası da misli kötülüktür, fakat her kim affedip ıslâh ederse onun da ecri [mükâfatı] Allah'adır -her halde O, zâlimleri sevmez- ve elbette her kim zulmolunduktan sonra öcünü alırsa, artık onlar üzerine (ceza için) yol yoktur!

42-43. Yol, ancak haksızlıkla yeryüzünde bağy [isyan ve azgınlık] ederek nâsa [insanlara] zulmeyleyenler üzerinedir; işte onlara elîm [gayet acı] bir azap vardır! Her kim de sabreder suç örterse, işte o azmolunacak umûrdandır [işlerdendir]!

44. Her kimi de Allah şaşırtırsa, artık ondan sonra ona hiç bir velî yoktur; ve göreceksin o zâlimleri azabı gördükleri vakit diyecekler: 'Var mı geri dönmeye bir yol?'

1) Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an: 1

45-46 ... ve göreceksin onları o ateşe arzolunurlarken, zilletten boyunlarını bükerek göz altından bakarlarken! İman etmiş olanlar da şöyle demekte: 'Gerçek hüsrana düşenler kıyamet günü kendilerine ve ailelerine hasar eden kimselermiş!' Bakın zâlimler hakîkaten mûkim [sürekli] bir azap içindedirler ve onlara, Allah'ın önünden kendilerini kurtaracak velîler de yoktur. Her kimi de Allah saptırırsa, artık onun için yol yoktur!

47. Allah'tan, reddine çare olmayan bir gün gelmezden evvel rabbinizin davetine icabet ediniz; o gün sizin için ne sığınacak yer vardır, ne de inkâra çare!

48. Yine aldırmıyorlarsa, biz de seni üzerlerine murakıb [gözcü] göndermedik â! Sana düşen ancak tebliğdir. Fakat biz insana tarafımızdan bir rahmet tattırdığımız vakit, onunla ferahlanır ise de kendi ellerinin takdim ettiği sebeplerle başlarına bir fenalık gelirse, o vakit insan hepsini unutan bir nankördür!

49 50. Allah'ındır bütün göklerin ve yerin mülkü, dilediğini yaratır, dilediği kimseye dişiler bahşeder, dilediği kimseye de erkekler bahşeder, yahut da onları erkekli-dişili ikizler, dilediğini de akîm [kısır] kılar. Her halde O'nun ilmi çok, kudretine nihayet yoktur!

51 Bununla beraber hiçbir beşer için kabil [mümkün] değildir ki Allah ona başka suretle kelâm söylesin; ancak vahiyle veya bir hicab arkasından ve yahut bir rasûl gönderip de izniyle ona dilediğini vahyettirmesi müstesna! Çünkü O çok yüksek, çok hakîm'dir!

---

1) "Doğrudan doğruya vahyederek gayet hızlı ve gizli bir işaret halinde tefhîm [mânâyı kavratmak] ve birdenbire kalbe bırakıp ilham suretiyle..." Bu sûret hem peygamberlere, hem de Hz. Musa'nın annesine olduğu gibi sair insanlara gerek uyanıklık gerek uyku halinde olur, gıyabdan da olur, rüyet halinde de; nitekim *Isrâ* gecesi Rasûlullah'a öyle olmuş idi. (VI/4255)

2) Bazı cisimlerde ve sâmiada kelâm halkedip işittirir de işiten kimin söylediğini görmez. Nitekim Hz. Musa'ya böyle olmuştu. Bu doğrudan kalbe değil, sâmiaya (işitme duyusuna) ilka edilmiş olduğundan perde arkasından olmuş oluyor. (VI/4255)

3) Tebliğ vasıtası bir melek gönderip -mübelliğ olduğunu tanıttırıp- da izniyle dilediğini vahyettirmek sûretiyle- ki Hz. Peygamber'eçoğu zaman vâki olan bu şekilde vahyetmedir. (VI/4255)

وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ۚ مَا كُنتَ تَدْرِى مَا ٱلْكِتَٰبُ
وَلَا ٱلْإِيمَٰنُ وَلَٰكِن جَعَلْنَٰهُ نُورًا نَّهْدِى بِهِۦ مَن نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا ۚ
وَإِنَّكَ لَتَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ صِرَٰطِ ٱللَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ
مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ أَلَآ إِلَى ٱللَّهِ تَصِيرُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥٣﴾

سُورَةُ الزُّخْرُفِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ تِسْعٌ وَثَمَانُونَ آيَةً

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
حمٓ ﴿١﴾ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ ﴿٣﴾ وَإِنَّهُۥ فِىٓ أُمِّ ٱلْكِتَٰبِ لَدَيْنَا لَعَلِىٌّ حَكِيمٌ ﴿٤﴾ أَفَنَضْرِبُ
عَنكُمُ ٱلذِّكْرَ صَفْحًا أَن كُنتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ ﴿٥﴾ وَكَمْ أَرْسَلْنَا
مِن نَّبِىٍّ فِى ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن نَّبِىٍّ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ
يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٧﴾ فَأَهْلَكْنَآ أَشَدَّ مِنْهُم بَطْشًا وَمَضَىٰ مَثَلُ
ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ
لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٩﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ
ٱلْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾

göklerde ne var, yer'de ne varsa hep O'nundur. Uyan! Bütün işler, döner dolaşır Allah'a varır!

43. Zuhruf Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

89 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Hâ, Mim.*

2-4. Bu parlak kitabın kadrini bilin! Hakkâ, biz onu arabî [arapça] olarak okunacak bir kur'an kıldık ki akıl erdiresiniz ve hakîkat o bizim nezdimizdeki ana kitab'da; çok yüksek, çok hikmetlidir!

5-8. Siz müsrif bir kavim olduğunuz için, şimdi sizden o öğüdü bertaraf mı edeceğiz? Halbuki evvelkiler içinde biz nice peygamber gönderdik, hiçbir peygamber de gelmiyordu ki kendilerine, onunla mutlak eğlenmesinler; onun için biz onlardan daha sert pençelileri helâk ettik ve evvelkilerin meseli geçti!

9. Celâlim hakkı için, sorsan onlara 'O gökleri ve yeri kim yarattı?'; elbette diyecekler: 'Onları o azîz-alîm yarattı'.

10. O ki arz'ı sizin için bir beşik yaptı ve doğru gidesiniz diye size yollar açtı.....

52-53. Ve işte sana böyle emrimizden biz Ruh vahyettirdik; sen kitab nedir, iman nedir bilmiyordun ve lâkin biz onu bir nûr kıldık! Onunla kullarımızdan dilediğimize hidayet vereceğiz ve emin ol sen her halde doğru bir yola çağırıyorsun [kı1avuzluk ediyorsun]; o Allah'ın yoluna ki

1)'İlim, irade kaynağı gibi bir manevî hayat kaynağı olan Kur'an'ı vahyettik' veya 'Ruh'ül-Emîn olan Cebrail'i vahiy ile gönderdik'. (VI/4261)

2) *Levh-i Mahfuz* veya onun dahi aslı olan *İlmullah* (VI/4265)

3) Bkz. Tâhâ/127, an:1

4) "O zikri bir kenara mı atacağız? Bir öğüt olan o Kitab'ı indirmekten vazgeçip, sizi kendi halinize bırakacağımızı mı zannediyorsunuz?" (VI/4266)

5) 'Minhum' (onlardan) zamiri yukarıda sözü edilen 'evvelkiler'e değil, muhatap olan kavme râcidir. Yani bu ayet inmuhatabı olanlardan... (VI/4266 ve bkz. 9. Ayet)

11-14. ... ve O ki yukarıdan bir miktar ile bir su indirmekte ve onunla ölü bir beldeye hayat neşretmekteyiz [yeniden hayat vermekteyiz] -işte siz de öyle çıkarılacaksınız- ve O ki bütün çiftleri yarattı ve sizin için gemilerden ve yumuşak hayvanlardan bineceğiniz şeyler yaptı ki sırtlarına kurulasınız, sonra üzerine kurulduğunuzda rabbinizin nimetini anıp diyesiniz: 'Tenzîh o Sübhân'a ki bunu bize müsahhar [emrimize âmâde] kılmış, yoksa biz bunu yanaştıramazdık ve her halde biz dönüp dolaşıp rabbimize varacağız!'

15. Öyle iken tuttular kullarından ona bir cüz tasladılar. Hakîkat insan çok nankör, açık bir küfürbazdır.

16-17. Yoksa O, yaratıp durduğu mahlûklarından kendine kızlar edindi de oğullarla imtiyazı size mi verdi? Halbuki içlerinden biri, o Rahmân'a fırlattığı mesel ile kendisi tebşîr kılındığı [müjdelendiği] vakit yüzü simsiyah oluyor da kederinden yutkunup yutkunup dolukuyor [neredeyse ağlayacak hâle geliyor].

18. Yâ!.. O zînet [naz] içinde yetiştirilecek de muhâsamaya [çatışmaya]gelince beceremeyecek olanı öyle mi?

19. Rahmân'ın kulları olan melâikeyi de dişi yaptılar. Yaratılışlarına şahid mi idiler? Şehadetleri yazılacak ve sorguya çekilecekler.

20. Bir de dediler ki: 'Rahmân dileseydi, biz onlara tapmazdık!' Bu babda [hususta] onların bir ilimleri yoktur, sade atıyorlar.

21. Yoksa biz onlara bundan evvel bir kitab vermişiz de ona mı tutunuyorlar?

22. Hayır! [Sadece] şöyle dediler: 'Bizler, atalarımızı bir ümmet [din] üzerinde bulduk, biz de onların izlerincegiderek murada ereriz'.

1) Krş. Nahl/58-59 ve Tekvîr/8-9

23. Yine böyle senden evvel hangi memlekette bir nezîr [uyancı] gönderdikse, onun refahlı takımı demişti ki: 'Bizler atalarımızı bir ümmet [din] üzerinde bulduk, biz de onların izlerine uyarız'.

24. 'Ya' dedi; 'size atalarınızı üzerinde bulduğunuzdan daha doğrusunu getirdimsede mi?' 'Ha!' Dediler; 'biz o sizin gönderildiğiniz şeylere inanmıyoruz'.

25. Onun üzerine biz de onlardan intikamını aldık da bak o tekzîb edenlerin akibeti nasıl oldu?

26-27. Bir vakit de İbrahim, babasına ve kavmine dedi: 'Haberiniz olsun, ben o sizin taptıklarınızdan beriyim O beni yaratandan başka! Zira O'dur ki beni erdirecektir'.

28. Ve onu ardında (zürriyetinde) kalan bir kelime yaptı, gerek ki rücû ederler.

29-31. Fakat şunları ve atalarını, tâ kendilerine hak ve bir rasûl-i mübîn [apaçık anlatan bir rasûl] gelinceye kadar müstefîd edip [faydalandırıp] yaşattım; yaşattım da kendilerine hak gelince 'Bu bir sihirdir, biz buna inanmayız' dediler ve 'Ne olurdu şu Kur'an, iki memleketten bir büyük adama indirilseydi' dediler.

32. Rabbinin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar? Onların o dünya [alçak] hayat'taki maişetlerini [geçimlerini] aralarında biz taksim ettik ve bir hısmını diğerinin derecelerle üstüne çıkardık ki bazısı bazısını tutsun çalıştırsın! Rabbinin rahmeti ise onların toplayıp durduklarından daha hayırlıdır.

33. Ve eğer insanlar hep (küfre sapacak) bir ümmet olacak olmasaydı, biz o Rahmân'a küfreden kimselerin her halde evlerine gümüşten tavanlar ve üzerlerinde çıkacakları asansörler...

1) "O dalâle şirke, düşenler, muvahhidlerin ihtarı ile o kelime'ye/tevhîd'e dönsünler". (VI/4272)
2) "Mekke ile Taif ten..." (VI/4272)
3) Bkz. Bakara/86, an: 4; Mülk/5, an:1

وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًا
وَإِن كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ وَالْآخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ
لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾ وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا
فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ
أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ
بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ ﴿٣٨﴾ وَلَن يَنفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ
أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ
أَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَن كَانَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٤٠﴾ فَإِمَّا
نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ ﴿٤١﴾ أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي
وَعَدْنَاهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾ فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي
أُوحِيَ إِلَيْكَ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ
وَلِقَوْمِكَ ۖ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ ﴿٤٤﴾ وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ
مِن رُّسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِن دُونِ الرَّحْمَٰنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ
رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَاءَهُم بِآيَاتِنَا إِذَا هُم مِّنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾

34-35. ... ve odalarına kapılar ve üzerlerine kurulacakları koltuklar, kanapeler ve altın zînetler yapardık ve doğrusu bütün bunlar dünya [alçak] hayat'ın geçici metaı; rabbinin indinde ahiret ise korunan muttakîler içindir!

36-38. Ve her kim Rahmân'ın zikrinden teâmî ederse, biz ona bir şeytan sardırırız, artık o ona arkadaştır ve her halde onlar onları yoldan çıkarırlar, onlar ise onları doğru sanırlar; nihayet bize geldiği vakit 'Ah!' der; 'keşke benimle senin aranda iki meşrık bu'du [iki doğu arası kadar uzaklık] olsaydı! Sen ne kötü arkadaşmışın!'

39. "Böyle demek, bugün size hiç de fayda vermez, çünkü zulmettiniz, hepiniz azapta müştereksinizdir."

40. O halde sen mi işittireceksin o sağırlara, yahut hidayet edeceksin o körlere ve açık bir dalâl [şaşkınlık] içinde bulunanlara?

41-42. Şu halde şayet biz seni alır götürürsek, elbette onlardan intikam alacağız; yahut onlara yaptığımız vaîdi [tehdidi] sana gösterirsek, şüphe yok ki biz ona da muktediriz!

43-44. Sen hemen o sana vahyolunana tutun! Muhakkak ki sen doğru bir yol üzerindesin ve muhakkak ki o hem senin için, hem kavmin için bir şereftir ve ileride ondan mesûl olacaksınız.

45. Senden evvel gönderdiklerimize sor rasûllerimizden; biz Rahmân'dan başka ibadet olunacak ilâhlar yapmış mıyız?

46. Celâlim hakkı için,- Musa'yı ayetlerimizle Firavun'a ve cemiyetine gönderdik, vardı, 'Haberiniz olsun' dedi; 'ben bütün âlemlerin rabbinin rasûlüyüm'.

47. Vaktâ ki onlara böyle ayetlerimizle vardı, birden bire onlar bunlara gülüverdiler.

1) Bkz. Bakara/86, an:4; Mülk/5, an:1
2) Bkz. Bakara2, an:3
3) *Aşâ* gözde bir nevi zaaf ve 'tavuk karalığı' tâbir olunan görmemezlik, bir nevi körlük demektir. Fakat burada murad, öyle körlük edip de görmemezlikten gelmektir: "Her kim Kur'an'a göz yumup, onu görmemezlik eder, onun irşadını dinlemezse..." (VI/4275)
4) Bkz. A'raf/109-110, an:1 ve krş. Bakara/49, an:1

48-49. Her ne ayet de gösteriyorsak onlara, mutlak birbirinden büyüktü. Tuttuk onları azaba da çektik ki rücû edeler [vazgeçeler]. Bu halde[yken bile] diyorlardı ki: 'Gel ey sâhir! Bizim için rabbine bir dua et, sende olan ahdi hürmetine! Çünkü biz artık yola geleceğiz'.

50-53. Bunun üzerine kendilerinden azabı açtığımız vakit de derhal cayıverdiler ve Firavun, kavminin içinde şöyle bağırdı:' Ey kavmim! Mısır mülkü benim ve hep şu nehirler benim altımdan akıyor değil mi? Artık gözünüzü açsanıza! Yoksa ben şundan daha hayırlı değil miyim ki o hem hakîr [düşük biri], hem de meramını anlatamıyor? Eğer o dediği gibi ise, üzerine altın bilezikler atılsa ya, yahut yanında melâikeler dizilse gelse ya!'

54. Bu suretle kavmini istihfaf etti [küçümsedi], onlar da ona itaat eylediler; çünkü dinden çıkmış fâsık bir kavim idiler.

55-56. Böyle vaktâ ki bizi gazaba davet ettiler, biz de kendilerinden intikam aldık, hepsini birden garkediverdik [boğuverdik]; gark ediverdik de onları sonrakiler için hem bir selef, hem bir mesel kıldık!

57-58. Ve vaktâ ki Meryem'in oğlu bir mesel olarak ortaya atıldı, derhal kavmin ondan [keyiflenerek] çığrıştılar; 'Yâ!' dediler; 'bizim ilâhlarımız mı hayırlı, yoksa o mu?' Bunu sana sırf bir cidal olarak [tartışma olsun diye] fırlattılar. Doğrusu onlar çok husumetli [tartışmacı] bir kavimdirler!

59-60. Hayır, o ilâh değil, hâlis bir kuldur; biz ona in'am [ihsân] ettik ve kendisini Benî İsrail için bir mesel yaptık ve dilersek sizlerden de melâike yaparız, arz'da halef olurlar.

'Gel el büyücü !'veya 'Gel ey sahtekâr!'

وَإِنَّهُۥ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ
مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ
عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُم
بِٱلْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيهِ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ
وَأَطِيعُونِ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا
صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦٤﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ
لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ
أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ
بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ يَٰعِبَادِ لَا خَوْفٌ
عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا
وَكَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ
تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ ۖ
وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ ۖ وَأَنتُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ
﴿٧١﴾ وَتِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِىٓ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾
لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

61-62. Ve hakîkat o, Saat için bir ilimdir; onun için sakın o Saat'in geleceğinden şek etmeyin de [kuşkulanmayın da] bana tâbi olun -işte bu yegâne doğru yoldur- ve sakın sizi Şeytan çelmesin; çünkü o size belli bir düşmandır!

63-64. İsa da o beyyinelerle [açık mu'cizelerle] geldiği vakit şöyle dedi: 'Ben size hikmet ile ve ihtilaf edip durduğunuz şeylerin bazısını size beyan edeyim diye geldim; onun için Allah'tan korkun ve bana itaat edin! Haberiniz olsun, Allah benim rabbim, sizin de rabbiniz ancak O'dur; onun için hep O'na ibadet edin! İşte bu, yegâne doğru yoldur!'

65. Sonra o hizibler[1] kendi aralarında ihtilaf ettiler;. onun için elîm [acı verici] bir günün azabından vay o zulmedenlere!

66-67. Hep o Saat'e, hiç farkında değillerken ansızın onun başlarına gelivermesine bakıyorlar; dostlar o gün birbirlerine düşmandırlar, müstesna ancak muttakîler!

68-70. "Ey benim kullarım! Size hiç korku yoktur bugün ve siz mahzun da olmayacaksınız. Benim ayetlerime iman edip de hâlis müslüman olan kullarım! Girin cennete siz ve zevceleriniz sürûrlar, neş'eler içinde!"

71-73. Altından tepsiler ve küplerle üzerlerine dönülür dolaşılır; nefislerin hoşlanacağı, gözlerin lezzet alacağı şeyler hep orada ve siz orada muhalledsiniz [ebedîyyen kalacaksınız] ve işte bu, sizin çalıştığınız ameller sebebiyle vâris kılındığınız cennet! Sizin için onda çok meyveler vardır, onlardan yiyeceksiniz.

---

1) Basımda esas aldığımız *Meâl* metninde "Haberiniz olsun, Allah benim rabbim, sizin de rabbiniz ancak O'dur; onun için hep O'na ibadet edin!" cümlesi yoktur. 64. ayetin atlanmış olan bu ilk cümlesi *Meâl* metnine parantez içine alınmaksızın - *Tefsir*'den istifadeyle- tarafımızdan dahil edilmiştir. Bkz. V1/4279-4282. [D.C]

2) "Her biri maksatla toplanan fırkalar/yahudiler,hıristiyanlar".(VI/4282 ve krş. En'âm/159,an:1;Ra'd/36,an:2)

3) Bkz. Bakara/2, an: 3

74-77. Haberiniz olsun ki mücrimler cehennem azabında muhalleddirler [ebediyyen kalacaklardır]; kendilerinden o azap gevşetilmez ve onlar onun içinde her ümidi kesmişlerdir -ve biz onlara zulmetmemişizdir ve lâkin kendileri zâlim idiler- ve şöyle çığrışmaktadırlar: 'Yâ mâlik! Rabbin işimizi bitiriversin!' O demiştir ki: 'Her halde siz duracaksınız!'

78. Celâlim hakkı için, biz size hakkı gönderdik ve lâkin ekseriniz hakkı hoşlanmayanlarsınız!

79-80 İşi sıkı mı büktüler? Fakat işte sıkı büken biziz! Yoksa biz onların sırlarını ve fısıltılarını işitmeyiz mi sanıyorlar? Hayır işitiriz, hem de yanlarında elçilerimiz vardır yazarlar!

81. De ki: 'Rahmân'ın bir veledi olsa, ben ona tapanların birincisi olurdum'.

82. Tenzîh o Sübhân'a, o göklerin ve yerin rabbi, rabb'ul arş'a onların [isnad ettikleri] vasıflarından...

83. Şimdi bırak onları dalsınlar, oynaya dursunlar, tâ va'dolundukları günlerine çatasıya kadar!

84-86. Hem O odur ki gökte de ilah, yerde de ilâhtır ve hakîm O'dur, alîm O ve ne yücedir O ki göklerin, yerin ve bütün aralarındakilerin mülkü O'nun! Saat'e [dair] ilim de O'nun nezdindedir ve hep döndürülüp O'na götürüleceksiniz. O'ndan başka yalvarıp durdukları şeyler şefaat de edemezler, ancak bilerek hakka şehadet eden kimseler müstesna!

87. Celâlim hakkı için, sorsan onlara 'kendilerini kim yarattı?' elbette 'Allah' derler. O halde nasıl çevrilirler?

88. Onun 'yârab' demesi hakkı için, her halde onlar imana gelmez bir kavimdirler.

89. Şimdi sen onlardan sarfı nazar et de *selâm* de! Artık ileride bileceklerdir.

---

1) *İbram* biripi katlayıp bükmektir. Her ne suretle olursa olsun bir şeyi sağlamlaştırmak için kullanılır: "Peygamber'e bir tuzak kurmaya mı karar verdiler?" (VI/4288)

44. Duhan Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

59 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Hâ, Mim.*

2-9. Hem kitab-ı mübîn hakkı için, elhak biz onu bir mübarek gecede indirdik; çünkü biz nezîr [uyarıcı] gönderiyorduk, bir gece ki her hikmetli emir [iş] onda ayırdedilir; tarafımızdan emir! Çünkü biz rasûl gönderiyorduk rabbinden bir rahmet olarak! Hakîkat O öyle semî, öyle alîm'dir; O, göklerin ve yerin ve bütün aralarındakilerin rabbidir ehl-i yakîn olsanız! O'ndan başka tanrı yoktur, hem diriltir, hem öldürür, hem sizin rabbiniz, hem de evvelki atalarınızın rabbi! Fakat onlar şek [şüphe] içinde oynuyorlar.

10-11. O halde gözet o semanın açık bir duman ile geleceği günü ki nâsı [insanları] saracaktır; bu bir elim [yakıcı] azaptır!

12. 'Rabbena! Bizden bu azabı aç; çünkü biz mü'minleriz' diyecekler.

13-14. Onlara düşünmek, ibret almak nerede? Kendilerine apaçık anlatan bir rasûl geldi de sonra ondan döndüler, 'öğretilmiş' dediler, 'bir mecnun' dediler.

15-16. Biz o azabı biraz açacağız, fakat siz yine döneceksiniz; amma o büyük satvetle [tutuşla birlikte] sıkıvereceğimiz gün, her halde biz intikam alacağız!

17-18. Celâlim hakkı için, onlardan evvel Firavun'un kavmini fitneye düşürdük; onlara da kerîm bir rasûl gelmişti şöyle diye: 'Allah'ın kullarını bana teslim edin; çünkü ben size emîn bir rasûlüm...'

---

1) *Mübîn.* 'Beyanı güzel, ifadesi parlak'. (VI/4293)
2) *Mübarek* 'hayrı çok' demektir. (VI/4295)
3) Müfessirlerin çoğuna göre murad *Kadir gecesi*'dir. (VI/4293)
4) *Yakîn* kelimesi için bkz. Bakara/4, an:9

وَأَنْ لَّا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي آتِيكُم بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٩﴾ وَإِنِّي عُذْتُ
بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَن تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاعْتَزِلُونِ
﴿٢١﴾ فَدَعَا رَبَّهُ أَنَّ هَٰؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾ فَأَسْرِ بِعِبَادِي
لَيْلًا إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ
﴿٢٤﴾ كَمْ تَرَكُوا مِن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾
وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ ﴿٢٧﴾ كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ
﴿٢٨﴾ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ
﴿٢٩﴾ وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿٣٠﴾ مِن فِرْعَوْنَ
إِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِّنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ
عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٣٢﴾ وَآتَيْنَاهُم مِّنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُّبِينٌ ﴿٣٣﴾
إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ
بِمُنشَرِينَ ﴿٣٥﴾ فَأْتُوا بِآبَائِنَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٦﴾ أَهُمْ
خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا
مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ
﴿٣٨﴾ مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

19-21. '... ve Allah'a karşı başkaldırmayın; çünkü ben size açık bir burhan [delil] ile geliyorum ve haberiniz olsun ki ben sizin beni recminizden [katletmenizden] rabbim ve rabbinize sığınmışımdır; onun için eğer bana iman etmezseniz, bari benden çekilin!'

22. Sonra rabbine dua etti: 'Bak bunlar mücrim [suçlu, günahkâr] bir kavim!' Dedi.

23-24. 'Hemen' buyurdu; 'kullarımı geceleyin yürüt, çünkü siz takip olunacaksınız ve denizi açık bırak, çünkü onlar ordu halinde gelip garkolunacaklar [boğuluverilecekler]'.

25-27. Neler terketmişlerdi [neler]; ne cennetler, ne kaynaklar, ne çiftlikler, ne kerîm makam ve içinde zevk sürdükleri ne nimet ve refah...

28. Evet öyle ve hep onları başka bir kavime miras kıldık!

29. Binnetice [sonuç itibariyle] ne gök ağladı üzerlerine, ne yer, ne de imhal olundular [ne de kendilerine bir mühlet verildi]!

30-31. Celâlim hakkı için, Benî İsrail'i kurtarmıştık o ihanetli azaptan, Firavun'dan; çünkü o üstün müsriflerden idi.

32-33. Ve şânım hakkı için, biz onları bir ilim üzere âlemîne karşı ihtiyar eylemiştik [seçmiştik] ve onlara ayetlerden öylesini vermiştik ki onda açık bir nimet ile imtihan vardı.

34-36. Fakat şu berikiler diyorlar ki: 'İlk ölümümüzden ilerisi yok ve biz yeniden neşrolunacak [diriltilecek] değiliz. Haydi getirin babalarımızı doğru iseniz'.

37. Ya onlar mı hayırlı, yoksa Tubbâ'ın kavmi ve onlardan evvelkiler mi? Hep onları helâk ettik, çünkü mücrim [suçlu] idiler.

38-39. Ve biz o göklerle yeri ve aralarındakileri oyunculukla yaratmadık, ikisini de ancak hak sebebiyle yarattık ve lâkin pek çokları bilmezler.

1) Bkz. Tâhâ/127, an:1

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلًى
عَن مَّوْلًى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ اللَّهُ
إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾ إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ الْأَثِيمِ
﴿٤٤﴾ كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ خُذُوهُ
فَاعْتِلُوهُ إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ
عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ ذُقْ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ إِنَّ هَٰذَا
مَا كُنتُم بِهِ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِي
جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَابِلِينَ
﴿٥٣﴾ كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ يَدْعُونَ فِيهَا
بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ
الْأُولَىٰ ۖ وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ
ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ
لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَارْتَقِبْ إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

سورة الدخان مكية وهي تسع وخمسون آية

40-42. Haberiniz olsun ki o fasıl [ayrım] günü hepinizin mîkatıdır; o gün ki yâr yârdan birşey defedemez ve bir taraftan yardım da olunmazlar, ancak Allah'ın rahmetiyle yarlığadığı başka! Çünkü o öyle azîz, öyle rahîm'dir!

43-46. Şüphesiz o zakkum ağacı,[1] çok vebâl yüklenenin yemeğidir; pota gibi karınlarında kaynar, hamim [kızgın su] kaynar gibi...

47-48. Tutun onu da yaka paça doğru cehennemin ortasına sürükleyin, sonra da başının üstüne hamîm azabından dökün, 'Tad bakalım' deyin; 'çünkü sen azîzdin, kerîmdin!'

50. İşte o sizin şek [şüphe] ve mücadele edip durduğunuz bu!

51-57. Elbette muttakîler emin bir makamda; cennetlerde pınar başlarında, sündüs ve istebraktan [ince ve kalın ipekten] elbiseler giyerek karşı karşıya... Evet böyle, hem onları iri gözlü hurîlerle tezvîc de etmişizdir [evlendirmişizdir]; orada emniyetler içinde her türlü yemişi çağırır getirtirler, ilk ölümden başka ölüm tatmazlar! Korumuştur da onları o cahîm [cehennem] azabından, hepsi rabbinden bir fazl [lütûf ve ihsân] olarak! İşte budur ancak fevz-i azîm [büyük kurtuluş]![2]

58-59. Biz onu sade senin dilinle müyesser kıldık, gerek ki iyi düşünsünler. O halde gözet, çünkü onlar gözetiyorlar.

1) Bkz. Saffat/62-66, an:3
2) Bkz. Âlu İmran/15, an:2

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حٰمٓ ① تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ② إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ ③ وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِن دَابَّةٍ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ
يُوقِنُونَ ④ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ
مِن رِّزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ آيَاتٌ
لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ⑤ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِأَيِّ
حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ ⑥ وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ⑦
يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا
فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ⑧ وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا
أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ⑨ مِّن وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْنِي عَنْهُم
مَّا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ وَلَهُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ ⑩ هَٰذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن
رِّجْزٍ أَلِيمٌ ⑪ اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ
وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ⑫ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ⑬

45. Câsiye Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur. 37 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Hâ, Mim.*

2. Kitab indirilmek o azîz-hakîm Allah'tan!

3-5. Her halde göklerde ve yerde mü'minler için ayetler var; hayvanâtı tenevvü ettirip [canlıları çoğaltıp]üreterek sizi yaratması nda da yakîn edinecek bir kavim için çok ayetler var; gece ile gündüzün ihtilâfında[1] ve Allah'ın semadan bir rızk [yağmur] indirip de onunla arz'ı ölümünden sonra diriltmesinde ve rüzgârları çevirmesinde de aklı olan bir kavim için birçok ayetler var!

6. İşte bunlar Allah'ın ayetleri! Sana onları bihakkın okuyoruz. Artık Allah'ın ayetlerine inanmadıktan sonra hangi söze inanırlar?

7-8. Veyl [yazıklar olsun] o herbir vebâl yüklü sahtekâra! Allah'ın ayetleri karşısında okunurken işitir de sonra kibrinden hiç işitmemiş gibi ısrar eyler; işte onu elîm [gayet acı] bir azap ile müjdele!

9-10. Ayetlerimizden birşey malûmu olduğu vakit de onu eğlenceye tutar; işte onlar için mühîn bir azap var, peşlerinde cehennem; ve onlardan, ne kazandıkları birşey defedebilir, ne de Allah'tan başka evliya edindikleri şeyler; hem onlara azîm [büyük] bir azap var!

11. Bu bir irşaddır! Rablerinin ayetlerine küfredenler ise, onlara en fenâsından bir elîm azap var!

12. Allah odur ki sizin için denizi müsahhar [emre âmâde] kıldı, onda emri ile gemiler aksın diye, hem fazlından [lütfûndan] talepte bulunasınız diye ve gerek ki şükredesiniz!

13. Hem göklerde ne var, yerde ne varsa hepsini kendinden olarak sizin için müsahhar[2] kıldı. Şüphesiz ki bunda düşünecek bir kavim için ayetler var!

1)Bkz. Bakara/4, an: 9
2)'Değişmesinde' veya 'Birbiri arkasındangelmesinde'. (VI/4308)
3)Bkz. Kasas/3, an: 2
4)Bkz. Bakara/90, an: 2
5) *Teshir* birşeyi zorla hizmete koşmak, itaat ettirmek, tâbi kılmaktır. (VI/4312)

14. Söyle iman edenlere, Allah günlerini ümit etmeyen kimselere mağfiretle muamele etsinler; çünkü her kavmi kesbleriyle [kazandıkları ile] cezalandıracak!

15. Her kim iyi bir iş yaparsa kendi lehine, her kim de kötü yaparsa kendi aleyhinedir; sonra; hep döndürülüp rabbinize götürüleceksiniz.

16-17. Şânım hakkı için, biz vaktiyle Benî İsrail'e kitab vermiş, hüküm vermiş, nübüvvet vermiştik ve .kendilerini pâk rızıklardan merzûk kılmıştık, hem âlemlerin üstüne geçirmiştik; bu emirden onlara beyyineler [açık deliller veya mu'cizeler] de vermiştik! İmdi ihtilaf etmeleri sırf kendilerine ilim geldikten sonra aralarında bağy u ihtirastan dolayıdır. Muhakkak ki rabbin onları ihtilaf edip durdurdukları şeyde kıyamet günü beynlerinde [aralarında] hükmünü verecektir.

18-19. Sonra emirden bir şeriat [bir büyük ve geniş yol] üzere seni memur kıldık; onun için sen o şeriate ittiba eyle de ilmi olmayanların hevalarına [keyiflerine] uyma! Çünkü onlar Allah'tan gelecek hiçbir şeyi senden defedemezler ve çünkü zâlimler birbirlerinin velîleri, Allah ise muttakîlerin velîsidir!

20. Bu (Kur'an), insanlara basîret nûrları ve yakîn edinecek bir kavim için mahz-ı hidayet ve rahmettir!

21. Yoksa o kötülükleri yapıp duran kimseler, kendilerini o iman edip salih ameller yapan kimseler gibi yapacağız, hayat ve memâtlarını [ölü mlerini] müsavi kılacağız mı sandılar? Ne fena hükmediyorlar!

22. Halbuki Allah, o gökleri ve yeri hak ile halketti [yarattı], hem de her nefsi hiç hakları yenmeksizin kazandığı ile cezalandırmak için!

1) Araplar savaş gibi büyük tarihî vâkalar için *Eyyam* tâbirini kullanırlardı. Mesela Arapların büyük tarihî vâkalarına *Eyyam-ı Arab* denilir ki meşhur mecazdır. Bu suretle *Eyyamullah* da Allah'ın, düşmanlarının başına getirdiği vâkalar veya Allah'ın mü'minlere, yardımı sevap ve mükâfatı, va'di, kâfirlere kahr u azabı, tehdidleri için tayin buyurduğu vakitler demek olur. (VI/4316 ve kış. İbrahim/5, an: 3)

2) Bkz. Şûra/14-15, an:6

3) Bkz. Bakara/2, an: 3

4) Bkz. Bakara/4, an: 9

23. Ya şimdi baksana o kimseye ki ilâhını hevası ittihaz etmiş, Allah da onu bir ilim üzerine şaşırtmış, kulağını ve kalbini mühürleyip gözüne de bir perde çekmiştir; artık onu Allah'tan sonra kim yola getirir? Hâlâ da düşünmez misiniz?

24. Hem dediler ki: 'Hayat sırf bizim dünya hayatımızdan ibarettir, ölürüz ve yaşarız ve bizi ancak dehr [zamanın geçmesi, uzaması] helâk eder'. Halbuki buna dair bir ilimleri yoktur, onlar sade zannederler.

25. Karşılarında açık açık beyyineler [deliller] halinde ayetlerimiz okunurken şöyle demekten başka bir tutunacakları yoktur: 'Haydi babalarımızı getirin doğru iseniz!'

26. De ki: 'Size Allah hayat veriyor, sonra sizi O öldürür, sonra da sizi kıyamet gününe toplayacak ve lâkin nâsın [insanların] ekserisi bilmezler'.

27-29. Ve Allah'ındır bütün göklerin ve yerin mülkü ve o gün ki Saat [o an, o kıyamet] gelecek, o gün o mubtiller hep hüsrana düşeceklerdir ve her ümmeti görürsün ki diz çökmüştür, her ümmet kitabına davet olunuyordur: 'Bugün o yaptığınız amellerin cezası verilecek! İşte kitabımız yüzünüze karşı hakkı söylüyor; çünkü biz sizin yaptıklarınızı hep istinsah ediyorduk [kaydediyorduk]'.

30. İşte o iman edip de yaraşıklı işler yapmış olan kimseler, o vakit onları rableri, rahmeti içine koyacak! İşte o, fevz-i mübîn [açık kurtuluş] o!

31-32. Küfredenlere gelince, değil mi karşınızda benim ayetlerim okunurdu da siz kibirlenmek istedinizdi ve mücrim bir kavimdiniz; hem 'Allah'ın va'di haktır ve o Saat'in geleceğinden şüphe yoktur' denildiğinde, demiştiniz ki: 'Bilmiyoruz Saat nedir? Yalnız bir zandır zannediyoruz, fakat biz yakîn edinmiş değiliz!'

1) "Hakkı düşünmeyip, keyfi ne isterse onu mâbud edinmiş, kendi zevkinin sevdasına düşmüş..." (VI/4321 ve bkz. Furkan/43, an: 4)
2) Krş. En'âm/29, Mü'minûn/37
3) Bkz. Ankebût/48, an:1
4) Bkz. Bakara/4, an:9

33-35. Derken onlara yaptıkları amellerin kötülükleri yüz göstermiş ve o istihza [alay] edip durdukları şey kendilerini kuşatıvermiştir ve denilmiştir ki: 'Bugün biz sizi, sizin bu gününüzün geleceğini unuttuğunuz gibi unutacağız; yatağınız ateştir ve sizin için yardımcılardan bir eser de yoktur! Bunun sebebi, çünkü siz Allah'ın ayetlerini eğlence yerine tuttunuz ve dünya [alçak] hayat sizi mağrur etti'. Onun için bugün ateşten çıkarılmazlar ve kendilerinden tarziye [özür] de kabul edilmez.

36-37. Binaenaleyh hamd Allah'ın, o göklerin rabbi, yer'in de rabbi rabb'ul-âlemîn'in; ve göklerde, yerde büyüklük O'nun, O öyle azîz, öyle hakîm!

46. Ahkaf Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur

35 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. *Hâ, Mim.*

2. Bu kitab'ın ceste ceste [kısım kısım] indirilmesi azîz-hakîm Allah'tandır!

3. Biz o gökleri ve yeri ancak hak ile ve müsemma bir ecel [muayyen bir vakit] ile yarattık; küfredenler ise inzâr edildikleri şeylerden alındırmıyorlar.

4. De ki: 'Şimdi baksanıza şu sizin Allah'ın berisinden yalvarıp durduklarınıza! Gösterin bana onlar arz'dan hangi cüz'ü yaratmışlar, yoksa onların göklerde mi bir ortaklıkları var? Haydin bana bundan evvel bir kitab yahut ilimden bir eser getirin, eğer sâdıksanız!'

5. Hem o kimseden daha şaşkın kim olabilir ki Allah'ı bırakır da kendisine kıyamet'e kadar cevap veremeyecek kimselere dua eder; onlar ise onların dualarından gafildirler.

1) Bkz. Fâtiha/2 an:3 ve *Hamd* kelimesi için bkz. an: 2
2) Bkz. Bakara/98 an:1 ve *İnzâr* kelimesi için bkz. Bakara/6, an:1
3) Bkz. Zümer/3, an:1
4) 'İlimden bakiyye kalmış bir eser' veya 'Önceki peygamberlerin ilimlerinden kalma me'sur (menkûl) bir ilim' veya 'Toz üstüne bir yazı'. (VI/4335)

وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ كَانُوا۟ لَهُمْ أَعْدَآءً وَكَانُوا۟ بِعِبَادَتِهِمْ كَٰفِرِينَ ﴿٦﴾
وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ
هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَلَا
تَمْلِكُونَ لِى مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ ۖ كَفَىٰ بِهِۦ شَهِيدًۢا
بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۖ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٨﴾ قُلْ مَا كُنتُ بِدْعًا
مِّنَ ٱلرُّسُلِ وَمَآ أَدْرِى مَا يُفْعَلُ بِى وَلَا بِكُمْ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ
إِلَىَّ وَمَآ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ
وَكَفَرْتُم بِهِۦ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِۦ فَـَٔامَنَ
وَٱسْتَكْبَرْتُمْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ ۚ وَإِذْ
لَمْ يَهْتَدُوا۟ بِهِۦ فَسَيَقُولُونَ هَٰذَآ إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾ وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ
مُوسَىٰٓ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ
ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ
ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ
أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

6. Nâs [insanlar] toplanıp haşrolunduğu vakit de onlara düşman olurlar ve ibadetlerini inkâr ederler.

7. Karşılarında ayetlerimiz açık açık, parlak parlak okunurken de o küfredenler dediler ki hakk'a - kendilerine geldiği zaman- 'Bu parlak bir sihir!'

8. Yok 'İftira etti mi' diyorlar? De ki: 'Ben onu iftira ettimse, siz beni Allah'tan kurtaracak hiçbir şeye mâlik olamazsınız ve O sizin niye yaygara edip durduğunuzu pekâlâ bilir; ona benimle aranızda şahid [olarak] O yeter, hem de gafûr-rahîm O!'

9. De ki: 'Ben peygamberler içinden bir türedi değilim! Bana ve size ne yapılacağını da bilmiyorum, yalnız bana gönderilen vahye ittiba ediyorum; ben başka değil, açık bir nezîrim!'

10. De ki: 'Şuna vicdanınızda bir rey [kanaat] edindiniz mi eğer bu Allah tarafından da siz ona küfrettinizse ve Benî İsrail'den bir şahid onun misline şehadet edip iman getirdi de siz kibretmek istedinizse? Şüphe yok ki Allah zâlimleri doğru yola çıkarmaz!'

11. Bir de küfredenler, iman edenler hakkında dediler ki: 'Eğer o bir hayr olsaydı, bizden evvel ona koşmazlardı'. Bununla muvaffak olamayınca da şöyle diyecekler: 'Bu eski bir yalan!'

12. Onun önünden Musa'nın kitabı var; bir imam ve rahmet! Bu da tasdikleyici bir kitab, arabça dilli, zulmedenleri inzâr için ve muhsinlere müjde!

13-14. 'Rabbimiz Allah' deyip de sonra doğru gidenler... her halde onlara bir korku yoktur ve onlar mahzun olmayacaklardır; onlar ashab-ı cennet'tir, işledikleri amellere mükâfaten orada ebedî kalacaklardır!

---

1) *Bid'a*: bugüne değin hiç örneği geçmemiş, yeni türemiş, türedi ilk olarak peygamberlik iddia eden veya hiçbir peygambere benzemeyerek kendi kendine Allah'ın izni olmaksızın birtakım örneksiz şeyler icad eden... (VI/4336)

2) 'Tehlikeyi açıkça haber veren biruyarıcıyım'. (Bkz. Bakara/6, an:1)

3) *Misli*hi(onun misline) ibaresindeki zamirin (onun) tayininde iki vecih vardır. Bu zamir Kur'an'a da, Hz. Peygamber'e de râci olabilir: a) 'Kur'an'ın Tevrat gibi Allah'ın Kitabı olduğuna...' b) 'Hz. Peygamber'in Hz. Musa gibi bir peygamber olduğuna...' (VI/4336)

4) İman eden şahidin kimliği hususunda ihtilaf edilmiştir. Müfessirlerin çoğu bu zâtın Abdullah b. Selâm, bazıları da Hz. Musa olduğunu söylemişlerdir. Bazıları da ayetin Mekke'de nazil olduğunu, Abdullah b. Selâm'ın ise Medine'de müslüman olduğunu söyleyerek şu mânâyı vermişlerdir: 'Tevrat Kur'an gibi, Musa da Muhammed gibidir. Onlar Tevrat'a ve peygamberlerine iman ettiler de siz inkârettiniz'. (VI/4336-4338)

15. Hem biz o insana vâlideyni [ana-babası] hakkında ihsan tavsiye ettik; anası onu zahmetle taşıdı ve zahmetle vaz'etti [doğurdu], hamliyle süt kesimi de otuz ay![1][2] Nihayet kemâline erdiği ve kırk yaşına girdiği zaman 'Yârab!' dedi; 'beni öyle sevket ki bana ve anama-babama in'am [ihsân] buyurduğun nimetine şükredeyim ve razı olacağın salih bir amel işleyeyim, zürriyetim hakkında da benim için ıslâh nasip eyle; çünkü ben tevbe ile cidden sana yüz tuttum [yöneldim] ve ben gerçek müslümanlardanım'.

16. İşte bunlar, ashab-ı cennet içinde o mümtazlardır ki kendi-lerin-den yaptıkları amellerin en güzelini kabulleneceğiz ve günahlarından geçeceğiz. Bu şaşmaz doğru va'd iledir ki va'd olunmakta bulunuyorlar.

17. Şöylesi ise ki anasına-babasına 'of size' dedi; 'bana çıkarılacağımı mı va'dediyorsunuz? Halbuki benden evvel nice karnlar [nesiller] geçmiş![3] İkisi de Allah 'a el-aman çekerek 'Yazık sana! İmana gel, her halde Allah 'ın va'di haktır!' diyorlar da o yine diyor ki: 'Bu eskilerin esatîrinden başka birşey değildir'.

18-19. İşte bunlar ins ve cin'den önlerinde geçen ümmetler içinde üzerlerine söz [azap] hak olmuş olan kimselerdir; çünkü bunlar hep hüsrana mahkûm olmuşlardır; [kâfirlerden ve mü'minlerden] her biri için de yaptıkları amellerden dereceler vardır; bu da hiç haklan yenmeyerek bütün amellerini kendilerine tamamen ödemek içindir!

20. Ve küfredenler ateşe arzolunacağı gün şöyle denir: 'Siz bütün tayyibâtınızı (lezâizinizi) dünya hayatınızda giderdiniz ve onlarla zevkyâb oldunuz, alacağınızı aldınız, artık bugün hakaret azabıyla cezalanacaksınız; çünkü yeryüzünde haksızlıkla kibir taslıyordunuz ve çünkü dinden çıkıp fâsıklık ediyordunuz.'

1) *Tavsiye* bir kimseye yapması gereken bir şeyi, va'z u nasihat (öğüt) tarzında önceden söylemektir. (VI/4343)
2) Otuz ayın iki senesi emzirme süresi, altı ay da hamilelik müddeti olmuş oluyor; yani emzirme süresinin en çoğu iki sene, hamilelik süresinin en azı altı aydır. (VI/4343-4346 ve krş. Lokman/14)
3) 'Onlardan kim kabirden çıkmış da ben çıkacakmışım?' (VI/4349)
4) Bkz. En'âm/25, an:3
5) 'Sahip olduğunuz tüm güzellikleri/lezzetleri'.

21. Bir de Âd'ın kardeşini[1] an, Ahkaf'ta kavmini inzar ettiği vakti -ki önünden ve ardından nice nezîrler de geçmiştir- 'Allah'tan başka mâbud tanımayın!' Diye; 'çünkü ben size büyük günün azabından korkuyorum'.

22. 'Sen' dediler; 'bizi mâbudlarımızdan çevirmek için mi geldin bize? Haydi getir, o bize va'dedip durduğun azabı, sâdıklardan isen!'

23. Dedi: 'O ilim ancak Allah yanında! Ben size gönderildiğim şeyi tebliğ ediyorum ve lâkin sizi öyle bir kavim görüyorum ki cahillik ediyorsunuz'.

24-25. Derken vaktâ ki onu vadilerine karşı gelen bir bulut halinde gördüler, 'Bu' dediler; 'bir ârız (ufukta beliren bir bulut), bize yağmur yağdıracak!' Hayır, o sizin acele istediğiniz şey; bir rüzgar ki onda çok acıklı bir azap var, rabbinin emriyle herşeyi tedmîr [yerle bir] eder! Derken öyle oluverdiler ki meskenlerinden başka birşey görünmez oldu. İşte öyle mücrim bir kavme, biz böyle ceza veririz!

26. Yemin ile söylerim, doğrusu biz onlara öyle şeyler vermiştik ki size o kuvvet ve mükneti [kudreti] vermemişizdir; hem kendileri için kulak ve gözler, gönüller yapmıştık ki ne kulakları, ne gözleri, ne gönülleri kendilerine bir fayda vermedi; zira Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlardı. O istihza ettikleri şey de kendilerini kuşatıverdi.

27-28. Celâlim hakkı için, hakîkaten etrafınızdaki memleketleri helâk etmişizdir; ayetleri tasrîf de etmiştik, gerekti ki rücû edeler![5] O vakit Allah'ın mâsivâsından [berisinden] yakınlık için ilâh ittihaz eyledikleri [edindikleri] kimseler onları kurtarsalardı ya! Bilâkis onlardan savuşup yittiler, gittiler ki işte onların sapıtmalarının ve uydurup durdukları iftiralarının hâsılı budur!

1) "Âd kavminin içlerinden kendilerine peygamber olan Hûd'u... (VI/4354)
2) Bkz. Bakara/6, an:1
3) 'Geride bıraktıkları harabelerden başka...'
4) Bkz. Bakara/15, an:6
5) "İnzar ayetlerini hep onlara türlü şekillerde evirip çevirerek tekrar da eylemiştik ki şirkten, isyandan vazgeçip Tevhîd'e dönerler!" (VI/4358 ve *tasrîf* kelimesi için ayrıca bkz. En'âm/65, an:4)
6) Bkz. Zümer/3, an:1

29. Bir de şu vakti anlat ki cinlerden bir takımını Kur'an dinlemek üzere sana sevketmiştik! Bu suretle vaktâ ki ona hâzır oldular, 'Susun dinleyin!' dediler, sonra bitirildiği vakit de döndüler, inzar etmek üzere kavimlerine gittiler.

30-32. 'Ey kavmimiz!' dediler, 'haberiniz olsun, bizler bir kitab dinledik, Musa'dan sonra indirilmiş, önündekini tasdik ediyor, hakka ve bir doğru yola hidayet eyliyor. Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine icabet edin ve ona iman getirin ki bazı günahlarınıza mağfiret buyursun ve sizi elîm [gayet acı] bir azaptan korusun ve her kim Allah'ın davetçisine icabet eylemezse, arz'da [Allah'ı] âciz bırakacak değildir ve ona O'nun berisinden sahip olacak velîler de yoktur! Öyleler açık bir dalâl [şaşkınlık, sapkınlık] içindedirler'.

33. Ya görmedilerde mi ki o gökleri ve yeri yaratmış ve onları yaratmakla yorulmamış olan Allah ölüleri diriltmeye muhakkak kâdirdir?! Evet, hiç şüphe yok ki O her şeye kadîrdir!

34. Ve o küfredenler ateşe arzolunacağı gün 'Nasıl bu hak değil miymiş?' diye, 'Evet, rabbimiz hakkı için' diyecekler, [o zaman] buyuracak: 'Öyle ise haydin tadın azabı, küfredegeldiğiniz için!'

35. Binaenaleyh ulû'l-azm[5] peygamberlerin sabrettiği gibi sabret ve onlar hakkında ivedi etme [hemen azap olunmalarını isteme]! Sanki onlar o va'dolundukları acıyı görecekleri gün, gündüzün bir saatinden [ânından] başka durmamışa döneceklerdir. Kâfi bir tebliğ! Demek ki ihlâk [helâk] edilecek başka değil, ancak taatten çıkmış fâsıklar gürûhudur!

1) Bkz.En'âm/100ve12,an:1
2) 'Peygamber'e ve Peygamber'in elçilerine...' (VI/4363)
3) Buradacinlerinsözü son bulmaktadır. (VI/4363)
4) Bu, yahudilerin 'Allah âlemi altı günde yarattı da yedinci gün dinlendi' demelerine reddiyedir. (VI/4363 ve bkz. Kaf/38)
5) *Ulü'l-Azm*/azim sahipleri: *Azm* bir işin icra ve infazına kalbi katiyetle bağlamak veya iradede sabır ve sebat göstererek muradı takip, ictihad demektir. Burada ibarenin (ulû'l-azm *min*'er-resûl) 'resûllerden ulû'l-azm olanlar' (teb'iziye) veya 'ulû'l-azm peygamberler' (beyaniye) şeklinde anlaşılma ihtimali vardır. bizim fikrimizce Kur'an'da isimleri zikrolunan peygamberlerin hepsi *ulü'l-azm* rasûldür. Zira *rasûller* Kur'an'da zikredilenlerden ibaret değildir. (VI/4364)

47. Muhammed Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur. 38 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Onlar ki küfretmekte ve Allah yolundan yüz çevirmektedirler,[1] Allah [da] amellerini boşa getirmektedir.

2-3 Ve onlar ki iman etmekte ve salih salih ameller işlemekte ve Muhammed'e indirilene iman eylemektedirler ki rablerinden gelen hakda odur! [Allah da] taraflarından kabahatlerini örtmekte ve hal u şanlarını [durumlarını/fikirlerini] düzeltmektedir. Bunun sebebi; çünkü küfredenler kendilerini bâtıla uydurmakta, iman edenler ise rablerinden gelen hakka uymaktadırlar. İşte Allah insanlara kılıklarını böyle tanıtır.

4-6. Onun için küfredenlerle muharebeye tutuştunuz mu hemen boyunlarını vurmaya bakın, tâ kuvvetlerini derinden kırıp tepeleyinceye kadar; o vakit de bağı sıkı basın, ondan sonra da ya âzad, ya fidye, tâ harb ağırlıklarını atana kadar! Bu böyle! Gerçi Allah dilese elbette onlardan öç alıverir ve lâkin sizi yekdiğerinizle imtihan edecek! Allah yolunda katledilenlere gelince, amellerini asla boşa gidermez, ileride onları murad-larına erdirir, ruhlarını şâd eder ve kendilerini cennete koyar; onu onlar için güzel kokularla donatmaktadır!

7. Ey o bütün iman edenler! Eğer siz Allah'a yardım ederseniz, O size nusret verir [yardım eder] ve ayaklarınızı kaydırmaz.

8-9. Küfredenler ise, yıkım onlara! Ne yapacaklarını şaşırtmaktadır. Öyle, çünkü onlar Allah'ın indirdiğini hoşlanmamışlardır, O da onların bütün amellerini heder [bir hiç] etmektedir.

10. Ya yeryüzünde bir gezmediler mi, baksalar â kendilerinden evvelkilerin akibetleri ne olmuş? Allah üzerlerinden tedmîr eylemiş [helâk yağdırmış]; o kâfirlere de öylesi yaraşır!

11. Öyle, çünkü Allah iman edenlerin mevlâsıdır, kâfirlere gelince onlar için mevlâ yoktur!

---

1) *Saddû* fiili 'yüz çevirmek' anlamına geldiği gibi 'men eylemek, çevirmek' mânâsına da gelir. Ancak ikinci ayetle birlikte düşünüldüğü zaman birinci mânâ daha uygundur. (VI/4369)

2) "Kalanlarını sağlam bağlayıp esir edin". (VI/4371)

3) Bu ibare farklı şekillerde yorumlanabilir: a) 'Müşriklerle başladığınız malûm *Bedir Savaşı* bitene kadar', b) 'Kâfirlerle başladığını herhangi bir savaş bitene, savaşçılar silahı bırakana kadar', c) 'Savaş yeryüzünden/dünyadan kalkana kadar', d) 'Kıyamet'e kadar'. (VI/3477-4378)

4) 'Allah'a yardım' tâbiri; emrini tutmak, dinine ve rasûlüne yardım etmek mânâsına mecazdır. (VI/4379)

12. Muhakkak ki Allah, iman edip salih salih ameller işleyenleri altlarından ırmaklar akar cennetlere koyacaktır; küfredenler ise zevk etmeye bakarlar ve hayvanlar gibi yerler, içerler. Halbuki ateş ikametgâhı onların!

13. Seni çıkaran karyenden daha kuvvetli ne karyeler [memleketler] vardı ki biz onları helâk ettik de onları kurtaran yok!

14. Şimdi rabbinden bir beyyine üzerinde bulunan kimse, hiç o kötü ameli kendine süslü gösterilmiş de hevâ ve hevesleri ardına düşmüş kimselere benzer mi?

15. Korunanlara va'dolunan cennetin temsili: onda ırmaklar var bir sudan ki bozulması yok, ırmaklar var bir sütten ki tadı değişmez, ırmaklar var bir şaraptan ki içenlere lezzet, ırmaklar var bir baldan ki sâfi süzme, hem onlara semerelerin (hasılâtın) her türlüsünden var, hem de rablerinden .bir mağfiret var! Hiç bunlar o ateşte muhalled [ebedî] olan ve kaynar bir mâyiden [sudan] sulanıp da bağırsaklarını parçalamakta bulunan kimselere benzer mi?

16. Onlardan seni dinlemeye gelen de var; hatta yanından çıktıklarında kendilerine ilim verilmiş olanlara derler ki: 'O demin nesöyledi?'Bunlar öyle kimselerdir ki Allah kalplerini tab'etmiştir [mühürlemiştir] de hep hevalarını ardına düşmektedirler.

17. Hidayeti kabul edenlere gelince, Allah onların muvaffakiyetlerini artırmakta ve kendilerine takvalarını korunmalıkların ı vermektedir.

18. Artık onlar yalnız o Saat'e, onun birdenbire kendilerine gelivermesine bakıyorlar; çünkü işte alâmetleri geldi, fakat o başlarına geldiği vakit anlamaları kendilerine ne fayda verir?

19. Şimdi [Kıyamet kopmadan önce] şunu bil ki *Lâ ilâhe illallah* (Başka tanrı yok, ancak bir Allah); bil de günahına ve mü'minûn ve mü'minâta [mü'min erkek ve kadınlara] istiğfar eyle! Allah dolaştığınız yeri de bilir, durduğunuz yeri de!

1) Bkz. Âlu İmran/15, an:2
2) *Mekke'den* ki kastedilen Mekke halkıdır, müşriklerdir. (VI/4384)
3) 'Beyyine üzerine olan' Peygamber ve ona tâbi olan mü'minler, 'hevalarına uyanlar' da onlara zıd giden kâfirlerdir. (VI/4385)
4) 'Takva hislerini, korunmalarının sebeplerini'. (VI/4388)

20-21. İman edenler 'Bir sûre indirilseydi' diyorlar; derken muhkem bir sûre[1] indirilip onda kıtâl zikredilince, kalplerinde bir maraz[2] bulunanları görüyorsun; sana öyle bir bakış bakıyorlar ki tıpkı ölümden baygınlık gelmiş kimsenin bakışı! O da onlara pek yakındır.[3] Fakat bir taat ve bir güzel söz; sonra emir katiyyet kesbedince [kesinleşince] Allah'a sadakat etselerdi, elbette kendileri için daha hayırlı olurdu!

22. Nasıl?! Döner de arz'ı fesada verir ve rahimlerinizi[4] doğratabilir misiniz?

23-24. Öyleler o kimselerdir ki Allah onları lânetlemiş de duygularını almış ve gözlerini kör etmiştir; öyle olmasa Kur'an'ı bir tedebbür etmezler [düşünmezler] mi? Yoksa kalpler üzerinde üst üste kilitleri mi var?

25-26. Haberiniz olsun ki o kendilerine hak tebeyyün ettikten sonra gerisin geri irtidâda doğru gidenlere Şeytan fit vermiş ve kendilerini uzun uzun emellere düşürmüştür. Öyle, çünkü bunlar Allah'ın indirdiğini hoşlanmayanlara demişlerdir ki: 'Biz size bazı emirde itaat edeceğiz'. Allah ise onların o gizli konuşmalarını bilip duruyor.

27-28. O halde melekler onların yüzlerine ve arkalarına vura vura canlarını alırlarken nasıl olacak bakalım?! Öyle, çünkü onlar Allah'ın hışmına sebep olan şeylerin ardına düştüler de O'nun rıdvanını [rızasını] istemediler; O da onların bütün amellerini heder [bir hiç] etmiştir!

29. Yoksa o kalplerinde bir maraz bulunanlar, Allah kendilerinin kinlerini asla meydana çıkarmaz mı sandılar?

1) 'Savaşın her türlü şüphe ve ihtimalden uzak bir şekilde, kesin bir surette zikredildiği bir sûre'.(VI/4391)
2) Bkz. Bakara/10,an:2
3) 'Öyle kimselere de ölüm yaşamaktan daha evla, daha münasiptir!' veya 'Veylin dehşetlisi onlara!'(VI/4391-4392)
4) *Tevellî* burada iki mânâda anlaşılabilir: a) Kişinin arkasını dönüp kaçması (tevellî), b) Vâli olmak, iş başına geçmek(velayet).(VI/4392)
5) *'Rahimlerinizi'*/çoluğunuzu çocuğunuzu, kadınlarınızı, hısım ve akrabanızı'.(VI/4392)

30. Dilesek biz onları sana gösteriverirdik de kendilerini bütün sîmâlarıyla tanırdın ve her halde sen onları lakırdılarının edasından tanırsın! Allah ise bütün yaptıklarınızı bilir.

31. Celâlim hakkı için, sizi imtihana sokacağız; tâ ki içinizden mücâhidleri ve sabredenleri belli edelim ve haberlerinizi imtihan meydanlarına numûne yapalım!

32. Haberiniz olsun ki o küfredip Allah yolundan meneyleyen ve hak kendilerine tebeyyün ettikten [belli olduktan] sonra Peygamber'e karşı gelenler, hiçbir zaman Allah'a zerrece bir zarar edecek değiller! O onların amellerini heder [bir hiç] edecektir!

33. Ey o bütün iman edenler! Allah'a itaat edin ve Rasûl'e itaat edin de amellerinizi iptal eylemeyin!

34-35. Haberiniz olsun ki küfredip Allah yolundan sapan, sonra da kâfir oldukları halde ölenleri Allah hiçbir zaman mağfiret buyurmaz; onun için gevşeklik [alçaklık, düşüklük] etmeyin de sizler daha üstün olacak iken sulha yalvarmayın! Allah sizinledir ve asla sizin amellerinize kıymaz!

36-37. Dünya [alçak] hayat bir oyun ve eğlenceden ibarettir![2] Halbuki siz iman eder de iyi korunursanız, size hem ecirlerinizi verir, hem de sizden bütün mallarınızı istemez; eğer sizden onların hepsini ister de sizi çıplak bırakacak olursa, buhl [cimrilik] eder dayatırsınız, [o zaman] bütün kinlerinizi de meydana çıkarır!

38. İşte siz şunlarsınız: Allah yolunda infak etmeye (iktiza eden masrafı vermeye) davet olunuyorsunuz da yine içinizden kimisi kıskanıyor, halbuki kim kıskanırsa kendine kıskanmış olur! Allah ganî, fukara sizsiniz (ihtiyaç sizin) ve eğer tersine giderseniz başka bir kavmi tutar yerinize getirir, sonra onlar sizin gibi olmazlar!nız yeri de bilir, durduğunuz yeri de!

---

1) Burada maksad her halukârda sulhu/barışı reddetmek değil, gevşeklik edip de zillet ile barışa talip olmamaktır. (VI/4398)

2) "Şu alçak hayat öyle sebatsız ve önemsizdir ki ilerisi için bir kazanç ve korunma vasıtası olmak üzere istifade edilmediği surette bir hiçtir!" (VI/4399)

48. Fetih Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur. 29 ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. Elhak biz sana bir feth-i mübîn[1] açtık ki Allah senin zenbinden [günahından] geçmişini ve gelece-ğini mağiret buyurup, üzerindeki nimetini tamamlayacak ve seni dos-doğru bir caddeye çıkaracak ve nazîrsiz [benzersiz] bir muzaffariyet [zafer] ile seni Allah mansûr ve muazzez [aziz] kılacak!

4. O, odur ki mü'minlerin kalplerine o sekîneti [huzur ve itminanı] indir-di, imanları üstüne iman artırsınlar diye! Öyle ya, Allah'ındır bütün o göklerin ve yerin orduları ve Allah bir alîm hakîm bulunuyor.

5. Mü'minleri ve mü'mineleri ebediy-yen içinde kalmak üzere altından ırmaklar akar cennetlere koymak ve kabahatlerini taraflarından keffaret-leyip örtmek için ki Allah yanında bu bir fevz-i azîm [büyük kurtuluş] bulunuyor.

6. Ve o Allah'a sûizan eden münafık-ları ve münafıkaları [münafık kadın-ları] ve müşrikleri ve müşrikeleri [müşrik kadınları], o kötülük girdâbı başlarına dönesileri tâzib etmek [cezalandırmak] için ki Allah onlara gazab etmiş, lânet etmiş ve kendile-rine cehennemi hazırlamıştır; ona gidiş de ne fenadır!

7. Allah'ındır, evet o göklerin ve yerin bütün orduları ve Allah bir azîz-hakîm bulunuyor.

8-9. Elhak biz seni hem bir şahid[3] gönderdik, hem bir mübeşşir [müjdeci], hem bir nezîr [uyancı] ki Allah'a ve Rasûlü'ne iman edesiniz de bunu takviye ve tevkîr [yardım ve tâzim] edip, O'na sabah-akşam tesbîh edesiniz!

---

1) *Feth-i mübin*/istikbali açan; ileride vukû bulacak birçok fetihlerin başlangıcı olan bir fetih! Bazıları bunu *Mekke*'nin fethini *va'd* diye anlamışlarsa da, müfessirlerin çoğu *Hudeybiye* sulhunu *ihbar* olduğunu söylemişlerdir. (VI/4405)

2) "O orduları idare eden ilim ve hikmetin füruâtından birisi de mü'minlerin kalplerine sekîneti indirip Hudeybiye sulhuna ısındırarak büyük fütühata onları hazırlamasıdır. Bunu böyle yapması da şu hikmet içindir ki..." 5. ve 6. Ayetler 4. Ayet doğrultusunda anlaşılmalıdır. Yani 5. Ayetteki 'liyudhile'l-mü'minîne ..' ibaresindeki *lâm* harfi bir önceki ayette geçen *alîm* ve *hakîm*'den anlaşılan *ilim* ve *hikmet*'in makama tatbikine müteallıktır. (VI/4411)

3) İbareyi 'Ümmetin fiillerine şahid' şeklinde anlayanlar olmuşsa da doğrusu 'Allah'ın birliğine şahid' şeklinde anlaş ılmasıdır. (VI/4412)

10. Her halde sana biat edenler, mahzâ [sadece] Allah'a biat ederler. Allah'ın eli onların elinin üstündedir; onun için her kim cayarsa sırf kendi aleyhine cayar, her kim de Allah'a ahid verdiği şeyi ifa ederse, o da ona yarın bir ecr-i azîm [büyük bir mükâfat]/cennet verecektir!

11. Yakında diyecek sana o a'rabîlerden [bedevîlerden] geri bırakılanlar ki: 'Bizleri malları-mız ve ailelerimiz oyaladı; onun için bize istiğfar ediver!' Kalplerinde olmayan Şeyi ağızlarıyla söyleyecekler. De ki: 'Şimdi hakkınızda Allah'tan kim bir şeye mâlik olabilir, eğer size bir zarar irade buyurur, yahut bir menfaat irade buyurursa?'Doğrusu Allah ne yapıyorduğunuza habîr bulunuyor.

12. Doğrusu siz, Peygamber ve mü'minler ebeden [asla] ailelerine dönemeyecekler zannettiniz ve bu, kalplerinizde allandı pullandı; kötü zanna düştünüz de düşkün bir kavim oldunuz â!

13-14. Her kim Allah'a ve Rasûlü'ne inanmazsa, bilsin ki biz kâfirler için bir çılgın ateş hazırlamışızdır ve Allah'ındır hep o göklerin; yerin mülkü! Kimine diler mağfiret buyurur, kimine de diler azap eyler ve Allah bir gafûr-rahîm bulunuyor.

15. Yakında diyecek ki o geri bırakılanlar -sizler birtakım ganimetlere koştuğunuz vakit onları almak için- 'Bırakın bizi arkanızdan gelelim'. [Böylece] Allah'ın kelâmını tebdîl [emre muhalefet] etmek isteyecekler. De ki: 'Siz bizim arkamızdan asla gelmeyeceksiniz, hakkınızda bundan evvel Allah böyle buyurdu!' Ona da diyecekler ki: 'Hayır bizi kıskanıyorsunuz'. Hayır! İnce anlamazdırlar, anlayışları az!

16. De ki o geri bırakılan a'rabîlere [bedevîlere]: 'Siz ileride şiddetli harb ehli bir kavme çağırılacaksınız, [ya] onlara muharebe edersiniz, yahut müslüman olurlar. Eğer itaat ederseniz, yahut müslüman olurlar. Eğer itaat ederseniz o vakit Allah size gü zel bir ecir [mükâfat] verir ve eğer bundan evvel yaptığınız gibi aksine giderseniz sizi elîm [gayet acı] bir azap ile tâzib eyler'.

17. A'maya harec [bir zorlama] yok, aksağa da harec yok, hastaya da harec yok! Bununla beraber her kim Allah'a ve Rasûl'üne itaat eylerse onu altından ırmaklar akan cennetle re koyar ve her kim aksine giderse, onu da elîm bir azap ile tâzib eyler!

18-19. Hakîkaten Allah o mü'- minlerden razı oldu; ağacın altında sana biat ederlerken ki kalplerindekini bildi de üzerleri- ne o sekîneti indirdi [onları sulha yatıştırdı] ve kendilerine bir yakın fethi sevab verdi, birçok da ganimetleri ki onları alacaklar ve Allah bir azîz-hakîm bulunuyor.

20-21. Size Allah birçok ganimetler va'd buyurdu; onları alacaksınız! Şimdilik bunu size peşin verdi ve sizden o nâsın [insanların] ellerini ekti ki mü'minlere bir ayet [alâmet] olsun ve sizi doğru bir caddeye çıkarsın! Bir diğerini daha ki ona henüz eliniz ermedi, fakat Allah onu ihata buyurmuştur, daha da Allah herşeye kadîr bulunuyor.

22. Eğer o küfredenler sizinle çarpışa idiler, mutlak arkalarını döneceklerdi, sonra da ne bir velî bulabileceklerdi, ne de bir nasîr!

23. Allah'ın öteden beri cereyan edegelen sünneti [böyle]! Allah'ın o sünnetine bir tebdîl de bulamazsın!

1) 'Mekke'den dönüşte Hayber'in fethini kendilerine bir mükâfatolarakva'd buyurdu' (VI/4425)
2) 'Zaferinizi takdir ve katiyyen va'd buyurdu, onu mü'minler için saklı tutmaktadır' (VI/4426)
3) *Küfür* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

24. Ve O'dur ki onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekti Mekke deresinde onlara karşı size zafer vermişken! Hem Allah her ne yaparsanız [görür bir] basîr bulunuyor.

25. Onlar, o küfredip de sizi Mescid-i Haram'dan ve durdurulmakta bulunan hediyyeleri [kurbanları] mahalline [Mina'ya] varmaktan meneden kimselerdir; eğer kendilerini bilmediğiniz birtakım mü'min erkekler ve mü'mine kadınları bilmeyerek çiğneyip de şânınıza o yüzden şeyn [leke] gelecek olmasaydı... Allah dilediğini rahmetine koyacağı için... Eğer onlar çekilebilselerdi [sizin taraf a geçebilselerdi], elbette içlerinden o küfredenleri elîm [gayet acı] bir azaba düçar ederdik!

26. O küfredenler kalplerinde o hamiyyeti/cahiliyye hamiyyetini kaynattığı sıra ki o vakit Allah, Rasûlü'nün ve mü'minlerin üzerine sekînetini indirdi ve onlara kelime-i takva'yı ilzam buyurdu; onlar da ona ehakku ehil [daha lâyık] idiler. Evet, Allah her şeye alîm bulunuyor.

27. Şânına kasem olsun ki Allah hakîkaten Rasûlü'ne o rüyayı hakkıyla sâdık gösterdi; şânına kasem olsun ki inşaallah Mescidi Haram'a emniyetler içinde, başlarınızı kazıtarak, kırkarak, korkunuz olmayarak suret-i katiyyede [kesinlikle] gireceksiniz. Fakat sizin bilmediğiniz şeyleri bildi de ondan önce yakın bir fetih yaptı!

28. O, odur ki Rasûlü'nü hidayet rehberi ve hak diniyle [Hakk'ın diniyle] gönderdi, onu her dinin üstüne çıkarmak için! Şahid olarak da Allah yeter!

---

1) *'Levlâ'*nın cevabı hazfedilmiş ve cümle şu şekilde tamamlanmıştır: a) '... olmasaydı, Allah o kâfirlerden ellerinizi çekmezdi/onlarla savaşmanıza mâni olmazdı'.(Bkz. 24ayet) ; b) '...olmasaydı, biz o kafirleri elîm bir azaba düçar ederdik!'(Bkz. 25. Ayetin sonu). (VI/4429)

2) Yani a)'...olmasaydı, ellerinizi onlardan çekmezdi, lâkin ellerinizi onlardan çekti; çünkü Allah dilediğini rahmetine koyacakır'. b) 'Eğer o mü'minler... mevcut olmasaydı... lâkin mevcut oldular; çünkü Allah onların imanını dilemişti; binaenaleyh o yüzden size bir zarar gelmesin diye ellerinizi onlardan çekti'. (VI/4430)

3) *Hamiyyet* namus gayretiyle kızmak, bir şeyden arlanarak kaçınmaktır. Gazaba gelmek, öfkelenip kızmak mânâsına da gelir. *Cahiliyye hamiyyeti*: Cahiliyye milletinin hamiyyeti veya cahillik hamiyyeti veya cahilâne hamiyyet (yerinde olmayan mânâsız ha'miyyet) veya hakkı kabule mâni hamiyyet. (VI/4431)

4) 'Hak itminanı ile kalplerindeki heyecanı teskîn edip, hilm u vekarverdi'. (VI/4431)

5) *Kelime-i Takva*: 'kelime-i tevhid/kelime-i şehadet' veya 'sebat ve ahde vefa'; yani *barış antlaşması* ki bu mânâ nazmın siyakına daha yakındır. (VI/4434-4435)

6) 'Ona'; 'Antlaşmayı korumaya'veya 'Mekke'ye'. (VI/4435)

29. Muhammed Rasûllullah'tır! Onun maiyetindekiler ise küffara karşı çok çetin, kendi aralarında gayet merhametlidirler. Onları görürsün cemaatle rükû, sücûd ederek, Allah'tan fazl u rıdvan isterler. Sîmaları secde eserinden yüzlerindedir. Bu onların Tevrat'taki meselleri! İncil'deki meselleri de bir ekin gibidir ki filizini çıkarmış, derken onu kuvvetlendirmiş, derken kalınlaşmış, derken sakları [dalları gövdesi] üzerinde bir düze istikamet almış, zürrâın [ekincilerin] hoşuna gidiyor. Onlarla kâfirlere gayz vermek [onları öfkelendirmek] için, onlardan iman edip de salih salih ameller yapanlara Allah hem mağfiret va'd buyurdu, hem de bir ecr-i azîm [büyük bir mükâfat]!

49. Hucurât Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.

18 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Ey o bütün iman edenler! Allah'ın ve Rasûlü'nün önüne geçmeyin ve Allah'tan [gazabından] korkun; çünkü Allah işitir, bilir.

2. Ey o bütün iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinden üstün kaldırmayın [yükseltmeyin] ve ona birbirinize bağırır gibi iri söylemeyin; haberiniz olmadan amelleriniz hiçe iniverir.

3. Her halde Rasûlullah'ın yanında seslerini kısanlar, onlar o kimselerdir ki Allah kalplerini takva için imtihan etmiştir; onlara hem bir mağfiret, hem de büyük bir ecir [mükâfat] vardır!

4. Hücrelerin [odaların] arkasından sana ünleyenler, her halde ekserisi aklı ermeyenlerdir!

1) 'Allah'tan daha ziyade sevap ve rızasını talep ederler'. (VI/4440)
2) Mücahid'den rivayet olunduğuna göre İbn Abbas demiştir ki: 'O göreceğiniz eser değil ve lâkin İslâm sîmâsı, seciyyesi, tavrı, huşûu, tevazûudur'. (VI/4441)
3) Bazı müfessirlere göre 'Onların Tevrat'taki meselleri', 'İncil'deki meselleri' üzerine matuf olarak yukarının kaydıdır; yani 'Onların Tevrat'taki ve İncil'deki meselleri işte böyledir!' demektir. 'Bir ekin gibidir ki...' diye başlayan mesel ise, taraf-ı ilahî'den yeni bir temsildir. (VI/4442)
4) "Akranınızmış gibi de konuşmayın!" Bir önceki cümle ileri gitmeyi, bu cümle ise müsavâtı nehyetmektedir. (VI/4451)
5) "Henüz dini öğrenmemiş, edeb u erkân bilmez kaba bedevî gürûhudur". (VI4455)

وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا
أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾
وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ ۚ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ
وَلَٰكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ
إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾
فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾ وَإِن طَائِفَتَانِ
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا ۖ فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى
الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ ۚ فَإِن فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا
بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا ۖ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾
إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا
خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ ۖ
وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ ۖ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ
بَعْدَ الْإِيمَانِ ۚ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾

5. Eğer onlar, sen kendilerine çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette haklarında hayırlı olurdu. Bununla beraber Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

6-8. Ey o bütün iman edenler! Eğer size bir fâsık[1] bir haberle gelirse, onu tahkik edin ki cehaletle bir kavme sataşırsınız da yaptığınıza pişman olursunuz, hem biliniz ki içinizde Allah'ın Rasûlü var! Eğer o birçok işlerde size itaat eder olsa, haliniz yaman olurdu ve lâkin Allah size imanı sevdirdi ve küfrü, füsûku [yalanı, doğruluktan çıkmayı], isyanı nazarınızda kerih kıldı. İşte onlardır ki Allah'ın fazl u nimetiyle rüşde ermişlerdir[2] ve Allah alîm'dir, hakîm'dir!

9. Ve eğer mü'minlerden iki taife çarpışırlarsa, hemen aralarını bulun, barıştırın! Şayet biri diğerine karşı bağy ediyorsa[3] o vakit bağî olana Allah'ın emrine rücû edinceye [dönünceye] kadar kıtâl edin, eğer rücû ederse yine adaletle beynlerini [aralarını] sulh edin ve hep insaflı olun; çünkü Allah adalet yapanları sever. Mü'minler ancak kardeştirler; onun için iki kardeşinizin aralarını düzeltin ve Allah'tan korkun [da bozuşmayın] ki rahmete şâyan olasınız![4]

11. Ey o bütün iman edenler! Alay etmesin bir kavim,[5] bir kavimle -belki kendilerinden daha hayırlı olurlar- ne de birtakım kadınlar diğer kadınlarla, belki onlardan daha hayırlı olurlar. Hem kendilerinizi ayıplamayın ve kötü lâkablarla atışmayın; imandan sonra fâsıklık [fısk ile anılmak] ne kötü isimdir! Her kim de tevbe etmezse, artık onlar kendilerine zulmedenlerdir!

1) 'Sözü iman istikametinde olmayan bir yalancı' veya 'Büyük günah işleyen bir günahkâr'. (VI/4460-4461)
2) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1
3) 'Hak yolunda sarsılmadan dosdoğru giden zatlardır'. (VI/4461)
4) "Barış teşebbüsü yapıldığı ve şüphe varsa izale edildiği halde birisi barışa yanaşmayıp her halukârda haksızlıkla üste çıkmak sevdasını beslerse..." (VI/4463)
5) 'Birbirinize kötülemeyi andıran çirkin/kötü lâkab takarak da çağırışmayın!' (VI/4470)

12. Ey o bütün iman edenler! Zannın bir çoğundan çekinin; çünkü zannın bazısı vebâldir! Tecessüs de etmeyin, bazınız bazınızı gıybet de etmesin! Hiç arzu eder mi ki biriniz kardeşinin ölü halinde etini yesin? Demek tiksindiniz! O halde Allah'a korunun, çünkü Allah tevvab'dır, rahîm'dir!

13. Ey o bütün insanlar! Biz sizi bir erkekle, bir dişiden yarattık, hem de sizi şa'b şa'b, kabile kabile yaptık ki tanışasınız! Haberiniz olsun ki Allah yanında ekreminiz [en itibarlınız] en takvalınızdır; her halde Allah alîm'dir, habîr'dir!

14. A'rabîler [bedevîler] 'İman ettik!' dediler. De ki: "Siz henüz iman etmediniz ve lâkin henüz iman kalplerinizin içine girmemiş olduğu halde 'İslâm'a girdik!'deyin ve eğer Allah'a ve Rasûl ü ne itaat ederseniz, size amellerinizden hiçbir şey eksiklemez; çünkü Allah gafûr-rahîm'dir!"

15. Mü'minler ancak o kimselerdir ki Allah'a ve Rasûlü' ne iman ettikten sonra şüpheye düşmeyip, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla mücâhede etmektedirler; işte onlardır ki sâdıklardır!

16. De ki: 'Siz Allah'a dindarlığınızı mı öğretiyorsunuz? Halbuki Allah göklerdekini ve yerdekini bilir ve Allah her şeye alîm'dir!'

17. İslâm'a girdiklerini senin başına kakıyorlar. De ki: 'İslâmınızı benim başıma kakmayın, belki sizi imana hidayet buyurduğundan dolayı Allah sizin başınıza kakar, eğer sâdıksanız!'

18. Göklerin, yerin gaybını Allah bilir ve Allah görür her ne yaparsanız!

---

1) "Mü'minlerin eksikliklerini bulacağız, açık deliller, emareler elde ederek *zann* veya *yakin* husûle getireceğiz diye casus gibi inceden inceye yoklayıp araştırmayın da zâhirolanı tutun, Allah'ın örttüğünü örtün!" (VI/4473)

2) *Gıybet* bir kimsenin gıyabında hoşlanmayacağı bir şeyi söylemektir. (VI/4474)

3) "Soylarınızla, atalarınızla övünmek için değil birbirinizi soyu sopu ile tanıyarak ona göre yardımlaşasınız diye..." Araplar toplum katmanlarını insan bedeninin anatomisi esas alarak taksim etmişlerdir. İnsanın kafatasını teşkil eden başkemiklerinden her birine *kabile*, toplamına *kabâil* denir ve bu baş kemiklerinin kavuşup bitiştiği eke de *şa'b* ıtlak edilir. Bir babanın sülbünden gelen kesretli bir topluluğa *kabile* dendiği gibi, çeşitli kabileleri bir araya toplayan ve heyet-i mecmuası bir asla mensup bulunan büyük cemiyete de *ra's* ve *şa'b* adı verilir. (VI/4478)

4) Bir mânâsıyla bunu 'hakikî ve hâlis müslümanlık' mukabilinde 'resmî müslümanlık' diye de ifade edebiliriz. Bu henüz müslümanlık değil, müslümanlığa bir giriştir. (VI/4483-4484)

5) 'Allah'a itaat yolunda her türlü zahmet ve meşakkate göğüs germektedirler'. (VI/4485)

50. Kaf Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

45 ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. *Kaf* ve Kur'an-ı Mecîd hakkı için... Doğrusu şaştılar da kendilerine içlerinden korkutucu [tehlikeyi haber verici] bir peygamber geldiğine, dediler ki kâfirler: 'Bu acîb [şaşılacak] birey; öldüğümüz ve bir toprak olduğumuz vakit ha? Bu baîd bir ircâ!'

4. Fakat arz onlardan neyi eksiltir [ise] bize malûmdur ve nezdimizde hıfzedici bir kitab vardır!

5-6. Doğrusu hak kendilerine geldiği zaman tekzîb ettiler de şimdi karmakarışık bir ıztırab içindeler. Artık üstlerindeki semaya bir baksalar â, biz onu nasıl bina etmişiz ve zînetlemişiz hiçbir gediği [ayıbı, kusuru] yok?!

7-8. Arz'a da bir imtidad vermişiz ve ağır baskılar oturtmuşuz ve her çeşidden çiftler bitirmişiz ki temâşasına doyulmaz, gözler gönüller açar, Yaradan'ın kudretini ihtar eder, dersler verir birer nişane-i basîret ve numûne-i ibret olmak üzere, hakka yüz tutan [yönelen] her kul için!

9-11. Bir de semadan mübarek bir su indirip de onunla bağlar bahçeler bitirmekteyiz ve biçilecek daneler ve semaya ser çeken hurma ağaçları ki sıvama dizilmiş bir tal'ı [tomurcuğu] vardır kullara rızk için ve onunla ölü bir beldeye hayat vermekteyiz. İşte o huruc [kabirlerden çıkış] da böyledir!

12-14. Tekzîb etti onlardan evvel Nuh'un Kavmi ve Ashab-ı Ress ve Semûd ve Ad ve Firavun ve İhvan-ı Lût ve Ashab-ı Eyke ve Tubbâ'ın kavmi! Her biri gönderilen peygamberleri tekzîb etti de hak oldu vaîd[im]!

15. Ya artık birinci yaratış ile yoruluverdik mi? Doğrusu onlar, yeni bir yaratılıştan iltibastalar [şüphe içindeler]!

---

1) *Kur'an-ı Mecîd:* 'Şerefi kitabların hepsinden büyük olan' veya 'Mânâsını bilip amel edeni şereflendiren' şanlı Kur'an! (VI/4496)

2) Kasemin cevabı mahzuftur: '...sen inzar için geldin!'(VI/4496)

3) 'Bu uyarı' veya 'Bu diriltilmek dâvâsı'. (VI/4496)

4) 'Bu (öldükten sonra diriltilmek), akıldan veya âdetten uzak olan biriâde, bir döndürüş!' (VI/4496)

5) 'Yeryüzünü o binanın/semanın döşeği gibi sermişiz!'İnsan gözünde semaya nazaran (semanın altında) ufka doğru uzanmış görünür. (VI/4498)

6) *Va'd* hayır ve şerde, acıda ve tatlıda kullanılır, *Vaîd* acı ve korkunç olanlarda kullanılır ki *tehdît* ve *inzar* ifade eder. Burada *vaîd* (tehdid), *vaîdi* (tehdidim) demektir. *Kesre* ile iktifa olunarak *mütekellim* yâ'sı *hazf* olunmuştur. (VI/4501)

16. Hem şânıma kasem ederim ki hakîkat insanı biz yarattık ve biliriz nefsi onu ne ile vesveselendirir ve biz ona habl-i verîd'den [şah damarından] daha yakınızdır.

17-21. İki zabıt memuru zabıt tutarlarken, biri sağdan oturmuş, biri soldan; her ne söz atarsa, mutlak yanında hazır bir gözcü vardır ve ölüm sekeratı [sarhoşluğu] hak ile geldikte 'İşte' diye; 'o senin kaçıp durduğun!' ve sûr üfürüldükte ki işte o vaîd günüdür ve her nefis gelmiştir; beraberinde bir sevk memuru ve bir şahid vardır!

22. Celâlim hakkı için, (denir): 'Sen bundan bir gaflette idin, şimdi senden perdeni açtık, artık bugün gözün keskindir!'

23. Ve karîni [arkadaşı] demiştir: 'İşte bu yanımdaki hazır!'

24-26. (Buyurulur): 'Atın atın cehenneme her nankör, anud [inatçı], hayra engel, haşarı, işkilci kâfiri ki Allah'ın yanında başka ilâh tutmuştur. Haydin ikiniz bir atın onu o şiddetli azap içine!'

27. Arkadaşı [şeytan] der: 'Yâ rabbena! Onu ben azdırmadım ve lâkin kendisi uzak bir dalâl içinde idi'.

28-29. Buyurur ki: 'Huzurumda çekişmeyin, ben size önceden vaîd göndermiş iken! Benim indimde söz değiştirilmez ve ben kullara zulümkâr değilim'.

30-33. O gün ki cehenneme 'Doldun mu?' diyeceğiz, o 'Daha ziyade var mı?' diyecek, cennet de muttakîlere uzak olmayarak yaklaştırılmış bulunacak 'İşte bu' diye; 'o sizin va'd olunduğunuz; her bir tövbekâr, vazifesine riayetkâr' olan, gaybda Rahmân'a haşyet duyan ve inâbeli bir kalp ile gelen kimselere!'

34. "Girin ona bir selâm ile, bu işte o hulûd günü!"

35. Orada onlara ne dilerlerse var, bizim nezdimizde ise ziyade var!

---

1) Bkz. Kaf/14, an: 6

2) 'Kendisi haktan uzağa sapmış bulunuyordu da ben ona öyle yanaştım'. (VI/4516)

3) "*Rahmân'a gaybında haşyet duymuş*/henüz huzuruna gelmeden, ahiret olmadan, perdeler açılmadan, Rahmân'a iman edip, rahmetinin zevki, azabının dehşeti ile saygısını duymuş olan..." (VI/4520)

4) "Her şeydengeçipyalnız o Rahmân'ın rahmetine sığınan bir kalp ile..." (VI/4520)

5) "İşte bu (giriş günü), ebedî kalmanın mukadder olduğu gündür!" (VI/4520)

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُم بَطْشًا فَنَقَّبُوا
فِي الْبِلَادِ هَلْ مِن مَّحِيصٍ ﴿٣٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ
أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا
بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ ﴿٣٨﴾ فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ
وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ
فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَارَ السُّجُودِ ﴿٤٠﴾ وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِن مَّكَانٍ
قَرِيبٍ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾ إِنَّا نَحْنُ
نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾ يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا
ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنتَ
عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾

سورة الذاريات مكية وهي ستون آية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا ﴿١﴾ فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا ﴿٢﴾ فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا ﴿٣﴾
فَالْمُقَسِّمَاتِ أَمْرًا ﴿٤﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ﴿٥﴾ وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ﴿٦﴾

36. Hem önlerinde nice karn [kavim] helâk ettik, onlar tutumca onlardan daha çetin idiler, beldelerde delik aradılar. 'Var mı bir kaçamak?'

37. Şüphesiz ki bu söylenende, kalbi [vicdanı] olan yahut şuhûd halinde kulak tutan kimse için uyandıracak bir ihtar vardır!

38. Şânım hakkı için, biz o gökleri ve yeri ve aralarındakileri altı günde halk ettik, bize bir yorgunluk da dokunmadı.

39-42. O halde onların lâflarına karşı sabret de rabbine hamd ile tesbîh eyle, güneş doğmadan evvel ve batmadan evvel; geceden de tesbîh et O'na, hem de secde arkalarında ve dinle o münadînin bağıracağı günü yakın bir yerden! Hakka çağıran o sayhayı işitecekleri gün, işte o huruc [kabirlerden çıkış] günüdür!

43-44. Şüphesiz ki biz biziz, hem diriltiriz, hem öldürürüz ve dönüş bizedir; o gün ki arz onlardan ayrılır, süratle koşarlar. O bir haş irdir [toplanıştır] ki ancak bize kolaydır.

45. Biz pekâlâ biliyoruz ki ne diyorlar; mâmafih sen onlara karşı bir cebbar [zorba] değilsin! Şimdi sen benim vaîdlerimden [tehdidlerimden] korkacaklara bu Kur'an ile öğüt ver!

51. Zâriyât Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

60 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-6. O tozdurup savuranlara, derken bir ağırlık taşıyanlara, derken bir kolaylıkla akanlara, derken bir emir taksim edenlere [meleklere] kasem olsun ki muhakkak o size va'd olunan her halde doğrudur ve muhakkak ki ceza şüphesiz vâkidir!

1) 'Ölümden kurtulmaya çare aradılar'. (VI/4521)
2) "Kendinden gafil olmayarak şuuruna sahip, zihni hazır, şuhud halinde/bilinçli, duya duya dinleyen kimseler için..." (VI/4521)
3) Bkz.Ahkaf/33,an:4
4) "Amellerin cezası/iyiliğe çalışanlara iyilikle mükâfat, kötülüğe çalışanlara kötülükle mücâzat muhakkak olacak, herkes ettiğini bulacaktır!" (VI/4528)

7-9. O düzgün hâreli semaya kasem ederim ki siz pek muhtelif bir kavl içinde [birbirini tutmaz çeşitli görüşlere sahip] bulunuyorsunuz; ondan çevrilen çevrilir!

10-12. O kahrolası yalancılar, o sarhoşluk [veya bir cehalet] içinde yaptığını bilmezler! Soruyorlar 'Ne zaman o ceza günü (yevm-i din)?'

13-14. Ateş üzerinde kıvranacakları gün 'Tadın' diye; 'fitnenizi!' Bu, işte o sizin acele istediğiniz!'

15-19. Şüphesiz ki muttakîler cennetlerde pınar başlarındadır, alarak rablerinin kendilerine verdiğini; çünkü onlar bundan evvel güzellik yapmayı âdet edinmişlerdi; geçeden pek az uyuyorlardı ve seher vakitleri hep istiğfar ederlerdi ve mallarından sâil ve mahrum için bir hak vardı!

20-23. Arz'da da ayetler [nice deliller] var iman ehli için, nefîslerinizde de! Hâlâ görmeyecek misiniz? Semada da rızkınız ve o va'dolunduğunuz! İşte o göğün ve yerin rabbine kasem ederim ki o şüphesiz haktır, sizin nâtık olmanız [konuşmanız] gibi!

24-29. Geldi mi sana İbrahim'in ikram edilen misafirlerinin kıssası? O vakit ki üzerine girdiler de *selâm* dediler. 'Selâm! Görülmedik [tanınmadık, acaip] bir kavim' dedi. Hemen bir bahane ile ehline gitti, bir semiz dana getirdi de onu yakınlarına koydu, 'Yemeğe buyurmaz mısınız?' dedi; o vakit onlardan içine bir korku düştü. 'Korkma' dediler ve kendisine alîm [olacak] bir oğlan tebşîr ettiler [müjdelediler]. Bunun üzerine hatunu bir çığlık içinde döndü de elini yüzüne çarptı ve 'Akîm [kısır] bir kocakarı' dedi.

30. Dediler: 'Öyle, rabbin buyurdu; şüphesiz alîm O, hakîm O!'

---

1) "O bir kumaş gibi sıkı sıkıya ve güzelce dokunmuş semâya..." (VI/4528-4529)

2) *Fitne*'nin asıl mânâsı, altın ve gümüş, herhangi bir cevheri -iyisini kötüsünden ayırmak için- ateşe arzetmektir. Bundan mihnete sokmak, sınamak/imtihan etmek, azdırmak, çok beğenip meftun olmak gibi lâzımı olan diğer birtakım mânâlarda da kullanılır: 'Tadın fitnenizi/azabınızı' veya 'azap ve mihnete sebep olan küfür ve fesadınızın cezasını'. (VI/4530)

3) *Sâil*: İsteyen, dilenen, *Mahrum*: İffetinden dolayı zengin zannedildiği için sadakadan dahi mahrum bulunan muhtaç. (VI/4531)

31. İbrahim 'O halde asıl memuriyetiniz [gönderilmenize sebep olan iş] nedir ey mürselûn [elçiler]? Dedi.

32-34. 'Biz' dediler;'mücrim bir kavme gönderildik, üzerlerine çamurdan taşlar salmak için; rabbinin nezdinde damgalanmışlar müsrifler için.!'

35-37. Binnetice [sonuç itibariyle] orada bulunan mü'minleri çıkardık, fakat bir haneden başka orada müslüman da bulmadık ve öyle elîm azaptan korkacaklar için orada bir ayet bıraktık!

38-40. Bir de Musa'da... ki onu bir sultan-ı mübîn ile Firavun'a gönderdik de o bütün kuvvetiyle tersine gitti, 'sâhir veya mecnun!' dedi; onun üzerine biz de tuttuk kendisini ve ordularını deryaya fırlatıverdik, namerdlikederken o leîm [alçak]!

41-42. Bir de Âd'da... ki üzerlerine o köklerini kesen rîh-i akîm'i[1] salıvermiştik; uğradığı bir şeyi bırakmıyor, mutlak onu çürütüp, kül gibi ediyordu.

43-45. Bir de Semud'da... ki onlara 'Bir zamana kadar istifade edin!' Denilmişti de rablerinin emrinden azgınlık ettiler, bu yüzden o sâika [yıldırım] kendilerini yakalayıver, bakınıp duruyorlardı; o vakit bir kalkınmaya da güç yetiremediler, bir yardım da görmediler.

46. Daha evvel de Nuh kavmini [helâk ettik]; çünkü hep onlar yoldan çıkmış fâsık birer kavim idiler.

47-49. Bir de sema'ya bakın, biz onu kuvvetle bina ettik ve şüphe yok ki biz çok vüs'a mâlikiz! Arz'ı da döşedik, bakınız biz ne güzel döşeriz; hem her şeyden iki çift yarattık ki düşünesiniz!

50-51. "O halde hemen Allah'a kaçın [O'nun korumasına girin];haberiniz olsun ki ben size O'ndan [O'nun taraf ından gönderilmiş] bir açık nezîrim [uyarıcıyım] ve Allah'la beraber başka bir tanrı uydurmayın; haberiniz olsun ki ben size O'ndan bir açık nezîrim!"

1) "Cürümde, fısk ve fücurda haddi aşmış, ifrata sapmış azgınlar için!" (VI/4538 ve bkz. Tâhâ/127, an:1)
2) Burada *müslüman* kelimesi *mü'min* mânâsında kullanılmış olmakla beraber 'selâmet bulanlar' anlamını da ifade etmektedir. (VI/4538)
3) Krş. Ankebût/35, an:1
4) Bkz. Hûd/96, an: 3
5) Veya "Kavminden dayanmış olduğu kuvvetine güvenerek..." (VI/4539)
6) *Rih-i akîm*: 'hiçbir hayr u menfaatı olmayan rüzgâr'veya 'helâkedici bir rüzgâr'. (VI/4539)
7) Burada iki mânâ vardır: a) 'Kudret ve kuvvetimiz öyle geniştir ki semayı bina ile tükenmedikten başka, onu daha çok genişletebilir', b) 'Biz darlıkları genişletiriz, sıkıntıları açar, ihtiyaçları defeyler, fakirleri zenginleştiririz'. (VI/4542-4543)

52. Böyle, bunlardan evvelkiler bir rasûl gelince behemehal [muhakkak] ya 'sâhir' dediler; ya 'mecnun!'

53-55. Hep buna vasiyetleştiler mi? Hayır, hep onlar azgın kavimler; onun için onlardan yüzçevir, artık sen levmolunacak [kınanacak] değilsin! Onunla beraber va'z u nasihate devam et; çünkü va'z [vazifelerini kendilerine hatırlatmak] mü'minlere fayda verir.

56-58. Ve ben, cinn u ins'i ancak bana kulluk etsinler diye yarattım; ben onlardan bir rızık istemiyorum, bana yemek yedirmelerini de istemiyorum! Şüphe yok ki Allah rezzak, kuvvet sahibi, metîn O!

59-60. Onun için muhakkak ki o zulmedenlere arkadaşlarının payı gibi dolgun bir pay vardır; şimdi onu acele etmesinler! Artık o va'dolundukları günlerinden vay o küfredenlere!

52. Tûr Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

49 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-8. Kasem olsun o Tûr'a ve yayılmış bir varakta [ince deri üzerine] yazılmış bir kitab'a ve beyt-i ma'mûr'a (Kâbe'ye) ve sakf-i merfû'a [yüksek tavana/semaya] ve bahr-i mescûr'a[2] ki rabbinin azabı olacak muhakkak, yoktur onu hiçbir defedecek!

9-14. O gün ki sema bir çalkanış çalkanır, dağlar da bir yürüyüş yürür. Vay artık o gün o yalan diyenlere ki onlar daldıkları bir batakta oynayıp duruyorlar; o gün ki cehenneme bir kakılış kakılacaklar 'İşte' diye; 'bu sizin o yalan deyip durduğunuz ateş!'

---

1) İbadet ve ubûdiyetin faydası yine kulların menfaatinedir; bu diğer efendilerin kullarından/uşaklarından bekledikleri gibi efendilerin menfaatine yarayan bir kulluk değildir! (VI/4546-4547)

2) *Bahr-i mescûr:* a) Alevlendirilmiş, kızdırılmış deniz, b) Dolgun, taşkın deniz c) Karışkan, suyu veya acısı tatlısı birbirine karışan deniz, d) Boşalmış olan deniz, e) Bu deniz, ilk ayetten/*Tûr* kelimesinden hareketle Firavun' un boğulduğu denize işaret de olabilir. (VII/4552 ve krş. Tekvîr/6, an: 4)

15-16. Bu da mı sihir, yoksa siz görmüyor musunuz? Yaslanın ona bakalım; ister sabredin, ister etmeyin, artık hepsi bir! Hep yaptıklarınızın cezasını çekeceksiniz.

17-18. Fakat korunan muttakîler cennetler, nimetler içinde rablerinin kendilerine verdiği ile zevkyâb olmaktadırlar; rableri korumuştur da onları o cahîm [cehennem] azabından!

19-21. "Yeyin-için, afiyetler olsun çalıştığınız için; dayanarak sıra sıra dizilmiş âlâ koltuklara!" Eş etmiş izdir de kendilerine güzel, iri gözlü hurîleri ve iman edenleri ki zürriyetleri de iman ile arkalarından gelmiş, zürriyetlerini kendilerine ilhak etmişizdir; bununla beraber kendilerine amellerinden hiçbir şey eksiltmemişizdir, herkes kazancına bağlıdır.

22.24. Bir de onlara bir meyve ve içlerinin çekeceği bir et yetiştirmekteyizdir. Orada bir peymâne çekiştirirler ki ne bir saçmalama vardır onda, ne bir günaha sokma! Pırıl pırıl da üzerlerine döner kendilerine mahsus hizmetçiler, sanki sadeflerinde saklı inciler!

25-28. Ve bazısı bazısına dönmüş soruşuyorlardır, demektedirler: 'Evet, biz bundan evvel ilimizde [ailemizde] korkular içinde idik! Bakınız Allah bize lûtfetti ve bizleri o semûm azabından [cehennem ateşinden] korudu. Evet, biz bundan evvel O'na duâ ediyor, korumasını istiyorduk. Hakîkat, O öyle keremkâr [va'dinde sâdık], öyle rahîm!'

29. O halde va'z u tezkire [nasihata] devam et; çünkü sen, rabbinin nimet-i hakkı için ne kâhinsin, ne de mecnun!

30. Yoksa 'Bir şâir [o], biz ona rayb'el-menûn'u [ölüm felâketini] gözetiyoruz' mu diyorlar?

31. De ki: 'Gözetin, çünkü ben de sizinle gözetenlerdenim!'

---

1) Diğer bir mânâ: 'Hem o kimseler ki iman etmişler, zürriyetleri de bir iman ile arkalarından gitmişlerdir; zürriyetlerini kendilerine ilhak etmişizdir". Yani zürriyetleri amelde atalarından daha aşağıda olmakla beraber iman ile onlara ittiba sayesinde cennette onların derecelerine çıkarılarak yanlarında bulundurulur ki zevk ve neşeleri tamam olsun. (VII/4553)

2) *Ke's* (peymane) dolgun kadeh demektir mecazen içindeki içkiye de denilir. 'Kadeh çekiştirmek" neşe ile verme/veriştirmeden (teâti) mecazdır. (VII/4555)

3) *Kâhin* bir zan ile gayb haberi veren demektir. Kehânette meşhurolan, cinlerden yardım istemektir. (VII/4559)

32-34. Yoksa onlara bunu (bu tenakuzu) akılları mı emrediyor; yoksa azgın bir kavim midirler; yoksa 'Onu (o Kur'an'ı) kendisi uydurmakta' mı diyorlar? Hayır, kendileri inanmazlar. Haydi onun gibi bir söz getirsinler, doğru iseler!

35-36. Yoksa kendileri La şey'den mi [bir yaratıcı olmaksızın mı] yaratıldılar; yoksa yaratan onlar mıdırlar; yoksa gökleri ve yeri mi yarattılar? Hayır, îkan [yakîn] ehli değiller!

37-38. Yoksa rabbinin hazineleri onların yanında mı; yoksa onlar mı istilâ etmişler; yoksa onlara mahsus bir merdiven var da [çıkıp] ondan dinliyorlar mı? Öyle ise dinleyicileri, beyan edecek bir burhan [delil] getirsin!

39-42. Yoksa kızlar O'na, oğullar size öyle mi; yoksa kendilerinden bir ücret istiyorsun da cereme vermekten ezilmekteler mi; yoksa gayb onların yanında da onlar mı yazıyorlar; yoksa bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Fakat o küfr edenler, kendileri o tuzağa düşeceklerdir!

43. Yoksa onların Allah'tan başka bir ilâhları mı var? Sübhânallah onların şirkinden!

44. Hem onlar semadan bir kıt'ayı düşerken görseler, 'Teraküm etmiş [toplanmış] bir bulut!' Diyecekler!

45-47. O halde bırak onları tâ o çarpılacakları günlerine kadar; o gün ki hiçbir tedbirlerinin kendilerine zerrece faydası olmayacaktır ve hiçbir suretle kurtarılmayacaklardır! O zulmedenlere ondan beride [önce] de bir azap vardır ve lâkin pek çokları bilmezler.

48-49. Hem rabbinin hükmüne sabret -çünkü sen bizim nezaretimiz altındasın- [ve] kalktığın [kıyam ettiğin] sırada rabbine hamd ile tesbîh eyle, geceden de tesbîh et O'na, hem de nücûmun idbarı sıra!

---

1) Bkz. Bakara/4, an: 9

2) *Cereme (aslı cerime)*: Bir cürüm sebebiyle alınan vergi veya nakdî ceza demek olup, sonradan haksız yere alınan şeylerde kullanımı yaygınlaşmıştır. (VII/4564)

3) Burada iki ihtimal vardır: a) 'O günden beride (önce); yani dünyada bir azap daha vardır'. Nitekim Mekkeliler yedi sene kıtlık çekmişlerdi. b) 'O günden ötede; yani ölümlerinden sonra kabirde ve ahiret'te bir azap daha vardır'. (VII/4565)

4) 'Yıldızların batmaya yaklaştığı sıra!'(VII/4566)

53. Necm Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

62 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1 11 O necm'e kasem ederim indiği dem ki şaşırmadı sahibiniz, azıtmadı da ve hevâdan söylemiyor; o [Kur'an] sade bir vahiydir, ancak vahyolunur. Tâlim etti ona kuvveleri şiddetli bir kuvvet sahibi, hemen duruklandı ve o en yüksek ufukta idi, sonra yaklaştı da tedellî etti [alçaldı veya yükseldi]; 'gâbe gavseyni ev ednâ' oldu da verdi kuluna verdiği vahyi! Gözün gördüğünü kalp tekzîb etmedi.

12-1 Şimdi siz ona, o görüşüne karşı mücadele mi ediyorsunuz? Kasem olsun ki o onu bir daha da inişinde gördü; sidre-i münteha'nın yanında ki cennet'ul-me'vâ onun yanında! O dem ki o sidre'yi bürüyen bürüyordu; göz ne şaştı, ne aştı. Vallahi gördü, rabbinin âyâtından [ayetlerinden] en büyüğünü gördü!

Siz de gördünüz değil mi Lât ve Uzza'yı, üçüncü olarak da Menat-ı Uhra'yı? Size erkek, O'na dişi öyle mi? Bu, öyle ise çok hayıflı bir taksim!

Onlar hiçbir şey değil, sırf sizin ve babalarınızın taktığınız kuru isimler! onlara öyle bir saltanat indirmedi; yalnız zanna ve nefislerin sevdasına tâbi oluyorlar. Halbuki rablerinden kendilerine, doğru yolu gösteren geldi.

Yoksa var mı insana her kurduğu hülya? Fakat 'ındır ahiret ve ûlâ!

Göklerde nice melâike vardır da dileyip razı olduğuna izin vermezden evvel şefaatleri hiçbir şeye yaramaz!

---

kelimesine yıldız, ağaç mukabili ot, çemen, Süreyya (Ülker) yıldızı vs. birçok mânâ verilmiştir. Birde vakit vakit, ceste ceste (parça parça) taksit suretiyle verilen şeyin her kısmına denir. Kur'an da yirmiüç senede kısım kısım nâzil olduğundan 'نزل nâzil oldu' denilir ve her defasında nâzil olan miktarına ıtlak edilir. Sonuç itibariyle burada ile Kur'an'ın nüzûl eden miktarının kastedildiği şeklindeki mânâyı tercih etmemize rağmen, bütün bu ihtimallere uygun olabilmesi için 'de 'i 'yıldız' diye tercüme etmeyip aslı üzere bıraktık. (VII/4569-4570 ve bkz. Vâkıâ/75, an:2)

'Şimdiye kadar sohbetinde bulunarak pek iyi tanıdığımız, aklına, istikametine kail olduğunuz, bundan sonra da sizi koruyup hak yolunu göstermek isteyen arkadaşınız'. (VII/4571)

'Tâlimetti ona/Peygamber'e veya Tâlimetti onu? Kur'an'ı'. (VII/4572)

Bu ibarenin (qâbe qavseyni) bir yayın iki köşesi arasındaki mesafeyi ifade ettiği veya 'iki arşın kadar' mânâsına geldiğini söylenmişse de, burada daha güzel bir mânâ nakledilmiştir: Araplar cahiliyyede bir ittifak için anlaşacakları zaman iki yay çıkarır, birini diğerinin üzerine koyarak ikisinin qâbini birleştirir, sonra ikisini beraber çekip onlarla bir ok atarlardı. Bu, onların her birinin rızası ve gazabı, diğerinin rızası ve gazabı olup hilafı mümkün olmayacak vechile ahidleştiklerine işaret olurdu. Bu mânâda miktar mânâsına değil, iki qavs'ın birlik manzarasını gösteren kabza ile giriş arası demek olur. Görülüyor ki bu mânâ hem diğerinden daha ziyade bir yakınlık tasvir etmektedir, hem de mânevî bir yakınlığa işaret etmektedir. 'Ev edna' daki 'ev' edatı ise 'hatta daha yakın' anlamındadır. (VII/4576-4577)

Merhum E. Hamdi Yazır bu ayetlerin 'ı sembolize ettiği kanaatindedir ve bu hususta çok geniş mütalaalar serdetmiştir. Özetlemek imkânı olmadığı için bkz. (VII/4569-4589)

27-28. Evet, ahiret'e imanı olmayanlar melâikeye dişi adı takıp duruyorlar; mâmafih ona dair bir bilgileri olduğundan değil, sırf zanna tâbi oluyorlar. Halbuki zan haktan hiçbir şeyi muğnî olmaz!

29. O halde bakma sen o bizim zikrimizden [Kur'an'dan] yüzçevirip de dünya [alçak] hayat'tan ötesini istemeyen kimselere!

30. İşte odur onların ilimden erebildikleri gaye! Şüphesiz ki rabbin, O'dur en bilen yolundan sapanı, hem de O'dur en bilen hidayeti tutanı!

31. Hem bütün göklerdeki ve yerdeki hep Allah'ındır! Akibet [sonunda] kötülük yapanları yaptıklarıyla cezalandıracak, güzellik edenleri de daha güzeliyle mükâfatlandıracak!

32. Onlar ki günahın büyüklerinden; vebâlden, fuhşiyattan kaçınırlar, ancak ufak tefek kusur başka! Şüphesiz ki rabbin geniş mağfiretlidir, hem sizin her hallerinize a'lemdir [her halinizi bilir], sizi arz'dan inşa ettiği sıra ve sizler analarınızın karınlarında ceninler iken... Şimdi nefislerinizi tezkiyeye kalkışmayın! O'dur en bilen muttakî olanı!

33-44. Şimdi gördün â o çevrileni ve biraz verip de dayatıvereni? Gayb ilmi yanında da artık görüyor mu? Yoksa haber mi verilmedi Musa'nın suhûfundaki [Tevrat'taki] ve çok vefakâr olan İbrahim'inkindeki; ki doğrusu bir vizir çeken, başkasının vizrini çekecek değil! Doğrusu insanın sa'yinden [amelinden] başkası kendinin değil ve elbette sa'yi [ameli] yarın görülecek, sonra ona en değerli mükafat verilecek ve elbette nihayet rabbine gidilecek! Hakîkat O'dur güldüren, ağlatan; hakîkat O'dur öldüren, dirilten!

1) "Halbuki *zan* hiçbir vechile hakkın yerini tutmaz!" (VII/4602)
2) "Kendinizi hiç günahsız, kusursuz, tertemiz addederek övmeyin!" (VII/4605)
3) "Hakta sebat etmeyip de döneni?"(VII/4607)
4) "Şimdiden ahiret'i görüyor da günahını başkasının yüklenivereceğini biliyor mu?" (VII/4608)
5) "Ahiret'te ceza çekecek kimse, hiç kimsenin günahını çekecek değil, herkes kendi cürmünün cezasını çekecektir". Meşhur tâbirimizce 'Her koyun kendi bacağından asılır!' *Vizr* günah ve ağır yük anlamına gelir ki burada *günah* ve *günahın cezasını çekmek* demektir. (VII/4609)

45-47. Hakîkat, O'dur erkeği dişiyi iki eş yaratan bir nutfeden ekildiği zaman! Şüphesiz O'na aittir neş'et-i uhrâ [son hayat] da!

48-54. Hakîkat, zengin eden, sermaye veren O ve hakîkat, Şi'ra'nın [Şi'ra yıldızının] rabbi O ve filvâki O helâk etti evvelki Âd'ı ve Semûd'u da hiç bırakmadı; daha evvel de Nuh'un kavmini! Çünkü bunlar pek zâlim, pek azgındılar! Mü'tefikeyi de haviye'ye attı, sardırttı da onlara o sardırdığını!

55-56. Şimdi rabbinin hangi eltâfına [nimetlerine] şek edersin? Bu, işte o evvelki inzarlardan bir inzar!

57-58. Yaklaştı yaklaşıcı; yoktur ona Allah'tan başka açıcı!

58-62. Şimdi siz bu kelâma mı taaccüb [hayret] ediyorsunuz ve gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz? Siz mi kafa tutuyorsunuz hey gafiller? Haydi secdeye kapanın ve kulluk edin!

54. Kamer Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

55 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Yaklaştı Saat, yarıldı Kamer!

2. Hâlâ bir ayet görseler, yüzçevirip derler: 'Müstemirr bir sihir!'

3. Yalan dediler, hevâlarına [keyiflerine] uydular, halbuki her emir müstekırr!

4-5. Celâlim hakkı için, onlara kıssalardan öyleleri de geldi ki onlarda zecredecek haberler var; bir hikmet-i bâliğa! Fakat inzarlar [uyarılar] fayda vermiyor.

6. Sen de onlardan yüzçevir, o gün ki çağırıcı görülmedik müthiş bir şeye çağırır.

---

1) *Mü'tefike* Lût kavminin altı üstüne gelen şehirleri, *Sodom* vs. diye tefsir olunmuştur ki 'üstü altına gelmiş' demektir. Ebu Hayyan der ki; herhangi bir inkılab ile meskenleri, mekânları altüst olan her memleket kastolunabilir. (VII/4614 ve *haviye* kelimesi için bkz. Kâriâ/9, an:3)

2) Bkz. Bakara/6, an:1

3) *Müstemirr:* a) Süregelen, b) Gelip geçici, c) Muhkem, sağlam. (VII/4638)

4) 'Peygamber'in işi zannettikleri gibi değildir; her işi Allah teâlâ'nın ilm u takdirinde kararını almış ona doğru gitmektedir". (VII/4639)

5) 'Vazgeçirecek tehdid, sakındıracak öğüt' veya 'sakınılması gereken acı haberler'. (VII/4639)

خُشَّعًا أَبْصَٰرُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ۝
مُّهْطِعِينَ إِلَى ٱلدَّاعِ ۖ يَقُولُ ٱلْكَٰفِرُونَ هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ۝ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ
قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا۟ عَبْدَنَا وَقَالُوا۟ مَجْنُونٌ وَٱزْدُجِرَ ۝ فَدَعَا رَبَّهُۥٓ
أَنِّى مَغْلُوبٌ فَٱنتَصِرْ ۝ فَفَتَحْنَآ أَبْوَٰبَ ٱلسَّمَآءِ بِمَآءٍ مُّنْهَمِرٍ ۝
وَفَجَّرْنَا ٱلْأَرْضَ عُيُونًا فَٱلْتَقَى ٱلْمَآءُ عَلَىٰٓ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ۝ وَحَمَلْنَٰهُ عَلَىٰ
ذَاتِ أَلْوَٰحٍ وَدُسُرٍ ۝ تَجْرِى بِأَعْيُنِنَا جَزَآءً لِّمَن كَانَ كُفِرَ ۝
وَلَقَد تَّرَكْنَٰهَآ ءَايَةً فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ۝ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ۝
وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ۝ كَذَّبَتْ عَادٌ
فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ۝ إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا
فِى يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ۝ تَنزِعُ ٱلنَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنقَعِرٍ ۝
فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ۝ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا
ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ۝ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِٱلنُّذُرِ ۝ فَقَالُوٓا۟ أَبَشَرًا
مِّنَّا وَٰحِدًا نَّتَّبِعُهُۥٓ إِنَّآ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ ۝ ءَأُلْقِىَ ٱلذِّكْرُ
عَلَيْهِ مِنۢ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ ۝ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَّنِ ٱلْكَذَّابُ
ٱلْأَشِرُ ۝ إِنَّا مُرْسِلُوا۟ ٱلنَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ فَٱرْتَقِبْهُمْ وَٱصْطَبِرْ ۝

Gözleri düşkün düşkün kabirlerden çıkarlar, sanki çıvgın [zıplayan] çekirgeler gibi çağırana koşarak der ki kâfirler: 'Bu pek zorlu bir gündür!'

Onlardan evvel Nuh kavmi tekzîb etti; yalancı dediler o kulumuza, mecnun dediler, çok incittiler; o da nihayet rabbine dua etti, 'Ben' dedi; 'mağlubum, hemen nusretini ver!'

Bunun üzerine göğün kapılarını açtık dökülen bir su ile şakır şakır, yeri de fışkırttık kaynaklar halinde,derken su birleşti bir emr üzerine ki olmuştu öyle mukadder! Onu ise taşıdık elvahlı ve kenetli bir hamule [gemi] üzerinde ki akar, nezaretimizle giderdi; o nankörlü k edilen zâta bir mükâfat olarak!

15-17. Celâlim hakkı için, bıraktık da onu bir ayet olarak, fakat düşünen mi var ki nasıl azabım ve inzarlarım [uyarılarım]? Şânım nâmına Kur'an'ı müyesser de kıldık düşünmek için, fakat düşünen mi var?

Tekzîb etti de Âd, nasıl oldu azabım ve inzarlarım? Çünkü salıverdik üzerlerine müstemirr nuhûsetli [uğursuz mu uğursuz] bir günde bir soğuk rüzgâr ki , insanları kökünden devrilen hurma kütükleri gibi yolar!

Bak nasılmış azabım ve inzarlarım? Şânım nâmına Kur'an'ı müyesser de kıldık düşünmek için, fakat düşünen mi var?

Semûd o inzarları [uyarıları] tekzîb ettiler, şöyle dediler: 'İçimizden bir beşere mi tâbi olacağız? Şüphesiz biz o vakit şaşkınlık içinde kalır, ateşlere yanarız! O zikir [vahiy] aramızdan ona mı bırakılıyor? Belki o bir şımarık yalancıdır!'

İleride bilecekler o şımarık yalancı kimdir?

"İşte biz onlara bir fitne olmak üzere o nâka'yı (o dişi deveyi) salıyoruz; onun için gözet onları ve sabırlı ol..."

"Ben mağlubum, artık öcünü al!" (VII/4641)
'Semaların kapısını açmak' tâbiri bir Bulutlardan suyun kesertle boşanışı, kuvvetli bir sel ile semanın kapıları açılıp gök kubbenin yarılması manzarasına benzetilmiştir. (VI/4641)
"Ezelde kader kılınmış bir emr üzere ki bu, Nuh kavminin tufan ile helâki işidir. (VII/4641)
"Her gemi gören veya duyan düşünmek lâzım gelirken düşünen mi var?" (VII/4642)

وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ فَنَادَوْا
صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَىٰ فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾ إِنَّا
أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ
يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ ﴿٣٣﴾
إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَّجَّيْنَاهُم بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِّعْمَةً مِّنْ
عِندِنَا كَذَٰلِكَ نَجْزِي مَن شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ أَنذَرَهُم بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا
بِالنُّذُرِ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَن ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا
عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾ فَذُوقُوا
عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ
﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا
فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُولَٰئِكُمْ
أَمْ لَكُم بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ ﴿٤٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ ﴿٤٤﴾ سَيُهْزَمُ
الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَىٰ
وَأَمَرُّ ﴿٤٦﴾ إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ
عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ

28-29. "... Hem haber ver onlara ki su aralarında nöbetle taksim ve her su alış huzur iledir". Bunun üzerine sahiplerine bağırdılar, o da silaha sarıldı da ayaklarını çırptı.

30-31 Fakat bak nasıl oldu azabım ve inzarlarım [uyanlarım]? Çünkü biz üzerlerine tek bir sayha salıverdik, ağılcı çırpısı gibi kırılıp dökülekaldılar.

Şânım nâmına Kur'an'ı müyesser de. kıldık düşünmek için, fakat düşünen mi var?

Lût'un kavmi o inzarlara yalan dediler. Biz [de] gönderdik üzerlerine taşlar yağdıran; yalnız Lût'un ailesini necâta çıkardık [kurtardık] bir seher, tarafımızdan bir nimet olarak! İşte şükredeni böyle karşılarız!

Celâlim hakkı için, satvetimizin şiddetini [tutuşumuzun dehşetini] kendilerine ihtar da etmiş idi, fakat o ihtarları cidal [ve şüphe] ile karşıladılar ve onun misafirlerinden kâm almaya kalkıştılar, biz de gözlerini siliverdik de 'Tadın bakalım' dedik; 'azabımı ve inzarlarımı!'

Ve celâlim hakkı için, bastırıverdi kendilerini bir sabah bir azab-ı müstekırr: 'Tadın bakalım azabımı ve inzarlarımı!'

Şânım nâmına Kur'an'ı müyesser de kıldık düşünmek için, fakat düşünen mi var?

Şânım hakkı için, Âl-i Firavun'a da geldi inzar edici peygamberler! Ayetlerimizin hepsini tekzîb ettiler, biz de onları öyle bir tutuşla alıverdik ki muktedir bir azîz'e öyle yaraşır!

Sizin kâfirleriniz onlardan hayırlı mı, yoksa sizin için kitaplarda bir beraat mı var? Yoksa 'Biz yardımlaşır bir cemiyetiz' mi diyorlar?

Her halde o cemiyet bozulacak ve arkalarını dönüp gidecekler. Daha doğrusu onların asıl mev'idi [buluşma zamanları] Saat'tir ve o saat daha acı ve daha belâ ve beterdir! Muhakkak ki mücrimler şaşkınlık ve çılgınlıklar içindedirler o gün ki yüzleri üstü ateşte sürüklenecekler 'Tadın neymiş' diye; 'mess-i sekar [cehennemin o okşayışı]?'

Haberiniz olsun ki biz her şeyi bir kaderle yaratmışızdır!

---

bir hayvanı ayağından biçerek devirip yıkmaktır. O bu suretle deveyi vurdu öldürdü. (VII/4648)

'üzerlerinde kararını bulmuş defolunmaz bir azap' veya 'onları karargâhları olan cehenneme götürene kadar devam eden bir azap'. (VII/4650-4651)

سورة الرحمن مكية وهي ثمان وسبعون آية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الرَّحْمَٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْإِنسَانَ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾

الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ﴿٥﴾ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ﴿٦﴾

وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ﴿٧﴾ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ﴿٨﴾

وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ﴿٩﴾ وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا

لِلْأَنَامِ ﴿١٠﴾ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ ﴿١١﴾ وَالْحَبُّ

ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ ﴿١٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

خَلَقَ الْإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ﴿١٤﴾ وَخَلَقَ الْجَانَّ

مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ ﴿١٥﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾

50. Emrimiz de başka değil birdir, bir lemh-i basar [göz atış] gibidir!

51. Celâlim hakkı için, emsâlinizi hep helâk da ettik, fakat hani düşünen?

52-53. Bununla beraber işledikleri herşey defterlerdedir ve küçük büyük hepsi satıra geçmiştir!

54-55. Şüphesiz muttakîler cennetlerde nûr içinde, sadakat meclisinde, kudretine nihayet olmayan bir şehinşah'ın huzur-u kibriyasında [yüce huzurunda]!

55. Rahmân Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

78 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-4. Rahmân öğretti Kur'an'ı, yarattı insanı, belletti ona o güzel beyanı!

5-6. Güneş ve Ay hesaplı; çemen, ağaç secdedân!

7-9. Bak şu güzel semaya, verdi ona irtifa, vaz 'eyleyip mizânı ki taşmayın mizânda ve doğru tutun adaletle tartıyı da aksatmayın mizânı!

10-12. Arz'da da bir tevazu verdi, bera-yı enam; onda bir meyva ve ekmamiyle duran nahl-ı benam ve o çimli dâneler ve o hoşbû reyhan!

13. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

14-15. Fağfur gibi bir salsâl den insan'ı yarattı, bir mâric ateşten de o cânn'ı yarattı.

16. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

---

1) Diğer bir mânâ: 'Kur'an'ı alâmet kıldı'. (VII/4662)

2) Buradan itibaren metnin akışını ve ses uyumunu bozmamak maksadıyla *açıklama notu* ve *parantez* konulmayarak, sadece kelimelerin karşılıkları peşi sıra verilmeye çalışılacaktır: *Secdedân:* secde ederler; *İrtifâ* yükseklik; *Mizan* ölçü, tartı; *Tevazu verdi:* aşağıya serdi, döşedi; *Bera-yı E'nam:* mahlûkat için; *Ekmâm* tomurcuk; *Nahl-i Benam* hurma ağacı; *HoşbûReyhan:* hoş kokulu çiçekler; *Eltâf* nimetler; *Fağfur:* çırçır ses verecek kadar kurumuş; *Salsâl:* kuru çamur; *Mâric:* dumansız sâfı alev, hâlis ateş veya dumanlı ateş; *Cann:* cin

17. Hem iki meşrıkın rabbi, hem iki mağribin rabbi!

18. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

19-20. Salmış iki deryayı dem-âdem çatışırlar; beynlerinde [aralarında] bir berzah, bağy eylemezler bir an!

21. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

22. Çıkar onlardan inci ile mercan!

23. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

24. Hem onun denizde akıp giden o münşeâtı alem-nişan!

25. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

26-27. Üzerindeki herkes fani/kullü men aleyha fân; bâki o rabbinin yüzü, o zülcelâli ve'l-ikram!

28. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

29. Ondan dilenir göklerde, hem yerde olan; kullü yevmin huve fîşe'n!

30. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

31. Yarın size kalacağız ey sekalân!

32. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

33. Ey cinn u ins'in ma'şeri! Gücünüz yeterse geçin gidin aktar-ı arz u sema'dan, geçemezsiniz olmazsa ferman!

34. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

35. Salınır üstünüze ateşten bir yalın, bir zehir duman, kurtulamazsınız deseniz de el-aman!

36. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

37. Gök bir yarılıp oluverdi mi bir gül, yağ gibi eriyen, kızaran, yanan!

38. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

39. O gün sorulmaz cürmünden artık ne bir insan, ne de bir cânn!

40. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

Meşrık, Mağrib: doğu, batı; *Berzah:* engel; *Bağy:* haddi aşmak; *Münşeât:* inşa olunmuş veya yelkenleri açılmış; *Alem-nişan:* dağlar gibi; *Zülcelâli ve'l-İkram:* Allah Teâlâ; *Kullü yevmin huve fî şe'n:* O hergün bir iştedir; *Sekalân:* ins ve cin; *Aktar-ı arz u sema* göklerin ve yerin hududu/Allah"n hüküm ve saltanatı.

Tanınır da mücrimler simâlarından, tutulur perçemleriyle ayaklarından!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

İşte bu, mücrimlerin yalan dedikleri cehennem; olacaklar bununla bir kızgın hamîm'in arasında pûyan!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?.

nin makamından korkan kimseye iki cennet râygân!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

Var her birinde enva-ı bostan, enva-ı eğsan!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

Onlarda iki kaynak olur revan!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

Onlarda her meyveden çifte çifte hân!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

Dayanmışlar öyle mefruşâta kim astarları istebraktan, her iki cennetin derimi de yakından!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

O cennetlerde öyle dilberler ki dokunmamıştır onlara, onlardan evvel ins u cânn!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

Sanırsın onları yâkut u mercan!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

İhsân'ın cezâsı elbette ihsân!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

Ötelerinden de diğer cennetân!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

Yağız yeşil, ne dilsitan!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

Bunlarda püsküren çifte şadırvan!

Şimdi nizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

---

sıcak su; koşan, dolaşan; karşılıksız, zahmetsiz, bol; dallar, şûbeler; kalın ipek kumaş; meyvelerinin toplanışı; başkalarına bakmaz, sevgili, vefalı dilberler veya bakışları celbeden dilberler; karşılık; iki cennet; kendine meftun eden.

68 Bunlar da bir meyve, bir başka hurma, bir başka rumman!

69. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

70. İçlerinde dilber, hayırlı hûbân!

71. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

72. Cibinliklerde mestur, mahsus hûriyân!

73. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

74. Dokunmamıştır onlara, onlardan evvel ins u cânn!

75. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

76. Kurulmuşlar yeşil refref ve güzel abkarîler üzere şâdân!

77. Şimdi rabbinizin hangi eltâfına dersiniz yalan?

78. Yüce, çok yüce rabbinin adı! O'nun o celâl, O'nun o ikram!

56. Vâkıâ Sûresi

Mekke Nâzil Olmuştur.

96 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. Koptu mu ve vâkıâ bir, olmaz vâkâsına yalan diyen dil! İndirir bindirir!

4-14. Yer bir sarsılış sarsıldığı, dağlar bir serpiliş serpildiği; hepsi dağılıp berhevâ bir hebâ olduğu, siz de üç sınıf olduğunuz zaman ki sağda ashab-ı meymene; ne ashab-ı meymene! Solda ashab-ı meş'eme; ne ashab-ı meş'eme! İlerde sabikûn, işte o sabikûn; onlar naîm cennetlerinde mukarrebûn! Birçok evvelînden, biraz da âhirînden!

15-16. Murassa [mücevherât işlemeli veya birbirine yakın] tahtlar üstünde karşı karşıya kurulmuşlar...

Rumman: çekirdeksiz nar; *Hûban:* güzel kadınlar; *Cibinlik* (Hayme): çadır; *Mestur:* saklı, örtülü; *Hûriyân:* hûriler; *Yeşil efref:* çimenlikler; *Abkarî:* güzel elbiseler; *Şâdân:* mesud, neşeli, keyifli.

1) 'Bir takımlarını düşürür alçaltır, diğer bir takımlarını kaldırır yükseltir'. (VII/4703)
2) 'Ne hayırlı, ne mübarek zatlar!'(VII/4704)
3) 'Ne uğursuz ne bedbaht kimseler!'(VII/4704)
4) *Sabikûn:* 'Hakka kullukta, iman ve taat yarışında en öne geçenler'. (VII/4704)
5) *Mukarrebûn:* 'Allah indinde yakınlığa, en yüksek mertebe ve makama erdirilmiş kimseler'. (VII/4705)

17-26. Pırlanır etraflarında muhalled evlatlar! Küpler ve ibriklerle ma'înden bir piyâle, ne başları ağrıtılır ondan, ne de erer zevâle! Meyve beğendiklerinden, kuş eti istediklerinden! Hûr-i îyn, saklı inci timsalleri gibi; işledikleri amellere mükâfat için! Ne bir boş lâf işitirler orada, ne de bir te'sîm; ancak bir kelâm; *selâmen selâm!*

27-40. Ashab-ı yemîn ise -ne ashab-ı yemîn!- dal bastı kirazlar, sıvama muzlar içinde; memdud bir saye [uzanmış bir gölge], çağlıyan bir su, birçok meyve -ne eksilir, ne menedilir- yüksek döşekler! Biz etmişizdir de onları yeniden inşa, kılmışızdır bir yaşıt ebkâr-i şeyda, ashabı yemîn için; birçok evvelînden ve birçok âhirînden!

41-48. Ashab-ı şimal ise -ne ashab-ı şimal!- bir semûm [içlerine işleyen bir hararet] ve hamîm [kaynar su] ve zifirden bir zıll-i mağmûm [sisli boğucu bir gölge] içinde; ne serin, ne de kerîm! Çünkü onlar bundan evvel mütrefîn/keyiflerine düşkün şımarık müsrifîn idiler ve büyük cinayete ısrar ediyorlardı ve diyorlardı ki: 'Öldüğümüz ve bir toprak, bir yığın kemik olduğumuz vakit mi, cidden biz mi mutlak ba'solunacakmışız [diriltilecekmişiz]? Ya evvelki atalarımız da mı?'

49-50. De ki: 'Muhakkak bütün evvelîn ve âhirîn,lâbüdd [mutlaka] cem olunacaklar mîkatına [vaktinde] malûm bir günün!'

---

1) 'Daima *vildan* şeklinde taze kalan genç hizmetçiler, garsonlar' veya '*Hilede* denilen bir nevi küpe ile küpeli uşaklar'. (VII/4705)

2) 'Menbaından/pınarından akan içki'. (VII/4705)

3) *Te'sim* günaha nisbet etmektir: 'Kendilerine günah işledin denilmez'. (VII/4706)

4) *Ashab-ı Yemin*: a) 'Amel defterleri sağ taraflarından verilenler', b) 'Yemininde sadık, ahdine vefakâr, işine sahip bahtiyarlar'. (VII/4706)

5) 'Yüksek döşekler' (Furuşin merfuâ): Ebu Ubeyde bu tâbir ile kadınların ve *yükseklik* ile de manevî yüksekliğin kastedildiğini söylemiştir. (VII/4708)

6) 'Kocalarını çok seven/işveli hep bakire kızlar'. (VII/4709)

7) 'Ne uğursuz, ne bedbaht kimseler!'(VII/4711)

51-55. Sonra siz ey sapkın münkirler! Lâbüdd [mutlaka] yersiniz de bir ağaçtan/zakkum'dan, doldurursunuz da karınlarınızı ondan, içersinizde üstüne o hamîm'den [kaynar sudan]; içersiniz hüyam [susamak] illetine tutulmuş, kanmak bilmez develer gibi!

56. İşte bu, onların konuklukları o din günü (ceza günü)!

57. Biz yarattık sizi, hâlâ tasdik etmeyecek misiniz?

58-59. Şimdi gördünüz mü o döktüğünüz meniyi? Siz mi yaratıyorsunuz onu, yoksa biz miyiz yaratan?

60-62. Biz takdir ettik aranızda o ölümü ve bizim önümüze geçilmez! Kılıklarınızı değiştirmek ve sizi bilemeyeceğiniz bir neş'ette [suretle] inşa etmek üzereyiz. Her halde ilk neş'eti [yaratmayı] biliyorsunuz. O halde düşünsenize!

63-67. Şimdi gördünüz mü o ektiğiniz tohumu? Siz mi bitiriyorsunuz onu, yoksa biz miyiz bitiren? Onları elbet bir çöpe çeviriverdik de şöyle geveler dururdunuz: 'Her halde biz çok ziyandayız, daha doğrusu büsbütün mahrumuz!'

68-70. Şimdi gördünüz mü o içtiğiniz suyu? Siz mi indiriyorsunuz onu buluttan, yoksa biz miyiz indiren? Dilesek onu acı bir çorak ediverirdik! O halde şükretsenize!

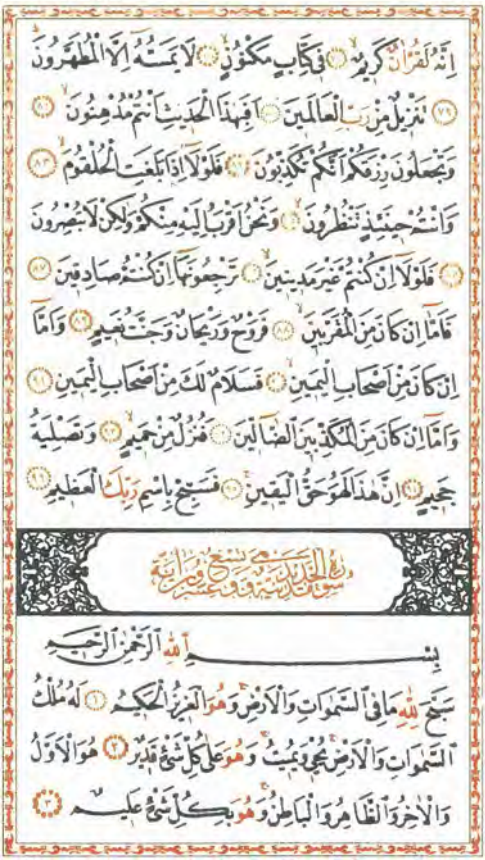
71-74. Bir de gördünüz mü o çaktığınız ateşi? Siz mi inşa ettiniz onun ağacını, yoksa biz miyiz inşa eden? Biz onu hem bir muhtıra kıldık, hem de bir istifade; alandaki muhtaçlar için. O halde tesbih et rabbine azîm ismiyle!

75-76. Artık yok!.. O nücûm'un mevkîilerine kasem ederim ve fîlhakîka o, bilseniz çok büyük bir kasemdir...

---

1) Bkz. Yâsîn/80, an:1

2) *Nücûm* 'yıldızlar' demek olduğuna göre mevkiileri gurup veya tulû ettikleri mahaller (mağribleri ve meş rikleri) veya semadaki yerleri, burçları ve menzilleri v.s. mânâlarına gelebilirse de burada *Nücûm* 'Kur'an'ın necimleri', yani 'her tenzîlde indirilen kısımları' mânâsında olması daha uygundur. Bu mânâ *tevriye* suretiyle de olsa her halukârda asıl murad olacağından *Nücûm* kelimesinin 'yıldızlar' şeklinde tercüme edilmesi gerekir. Bu anlamda *Nücûm'un mevkîileri* meleklerin, Hz. Peygamber'in, hâfızların kalpleri veya yazıldıkları sayfalar ya da mânâları veya nüzûlüne sebep olan vâkıalar ve hükümlerdir. (VII/472-4723 ve krş. Nevm/1, an:1)

77-80. ... ki hakîkaten o bir kur'an-ı kerîm'dir, öyle bir kitab'da ki mahfuz tutulur; ona tertemiz temizlenmiş olanlardan başkası el süremez; rabb'ul-âlemîn'den indirilmedir!

81-85. Şimdi bu kelâma siz yağ mı süreceksiniz ve rızkınızı tekzîbiniz mi kılacaksınız? O halde haydisenize, can hulkûma [boğaza] geldiği vakit ki siz o vakit bakar durursunuz, biz ise ona sizden yakınızdır ve lâkin görmezsiniz!

86-87. Evet haydisenize, dine boyun eğmeyecek, ceza çekmeyecekseniz onu geri çevirsenize davanızda doğru iseniz!

88-91. Amma o mukarrebîn'den ise, artık bir revh u reyhan [daimî bir hayat ve güzel bir rızık] ve bir cenneti naîm; ve amma ashab-ı yemîn'den ise, artık selâm sana ashab-ı yemîn'den!

92-94. Ve amma o tekzîb eden sapkınlardan ise, her halde konukluğu hamîm [kaynar su] ve yaslanacağı cahîm'dir [cehennem-dir]!

95-96. İşte budur hakîkat hakk'ul-yakîn [yakîn'in son derecesi]! Haydi tesbîh et rabbine, azîm ismiyle!

57. Hadîd Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

29 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. Tesbîh etmekte Allah'ı göklerde ve yerdeki! O öyle azîz, öyle hakîm'dir; göklerin ve yerin mülkü O'nun, hem diriltir, hem öldürür, hem O her şeye kadîr'dir! O'dur [her şeyden] evvel u âhir ve zâhir u bâtın, hem O her şeye alîm'dir!

1) Bkz.Fâtiha/2, an:1
2) 'Hürmetsizlik edip inkâr mı edeceksiniz?' (VII/4723)
3) 'O kitab'dan nasibinizi, onu yalanlamak, bu suretle o nimete karşı nankörlük etmekten ibaret mi kılacaksınız?' (VII/4724)
4) Bkz. Vâkıâ/11, an: 5 ve 2
5) Bkz. Vâkıâ/8, an: 2 ve 27, an: 4
6) *Yakîn* kelimesi için bkz. Bakara/4, an: 9
7) *Tesbîh* Allah Teâlâ'yı zâtına layık olmayan şâibelerden -itikaden, kavlen ve kavlen- tenzîh etmek, uzak tutmaktır. *Takdîs* de böyledir. (VII/4729)

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى
عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ
وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ
(٤) لَهُ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ (٥) يُولِجُ اللَّيْلَ
فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (٦)
آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ
آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ (٧) وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ (٨) هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ
مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ (٩) وَمَا لَكُمْ
أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ
لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولٰئِكَ أَعْظَمُ
دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ
الْحُسْنٰى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (١٠) مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ
قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ (١١)

4-6. O odur ki gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra arş üzerine istiva buyurdu; yere gireni ve ondan çıkanı; gökten ineni ve ona yükseleni, hepsini bilir ve her nerede olsanız sizinle beraberdir, hem Allah her ne yaparsanız görür; bütün göklerin ve yerin mülkü O'nundur ve bütün işler Allah'a ircâ olunur [döndürülür]; geceyi gündüze sokar, gündüzü geceye sokar ve bütün sînelerin künhünü bilir!

7-8. İman edin Allah'a ve Rasûlü'ne de sizi istihlaf buyurduğu [vâris kıldığı] şeylerden infak eyleyin[1] ki iman edip de infak eyleyenleriniz için azîm bir ecir [büyük bir mükâfat] vardır! Hem niye iman etmeyesiniz Allah'a ki Peygamber sizi rabbinize iman edesiniz diye davet edip duruyor?! Hâl bu ise mîsakınızı da aldı, gerçek mü'min olacaksanız!

9. O odur ki sizi karanlıklardan nûra çıkarsın diye kuluna parlak parlak ayetler indiriyor. Muhakkak ki Allah size çok ra'fetli bir rahîm'dir![2]

10. Hem Allah yolunda niye infak etmeyesiniz ki göklerin, yerin mirası zaten Allah'ın (hepsi O'na kalacaktır)! Fetih'den[4] evvel infak edip çarpışanlarınız diğerlerine müsavi olmaz; onlar sonradan infak edip çarpışanlardan derece itibariyle daha büyüktür! Bununla beraber hepsine de Allah hüsnâ'yı [cennet'i] va'd buyurdu. Allah her ne yaparsanız da habîr'dir![3]

11. Hani kim o Allah'a karz-ı hasen[5] takdim edecek kimse ki Allah onu ona katlayıversin?! Hem onun için çok hoş bir ecir de [mükâfat da] var!

---

1) Bkz. Ra'd/2, an:1
2) Krş. Bakara/3, an:6
3) Bkz. Bakara/143, an:3
4) *Fetih*'ten murad ya *Mekke Fethi*'dir veya Fetih sûresinin nazil olduğu *Hudeybiye sulhu*'dur. (VII/4735)
5) *Karz-ı hasen* güzel ödünç demek ise de burada malın en iyisini seçip Allah rızası için ihlâs ile cihada sarfetmektir. (VII/4738 ve bkz. Bakara/275, an:2)

12. O gün ki göreceksin o mü'minleri ve mü'mineleri [mü'min kadınları], önlerinde ve sağlarında nûrları koşuyor, 'Müjde size' diye; 'bugün o cennetler ki altlarından ırmaklar akıyor, içlerinde muhalled [ebediyyen] kalacaksınız'. İşte fevz-i azîm [büyük kurtuluş] odur!

13. O gün ki o münafıklar ve münafıkalar [münafık kadınlar] o iman edenlere şöyle diyecek: 'Bize bakınız nûrunuzdan iktibas edelim!' Denilecek ki: 'Dönün gerinize de bir nûr araştırın!' Derken aralarına bir sur çekilmiştir, bir kapısı vardır; içi, rahmet onda, dışı ise o cihetten azap!

14. Onlara şöyle bağırışırlar: 'Bizler sizinle beraber değil miydik?' 'Evet' derler; 'velâkin sizler kendilerinize fitne yaptınız, gözettiniz, işkillendiniz, o kuruntular sizi aldattıtâ Allah'ın emri [ölüm] gelinceye kadar- hem sizi Allah'a mağrurlandırdı o aldatıcı mağrur!'

15. Artık bugün ne sizden, ne de o küfredenlerden fidye kabul edilmez, sığınacağınız yer ateştir, lâyıkınız odur, ona gidiş de ne fenadır!

16. Ya o iman edenlere çağı [vakt ü zamanı] gelmedi mi ki kalpleri Allah'ın zikrine ve inen hak aşkına huşû ile coşsun ve bundan evvel kendilerine kitab verilmiş, sonra üzerlerinden uzun zaman geçip de kalpleri katılaşmış ve ekserisi fıska dalmış bulunanlar gibi olmasınlar?!

17. İyi biliniz ki Allah, arz'ı ölümü nden sonra diriltir! İşte size ayetleri beyan ettik, gerek ki aklınız ersin!

18. Şüphesiz sadaka veren erkekler ve dişiler ve Allah'a öyle karz-ı hasen takdim edenler, verdikleri kendileri hesabına kat kat katlanır, bir de onlara pek hoş bir ecir [mükâfat] vardır!

---

1) Bkz. Zâriyât/13, an:2

2) "O aldatıcı mağrur/şeytan sizi Allah'a güvendirdi. 'Adam sende, günahın zararı yoktur, Allah gafûr rahîmdir, affeder' diye sizleri keyifleriniz arkasından koşturdu". (VII/4742)

3) *Kufûr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

4) Bkz. Hadîd/11, an:5

19. Hem Allah'a ve Rasûlü'ne iman edenler, hep onlar ayn-ı sıddıklar ve şehidlerdir,[1] rablerinin indinde [yanında] onlara, onların ecirleri ve nûrları vardır; ayetlerimizi tekzîb edenlere gelince, işte onlar hep ashab-ı cahîm'dir [cehennemde ebedî kalacak olanlardır]!

20. Biliniz ki dünya [fânî] hayat bir oyun, bir eğlence, bir süs ve aranızda bir tefâhur [övünme] ve inal ve evlatta bir çokluk yarışından [bir gururdan, aldanıştan] ibarettir; bir yağmur temsili gibi ki otu rençberleri imrendirmiştir; sonra heyecana gelir, bir de görürsün sararmıştır, sonra da olur bir çerçöp! Ahirette ise şiddetli bir azap, bir de Allah'tan bir mağfiret ve rıdvan [rıza] vardır. Dünya [alçak] hayat bir aldanış, metâından başka birşey değildir!

21. Siz rabbinizden bir mağfirete ve eni yerle göğün eni gibi bir cennete yarışın ki Allah'a ve rasûllerine iman edenler için hazırlanmıştır; o, Allah'ın fazlıdır [lütfûdur], onu dilediği kimselere verir ve Allah çok büyük fazl sahibidir!

22. Ne arz'da, ne de nefislerinde bir musibet başa gelmez ki biz onu fiile çıkarmazdan [varetmezden] evvel bir kitab'da yazılmış olmasın! Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır!

23-24. Şunun için ki kaybettiğinize gam yemeyesiniz [yerinmeyesiniz] ve size verdiğine de güvenmeyesiniz! Allah çok övünen-kurulanın topunu [kendini beğenmişlerin, kibirlilerin hiç birini] sevmez; onlar ki hem bahillik [cimrilik] ederler, hem de halka bahillik emrederler. Her kim de ardını dönerse,[4] haberi olsun ki Allah, ganî hamîd O!

---

1) *Sıddıklar:* Allah'ı ve Rasûlü'nü tasdîk edenler ve tasdîkine sadakâtta en ileri gidenler, *Şehidler:* a) Allah yolunda can veren mücahidler ki cennetlik olduklarına şehadet edilmiş *meşhûdlar;* b) Hakîkatte ölmüş olmayıp hayatta bulunduklarına şehadet edilmiş olmakla birlikte henüz hazır demek olan *şâhidler.* (VII/4747)

2) Bkz. Bakara/86, an:4; Mülk/5, an:1

3) *Musibet* hedefine isabet eden mermi gibi insana şiddetle dokunan hâdise ve felakettir. *Arz'da musibet* arz'da herhangi bir zarara sebebiyet veren (kuraklık, kıtlık, ev ve şehir yıkımı gibi) âfetler, ziyanlardır. *Nefislerde musibet* ölüm, hastalık, yara bere, işkence, açlık, susuzluk gibi canlara taalluk eden acılardır. (VII/4754)

4) 'Allah yolunda infâktan yüzçevirirse ...' (VII/4756)

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ
وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ۖ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ
بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ
بِالْغَيْبِ ۚ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا
وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ
وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا
بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ
اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا
عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا
فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ
كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٨﴾ لِئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَلَّا
يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ
يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

25. Celâlim hakkı için, biz rasûllerimizi beyyinelerle [açık delillerle] gönderdik ve beraberlerinde kitab ve mizân indirdik ki insanlar adaletle tutunsunlar; bir de demiri indirdik, onda hem çetin bir sertlik, hem de insanlar için birçok menfaatler vardır ve çünkü Allah kendisine ve rasûllerine gıyabında yardım edenleri belli edecek; şüphe yok ki Allah kavî'dir, azîz'dir!

26. Hem celâlim hakkı için, Nuh'u ve İbrahim'i gönderdik, zürriyetlerinde de nübüvvet ve kitabı âtâ kıldık! Öyle iken içlerinden bazısı hidayeti kabul etmiş, çokları ise yoldan çıkmış fâsıklardır!

27. Sonra onların izleri üzerinde rasûllerimizle takip ettik, bir de Meryem'in oğlu İsa ile takip ettik ve ona İncil'i verdik ve ona tâbi olanların kalplerinde bir rikkat [şefkat], bir merhamet yarattık, bir de rehbaniyet ki onu onlar ibdâ [icad] ettiler. Biz onu üzerlerine yazmamıştık, ancak Allah rızasını aramak için yaptılar, sonra da ona hakkıyla riayet etmediler; biz de içlerinden iman etmiş olanlara ecirlerini verdik, çokları ise yoldan çıkmış fâsıklardır!

28-29. Ey o bütün iman edenler! Allah'tan korkun ve Rasûlü'ne iman edin ki sizlere rahmetinden iki nasip versin ve size bir nûr bahşeylesin ki onunla yürüyesiniz, hem de size mağfiret buyursun! Allah gafûr'dur, rahîm'dir! Çünkü ehl-i kitab bilmeyecek mi ki Allah'ın fazlından bir şeye güç yetiremezler ve hakîkat fazl [lütûf ve ihsan] Allah'ın yedindedir [elindedir], onu dilediğine verir ve Allah çok büyük fazl sahibidir?!

1) 'Bilfiil Hakkın huzuruna varmadan önce' veya 'Gösteriş için değil, hulûs-i kalple'. (VII/4761)
2) Burada mukadder bir suâl vardır ve ayet âdeta bu suâlin cevabıdır: 'Açık mu'cizelerle, delillerle rasûller gönderildikten ve beraberlerinde de kitab ve mîzan indirildikten sonra insanların adaletle doğrulmaları için bunlar kâfi olmalı değil miydi? O halde bir de demirin şiddetli sertliği ile faydalar elde edilmesi için nüfûzu kuvvetli emri ve onunla uyarıcı yeni bir rasûl'ün gönderilmesinin hikmeti nedir?' (VII/4763-4764)
3) *Rehbaniyet* büyük bir korku hissiyle çekilip dünya lezzetlerini terkederek *zühd* ve *riyazet* ile ibadette mübalağa etmektir ki *Rehban*'a *(rahbet*'ten) mahsus fiil ve hâlet demektir. *Rehban* ise 'çok korkan' demektir. *Ruhbaniyet* (Rahiblerin hasleti, rahiblik) de denilmiştir. (VII/4766)
4) 'Riayet edenler bulundu ise de, hepsi etmediler'. (VII/4767)

58. Mücadele Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.

22 ayettir

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Evet işitti Allah, işitti o kadının dediğini ki kocası hakkında sana mücadele ediyor ve Allah'a şikayet ediyordu, Allah da muhaverenizi [konuşmanızı] dinliyordu; çünkü Allah işitir, görür!

2. İçinizden zihâr ile kadınlarından ayrılmaya kalkışan kimseler bilmelidirler ki o kadınlar onların anaları değildir! Anaları ancak onları doğurmuş olanlardır. Bununla beraber onlar her halde çirkin ve asılsız bir lâkırdı söylüyorlardır. Mâmafih Allah'ın affı, mağfireti çok olduğunda da şüphe yoktur!

3. Ve öyle kadınlarından zihar ile ayrılmaya kalkıp da sonra dediklerini geri alacak olanlar, onun için ikisi temas etmezden evvel bir kul [köle] âzad etmek lâzımdır! Bunu duydunuz â, işte siz bununla öğütlenirsiniz ve Allah her ne yaparsanız haberdardır!

4. Ona gücü yetmeyen de ikisi temas etmezden evvel sırasıyla iki ay oruç tutsun! Ona da güç yetiremeyen altmış yoksul doyursun! Bunlar Allah ve Rasûlü'ne iman edesiniz diyedir ve bunlar Allah'ın çizdiği huduttur! Kâfirler için ise elîm [gayet acı] bir azap vardır!

5-6. Muhakkak ki Allah ve Resûlü'ne had yarışına kalkanlar çarpıldılar, tıpkı onlardan evvelkilerin çarpıldıkları gibi; halbuki açık açık ayetler de indirmiştik! Kâfirlere hem de hakaretli bir azap var o gün ki Allah onları hep ba'sedecek [diriltecek] de bütün yaptıklarını kendilerine haber verecek! Allah onu bir bir saymış, onlarsa onu unutmuşlardır! Allah her şeye şahiddir!

---

1) 'Hakîkaten beklendiği gibi işitti, dinleyip gereğini yerinegetirdi'.(VII/4775)
2) 'Gam vekederini döküyor, çaresini istiyordu'.(VII/4775)
3) Bkz.Ahzab/4, an:1
4) 'Allah ve Rasûlü'nün hududunu tanımayıp,onlara düşmanlık edenler' veya 'Allah ve Rasûlü'nün tayin buyurduğu hududun gayrı hükümler ortaya atan veya tercih edenler'.(VII/4782)

7. Görmez misin Allah göklerdekini ve yerdekini hep bilir? Herhangi bir üçün [üç kişinin] bir fısıltısı oluyor mu mutlak O dörtleyicileri, gerek beşin, mutlak O altılayıcıları; gerek daha az, gerek daha çok her nerede olsalar mutlak O beraberlerindedir, sonra bütün yaptıklarını kıyamet günü kendilerine haber verir! Haberiniz olsun ki Allah her şeyi tamamiyle bilir.

8. Bakmaz mısın şunlara, gizli konuşmadan nehyedildiler de sonra dönüp nehyolundukları şeyi yapıyorlar; günah, udvan [mü'minlere düşmanlık] ve Peygamber'e isyan fısıldaşıyorlar, yanına geldiklerinde de seni Allah'ın sağlıklamadığı [selâmlamadığı] bir suretle sağlıklıyorlar, kendi içlerinde de 'Allah bizi söylediklerimizle tâzib etse ya!' diyorlar. Cehennem onlara yeter, ona yaslanacaklar! Artık o ne fena akibettir!

9. Ey o bütün iman edenler! Sizler fısıldaştığınız vakit günah, udvan [mü'minlere düşmanlık] ve Peygamber'e isyan fısıldaşmayın; iyilik ve takva fısıldaşın ve Allah'tan korkun ki O'na [huzuruna] haşrolunacaksınız.

10. O gizli konuşmalar (o fiskos) sırf Şeytan'dandır, iman etmiş olanları kederlendirmek için; halbuki onlara birşey zarar ettirecek değildir, meğer ki Allah'ın izniyle ola! Mü'minler de onun için hep Allah'a dayansınlar!

11. Ey o bütün iman edenler! Sizlere 'Meclislerde genişleyin!' denildiği vakit genişleyiverin, Allah da size genişlik versin! 'Kalkın!' denildiği zaman da kalkıverin ki Allah iman edenlerinizi yükseltsin, ilim verilenleri ise derecât [dereceler] ile... ve Allah hep ne yaparsanız haberdardır.

1) "Sizlere meclislerde, oturduğunuz yerlerde 'Açılın, gelene yer verin!'denildiği zaman yer açın, ortalığı daraltmayın!" (VH/4790)

12. Ey o bütün iman edenler! Peygamber'e gizli maruzatta bulunmak [gizlice birşey söylemek] istediğiniz zaman fısıltınızdan önce bir sadaka takdim ediniz! Bu sizin için hem bir hayır, hem daha ziyade bir temizliktir, fakat gücünüz yetmezse şüphe yok ki Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

13. Yâ!.. Fısıltınızdan önce sadakalar takdim etmekten korktunuz mu? Madem ki yapmadınız, Allah da size tevbe lûtfetti; artık namaza devam edin ve zekâtı verin ve Allah'a ve Rasûlü'ne itaat edin ki Allah habîrdir her ne yaparsanız.

14. Bakmaz mısın şunlara ki Allah'ın gazab etmiş olduğu bir kavme yardaklık etmektedirler?! Onlar ne sizdendirler ne onlardan ve bilip dururken yalan yere yemin ederler.

15-16. Allah onlar için şiddetli bir azap hazırladı. Hakîkat, onlar ne fena işler yapıyorlar. Yeminlerini bir siper edindiler de Allah yolundan menettiler; onun için onlara hakaretli bir azap var!

17. İhtimali yok onları ne malları ne evlatları hiçbir suretle Allah'tan kurta-ramaz! Onlar ashab-ı nâr'dır [ateş ehlidir], hep onun içinde kalacaklardır!

18. O gün ki Allâh onları toplayarak ba'sedecek [diriltecek] de size yemin ettikleri gibi O'na da yemin edecekler ve sanacaklar ki birşey yapıyorlar. İşte onlar hep o yalancılardır!

19. Şeytan üzerlerine istila etmiştir de kendilerine Allah düşüncesini unutturmuştur. Onlar şeytan hizbi, (şeytan taraftarı)dırlar. Uyanık ol ki şeytan'ın hizbi hep hüsrana düşenlerdir!

20. Allah ve Rasûlü'ne hudud yarışına kalkanlar, her halde onlar en alçaklar içindedirler!

21. Allah yazdı: 'Celâlim hakkı için, her halde ben yenerim, ben ve rasûllerim!' Şüphe yok ki Allah kavî'dir, azîz'dir!

1) Münafıklar yahudilere yardaklık ediyor, mü'minlerin sırlarını onlara naklediyorlardı: (VII/4802)
2) Bkz. Mücadele/5, an:4

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ
أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا
عَنْهُ أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

سُورَةُ الْحَشْرِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ أَرْبَعٌ وَعِشْرُونَ آيَةً

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ
الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ
الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ
مِنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ
الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا
يَا أُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ
لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾

22. Allah'a ve ahiret gününe iman eder hiçbir kavmi Allah ve Rasûlü'ne hudud yarışına kalkışan kimselerle sevişir bulamazsın; babaları veya oğulları veya kardeşleri veya hısımları, hemşerileri olsalar bile! İşte Allah, öyle kimseleri sevmeyen bir kavmin kalplerine imanı yazmış ve kendilerinitarafından bir Ruh ile teyid buyurmuştur ve onları altından ırmaklar akar cennetlere koyacak, içlerinde ebediyyen kalacaklardır; öyle ki Allah onlardan hoşnut, onlar Allah'tan hoşnut! İşte onlar Allah[ın] hizbi'dir! Uyanık ol ki Allah'ın hizbi muhakkak hep felâha erenlerdir!

59. Haşr Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.
24Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Tesbîh etmekte Allah için göklerdeki ve yerdeki! Hem de azîz-hakîm O!

2. O ki ehl-i kitab'dan o küfredenleri ilk haşr için [küçük bir kıyamet numûnesi olarak] diyarlarından çıkardı. Siz çıkacaklarını zannetmediniz; onlar da zannettiler ki kendilerini Allah'tan koruyacak mânialarıdır kaleleri, istihkâmları! Fakat Allah onları hesap etmedikleri cihetten bastırdı ve kalplerinin içine korku düşürdü; öyle ki evlerini bir taraftan kendi elleri, bir taraftan da mü'minlerin elleriyle harab ediyorlardı. Düşünün de ibret alın ey görecek gözleri olanlar!

3. Ve eğer Allah onlara sürgünü yazmamış olsaydı, lâbüdd [mutlaka] dünyada kendilerine azap edecekti; ahirette ise onlara ateş azabı var...

1) Bkz. Mücadele/5,an:4
2) 'Kalplerine hayat veren ilahî bir irfan nûruyla kuvvetlendirmiştir' (VII/4805)
3) 'Allah'ın askeri ve Allah'ın dininin yardımcıları, Allah yolunda mücadelede eden mücahidlerdir'. (VII/4805 ve krş. Mâide/56, an:3)
4) Bkz. Hadîd/1, an:7
5) Veya 'İlk haşirde/daha ilk savaşta'. Buayet *Beni N'adir* yahudilerine yapılan kuşatmayı hikaye etmektedir. (VII/4813-4814)
6) 'Onları kalplerinden vurdu'; Reisleri Ka'b b. Eşref'i kendi konağı içinde ansızın katlettirivermekle zaten zayıf olan güven duygularını perişan etti. (VII/4814)
7) Diğer bir mânâ: 'Bir taraftan kendi işledikleri günahları, diğer taraftan mü'minlerin iman ve gayretle hücumları arasında telaşlar içinde kendi evlerinin viran olmasına sebebiyet veriyorlardı'. (VII/4815)

4. ...Çünkü onlar Allah ve Rasûlü ile karşılaşmaya [cephe almaya] kalkıştılar. Her kim de Allah ile karşılaşmaya kalkışırsa, şüphe yok Allah şedîd'ul-ikab'dır [azabı şiddetli olandır]!

5. Herhangi bir hurma ağacı kestiniz veya kökleri üzerinde dikili bıraktınızsa, hep Allah'ın izniyle ve o fâsıkları perişan edeceği içindir!

6. Allah'ın, Rasûlü'ne onlardan [Benî Nadîr'den] tahvil buyurduğu [alıp verdiği] Fey'e gelince, siz ona ne at deprettiniz [koşturdunuz], ne rikâb [deve] ve lâkin Allah, rasûllerini dilediği kimselere musallat kılar ve Allah her şeye kadîrdir!

7. Allah'ın, Rasûlü'ne Kurâ ahalisinden tahvil buyurduğu Fey'i de Allah için ve Rasûlü için ve karabet [yakınlık] sahibi ve yetimler ve miskînler [yoksullar] ve yolda kalmış kimseler içindir ki sade içinizden zenginler arasında dolaşır bir devlet [servet] olmaya! Bir de Peygamber size her ne emir verirse tutun, nehy ettiğinden de sakının ve Allah'tan korkun; çünkü Allah şedîd'ul-ikab'dır!

8. O fukara muhacirler için ki yurtlarından ve mallarından çıkarıldılar, Allah'tan bir fazl ve rıdvan ararlar ve Allah'a ve Rasûlü'ne hizmet ederler; ta onlardır işte sâdık olanlar!

9. Ve şunlar ki onlardan önce yurdu hazırlayıp, imana sahip oldular;kendilerine hicret edenlere muhabbet beslerler ve onlara verilenden nefislerinde bir kaygı duymazlar, kendilerinde ihtiyaç bile olsa îsar ile nefislerine tercih ederler; her kim de nefsinin hırsından korunursa, işte onlardır o felah bulanlar!

1) *Fey* ganimet demekse de anlam sahası daha geniştir ve genellikle kâfirlerin mallarından alınan gerek *ganimet*, gerek *harac* ve *vergi* gibi vâridât için kullanılır. Özellikle *Fey* ile *Ganimet* arasında bir takım farklar gözetilerek *Fey* meşakkatsız olarak ele geçen, savaştan sonra alman mal ve emlâke, *Ganimet* ise savaş sırasında kahr ve galebe ile ele geçen mallara ıtlak edilmiştir. (VII/4820-4824)

2) "Feth edilen küffar memleketleri ahalisinden Rasûlullah'a irca olunan gerek *ganimet* ve gerek *harac* ve *vergi* gibi alelumûm vâridât..." (VII/4824)

3) "*Fey*'den her ne nasip (pay) verdiyse alın ve her ne emir verdiyse tutun ve nehyettiğinden vazgeçin; 'almayın' dediğini almayın 'yapmayın' dediğini yapmayın!" (VII/4836)

4) *İsar*'ın mefûlü hazfedilmiştir, yani; 'Muhacirlerin (veya tüm mü'minlerin) ihtiyacını kendilerininkinden daha müessir/daha üstün tutarak onları kendilerine takdim ve tercih ederler'. (VII/4843)

10. Ve şunlar ki arkalarından gelmişlerdir, şöyle derler: 'Yâ rabbena! Bizlere ve önden iman ile bizi geçmiş olan kardeşlerimize mağfiret buyur ve gönüllerimizde iman etmiş olanlara karşı kin tutturma! Yâ rabbena! Şüphe yok ki sen raûfsun, rahîmsin!'

11. Bakmaz mısın şu münafıklık yapanlara, ehl-i kitab'dan o küfreden ihvanlarına şöyle diyorlar: 'Yemin ederiz ki eğer siz çıkarılırsanız, her halde biz de sizinle beraber çıkarız ve sizin hakkınızda ebedâ [asla]kimseye itaat etmeyiz ve şayet size kıtal yapılırsa [sizinle savaşılırsa] muhakkak size yardım ederiz'. Hal bu ise Allah şehadet ediyor ki onlar katiyyen yalancıdırlar!

12. Celâlim hakkı için, eğer çıkarılırlarsa onlarla beraber çıkmazlar ve eğer kıtal yapılırsa onlara yardım etmezler ve şayet yardım edecek olsalar mutlak arkalarına dönerler, sonra da kurtarılmazlar!

13. Her halde onların yüreklerinde sizin korkunuz Allah'ınkinden [daha] ziyade! Bu onların fıkıhsız bir kavim olmalarındandır.

14. Size hepsi toplanarak kıtal yapamazlar, ancak müstahkem mevkîilerde veya duvarlar, siperler arkasından yaparlar. Aralarında be'sleri şiddetlidir. Sen onları toplu sanırsın, halbuki kalpleri dağınıktır. Bu onların akıl etmez bir kavim olmalarındandır.

15. Yakında önlerinden geçenler gibi ki emirlerinin [işledikleri günahların] vebâlini tattılar, daha da onlara elîm [gayet acı] bir azap var!

16. Tıpkı Şeytan'ın meseli gibi ki hani insana 'Küfret!' dedi de küfredince 'Ben' dedi; 'senden beriyim, çünkü ben âlemlerin rabbi olan Allah'tan korkarım!'

1) Bazı âlimler bu kimselerin *Muhacirler* ve *Ensar* dışında üçüncü bir sınıf olup, Hz. Peygamber'in son zamanlarında iman ve hicret etmiş kimseler olduklarını söylemiştir, Âlimlerin çoğu (cumhur) ise burada sözü edilen kimselerin 2)*Muhacirler* ve *Ensar*'dan sonra gelen ve onlara güzellikle ittiba eden bütün mü'minler olduklarını söylemişlerdir. (VII/4847)

3)'Küfürdeki kardeşlerine/yahudilere' veya 'Pek sıkı fıkı oldukları yârânlarına'. (VII/4856)

'Allah'ın azametini, ilim ve kudretin in genişliğini, azabının şiddetini bilmemelerindendir'. VI/4857)

4) *Be's* güç, kuvvet, hızlı harb, sıkıntı ve azap gibi mânâlara gelir. Burada üç mânâ vardır: a) 'Onların kuvvetleri sadece kendi aralarında geçerlidir. Kuvvet ve cesaretleri birbirleriyle çarpıştıkları zamandır. Mü'minlerin karşısına çıktılarında kaçacak delik ararlar', b) 'Onların kuvvet ve cesaretleri sadece aralarında atıp tutmaktan ibarettir, meydana çıkıp savaşamazlar. Be'sleri sırf kendi aralarındadır, hakîkî mü'minlere karşı değil', c) 'Onlar aralarında birbirlerine sevgi göstermezler, hep boğuşup dururlar'. (VII/4859)

5) *Küfr* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

17. Sonra ikisinin de akibeti ebediyyen ateşte kalmaları oldu ve işte zâlimlerin cezası budur!

18-19. Ey o bütün iman edenler! Hep Allah'a korunun ve baksın bir nefis yarın için ne takdim etmiş! Hem Allah'tan korkun -çünkü Allah her ne yaparsanız şüphesiz habîrdir- ve onlar gibi olmayın ki Allah'ı unutmuşlardır da Allah da onlara kendilerini unutturmuştur; onlardır ki hefâsıklardır!

20. Ashab-ı nâr [cehennemlikler] ile ashab-ı cennet [cennetlikler] müsavi olmaz. Ashab-ı cennet'tir ki hep murada ermişlerdir.

21. Biz bu Kur'an'ı bir dağın üzerine indirseydik, her halde sen onu Allah korkusundan başını eğmiş, çatlamış görürdün! O temsiller yok mu işte biz onları insanlar için yapıyoruz, gerek ki tefekkür ederler!

22-24. O öyle Allah ki O'ndan başka tanrı yok! Gaybı da bilir, şehadeti de! O rahmân'dır, rahîm-'dir! O öyle Allah ki O'ndan başka tapılacak yok! Öyle melik (padişah) ki Kuddûs, Selâm, iman ve emniyet veren Mü'min; gözeten, koruyan Müheymin, Azîz, Cebbar, Mütekebbir! Tenzîh o Allah'a müşriklerin şirkinden! O öyle Allah ki Hâlık, Barî, Musavvir O! En güzel isimler (esmâ-i hüsnâ) O'nun! Bütün göklerdeki ve yerdeki O'na tesbîh eder, O öyle azîz, öyle hakîm'dir!

---

1) Birçok müfessir bu ayetin tıpkı Ahzab/72 ayeti gibi *temsil* kabilinden insanların kalplerindeki katılığa ve duygusuzluğa (uyarılardan etkilenmemelerine) karşı bir *kınama* olduğunu söylemişlerdir ki ibarenin devamı da bu hususa açıkça delâlet etmektedir. (VII/4868)

2) *Rahmân* ve *Rahîm* kelimeleri için bkz. Fâtiha/2-4, an: 4

3) *Melik*: egemenliğin yegâne sahibi, *Kuddûs*: gayet mukaddes, hiçbir leke kabul etmez, tertemiz, pampak; *Selâm:* her selâmetin menbâı, selâmeti arayanları selâmete erdirecek olan; *Azîz:* gayet izzetli, onurlu, şanlı; büyük, ulu, yüce; *Hâlık:* yaratıcı, *Musavvir:* mahlukâtın suret ve keyfiyetlerini dahi takdir edip dilediği şekilde icad ederek tasvir eden. (VII/4871-4877)

4) *Bâri* kelimesi için bkz. Bakara/54, an:5

5) Bkz. Hadîd/1, an:7

60. Mümtehine Sûresi

Medine'de nâzil olmuştur.13 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Ey o bütün iman edenler! Düşmanımı ve düşmanınızı dostlar yerine tutmayın! Siz onlara meveddet ilka ediyorsunuz, onlar ise haktan size gelene küfrettiler. Rabbiniz Allah'a iman ediyorsunuz diye sizi ve Peygamber'i çıkarıyorlardı, eğer sizler benim yolumda ve rızam uğrunda cihad için çıktınızsa... Siz meveddetle onlara sır veriyorsunuz, halbuki ben sizin gizlediklerinizi de açıkladıklarınızı da hepsini bilirim ve içinizden her kim onu yaparsa artık düz yolun ortasında şaşırmış olur!

2. Eğer onlar size [karşı] bir zafer bulurlarsa, hepinize düşman kesilirler ve sizlere fenalıkla ellerini ve dillerini uzatır ve arzu ederler ki hep kâfir olsanız!

3. Ne hısımlarınızın ne de evlatlarınızın size asla menfaati olmaz! O, kıyamet günü'nde aranızı ayırır ve Allah hep amellerinizi gözetir!

4-5. Sizin için güzel bir örnek İbrahim ile beraberindekilerde oldu; vaktiyle onlar kavimlerine şöyle dediler: 'Biz sizlerden ve Allah'tan başka taptıklarınızdan beriyiz ve sizi tanımıyoruz; tâ ki siz Allah'ın birliğine iman edinceye kadar sizinle aramızda ebedî buğz u adavet [kin ve nefret] başladı'. Ancak İbrahim'in babasına 'Elbette senin için istiğfar edeceğim, mâmafih senin için Allah'tan [gelecek] hiçbir şeye gücüm yetmez' demesi müstesna! Dediler: 'Yâ rabbena! Biz ancak sana tevekkül kıldık ve sana gönül verdik ve bütün gidişat sanadır! Yâ rabbena! Bizleri o küfredenlerin fitnesi kılma ve bizlere mağfiret buyur; çünkü sensin ancak öyle azîz öyle hakîm!'

---

1) *Meveddet* muhabbet ve sevgi demek olduğu gibi *muhabbetnâme, meveddetnâme* tâbirlerimiz vechiyle *mektub* için de kullanılır. *Meveddet ilka ediyorsunuz;:* 'Onlara haber gönderiyorsunuz' veya 'Onların içlerinde alâkadar olduklarınıza sevginiz dolayısıyla o düşmanlar topluluğuna mektup göndererek ihbarlarda bulunuyorsunuz ki bu onların hepsini dost tutmaktır'.(VII/4896)

2) "... ise o halde o Allah düşmanı düşmanlarınızı dostlar yerine tutmayın, özellikle cihad esnasında onlara muhabbet yollu haber kaçırmayın (uçurmayın) da halis bir iman ile Allah'ın rızasına erdirecek mücâhede yapın." (VII/4897)

3) Krş. Tevbe/113-114, an:4-5; Şuarâ/86-87;Lokman/15

6. Hakîkaten sizler için güzel bir ö rnek onlarda olmuştur; Allah'a ve ahiret gününe ümit besleyenler için! Her kim de aksine giderse, haberi olsun ki Allah çok ganî'dir, her hamd O'nundur!

7. Umulur ki Allah sizinle onlar içinden düşmanlaştıklarınız arasında bir meveddet [sevgi] husûle getire! Allah kadîr'dir, Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

8-9. Allah sizi, din hakkında size kıtal yapmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kimselerden, onlara iyilik etmeniz ve kendilerine adalet yapmanızdan nehyetmez; çünkü Allah adalet yapanları sever. Allah sizi ancak size din hakkında kıtal yapan ve sizi yurtlarınızdan çıkaran ve çıkarılmanıza muzâheret eden [destek veren] kimselerden, onlara dostluk etmenizden nehyediyor. Her kim de onlara dostluk ederse, işte onlar kendilerine yazık eden zâlimlerdir!

10. Ey o bütün iman edenler! Size mü'mine kadınlar muhacir olarak geldikleri zaman kendilerini imtihan edin; imanlarını Allah bilir! İmtihan üzerine onları mü 'mine[mü'min kadınlar] bilirseniz, artık kendilerini kâfirlere geri çevirmeyin! Mü'minler kâfir-lere helâl değil, kâfirler de mü'minlere helâl olmazlar; mâmafih sarfettikleri mehri o kâfirlere verin! Sizin o mü'mineleri nikâh etmenizde de - kendilerine mehirlerini verdiğiniz takdirde üzerinize bir günah yoktur! Kâfirlerin ise ismetlerine yapışmayın ve sarfettiğinizi isteyin, kâfirler de sarfettiklerini istesinler! Bunlar size Allah'ın hükmüdür; aranızda [böyle] hükmediyor ve Allah alîm'dir, hakîm'dir!

11. Ve eğer zevcelerinizden bir şey sizden küffara kaçar, siz de acısını alırsanız, zevceleri gitmiş olanlara sarfettiklerinin mislini veriniz ve Allah'tan korkunuz, eğer siz O'na iman etmiş mü'minlerseniz!

1) Çünkü İslâm'ın galebesiyle hayra mâni olanlar defolunup hak ve adaletle İslâm'ın güzel ahlâkı ortaya çıkıp, tatbik olunmaya başlayınca o düşmanlıklar da sevgiye dönüşmeye başlar. Bu ayet gösteriyor ki *Cihad*'dan asıl maksud düşmanlık değil, sevgiyi yaymaktır. (VII/4903)

2) "*Dâr-ı Küfür*'den *Dâr-ı İslâm*'a hicret ederek 'mü'miniz' diye size geldikleri zaman..." (VII/4909)

3) "*Dâr-ı Harb*'den hicret etmeyip kâfir olarak kalan veya mürted olarak *Dâr-ı Harb*'e iltihak eden kadınlarla aranızda bir bağ-evlilik bağı- kalmasın!" (VII/4914)

12. Ey o peygamber! Mü'mineler [mü'min kadınlar] sana şu şartlar üzerine biat etmeye geldiklerinde; Allah'a hiçbir şey şirk koşmayacaklar ve hırsızlık yapmayacaklar ve zina etmeyecekler ve evlatlarını öldürmeyecekler ve elleriyle ayakları arasında bir büthan [iftira] uydurup getirmeyecekler ve sana hiçbir mârufta âsi olmayacaklar, bu suretle onlara biat ver ve kendileri için istiğfar ediver; çünkü Allah gafûr'dur. Rahîm'dir!

13. Ey o bütün iman edenler! Öyle bir kavmi dost tanımayın ki Allah kendilerine gazab etmiş; ahiret'ten ümidi kesmişler, ashab-ı kubur'dan olan kâfirlerin me'yusiyetleri [ümitsizliğe düşmeleri] gibi ye'se düşmüşlerdir!

61. Saff Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.

14 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Tesbîh etmekte Allah için göklerdeki ve yerdeki! O öyle azîz, öyle hakîm!

2-4. Ey o iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyi söylersiniz? Yapmayacağınız şeyi söylemeniz, Allah yanında çok mebgûzdur [ne büyük, ne çirkin bir kabahattir]! Haberiniz olsun ki Allah kendi yolunda kurşunlu bir bina gibi [kaynamışcasına] saf bağlayarak çarpışanları sever!

5. Ve hani bir vakit Musa, kavmine şöyle demişti: 'Ey kavmim! Benim size Allah'ın Rasûlü olduğumu bildiğiniz halde, niçin bana zâ ediyorsunuz?' Sonra vaktâ ki yamukluk ettiler, Allah da kalplerini yamulttu. Öyle ya, Allah fâsıklar gürûhunu doğru yola çıkarmaz!

---

1) Bu ibarenin, kadının başka bir erkekten gayrimeşrû olarak almış olduğu bir çocuğu kocasına isnad etmesi mânâsına olması ihtimali yok değilse de, bu daha önce geçen 'zina etmeyecekler' ifadesine dahil olduğu için burada bu ihtimal geçersizdir. Nitekim 'beyne eydîhinne ve erculihinne' (elleriyle ayakları asasında) tâirinin yalnız *furûc*'dan (apış arasından) değil, zattan *kinaye* olarak kendi nefislerinden (kendiliklerinden) uydurdukları her çeşit iftiraya şamil olması daha muvafıktır. Dolayısıyla burada zina isnadı, gıybet, dedikodu v.s. tarzında yapılan her türlü iftira, yalan ve sahtekârlıktan nehiy vardır. (VII/4918)

2) Burada iki mânâ vardır: a) "Ölüp gitmiş olan kâfirlerin ne ateşten kurtulma, ne cennete gitme ümitlerinin kalmadığı, ümitsizliğe düştükleri gibi...", b)"Kâfirlerin *ehl-i kubur*'dan/ölülerin dirilmesinden, hayatından ümidi kesmiş olmaları gibi (VII/4921-4922)

3) Bkz. Mâide/20-26

6. Bir vakit de Meryem'in oğlu İsa şöyle dedi: 'Ey İsrailoğulları! Ben size Allah 'ın rasûlüyüm, önümdeki Tevrat'ın musaddıkı [tasdikleyicisi] ve benden sonra gelecek bir rasûlün müjdecisi olarak geldim ki onun ismi Ahmed'dir!' Sonra o onlara beyyinelerle gelince 'Bu apaçık bir sihir!' Dediler.

7. İslâm'a dâvet olunurken Allah 'a karşı yalan uydurandan daha zâlim de kim olabilir! Allah da o zâlimler gürûhunu muvaffak etmez!

8. İstiyorlar ki Allah 'ın nûrunu ağızlarıyla söndürsünler! Allah ise nûrunu tamamlayacaktır, isterse kâfirler hoşlanmasınlar!

9. O Allah 'tır ki Rasûlü'nü hidayet kanunu ve hak dini ile gönderdi, onu her dinin üstüne çıkarmak için; isterse müşrikler hoşlan-masınlar!

10-12. Ey o bütün iman edenler! Size öyle bir ticaret göstereyim mi ki sizleri elîm [gayet acı] bir azaptan kurtarır: Allah ve Rasûlü'ne iman edip, mallarınız ve canlarınızla Allah yolunda mücâhede eylersiniz! Bu sizin için çok hayırlıdır, eğer bilirseniz! Günahlarınızı mağfiret buyurur ve sizi altından ırmaklar akar cennetlere ve Adn cennetlerinde hoş hoş meskenlere koyar! İşte büyük kurtuluş (fevz-i azîm) odur!

13. Diğer biride ki onu seveceksiniz; Allah 'tan nusret [zafer] ve yakın bir fetih! Hem mü'minleri müjdele!

14. Ey o bütün iman edenler! Allah yardımcıları olunuz! Nitekim Meryem'in oğlu İsa 'Kim benim yardımcılarım Allah 'a doğru?' dedi. Havâriyyûn 'Biz Allah yardımcılarıyız' dediler. Bunun üzerine Benî İsrail'den bir taife iman etti, bir taife de küfre gitti de biz iman edenleri düşmanlarına karşı teyid eyledik [destekledik]; o suretle onlar üstün olup yüze çıktılar!

1) Burada *Ahmed* isminin *alem* olarak aynen kendisinin de, mânâsının da kastedilme ihtimali vardır. Yani 'adı gayet memduh ve pek güzel' demek de olabilir. Bununla beraber *Ahmed* isminin aynen kendisinin kastedilmesi daha zâhirdir. (VII/4929)
2) 'Sanki doğan güneşi ağızlarıyla püf diyerek söndürüvereceklermiş gibi hakkı yalan ve iftira ile iptal etmek istiyorlar'. (VII/4936)
3) Bkz. Âlu İmran/15, an: 2
4) Bkz. Muhammed/7, an: 4
5) Bkz. Âlu imran/52, an: 1-3

62. Cuma Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.11 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Tesbîh eder Allah için göklerdeki ve yer'deki! O öyle kusursuz kuddûs-melik ki hem azîz, hem hakîm!

2-4. O'dur ki ümmîler içinde kendilerinden bir rasûl gönderdi; üzerlerine O'nun ayetlerini okuyor ve onları temize çıkarıp parlatıyor, kendilerine kitab ve hikmet öğretiyor -halbuki bundan evvel açık bir dalâl [şaşkınlık] içinde idiler- ve daha onlardan başkalarına ki henüz onlara lâhık olmadılar [ulaşmadılar]! O öyle azîz, öyle hakîm! İşte o [risalet] Allah'ın fazlıdır, onu dilediğine verir ve Allah çok büyük fazl [lütûf ve ihsân] sahibidir!

5. Kendilerine Tevrat yükletilen, sonra onu hâmil olmayan kişilerin meseli, cildlerle kitap taşıyan eşeğin haline benzer! Allah'ın ayetlerini tekzîb eden kavmin meseli ne çirkin! Allah zâlimler gürûhunu doğru yola çıkarmaz!

6-7. De ki: 'Ey o yahudi olanlar! Siz sair [diğer] insanlardan başka olarak Allah'ın dostları bulunduğunuzu zu'm [iddia] ediyorsanız, haydin ölmeyi temenni edin, eğer (davanızda) sadıklarsanız öyle yapın!' Halbuki ellerinin takdim ettiği günahlar yüzünden onu ebeden [asla] temenni edemezler! Allah zâlimleri bilir!

8. De ki: 'Haberiniz olsun, o kaçıp durduğunuz ölüm muhakkak gelip size çatacak, sonra o bütün gayb ve şehadeti bilene iade olunacaksınız da O size neler yaptığınızı haber verecektir!'

1) Bkz. Hadîd/1, an: 7
2) Bkz. A'raf/157, an: 3; Âl u İmran/20, an: 3
3) 'İçindekini anlayıp gereğince istifade ve amel etmemiş bulunanların...' (VII/4957)
4) Bakara/94-96, Mâide/18

9. Ey o bütün iman edenler! Cuma günü namaz için nidâ olunduğunda, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alım-satımı bırakın, o sizin için daha hayırlıdır, eğer bilirseniz!

10. Sonra da namaz kılındı mı yeryüzünde dağılın da Allah'ın fazlından nasip arayın [artık dağılıp nasibinizi arayabilirsiniz] ve Allah'ı çok zikredin ki felâh bulabilesiniz!

11. Böyle iken bir ticaret veya eğlenti gördüklerinde, ona fırladılar da seni ayakta bıraktılar.[1] De ki: 'Allah'ın yanındaki, eğlentiden de ticaretten de hayırlıdır ve Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır!'

63. Münafikûn Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.

11 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-2. Sana geldikleri vakit o münafıklar dediler ki: 'Şehadet ederiz hakîkaten sen şüphesiz Allah'ın rasûlüsün!' Allah da biliyor ki hakîkaten sen şüphesiz O'nun rasûlüsün! Bununla beraber Allah şehadet ediyor ki doğrusu müna-fıklar katiyyen yalancıdırlar; yeminlerini bir kalkan edinip de Allah yolundan yan çizmektedirler. Hakîkat, bunlar ne fena yapıyorlar!

3. O şundan; çünkü onlar imana gelmişler, sonra küfre gitmişlerdir de o kalplerine tab'olunmuş[2] da artık anlamaz olmuşlardır!

4. Sen onları gördüğün vakit cisimleri tuhaf ına gider[3] ve söylerlerse dediklerine kulak verirsin, sanki huşûb-i müsennede/dayanmış keresteler gibidirler, her sayhayı [işittikleri kuvvetli bir sesi] sanırlar ki aleyhlerindedir! Onlar düşmandırlar; onun için onlardan sakın! Onları Allah gebertsin, nereden çevriliyorlar?!

1) 'Sen minberde hutbeye kalkmış Allah'ı zikrederken seni öylece bırakıp ticarete koşuştular!' Ayette geçen *levh* (eğlenti) kelimesinin ticaret kafilesi gelirken çalınması mutad olan kös veya def, dünbelek ve batta davul zurna olduğu söylenmiştir. Ayette 'ona fırladılar' buyurulurken zamirin (ona) *ticaret* kelimesine râci kılınıp, *ileyha* şeklinde kullanılması, tesniye veya müzekker kullanılmaması, dışarı çıkanların maksadının *levh* değil, *ticaret* olduğunu göstermektedir. (VII/4992-4993)

2) 'O küfür huyu olan fena ahlâk, kalplerine tab'olunmuş/tabiat kılınmıştır'. (VII/5000)

3) 'Giyimleri, kuşanmaları, şıklıkları hoşuna gider, imreneceğin tutar'. (VII/5001)

5-6. Onlara 'Gelin Rasûlullah sizin için istiğfar ediversin' denildiği zaman da başlarını bükerler ve görürsün ki kibir taslayarak yan çizer giderler; onlar için istiğfar etsen de etmesen de aleyhlerinde müsavidir! Allah onlara asla mağfiret etmez ve Allah fâsıklar gürûhunu doğru yola çıkarmaz!

7. Onlardır ki 'Rasûlullah'ın yanındakilere nafaka vermeyin tâ ki [sökülüp] dağılsınlar' diyorlar. Halbuki göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır ve lâkin münafıklar anlamazlar!

8. Diyorlar ki: 'Eğer Medine'ye dönersek, herhalde *eazz* [daha kuvvetli ve izzetli] olan oradan *ezell* [daha zayıf ve zelil] olanı çıkaracaktır!' Halbuki izzet Allah'ın ve Rasûlü'nün ve mü'minlerindir ve lâkin münafıklar bilmezler!

9. Ey o bütün iman edenler! Sizleri ne mallarınız, ne evlatlarınız Allah'ın zikrinden alıkoymasın ve her kim öyle yaparsa işte onlar hüsrana düşenlerdir!

10-11. Ve sizlere merzûk kıldığımız şeylerden infak yapın, her birinize ölüm gelmezden evvel ki sonra 'Yâ rabbî! Beni yakın bir ecele kadar tehir eylesen de sadaka versem ve salihînden olsam' der; halbuki Allah bir nefsi eceli geldiği zaman asla tehir buyurmaz ve her ne yaparsanız Allah habîrdir [haberdardır]!

---

1) Bkz. Tevbe/80.
2) Bilmezler ki izzet nedir, zillet nedir? Daha izzetli ve daha zelil olan kimdir? Bilmezler de öyle hezeyanlar ederler. Öyle ki onlar kibri izzet, izzeti kibir zannederler! (VII/5009)
3) Bkz. Hadîd/20
4) Bkz. Bakara/3, an: 6
5) "Çok değil bana biraz daha ömür versen..." (VII/5015)

64. Teğâbün Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.

18 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-4. Tesbîh eder Allah'a göklerde ve yerdeki! Mülk [egemenlik] O'nun, hamd O'nun ve O her şeye kadîrdir! O'dur sizi yaratan; öyle iken içinizden kimi kâfir, kimi mü'min! Bununla beraber Allah her ne yaparsanız görür. O ki gökleri ve yeri hak ile yarattı ve size sûret verdi, sûretlerinizi güzel de yaptı, nihayet gidiş de O'nadır! O göklerde ve yerde ne varsa bilir ve sizler her ne sır tutar ve her ne açıklarsanız hepsini bilir ve Allah bütün sînelerin künhünü bilir!

5-6. Bundan evvel küfredenlerin haberi gelmedi mi size ki yaptıklarının vebâlini tattılar, daha da onlara elîm [gayet acı] bir azap var! Çünkü onlara peygamberleri beyyinelerle [açık delillerle] geliyordu da onlar 'Bizi bir beşer mi yola getirecek?' deyip küfretmişler ve aksine gitmişlerdi. Allah da müstağni olduğunu gösterdi; öyle ya Allah ganî'dir, hamîd'dir!

7. Küfredenler asla ba'solunmayacaklarını zu'mettiler [diriltilmeyeceklerini iddia ettiler]. De ki: 'Hayır! Rabbim hakkı için muhakkak ba'solunacaksınız, sonra da muhakkak yaptıklarınız size anlatılacaktır ve o Allah'a göre kolaydır!'

8. Onun için siz Allah'a ve Rasûlü'ne ve indirdiğimiz nûra [Kur'an'a] iman ediniz ve Allah her ne yaparsanız haberdardır!

9. Sizi o dernek gününe dereceği gün ki o gün Teğâbün Günü (kâr ve zarar günü)dür! Her kim Allah'a iman eder de yaraşıklı iş yaparsa, Allah onun kabahatlerini örter de onu altından ırmaklar akar cennetlere koyar, öyle ki ebediyyen onlarda kalmak üzere! İşte büyük kurtuluş odur!

---

1) *Küfür* kelimesi için bkz. Bakara/98, an:1

2) 'Onların ne imanlarına ve itaatlerine, ne de kendilerine ihtiyacı bulunmadığını anlattı, hepsini helâk edip parkalarını kesti. Şüphe yok ki Yaradan *gani* olmasaydı öyle yapmazdı! (VII/5027)

3) Basımda esas aldığımız *Meâl* metninde ibare '... Allah'a ve Rasûlü'ne indirdiğimiz nûra iman ediniz...' şeklindedir ve arada bulunması gereken 've' bağlayıcı atlanmıştır. Oysa *Tefsir* metninde ibare doğru olarak verilmiştir. [D.C]

10. Küfredip ayetlerimizi tekzîb eyleyenler ise, onlar ashab-ı nârdırlar [ateşte kalmaya mahkumdurlar ve nitekim] orada muhalled [ebediyyen] kalacaklardır, o ise ne fena varılacak yerdir!

11. Allah'ın izni olmayınca hiçbir musibet isabet etmez! Her kim de Allah'a iman ederse, O onun kalbine hidayet verir ve Allah her şeyi bilir!

12. İman edin de Allah'a itaat eyleyin ve Rasûlü'ne itaat eyleyin; eğer aksine giderseniz, rasûlümüze ait olan sade açık bir tebliğden ibarettir!

13. Allah'tan başka tanrı yoktur; onun için mü'minler, hep Allah'a dayansınlar!

14. Ey o bütün iman edenler! Haberiniz olsun ki çiftleriniz [eşleriniz] ve evlatlarınızdan size düşman vardır, onun için onların mahzurlarından sakının; bununla beraber affeder, kusurlarına bakmaz, örterseniz şüphe yok ki Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

15-16. Her halde mallarınız ve evlatlarınız bir fitnedir,[3] Allah ise büyük ecir [mükâfat] O'nun yanındadır; onun için gücünüz yettiği kadar Allah'a [sığınıp] korunun, dinleyin, itaat edin, infak edin, kendileriniz için hayır yapın! Her kim de nefsinin hırsından korunursa, işte onlar felâh bulanlardır!

17-18. Eğer Allah'a bir karz-ı hasen arzederseniz, onu sizin için katlayıverir ve sizi de mağfiret buyurur; Allah şekûr'dur, halîm'dir, gayba da şehadete de âlim, azîz, hakîm'dir!

---

1) Bkz. Hadîd/22, an: 3

2) *Ezvac* zevc'in çoğuludur ve erkeğe de dişiye de ıtlak olunur. Burada hitabın zâhiren erkeklere olduğu düşünülürse, burada onların çiftleri olan *zevceler* kastedilmiş olur. Ancak 'Ey o bütün iman edenler!'gibi (gramatik mânâda) erkeklere olan hitabların tagliben (ve anlam itibariyle) kadınlara da şamil olması kuralına nazaran *ezvac* kelimesi de karşılıklı olarak hem *zevc*'i (kocayı) hem de *zevce*'yi (kadını) ifade eder. (VII/5035)

3) *Fitne* kelimesi için bkz. Zâriyat/13, an: 2

4) Bkz. Bakara/5, an:11

5) Bkz. Bakara/275, an: 2; Hadîd/11, an: 5

65. Talâk Sûresi

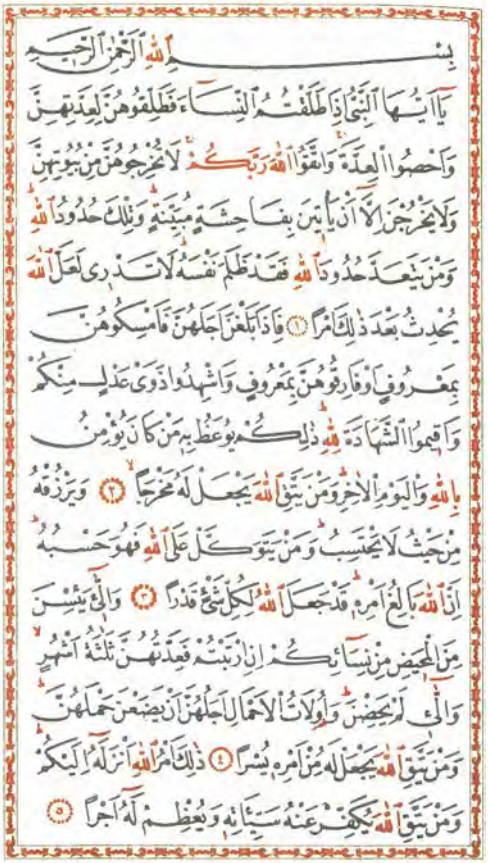
Medine'de Nâzil Olmuştur.

12 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Ey o peygamber! Kadınları boşadığınız vakit iddetlerine doğru boşayın ve iddeti sayın ve rabbiniz Allah'tan korkun, Onları evlerinden çıkarmayın,[1] kendileri de çıkmasınlar; meğer ki açık bir terbiyesizlik etmiş olalar! Bunlar Allah'ın tayin ettiği hududtur ve her kim Allah'ın hududuna tecavüz ederse, nefsine zulmetmiş olur. Bilmezsin belki Allah onun arkasından bir iş çıkarır.

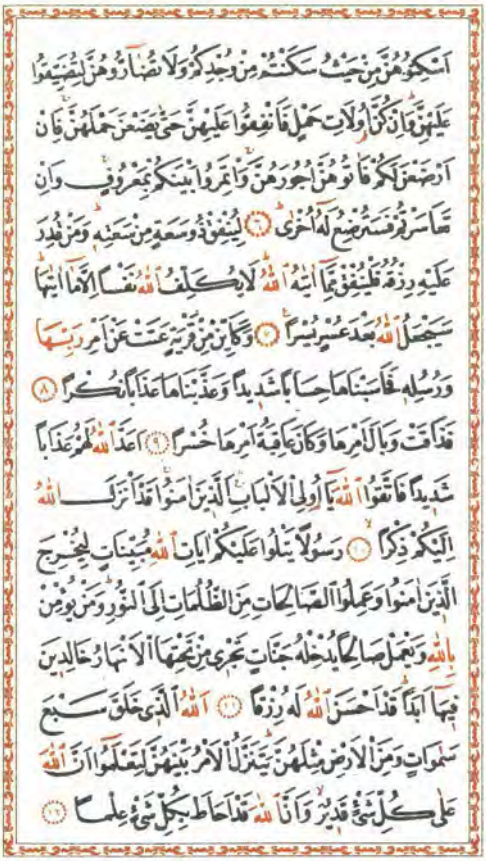
2-3. Sonra müddetlerini doldurmaya yaklaştıklarında onları güzellikle tutun, yahut güzellikle ayrılın ve sizlerden adalet sahibi iki erkeği işhâd eyleyin.[2] [hazır bulundurun], [siz de ey şahidler] şehadeti de Allah için doğru eda edin![3] Bu size söylenenleri duydunuz â, bununla Allah'a ve ahiret günü ne iman eder kimselere öğüt verilir. Her kim de Allah'tan korkarsa, Allah ona bir mahrec müyesser kılar[4] ve onu hatır ve hayaline gelmez cihetten merzûk eder ve her kim Allah'a tevekkül [itimad] kılarsa, O ona yetişir, her halde Allah emrini yerine getirir. Allah herşey için bir miktar tayin etmiştir!

4. Hayızdan kesilmiş olan kadınlarınız -şüphelendinizse-[4] onların iddeti de üç aydır, hayız görmeyenler de öyle! Yüklülerin [gebe kadınların] ise ecelleri [iddetlerinin sonu] hamillerini vaz'ı etmeleridir [doğurmalarıdır] ve her kim Allah'a [sığınıp] korunursa, Allah onun işine bir kolaylık verir.

5. İşte bu (anlatılan ahkâm) Allah'ın emridir; onu size indirdi ve her kim Allah'tan korkarsa, Allah onun kabahatlerini örter ve ecrini [mükafâtını] büyültür.

1) 'Kendiniz çıkarmayın, çıkmalarına da izin vermeyin!' VII/5055)
2) Hitab burada şahidleredir. Hemen ardından gelen cümlede hitab hepsinedir. (VII/5061)
3) 'Onu düştüğü darlıktan ve aile yüzünden çekmekte bulunduğu sıkıntılardan kurtulup çıkacağı bir yol, bir çare gösterir'. (VII/5061)
4) 'Bunların iddetlerinin nasıl olacağını kestiremeyip de müşkil görüyor, işkilleniyor, soruyorsanız biliniz ki...' (VII/5065)

6. O kadınları gücünüzün yettiğinden; sâkin olduğunuz [oturduğunuz] yerin bir kısmında iskân ediniz ve üzerlerine tazyik yapmak [onları bezdirmek] için onları ızrara [zarara sokmaya] kalkışmayınız ve eğer yüklü iseler hamillerini vaz'ı edinceye [çocuklarını doğuruncaya] kadar nafakalarını verin, sonra sizin hesabınıza emzirirlerse, o vakit de ecirlerini [ücretlerini] verin ve aranızda iyilikle emredin ve eğer zorlaşıyorsanız, o halde baba hesabına diğer bir emzikli [kadın] emzirecektir!

7. Genişliği olan genişliğinden infak etsin, rızkı dar olan da Allah'ın ona verdiğinden infak eylesin! Allah bir nefse verdiğinden başka teklif etmez, Allah bir usrun [zorluğun] arkasından bir yusr [kolaylık] yapar!

8-9. Nice memleket (nice şenlik) rabbinin ve rasûllerinin emrinden çıkıp azdı da biz onu şiddetli bir hesaba çektik ve görülmedik bir azaba giriftar eyledik; o suretle emrinin vebâlini tattı ve işinin akibeti bir hüsran oldu!

10-11. Allah öyleler için şedid [şiddetli] bir azap hazırlamıştır; ondan dolayı Allah'tan korkun da korunun ey halis özü, temiz aklı olanlar, iman edenler! İşte Allah size bir zikir indirdi, bir rasûl gönderdi; Allah'ın nûrlar saçan, yollar açan ayetlerini sizlere karşı okuyor ki iman edip salih amel işleyenleri zulmetlerden nûra çıkarsın; ve her kim Allah'a iman edip salâh ile çalışırsa, Allah onu altından ırmaklar akar cennetlere koyacak, orada ebediyyen muhalledler [kalacaklar]; öyle ki Allah ona hakîkaten güzel bir rızık ihsân etmiş!

12. O Allah ki yedi sema yaratmış, arz'dan da onların bir mislini! Aralarından emir inip duruyor, şunu bilesiniz diye ki Allah her şeye kadîrdir ve Allah her şeyi ilmiyle ihata etmiştir [kuşatmıştır]!

---

1) *"Birbiriniz Zorluk çıkarıyorsanız;* baba cimrilik edip lâyıkını vermiyorsa veya anne daha fazla istiyor, emzirmeye nazlanıyorsa veya emzirmek istemiyorsa ..." (VII/5073)

2) *Kariye* kelimesi Kur'an'da köy, şehir, memleket gibi cemiyet, medeniyet mahalli olan yerler ve ahalisi için kullanılır. Aslında *ictima* (toplanmak) mânâsından alınmadır. Nitekim Rağıb el-İsfehanî *Karye* kelimesinin insanların toplandığı yerin ve halkın ikisine birden kullanıldığını söylemiştir. (VII/5076)

66. Tahrîm Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.

12 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Ey o peygamber! Sana Allah'ın helâl kıldığını niçin haram edersin, zevcelerinin hoşnutluğunu ararsın? Mâmafih Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

2. Allah sizin için yeminlerinizin çözümlüğünü farz kılmıştır ve Allah sizin mevlânızdır, hem de alîm-hakîm O'dur!

3. Ve hani Peygamber zevcelerinin bazısına sır olarak bir söz söylemişti; vaktâ ki o onu haber verdi, Allah da Peygamber'e onu açtı, açınca Peygamber -o zevcesine- birazını tanıttı, birazından da sarfı nazar etti. Ona bu suretle anlatıverince 'Bunu sana kim haber verdi?' dedi. 'Bana' dedi; 'o alîm-habîr, nübüvvetle haber verdi!'

4. Eğer Allah'a tevbe ederseniz ne iyi, çünkü ikinizin de kalpleriniz eğildi; yok eğer ona karşı tezâhüre karışırsanız [birbirinize arka çıkarsanız], haberiniz olsun ki Allah onun mevlâsı, hem Cibrîl ve mü'minlerin salihi [salih kimseler], onun arkasından da melâike [melekler] zahîrdir [onun yardımcısıdır]!

5. Gerek ki rabbi -şayet o sizi boşarsa- yerinize ona sizlerden daha hayırlı zevceler verir; öyle ki müslimeler, mü'mineler, kâniteler, tâibeler, âbideler, sâimeler, seyyibler ve bâkirler!

6. Ey o bütün iman edenler! Kendilerinizi ve ailelerinizi koruyun bir ateşten ki yakacağı o insanlar, o taşlardır! üzerinde öyle melekler vardır ki yoğun mu yoğun, çetin mi çetin, Allah kendilerine ne emrettiyse ona isyan etmezler ve her neye memur iseler yaparlar.

Ey o küfredenler! O gün özür dilemeye kalkmayın; çünkü hep yaptıklarınızın cezasını çekeceksiniz.

1) Hz. Peygamber'in -Ahzab/28-29 ayetlerinde de işaret edildiği üzere- hem dünya hayat'ın nazarındaki ehemmiyetsizliğini anlatmak, hem de ailesine bir ders-i tehzîb [nasihat] vererek sonuçta rızalarını yoklamak üzere kendisine helâli haram eder yollu bir yemin ile mutad hayat tarzından ve hanımlarından uzak durarak (şeklinde çekilip) 'meşrebe' denilen selâmlık odasında bir ay uzleti tercih etmiş olması vakâsı nedeniyle bu sûre nazil olmuştur. (VII/5085)

2) Bazı âlimler burada *arrefe*/tanıttı demenin 'biraz azarladı, itab etti' demek olduğunu söylemişlerdir. Nitekim bu anlamda 'Ben onu sana bildiririm veya tanıtırım' demek lisanımızda da vardır. Kur'an'ın birçok yerinde 'Yaptıklarınızı size haber veririm' ibaresi bu mânâdadır. Şüphe yok ki söylediğinin birazını yüzüne vurmak da bir serzeniş, bir azarlamadır. (VII/5116)

3) Sırasıyla mânâları şöyledir:1) müslüman kadınlar, 2) mü'min kadınlar, 3) can u gönülden itaate devam eden kadınlar, 4) tevbekâr olan, hatalarından tevbe eden, günahlardan kaçınan kadınlar, 5) ibadette dâim olan kadınlar, 6) oruç tutan kadınlar, 7-8) dul ve bakire kadınlar. (VII/5121-5122 ve krş. Tevbe/112; Ahzâb/35, Âlu imran/17)

8. Ey o bütün iman edenler! Allah'a öyle tevbe edin ki nasûh (gayet ciddi, müessir, öğütçü) bir tevbe olsun! Gerek ki rabbiniz sizden kabahatlerinizi keffaretle örter de sizleri altından ırmaklar akar cennetlere koyar; o gün ki Allah, peygamberini ve onun maiyetinde iman edenleri utandırmayacak, nûrları önlerinde ve sağlarında koşacak, şöyle diyecekler: 'Yâ rabbena! Bizlere nûrumuzu tamamla ve bizleri mağfiretinle yarlığa! Şüphesiz ki sen her şeye kadîrsin!'

9. Ey o peygamber! Kâfirlere ve münafıklara mücâhede et ve onlara karşı kalın [sert] bulun; onların varacakları yer cehennemdir, ona gidiş de ne fena gidiştir!

10. Allah, küfredenlere Nuh'un karısıyla Lût'un karısını bir mesel yaptı; o iki kadın, kullarımızdan birer salih kulun taht-ı ismetinde [onlarla evli] idiler de onlara hıyanet ettiler, onun için o iki salih kul da onları Allah'ın azabından zerrece kurtaramadılar. O iki kadının ikisini de denildi ki: 'Girin ateşe girenlerle beraber!'

11. Allah, iman edenlere de Firavun'un hatununu bir mesel yaptı; o vakit o hatun demişti ki: 'Yâ rabbî! Nezd-i ulûhiyyetinde benim için cennette bir ev yap ve beni Firavun'dan ve onun amelinden kurtar, beni o zâlimler kavminden necâta çıkar!'

12. Bir de İmran'ın kızı Meryem'i ki ırzını pek sağlam korudu, fakat biz ona Ruhumuzdan nefhettik [üfledik]; hem rabbinin kelimâtını ve kitablarını tasdik etmişti, hem kânitîn'den idi!

---

1) Bkz. Âlu İmran/15, an:2
2) Bu ayet *tahrîm vâkası* sırasında 'Peygamber şöyle şöyle kadınlarını boşamış, Gassanîler de Medine'ye saldırı için hazırlanıyorlarmış!'gibi şâyialar çıkarıp, rezillik yayarak fesad çıkarmaya çalışan kâfirlerin, münafıkların halleriyle alâkadardır. (VII/5129 ve ayrıca bkz. Ahzâb/48 ve 60. Tevbe/67-68 ve 74, 78)
3) 'Nankörlükle küfredip onlara inanmadılar'. (VII/5130)
4) Bkz. Meryem/17, an:1 Enbiya/91, an:1
5) Bkz. Tahrim/5; an:3, Ahzâb/35

67. Mülk Sûresi

Mekke'de Nazil Olmuştur.

30 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahim

1-4. Ne yücedir O ki mülk [hükümranlık] O'nun elinde ve O her şeye kadîrdir! O ki ölümü ve dirimi takdir edip yarattı, sizi imtihana çekip şunu bildirmek için ki hanginiz amelce daha güzel! Hem O öyle azîz, öyle gafûr! O ki yedi sema yaratmış birbiriyle mutabık, göremezsin o Rahmân'ın yarattığında hiçbir nizamsızlık! Haydi çevir gözü görebilir misin hiçbir çatlak, bir kusur? Sonra yine çevir gözü tekrar tekrar, sana döner o göz bîtab olarak zelîl ve hakîr!

5. Celâlim hakkı için, biz o dünya sema'yı [yakın göğü] takım takım kandillerle donattık ve onları şeytanlar için rucûm/atmalar yaptık, hem onlar için o çılgın ateş azabını hazırladık (kiazab-ı saîr)!

6-8. Kendilerinin rabbine küfredenler için de cehennem azabı vardır, ona gidiş de ne fena akibettir! İçine atıldıkları vakit onun öyle bir hıç kırışını işitirler ki feveran ediyordur [kaynıyordur], hemen hemen öfkeden patlayacak gibi bir hale gelir. İçine bir alay atıldıkça her defasında onlara onun bekçileri 'Size gocundurucu [ikaz edici] bir peygamber (bir nezîr) gelmedi mi?' diye sorarlar.

9-10. "Evet, doğrusu bize gocundurucu bir peygamber (bir nezîr) geldi, fakat biz ona inanmadık ve Allah hiçbir şey indirmedi, siz büyük bir dalâl [şaşkınlık, aldanış] içindesiniz' diye tekzîb ettik!" derler ve 'Biz işitir veya akleder olsaydık bu saîr ashabı içinde bulunmazdık[2] derler.

11-12. İşte günahlarını itiraf ettiler. Kahrolsun o halde ashab-ı sâir! Çünkü o rablerine gıyabda saygı besleyenler yok mu, muhakkak ki mağfiret ve büyük bir ecir [mükâfat] onlar içindir!

1) *Sema-i dünya* terkibini 'dünyanın seması' demek gibi *izafet terkibi* (isim tamlaması) zannederek *yanlış anlamaya alışmış olanlar*, bizim buna 'dünya sema' demenizi tuhaf bulurlarsa da biz bunun doğrusunun 'dünya' sıfat, 'sema' mevsûf olarak *sıfat terkibi* (sıfat tamlaması) olduğunu anlatmak için başından beri 'dünya sema' demeyi tercih ettik ki *hayat-ı dünya* 'ya 'dünya hayat' dememiz de böyledir. Gerçi *dünya* kelimesi lisanımızda olduğu gibi *sıfat-ı galibe* kabilinden *isim* olarak da kullanılırsada Kur'an'da hep *sıfat* olarak zikredilmiş olduğundan sözü edilen bu mânâyı muhafaza etmek gerekir. (VII/5188 ve bkz. Bakara/86, an:4)

2) Burada sözü edilen *şeytanlar* ile *cin şeytanları* da *ins şeytanları* da kastolunmuş olabilir ki bu, iki mananın her birine de ihtimal üzere sâdık olduğundan ikisi de sahihtir. *İns şeytanları* olarak anlaşıldığında bir takım zan ve evhamlara dayanarak gayb'dan haber vermeye kalkışan, gaybı taşlayan falcılar, müneccimler, kâhinler gibi bilgiçlik taslayarak halkı iğfal etmeye uğraşanlar kastedilmiş olur. (Geniş bilgi için bkz. VII/5202-5212)

3) 'O çılgın ateşe girecek olan şeytanlar içinde bulunmazdık' (VII/5217)

13-14. Sözünüzü ister sır tutun, ister aç ığa vurun! Çünkü O bütün sînelerin künhünü bilir! Bilmez mi o yaradan ki O öyle latîf, öyle habîr?!

15. O Hâlık'tır ki O, size arz'ı zelûl/munkad [emre âmâde] kıldı. Haydin, o arz'ın omuzlarında yürüyün de o yaradan lâtîf- i habîr'in rızkından yeyin! O'nadır fakat nihayet nüşûr [gidiş]!

16-18. Emin misiniz O semadakinden, sizinle arz'ı göçürüvermesinden? O vakit bakarsınız ki o arz çalkanıyordur. Yoksa emin misiniz O semadakinden, üzerinize bir mermiler yağdırıcı gönderivermesinden? O vakit bilirsiniz ki nasılmış inzarım!? Filhakîka onlardan evvelkiller de tekzîb ettiler, fakat nasıl oldu inkârım?

19. Bakmazlar mı ki üstlerinde uçan kuşlara, kanat süzerlerken ve yumarlarken? Rahmân'dır ancak onları tutan! Şüphesiz ki O her şeyi görür.

20. Yoksa kimdir o Rahmân'ın berisinden şu sizin ordularınız ki sizi kurtaracak? Kâfirler başka değil, sade bir gurur [aldanma] içindedirler.

21. Yoksa kimdir şu sizlere rızık verecek, O rızkını keserse? Hayır, bir ürküntü ve azgınlık içinde inada dalmışlar!

22. İmdi, yüz üstü kapanarak giden mi daha doğru, yoksa dosdoğru bir cadde üzerinde düpedüz giden mi? Düşünmelibir!

23. De ki: 'O'dur ancak sizi inşa eyleyen ve size dinleyecek kulak, görecek gözler, duyacak [anlayacak] gönüller veren! Fakat sizler pek az şükrediyorsunuz'.

24. De ki: 'O'dur sizi arz'da zürriyet halinde yaratıp yayan! Nihayet de hep toplanıp O'na haşrolunacaksınız [O'nun huzuruna geleceksiniz]'.

25. Böyle iken diyorlar ki: 'Ne zaman bu va'd, eğer sâdıksanız?'

26. De ki: 'O ilim ancak Allah'ın indindedir, ben sade açık anlatan bir nezîr/gocundurucu [ikaz edici] bir peygamberim!'

27. Derken vakti gelip de onu yakından gördüklerinde, o küfredenlerin yüzleri kötüleşiverdi ve denildi ki: 'İşte o sizin kendilerinize davet edip durduğunuz budur!'

28. De ki: 'Gördünüz mü Allah beni ve beraberimdekileri helâk etse yahut bize merhamet buyursa, iki takdirde de kâfirleri elîm [gayet acı] bir azaptan kurtaracak kimdir?'

29. De ki: 'O öyle Rahmân, işte biz O'na iman ettik ve O'na dayanmaktayız. İleride sizler de bileceksiniz ki o açık bir dalâl [şaşkınlık, aldanış] içinde bulunan kim?'

30. De ki: 'Gördünüz mü sabaha kadar suyunuz batakalırsa [çekiliverirse], size bir âb-ı revan [menbâ] getirecek kim?'

68. Kalem Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

52 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-6. *Nûn* ve kalem ve ehl-i kalem'in satıra dizdikleri ve dizecekleri hakkı için, sen rabbi nin nimeti ile mecnun [cinlenmiş] değilsin ve tükenmez bir ecir [mükâfat] var muhakkak senin için ve her halde sen pek büyük bir ahlâk üzerindesin! Yakında göreceksin ve görecekler hanginizde imiş o fitne, o cünun?

7-15. Şüphesiz rabbindir en bilen yolundan sapanı, yine O'dur en bilen hidayete erenleri! O halde tanıma o yalan diyenleri -arzu

ettiler ki müdâhene etsen, o vakit müdâhene edeceklerdir- ve tanıma şunların hiç birini; çok yemin edici, değersiz, gammaz, koğuculukla gezer, hayır engeli, mütecâviz, vebâl yüklü, zobu [kaba, saygısız], sonra da dakma [dalkavuk] (zenîm); mal sahibi olmuş ve oğullan var diye! Karşısında ayetlerimiz okunurken 'eskilerin masalları' dedi...

1) "Arzu ettiler ki sen onları yağlasan, taptıklarına, alçak garazlarına haksızlıklarına ilişmesen, muvafakat etsen, yalanlarına yağ sürsen, o vakit onlar da sana yağ sürecek, yalanı tasdîk edecek, 'ne büyük, ne akıllı adam' diyeceklerdi." Fakat sen yağcılık yapmayıp hakkı söylediğin, Allah'ın emrini, risaletini tebliğ ettiğin için öyle iftiraya kalkıştılar, bile bile yalan söyleditler. (VIII/5272)

2) 'Hafiyyelik, boşboğazlık ile yaşar'. (VIII/5273)

3) 'Hiç hayra yaramaz, kendi cimri olduğu gibi başkalarının yapacağı hayra'da mâni olur'. (VII/5273)

4) "Onlardan birisi mal ve oğullar sahibi olduğu için mağrurlandı, burnunu şişirdi de '...' böyle dedi. Yakında biz..." Bkz.16. ayet (VII/5277)

16. ... Yakında biz onu hortumun[1] üzerinden damgalayacağız.

17-32. Haberiniz olsun ki biz onlara belâ vermişizdir, o bağ sahiplerini belândırdığımız gibi! O sıra ki yemin etmişlerdi, sabah olunca onu mutlaka devşireceklerdi, bir istisna da yapmıyorlardı; derken ona rabbinden bir dolaşan dolaşıvermişti, onlar uyuyorlardı. Sabaha kadar o bağ, sırıma dönüvermişti. Derken sabaha yakın birbirlerine seslendiler: 'Haydin kesecekseniz, harsınıza (kültürünüze) erkence koşun!' dediler, hemen fırladılar, şöyle mızırdaşıyorlardı: 'Sakın bugün aranıza bir miskin [yoksul] sokulmasın!' diyorlardı; sırf bir men'e güçleri yeterekerkenden gittiler, vakta ki o bağı gördüler, 'Biz' dediler 'her halde yanlış gelmişiz! Yok biz mahrum edilmişiz! Ortancaları (en mutedilleri) 'Demedim mi size, tesbîh etseydiniz?' Dedi. 'Sübhânsın yâ rabbena[2]!' dediler; 'bizler doğrusu zâlimlermişiz!' Sonra döndüler kendilerine levm ediyorlardı [birbirlerini kınıyorlardı]: 'Yazıklar olsun bizlere, bizler doğrusu azgınlarmışız! Ola ki rabbimiz bize onun yerine daha hayırlısını vere! Her halde biz bütün rağbetimizi rabbimize çeviriyoruz.

33. İşte böyledir azap ve elbette ahiret azabı daha büyüktür; fakat bilselerdi!

34. Şüphesiz ki korunan muttakîler içindir rablerinin indinde naîm cennetleri!

35-39. Ya artık müslimleri mücrimler gibi kılar mıyız? Neniz var, nasıl hükmediyorsunuz? Yoksa size mahsus bir kitab var da onda şu dersi mi okuyorsunuz; siz âlemde her neyi ihtiyar ederseniz [seçip beğenirseniz], o her halde sizin olacak diye?! Yoksa size karşı üzerimizde kıyamet günü' ne kadar sürecek yeminler, taahhüdler mi var; siz her ne hükmederseniz her halde öyle olacak diye?!

40-41. Sor bakalım onlara, içlerinden ona kefil hangisi? Yoksa onların şerikleri mi [ortakları veya tâbi oldukları mâbudları mı] var? O halde şeriklerini getirsinler, sâdık iseler!

42. O gün ki sâktan bir keşf olunur [iş şiddetlenir/hakkın hükmü tecelli etmeye başlar] ve secdeye davet edilirler, o vakit güçleri yetmez...

---

1) 'Hortumunu dağlamak, damgalamak' bizim lisanımızda 'burnunu kırmak' şeklinde tâbir ettiğimiz gibi son derece zelil etmekten kinayedir. *Burun* yerine *hortum* tâbir edilmesi ise daha önceki ayette işaret ettiğimiz üzere *kibir-gurur* fiiline işarettir. (VII/5277)

2) Basımda esas aldığımız *Meâl* metninde 16. Ayet bulunmaktadır. Metne tarafımızdan dahil edilen bu tercüme *Tefsir* metninden aynen alınmış ve paranteze gerek görülmemiştir. Bkz. VIII/5253 ve 5277. [D.C]

3) Asıl metin' de 'dedi' lafzı atlanmıştır. Kur'an' da karşılığı bulunduğundan tarafımızdan ve parantez içine alınmaksızın metne dahil edilmiştir. Bkz. VIII/5253. [D.C.]

43. ... Gözleri düşmüş, kendilerini bir zillet sarmış bulunur; halbuki o secdeye onlar sağ-sâlim iken davet olunuyorlardı.

44-45. O halde bana bırak bu sözü tekzîb edenleri, biz onları istidrac ile çıkarır, bilemeyecekleri cihetten yuvarlarız ve ben onların ipini uzatırım; çünkü fendim [tuzağını] sağlamdır!

46-47. Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsunda mı cereme vermekten [ağır borçlar ödemekten] ezilmişler, yoksa gayb yanlarında da onlar mı yazıyorlar?

48.50. O halde sabret rabbinin hükmüne de sahib-i hut [Yunus] gibi olma! Hani öfkeye boğulmuş da nida etmişti. Rabbinden bir nimet yetişmiş olmasaydı ona, elbette o fezaya [alana/boş bir sahaya] fena bir halde atılacaktı. Fakat rabbi onu ıstıfa[3] buyurdu da salihînden kıldı.

51-52. Ve gerçek, o küfredenler o zikri işittikleri vakit az daha seni gözleriyle kaydıracaklardı; bir de durmuşlar 'O her halde bir mecnun!' diyorlar; halbuki o [Kur'an] hâlis bir zikirdir [öğüttür], bütün ukalâ âlemleri [şuur ve idraki olan âlemler] için!

69. Hâkka Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

52 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. O Hâkka! Ne Hâkka? Ve ne bildirdi sana dirayetle nedir o Hâkka?

4-8. İnanmadı Semûd ve Âd o kâriâ'ya![4] Amma Semûd ihlâk [helâk] ediliverdiler o tâğiye [azgın bir kasırga] ile ve amma Âd, onlar da ihlâk ediliverdiler bir sarsâr rüzgârı/azgın bir fırtına ile! Musallat etmişti Allah onu üzerlerine yedi gece, sekiz gün husûm halinde/köklerini kesmek üzere müstemirren! Bir de görürsün ki o kavmi o müddet zarfında yıkıla kalmışlar ve sanki içleri kof hurma kütükleri imişler! Bak şimdi görebilir misin onlardan bir bâkiye [arta kalan]?

1) Bkz. A'raf/182, an:1
2) Bkz. Saffat/139-149
3) *İstifa* kelimesi için bkz. Âlu İmran/33-34, an:2. (Burada *istifa* olarak tercüme edilen kelime *ictiba*' dır.)
4) *Kariâ* lugatte insanların başına çarpan, beyinlerinde patlayan vâka demektir. (Bkz. Kâria Sûresi)

وَجَآءَ فِرْعَوْنُ وَمَن قَبْلَهُۥ وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتُ بِٱلْخَاطِئَةِ ۝٩ فَعَصَوْا۟ رَسُولَ
رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَّابِيَةً ۝١٠ إِنَّا لَمَّا طَغَا ٱلْمَآءُ حَمَلْنَٰكُمْ فِى ٱلْجَارِيَةِ
۝١١ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَآ أُذُنٌ وَٰعِيَةٌ ۝١٢ فَإِذَا نُفِخَ فِى ٱلصُّورِ
نَفْخَةٌ وَٰحِدَةٌ ۝١٣ وَحُمِلَتِ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَٰحِدَةً ۝١٤
فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ ۝١٥ وَٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ فَهِىَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ
۝١٦ وَٱلْمَلَكُ عَلَىٰٓ أَرْجَآئِهَا ۚ وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَٰنِيَةٌ
۝١٧ يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ ۝١٨ فَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ
بِيَمِينِهِۦ فَيَقُولُ هَآؤُمُ ٱقْرَءُوا۟ كِتَٰبِيَهْ ۝١٩ إِنِّى ظَنَنتُ أَنِّى مُلَٰقٍ
حِسَابِيَهْ ۝٢٠ فَهُوَ فِى عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ۝٢١ فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ۝٢٢ قُطُوفُهَا
دَانِيَةٌ ۝٢٣ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَآ أَسْلَفْتُمْ فِى ٱلْأَيَّامِ ٱلْخَالِيَةِ ۝٢٤
وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِشِمَالِهِۦ فَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُوتَ كِتَٰبِيَهْ ۝٢٥ وَلَمْ
أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ۝٢٦ يَٰلَيْتَهَا كَانَتِ ٱلْقَاضِيَةَ ۝٢٧ مَآ أَغْنَىٰ عَنِّى
مَالِيَهْ ۝٢٨ هَلَكَ عَنِّى سُلْطَانِيَهْ ۝٢٩ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ۝٣٠ ثُمَّ ٱلْجَحِيمَ
صَلُّوهُ ۝٣١ ثُمَّ فِى سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَٱسْلُكُوهُ ۝٣٢ إِنَّهُۥ
كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ ٱلْعَظِيمِ ۝٣٣ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ۝٣٤

9-10. Firavun da geldi, ondan evvelkiler de, mü'tefikeler de hep o hata ile; hep rablerinin rasûlüne âsî oldular, O da onları alıverdi mütezayid [şiddetli] bir tutuş (kâhir bir kabza) ile...

11-12. Halbuki biz, o su tuğyan ettiği vakit sizi akan gemide taşıdık; onu sizlere bir ânid [bir ikaz] yapalım ve belleyici kulaklar bellesin diye!

13-17. Çünkü sûr üfürülüp de bir tek nefha, o yer ve dağlar yükletilip arkasından da bir çarpılış çarpıldılar mı bir defa, işte o gün, o vâkıa vukua gelmiştir ve sema yarılmış, o da o gün sarkmıştır; öyle ki melek, kenarları üzerindedir ve üstlerinde o gün rabbinin arşını sekiz hâmil olur!

18-20. O gün arzolunursunuz, öyle ki gizli bir haliniz kalmaz. İşte o vakit kitabına sağıyla erdirilmiş olan kimse der ki: 'Ha alın okuyun kitabımı; çünkü ben sezmiştim ki ben kavuşacağım hesabıma!'

21-23. Artık o hoşnud bir hayatta, yüksek bir cennettedir; devşirimleri yakında!

24. "Yeyin-için afiyet olsun, takdim ettiklerinize mukabil geçmiş günlerde!"

25-29. Amma kitabına soluyla erdirilmiş olan da der ki: 'Eyvah! Keşke erdirilmeseydim kitabıma ve vâkıf olmasaydım neymiş hesabıma! N'olurdu iş bitiren olaydı o ölüm! Hiçbir şeye yaramadı benden yana malım, mahvoldu benden saltanat u samanım!'

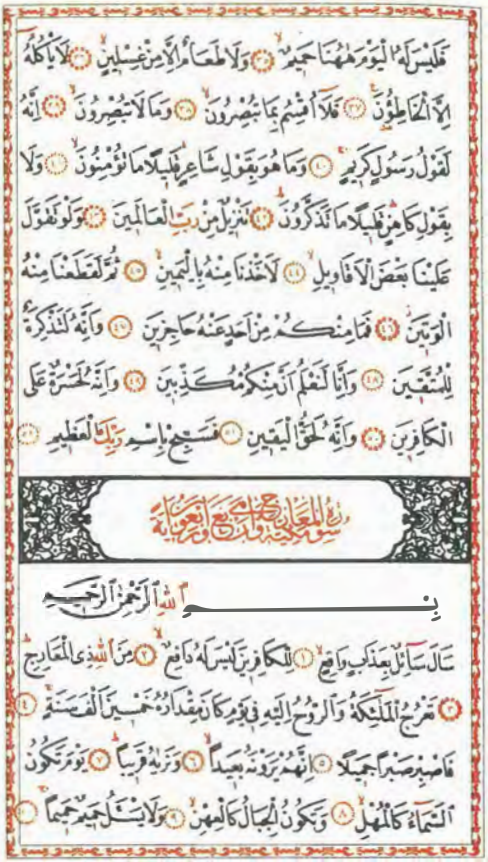
30-34. "Tutun onu, hemen bağlayın onu, sonra ancak cahîm'e [ateşe] yaslayın onu! Sonra bir zincirde -ki boyu yetmiş arşın yollayın onu! Çünkü o Allahu Azîmüşşan'a inanmıyordu ve fukaranın yiyeceğine hiç bakmıyordu!"

---

1) Bkz. Tevbe/70, an:1

2) Ayette *sekiz*'in neden ibaret olduğu açıklanmamıştır. Akla ilk gelen 'o meleklerin fevkinde sekiz melek' veya 'sekiz hâmil/taşıyıcı' olmasıdır. (VIII/5322)

3) Ayette geçen *Ha* bizim Türkçe'de 'Ha sana, ha size' dediğimiz gibi 'Al işte, alın işte' veya 'Gel bak, gelin bakın' anlamında emir mânâsına ism-i fiildir. (VIII/5329)

35-37. Bugün de ona yok kanı sıcak bir hısım [yakın bir dost], ne de bir taam [yiyecek] bir ğıslîn'den [irinden] başka ki onu kimse yemez hatakârcânilerden başka!

38-43. Artık yok! Kasem ederim ki gördüklerinize ve görmediklerinize, o hiç şüphesiz kerîm [şerefli] bir rasûl'ün getirdiği sözdür ve o bir şâir sözü değildir! Siz pek az inanıyorsunuz. Bir kâhin sözü de değildir! Siz pek az düşünüyorsunuz. O rabb'ul- âlemîn'den bir tenzîldir!

44-47. O [rasûl] bize isnâden bazı lâflar uydurmaya kalkışsaydı, elbette biz onu ondan dolayı yemîniyle yakalar (kuvvetle tutar, hıncını alır)dık [böylece yalanını başına çarpardık], sonra da ondan vetînini (iliğini) keser atardık; o vakit sizden hiç biriniz ona siper de olamazdınız!

48-49. Ve o hiç şüphesiz unutulmayacak bir öğüttür korunacaklar için! Bununla beraber biz biliyoruz ki sizden inanmayanlar var!

50-51. Ve her halde o, kâfirler üzerinde bir hasrettir ve o hiç şüphesiz hakk'ul-yakîn'dir!

52. Haydi tesbîh et rabbinin azîm ismiyle!

70. Meâric Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

44 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-2. İstedi bir sâil [isteyen] bir azabı ki olacak kâfirler için, yok

3-4. O mi'racların sahibi Allah'tan ki ona melâike ve Ruh uruc eder [çıkar] bir günde ki miktarı elli bin sene tutar!

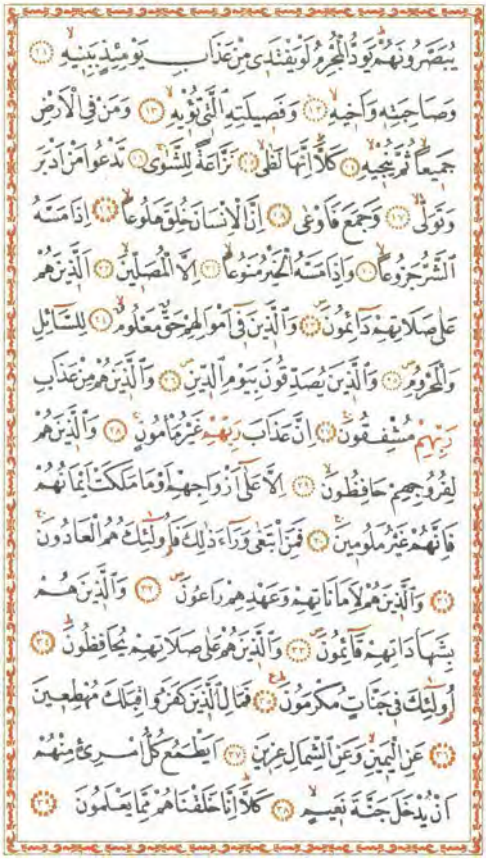
5-7. O halde sabret biraz bir sabr-ı cemîl ile; çünkü onlar onu uzak görürler, bizse onu yakın görürüz!

8-10. O gün ki olur sema erimiş bir maden gibi, dağlar da atılmış elvan yün gibi ve bir hısım bir hısıma halini sormaz!

---

1) "Obût ünâlemlerin rabbi olan Allah Teâlâ'dan indirilmedir!" (VIII/5345 ve krş. Fâtiha/2, an:3)

2) *Sabr-ı cemil:* güzel bir sabır, kendini elemlendirmeyecek ve Allah'ın takdirine hüsn-i rıza ile vazifene bakacak surette bir sabır. (VIII/5356)

11-14. Birbirlerine gösterilirlerken, mü crim ister ki fidye verse o günün azabından oğullarını ve refikasını [eşini] ve biraderini ve kendini barındıran fasîlesini[1] ve arz'da bulunanların hepsini de sonra kendini kurtarsa!

15-18. Hayır! Çünkü o salgın bir lezâ,[2] etrafı [derileri] soyan nâr-ı ceza! Çağırır arkasını dönüp tersine gideni ve toplayıp toplayıp kasaya yığanı!

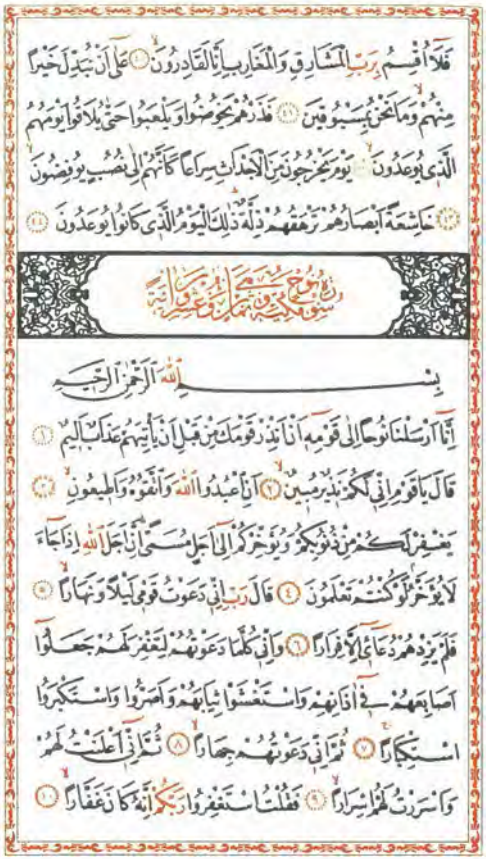
19-21. Hakîkat o insan helû [huysuz, tahammülsüz] yaratılmıştır; şer dokundu mu mızıkçı, hayr dokundu mu kıskanç!

22-35. Müstesna ancak o musallîler; onlar ki namazlarına müdavimdirler ve onlar ki mallarında vardır bir hakk-ı malûm hem sâil için, hem mahrum ve onlar ki din gününü (ceza gününü) tasdîk ederler ve onlar ki rablerinin azabından korkarlar -çünkü rablerinin azabından emîn olunmaz- ve onlar ki apışlarını korurlar -ancak zevcelerine veya milk-i yemînlerine [cariyelerine] başka; çünkü bunda levm olunmazlar [kınanmazlar]. Fakat ondan ötesini arayanlar, işte onlar haddi aşan haşarılardır- ve onlar ki emanetlerine ve ahidlerine riayet ederler ve onlar ki şahidliklerinde dürüsttürler ve onlar ki namazları üzerine muhafızlık ederler. İşte onlar cennetlerde ikram olunanlardır!

36-68. Şimdi ne var o küfredenlere ki sana doğru boyunlarını uzatarak koşuyorlar, sağdan ve soldan fırka fırka?! Onlardan her kişi naîm cennetine sokulacağını ümit mi ediyor?

39. Yağma yok, biz onları o bildikleri nesneden yarattık!

1) *Fasilesini:* içlerinde yetiştiği ve başı sıkıldığı zaman kendisini kucaklayan, barındıran kavmini, kabilesini, aşiretini, hemşerilerini, obasını. (VIII/5856)
2) *Lezâ:* alevli salgın ateş
3) *Sail* ve *Mahrum* kelimeleri için bkz. Zâriyat/19, an:3

40-41. Artık o meşrıkların, mağriblerin [doğuların, batıların] rabbi için yemine ne hacet! Şüphesiz ki biz elbette kâdiriz, onları kendilerinden hayırlısına tebdîl edebiliriz ve bizim önümüze geçilmez!

42. O halde bırak onları dalsınlar ve oynaya dursunlar tâ o va'd olundukları güne çatacakları deme kadar!

43-44. O gün ki kabirlerden hızlı hızlı çıkacaklar, sanki çantalarıyla dikmelere (putlara) gidiyorlarmış gibi fırlayacaklar; gözleri düşkün, kendilerini bir zillet saracak da saracak! O, işte onların va'dolunup durdukları gün!

71. Nuh Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

28 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1. Haberiniz olsun ki biz Nuh'u kavmine gönderdik; 'Kavmini inzar et' diye; 'gelmezden evvel onlara bir azab-ı elîm [gayet acı bir azab]!'

2-4. Dedi ki: 'Ey kavmim! Haberiniz olsun, ben size açık bir nezîrim! Şöyle ki; Allah'a kulluk edin ve O'na [sığınıp] korunun ve bana itaat eyleyin,günahlarınızdan size mağfiret buyursun ve sizi müsemma bir ecele [muayyen bir vakte] kadar tehir eylesin! Muhakkak ki Allah'ın takdir eylediği ecel gelince tehir olunmaz, eğer bilseydiniz!'

5-10. Dedi ki: 'Yârab! Ben kavmimi gece-gündüz davet ettim. Fakat benim çağırmam onlara firardan başka birşey artırmadı ve ben onları mağfiret buyurman için her davet ettiğimde onlar parmaklarını kulaklarına tıkadılar ve esvablarına büründüler ve ısrar ettiler ve kibirlendikçe kibirlendiler. Sonra ben onları yüksek sesle çağırdım, sonra hem ilân ederek söyledim onlara, hem gizli gizli söyledim. 'Gelin' dedim; 'rabbinizin mağfiretini isteyin! Çünkü O mağfireti çok bir gaffâr'dır...'

Bkz. Bakara/6, an:1

11-20. '... Bol hayır ile üzerinize semayı salsın ve size mallar ve oğullarla imdad eylesin ve sizin için cennetler yapsın, sizin için ırmaklar yapsın! Niye siz ummazsınız Allah için bir vekar, yaratmış iken O sizi tavır tavır bu tavra kadar?! Görmediniz mi nasıl yaratmış Allah yedi semayı uygun tabaka tabaka? Kamer' i kılmış içlerinde bir nûr, güneşi de kılmış bir lamba; ve Allah yetiştirdi sizi arz'dan nebat tarzıyla, sonra sizi onda geri çevirecek ve çıkaracak sizi bir çıkarış daha ve Allah sizin için arz'ı bir sergi yapmıştır, gidesiniz diye ondan geniş geniş yollarda!'

21-24. Nuh dedi ki: "Yârab! Malûmun, onlar bana isyan ettiler ve malı ve veledi kendisine hasardan başka birşey arttırmayan kimsenin ardınca gittiler ve büyük büyük mekre[1] giriştiler ve 'Sakın ilâhlarınızı bırakmayın ve sakın bırakmayın ne Vedd'i, ne Suvâ'ı, ne de Yeğûs'u ve Yeğûk'u ve Nesr'i' dediler ve çoğunu şaşırttılar. Sen de zâlimleri artırma, ancak şaşkın-lıkça artır!"

25. Birçok hatîâtlarından [işledikleri büyük cürümlerden/suçlardan] dolayı suya [Tûfan' a] boğuldular da ateşe atıldılar ve kendilerine Allah'ın dûnundan yardımcılar bulamadılar.

26-28. Nuh demişti ki: 'Yârab! Bırakma yeryüzünde kâfirlerden bir deyyar; zira sen onları bırakırsan kullarını yoldan çıkarıyorlar ve nankör facirden başka da doğurmuyorlar. Yârab! Mağfiret buyur bana ve babama, anama, mü'min olarak evime girene ve bütün mü'minîn ve mü'minâta! Zâlimleri ise artırma, ancak helâkça artır!'

1) *Mekr* kelimesi için bkz. Âlu İmran/54, an:2
2) Bkz. Âlu İmran/54, an:2
3) 'Kâfirlerden hiç kimse bırakma!'mânâsına nefiy umumî olmakla birlikte maksadın 'Yurd sahibi, dar ü diyar idare eden hiç kimse bırakma!'demek olması zâhiren cümlenin devamıyla uyum sağlamaktadır. (VIII/5379)

72. Cin Süresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

28 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-2. De ki: Vahyolundu bana, hakîkat birtakım cinnin dinleyip de şöyle dedikleri: "İnan olsun biz acaib bir kur'an dinledik; rüşde erdiriyor; biz de ona iman eyledik, rabbimize hiç kimseyi şerik [ortak] koşmayacağız!

3. '... ve doğrusu o rabbimizin şanı çok yüksek! Ne bir arkadaş edinmiş, ne de bir veled!

4-5. '... ve doğrusu bizim sefih [budala], Allah'a karşı saçma söylüyormuş ve doğrusu biz, ins u cinn Allah'a karşı asla yalan söyle-mez sanmışız,

6. '... ve doğrusu İns'ten bazı ricâl, Cin'den bazı ricâle sığınıyorlardı da onların istilâlarını artırıyorlardı.

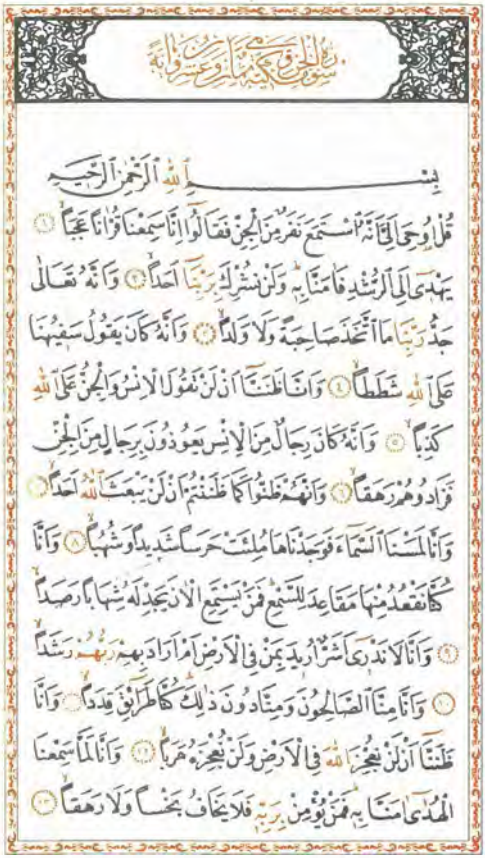
7. '... ve doğrusu onlar sizin zannettiğiniz gibi zannetmişlerdir ki Allah ebedâ [asla] hiçbir kimseyi ba'set-meyecek!

8. '. ve doğrusu biz o semayı yokladık da onu öyle bulduk ki şiddetli muhafızlar ve şihablarla [ateş mermileriyle] doldurulmuş!

9. '... ve doğrusu biz ondan dinlemek için bazı mevkîlere otururduk. Fakat şimdi her kim dinleyecek olursa, onun için gözeten bir şihab buluyor!

10. '... ve doğrusu biz bilmeyiz o arz'daki kimselere bir şer mi irade edilmiştir, yoksa rableri onlara bir hayır mı murad etmiştir!

11. '... ve doğrusu bizler; bizlerden

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ۝١
يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ ۖ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ۝٢ وَأَنَّهُ تَعَالَىٰ
جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ۝٣ وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا
عَلَى اللَّهِ شَطَطًا ۝٤ وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن تَقُولَ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ
كَذِبًا ۝٥ وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ
فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ۝٦ وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا ۝٧
وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا ۝٨ وَأَنَّا
كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ ۖ فَمَن يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا
۝٩ وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا
۝١٠ وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا ۝١١ وَأَنَّا
ظَنَنَّا أَن لَّن نُّعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَن نُّعْجِزَهُ هَرَبًا ۝١٢ وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا
الْهُدَىٰ آمَنَّا بِهِ ۖ فَمَن يُؤْمِن بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ۝١٣

salih olanlar da var, olmayanlar da var! Dilim dilim tarikatler olmuşuz!

12. '... ve doğrusu biz anladık ki Allah'ı arz'da acze düşürmemize ihtimal yok, kaçmakla da onu asla âciz bırakamayız!

13. '... ve doğrusu biz o hidayet rehberini dinlediğimizde ona iman ettik! Her kim o rabbine iman ederse, artık ne hakkı yenmek, ne de istilâ olunmak korkusu kalmaz!

1) Burad *Cinler* hakkında *ricâl* tâbirinin kullanılması şâyan-ı dikkattir. Nitekim *ricâl* kelimesinin cinlere ıtlak edilemiyeceği söylenmiş ve bu ayette *ricâl*'in ikisinden de muradın *ins ricâli* olduğu belirtilerek ayete şöyle mânâ verilmiştir: "İnsten birtakıp ricâl, cinlerin şerrinden yine birtakım ins ricâline sığınıyorlardı; mesela 'bu vâdinin cinlerinden Huzeyfe'ye sığınıyorum' diyorlardı." Bu sığınış ölmüş veya diri bir adamın ismine ve ruhaniyetine veya kâhinlere başvurmak gibi fiilen kendisine müracaat suretiyle de olabilir. Evet, bu mânâ da güzel bir mânâdır. (VIII/5401)

2) 'Ey o cinlere sığınan insanlar, o cinler de sizin...' veya 'Ey o Kur'an'ı dinlemiş olan cinler, o size aldanan insanlar da sizin...' (VIII/5402)

3) 'Bir peygamber göndermeyecek'. *Ba's* burada 'ölüleri diriltmek' mânâsına anlaşılabilirse de kastedilen peygamberlerin bi'setidir. (VIII/5403)

14-15. '... ve doğrusu bizler; bizlerden müslimler de var, haksızlar da var! Müslim olanlar, işte onlar rüşdü savabı [doğru'yu] arayanlardır, amma haksızlar cehenneme odun olmuşlardır!"

16-17. Ve hakîkat o tarikat üzere istikametle gitselerdi, elbette kendilerini bol bir su ile suvarırdık ki onları onun içinde imtihan edelim! Her kim de rabbinin zikrinden yüz çevirirse, O onu gittikçe yükselen bir azaba sokar!

18. Ve hakîkat, mescidler hep Allah içindir; o halde Allah'ın yanında başka birine dua etmeyin!

19. Ve filhakîka o Allah'ın kulu [Muhammed] kalkmış, ona dua [ibadet] ederken üzerine [veya aleyhine] keçeleneyazdılar.

20. De ki: 'Ben ancak rabbime dua ederim ve O'na hiçbir şerik [ortak] koşmam!'

21. De ki: 'Haberiniz olsun, ben size kendiliğimden ne bir zarar, ne de bir irşad yapamam!'

22-23. De ki: 'Allah'tan beni kimse kurtaramaz ve ben O'ndan başka bir sığınacak bulamam ancak Allah'tan ve risalâtından [bildirdiklerinden] bir tebliğ yapabilirim!' Her kim de Allah'a ve Rasûlü'ne isyan ederse, muhakkak ki ona cehennem ateşi var, içinde ebedâ [daima] kalmak üzere onlar!

24. Nihayet o va'dolundukları şeyi gördükleri vakit artık bileceklerdir ki yardımcısı en zayıf ve sayıca en az olan kimmiş?

25. De ki: 'Dirayet ile [rabbim bildirmeyince] bilmem yakın mı o size va'dolunan, yoksa rabbim onun için bir uzun gaye mi yapar?'

26-28. O bütün gaybı bilir, fakat gaybına kimseyi apaçık âgâh etmez, ihtiyar buyurduğu [dilediği] bir rasûlden başka! Çünkü onun önünden ve ardından râsıdlar [gözetleyiciler] dizer; bilsin diye ki onlar rablerinden risaletlerini hakkıyla eriştirmişlerdir ve onların nezdindekini ihata etmiş [kuşatmış] ve her şeyi sayısıyla ihsâ buyurmuştur [kaydetmiştir]!

1) "Onların hepsine bol bir su sunardık; onları bol rızıklar içinde yaşatırdık". (VIII/5407)
2) Diğer bir mânâ: "İnsve cin kâfirleri onun işini, kıyam ve davetini iptal etmek için aleyhinde öyle toplanmışlardı ki az daha birbirlerine keçeleneceklerdi/keçe gibi birbirlerine geçeceklerdi. Fakat Allah onu her halukârda muhafaza eder, düşmanlarına karşı muzaffer eyler!" (VIII/5409)
3) 'Açık ve katî bir surette izhar edecek yakînî bir keşf ile muttali kılmaz!'(VIII/5415)

73. Müzzemmil Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

20 Âyettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-7. Ey o örtünen(müzemmil)! Kalk gece, meğer biraz; yarısı, yahut eksilt ondan biraz, yahut artır ve Kur'an oku tertil ile yavaş yavaş, güzel güzel! Çünkü biz senin üzerine ağır [sorumluluk gerektiren] bir söz ilka edeceğiz; çünkü gece neş'esi hem daha dokunaklı, hem deyişce daha sağlamdır; çünkü sana gündüzün uzun bir yüzüş vardır!

8-13. Hem rabbinin ismini an ve mâsivâdan [her şeyden] kesilerek O'na çekil! O meşrık ve mağribin [bütün âlemlerin] rabbi, başka tanrı yok, ancak O! O halde yalnız O'nu tut vekil ve ağyarın [başkalarının] diyeceklerine sabret ve onları bir hecr-i cemîl ile terket, ayrıl ve bırak da bana o tekzîb edici zevk u refah sahiplerini, mühlet ver onlara biraz! Çünkü bizim yanımızda bukağılar var ve bir cahîm [ateş] var ve boğaza duran [yutulmayan] bir taam ve bir azab-ı elîm [gayet acı bir azap] var!

14. O gün ki yer ve dağlar sarsılacak, dağlar erimiş bir kumyığınına dönecektir!

15-16. Haberiniz olsun, biz size bir rasûl gönderdik, üzerinizde şahid, nitekim gönderdiğimiz gibi Firavun'a bir rasûl ki Firavun o rasûle isyan etti de biz onu vahim bir tutuşla tuttuk alıverdik!

17. O halde siz nasıl korunursunuz -küfrederseniz- o gün ki çocukları ak saçlı kocalara çevirir?!

18. Sema onunla çatlamıştır ve O'nun va'di fiile çı karılmıştır.

19. İşte bu bir tezkiredir [öğüt ve ihtardır], artık dileyen rabbine bir yol tutar!

---

1) Müzemmil: 'örtünen, örtülmüş' veya 'bir yük (nübüvvet yükünü) yüklenmiş olan'. Bunun büyük bir vâkıa karşısında başını içine çekmek, gizlenmek, kaçınmak, rahata meyletmek gibi *kinaye* mânâları da olabilir. Nitekim Rağıbel-isfehanî istiâre yoluyla 'işe pek ehemmiyet vermeyen, kısa davranan' mânâsına *kinaye* ve *tarize* olduğunu söylemiştir. (VIII/5421)

2) Kelâm'ın tertil ile güzel söylenmesi ve okunması, ses güzelliğiyle gelişi güzel eze büze teganni etmek, saz teli gibi sade ses üzerinde yürümek kabilinden bir musikî işi değildir.

3) 'Gece yetişen nefis' veya 'gece vukua gelen hâdise' veya 'gece kalkışı'. (VIII/5429)

4) Burada üç vecih vardır: a) meşguliyet, b) müsait bir zaman, c) 'Bu kıyam ile memur olduğun gecenin bir gündüzü gelecektir ki sen o zaman uzun bir nezahete ve temizliğe ereceksin!' Bu üçüncü anlam gelecek yönelik bir müjdedir. (VIII/5430)

5) *Hecr-i cemil* kalben ve fikren onlardan uzak durup fiilerinde onlara uymamakla beraber kötülüklerine şiddetle karşılık vermeye kalkışmayıp müsameha ve irade ve güzel ahlâk ile hüsn-i muhalefet etmektir. (VI-II/5432)

1. Filhakîka rabbin biliyor ki sen muhakkak gece; üçte ikisine yakın ve yarısı ve üçte biri kalkıyorsun, beraberindekilerden de bir tâife! Halbuki geceyi, gündüzü Allah takdir eder. Bildi ki siz onu bundan öte başaramazsınız; onun için size lütuf ile irca-ı nazar buyurdu. Bundan böyle Kur'an'dan ne kolay gelirse okuyun! Bildi ki içinizden hastalar olacak, diğer bir takımları Allah'ın fazlından bir kâr aramak üzere yeryüzünde yol tepecekler, diğer bir takımları da Allah yolunda çarpışacaklar. O halde ondan [Kur'an'dan] ne kolay gelirse okuyun ve namazı kılın ve zekâtı verin ve Allah'a karz-ı hasen takdim edin! Kendilerinizin hesabına hayr olarak her ne de takdim ederseniz, onu Allah yanında daha hayırlı ve ecirce [karşılık olmak bakımından] daha büyük olarak bulacaksınız. Hem de Allah'a istiğfar edin! Şüphesiz ki Allah gafûr'dur, rahîm'dir!

74. Müddessir Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

56 Ayettir.

Bismillahirrahmanirrahim

1.10. Ey bürünen (müddessir)! kalk artık inzar et [etrafındakilere akibetin vehametini anlat] ve rabbini artık büyükle ve elbiseni artık temizle ve o pislikleri artık defeyle! Hem çoksu narak menn etme [yaptığını büyük görme] ve rabbin için sabreyle! Çünkü o boru öttürüldü mü bir; o, işte o gün pek zorlu gündür, kâfirlere hiç kolay değildir!

11-17. Bırak bana o herifi ki yarattım da hem tek, hem uzun boylu mal verdim, hem göz önünde oğullar, hem kendisine bir döşeyiş döşedim! Sonra da tamâ eder ki daha artırayım! Hayır! Çünkü o bizim ayetlerimize bir anud [inatçı] kesildi. Ben onu dimdik sarpa sardıracağım...

1) "Gece kalkmaktan, Kur'an okumaktan büsbütün vazgeçmeyin, yine kalkın fakat yarısı veya daha azı veya daha çoğu miktarlarıyla ve uzun uzadıya *tertil* kaydıyla mukayyed olmayarak -Kur'an ve kıraat denilebilmek şartıyla- ne miktar kolayınıza gelirse o kadar okuyun, o kadar kıyam edin!" (VIII/5441)

2) Bkz. Bakara/45, an: 2; Hadîd/11, an: 5

3) "Ey o bürünen! Ey o kendisine tevdi edilmiş hakikati halkın nazarlarından gizlemeye çalışan Muhammed! O bürünmek, uyumak, rahat etmek zamanı geçti, uyanmak, görünmek, o hakikati izhar etmek, zahmetler çekmek, meşakkatlere katlanmak, halkı irşad, etrafı tathîr için ağır yükler yüklenerek azın ile kalkıp hareket etmek zamanı geldi'. (VIII/5449)

4) *Elbiseni:* a) Kendini/nefsini b) Çevrendekileri/etrafını tathîr eyle, ıslah edip arındır. *Siyab* kelimesi sadece insanın nefsinden/kendisinden değil onu yakından bürüyen etrafından da *kinaye* veya *mecaz*'dır. Bu takdirde ikinci anlam zaten birinci anlamı da kapsar. (VIII/5450-5451)

18-25. ... Çünkü o bir düşündü, ölçtü biçti. Kahrolası nasıl biçti! Sonra kahrolası nasıl biçti! Sonra baktı, sonra kaşını çattı ve ekşiyerek surat astı, sonra ardına döndü ve büyüklük tasladı da 'Bu' dedi; 'başka değil, bir sihri müser! Başka değil kavl-i beşer!'

26-30. Yaslayacağım onu Sekar'a! Bilir misin hem ne sekar? Ne bâkiye kor; ne bırakır; beşere susamış bir susuz, üzerinde on dokuz!

31. Hem biz o ateşin muhafızlarını hep melâike yaptık, sayılarını da ancak küfredenler için bir fitne kıldık - ki kitab verilmiş olanlar yakîn edinsin ve iman edenlere iman artırsın, kitab verilenler ve mü'minler şüphelenmesin, kalplerinde bir maraz bulunanlarla 'kâfirler' de desin: 'Allah bununla meselâ ne murad etmiş?' İşte böyle, Allah dilediğini şaşırtır, dilediğini de yola getirir ve rabbinin ordularını ancak kendisi bilir ve o ancak bir öğüttür düşünmek için beşer!

32-37. Hayır, hayır o kamer'e [ay'a] ve döndüğü dem o geceye ve açtığı sıra o sabaha kasem olsun ki her halde büyüklerin biridir o sekar, gocundurmak [ikaz etmek] için beşeri; içinizden ileri gitmek veya geri kalmak isteyen kimseleri!

38-42. Her nefis kazancına bağlıdır; ancak ashab-ı yemîn cennetlerdedir, soruşur dururlar mücrimlerden 'Nedir' diye; 'sizi sekar'a [o ateşe] sokan?'

43-47. Derler: 'Biz namaz kılanlardan değildik ve fukaraya yemek yedirmezdik, batakçılarla dalar giderdik ve ceza gününe yalan derdik, tâ gelinceye kadar bize o yakîn [ölüm]!'

1) *Sirh-i müsce* tâbirinde iki mânâ vardır: a) 'Öteden beri tâlim ve rivayet olunagelen, ehlinden eliline öğrenilegeldiği söylenen bir sihir'. b) 'Diğer sihirlere tercih edilecek, beğenilecek bir sihir'. Bu ikinci anlam *parlak sihir* anlamında *sihr-i mübin* demelerine benzer. (VIII/5456)

2) *Sekar* 'yakıcı ateş' mânâsında cehennemin isimlerindendir ve 'Dikine azaba sardıracağım' mânâsındaki 17. Ayeti izah edici mahiyettedir. (VIII/5457)

3) "Boş lakırdılara, beyhude işlere, şunun bunun aleyhine veya lehinde mâlâyânî sözlere, vakitleri öldüren, keyf u hevaya taalluk eden bâtıl şeylere dalan gafillerle beraber kendimizden geçer, dalar giderdik". (VIII/5466)

48. Fakat fayda vermez o vakit şefaati şefaatçilerin!

49-56. Ya şimdi ne mazeretleri var, o öğütten yüz çevirirlerken? Sanki ürkmüş yaban eşekleri arslandan kaçmaktalar! Yok! Onlardan her kişi kendisine ayn sahifelerle tezkireler [davetiyeler] dağıtılmasını istiyor. Hayır! Doğrusu ahiret'ten korkmuyorlar Hayır, hayır o muhakkak bir tezkire [ihtar]! Dileyen onu tezekkür ede! Mâmafih Allah dilemeyince düşünmezler, koruyacak da O'dur, mağfiret edecek de!

75. Kıyâmet Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

40 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-4. Yoo!.. Kâsem ederim o kalkım gününe (yevm-i kıyame'ye)! Yine yoo!.. Kasem ederim o pişman cana (nefs-i levvame'ye)! İnsan sanır mı ki derleyemeyiz kemiklerini? Evet derleriz kâdir olarak tesviyeye bile parmaklarını!

5-10. Fakat insan ister önünde fücur etmesini, sorar 'Ne zaman' diye; 'o kıyamet günü?' Ne vakit ki o göz şimşek çakar ve ay tutulur ve güneş ve ay toplanır, der o insan o gün: 'Nereye kaçmalı?' (Eyne'l-mefer?)

11-19. Hayır, hayır yok bir siper, rabbinedir ancak o gün karar; ayıtılır insan o gün, yaptıklarıyla mukaddem: muahhar! Doğrusu insan kendine karşı bir basîrettir dökse de ortaya mazeretlerini! Depretme ona dilini îvedinden [telaşından] onu çünkü bize aittir onun cem'i ve kur'an'ı [derleyip toplaması]! Biz okuduk mu o vakit takip et o kur'an'ı , sonra bize aittir yine onun beyanı!

1) Veya 'Her biri bir peygamber olmayı arzu eder!'(VIII/5468)

2) 'Değil sadece kemiklerini, bütün âzâlarını bile toplamaya kâdiriz!'Buradaki 'Parmaklarını bile tesviyeye kâdir olarak' tâ birinde 'Hem de o insanın ellerinden çıkan iyi kötü bütün amellerle beraber...' şeklinde derin bir mânâ da vardır. (VIII/5475-5476)

3) 'Evvel yaptığı ve sonra yaptığı amelleriyle' ya da 'Yaptığı veya yapmayıp geriye bıraktığı iyi veya kötü bütün işleriyle'. (VIII/5479)

4) 'O ne mazeret sürerse sürsün ne yaptığını kendisi gayet iyi bilir'. (VIII/5479-5480)

5) Ayetteki bu *biha* (*ona* ve *onu*) zamirlerinin mercii açık değildir. Hitab mutlak mânâda (bir önceki ayetteki) insana râci olsaydı, mazeretlerini sayıp dökmeye çalışan insanın nefsindekine/vicdanındakine râci olabilir ve mânâ şöyle demek olurdu: "Ey insan! O gün hesab başında hakkın huzurunda vicdanındakini acele söyleyip de işin içinden çıkacığım diye telaş etme, sakın dilini bile oynatma/ağzını açma zira biziz biz onu derler toplar sana okuruz, sen yalnız bizim okuduğumuzun ardınca gel ki o vakit tam hakkı söylemiş, yanlışlığa düşmemiş olursun!" Filvâki bu ayetin akışından bu mânâ da anlaşılmaz değildir. Lakin burada hitabı Hz. Peygamber'e, zamirlerin de Kur'ân'a râci olduğu söylenilmiş ve ayetlerin vâhyin nüzûluyla alâkalı bulunduğu belirtilmiştir. (VIII/5480-5481)

6) Bu ayetlerde geçen *kur'an* kelimeleri *isim* değil, *kıraat* mânâsına masdardır. (VIII/5480-5481)

20-21. Hayır hayır, siz peşini seviyorsunuz ve ahiret'i bırakıyorsunuz!

22-25. Nice yüzler o gün ışılar, parlar rabbine nâzır! Nice yüzler de o gün ekşir, pusarır; anlar ki kendilerine bel kıran yapılır!

26-30. Hayır, hayır! Ne zaman ki o can köprücüklere dayanır ve denilir 'Kim var bir okuyacak?' ve sezer o dem temame'l-firak [hicranlı bir ayrılıştır] ve dolaşır el ayak, bacağa bacak; rabbinedir o gün yalnız mesak!

31-35. Fakat o ne sadaka verdi, ne namaz kıldı ve lâkin yalan dedi ve döndü, sonra da gerneşe gerneşe ehline gitti. Gerektir sana o belâ gerek! Evet, gerektir sana o belâ gerek [oh olsun sana]!

36-40. Sanır mı insan mühmel [başı boş] bırakıla? Değil miydi bir nutfe dökülen meniden? Sonra bir alaka oldu, derken biçimine koydu, derken tesviye etti de yaptıondan da iki eşi; erkek ve dişi! O, ölüleri diriltmeye kâdir değil mi?

76. İnsan Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

31 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-2. Filhakîka geldi insan üzerine dehr'den bir müddet o anılır bir şey olmadı! Çünkü biz yarattık o insanı birtakım katkılarla mezcedilmiş [karıştırılmış] (emşac) bir nutfeden, evire çevire mübtela kılmak üzere de onu bir semî-basîr [şuur sahibi] yaptık!

3-4. Her halde biz ona yolu [ne yapması gerektiğini] gösterdik; ister şâkir [şükredici] olsun, ister nankör kâfir! Çünkü biz, kâfirler için zincirler, tomruklar, bir de saîr [çılgın ateş] hazırladık!

5. Haberiniz olsun, ebrar (hayır sahibi iyi insanlar) öyle dolgun bir kadehten içeceklerdir ki mizacı [katkısı] olmuştur kâfur...

1) *Mesak* 'sevk' anlamına gelir: 'O gün o kişi yakalanır, başka birine değil, ancak rabbine sevk edilir. Hesabı görülmek/cezası verilmek üzere cebren ve kahren O'nun huzuruna götürülür!'(VIII/5485)

2) "Şu muhakkak ki insan cinsi, âlemin yaratılışından hayli müddet sonra yaratılmıştır. Âlemin yaratılışından başlayan *Dehr*'den, insan cinsinin yarartılmasına kadar sizin için meçhul ve bununla beraber bu iki hat ile sınırlı bir müddet cereyan etmiş, insana doğru gelmiştir. İşte o müddet zarfında insan alınır, bu nâm ile tanınır bir şey olmamıştır". İnsan *Dehr*'in başlangıcından/âlemin yaratılışından çok sonra vücûda gelmiştir. (VIII/5493)

6. ... bir çeşme, ondan Allah'ın kullan içer, güzel yollar açarak akıtırlar [da] onu akıtırlar.

7-10. Adaklarını yerine getirirler ve şerri salgın olan bir günden korkarlar, miskine [yoksula], yetime, esire seve seve yemek yedirirler; 'Size ancak livechillah it'am ediyoruz [Allah rızası için yediriyoruz], sizden ne bir karşılık isteriz ne de bir teşekkür! Çünkü biz rabbimizden korkarız, bir suratsız hara günden!' (derler.)

11-22. Allah da onları o günün şerrinden korur ve kendilerini bir parlaklıkla bir sürûra [saadete] erdirir ve sabırlarına mukabil onlara bir cennet ve bir harîr [ipek] verir! Orada erîkeler [koltuklar] üzerine dayanmışlardır, ne güneş görürler onlarda, ne de zemherîr [şiddetli soğuk]! üzerlerine o cennet gölgeleri sarkmış ve devşirimleri mebzûl mebzûl [bol bol] önlerine konmuştur, hem dolaşılır üzerlerine gümüşten kaplar ve küplerle ki billûrlar; gümüşten billûrlar, onları türlü türlü biçime koymuşlardır ve orada bir kadeh sunulur ki katkısı olmuştur zencefil! Bir çeşme ki denir selsebîl ve dolanır etraflarına muhalled [daim] evlatlar, görünce onları sanırsın saçılmış inciler ve gördüğün zaman orada, bir naîm [nimet] ve pek büyük bir mülk görürsün! Üstlerinde bir sündüs esvab yemyeşil ve kalın istebrak, gümüşten bileziklerle süslenmişler, rableri onlara bir şarab-ı tahûr [tertemiz bir içecek] sunmaktadır, şöyle diye ki: 'İşte bu sizin bir mükafatınızdı, sa'yiniz meşkûr oldu!'

23-25. Filhakîka biz indirdik biz sana Kur'an'ı ceste ceste [kısım kısım]; o halde sabret rabbinin hükmünü vermesi için de itaat etme onlardan bir âsime veya nanköre ve rabbinin ismini an hem erken, hem ikindileyin ...

1) Böyle derler demesine, fakat bunu açıkça yüzlerine söylemez, kalplerinden ve halleriyle (*lisân-ı hâl*'ile) söylerler. Nitekim bu nedenle ayette 'böyle derler' diye ibare *tasrîh* edilmemiş, söz *zımnî* olarak ifade edilmiştir. (VIII/5506)
2) Bkz. Âlu İmran/15, an:2
3) *'Sündüs* adı verilen gayet ince ve zarif ipek kumaşlardan yemyeşil elbiseler ve *istebrak*'kalın veya sırmalı ipek kumaşlar'. (VIII/5508-5509)
4) 'Dünyadaki çalışmalarınız boşa gitmedi, kadri takdir olunup daha büyük mükafatile karşılandı'. (VIII/5511)
5) 'Günaha davet eden bir günahkâra'. (VIII/5513)

26. ... Geceden de O'na secde et ve tesbîh et O'na uzun gece!

27. Çünkü onlar peşini [hazır olanı] severler ve önlerindeki ağır bir günü bırakırlar.

28. Biz yarattık onları ve kundaklarını biz bağladık, dilediğimiz vakit de kılıklarını tebdîl ederiz [değiştiririz].

29. İşte bu bir tezkiredir [ikazdır], dileyen rabbine bir yol tutar!

30-31. Mâmafih Allah dilemeyince dilemezsiniz; çünkü yegâne alîm-hakîm Allah'tır! O dilediğini rahmeti içine koyar; zâlimlere ise elîm [gayet acı] bir azap hazırlamıştır!

77. Mürselât Sûresi

Mekke'de nâzil Olmuştur.

50 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-7. Kasem olsun o urfiçin gönderilenlere, derken büküp devirenlere ve neşrederek yayanlara, derken seçip ayıranlara, sonra bir öğüt bırakanlara -gerek özr [mazur kılmak] için olsun; gerek inzar [uyarmak]- herhalde size va'dolunan muhakkak olacaktır!

8-12. Hani o yıldızlar silindiği vakit ve o sema açıldığı vakit ve o dağlar savurulduğu vakit ve o elçiler mîkatlarına erdirildiği vakit onlar hangi güne tecil edildi [ertelendi]?

13-14. Fasıl gününe! Bildin mi nedir Fasıl günü?

15. Vay haline o gün, yalan diyenlerin!

16-17. Helâk etmedik mi evvelkileri? Sonra arkalarına takacağız geridekileri!

18. Biz öyle yaparız mücrimleri!

19. Vay haline o gün, yalan diyenlerin!

---

1) 'Tanınması lâzım gelen bir iyilik için' veya -hâl olduğu takdirde- 'peyderpey'. (VIII/5519)
2) "Peygamberlerin o gözleyegeldikleri ve ümmetlerine karşı şehadet edecekleri vakit (Kıyamet Günü) geldiğinde... (VIII/5521)

20-22. Yaratmadık mı sizi bir hakir sudan, kılıp da onu bir makarda [rahimde] temkin, malûm bir kadere [belli bir süreye] değin?!

23. Demek ki ölçmüşüz, demek ki biz ne güzel kâdiriz!

24. Vay haline o gün, yalan diyenlerin!

25-27. Ya kılmadık mı arz'ı bir tokat[1] -gerekse diriler için, gerekse emvat- ve oturtup da onda yumru yumru oturaklı dağlar, sunmadık mı size bir su, (tatlı) bir furat?!

28. Vay haline o gün, yalan diyenlerin!

29-33. Haydi boşanın o yalan dediğinize, haydi boşanın bir üç çatallı gölgeye; ne gölgelendirir, ne alevden korur! Çünkü o öyle şirareler [kıvılcımlar] atacaktır ki her biri bir saray gibi, sanki sarı sarı hopalar [develer] gibi!

34. Vay haline o gün, yalan diyenlerin!

35-36. Bugün nutkları tutulacağı gündür; izin de verilmez ki itizar edeler [özür dileyeler]!

37. Vay haline o gün, yalan diyenlerin!

38-39. Bu, işte o fasıl günü! Topladık sizi ve evvelkileri; varsa bir fenniniz atlatın beni!

40. Vay haline o gün, yalan diyenlerin!

41-43. Şüphesiz ki ;korunan) muttakîler gölgelerde kaynaklar ve canlarının istediğinden meyveler içindedirler: "Yeyin, için âfiyet olsun işlediğiniz amellere mukabil!"

44. İşte biz muhsinleri böyle karşılaşırız!

45. Vay haline o gün, yalan diyenlerin!

46. Yeyin, zevk edin biraz; çünkü mücrimlersiniz!

47. Vay haline o gün, yalan diyenlerin!

48. Yerler, içerler de 'rükû edin!' Denildiği zaman onlara, rükû etmezler.

49. Vay haline o gün, yalan diyenlerin!

50. Artık bundan sonra hangi söze inanacaklar?

1) Buradaki *tokat* sakın *sille* mânâsında *tokat* zannedilmesin! Burada *tokat* (tifât) *hisar* gibi sıkışıp toplanacak mahal, toplanma yeri demektir. Bu Anadolu Türkçesinde de kullanılır ki *Tokat* ilinin adı bu mânâyı andırır. Rumeli'de buna *kapı* da denildiği işitilmiştir. *Tevkifhâne* mânâsına *kapıaltı* tabiri Anadolu'da da bilinir. (VIII/5522)

78. Nebe Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

40 âyettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. Ne'den soruşuyorlar? O büyük nübüvvet haberinden ki onlar onda ihtilâfa düşüyorlar.

4-5. Hayır ileride bilecekler! Hayır hayır ileride bilecekler!

6-16. Değil mi ki biz arz'ı bir döşek yaptık ve dağları birer kazık ve sizleri çift çift yarattık ve uykunuzu bir sübat yaptık ve geceyi bir libas yaptık ve gündüzü bir meaş [geçim zamanı] yaptık ve üstünüze yedi sağlam bina çattık ve içlerine şâşâlı parıl parıl bir kandil astık ve o mu'sıralardan şarıl şarıl bir su indirdik çıkaralım diye onunla taneler ve otlar ve sarmaş dolaş bağlar bahçeler!

17-20. Şüphesiz ki o fasıl günü bir mîkat [buluşma vakti] olmuştur! O gün ki sûr üfürülür, derken gelirsiniz fevcâ fevc [ümmet ümmet]! Sema da açılmış olmuştur [kapı kapı] ebvab ve dağlar yürütülmüş olmuştur serab!

21-25. Şüphesiz ki cehennem olmuştur mirsad, azgınlar için bir meâb! Devirlerce içinde kalacaklar, ne bir serinlik tadacaklar, ne de bir şarab; ancak bir hamim ve bir gassak!

26-28. Bir ceza ki bervechi vifak [tam muvafık]; çünkü ummazlardı onlar hiçbir hesab, ayetlerimizi tekzîb ede ede kesilmişlerdi kezzâb!

29-30. Her şeyi ise biz ihsa etmiş [kaydetmiş], bir kitaba geçirmişiz! "Artık tadınız, artık size azap artırmaktan başka birşey yapacak değiliz!"

1) *Sübat* bir kesim bir tatil/kesik bir uyku bir kestirme bir rahat ve dinleniş veya *bir* sübat gibi/hiss ve amelden kesilmek itibariyle bir ölüm gibi sükûn ve sükûnet: "Uykunuzu sizin için bir rahat ve huzur kıldık, onunla dinlenirsiniz ve ruhlarınız sizden ayrılmamış, diri olduğunuz halde şuursuz ölü gibi sükûnette olursunuz" (VIII/5335)

2) *Libas* kelimesine sırta giyinen elbiseden/iç çamaşırdan ziyade *yorgan* gibi üstten örtünülen *örtü* mânâsı daha uygundur. (VIII/5535)

3) 'Azgınlar için bir meâb' veya 'Azgınlar için bir *mirsad*'; bu ibare öncesinde de sonrasına da taalluk edebilir. *Mirsad* avcının av gözlediği yer gibi rasad yeri, gözetleme noktası, *meâb* ise 'dönüp varılacak son yer' demektir. (VIII/5541)

4) *Hamim* kaynar sıcak su, *Gassak* irin, yaradan akan cerahat demektir. (VIII/5542)

31-34. Şüphesiz ki korunanlara halâs ve kâm var, hadikalar [bağlar bostanlar] var, üzümler var ve turunç sîneli yaşıtlar var ve bir dolgun peymâne [kadeh] var!

35-36. Orada ne boş bir lâf işitirler, ne de bir tekzîb; bir karşılıkki rabbinden âtâ, yeter mi yeter!

37. O, göklerin ve yerin ve bütün aralarındakilerin rabbi, Rahmân, bir hitaba mâlik olamazlar ondan!

38. O gün ki kıyama duracak Ruh ve melâike saf saf, bir kelime söyleyemezler; o kimseden başka ki o Rahmân ona izin vermiş, o da savabı [doğruyu] söylemiştir!

39-40. O gün ki haktır, o halde dileyen rabbine varacak bir yüz edinsin! Çünkü biz size yakın bir azabı ihtar ettik; o gün ki kişi ellerinin ne takdim ettiğine bakacak ve diyecek ki kâfir: 'Ah n'olaydı ben bir turab [toprak] olaydım!

79. Nâziât Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

46 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-5. O daldırıp nez'edenlere ve usulcacık çekenlere ve yüzüp yüzüp gidenlere, derken yarışıp geçenlere, derken bir emir çevirenlere kasem olsun ki (kıyamet var!)

6-9. O gün ki sarsar râcife, onu velyeder [tâkip eder] o râdife! Yürekler o gün oynar kaygıdan, gözleri kalkmaz saygıdan!

10-11. Diyorlar ki: 'Biz, gerçek döndürülecek miyiz o hufrede, ya ufalanmış kemikler olduğumuz vakit ha?!'

12. 'O' dediler; 'o halde hüsranlı bir dönüş!'

13-14. Fakat o zorlu bir kumandadır; bakarsın uyanmışlar hepsi meydandadır!

---

1) Bu ve benzeri diğer kelimeler muhtelif mânâlâra delâlet eden *ortak anlamlı lafızlar* olmaları nedeniyle bunları meâlde sadece bir *mânâ* ile tercümeye imkân yoktur. Dolayısıyla bu kelimeleri mümkün olabildiği kadar *tefsir* suretiyle anlamaya çalışmak gerekir. (VIII/5552)

2) Burada iki mânâ vardır: a) 'Biz *evvelki hâlimizde* yeniden hayata iâde mi olunacağız?' b) 'Biz öldükten sonra o *kabirlerde* gerisin geriye döndürülecek, diriltilecek miyiz?' (VIII/5557)

15-16. Geldi ya sana Musa'nın kıssası, o vakit ki ona rabbi nidâ etmişti o mukaddes vadîde, Tuvâ'da!

17-19. 'Haydi' demişti; 'git Firavun'a da- çünkü o pek azdı- de ki: 'İster misin temizlenesin ve rabbine irşad edeyim de seni saygılanasın?'

20-25. Vardı ona o büyük mu'cizeyi de gösterdi. Fakat o tekzîb etti, isyan etti, sonra koşarak idbara gitti, derken mahşerini [adamlarını] topladı da bağırdı: 'Benim en yüksek rabbiniz!' dedi. Allah da onu tuttu, sonuna önüne nekâl [ibret-i âlem] olmak üzere tenkîl [ona azap] ediverdi.

26. Şüphesiz ki bunda bir ibret var, saygı duyacaklar için!

27-33. Siz mi daha çetinsiniz yaratılışça, yoksa sema mı? O Allah onu bina etti, boyuna irtifa verdi [direksiz olarak yükseltti], nizamına koydu, gecesini kararttı, kuşluğunu [ışığını] çıkardı; ondan sonra da arzı döşedi, ondan suyunu ve mer'asını [otunu, otlağını] çıkardı ve dağlarını oturttu sizin ve davarlarınızın intifâı [yaşayabilmesi] için!

34-41. Fakat geldiği vakit o tâmme-i kübrâ [güç yetmez belâ]; o insanın neye koştuğunu anlayacağı gün ve cahîm [salgın ateş] hortlatıldığı vakit, görür kimseler için, artık her kim azgınlık etmiş, dünya [alçak] hayat'ı tercih eylemiş ise muhakkak cahîmdir [cehennemdir] onun varacağı, her kim de rabbinin makamından korkmuş ve nefsi, hevadan nehy eylemiş ise muhakkak cennettir onun varacağı!

42. Sana o Saat'ten soruyorlar; 'ne zaman demir atması?'

43-45. Nerde senden onu anlatması? Rabbi nedir onun müntehası! Sen ancak bir münzirisin ondan haşyet [korku] duyacakların!

46. Onu görecekleri gün onlar, sanki bir akşam veya kuşluğundan başka durmamışa dönecekler!

1) "Nasıl var mı bir meylin, bir arzun, bir niyetin küfür ve tuğyan kirlerinden, kötü ahlâklardan temizlenip pak *iman* ve *islâm* hasletleriyle feyizlenmeye?" (VIII/5559-5560)

2) "... Seni rabbi ni tanımaya irşad edeyim de O'nun gazabından, azabından korkup O'na tâzim ile saygı duyasın?" Çünkü Allah 'tan ancak bilen kulları korkar, bilmeyenlerin saygısı olmaz; saygısı olmayanlar da korunmaz, her fenalığa atılırlar. (VIII/5560)

3) "Tekzîb ve isyanda başarılı olamadı, bununla beraber boş da durmadı, koştu çalıştı. Fakat ikbale değil, idbara çalıştı Allah 'a yönelecek yerde, ardını dönerek helâke doğru tersine gitti". (VIII/5560)

4) Burada iki mânâ vardır: a) Onu anlatmak senin vazifen değildir b) Bu suâl de nesi oluyor? Senin gönderilmen O'nun vukûunun yaklaşmakta olduğunu anlatıp dururken, bununla yetinmeyip de sormaya kalkışmaları mânâsız ve selahiyetlerinden uzaktır. (VIII/5568-5569)

5) Bütün künhüyle onu ancak Allah Teâlâ bilir! (VIII/5569)

80. Abese Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur. 42 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-2. Ekşidi ve döndü; çünkü ona âmâ geldi.

3-4. Ne bilirsin o belki temizlenecek veya öğüt belleyecekde o öğüt kendine fayda verecek?!

5-7. Amma istiğnâ edene [öğüt almaktan kendini müstağni görene] gelince, sen onun sadâsına özeniyorsun; onun temizlenmemesinden sana ne?

8-10. Ve amma sana can atarak gelen, haşyet duyarak [bir günaha girerim korkusuyla] gelmişken sen ondan tegâfül [gaflet] ediyorsun [ona aldırmıyorsun]!

11-12. Hayır, hayır zinhar [sakın öyle yapma], çünkü o bir tezkiredir [ikazdır]! İmdi onu dileyen tezekkür etsin [düşünsün]!

13-16. Tekrim edilir [mümtaz, muhterem], yüksek tutulur mutahhar [tertemiz] sahifelerde, kiram-ı berere, sefere ellerinde!

19-22. O kahrolasi insan ne nankör şey! O yaratan onu hangi şeyden yarattı? Bir nutfeden, yarattı da onu biçimine koydu, sonra ona yolunu kolaylattı, sonra öldürdü de kabre gömdürdü, sonra dilediği vakit ona nüşûr [yeni bir hayat] verecek!

23. Hayır hayır, doğrusu o hiç O'nun emrini tam eda etmedi!

24-32. Bir de o insan taamına baksın! Biz o suyu bir döküş dökmekteyiz, sonra o arz'ı bir yarış yarmaktayız! Bu suretle onda daneler, üzümler, yoncalar, zeytinlikler, hurmalıklar, afâka ser çekmiş dilber [güzelim] bahçeler, meyveler, çayırlar neler yetiştirmekteyiz sizin ve davarlarınızın intifâı [yaşayabilmesi] için!

33. Amma geldiği vakit o sahha (o sayhasını dinletecek belâ)!

1) Burada (*sadede*'den veya *sadâ*'dan) iki mâna vardır: a) 'Sen onun sadedinde oluyorsun/ona yönelip onun irşad ve ıslahına uğraşıyorsun'. b) 'Sen ondan sadâ bekliyorsun/uzaktan uzağa, dağdan taştan yankı beklemek gibi, sesinin ondan aksetmesini gözetiyor, ona özeniyorsun!'(VIII/5576) Burada 'ona özeniyorsun' tâbirini, 'ona özenti duyuyorsun onu taklid ediyorsun, ona benzemeye çalışıyorsun' mânâsında değil, 'ona dikkat ve ilgi gösteriyorsun, onunla meşgul oluyorsun' şeklinde anlamak icab eder. (D.C]

2) Bu ifade bizim Türkçe'de 'Canı isteyen dinlesin!'dediğimizde kasdetliğimiz mânâ gibi bir *inzar* ve *tehdid* mahiyetindedir. (VIII/5577)

3) *Kiram*: a) Allah indinde aciz kılınmış (*Keramet*'ten), b) Mü'minlere şefkatli; haklarında istiğfar ederler (*Kerem*'den). *Berere*: a) Çok hayır sahibi (*Berr*'den), b) Sözlerinde ve fiillerinde sâdık (*Birr*'dan). *Sefere*: a) Kâtipler, yazıcılar, hattatlar (*Sefr*'den) b) Sefirler, elçiler (*Sefaret*'ten) (VIII/5579-5582)

34-42. O kaçacağı gün kişinin kardeşinden ve anasından, babasından ve refikasından [eşinden] ve oğullarından; onlardan her kişinin bir şe'ni [derdi] vardır o gün başından aşar; yüzler vardır o gün ışılar, güler sevinir; yüzler de vardır o gün üzerinde tortoz, sarar onu bir kara! İşte onlar o kefere-i fecere!

81. Tekvîr Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur

29 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-14. O güneş dürüldüğü vakit ve yıldızlar bulandığı vakit ve dağlar yürütüldüğü [yerle bir edildiği] vakit ve kıyılmaz mallar bırakıldığı vakit ve vuhûş [vahşi hayvanlar] toplandığı vakit ve denizler ateşlendiği vakit ve nüfûs çiftlendiği vakit ve 'O diri gömülen [kızcağız] hangi günahla öldürüldü?' [Diye] sorulduğu vakit ve defterler açıldığı vakit ve sema sıyrıldığı vakit ve cehennem kızıştırıldığı vakit ve cennet yaklaştırıldığı vakit anlar bir nefis ne hazırlamıştır!

15-20. Şimdi kasem ederim o sinenlere, o akıp akıp yuvasına girenlere ve yöneldiği dem o geceye ve nefeslendiği dem o sabaha ki muhakkak o (Kur'an), kerîm bir rasûl'ün getirdiği kelâmdır! Bir rasûl ki pek kuvvetli/metîn, zü'l-arş'ın nezdinde mekîn...

---

1) Burada iki mânâ vardır: a) Güneşin bir bohça gibi dürülüp, sarılması ve ışığının sönmesi/körlenmesi, b) Dürülüp atılması, gözden kaybolması, kendisinin yokedilmesi. (VIII/5594-5595)

2) Burada da iki mânâ vardır: a) Yıldızların ışıklarının sönmesi, b) (Tesbih taneleri gibi) saçılıp dökülmeleri. (VII/5596)

3) Araplar ona aylık gebe deveye doğuruncaya kadar *Uşerâ* (On'larlı) adını verirler ve bunlar, nazarlarında en kıymetli mallardır. Bu kelimenin çoğulu olan *Işâr* sürüsü kimi yeni doğurmuş, kimi doğurmak üzere bulunan ve en ziyade bakılması, gözetilmesi lâzım gelen *en kıymetli mallar* demektir. (VIII/5597)

4) Diğer bir mânâ: 'Denizler taşıp yeryüzünün her tarafını kapladığı vakit'. (VIII/5600 ve krş. Tûr/6, an:2)

5) Burada iki mânâ vardır: a) 'Herkes amelde benzerleriyle; iyiler iyilerle, kötüler kötülerle dizilip haşrolunduğu vakit'. b) 'Nefisler (ruhlar) bedenlere iade olunup birleştirildiği vakit'. (VIII/5602-5603)

6) Cahiliye Arapları arasında bu çirkin âdet çok yaygındı ve bunu türlü nedenlerle yaparlardı. Kimi kızlar yüzünden bir ar gelir korkusuyla, kimi fakirlik ve besleyememek korkusuyla, kimileri de meleklerin *Allah'ın kızları* olduklarına inandıklarından dolayı kızlarını da meleklerin arasına katmak üzere *Allah'a daha layıktırlar* diye yaparlardı. (VIII/5603)

7) 'Arş'ın sahibi olan ve onu gönderen Allah Teâlâ nezdinde büyük bir şeref ve haysiyeti hâiz'. (VIII/5620)

[unutulmaması gereken bir öğüttür] âlemin için, içinizden müstakîm olmak [doğru gitmek] dileyenler için! Fakat o âlemlerin rabbi Allah dilemeyince, siz dilemezsiniz!

82. İnfitâr Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

19 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-5. Sema çatladığı vakit ve yıldızlar döküldüğü vakit ve denizler akıtıldığı vakit ve kabirler deşildiği vakit, bilir bir nefis nedir takdîm ettiği ve tehir ettiği [ne yapıp yapmadığını]!

6-8. Ey insan! Ne mağrur etti seni o kerîm rabbine ki seni yarattı, düzenine koydu, tenasüb ve itidal verdi, dilediği herhangi bir surette terkîb etti?!

9-12. Hayır hayır, doğrusu siz dini tekzîb ediyor/cezaya inanmıyorsunuz! Halbuki üzerinizde hâfızlar var, kiram [vazifelerinde kusur etmez] katipler var; her ne yaparsanız biliyorlar.

13-16. Şüphesiz ki iyiler naîm [nimet] içindedir ve şüphesiz ki fâcirler cahîm [ateş] içindedir; din günü ona yaslanacaklardır ve ondan gâib olmayacaklardır [hep onun içinde kalacaklardır]!

17-19. Ve bildin mi [ey insan] nedir din günü? Evet, bildin mi nedir din günü? O gün ki kimse, kimse için bir şeye mâlik olmaz, emir o gün yalnız Allah'ındır!

21. ... mutâ [itaat edilir] orada, emîn!

22-25. Yoksa sahibiniz [gayet iyi tanıdığınız o zât] mecnun değil! Vallahi gördü onu açık ufukta ve o [zât] gayb üzerine kıskanılır değil ve o bir racîm şeytanın sözü değil!

26-29. Siz nereye gidiyorsunuz? O hâlis bir zikirdir

---

1) Ayette geçen kelime *Danin* ve *Zanin* olmak üzere iki şekilde okunmuş ve her ikisi de iki ayrı mânâda mütalaa edilmiştir. *Danin:* a) "O gayb hususunda cimri/kıskanç değildir. Almış olduğu vahyi bildirmekte cimrilik etmez, aynen tebliğ eder, o gaybı bilir iddiasındaki kâhinler veya bildiğini ücretsiz öğretmeyen kimseler gibi ücret almak sevdasıyla kıskançlık yapmaz/ilmini sizden esirgemez!" b) "O gaybdan dolayı kıskanılacak bir kimse değildir. Onun gaybdan haber vermesi, vahiy alması, sizin bilmediğini şeyleri bilmesi çok görülmez". *Zanin:* a) "O gayb üzerine töhmetli değildir, itham edilemez, o emîn ve mevsûk/güvenilir bir kimsedir". b) "O hafızası zayıf, vehim ve zan ile söyler, hevâ ve hevese kapılır bir kimse değildir. Onun vahyi almak ve aktarmak hususunda hiçbir zaafı yoktur". (VIII/5622-5623)

2) Bkz. Hicr/16, an:1

3) Bkz. Fâtiha/4, an: 5

83. Mutaffifîn Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

36 Âyettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. Veyl o mutaffifîne ki nâs [insanlar] üzerinden kendilerine ölçtükleri zaman tam basarlar, onlara ölçtükleri veya tarttıkları vakit ise eksiltirler!

4-6. Zannetmez mi bunlar ki büyük bir gün için ba'solunacaklar [diriltilecekler]; o gün ki nâs rabb'ul-âlemîn için kıyam edecekler?!

7-9. Hayır hayır! Çünkü fâcirlerin yazısı siccîn'dedir! Bildin mi siccîn nedir? Terkîm olunmuş [sağlamca yazılmış] bir kitab!

10-13. Veyl o gün o yalan diyenlere, o din gününü tekzîb edenlere ki onu ancak her bir haddini aşkın, günaha düşkün tekzîb eder! Karşısında ayetlerimiz okunurken 'evvelkilerin esatîri' dedi.

14-17. Hayır hayır! Fakat onların kazançları kalplerinin üzerine pas bağlamıştır! Hayır hayır! Muhakkak ki onlar o gün rablerinden hicabda kalacaklar, sonra onlar muhakkak cahîm'e [ateşe] yaslanacaklar, sonra da denecek: 'İşte bu, sizin o tekzîb edip durduğunuz!'

18-21. Hayır hayır! Çünkü ebrarın [iyilerin] yazısı illiyyîn'dedir. Bildin mi illiyyîn nedir? Terkîm olunmuş bir kitab ki ona mukarrebîn şahid olurlar.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ۝١ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ۝٢ وَإِذَا
كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ۝٣ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ ۝٤
لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ۝٥ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۝٦ كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ
لَفِي سِجِّينٍ ۝٧ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ ۝٨ كِتَابٌ مَّرْقُومٌ ۝٩ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝١٠ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ۝١١ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ
مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ۝١٢ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ۝١٣ كَلَّا بَلْ ۜ رَانَ
عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝١٤ كَلَّا إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ۝١٥
ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُو الْجَحِيمِ ۝١٦ ثُمَّ يُقَالُ هَٰذَا الَّذِي كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ ۝١٧
كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ۝١٨ وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ ۝١٩ كِتَابٌ
مَّرْقُومٌ ۝٢٠ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ۝٢١ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ۝٢٢ عَلَى الْأَرَائِكِ
يَنظُرُونَ ۝٢٣ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ۝٢٤ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ
مَّخْتُومٍ ۝٢٥ خِتَامُهُ مِسْكٌ ۚ وَفِي ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ۝٢٦

22-26. Haberiniz olsun ki ebrar [iyiler] muhakkak bir naîm [nimet] içindedir; erîkeler [koltuklar] üzerinde nezaret ederler, yüzlerinde naîmin revnâkını [parıltısını] tanırsın! Onlara öyle bir rahîkten [hâlis şaraptan] sunulur ki mahtum [mühürlü], hitamı misk [içildiğinde sonu misk gibi kokar]! İşte ona imrensin artık imrenenler...

---

1) *Mutaffifler*'in alırken dolgun, verirken eksik ölçenler demek olduğu hemen ardından gelen iki ayet ile anlatılmıştır. Lisanımızda tam karşılığı olarak *müstakil bir kelime* bulunamamıştır. Bu nedenle kelimenin kök anlamına bir bakmak gerekir ki *tatfif* kısaca ölçüde veya tartıda biraz bir şey çalmaktır ve fiilin yapısı bu işin *âdet* edinilmiş olduğuna delâlet eder. (VIII/5650) 2) Burada ifadenin zâhiri *min'en-nâs* (insanlardan) denilmeyi gerektirirdi. Fakat *ala'n-nâs* buyurulması kendi lehlerine olarak ve halkın aleyhine istila ve tecavüz suretiyle ölçtüklerine işaret içindir. (VIII/5650)

3) Bkz. Fâtiha/2, an:3

4) Diğer bir mânâ: 'Ne siccîn, ne yaman siccîn?!' (VIII/5655)

5) Bkz. En'âm/25, an:3

27-28. ... hem mizacı [katkısı] tesnîmden; bir çeşme ki mukarrebûn onunla içerler.

29-33. Evet, o cürüm işleyenler iman edenlere gülüyorlardı ve onlara uğradıkları zaman birbirlerine göz kırpıyorladı ve evlerine döndükleri zaman zevk anarak [gülüşe gülüşe] dönüyorlardı ve onları gördükleri vakit 'Ha işte bunlar [şaşkın] sapıklar!' diyorlardı; halbuki üzerlerine gözcü gönderilmemişlerdi.

34-35. İşte bugün de iman edenler kâfirlere gülecekler, erîkeler [koltuklar] üzerinde nazar edecekler!

36. Nasıl kâfirler ettiklerinin cezasını buldular mı?

84. İnşikak Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

25 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-5. Sema inşikak ettiği [yarıldığı veya parçalandığı] ve rabbini dinleyip haklandığı vakit ve arz medd [dümdüz] edildiği ve içindekini atıp boşaldığı ve rabbini dinleyip haklandığı vakit!

6. Ey o insan! Sen cidden rabbine doğru çabalar da çabalar, nihayet ona mülâkî olursun!

7-13. O vakit kitabı sağ eline verilen, kolay bir hesap ile muhasebe olunur ve mesrûr olarak ehline gider ve amma kitabı arkasında verilen 'helâk!' diye çağırır ve saîr'e [çılgın ateşe] yaslanır; çünkü o ehlinde mesrûr idi...

1) Burada 'dinlemek' lisanımızda söze kulalı verinek, söz dinlemek, emir dinlemek, itaat etmek, boyun eğmek mânâsındadır. (VIII/5672)

2) Burada ibareye iki mânâ verilmiştir: a) '... ki semâ! ona lâyık kılınmıştır/tabiatına yaraşan da odur'. b) '... ki o semaya hak/vacib kılınmıştır. Sema rabbinin emrini dinlemeye mecburdur'. Biz ise ibareyi (*Meâl*'de gösterildiği gibi) 'Sema haklandığı, yani emr-i hakka mağlup olup, hakihkak edildiği vakit' şeklinde anlıyoruz. (VIII/5674)

3) 'Dünyada, evinde veya ailesi, kavmi içinde refahlı, ferahlı, keyfi yerinde zevk u sefasında idi; ahireti ve akibeti düşünmez, gam ve keder içinde ızdırap çekenlere acımaz, dünyada olup bitenlere dikkat etmezdi'. (VIII/5678)

إِنَّهُۥ ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ ۚ بَلَىٰٓ إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ بِهِۦ بَصِيرًا ۖ فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلشَّفَقِ ۖ
وَٱلَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ۖ وَٱلْقَمَرِ إِذَا ٱتَّسَقَ ۖ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ۖ فَمَا
لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۖ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ ٱلْقُرْءَانُ لَا يَسْجُدُونَ ۩ ۞ بَلِ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ يُكَذِّبُونَ ۖ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ۖ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۞
إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ۞

سورة البروج مكية وآياتها اثنتان وعشرون

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلْبُرُوجِ ۞ وَٱلْيَوْمِ ٱلْمَوْعُودِ ۞ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ۞
قُتِلَ أَصْحَٰبُ ٱلْأُخْدُودِ ۞ ٱلنَّارِ ذَاتِ ٱلْوَقُودِ ۞ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ۞
وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ۞ وَمَا نَقَمُوا۟ مِنْهُمْ إِلَّآ أَن يُؤْمِنُوا۟
بِٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ۞ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ
شَىْءٍ شَهِيدٌ ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ فَتَنُوا۟ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا۟ فَلَهُمْ
عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ ٱلْحَرِيقِ ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
لَهُمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْكَبِيرُ ۞

14-15. ... Çünkü hiç inkılâb görmeyecek sanmıştı. Hayır! Çünkü rabbi onu gözetiyordu.

16-19. İmdi kasem ederim o şafağa ve geceye ve derlediğine ve derlendiği zaman o aya ki sizler binip binip geçeceksiniz elbette tabakadan tabakaya!

20-25. O halde onlara ne var ki iman eylemezler ve karşılarında Kur'an okunduğu vakit secde etmezler, hatta o küfredenler tekzîb ederler?! Halbuki Allah içlerindekini biliyor; onun için onlara elîm [gayet acı] bir azap müjdele! Ancak iman edip, salih ameller yapanlar başka; onlara tükenmez bir ecir [mükâfat] var!

85. Burûc Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

22 Âyettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. O sema-i zat'il-burûc'a [burçlarla süslü semaya] ve o yevm-i mev'ûd'a ve şahide ve meşhûd'a [şahidlik edilene] kasem olsun!

4-9. Tel'in edildi sahipleri o uhdud'un/o çıralı ateşin; o vakit ki üzerine [çevresine] oturmuştular, mü'minlere yaptıklarına karşı şahid de oluyorlardı. Onlardan kızdıkları da yalnız azîzhamîd olan Allah'a iman etmeleriydi ki bütün semavât u arz mülkü O'nundur ve Allah her şeye şahiddir!

10. O kimseler ki mü'minîn ve mü'minâta fitne [erkek ve kadın mü'minlere işkence] yapmışlar, sonra da tevbe etmemişlerdir; muhakkak artık onlara cehennem azabı var ve onlara yangın azabı vardır!

11. O kimseler ki iman etmişler ve salih ameller işlemişlerdir; muhakkak onlara altından ırmaklar akar cennetler var! İşte o, o büyük kurtuluştur!

---

1) 'Çünkü asla dönmeyecek, sevinci kedere çevrilmeyecek, hiç ölmeyecek, hiçbir azap ve mesûliyet çekmeyecek sanmıştı.' (VIII/5678)

2) Mü'minlereva'd, kâfirlere [illegible]olan Kıyamet Günü'ne...' (VIII/5689)

3) Burada iki mânâ vardır: a) "Öyle katı yürekli kâfirler idi ki hem mü'minleri ateşe atıyorlar, hem de o fecaat karşısında oturup olanları seyretmekten zevk alıyorlardı'. b) 'Mü'minlere yaptıkları kendi başlarına geçmiş, o azabı kendileri de görmüşlerdi'. (VIII/5692)

12-16. Hakîkat, rabbinin tutuşu şeddidir [şiddetlidir]; çünkü o hem mübdî, hem muîd'dir, onunla beraber gafûr'dur, çok sevgili (vedûd)dur, arş'ın sahibi, şanlı (mecîd)dir, dilediğini yapar (fa'âlün limâ yürîd)dir!

17-20. Geldi ya sana kıssası o orduların (o cünûdun), Firavun ve Semûd'un! Fakat o küfredenler hâlâ bir tekzîbde! Halbuki Allah arkalarından kuşatmış!

21-22. Fakat o şanlı bir kur'an'dır bir levh-i mahfuz'da!

86. Târık Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

17 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. Kasem olsun o Sema'ya ve Târık'a! Bildin mi Târık ne? O necm-i sâkıb!

4-5. Bir nefis yoktur ki illâ üzerinde bir hâfız olmasın; onun için insan düşünsün neden yaratıldı!?

6-7. Bir atılgan sudan yaratıldı ki sulb ile sîneler arasından çıkar.

8. Elbette O, onu döndürmeye [diriltmeye] kâdirdir!

9-14. Yoklanacağı gün bütün serâir [sırlar], o vakit ona ne bir kuvvet vardır ne de bir nâsır [yardımcı]! Kasem olsun o sema-i zât-i rec'a ve o arz-ı zât-i sad'a ki o her halde bir keskin hükümdür, şaka değildir!

15-17. Haberin olsun ki onlar hep hile kuruyorlar. Ben de kurarım hilelerine hile! Onun için o kâfirleri imhal eyle/mühlet ver onlara biraz!

1) *Necm-i sâkıb* delip geçen yıldız demektir ki ışığının kuvvetinden dolayı karanlıkları deler gibi görünen her yıldıza ıtlak olunur. Ayrıca geceleri doğan herhangi bir parlak ve yüksek yıldız için de kullanılır'. (VIII/5699- 5700 ve bkz. Necm/1, an:1; Vâkıâ/75, an: 2)

2) *Sema-i zât-i rec:* a) 'Döndürüp döndürüp yağmur yağdıran sema', b) 'Dönüp dönüp yağan bulut'. *Arz-ı zât-i sad'* ise 'çatlayışlı/çatlayan, yarılan arz' anlamındadır ve hakkında üç vecih söylenmiştir: a) Arzın bitkiler için çatlayışına işarettir ki bu takdirde bitkilere mecazen *sad'* denilmiş olur. b) Arz'da (toprakta) bulunan ve ekin veya herhangi bir sebeple meydana gelen çatlaklar, yarıklar, hendekler, vâdiler ve yolcuların çiğneyip iz yaptığı yollar gibi herhangi bir çatlaklığa işarettir. c) Kabirlere işarettir. (VIII/5731)

87. A'lâ Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

19 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahim

1-5. Tesbîh et rabbinin a'lâ [yüce] ismine; o rabbin ki yarattı da düzenine koydu, o rabbin ki takdir etti de hidayet buyurdu, o rabbin ki o mer'ayı [otlakları, yaylaları] çıkardı, sonra da onu karamsı bir sel kusuğuna çevirdi.

6-7. Bundan böyle sana Kur'an okutacağız da unutmayacaksın; yalnız Allah'ın dilediği başka! Çünkü o açığı da bilir, gizliyi de!

8-13. Ve seni en kolay yola muvaffak kılacağız; onun için öğüt ver, öğüt fayda verirse! Saygısı olan öğüt alacaktır, pek bedbaht olan da ondan kaçınacaktı; o ki en büyük ateşe yaslanacaktır, sonra ne ölecek onda ne hayat bulacaktır!

14-15. Doğrusu felâh buldu tezekkî eden [arınan] ve rabbinin ismini anıp da namaz kılan!

16-17. Fakat siz dünya [alçak] hayat'ı tercih ediyorsunuz! Halbuki ahiret daha hayırlı ve daha bekâlıdır [süreklidir]!

18-19. Haberiniz olsun ki vardır bu [ikaz] evvelki suhuflarda; İbrahim ve Musa'nın suhuflarında!

88. Gâşiye Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

26 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahim

1. Geldi mi sana o gâşiye hadîsi?

2-7. Birtakım yüzler o gün eğilmiş zillete düşmüştür, çalışmış fakat boşuna yorulmuştur! Kızışmış bir ateşe yaslanırlar, kızgın bir menbâdan sulanırlar; yiyecekleri yok, ancak bir darî; ne besler, ne açlıktan kurtarır!

8-11. Birtakım yüzler de o gün mesûddur, sa'yinden [çalıştıklarından dolayı] hoşnuttur, yüksek bir cennette ki onda lağviyyattan [boş sözlerden] bir kelime işitilmez!

1) "Allah dilese onu unutturur; unutturmayacağını katiyyen va'd etmesi, Allah'ın artık onu unutturmaya kudreti yetmez demek değildir. Fakat Allah'ın izniyle sen bundan böyle unutmayacaksın, böyle bir mu'cizeye de mazhar olacaksın!" (VIII/5759)

2) 'Öğüt fayda verirse' *takyîd* için değil *tekîd* içindir: 'Sen nasihat et, çünkü nasihatin bir faydasının olacağı muhakkaktır. (VIII/5762)

3) *Gâşiye* birşeyi sarıp bürüyen, salgın demektir ve *Kıyamet*'in isimlerindendir zira birdenbire şiddetiyle halkı saracak ve her yeri kaplayacaktır. *Hadîs* ise herkes tarafından naklolunarak söylenen mühim, dinlemeye layık söz demektir. (VIII/5772)

فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ۝ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ۝ وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ۝
وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ۝ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ۝ أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ
كَيْفَ خُلِقَتْ ۝ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ۝ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ
نُصِبَتْ ۝ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ۝ فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنتَ مُذَكِّرٌ ۝
لَّسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ ۝ إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ۝ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ
الْأَكْبَرَ ۝ إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ۝ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ۝

سورة الفجر مكية وهي ثلاثون آية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
وَالْفَجْرِ ۝ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ۝ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ۝ وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ۝
هَلْ فِي ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ ۝ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ۝
إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ۝ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ۝ وَثَمُودَ
الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ۝ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ۝
الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ۝ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ۝
فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ۝ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ۝

12-16 Onda cârî bir menbâ [akan bir pınar], onda yüksek serîrler [döşekler], konulmuş küpler, dizilmiş koltuklar, yastıklar, serilmiş nefîs döşemeler!

17-20. Ya hâlâ bakmazlar mı o deveye nasıl yaratılmış ve o göğe nasıl kaldırılmış ve o dağlara nasıl dikilmiş ve o arz'a nasıl satıhlanmış [düzlenmiş, döşenmiş]?

21-26. Haydi ihtar et! Sen şimdi sırf bir öğütçüsün, üzerlerine musallat değilsin; ancak tersine giden ve küfreden başka ki Allah onları en büyük azap ile tâzib edecek! Muhakkak onlar döne dolaşa bize gelecekler, sonra da muhakkak bize hesap verecekler!

89. Fecr Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

30. Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-5. Kasem olsun ki fecr'e ve leyâl-i aşr'e [on geceye] ve şef'u vetr'e [çift'e ve tek'e] ve geceye geçeceği sıra! Nasıl?! Bunlarda bir akıl sahibi için bir kasem var değil mi?

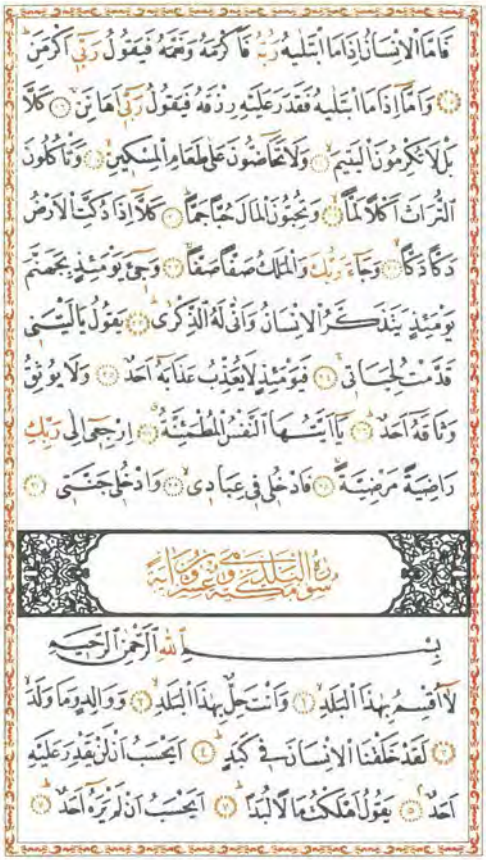
6-10. Görmedin mi rabbin nasıl yaptı Âd'a, İrem'e, [o] zât'il-imâd'a -ki o beldeler içinde [o zamana kadar] misli yaratılmamıştı- ve vâdilerde kayaları kesen Semûd'a ve o kazıkların sahibi Firavun'a?!

11-13. Onlar ki o memleketlerde tuğyan [azgınlık] etmişlerdi onlarda fesadı çoğaltmışlardı; onun için rabbin de üzerlerine bir azap kamçısı yağdırıverdi.

14. Şüphesiz ki rabbin öyle mirsad ile gözetmektedir!

---

1) *Fecr* gece karanlığının çatladığı sabahın ilk beyazıdır ki Isanımızda *şafak atması* 'tan sökmesi' tâbîrolunur. (VIII/5791)
2) 'Görür gibi bilmedin mi?' (VIII/5799 ve bkz. Bakara/243, an: 2)
3) *Zât'il-İmad* yüksek direkleri sütunları olan şehir demektir ki bu şehrin adının *İrem* olduğu söyleniz. *İrem*'in *Âd* kavmine ait büyük bir şehir olduğu vaktiyle *Yemen*'de bulunduğu ve *Zât'ul-İmâd* dahi denildiği söylenmiştir. (VIII/5801-5804)
4) 'Kazıklar sahibi' tâbirinin askerinin ve kondukları yerlerde çaktıkları çadır kazıklarının çokluğu, işkencelerinin şiddeti ve kuvvetli mülk ve rical sahibi olması mânâlarında *kinaye* olduğu söylenmiştir. (VIII/5805)
5) 'Seni yetiştiren, her işini tedbîr eden rabbin rasat kulesinden gözeten râsid gibi her dem ve her halde gözetip duran bir şahid ve nâzırdır'. (VIII/5807)

15-16. Amma insan, her ne zaman rabbi onu imtihan edip de ona ikram eyler, ona nimetler verirse, o vakit 'Rabbim bana ikram etti' der, amma her ne zaman da imtihan edip rızkını daraltırsa o vakit de 'Rabbim bana ihanet etti' der.

17-20. Hayır hayır, doğrusu siz yetime ikram etmiyorsunuz ve birbirinizi miskîni it'ama [yoksulu doyurmaya] teşvik eylemiyorsunuz. Halbuki mirası öyle bir yiyiş yiyorsunuz ki dermecesine ve malı öyle bir seviş seviyorsunuz ki yığmacasına!

21-23. Hayır hayır! Arz *dekken dekkâ* [çarpıla çarpıla yıkılıp] düzlendiği ve rabbinin emri gelip, melek *saffen saffâ* [saf saf] dizildiği vakit ki cehennem de o gün getirilmiştir, o insan o gün anlar! Fakat o anlamadan ona ne fayda?

24. 'Ah!' der; 'n'olurdu ben önce hayatım için (sağlığımda hayırlar) takdim etmiş olsaydım!'

25-26. Artık o gün O'nun ettiği azabı kimse edemez ve O'nun vurduğu bağı kimse vuramaz!

27-30. "Ey o rabbine mûti [itaatkâr] olan nefs-i mutmainne! Sen dön o rabbine hem râdıye olarak, hem merdi ye [sen rabbinden hoşnut, rabbin de senden hoşnut olarak dön] denir kullarım içine, gir cennetime!"

90. Beled Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

20 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-4. Yoo!.. Kasem ederim bu beldeye -sen hıll iken[1] bu beldede- ve bir vâlidle veledine ki hakîkaten biz insanı bir meşakkat içinde yarattık!

5-7. O kendisine karşı kimse güç yetiremez mi sanıyor; 'Ben yığın yığın mal telef ettim' diyor! Onu bir gören olmadı mı zannediyor?

---

1) Bazı müfessirler bu bitabın nefs-i mutmainne'ye dünyada da her zaman için hitab olduğunu söylemişlerdir ki bu bize daha vâzıh ve daha faydalı görülmektedir. (VIII/5820)

2) Burada birkaç mânâ vardır: a) 'Sen bu beldede bulunurken', b) 'Buradan çıkıp da sonra *feth* ile gireceğin zaman', c) 'Sen ki hıllsin bu beldede; yani *hurmet-i âmin* olan bu beldede senin hakkına hürmet edilmiyor, burada bir ava bile saldırı haram iken sana saldırı helâl sayılıyor. Bu nedenle sen ona, o meşakkatlere göğüs ger, çünkü insan meşakkat içinde yaratılmıştır'. Bu mânâsıyla cümle *i'tirâziyye*'dir. d) 'Sen bu beldede bir an için *hıll* halinde olacaksın/dilediğini yapmak sana helâl olacak!'(VIII/5825)

3) 'Baba ile oğluna/Hz. İbrahim ile Hz. İsmail'e!'(VIII/5830)

4) Burada iki mânâ vardır ki ilki içindir. a) Onun mağrur edalarını, gösteriş yapışını Allah görmüştür ve cezasını da verecektir. b) O yalan söylüyor, harcamadığı halde 'harcadım' diyor. (VIII/5835)

8-11. Vermedik mi biz ona iki göz ve bir dil ve iki dudak? İki de tepe gösterdik, fakat o göğüs veremedi o akabe'ye/sarp yokuşa!

12-16. Bildin mi o sarp yokuş ne? Fekkî rakabe/esir bir boyun kurtarmak veya salgın bir açlık gününde yemek yedirmek yakınlığı olan bir yetime veya toprak döşenen bir miskine [yoksula]!

17-18. Sonra olamadı o iman edip sabra vasiyetleşen ve merhametle vasiyetleşenlerden ki onlardır işte meymenet sahipleri (ashab-ı meymene)!

18-20. Ayetlerimize küfredenler... onlardır işte [uğursuz olan] şeâmet sahipleri (ashab-ı meş'eme)! Üzerlerine bir ateş bastırılıp kapıları kapanacak!

91. Şems Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

15 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-10. Kasem olsun o güneşe ve parıltısına ve ay'a -uyduğu zaman ona- ve gündüze -açtığı zaman onu- ve geceye -sararken onu- ve göğe ve onu bina edene ve yer'e ve onu döşeyene ve nefse ve onu düzenleyene, sonra da ona bozukluğunu ve korunmasını ilham eyleyene ki gerçek felâh bulmuştur onu temizlikle parlatan ve ziyan etmiştir onu kirletip gömen!

11-13. Semûd inanmadı azgınlığından, o en yaramazları fırladığı zaman ki o vakit demişti onlara Allah'ın Rasûlü; 'Gözetin Allah'ın nâkasını [o dişi deveyi] ve sulanışını!'

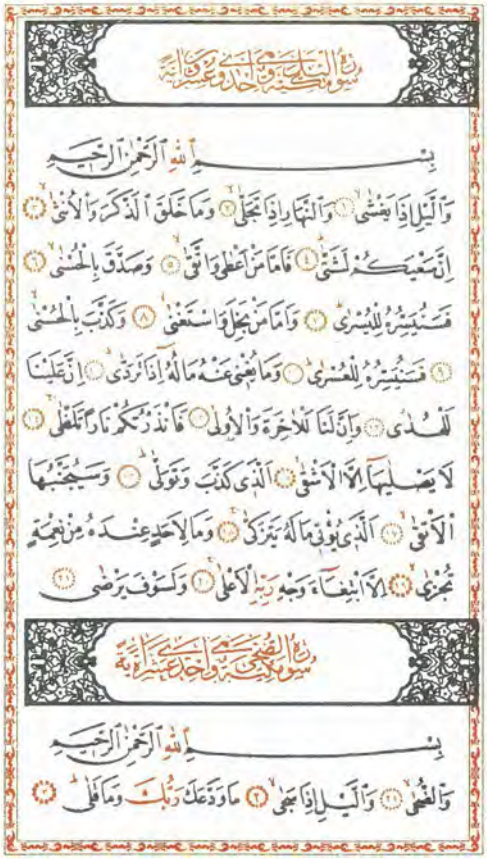
14. Fakat inanmadılar ona da devirdiler onu; âlemlerin rabbi de günahlarını başlarına geçiri geçiriverdi de o yeri düzleyiverdi.

15. Öyle ya, O sonundan korkacak değil ki!

---

1) *Zâ metrabe* Türkçe'de 'Toprak döşenen, taş yaslanan' tâbir edildiği vechile şiddetli fakru ihtiyaçtan kinayedir. (VIII/5844)

2) Burada üç mânâ verilmiştir: a) 'Allah verdiği azabın akibetinden endişe edecek değildir'. b) 'O rasûl ne oldu?' şeklindeki mukadder bir soruya karşılık; 'O rasûl bu ukubetten korkmaz; zira vazifesini yapmış olduğu için ona korku ve mesûliyet yoktur'. c) 'Halbuki o eşka (en yaramazları) yaptığı cinayetin akibetinden kormuyordu'. (VIII/5866-5867)

سورة الليل مكية وهي احد وعشرون اية
بسم الله الرحمن الرحيم
والليل اذا يغشى ۝ والنهار اذا تجلى ۝ وما خلق الذكر والانثى ۝
ان سعيكم لشتى ۝ فاما من اعطى واتقى ۝ وصدق بالحسنى ۝
فسنيسره لليسرى ۝ واما من بخل واستغنى ۝ وكذب بالحسنى ۝
فسنيسره للعسرى ۝ وما يغنى عنه ماله اذا تردى ۝ ان علينا
للهدى ۝ وان لنا للاخرة والاولى ۝ فانذرتكم نارا تلظى ۝
لا يصلىها الا الاشقى ۝ الذى كذب وتولى ۝ وسيجنبها
الاتقى ۝ الذى يؤتى ماله يتزكى ۝ وما لاحد عنده من نعمة
تجزى ۝ الا ابتغاء وجه ربه الاعلى ۝ ولسوف يرضى ۝
سورة الضحى مكية وهي احدى عشرة اية
بسم الله الرحمن الرحيم
والضحى ۝ والليل اذا سجى ۝ ما ودعك ربك وما قلى ۝

92. Leyl Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

21 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-4. Kasem olsun bürürken o geceye ve açıldığı zaman o gündüze ve erkeği dişiyi yaratana ki sizin sa'yiniz [işleriniz] dağınıktır!

5-11. Bundan böyle amma her kim vergi verir, korunur ve hüsnâ'yı [en güzeli] tasdîk eylerse, biz onu yüsraya (en kolayına) kolaylayacağız ve amma her kim bahillik [cimrilik] eder ve istiğna gösterir ve hüsnâ'yı tekzîb eylerse, onu da usra'ya (en zoruna) kolaylayacağız ve yuvarlandığı zaman onu malı kurtaramayacak!

12-13. Her halde doğruyu göstermek bize ve her halde sonu da bizim, önü de (ahiret de, dünya da)!

14-16. Ben size bir ateş haber verdim ki köpürdükçe köpürür, ona ancak en şakî [bedbaht] olan yaslanır; o ki tekzîb etmiş ve tersine gitmiştir!

17-21. O en muttaki olan ise, ondan uzaklaştıkça uzaklaştırılacaktır; o ki malını verir, tezekkî eder [arınır] ve onda hiç kimsenin mükâfat edilecek bir nimeti yoktur; ancak rabb-i a'lâsının rızasını aramak için verir ve elbette o rızaya erecektir!

93. Duhâ Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.11 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahim

1-3. O duhâya [kuşluk vaktine] ve dindiği zaman o geceye kasem olsun ki vedâ etmedi rabbin sana ve darılmadı...

1) *Mâ* edatı *masdariyye* olarak mütalaa edildiği takdirde mânâ şöyle olur: "...v e erkeği dişiyi yaratılışına..." (VIII/5873)

ve seni yol bilmez iken [seçip] yola koymadı mı ve seni bir yoksul iken [seçip] zengin etmedi mi? Öyle ise, amma yetime kahretme ve amma sâ ili [isteyeni veya soranı] azarlama! Fakat rabbinin nimetini anlat da anlat!

94 İnsirah Suresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

8 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1- Şerh etmedik mi senin için bağrını ve indirmedik mi senden o bârını -ki zâr etmişti bütün zahrını- ve yükseltmedik mi senin zikrini? Demek ki zorlukla beraber bir kolaylık var! Evet, o zorlukla beraber bir kolaylık var! O halde boşaldın mı yine kalk yorul ve ancak rabbine rağbet et, hep O'na doğrul!

95 Tîn Suresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

8 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1- Kasem olsun o Tîn'e ve o Zeytûn'e ve o Tûr-i Sînîn'e ve bu Beled-i Emîn'e ki biz insanı en güzel bir biçimde yarattık, sonra da çevirdik esfel-i sâfilîn'e kaktık!

4-5. ... ve her halde sonu, senin için önünden daha hayırlı ve ileride rabbin sana âtâ edecek [verecek], öyle âtâ edecek [verecek] ki rızaya ereceksin!

6-11. O seni bir yetim iken [seçip] barındırmadımı

---

1) Bu üç ayette geçen (6-8) *v-c-d* (bulmak) fiillerinin her biri *ist-* (seçmek) mânâsınadır zirâ birçok mevcutlar arasından birisini *istıfa* edip seçmek, 'kıymetli birşey arayıp bulmak' mânâsına *te-* ve temsil suretiyle ifade edilmekte ehemmiyeti iş'âr eden bir *belâğat nüktesi* vardır. Nitekim *istıfa* manâsına *yetim* lafzında bedî bir işaret bulunduğu da zikredilmiştir. Zira asıl yetim 'kötülükten babadan öksüz kalan' demek olup bunda 'tek başına yalnız kalmış olmak' manâsı vardır. Onun iç in tek ve nazirsiz veya pek nadir bulunur kıymetli şeye de yetim denir. Misli yok gayet kıymetli inciye 'dürr-i yetim' denilmesi de bundandır: 'Seni halk içinde nazîrsiz, sadef-i imkanda misilsiz olarak istifa edip (seçip) de kalbini kendisine irca ile hıfz u himayesinde barındırmadı mı?"(VIII/5898-5900)

2) Bu akıcılığı bozmak ne mümkün ne de doğru olmayacağından okuyucuların ya *Lügat* veya sözlüklere bakması gerekmektedir. Bkz. [VIII/5910-5922. [D.C.]

3) 'Aşağıların aşağısına döndürdük!'veya 'sefillerin en sefili yaptık!'(VIII/5938)

إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ۝
فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِٱلدِّينِ ۝ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَحْكَمِ ٱلْحَٰكِمِينَ ۝

Ancak iman edip yarar ameller yapan kimseler başka! Onlar için kesilmez bir ecir [mükâfat] vardır. O halde sana dini [ceza'yı] ne tekzîb ettirir? Allah ahkem'ul-hâkimîn değil mi?

سُورَةُ العَلَقِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ تِسْعَ عَشْرَةَ آيَةً

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱقْرَأْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلَّذِى خَلَقَ ۝ خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ مِنْ عَلَقٍ ۝ ٱقْرَأْ
وَرَبُّكَ ٱلْأَكْرَمُ ۝ ٱلَّذِى عَلَّمَ بِٱلْقَلَمِ ۝ عَلَّمَ ٱلْإِنسَٰنَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝
كَلَّآ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَيَطْغَىٰٓ ۝ أَن رَّءَاهُ ٱسْتَغْنَىٰٓ ۝ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ
ٱلرُّجْعَىٰٓ ۝ أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يَنْهَىٰ ۝ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰٓ ۝ أَرَءَيْتَ إِن
كَانَ عَلَى ٱلْهُدَىٰٓ ۝ أَوْ أَمَرَ بِٱلتَّقْوَىٰٓ ۝ أَرَءَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰٓ ۝
أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ ۝ كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًۢا
بِٱلنَّاصِيَةِ ۝ نَاصِيَةٍ كَٰذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ۝ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۥ ۝
سَنَدْعُ ٱلزَّبَانِيَةَ ۝ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَٱسْجُدْ وَٱقْتَرِب ۝

سُورَةُ القَدْرِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ خَمْسُ آيَاتٍ

96. Alak Suresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

19 Ayettir.

Bismillahirrahmanirrahim

1-2. Oku ismiyle o rabbinin ki yarattı; insanı bir alaktan yarattı!

3-5. Oku, o keremine nihayet olmayan rabbindir, kalem ile öğreten de! O insana bilmediği şeyleri öğretti!

6-8. Sakın okumamak etme, çünkü insan muhakkak tuğyan [azgınlık] eder kendini [nasihatten] müstağni görmekle! Her halde nihayet rabbinedir dönüş!

9-10. Baksana o nehyedene bir kulu namaz kıldığında!

11-12. Baksana, o hidayet üzere giderse yahut takva ile emrederse fena mı?

13. Baksana, tekzîb eder, aksine giderse iyi mi?

14. Her halde Allah'ın görüyor olduğunu bilmiyor mu?

15-16. Sakın, celâlim hakkı için eğer (akıllanıp) vazgeçmezse muhakkak sürükleyeceğiz elbet biz o alnı/yalancı, câni bir alnı!

17-18. O vakit çağırsın o kurultayını/meclisini, biz [de] çağıracağız zebanileri!

19. Sakın onu dinleme de secde et ve yaklaş!

1) 'Allah hâkimlerin hâkimi, hükümdarların hükümdarı değil mi?' (VIII/5941)
2) 'Ey namaz kılan bir kulu nehyeden azgın insan! Eğer o kul hidayet, doğruluk, hak üzere gitseveya onunla beraber daha yükselerek diğerlerine de takva ile, Allah'tan korkup sakınmakla emretse ne olur? Fena mı olur? Sen onu, Allah'ın iyi kötü herşeyi görüyor olduğunu bilmez de senin nehyini dinler mi sanıyorsun?' veya 'Ey Kur'an okumakla memur olup namaz kılan kul! Yâ Muhammed! O namazdan nehyeden bu azgın insanı gördün â, şimdi şunu bir düşün; eğer öyle azgınlık etmeyip de hak ve hidayet üzere gitse veya namazdan nehyedeceğine Allah korkusu ile korunmayı emretse ne iyi olurdu? O hâlâ Allah'ın görüyor olduğunu bilmedi değil mi?'(VIII/5959)
3) Bkz. Bakara/243, an:2
4) Bkz. Hûd/54-57,an:1

97. Kadir Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur. 5 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-5. Elhak[1] biz indirdik onu [o Kur'an'ı] kadir gecesi! Ne bildirdi ki sana ne kadir gecesi? Bin aydan hayırdır o kadir gecesi! İner peyderpey melâike ve Ruh onda izniyle rablerinin, her bir emirden! Bir selâmdır o, tâ tan atana kadar!

98. Beyyine Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.

8 Ayettir.

Bismillahirrahmanirrahim

1. Ehl-i Kitab ve müşriklerden o küfredenler, infikâk edecek [ayrılacak /ayrışacak] değildi gelinceye kadar kendilerine beyyine!

2-3. Allah'tan bir rasûl, peyderpey mutahhar [tertemiz] sahifeler okur, öyle ki onlarda bütün kütüb-i kayyime!

4. Böyle iken o kitab verilmiş olanlar, ancak geldikten sonra ayrıldılar kendilerine o beyyine!

5. Halbuki onlar ancak şununla emrolunmuşlardı: Hakperest, muvahhid (hanîfler) olarak dini Allah için hâlis kılarak, yalnız Allah'a ibadet etsinler ve namazı dürüst kılsınlar ve zekâtı versinler; ve odur din-i kayyime!

6. Küfredenler -gerek ehl-i kitab'dan olsun, gerek müşriklerden- muhakkak cehennem ateşindedirler, orada muhalled [ebediyyen] kalacaklardır, onlardır bütün şerr-ul-beriyye!

7-8. Muhakkak ki iman edip yarar ameller yapanlar onlardır bütün hayr'ul beriyye! Onların mükâfatı rableri indinde altından ırmaklar akar cennetlerdir, onlar içinde ebediyyen muhalled [daim] olacaklar! Allah onlardan hoşnut, onlar da O'ndan hoşnut! Bu, işte rabbine haşyet duyanlara!

---

1) *Hakkâ* denilse daha uygun olacak, lâkin yeni yazıda *Halska* gibi okunacağından *med* işareti koymak da kabil olamadığından *Elhak* demeyi tercih ediyorum! (IX/5965) Merhûm E. Hamdi Yazır -her nedense Meâl'in çeşitli yerlerinde bu kelimeyi kullanmıştır. Biz de bu endişeyi dikkate alarak *Hakkâ* şeklinde ikinci harfinin üstüne *aksan* (^) koyarak ilgili yerlerde bu farkı vurgulamaya çalıştık. [D.C]

2) 'Doğru, sabit kitaplar, bozulmaz payidâr hak yazıları o sahifelerin içindedir ki bunlar Kur'an sahifeleri, Kur'an sûreleridir'. (IX/5990)

3) 'Sabit ve payidâr kalacak olan milletin dinidir'. Diğer bir deyişle -yukarıda zikri geçen- 'Doğru, bozulmaz, sabit hak kitablarının *(kütüb-i kayyime'nin)* beyan ettiği dindir'. (IX/5999-6000)

4) 'Halkın en şerlileri'. (IX/6001)

5) 'Halkın en hayırlıları'. (IX/6002)

سورة الزلزلة مدنية وهي ثمان آيات

بسم الله الرحمن الرحيم

إذا زلزلت الأرض زلزالها ① وأخرجت الأرض أثقالها ② وقال
الإنسان مالها ③ يومئذ تحدث أخبارها ④ بأن ربك أوحى لها ⑤
يومئذ يصدر الناس أشتاتا ليروا أعمالهم ⑥ فمن يعمل
مثقال ذرة خيرا يره ⑦ ومن يعمل مثقال ذرة شرا يره ⑧

سورة العاديات مكية وهي إحدى عشرة آية

بسم الله الرحمن الرحيم

والعاديات ضبحا ① فالموريات قدحا ② فالمغيرات صبحا ③
فأثرن به نقعا ④ فوسطن به جمعا ⑤ إن الإنسان لربه
لكنود ⑥ وإنه على ذلك لشهيد ⑦ وإنه لحب الخير
لشديد ⑧ أفلا يعلم إذا بعثر ما في القبور ⑨ وحصل
ما في الصدور ⑩ إن ربهم بهم يومئذ لخبير ⑪

99. Zilzâl Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.

8 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-8. Arz o sarsıntısıyla sarsıldığı ve arz ağırlıklarını çıkardığı ve insan "n'oluyor buna?" dediği vakit, o gün bütün haberlerini anlatır; çünkü rabbin ona vahy eylemiştir! O gün nâs [insanlar] müteferrik surette [fırka fırka] fırlıyacaklardır, amelleri kendilerine gösterilmek için ki her kim zerre miktarı bir hayır işlerse onu görecek, her kim de zerre miktarı bir şer işlerse onu görecek!

100. Âdiyât Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

11 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-11. O harıl harıl koşular koşan, çakarak da ateşler saçan ve sabahleyin baskın basan, derken savurup da bir toz duman, bir derneği o demde ortalayan kuvvetlere kasem eylerim ki pek nankördür o insan rabbine ve o kendi şahiddir buna ve o sevdiği için serveti katıdır, çetindir ona! Fakat bilmeyecek mi deşildiği zaman o kabirdekiler ve derildiği zaman o sadırdakiler?! O gün o rableri onlara elbette habîrdir!

1) *Kadh* çakmak çakmak, yani hızla çarpmak, çakmakla ateş çıkarmaktır. Bu da atların koşarlarken hızlarından tırnaklarıyla çarptıkları taşlardan çakmak gibi ateşler çakarak gitmelerini anlatır ki bu geceleyin görüleceğinden ve bir sürat eseri olduğundan onların hem kuvvetlerini, hem de geceleyin koştuklarını iş'ar eder. En açık mânâ buysa da değişik yorumlar yapılmış, geceleyin hacetleri ve yemekleri için ateş yakan gaziler veya ağır, tahrik edici sözler söyleyerek düşmanlık ateşini çakıp tutuş turan diller veya mekr ve hud'a ateşi çakan fikirler veya süngüler, silahlar demek olduğu söylenmiştir. Bazı müfessirlerde harb ateşini tutuşturmaktan *kmayc* olabileceğini belirtmişlerdir. (IX/6016-6018)

2) 'Bir düşman derneğini/ordusunu tam ortasından vurup içine dalarak veya çevirip ortaya alarak mağlup ve perişan eyleyen kuvvetlere...' (IX/6019-6020)

3) Bu zamirde iki vecih vardır: a) 'Allah ise onun üzerinde şahiddir, görüp duruyor'. b) 'Hem o insan, kendisi o nankörlüğüne şahiddir'. (IX/6020-6021)

101. Kâriâ

Mekke'de Nâzil Olmuştur.11 âyettir

Bismillahirrahmânirrahîm

1-11. O kâriâ! Nedir o kâriâ?[1] Ne bildirdi ki sana nedir o kâriâ? O gün ki nâs [insanlar] çırpınıp yayılan pervaneler gibi olacak, dağlar da didilmiş elvan yünler gibi atılacaktır! İşte o vakit mizanları ağır basan kimse, o artık hoşnut bir hayattadır! Fakat mizanları hafif gelen kimse, o vakit onun anası haviye'dir ve bildin mi haviye nedir? Kızışmış bir ateş!

102. Tekâsür Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

8 Âyettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-8. Oyaladı o çokluk kuruntusu sizleri, tâ ziyaret edişinize kadar kabirleri! Öyle değil, ileride bileceksiniz! Sonra öyle değil, ileride bileceksiniz! Öyle değil, ilm'el-yakîn [yakın biliş] bilseniz, kasem olsun o cahîmi [kızgın ateşi] çaresiz göreceksiniz! Sonra kasem olsun, onu çaresiz ayn'el-yakîn göreceksiniz! Sonra kasem olsun o gün o naîmden [nimetten] muhakkak sorulacaksınız!

---

1) *Kâriâ* şiddetli bir sesçıkaracak derecede şiddetle dayanıpçarpmaktır: 'Oçarpacak belâ!'(IX/6025)
2) Diğer birmânâ: 'O ne dehşetli bir kâriâdır?' (IX/6026)
3) *Onun anası haviye'dir:* a) 'Varacağı yeri yatağı, kucağına sığınacağı ana vatanı *haviye*'dir! Barınacak yeri kalmayacak, artık *hâviye* denilen cehennem uçurumunun kucağına atılacaktır'. b) 'Öyle bir düşecektir ki anası ağlayıp yıkılacaktır'. c) 'Onun beyninin kökü hâviye olacak, tepetaklak cehennemin dibine atılacak, öyle kaynayacaktır!'(IX/6036)
4) *Ayn* burada ya *göz* ya da *zât* mânâsındadır: a) 'Onu yakîn gözüyle/aynen önünüzde göreceksiniz'. b)'Yakînin zatından, kendisinden ibaret bir görüşle bizzât göreceksiniz'. (IX/6059)

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

3 Ayettir.

Kasem olsun ki asra, insan mutlak bir hüsranda; ancak o kimseler başka ki iman edip salih ameller işlediler ve hep hakka vasiyyetleştiler ve sabra vasiyyetleştiler!

104. Hümeze Suresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

9 Ayettir.

Bismillahirrahmanirrahim

Veyl bütün hümeze-lümeze gürûhuna! Ona ki bir mal toplamış ve onu saymaktadır, malı kendisini muhalled [ebedî] kılmış sanır. Hayır! Celâlim hakkı için, atılacaktır o hutame'ye (tamuya) ve bildin mi hutame ne? Allah'ın tutuşturulmuş ateşi ki çıkar gönüller üstüne! O kapatılacaktır onlar üstüne uzatılmış sütunlarda!

105. Fil Suresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

5 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1 5. Görmedin mi nasıl etti rabbin ashab-ı fil'e? Kılmadı mı tedbirlerini müstağrak tadlîle? Saldı da üzerlerine sürü sürü kuşlar (ebâbil), atıyorlardı onlara siccil'den [sert-katı] taşlar; derken kılıverdi onları bir yenik hasıl gibi!

---

1 *Hümeze* gammazlığı âdet ve sanat edinmiş kimseler hakkında kullanılır. Asıl anlamı el ile sıkmak, dürtmek, vurmak, kırmak iken ağızla dille ısırmak, zemm ve gıybet ve hafife almak ile gönül incitmek ve kalp kırmak mânâsında *kinaye* olarak şâyi olmuştur: 'Gerek el ve gerek dil ile maddeten ve mânen şunu bunu itip kakmayı, kırıp incitmeyi âdet edinmiş gammazlar gürûhunun hepsi cehennem uçurumunda, hüsran içinde kahrolmaya mahkûmdurlar'. *Lümeze* de *hümeze* gibidir; mızrak saplar gibi ta'n etmek, ayıplamak, kaş göz ederek eğlence suretiyle birini diğerine göstermek mânâsında herkesi ayıplamayı huy edinmiş, kendini beğenmiş kimseler için kullanılır. (IX/6087)

2 'Önüne geleni kırıp geçirmek, yalayıp yutmak âdeti olduğundan dolayı bir adına da *Hutame* denilmiş olan cehenneme...' (IX/6092)

3) 'Gözünle görmüş gibi muhakkak bilmiyor musun ya Muhammed!'(IX/6098 ve bkz. Bakara/243, an:2)

4) 'Düzenlerini boşa çıkarıp, onları birçok zayiat içinde bırakarak bozup mahv u perişan etmedi mi?' (IX/6100)

5 Krş. Hûd/82-83, an:1

106. Kureyş Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur. 4 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-4. İlâfı için Kureyş'in, sefere ilâfları yazın-kışın; hiç olmazsa onun için kulluk etsinler rabbine bu Beyt'in [Kâbe'nin] ki onları açlıktan doyurdu ve korkudan emîn buyurdu!

107. Mâûn Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

7 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-7. Gördün mü o dini [cezâ'yı] tekzîb edeni? Odur ki işte iter yetimi ve kayırmaz doyurmak üzere miskini [yoksulu]! Fakat veyl o namaz kılanlara ki namazlarından yanılmaktadırlar; onlar ki mürâilik ederler [gösteriş yaparlar] ve yardımlığı sakınır (zekâtı vermezler!)

108. Kevser Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

3 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. Biz verdik sana hakîkatte kevser! Sen de rabbin için namaz kıl ve kurban kesiver! Doğrusu sana buğz edendir ebter!

---

1) Burada birkaç vecih vardır: a) 'Kışın ve yazın göçe/sefere ülfet ettirildikleri veya daha ziyade ettirilmeleri için', b)'Kış ve yaz seferde vardıkları yerlerde ülfet ve ünsiyete mazhar edilmeleri için', c) 'Kış ve yaz seferi hakkında etraf ile ülfet ederek anlaşıp antlaşmaları, ahidleşmeleri için'. *İlâf-ı Kureyş* Kureyş'i alıştırmak, ısındırmak, Kureyş'in alıştırılması, alışması demek olabileceği gibi, Kureyş'in birbiriyle yahut başkalarıyla ahidleşmesi, antlaşması, anlaşması, i'tilâf etmesi veya ettirilmesi mânâlarına gelir. (IX/6150ve 6155)

2) Bkz. Fâtiha/4, an: 5

3) 'Buğz eden/kin tutan, hınç besleyen her kim olursa olsun odur ancak ebter!'(IX/6156)

109. Kâfirûn Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

6 Ayettir.

Bismillahirrahmanirrahîm

1-6. De ki: 'Ey kâfirler! Tapmam o taptıklarınıza, siz de tapanlardan değilsiniz benim mâbuduma! Hem ben tapıcı değilim sizin taptıklarınıza, hem de siz tapıcılardan değilsiniz benim mâbuduma! Size dininiz, bana dinim!'

110. Nasr Sûresi

Medine'de Nâzil Olmuştur.

3 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-3. Gelip de Allah'ın nusreti [yardımı] ve feth, gördüğün vakit nâsı [insanları] girerlerken Allah dinine fevcâ fevc [akın akın, kabile kabile], artık tesbîh et rabbine hamd ile ve mağfiretini dile! Muhakkakki o bir tevvab bulunuyor.

111. Tebbet Sûresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

5 Ayettir.

Bismillahirrahmânirrahîm

1-5. Yuh oldu iki eli Ebu Leheb'in, kendi de yuh! Ne malı fayda verdi ona, ne kazandığı [veya kazancı]! O bir alevli ateşe yaslanacak, karısı da odun hammalı olarak; gerdanında bir ip ki fitillisinden!

---

1) *Mâ* edatının *masdariyye* olarak mütalaa edilmesi halinde mânâ şöyle olur: 'Ben sizin tapışınızı, o şirk ibadetini hiçbir zaman yapıcı değilim' veya 'O sizin benden istediğiniz şirk ibadetinizi mazide dahi yapmadım ve hiçbir zaman da yapacaklardan değilim!'(IX/6224 ve krş. Yunus/104)

2) *'Sizin olsun dininiz;* sizin yaptıklarınızın bütün mesûliyeti, hesabı, cezası, vebâli sırf size aittir, ben ondan tamamen beriyim, dolayısıyla benden onun kabulünü asla ummayın!'(IX/6228-6229)

3) *Hammâlet'ul-Hatab* tâbiri Arapça'da nemmam, koğucu/dedikoducu, öteye beriye laf götüren fesatçı mânâsına *mesel* olmuştur. Nitekim insanlar arasında nemîmelerle koğuculuk eden müfside 'Aralarında odun taşıyor' denilir. Buna lisanımızda *kundakçılık* da denir ki 'yangına körükle gitmek' buna benzer. Fakat lisanımızda 'odun hammalı' tabirinden biz bu mânâyı değil küçük düşürmek (tezlîl) mânâsını anlarız. Bu nedenle biz diğer mânâları da dikkate alarak ahiretteki sefaletlerini göstermek üzere *odun hammalı* diye tercüme etmeyi uygun bulduk. (IX/6263-6365)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ

وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ مَلِكِ النَّاسِ إِلَٰهِ النَّاسِ

مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ

النَّاسِ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ

112. İhlâs Suresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

4 Ayettir.

Bismillahirrahmanirrahim

De: 'O tek bir (ehad) dir! o eksiksiz samed'dir! Doğurmadı ve doğurulmadı! O'na bir küfüv [O'nun bir dengi] de olmadı!'

113. Felak Suresi

Mekke'de Nâzil olmuştur.

5 Ayettir.

De ki: 'Sığınırım rabbine o felâkın, şerrinden mâ halâk'ın ve şerrinden bir gâsıkın daldığı zaman ve o ukdelere üfleyen neffasların şerrinden ve şerrinden bir hâsidin hased ettiği zaman!

114. Nâs Suresi

Mekke'de Nâzil Olmuştur.

6 Ayettir.

De ki: 'Sığınırım rabbine nâsın, melikine nâsın, ilâhına nâsın, şerrinden o sinsi ves vâs'ın ki vesvese verir sînelerinde nâsın; gerek cinden, gerekse ins!'

---

1 'O rabbinin yarattığı bütün mahlukâtın şerrinden'. (IX/6373)

2 'Karanlığı bastığı vakit bir gecenin şerrinden'. (IX/6376)

3 'Ukdelere/akidlere/akidelere üfleyen-nefes harcayan neffasların/kadın ve erkek türlü türlü sihirbazların şerrinden'. (IX/6382-6402)

4 Başkasında gördüğü bir nimeti çekemeyip de ona göz diken, onun mutlak zevalini temin eden hasetçinin şerrinden'. (IX/6402)

5 'Geri geri çekilip sinen, sinip sinip aldatmak, Hak yolundan geriliptip fenalığa sürüklemek için döne döne vesvese vermek âdeti olan o dönek, o sinsi, geriletici vesvese kaynağının şerrinden...' (IX/6422)

هذا دعاء ختم القرآن العظيم

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ ۞ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ ۞ وَلَا عُدْوَانَ اِلَّا عَلَى الظَّالِمِيْنَ ۞ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى
رَسُوْلِنَا مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِيْنَ ۞ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ۞ وَتُبْ عَلَيْنَا يَا
مَوْلٰنَا اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ۞ وَاهْدِنَا وَوَفِّقْنَا اِلَى الْحَقِّ وَاِلٰى طَرِيْقٍ مُّسْتَقِيْمٍ ۞ بِبَرَكَةِ
الْقُرْاٰنِ الْعَظِيْمِ ۞ وَبِحُرْمَةِ مَنْ اَرْسَلْتَهٗ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِيْنَ ۞ وَاعْفُ عَنَّا يَا كَرِيْمُ ۞ وَاعْفُ
عَنَّا يَا رَحِيْمُ ۞ وَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا بِفَضْلِكَ وَكَرَمِكَ يَا اَكْرَمَ الْاَكْرَمِيْنَ ۞ اَللّٰهُمَّ زَيِّنَّا
بِزِيْنَةِ الْقُرْاٰنِ ۞ وَاَكْرِمْنَا بِكَرَامَةِ الْقُرْاٰنِ ۞ وَشَرِّفْنَا بِشَرَافَةِ الْقُرْاٰنِ ۞ وَاَلْبِسْنَا بِخِلْعَةِ
الْقُرْاٰنِ ۞ وَاَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ الْقُرْاٰنِ ۞ وَعَافِنَا مِنْ كُلِّ بَلَاءِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْاٰخِرَةِ بِحُرْمَةِ الْقُرْاٰنِ
۞ وَارْحَمْ جَمِيْعَ اُمَّةِ مُحَمَّدٍ يَا رَاحِمُ يَا رَحْمٰنُ ۞ اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْاٰنَ لَنَا فِي الدُّنْيَا قَرِيْنًا
وَفِي الْقَبْرِ مُؤْنِسًا وَفِي الْقِيٰمَةِ شَفِيْعًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُوْرًا ۞ وَاِلَى الْجَنَّةِ رَفِيْقًا ۞ وَمِنَ النَّارِ سِتْرًا
وَحِجَابًا ۞ وَاِلَى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيْلًا وَاِمَامًا بِفَضْلِكَ وَجُوْدِكَ وَكَرَمِكَ يَا كَرِيْمُ ۞ اَللّٰهُمَّ اهْدِنَا
بِهِدَايَةِ الْقُرْاٰنِ ۞ وَنَجِّنَا مِنَ التَّيْرَانِ بِكَرَامَةِ الْقُرْاٰنِ ۞ وَارْفَعْ دَرَجَاتِنَا بِفَضِيْلَةِ الْقُرْاٰنِ ۞
وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا بِتِلَاوَةِ الْقُرْاٰنِ ۞ يَا ذَا الْفَضْلِ وَالْاِحْسَانِ ۞ اَللّٰهُمَّ طَهِّرْ قُلُوْبَنَا ۞
وَاسْتُرْ عُيُوْبَنَا ۞ وَاشْفِ مَرْضَانَا ۞ وَاقْضِ دُيُوْنَنَا ۞ وَبَيِّضْ وُجُوْهَنَا ۞ وَارْفَعْ
دَرَجَاتِنَا ۞ وَارْحَمْ اٰبَاءَنَا ۞ وَاغْفِرْ اُمَّهَاتِنَا ۞ وَاَصْلِحْ دِيْنَنَا وَدُنْيَانَا ۞ وَسَتِّرْ شَمْلَ
اَعْدَائِنَا ۞ وَاحْفَظْ اَهْلَنَا وَاَمْوَالَنَا وَبِلَادَنَا مِنْ جَمِيْعِ الْاٰفَاتِ وَالْاَمْرَاضِ وَالْبَلَايَا ۞ وَثَبِّتْ
اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ۞ بِحُرْمَةِ الْقُرْاٰنِ الْعَظِيْمِ ۞ اَللّٰهُمَّ بَلِّغْ ثَوَابَ مَا قَرَأْنَاهُ ۞
وَنَوَّرَ مَا تَلَوْنَاهُ اِلٰى رُوْحِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ۞ وَاِلٰى اَرْوَاحِ جَمِيْعِ الْاَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِيْنَ
۞ صَلَوَاتُ اللّٰهِ وَسَلَامُهٗ عَلَيْهِمْ اَجْمَعِيْنَ ۞ وَاِلٰى اَرْوَاحِ اٰلِهِمْ وَاَوْلَادِهِمْ وَاَزْوَاجِهِمْ وَاَصْحٰبِهِمْ
وَاَتْبَاعِهِمْ وَجَمِيْعِ ذُرِّيَّاتِهِمْ رِضْوَانُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْهِمْ اَجْمَعِيْنَ ۞ وَاِلٰى اَرْوَاحِ اٰبَائِنَا ۞ وَاُمَّهَاتِنَا
وَاِخْوَانِنَا وَاَخَوَاتِنَا وَاَوْلَادِنَا ۞ وَاَقْرِبَائِنَا وَاَحِبَّائِنَا وَاَصْدِقَائِنَا وَاُسْتَاذِنَا وَاُسْتَاذِ اُسْتَاذِنَا ۞
وَمَشَايِخِنَا ۞ وَلِمَنْ كَانَ لَهٗ حَقٌّ عَلَيْنَا ۞ وَجَمِيْعِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ ۞ وَالْمُسْلِمِيْنَ
وَالْمُسْلِمٰتِ ۞ اَلْاَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْاَمْوَاتِ ۞ يَا قَاضِيَ الْحَاجَاتِ ۞ وَيَا مُجِيْبَ الدَّعَوَاتِ ۞ اِسْتَجِبْ
دُعَاءَنَا بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرّٰحِمِيْنَ ۞ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِيْنَ ۞ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ
الْعٰلَمِيْنَ الْفَاتِحَةَ ۞

çocuklarının, hanımlarının, arkadaşlarının, tâbilerinin ve tüm zürriyetlerinin (s.a) ruhlarına ve ayrıca babalarımızın, analarımızın, kız ve erkek kardeşlerimizin, çocuklarımızın, akrabalarımızın, sevdiklerimizin, dostlarımızın, hocalarımızın, hocalarımızın hocalarının, meşayihimizin, üzerimizde hakları olan herkesin, erkek-kadın mü'min ve müslimlerden hayatta olan veya vefat etmiş bulunanların ruhlarına ulaştır yâ rabbî!

Ey hâcetleri edâ, duâları kabul eden, ey erham'ur-râhimîn olan rabbimiz! Rahmetinle dualarımızı kabul eyle!

Selâm peygamberlerin üzerine olsun! (Başta da sonda da) hamd, rabb'ul-âlemîn olan Allah Teâlâ'ya mahsustur!

el-Fâtiha

HATİM DUÂSI

Hamd, rabb'ul-âlemîn olan Allah'a; güzel akibet ise O'ndan sakınan muttakilere mahsustur. Husûmet sadece zâlimleredir. Salât ve selâm, peygamber efendimiz Hz. Muhammed'in, âlinin ve ashabının üzerine olsun!

Rabbimiz! (Okunan şu hatm-i şerîf'i) bizden kabul buyur! Muhakkak ki sen semî ve alîm olansın!

Mevlâmız! Tevbelerimizi kabul buyur! Muhakkak ki sen tevvab ve rahîm olansın! Bize hidayet et; Kur'an-ı Azîm'in bereketi ve âlemlere rahmet olarak gönderdigin peygamberimizin hürmetine bizi hakka ve sırat-ı müstakim'e muvaffak eyle!

Ey Kerîm, ey Rahîm! Bizi affet, fazl ve kereminle günahlarımıza mağfiret eyle ey ekrem'ul-ekremîn!

Rabbimiz! Bizi Kur'an zînetiyle bezе, Kur'an'ın keremiyle bize ikram et, bizi Kur'an'ın şerefiyle şereflendir, bize Kur'an kaftanını giydir, bizi Kur'an'ın şefaatiyle cennet'e koy, bize her türlü dünya belâsından, ahiret azabından Kur'an hürmetine afiyet ihsan eyle!

Ey Rahmân, ey Rahîm! Ümmet-i Muhammed'in tamamına merhamet eyle!

Rabbimiz! Fazl ve kereminle Kur'an'ı bize dünyada yoldaş, kabirde arkadaş, kıyamet günü'nde şefaatçi, sırat üzerindeyken nûr, cennet'e ulaşıncaya degin refik, ateşten koruyacak perde, hayırların tamamına erdirecek delil ve imam kıl yâ Kerîm!

Rabbimiz! Kur'an'ın hidayetiyle bize hidayet et, Kur'an'ın kerametiyle bizi ateşlerden koru, Kur'an'ın fazlıyla derecelerimizi yükselt, Kur'an'ın tilâveti hürmetine günahlarımızı ört!

Ey fazl ve ihsan sahibi olan rabbimiz! Kur'an'ın hürmetine kalplerimizi pâk eyle, ayıplarımızı ört, hastalıklarımıza şifa ver, bize borçlarımızı ödeme (kolaylığı) nasib et, yüzlerimizi ak eyle, derecelerimizi yükselt, babalarımıza rahmet, analarımıza mağfiret eyle, dinimizi ve dünyamızı ıslah ediver, düşmanlarımızı kahret; ailemizi, mallarımızı, topraklarımızı her türlü hastalıktan ve belâdan koru, ayaklarımızı (savaşlarda) sâbit kıl ve kâfirler karşısında nusretini bizden esirgeme!

Rabbimiz! Okuduğumuz Kur'an'ın sevabını ve nûrunu, peygamber efendimiz Hz. Muhammed'in (s.a) ruhuna, gelmiş-geçmiş tüm nebî ve rasûllerin (s.a) ruhlarına, enbiya-yı kiram'ın yakınlarının,

NÜZUL SIRASINA GÖRE SÛRELER

*** HZ. Osman'ın Sıralaması***

Nüzûl No	Sûre Adı	Mushaf Tertip No	Sayfa No	Sayfa No	Sûre Adı	Mushaf Tertip No	Nüzûl No
61	Fussilet	41	476	88	Enfâl	8	176
62	Şûra	42	482	89	Âlu İmrân	3	49
63	Zuhruf	43	488	90	Ahzâb	33	417
64	Duhân	44	495	91	Mümtehine	60	548
65	Câsiye	45	498	92	Nisâ	4	76
66	Ahkaf	46	501	93	Zilzâl	99	599
67	Zâriyat	51	519	94	Hadid	57	536
68	Gâşiye	88	591	95	Muhammed	47	506
69	Kehf	18	292	96	Ra'd	13	248
70	Nahl	16	266	97	Rahmân	55	530
71	Nûh	71	569	98	İnsan	76	577
72	İbrahim	14	254	99	Talâk	65	557
73	Enbiyâ	21	321	100	Beyyine	98	598
74	Mü'minün	23	341	101	Haşr	59	544
75	Secde	32	414	102	Nûr	24	349
76	Tûr	52	522	103	Hacc	22	331
77	Mülk	67	561	104	Münafikûn	63	553
78	Hâkka	69	565	105	Mücadele	58	541
79	Meâric	70	567	106	Hucurât	49	514
80	Nebe	78	581	107	Tahrîm	66	559
81	Nâzihât	79	582	108	Teğâbün	64	555
82	İnfitar	82	586	109	Saff	61	550
83	İnşikak	84	588	110	Cuma	62	552
84	Rûm	30	403	111	Fetih	48	510
85	Ankebut	29	395	112	Mâide	5	105
86	Muttaffifin	83	587	113	Tevbe	9	186
87	Bakara	2	VI	114	Nasr	110	603

NÜZUL SIRASINA GÖRE SÛRELER

*** HZ. Osman'ın Sıralaması ***

Nüzûl No	Sûre Adı	Mushaf Tertip No	Sayfa No	Sayfa No	Sûre Adı	Mushaf Tertip No	Nüzûl No
1	Alak	96	597	31	Kıyâmet	75	576
2	Kalem	68	563	32	Hümeze	104	601
3	Müzzemmil	73	573	33	Mürselât	77	579
4	Müddessir	74	574	34	Kaf	50	517
5	Fâtiha	1	IV	35	Beled	90	593
6	Tebbet	111	603	36	Târık	86	590
7	Tekvîr	81	585	37	Kamer	54	527
8	A'la	87	591	38	Sad	38	452
9	Leyl	92	595	39	A'raf	7	150
10	Fecr	89	592	40	Cin	72	571
11	Duhâ	93	595	41	Yâsin	36	439
12	İnşirah	94	596	42	Furkan	25	358
13	Asr	103	601	43	Fâtır	35	433
14	Âdilyât	100	599	44	Meryem	19	304
15	Kevser	108	602	45	Tâhâ	20	311
16	Tekâsür	102	600	46	Vâkıa	56	533
17	Mâûn	107	602	47	Şuarâ	26	366
18	Kâfirûn	109	603	48	Neml	27	376
19	Fil	105	601	49	Kasas	28	384
20	Felâk	113	604	50	İsrâ	17	281
21	Nâs	114	604	51	Yunus	10	207
22	İhlâs	112	604	52	Hûd	11	220
23	Necm	53	525	53	Yusuf	12	234
24	Abese	80	584	54	Hicr	15	261
25	Kadir	97	598	55	En'am	6	127
26	Şems	91	594	56	Saffat	37	445
27	Burûc	85	589	57	Lokman	31	410
28	Tin	95	596	58	Sebe	34	427
29	Kureyş	106	602	59	Zümer	39	457
30	Kâriâ	101	600	60	Mü'min	40	466

Sûrelerin Alfabetik Fihristi

Sûre Adı	Sûre No	Âyet Sayısı	Sayfa No
L			
Leyl	92	21	595
Lokman	31	34	410
M			
Mâide	5	120	105
Mâûn	107	7	602
Meâric	70	44	567
Meryem	19	98	304
Muhammed	47	38	506
Mutaffifîn	83	36	587
Mücâdele	58	22	541
Müddessir	74	56	574
Mülk	67	30	561
Mü'min	40	85	466
Mümtahine	60	13	548
Münâfikûn	63	11	553
Mürselât	77	50	579
Müzzemmil	73	20	573
N			
Nahl	16	128	266
Nâs	114	6	604
Nasr	110	3	603
Nâziât	79	46	582
Nebe	78	40	581
Necm	53	62	525
Neml	27	93	376
Nisâ	4	176	76
Nûh	71	28	569
Nûr	24	64	349
R			
Ra'd	13	43	248
Rahmân	55	78	530
Rûm	30	60	403
S			
Sad	38	88	452
Saff	61	14	550
Saffat	37	182	445
Sebe	34	54	427
Ş			
Şems	91	15	594
Şuarâ	26	227	366
Şûra	42	53	482
T			
Tâhâ	20	135	311
Tahrim	66	12	559
Talâk	65	12	557
Târık	86	17	590
Tebbet	111	5	603
Teğabün	64	18	555
Tekâsür	102	8	600
Tekvir	81	29	585
Tevbe	9	129	186
Tîn	95	8	596
Tûr	52	49	522
V			
Vâkıa	56	96	533
Y			
Yasin	36	83	439
Yûnus	10	109	207
Yûsuf	12	111	234
Z			
Zâriyât	5	60	519
Zilzâl	99	8	599
Zuhruf	43	89	488
Zümer	39	75	457

Sûrelerin Alfabetik Fihristi

Sûre Adı	Sûre No	Âyet Sayısı	Sayfa No
A			
Abese	80	42	584
Âdiyât	100	11	599
Ahkaf	46	35	501
Ahzâb	33	73	417
A'lâ	87	19	591
Alak	96	19	597
Âlu İmrân	3	200	49
Ankebût	29	69	395
A'raf	7	206	150
Asr	103	3	601
B			
Bakara	2	286	VI
Beled	90	20	593
Beyyine	98	8	598
Burûc	85	22	589
C			
Câsiye	45	37	498
Cin	72	28	571
Cuma	62	11	552
D			
Duhâ	93	11	595
Duhân	44	59	495
E			
En'âm	6	165	127
Enbiyâ	21	112	321
Enfâl	8	75	176
F			
Fâtiha	1	7	IV
Fâtır	35	45	433
Fecr	89	30	592
Felâk	113	5	604
Fetih	48	29	510
Fil	105	5	601
Furkan	25	77	358
Fussilet	41	54	476
G			
Gâşiye	88	26	591
H			
Hacc	22	78	331
Hadîd	57	29	536
Hâkka	69	52	565
Haşr	59	24	544
Hicr	15	99	261
Hucurât	49	18	514
Hûd	11	123	220
Hümeze	104	9	601
İ			
İbrahim	14	52	254
İhlâs	112	4	604
İnfitâr	82	19	586
İnsan	76	31	577
İnşikak	84	25	588
İnşirâh	94	8	596
İsrâ	17	111	281
K			
Karia	101	11	600
Kadr	97	5	598
Kaf	50	45	517
Kâfirûn	109	6	604
Kalem	68	52	563
Kamer	54	55	527
Kasas	28	88	384
Kehf	18	110	292
Kevser	108	3	292
Kıyâmet	75	40	576
Kureyş	106	4	602

Mushaf Tertibine Göre Sûreler

Sûre No	Sûre Adı	Sayfa No	Sûre No	Sûre Adı	Sayfa No
61	Saff	550	88	Gâşiye	591
62	Cuma	552	89	Fecr	592
63	Münafıkûn	553	90	Beled	593
64	Teğâbün	555	91	Şems	594
65	Talâk	557	92	Leyl	595
66	Tahrim	559	93	Duhâ	595
66	Mülk	561	94	İnşirah	596
68	Kalem	563	95	Tîn	596
69	Hâkka	565	96	Alak	597
70	Meâric	567	97	Kadir	598
71	Nuh	569	98	Beyyine	598
72	Cin	571	99	Zilzâl	599
73	Müzzemmil	573	100	Âdiyât	599
74	Müddessir	574	101	Kâria	600
75	Kıyâmet	576	102	Tekâsür	600
76	İnsan	577	103	Asr	601
77	Mürselât	579	104	Hümeze	601
78	Nebe	581	105	Fil	601
79	Nâziât	582	106	Kureyş	602
80	Abese	584	107	Mâûn	602
81	Tekvîr	585	108	Kevser	602
82	İnfitâr	586	109	Kafirûn	603
83	Mutaffifin	587	110	Nasr	603
84	İnşikak	588	111	Tebbet	603
85	Burûc	589	112	İhlâs	604
86	Târık	590	113	Felâk	604
87	A'lâ	591	114	Nâs	604

Mushaf Tertibine Göre Sûreler

Sûre No	Sûre Adı	Sayfa No	Sûre No	Sûre Adı	Sayfa No
1	Fâtiha	IV	31	Lokman	410
2	Bakara	VI	32	Secde	414
3	Âlu İmrân	49	33	Ahzab	417
4	Nisâ	76	34	Sebe	427
5	Mâide	105	35	Fâtır	433
6	En'âm	127	36	Yâsîn	439
7	A'raf	150	37	Saffat	445
8	Enfâl	176	38	Sad	452
9	Tevbe	186	39	Zümer	457
10	Yunus	207	40	Mü'min	466
11	Hûd	220	41	Fussilet	476
12	Yusuf	234	42	Şûra	482
13	Ra'd	248	43	Zuhruf	488
14	İbrahim	254	44	Duhân	495
15	Hicr	261	45	Câsiye	498
16	Nahl	266	46	Ahkaf	501
17	İsrâ	281	47	Muhammed	506
18	Kehf	292	48	Fetih	510
19	Meryem	304	49	Hucurât	514
20	Tâhâ	311	50	Kaf	517
21	Enbiyâ	321	51	Zâriyât	519
22	Hacc	331	52	Tûr	522
23	Mü'minûn	341	53	Necm	525
24	Nûr	349	54	Kamer	527
25	Furkan	358	55	Rahmân	530
26	Şuarâ	366	56	Vâkıa	533
27	Neml	376	57	Hadîd	536
28	Kasas	384	58	Mücadele	541
29	Ankebût	395	59	Haşr	544
30	Rûm	403	60	Mümtehime	548

U

Uhud Savaşı: 3/120-129, 139-172
Umre: 2/158, 196
Uzza: 53/19

Ü

Ümmî: 2/78; 3/20, 75; 7/157-158; 62/2
Üzeyr: 9/30

V

Vahy: 4/163; 6/112; 16/68; 19/11; 20/38; 41/12; 42/51; 53/4
Vasiyyet: 2/180-182, 240; 4/11-12; 5/106-108
Vedd: 71/23

Y

Yahya: 3/39; 6/85; 19/7, 12-15; 21/90
Yakub: 2/133, 140; 3/84; 6/84; 11/71; 12/38, 68
Ye'cûc ve Me'cûc: 18/94; 21/96
Yeğus: 71/23
Yemin: 2/224-225; 16/91-92, 94
Yeminin keffareti: 5/89; 66/2
Yesrib: 33/13
Yeûk: 71/23
Yunus: 6/86; 4/123; 10/98; 37/139-148
Yusuf: 12/4-101; 40/34

Z

Zakkum: 37/62; 44/43; 56/52
Zebaniler: 96/18
Zebûr: 4/163; 17/55; 21/105
Zekât: 9/11, 71; 21/73; 30/39
Zekâtın verileceği yerler: 9/60 (Bkz. Sadaka)
Zekeriya: 3/37-41; 6/85; 19/2-11; 21/89
Zeyd: 33/37
Zihar: 33/4; 58/2-4
Zina: 17/32; 24/2-3; 25/68
Zü'l-Karneyn: 18/83-98
Zü'l-Kifl: 38/48; 21/85
Zü'n-Nûn: 21/87

R

Rabbanîler: 3/79, 146; 5/44, 63
Ramazan: 2/185
Ruh: 4/171; 15/29; 16/2; 17/85; 19/17; 21/91; 32/9; 38/72; 40/15; 42/52; 58/22; 66/22; 66/12; 70/4; 78/38
Ruh'ul-Emîn: 26/193
Ruh'ul-Kudûs: 2/87, 253; 5/110; 16/102
Ruhban: 5/82; 9/31, 34; 57/27
Rûm: 30/2

S

Sabiîler: 2/62; 5/69; 22/17
Sadaka: 2/264, 271; 9/60; 63/10
Safâ: 2/158
Salât'ul-Vusta: 2/238
Salib: 7/73-79; 11/61-68; 26/141-159; 27/45-53
Sâmirî: 20/87, 95
Savaşta namaz: 4/101-103
Sebe': 27/22; 34/15
Semûd: 7/73-79; 9/70; 11/61-68; 17/59; 25/38; 26/141-159; 27/45-53; 29/38; 41/17-18; 54/23-31; 69/5; 89/9; 91/11-15
Siccin: 83/7
Sidret'ul-Münteha: 53/14
Suhuf-u ibrahim: 87/19; 53/37
Suhuf-u Musa: 53/36; 87/19
Suhuf-u Ûlâ: 20/133; 87/18
Sûr: 6/73; 18/99; 20/102; 23/101; 27/87; 36/51; 39/68; 50/20; 69/13; 78/18
Suvâ: 71/23
Süleyman: 2/102; 4/163; 6/84; 21/78-82; 38/30-40
Süleyman ve Sebe melikesi: 27/15-44
Süleyman'ın ölümü: 34/12-14
Sünnetullah: 33/38, 62; 35/43; 40/85; 48/23

Ş

Şi'râ: 53/49
Şuayb: 7/85-93; 11/84-95; 26/175-191; 29/36-37

T

Tağut: 2/256-257; 4/51, 60, 76; 5/60; 16/36; 39/17
Tâlût: 2/247-251
Tebük Seferi: 9/38-54, 80-101, 117-123
Tevrat: 3/3, 48, 50, 65, 93; 5/43-44, 46, 66-68, 110; 7/157; 9/111; 48/29; 61/6; 62/5
Teyemmüm: 4/43; 5/6
Tubba Kavmi: 44/37; 50/14
Tûr: 2/63, 93; 4/154; 19/52; 20/80; 23/20; 28/29, 46; 52/1; 95/2
Tûvâ Vadisi: 20/12; 79/16

L

Lât: 53/19
Levh-i Mahfuz: 85/22
Lüân: 24/6-9
Lokman: 31/12-14, 16-19
Lût: 7/80-84; 11/77-83; 15/57-77; 21/74-75; 26/160-175; 27/54-58; 29/26-35; 54/33-39
Lût Kavmi: 11/74; 26/160-175; 38/13

M

Makam-ı İbrahim: 3/97
Manastır (Savâmi'): 22/40
Mecûsiler: 22/17
Medine: 9/101, 120; 33/60; 63/8
Medyen: 7/85; 11/84, 95; 20/40; 28/22-23, 45; 29/36
Mekke: 48/24
Menat: 53/20
Merve: 2/158
Meryem: 3/36-37, 42-49; 4/156; 19/16-34; 21/91; 66/12
Mescid-i Aksâ: 18/1
Mescid-i Haram: 2/144, 149-150, 191, 196, 217; 5/2; 8/34; 9/7, 19, 28; 18/1; 22/25
Mesîh: 3/45; 4/157, 171-172; 5/17, 72, 75; 9/30-31
Meş'ar'ul-Haram: 2/198
Mısır: 10/87; 12/21, 99; 43/51
Mikâl: 2/198
Miras: 4/7-8, 11-13, 33, 176
Muhacirün ve Ensâr: 9/100, 117
Muhammed: 3/144; 33/40; 47/2; 48/29
Musa: 2/108; 4/153; 5/20-26; 6/91, 154; 7/130-141; 10/87-92; 14/5-8; 21/48; 33/69; 37/114,120; 61/5
Musa ile Allah Teâlâ'nın konuşması: 2/164; 19/51-53; 20/9-42; 27/7-12; 28/29-35; 79/15-19
Musa'nın asasını taşa vurması: 2/60-61; 7/160
Musa'nın çocukluğu: 28/3-14
Musa'ya denizin yarılması: 26/52-67
Musa'ya dokuz ayet verildi: 17/101-104
Musa'nın Firavun ve sihirbazlarına gitmesi: 7/103-129; 10/75-86; 11/96-99; 20/43-76;23/45-49; 26/10-51; 43/46-56; 51/38-40;79/20-25
Musa'nın kırk gece için sözleşmesi: 7/142-147
Musa'nın Medyen tarafına kaçması: 28/15-28
Musa ile salih bir kulun kıssası: 18/60-82

N

Namaz: 2/3, 45, 153, 238; 4/103; 6/72; 9/71; 23/9; 29/45
Nesr: 71/23
Nuh: 3/33; 4/163; 7/59-64; 10/71-74; 11/25-48; 21/76-77; 23/23-30; 26/105-122; 29/14-15; 37/75-82; 71/1-28
Nuh Kavmi: 9/70; 25/37; 26/105-122; 40/5-6; 54/9-14

O

Oruç: 2/183-187; 33/35

H

Hacc: 2/158, 196-203; 3/97; 5/2, 95-97; 22/26-29
Hâmân: 28/6, 8, 38; 29/39; 40/24, 36
Hanif: 2/135; 3/67, 95; 4/125; 6/79, 161; 10/105; 16/120, 123; 22/31; 30/30; 98/5
Haram aylar: 2/194, 217; 5/2, 97; 9/5, 36
Haram yiyecekler: 2/173; 5/3-4; 6/145; 16/115; 22/30
Harun: 4/163; 6/84; 7/150; 10/75-78; 19/53; 20/25-36; 90-94; 21/48; 26/13-15; 37/120
Hârut ve Mârut: 2/102
Havariler: 3/52; 5/111; 61/14
Havra (Salavât): 22/40
Hayız: 2/222
Hendek (Azhâb) Savaşı: 33/9-27
Hırsızlık: 4/29; 5/38-39
Hûd: 7/65-72; 11/50-60; 26/123-140
Hudeybiye Barışı: 48/1-29
Huneyn: 9/25-26
Hüdhüd: 27/20

İ

İblis: 2/34; 7/11; 15/31; 17/61; 18/74
İbrahim: 2/1, 124-132, 140, 258-260; 3/65, 67-68; 4/125; 6/161; 9/114; 14/35-41; 16/120-122;22/26-28; 29/16-17; 53/37; 60/4-5
İbrahim'in babasıyla ve kavmiyle tartışması: 6/74-83; 19/41-50; 26/69-89
İbrahim'e elçilerin gelmesi: 11/69-76; 15/51-60; 29/31-32; 51/24-37
İbrahim'in oğlunu kurban etmesi: 37/100-113
İbrahim'in putları kırması ve ateşe atılması: 21/51-73; 37/83-99
İçki: 2/219; 5/90
İddet: 2/228, 234; 65/4
İdris: 19/56; 21/85
İlyas: 6/85; 37/123, 130
İmrân: 3/35; 66/12
İncil: 3/3, 48, 65; 5/46-47, 66-68, 110; 7/157; 9/111; 48/29; 57/27
İnfak: 2/3, 215, 219, 265, 267, 272-274; 3/92; 4/38-40; 63/10
İrem: 89/7
İsa: 2/187; 3/50-63; 5/46, 75-78, 110-120; 23/50; 43/57-59, 63-65; 57/27; 61/6
İsa'nın babasız olması: 3/45-49; 4/171-172
İsa ve Havariler: 3/52-53; 5/111-115; 61/14
İsa'yı öldüremediler: 4/157-159

K

Kâbe: 5/95- 97
Kadınların örtünmesi: 24/31, 60; 33/59
Kadir Gecesi: 97/1
Kalem: 3/44; 31/27; 68/1; 96/4
Kârûn: 28/76-82; 29/39; 40/24
Kıble: 2/142-145; 10/87
Kısas: 2/178-179, 194;5/45
Kilise(Biye): 22/40
Korku anında namaz:4/101
Kumar:2/219;5/90
Kurban:5/12,95; 22/28, 34, 36-37
Kureyş:106/1

C

Câlut: 2/249
Cânn: 15/27
Cibril: 2/97-98; 66/4
Cibt: 4/51
Cizye: 9/29
Cinn: 6/100, 128; 7/38; 37/158; 51/56; 55/15, 33; 114/6
Cinler'in Kur'an dinlemesi: 46/29-31; 72/1-14
Cinler ve Süleyman: 27/17, 39; 34/12-14
Cûdî: 11/44
Cuma namazı: 62/9
Cumartesi yasağı: 2/65; 4/47, 154; 7/163; 16/124

Ç

Çocukları öldürmek: 6/137, 151; 16/59; 17/31; 81/8-9

D

Dâvud: 2/251; 5/78; 17/55; 21/78; 38/17-26
Deniz avı: 5/96
Dırâr Mescidi: 9/107
Diyet: 2/178; 4/92
Duâ: 2/186; 7/55-56; 32/16; 40/60

E

Ebu Leheb: 111/1
Elyesâ: 6/86; 15/78; 38/48
Eyyûb: 4/163; 6/84; 21/83; 38/41-44

F

Faiz: 2/275-281; 3/130; 4/161; 30/39
Fal Okları: 5/3, 90
Fey: 59/6-8
Firavun (kazıklar sahibi): 38/12; 89/10
Firavun'un kule inşa ettirmesi: 28/38; 40/36-37
Firavun ile Musa'nın tartışmaları: 7/103-130; 10/75-92; 20/41-76; 23/45-48; 26/16-51;28/4-6; 43/46-56; 51/38-40; 73/15-16; 79/15-24
Firavun'un ölümü: 10/90-92
Firdevs: 18/107; 23/11
Furkan: 2/53, 185; 3/4; 8/41; 21/48; 25/1

G

Ganimetin paylaşımı: 8/41
Gayb: 2/3; 19/61; 21/49; 34/53; 35/18; 36/11; 52/41; 57/25; 81/24
Gaybı bilmek: 2/33; 3/44, 179; 6/50, 59, 73; 7/188; 10/20; 16/77; 18/22; 27/65; 34/10
Gıybet: 49/12
Gusül: 5/6

Muhtasar Kur'an İndeksi

A

Abdest: 5/6
Adalet: 4/58; 5/8; 6/152; 16/90
Âd kavmi: 7/65; 11/50; 25/38; 26/123; 28/38; 41/13, 15; 46/21-25; 51/41; 54/18; 69/46
Adam öldürmek: 2/178; 4/92-93; 5/32; 17/33; 25/68
Adem: 2/31-39; 3/33, 59; 7/11-25; 17/61-65; 18/50; 19/58; 20/115-124
Adem'in iki oğlu: 5/27-31
Ahbâr: 5/44, 63; 9/31, 34
Ahkâf: 46/21
Ahmed: 61/6
Âl-i Dâvud: 34/13
Âl-i Firavun: 2/49-50; 7/130; 8/52-54; 40/28-35, 38-44
Âl-i Harun: 2/248
Âl-i İbrahim: 3/33; 4/54
Âl-i İmrân: 3/33
Âl-i Lût: 15/59-61; 27/56
Âl-i Musa: 2/248
Âl-i Yakub: 12/6; 19/6
A'raf: 7/46-48
Arafat: 2/198
Arim seli: 34/16
Arz-ı Mukaddes: 5/21
Ashab-ı Eyke: 15/78; 26/176; 38/13; 50/14
Ashab-ı Hicr: 15/80
Ashab-ı Kehf: 18/9-26
Ashab-ı Medyen: 9/70; 22/44
Ashab-ı Meş'eme: 56/9; 90/19
Ashab-ı Meymene: 56/8; 90/18
Ashab-ı Şimâl: 56/41
Ashab-ı Rakîm: 18/9
Ashab-ı Ress: 25/38; 50/12
Ashab-ı Uhdûd: 85/4-8
Ashab-ı Yemîn: 56/27-28, 90-91; 74/39
Âzer: 6/74

B

Baal: 37/125
Bâbil: 2/102
Bakara kıssası: 2/67-71
Bedir: 3/123
Bedir Savaşı: 3/13, 123, 173-174; 8/7-19, 41-51, 65-69
Bekke: 3/96
Benî İsrail'in buzağıya tapması: 2/51-59, 95; 7/148-156, 20/80-98
Beyt-i Atîk: 22/29; 33
Beyt-i Haram: 5/2; 97
Beyt-i Ma'mûr: 52/4
Biat: 48/10; 18; 60/12
Birr: 2/44, 177, 189; 3/92; 5/2; 58/9

Şabaniye tarikatına intisabı olan Elmalılı 27 Mayıs 1942'de vefat etti. Kabri Sahra-yı Cedid Mezarlığı'ndadır.

Eserleri: İrşâdu'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkaf (Mekteb-i Mülkiye için ders kitabı, 1911); Tahlili Tarih-i Felsefe - Metâlib ve Mezâhib - Mâ-bade't-Tabia ve Felsefe-i İlahiyye (Paul Janet-Gabriel Seailles'den tercüme, 1926. Bu tercümeye Elmalılı birçok önemli not eklediği gibi baş kısmına 40 sayfalık bir önsöz de yazmıştır. Latin hartleriyle, 1978), Hak Dini Kur'an Dili - Yeni Meâlli Türkçe Tefsir (9 C. 1935-39). Elmalılı'nın Beyanu'l-Hak, Sırat-ı Müstakim - Sebilürreşad dergilerinde birçok makalesi yayımlanmıştır.

Geniş bilgi için bkz. Ali Çankaya: Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler, II, 983-87 (1968-69), Ebulula Mardin: Huzur Dersleri, II-III, 241-47 (1966), Sadık Albayrak: Son Devir Osmanlı Uleması, III, 251-52 (1980), İbnulemin Mahmud Kemal İnal: Son Hattatlar, 108-113 (1970), Elmalılı ve tefsiri üzerine Fransa'da merhum Fahri Gökcan tarafından bir doktora çalışması (Commentaire du Coran par Elmalılı, Paris/1970) yapılmıştır. [Süleyman Hayri Bolay: Bir Filozof Müfessir M. Hamdi Yazır, Milli Egitim ve Kültür Dergisi, sayı; 15, Mayıs, 1982. Hüsrev Subaşı, Elmalılı Hamdi Efendi ve Hat Sanatımızdaki Yeri, İlim ve Sanat Der. sayı: 33, Agustos, 1992. İsmet Ersöz: Elmalılı Mehmed Hamdi Yazır ve Hak Dini Kur'an Dili. (Basılmamış Doktora Tezi, Konya İlahiyat Fak. 1986). İsmail Kara: Halifelik Ne Zaman Kaldırıldı, Dergah Dergisi, sayı: 29, Temmuz/1992.]

*) Bu bölüm, sayın İsmail Kara'nın Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi '(1, sh. 409-410, İstanbul/1986) adlı eserinden -basit birkaç düzeltmeyle birlikte- iktibas edilmiştir. Bu bölümü iktibas etmeme izin vermek nezaketinde bulunduklarından ötürü sayın İsmail Kara'ya teşekkür ederim.

gıyabında mahkum edildi. Fakat Ankara İstiklal Mahkemesi'nde görülen mahkemede beraat etti. İstanbul'a dönerek bir bakıma inzivaya çekildi ve camiye gitmek dışında vefatına kadar evinden dışarı çıkmadı. Bu inziva döneminin ilk yıllarında daha önce başladığı Metalib ve Mezahib adlı tercüme çalışmasını tamamladı. (Bu tercüme'nin baş kısmında medreselerin kapanmasıyla içine düştüğü maddi ve manevi sıkıntılardan bahsetmektedir). Prens Abbas Halim Paşa'nın teşvikiyle büyük çaplı bir Hukuk Kamusu hazırlamaya koyuldu, ardından TBMM'nce kararlaştırılan ve Diyanet İşleri Reisliği'nce kendisine teklif edilen Kur'an tefsirini kaleme aldı.

Elmalılı Hamdi Yazır'ın
Hayatı ve Eserleri (*)

Elmalılı Hamdi Efendi 1878'de Antalya'nın Elmalı kazasında doğdu. Ailesi Burdurlu'dur. Babası Hoca Numan Efendi, küçük yaşında Burdur'un Gölhisar kazasının Yazır köyünden ayrılarak Elmalı'ya geldi, tahsilini orada tamamladı ve Şer'iyye Mahkemesi Başkatibi oldu. Annesi Elmalı ulemasından Esad Efendi'nin kızı Fatma Hanım'dır.

İlk tahsilini Elmalı'da yaptı. Rüşdiye'yi de burada bitirdi. Hafızlığını yapmış, Arapça okumuş ve İslamî ilimlerde ön bilgileri edinmiş olarak dayısı Hoca Mustafa Sarılar'la birlikte İstanbul'a geldi (1895). Kayserili Mahmud Hamdi Efendi'nin Bayezid Camii'ndeki derslerine devam etmeye başladı (Hocasının adı da Hamdi olduğu için daha sonraları kendisine Küçük Hamdi lakabı verilecektir). Devrin diğer hocalarından da faydalandı ve icazet aldı. 1905'te ruus imtihanını kazandı. Mekteb-i Nuvvab'a girdi ve buradan birincilikle mezun olarak Kadı icazetnamesi aldı. 1905'ten 1908 yılına kadar Bayezid Camii'nde ders okuttu. Bu göreviyle birlikte Meşihat (Şeyhulislamlık) Mektubi Kalemi'ne tayin edildi (Ekim 1906), bir yandan da Mekteb-i Nuvvab'da ahkam-ı evkaf, Medresetü'l-Vaizin'de fıkıh, Medrese-i Süleymaniye'de mantık, Mülkiye Mektebi'nde ahkam-ı evkaf derslerini okuttu. Meclis-i Maarif azalığı yaptı. İki yıl da Huzur Dersleri'ne muhatab olarak katıldı. 1908'de dersiam oldu. Bu yıllarda dışarıdan felsefe, edebiyat, riyaziye tahsil etti, Sami ve Bakkal Arif Efendilerden hat dersleri aldı.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra kurulan Meclis-i Mebusan'a Antalya mebusu olarak girdi. Görevi olmadığı halde II. Abdülhamid'in hal'i için gereken hal fetvasını yazdı. Hürriyet ve İtilaf fırkasında görev aldı. Daha sonra sırasıyla Darü'l-Hikmeti'l-İslamiye azalığına (4 Ağustos 1918), ardından bu müessesenin reisliğine (2 Nisan 1919) tayin edildi. Damad Ferid Paşa'nın 1 ve 2. kabinelerinde Evkaf Nazırlığı'nı üstlendi. 15 Eylül 1919'da ise Ayan (Senato) azalığına tayin edildi. İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin ilim şubesinde görev aldı.

Cumhuriyet'in ilanı sırasında Medresetü'l-Mütehassisin'de mantık hocası idi. Damad Ferid Paşa kabinelerindeki görevi dolayısıyla, Milli Mücadele aleyhinde bu kabinelerin verdiği karardan sorumlu tutuldu,

---

(*) Bu bölüm, sayın İsmail Kara'nın Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi (I, sh. 409-410, İstanbul/1986) adlı eserinden -basit birkaç düzeltmeyle birlikte- iktibas edilmiştir. Bu bölümü iktibas etmeme izin vermek nezaketinde bulunduklarından ötürü sayın İsmail Kara'ya teşekkür ederim. [D.Ç]

ibareler ise, mümkün oldugu takdirde Tefsir metninden istifadeyle tamamlanmaya çalışılmıştır. Örnekler için bkz. 5/56, an: 3; 14/8, an: 2; 15/91-93, an: 2; 16/88, an: 2; 18/77, an: 2; 19/5, an: 1; 19/77, an: *; 21/102, an: 1; 22/5, an: 1; 25/15, an: 1; 25/50, an: 1; 32/4, an: *; 33/6, an: 2; 33/35, an: 6; 33/50, an: 5; 43/63-64, an: 1; 64/8, an: 3; 68/16, an: 2, 68/17-32, an: 3

11. Ayetlerin tasnifi ve numaralandırılması işlemi, berkenar mushaf'ın sınırları muvacchesinde yapılmış, müellifin ayet gruplarını oluştururken takip ettigi usûle de riayet edilerek, ayetler tek tek numaralandırılmayıp, konu ve mânâ bütünlugü gözetilerek sıralanmıştır.

Elmalılı Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kur'an Dili adlı kıymetli eseriyle ilgili müstakil bir çalışma yaparak hem meâlinin, hem de tefsirinin hususiyetlerini degerlendirmeyi düşündügümüzden, burada eserin mahiyetine ilişkin açıklamalarda bulunmayacagız; zaten müellif, Tefsir'e yazdıgı mukaddime'de meâl'in yazımında takip ettigi usûl hakkında yeterli bilgi vermiş bulundugundan, arzu edenler bu hususlaki malumâtı oradan elde edebilirler. (Mukaddime'nin ilgili kısmı, Meâl'in sonuna taratımızdan derecedilmiştir.)

†çbuçuk yıl kadar önce, son derece mütevazi imkân ve şartlarda gerçekleştirme teşebbüsünde bulundugum ve bu elverişsiz şartlardan dolayı inkıtaya ugrayan bu çalışmayı yeniden ele alıp tamamına erdirmek hususunda beni teşvik ve teşci eden Kudret Büyükcoşkun'a, İsmail Kara'ya, metnin müsveddelerini okuyan ve aslıyla mukabelesine retakat eden Ertugrul Özalp ile Fuad Koraf'a (Meâl'in sonuna konmuş bulunan Muhtasar Kur'an Indeksi ile Sûre eetvelleri de sevgili Fuad'ın yardımıyla hazırlanmıştır); keza müsveddeleri okuyarak degerli katkılarda bulunan Ömer S. Külahçı ile Cüneyt Anetin'a ve son olarak eserin neşri hususunda gerekli her türlü kolaylıgı ve destegi saglayan sayın İbrahim Islamoglu ile adı zikredilmemiş dostlarıma bu vesileyle teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Elimizden geldigince dikkat etmiş olmamıza ragmen, muhakkak birtakım hatalar olacaktır. Herhangi bir hataya muttali olan kardeşlerimizin bizi ikaz etmeyi ve tavsiyelerde bulunmayı bir vazife telakki etmelerini istirham eder, hatalarımızı ve günahlarımızı bagışlaması için yüce rabbimizden magfiret niyaz ederiz. Alîm ve Hakîm ancak Allah'tır; gayret bizden, tevfîk O'ndan!

Düeane Cündioglu
Fatih/26. 4. 1993

düzeninin notlandırmayı sınırladığı yerlerde -müellif'in muradını aynen aksettirmek hassasiyeti de gösterilerek- özet açıklamalar yapılmıştır.

f) Birbirini açıkladığı düşünülen ayetlere ve ibarelere, hatta paragraflara dipnotlar yoluyla işaret edilerek, okuyucunun Meâl'i bir bütün olarak okumasına yardımcı olunmaya çalışılmış ve okuyucunun gerektiğinde başka bir münasebetle de olsa düşülmüş bir açıklama notu'na bakabilmesi için dipnotlar arasında bağ kurulmasına özen gösterilmiştir. Ancak aynı kelimelerin ve ibarelerin açıklamaları sürekli yazılmayarak, ilgili yerlere atıf yapılmakla yetinilmiş ve okuyucunun Meâl'i baştan sona okuyamayacağı ihtimali de dikkate alınarak atıflar her sayfada tekrarlanmıştır.

e) Benzer ifadelerin müellif tarafından farklı şekillerde tercüme edildiği görülüp ilgili yerlere atıf yapılırken, okuyucunun aynı ibarenin veya terimin değişik çevirilerini karşılaştırmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

f) Müellifin bazı yerlerde sadece meâl vermeyi yeterli görmesi sebebiyle, açıklama notu koymayı gerekli kılan bazı bölümler zaruri olarak atlanmış ve fakat imkânların elverdiği ölçüde Tefsir'in diğer bölümlerinden istifadeyle bu ihtiyaç giderilmeye çalışılmıştır. Merhum Elmalılı Hamdi Yazır'ın Tefsir'i hitama erdirememek -hatta bazı zevâta göre ölürüm- korkusuyla birtakım sûrelerin ve ayetlerin tefsirini ihmal ettiğine ilişkin yaygınlık kazanmış yanlış bir kanaatin, bu vesileyle tashih edilmesi gerektiğine inanıyoruz; zira dikkatle incelendiği takdirde görülecektir ki sadece meâl vermekle yetinilip tefsiri yapılmamış sûreler, Tefsir'in orta kısımlarında yer almaktadır. Bu sûrelerin Kur'an kıssalarının yoğunluk kazandığı bölümler oldukları ve merhum Elmalılı Hamdi Yazır'ın da Kur'an kıssalarının tefsirinde takip ettiği metodun, bu kıssaları birtakım rivayetlerle gölgelemekten -kasd-ı mahsusla- kaçınıp, okuyucuyu kıssaların bizzat kendisiyle başbaşa bırakmaktan ibaret olduğu (meselâ bkz. Yusuf Sûresi'ndeki açıklamaları) nazar-ı dikkate alınırsa, niçin bu sûrelerin tefsirinde söz söylemediği daha doğru takdir edilebilecektir.

10. Esas aldığımız metinde -dizgi öncesinde veya dizgi esnasında- mühmel kalmış ibarelerin ve hatta tercümesi atlanmış ayetlerin karşılığı tarafımızdan ve fakat Kur'an-ı Kerîm'de aslı bulunduğundan köşeli paranteze konulmadan metne dahil edilmiş ve yapılan müdahalenin keyfiyeti dipnotta izah edilmiştir. Metne dahil edilen bu

tavsiyeleri değerlendirerek daha geniş ölçekli bir standart elde edebilmek ümidindeyiz. Köşeli parantez [ ] içerisinde yapılan açıklama, Osmanlıca bir kelimenin değil de Kur'anî bir kelimenin/terimin izahı maksadıyla konmuşsa, benzer ayetlerin çevirileri ve Tefsir metni dikkatle incelenerek Elmalılı Hamdi Yazır'ın açıklamalarından ve tercümedeki uslûbundan azamî derecede istifade edilmeye çalışılmıştır.

8. Bir kelimelik açıklamanın (meselâ eşanlamlı bir kelime kullanmanın) yeterli olduğu durumlarda -genellikle Osmanlıca kelimelerde- açıklamalar Meâl metnine ve köşeli paranteze alınarak konulmuş, daha geniş izahâtın gerektiği yerlerde (bilhassa Kur'anî terimlerde) Tefsir metninden alınan bir cümle ile açıklamalar dipnotta verilmeye çalışılmış ve Tefsir'den iktibas edilen yer, cilt ve sayfa numarası verilerek gösterilmiştir. Tarafımızdan yapılan açıklamalar için -ki bunlar çok az bir yekûn tutmaktadır- özel bir alâmet konulmamıştır. Açıklama notlarında cilt ve sayfa numaraları verilirken sadece aktarımların kontrolüne kolaylık sağlamak maksadı güdülmeyip, okuyucunun ilgili yerlerde tafsilat araması da teşvik edilmek istenmiştir.

9. Meâl metni notlandırılırken şu hususlar gözönüne alınmıştır:

a) Osmanlıca'nın mübhem olan tâbir ve mefhumları ile Kur'anî terimlerin izahı yapılmış,

b) Zaruret olduğu yerlerde nüzûl sebeplerine dair bilgiler verilmiş,

c) Müellifin mühim vurgularının ve kendine özgü yorumlarının tesbiti ile tercih ettiği veya karşı çıktığı hususların kaydına hususî bir ehemmiyet atfedilmiştir.

d) Merhum Elmalılı Hamdi Yazır, lafzî bir çevirinin mânâyı istenildiği ölçüde aksettiremediği yerlerde -geniş izahlar yoluyla- meâl'in zaaflarını gidermeye çalıştığından, gerekli açıklama notları konularak bu arzunun ikamesine gayret gösterilmiş ve tek başına anlam ifade etmediği veya yanlış anlamlara/anlamalara yol açtığı düşünülen ayet meâlleri Tefsir'den istifadeyle izaha kavuşturulmaya çalışılmıştır. (Bütün bunlar yapılmaya çalışılırken, bilhassa nass'ın mantûku ile ilgili olması münasebetiyle doğrudan meâl'e taalluk eden açıklamaların seçilmesine özen gösterildiği bilhassa belirtilmelidir.)

e) Tefsir metninden istifadeyle konulan açıklama notlarında -Meâl'de takip edilen usûlün aksine- mot-a-mot aktarım şekli tercih edilmeyerek kısmî müdahalelerde bulunulmuş, bilhassa sayfa

harfleriyle dizili kelime ve terkipler de yine transkripsiyon yoluyla çözülmüş ve gereken yerlerde Arapça ibare öne alınarak, merhum Elmalılı Hamdi Yazır tarafından verilmiş bulunan karşılık, Arapça ibarenin sonrasına konulmuştur.

5. Metnin imlâsı yeniden kurulmuş ve asıl metindeki imlâ dikkate alınmakla birlikte esas itibariyle terkedilmiştir. Metnin yeni bir imlâ kurgusuna kavuşturulması sırasında, günümüz Türkçesinin yaygın ve kabul görmüş bir imlâ standardının olmayışı nedeniyle kişisel tercihlerimiz belirleyici bir rol oynamıştır. Hem oldukça güç olan, hem de hassasiyet gerektiren bu işlemin hiç değilse kendi içinde tutarlı olmasına gayret gösterilmiş ve böylece -her ne kadar kişisel tercihlerimiz belirleyici olmuşsa da- keyfîlikten uzak kalınmaya çalışılmıştır. Netice olarak, imlâdan dolayı vukûu muhtemel anlam kaymalarının ve hatalı vurguların mesuliyetini üzerimize almakla birlikte, metinde kullanılan imlânın geliştirilmesi yolundaki her türlü tavsiyeyi dikkate alacağımızı söylemeliyiz.

6. Dizgi hatasından veyahut Osmanlıca'nın yapısı gereği meydana gelmiş olan cümle düşüklükleri köşeli parantez [ ] içine alınmak kaydıyla düzeltilmeye ve böylece metin akıcı kılınmaya çalışılmıştır. Metinde geçen normal parantezler ( ) Elmalılı Hamdi Yazır'a aittir. Köşeli parantezler ise, tarafımızdan konulmuştur.

7. Metindeki, günümüzde pek kullanılmayan birtakım Osmanlıca kelimeler ve ağır terkibler, okuyuculara kolaylık olması için köşeli parantez [ ] içinde ve metnin akışının bozulmamasına çalışılarak açıklanmıştır.

Metne köşeli parantez içinde konulan açıklamalar, varsa benzer âyetlerin farklı çevirilerinde geçen daha anlaşılır (eşanlamlı) kelimelerden veya ilgili âyet Tefsîr'de izah edilirken kullanılan/bir nevi tekrar edilen cümlelerden alınmaya çalışılmış, mümkün mertebe müellifin kelime hazinesinden (vocabulary) istifade edilmek istenmiştir.

Açıklamaya ihtiyaç duyulan kelimelerin tayininde zaman zaman tereddüt ettiğimizi söylemeliyiz. Bu hususta birçok kişiyle istişarelerde bulunmakla birlikte çeşitli üniversitelerde okuyan gençlerin fikirlerini de almayı ihmal etmedik. Fakat bu konuda genel-geçer bir seviyeyi tesbit edebilmek maalesef mümkün olmadı; zira aynı okulda okuyan öğrencilerin dahi kelime hazineleri çok ciddi farklılıklar gösteriyordu. Bu bakımdan eserin basımı sonrasında okuyuculardan gelebilecek

aşmak niyeti taşımalıdır ki her halükârda böyle bir niyet bile önceki çalışmaların ciddi bir tedkik ve tenkidini gerekli kılacaktır.

Mevcut meâllerin -iyi ya da kötü- kendisinin birer izdüşümü olduğu kanaatini taşıdığımız, merhum Elmalılı Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kur'an Dili adlı eserinin bu noktada zikre şâyan bir chemmiyet arzettiğini söylemeye gerek var mı bilmiyoruz! Ancak bildiğimiz bir husus var ki o da son elli yıldır kendisinden sonraki çalışmalara kaynaklık etmiş olması hasebiyle müstesna bir yeri olan bu kıymetli eserin hâlâ tahkikli/tenkidli bir basımının (edition critique) yapılmamış olduğudur. Fikir hayatının siyasî iktidarların maksatlarına bağlı olduğu kadar, ticaret erbabının keyfine endeksli olduğu toplumlarda, bu türden bir faaliyetin zaman alacağı izahtan varestre olmakla birlikte, bu eserin (aslının) ilmî bir basımını gerçekleştirmenin bizim neslimiz için sadece bir vazife değil, hiç değilse merhum Elmalılı Hamdi Yazır'ın üzerimizdeki hakkını ifa etmek bakımından bir borç olduğu da unutulmamalıdır!

Çok arzu etmemize rağmen bir türlü tamamını hazırlamak ve neşretmek imkânı bulamadığımız bu kıymetli eserin sadece Meâl kısmının neşrinde dahi bazı faydalar mülahaza ettiğimiz cihetle, hem kendisinden önce veya sonra yazılmış meâllerle -hatta sadeleştirmeleriyle- mukayese edilebilmesi, hem de bu sahada çalışacak kimselere başvuru kolaylığı sağlanabilmesi maksadıyla Tefsir'in sözü edilen kısmının standart meâl formunda neşrine teşebbüs etmiş bulunuyoruz.

Çalışmamızın mahiyeti ve hususiyetleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Hazırlanan eser, merhum Elmalılı Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kur'an Dili adlı tefsirinin Meâl kısmının tahkikli/tenkidli (edition critique) bir basımıdır.

2. Metin hazırlanırken, 1935-1939 yılları arasında Diyanet İşleri Reisliği'nin neşriyatından çıkan nüsha (Ebuzziya Matbaası) esas alınmış ve ayrıca bu nüshadan ofset yoluyla çoğaltılan tashihli basımdan (Eser Neşriyat, 1971) istifâde edilmiştir.

3. Metinde sadeleştirme yoluna gidilmemiş ve metnin ilmen mehaz teşkil etmesine mâni olabilecek hiçbir kişisel müdahalede bulunulmamıştır.

4. Meâl metninde kelimelerin okunuşuna ve yazımına ilişkin tasarruflar; sapgın sapkın, bağçe bahçe, şübhe şüphe, iyman iman türünden transkripsiyon yollu müdahalelerden ibarettir. Ayrıca Arap

ÖNSÖZ

Mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerîm'in anlaşılabilmesi maksadıyla Türkçe olarak kaleme alınmış veya Türkçe'ye çevrilmiş birçok Meâl ve Tefsir'in peşisıra yayımlandığı günümüzde, her şeye rağmen henüz kitlelere otoritesini kabul ettirebilmiş yetkin bir Kur'an meâlinin vücûda getirilememiş olduğu erbabının meçhulü değildir. Yetkin bir Kur'an meâlinin evvelemirde hem aslına sâdık, hem de güzel bir Türkçeyle yapılmış olmak gibi bir hususiyeti haiz olması gerektiği, hemen hemen herkes tarafından ifade edilmesine rağmen, bu iki vasfı kendisinde cemetmiş bir Meâl'in henüz ortaya çıkmamış olması, hiç kuşkusuz bu sahadaki çabalar için itici bir âmil vazifesi görmeye devam edecektir. Ancak bu gayretlerin muvaffakiyetle neticelenebilmeleri, bu konuda daha önceden yapılmış çalışmaların ciddi bir tedkik ve tenkidinin yapılmasını gerektirmektedir ki Meâl sahiplerinin -gerçekte çok zengin bir literatüre sahip olmalarına rağmen- her nedense bu zengin malzemeden yeterince istifade edemedikleri görülmektedir.

Birçok Meâl ve Tefsir'in yayımlandığı bir zamanda, sırf sevap kazanmak gayesiyle bir Meâl veya Tefsir yazılması -çağdaş bir âlimin de dediği gibi- en azından vakti doğru değerlendirmemek olacaktır. Bu bakımdan yapılacak bir çalışmanın, daha önce yapılmış çalışmaların hatalarını düzeltmek, eksiklerini tamamlamak ve yapılan çalışmayı hiç değilse yeni bir form içerisinde takdim etmek gibi birtakım hususiyetleri bulunmalı, dolayısıyla kendisinden önceki çalışmaları

KUR'AN-I KERİM ve MEALİ

Elmalılı Hamdi Yazır

Hazırlayan ve Notlandıran: Dücane Cündioğlu
Dizgi, Grafik, Renklendirme: Pusat Ajans; (0 216) 398 43 86
Kur'an-ı Kerim Hattı: Hattat Hafız Osman hattı

Bu eserin tüm yayın hakları **İbrahim İslamoğlu - İslamoğlu Yayıncılık A.Ş.** (P.K.5 Sultanbeyli Tel & Fax: (0216) 398 43 86) 'ya aittir. Kısmen de olsa izinsiz kopya edilemez, çoğaltılamaz.

KUR'AN-I KERÎM
VE
MEALİ

ELMALILI HAMDİ YAZIR

Hazırlayan ve Notlandıran
DÜCANE CÜNDİOĞLU

İSLAMOĞLU YAYINCILIK A.Ş.